

[Inhoud](#)

**MAP FFD
ccFriesland-Frico-Domo
1990-1994**

**MAP FDF
Friesland Dairy Doods
1995-1997**

Inhoud**MAP FFD / FDF**

Datum	Bron:	Onderwerp	Blz.
		Friesland Frico Domo / 1990 / 1991 / 1992 / 1993 / 1994 / Friesland Dairy Foods / 1995 / 1996 / 1997 // Bijlagen / 1992 fusieplan / staking	
1990			
1990-02-09	LC	<i>Fusiegesprekken CCFriesland met Noord-Nederland</i>	
		<i>Tot fusieakkoord – 20 oktober – knipsels geplaatst in MAP Noord-Nederland</i>	
1990-02-10	NvhN	Zuivelfusie vrijwel rond	
1990-02-10	LC	CCFriesland akkoord met fusiebespreking	
1990-02-14	LC	Verskil melkprijs met Comelco (België) omverklaarbaar	
1990-03-08	LC	Deel-akkoord – OR. en bonden – over Friese zuivelfusie	
1990-03-17	LC	KAF EN KOREN: Friese zuivelfusie bijna een haastklus	
1990-3-27	LC	Nog geen akkoord noordelijke zuivel	
1990-03-27	LC	Staking bij NN. Tuk en ccF. Leeuwarden onnodig zegt directi	
1990-03-17	LC	'Afstoten deel CCF in strijd met plan'	
1990-03-28	LC	Einde staking ccFriesland na belofte directie	
1990-04-11	LC	Noord-Nederland betaalt melkprijs van 84,65 cent	
1990-04-27	LC	Conflict 'vrije' fabrieken over zuivelfusie CCFriesland NN	
1990-05-08	LC	Zuivelfusie stuit nog op bezwaren	
1990-05-12	LC	Ondanks conflict akkoord zuivelfusie	
1990-05-15	LC	CCFriesland: in 1990 verdere verbetering	
1990-05-17	LC	Nieuw voorstel vrije fabrieken	
1990-05-18	LC	'CCFriesland en Noord-Nederland in drie jaar weer eredivisie'	
1990-05-19	LC	KAF EN KOREN: Spannende laatste fase van grote fusie	
1990-06-02	LC	KAF EN KOREN: Tien kleine Negertjes aan de Pieter Stuyvesantweg....	
1990-06-16	LC	Akkoord vrije fabrieken met partners zuivelfusie	
1990-06-26	LC	'Friesland' wil geen leden kwijt aan vrije fabrieken	
1990-06-28	LC	Jaarverslag 1989: Noord-Nederland boekt 9 pct. hogere omzet in EG.	
1990-08-02	LC	Onenigheid bij deelgenoten CCFriesland over ontslag directeur Anton Roos	
1990-08-15	LC	Vlak voor fusie: spanning stijgt in noordelijke zuivel	
1990-08-21	LC	'Domo' heeft zorgen over fusie 'fout uit 1983 niet herhalen'	
1990-08-22	LC	Voorz. Domo, Sol c.s. blijven in besturen NN. en CCFriesland	
1990-08-23	LC	Sickinghe: Sol moet aftreden	
1990-08-24	LC	Voorzitter Sol: 'Domo springt niet weer in blind gat'	
1990-08-24	LC	CCFriesland: zeer verbaasd over twijfels Domo	

1990-08-25	LC	Drentse behoudzucht ondergraaft fusie1990-0	
1990-09-12	LC	Ir. Arie Kranendonk bij afscheid: 'Boer moet meer in coöperatie steken'	
1990-09-22	LC	Fusie zuivelcoöperaties is nu rond. <i>Domo</i> schikt zich, topman staat klaar	
1990-09-25	LC	Domo: nog sanering CCFriesland nodig	
1990-09-29	LC	KAF EN KOREN: Nieuwe zuivelreus heeft wind in zijlen	
1990-10-05	LC	Brief voedingsbond naar veehouders – Spanning stijgt	
1990-10-09	LC	Breuk in noordelijke zuivel bijna definitief	
1990-10-10	LC	Vrije coöperaties willen CCFriesland 'overnemen'	
1990-10-10	NvhN	'Vrije Friezen' willen geld – Zuivelfusie in Noorden op de tocht	
1990-10-11	LC	Fusie partners willen met 'vrije fabriek' akkoord	
1990-10-12	LC	Banken blokkeren akkoord in zuivel	
1990-10-15	LC	Topman voor noordelijke zuivelcoöperatie zegt af	
1990-10-16	LC	Rinse Zijlstra in Heerenveen: 'Mislukken van fusie bedreiging voor de landbouw'	
1990-10-16	LC	Kaashandel Bouter neemt 'Frico' DC Culemborg over	
1990-10-17	LC	Directeur 'Goede Verwachting': 'Breuk vrije fabrieken en 'Friesland' nu definitief	
1990-10-17	NvhN	Geding tegen 'vrije' Friese zuivelcoöperaties	
1990-10-18	NvhN	Kort geding over zuivelfusie in Noorden afgeblazen	
1990-10-20	LC	FUSIE AKKOORD 'Friesland-Frico-DOMO' – nw. zuivelreus in Nederland	x
1990-10-30	LC	'Friesland' verliest 20 miljoen kilo melk door vertrek ontevreden boeren	x
1990-11-15	LC	FNV: 'Kaasfabriek' Tuk moet openblijven	x
1990-11-24	LC	Akte zuivelfusie nu pas getekend	x
1990-11-24	LC	KAF EN KOREN: 'Het blijft wroeten in een modderpoel'	x
1990-12-11	LC	Zuivelbond wil impasse in Friese zuivel doorbreken	x
1990-12-12	LC	Drie 'vrije coöperaties' stappen naar rechter	x
1990-12-27	LC	André Olijslager topman 'Friesland'	x
1990-12-28	LC	Olijslager is gewaarschuwd man – Troepencommandant van 'Friesland'	x
▲			
1991			
1991-01-04	LC	Melkprijs <i>Noord-Nederland</i> voor 1990 ongeveer 78 cent	x
1991-01-05	LC	'Friesland': 30 procent lagere EG-steun is wel op te vangen	x
1991-01-14	LC	AH neemt lichte melkfles <i>Ormet</i> op in assortiment	x
1991-01-16	LC	Directie FFD houdt vast aan sluitingsplan zuivelfabriek Tuk	x
1991-01-22	LC	FFD weer lid <i>Friesche Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken – FBvCZ</i>	x
1991-01-26	LC	Feijo Sickinghe, 'Ik heb altijd mensen om me heen gehad die meer wisten'	x
1991-01-31	LeC	Iers-Nederlandse samenwerking Belgische zuiveldistributie	x
1991-02-09	LC	(KAF EN KOREN): Kleine boeren buiten 'Friesland'-bestuur	x

1991-03-22	LC	Friese zuivel – FFD en 'vrije' – willen strijd over fusie stoppen	x
1991-03-27	LCo	Knipsel: Frico-Domo op huishoudbeurs met Nepkaas – Balance 20+ / Spread 30+	x
1991-03-29	NvhN	(Friesland) Frico-Domo beperkt daling van melkprijs – 79,50 ct.	x
1991-04-13	NvhN	Bijvoet uit directie van zuivelgigant FFD	x
1991-04-13	LC	Ir. Bernard Bijvoet legt functie neer	x
1991-04-13	NvhN	Zuivelgigant houdt op met de produktie van eco-melk	x
1991-04-26	LC	Na vakantie wellicht sluiting fabriek Tuk	x
1991-04-27	LC	Noordelijke zuivel komt tot afspraken	x
1991-06-26	NvhN	Bevredigend eerste jaar FFD – Omzet zuivelconcern 4 miljard	x
1991-06-27	LC	Zuivelbedrijf Friesland Frico Domo koerst op 'sterke merken'	x
1991-08-22	LC	Drie knipsels over nieuw product Botermelange / met aanvulling 'Elmar'	x
1991-08-23	ZC	Zuivel wil margarine met botermelange verdringen	x
1991-10-08	LC	Friesland Frico Domo 550 banen schrappen	x
1991-10-09	NvhN	COR: 'Onzekerheid bij Friesland Frico Domo'	x
1991-11-08	LC	Frico wil kaasopslag in Leeuwarden sluiten	x
1991-11-28	LC	1) Massale staking bij 'Condensfabriek'	nw.
1991-11-28	LC	2) Personeel van 'CCF' is verdere afslanking beu	nw.
1991-11-28	NRC	Staking Frico Domo om behoud van banen	Nw
1991-11-29	DTel	Staking bij Frico (CCF) om poederdeal	Nw
1991-11-29	LC	Snel akkoord na staking bij 'CCF' in Leeuwarden	Nw
1991-11-29	NRC	Akkoord bij Frico Domo over behoud van banen	Nw
1991-12-11	LC	Bond bereidt staking bij 'Frico/Domo' voor	Nw
1991-12-17	LC	Bond en Frico akkoord op hoofdpunten Stakingsacties kaaspakhuis Raamsdonkveer	Nw
1991-12-17	NvhN	Akkoord arbeidsvoorwaarden Staking bij 'Friesland' afgewend	Nw
1991-12-17	NRC	Akkoord bij Frico Domo over arbeidsvoorwaarden	Nw
1991-12-18	LC	Staking Frico Raamsdonksveer afgebroken	
1991-12-18	NvhN	Personeel kaaspakhuis Raamsdonkveer FFD hervat werkgelegenheid	x
▲			
1992			
1992-01-10	LC	<u>Commentaar: Nieuw Gatt-voorstel bedreigt Friesland</u>	nw
1992-01-30	LC	Voorzitter Aalberts: melk in gierkolk is niet uitgesloten – CAO-onderhandelingen	nw
1992-02-05	LC	<u>Knipsels: FFD kiest komende vijf jaar voor treincontainer</u>	nw.
1992-02-10	DTel	Knipsel: FFD en Coberco onderzoeken nauwe Samenwerking	Nw
		<u>Groot deel over deze fusiegesprekken geplaatst in – bijlage-2</u>	
1992-02-11	LC	'Sluiting van Frico Hemrik overhaast'	
1992-02-11	LC	Oud plan: Frico komt niet naar Heerenveen	nw
1992-02-13	NvhN	Geduld basis van succes FFD in Japan	x

1992-02-14	NvhN	Poedermelk met kaassmaak terug naar FFD	x
1992-02-18	LeD	Nieuwe fusie op komst in zuivel FFD/Coberco en Campina-Melkunie	x
1992-02-29	NvhN	Griekse boycot betekent strop voor FFD	x
1992-03-23	NvhN	Nederlandse kaasoorlog FFD en CMU in Spanje	x
1992-03-25	LC	Promotie van boter blijft een hachelijke zaak	x
		<u>Onrust ivm. sluitingsplannen 'Tuk' en 'Oosterwolde'</u>	
1992-02-25	LeC	<i>Golf van acties nav sluiting 'Tuk', 'Oosterzee' en cao besprekingen in – bijlage-3</i>	x
1992-03-27	LC	Melkprijs Friesland Frico Domo 1991: 79,30 cent	Nw.
1992-03-28	LC	KAF EN KOREN: Nieuw hoofdstuk in het Frico-kaasdrama	x
1992-03-28	NvhN	'Friesland' keert boeren hogere prijs voor melk uit – Omzet vorig jaar licht gedaald	x
1992-03-31	LC	Zuivel stuurt op arbeidsconflict aan	
1992-06-13	LC	KAF EN KOREN: Haperingen rond de grote zuivelfusie – deel	x
1992-06-10		<u>Fusie-poging mislukt...</u>	
1992-06-23	LC	Zuivelconcern FFD wil forsere sanering	x
1992-06-25	LC	Commentaar LC: Zuivelreus – FFD – is erfelijk besmet	nw.
1992-06-25	NvhN	Zuivelreus Friesland wil tempo maken bij uitvoering sanering	nw.
1992-07-09	LC	Friesland Frico Domo: terug naar kleinere eenheden	x
1992-07-10	LC	1) FFD: 416 banen weg en gedwongen ontslag	x
1992-07-10	LC	2) Friesland Frico Domo: terug naar kleinere eenheden	x
1992-07-10	LC	3) FFD-divisie krijgt model vrije fabriek	x
1992-07-11	NvhN	Voortduren onrust Friesland Frico Domo	x
1992-07-11	LC	CNV akkoord met sluiting van twee kaasfabrieken	x
1992-07-11	LC	KAF EN KOREN: Friesland Frico Domo verder uitkleden	x
1992-07-14	LC	FFD-personeel Oosterzee steigert tegen directie	x
1992-07-21	NvhN	Coberco voor samenwerking met Frico Domo	x
1992-07-25	LC	KAF EN KOREN: Thaïs offer op het noordelijk zuivelblok	x
1992-07-25	LC	Personeel FFD neemt weer adviseur in de arm.	x
1992-08-05	LC	Kamerlid F. de Graaf op stage 'Frico komt niet onder gedwongen ontslagen uit'	x
1992-08-21	LC	Voor werknemers kaasdivisie geen seniorenregeling	x
1992-09-03	LC	<i>Vrije fabrieken</i> staken melklevering aan FFD	x
1992-09-05	LC	Reorganisatie bij FFD-kaasdivisie kost meer banen	x
1992-09-19	LC	Wergeaster fabriek gaat vrij zeker dicht	x
1992-10-01	LC	1) Nog groter banenverlies bij Frico – Bonden vrezen 1450; directie: 1218	x
1992-10-01	LC	2) Sanering Friesland Frico Domo 'rampzalig' voor zuivel	x
1992-10-01	LC	3) Consumptiemelkbedrijf 'Frico' Wergea dicht	x
1992-10-02	LC	Fabriek Wergea in 1993 al dicht	x
1992-10-02	LC	FNV wacht met acties bij Frico	x
1992-10-06	NvhN	Directeur FFD A. Olijslager: Friesland Frico Domo moet 'wat vuiltjes wegwerken'	x
1992-10-09	NvhN	Samenwerking Frico/Domo en Coberco van de baan	x

1992-10-19	LC	FFD vormt met bonden stuurgroep voor reorganisatie	x
1992-10-20	LC	Ondernemingsraad akkoord met sluiting Tuk en Oosterzee	x
1992-10-31	NvhN	Advertentie vakbonden NVV en CNV 'Minder strijd meer werk'	x
1992-10-31	LC	Friese zuivel kraakt plan vakbonden	x
1992-11-07	LC	KAF EN KOREN: Bonden maken kloof in Friese zuivelindustrie groter	x
1992-11-27	NvhN	Geen kerstpakket meer voor oud-werknemers FFD	x
1992-12-08	LC	Laatste kaas Tuk is beste van de wereld	x
▲			
1993			
1993-01-06	LC	Dit jaar recordverlies van 2500 banen in zuivel	x
1993-01-09	NvhN	Voorzitter a. Alberts FFD: Eén organisatie voor belangen van boeren	x
1993-01-29	LC	Directeur Johan Plageman: 'Coberco gaat uit van zelfstandigheid tot 1997'	x
1993-02-23	LC	Knipsel: 'Nepboter' Elmar naar margarinefabriek	x
1993-03-20	LC	Werknemers FFD Warga 'we zijn weggezet als oud vuil' – zaterdagbijlage LC	x
1993-03-26	LCo	Miljoenenverlies veevoerfabriek Sloten	x
1993-03-26	LC	Frico stoot vla- en boterproductie af – Warga in 1994 dicht	x
1993-03-26	NvhN	Friesland Frico Domo investeert minder in Groningen	x
1993-03-27	LC	Melkprijs Friesland Frico-Domo bijna 2 cent hoger – 81,27 ct.	x
1993-03-27	LC	KAF EN KOREN: Consumenten kunnen zich straks met melk vermaken	x
1993-04-08	LC	Melkprijs Zuid Oost Hoek is lager dan FFD	x
1993-04-15	NvhN	Prikactie bij Friesland Frico Domo	x
1993-04-17	LC	FFD en Coberco weer in overleg	x
1993-05-22	LC	KAF EN KOREN: Frico Warga lijkt heerlijk toetje voor politici te worden	x
1993-06-24	LC	1) Jaarverslag 1992: Buitenland en Domo winstmakers FFD	x
1993-06-25	NvhN	2) Jaarverslag 1992: Omzet Friesland Frico Domo: vier miljard	x
1993-06-26	LC	KAF EN KOREN: Friesland Frico Domo in clinch bij bijklussende academici	x
1993-06-26	LC	Laatste kaas verlaat donderdag Oosterzee	x
1993-07-20	LC	Frico: zuivelfabriek Wergea gaat dicht	x
1993-07-21	LC	Ondernemingsraad van FFD naar rechter	x
1993-07-22	NvhN	Flessemelk van Frico – Warga – binnenkort uit Arnhem	x
1993-07-23	NvhN	Europarlementariër op de bres voor Frico-fabriek Warga	x
1993-08-19	NvhN	Friesland Frico Domo wil nieuwe impuls bedrijf Warga	x
1993-09-14	NvhN	Miljoenschade voor Friesland Frico Domo door fout babyvoedingverpakking	x
1993-09-15	LC	Directie FFD houdt vast aan sluiting Frico Wergea	x
1993-09-16	LC	Sluiting Wergea stuit op onbegrip	x
1993-09-25	LC	Melk stroomt al eeuw in 'boterfabriek' Bergum	x
1993-10-07	NvhN	Noordelijke 'vrije' zuivelfabrieken willen fuseren	x
1993-10-08	LC	COR: Strijd om Wergea is gestreden	x

1993-10-08	LC	Vakbond: 'Wergea zeker tot 1995 open houden'	x
1993-12-10	NvhN	Staking dreigt bij FFD Leeuwarden	x
1993-12-16	NvhN	Resultaten 1993 Friesland <i>Friesland Frico Domo</i> 'bevredigend'	x
1993-12-20	NvhN	Personeel Friesland Frico Domo akkoord met overgang	x
▲			
1994			
1994-01-14	LC	Jongerendag FFD: Zuivelconcern vraagt boer image te beteren	x
1994-01-14	NvhN	Voorzitter Aalders wil opheffing van Zuivelbureau – Jongerendag FFD te Marum	x
1994-01-27	NvhN	Friesland Frico Domo verkoopt belang Taiwan	x
1994-03-24	LC	Geen condensblok Coberco-FFD	x
1994-04-09	NvhN	Friesland Frico Domo tevreden over omzet in 1993	x
1994-04-15	LC	Consumptiemelk stuiver goedkoper	x
1994-05-18	NvhN	Knipsels: Verbouwing melkinrichting Groningen	x
1994-05-19	NvhN	Wilde staking bij Friesland Frico Domo Leeuwarden	x
1994-05-25	LC	Knipsel: Kaasfabriek in Kolderveen weer met sluiting bedreigd	x
1994-05-27	NvhN	Personeel FFD wijst nieuwe cao af	x
1994-06-02	NvhN	Ultimatum van Voedingsbond aan <i>Friesland Frico Domo</i>	x
1994-06-03	NvhN	Onrust onder personeel FFD in Groningen	x
1994-06-08	NvhN	Boeren stuk zakelijker tegenover coöperatie	x
1994-06-13	NvhN	Voedingsbond FNV akkoord met cao zuivel	x
1994-07-21	LC	Afscheid FNV man Dick Heinen: Somber perspectief voor noordelijke zuivel	x
1994-07-28	LC	Reactie op voorgaande: Zonnige toekomst noordelijk zuivel	x
1994-07-29	NvhN	Expeditiebedrijf FFD verder in eigen BV	x
1994-08-20	NvhN	Friesland Frico Domo: verdere arbeidsduurverkorting	x
1994-08-24	LC	FFD Bedum investeert in lactoferrine	x
1994-08-24	NvhN	Grote coöperaties betalen boeren lage melkprijs	x
1994-09-08	NvhN	Friesland Frico Domo boekt eerste 6 maanden een beter resultaat	x
1994-09-10	LC	KAF EN KOREN: Boeren moeten heft niet te gemakkelijk uit handen geven	x
1994-09-12	LC	Gesprek met voorz. A/ Aalberts 'Boer zal Frico Scherper houden'	x
1994-09-13	NvhN	Nogmaals: <i>Friesland Frico Domo</i> wil moderne coöperatie worden	x
1994-09-13	Dtel	Friesland Frico Domo gaat aandelen uitgeven – 'revolutionair voor coöperatie'	x
1994-09-27	LC	'Kleine oorlog woedt rond halfvolle melk'	x
1994-09-29	LDa	Melkoorlog wordt heviger – Winkelketen wil ook goedkope Nederlandse melk	x
1994-09-30	NvhN	Melkfabriek Ommelanden in Groningen gaat dicht	x
1994-09-30	NvhN	De roerige geschiedenis van een Groninger melkfabriek	x
1994-10-03	LC	Schorsing manager Midden-Oosten FFD niet opgeheven	x
1994-11-03	LC	Frico Warga: 'Deur dicht.....dat was 't dan'	x
1994-11-08	LC	1) Sluiting kaasfabriek FFD in Kolderveen sluit juli 1995	x
1994-11-08	NvhN	2) Kaasfabriek Kolderveen in '95 dicht	x

1994-11-08	LC	Frico maakt weer pap en vla in fles	x
1994-11-10	NvhN	Friesland Frico Domo neemt alle aandelen Eyssen kaas over	x
1994-11-14	LC	Noordwijk (Gr.) Croissantjes goede zaak voor FFD	x
1994-11-14	LC	Olijslager: Verdere afslanking bij Friesland Frico Domo	x
1994-11-24	LC	Friesland Frico Domo-personeel vreest nieuwe holding	x
1994-11-24	LC	Rechter vindt ontslagpremie Frico te laag	x
1994-12-01	LC	Werknemer van Frico Domo vordert functie en geen ontslag	x
1994-12-10	NvhN	Vakbonden akkoord over wijziging van structuur bij FFD	x
1994-12-21	LC	Chauffeurs van Friesche Vlag naar Salvesen	x
1994-12-23	NvhN	Resultaat FFD omhoog naar 40 miljoen – nw. naam <i>Friesland Dairy Foods</i> (FDF)	x
1994-12-23	LC	Voedingsbond FNV: 'Onrust bij Frico Domo is nog gigantisch'	x
▲			
1995		Naamsverandering per 1 jan 1995 – Friesland Dairy Foods (FDF)	
1995-01-03	LC	Voorzitter PZ: Elke dag verdwijnen er zes melkveehouders	x
1995-01-07	LC	KAF EN KOREN: Gewapende vrede in zuivel kost boeren handen vol geld	x
1995-02-09	NvhN	De Ommelanden gaat versneld dicht	x
1995-02-20	LC	Friese boeren voor Europese hof om uittregeld	x
1995-03-01	LC	Eind dit jaar sluiting <i>Ommelanden</i> te Groningen – voor 41 man geen plaats	x
1995-03-11	LC	Lagere Leeuwarder kaasnotering leidt tot onenigheid	x
1995-03-11	LC	Lagere Leeuwarder kaasnotering leidt tot onenigheid	x
1995-03-21	LC	Knipsel: Forse winst FDF verwacht	x
1995-04-01	LC	KAF EN KOREN: Zuivelfusies in 1 razendsnel om zich heen	x
1995-04-01	NvhN	Friesland Dairy Foods actief in Oost-Europa	x
1995-04-03	NvhN	Friesland Dairy Foods zet stijgende lijn door	x
1995-04-03	LC	Winst FDF in eigen land blijft achter	x
1995-04-04	LC	Friesland Dairy Doods handhaaft ledenstop	x
1995-04-13	LC	1e Wilde staking fabriek FDF <i>De Ommelanden</i> Groningen	x
1995-04-13	NvhN	2e Wilde staking zuivelfabriek Ommelanden	x
1995-04-19	NvhN	Verpakking Completa van Bedum naar Beilen	x
1995-04-28	LC	FDF betaalt over 1994 78,65 cent uit	x
1995-05-02	LC	Knipsel: Unigro-order voor Dairy-Foods	x
1995-05-11	LC	Meeste personeel De Ommelanden naar Leeuwarden	x
1995-06-27	LC	Meerderheidsbelang FDF in Pools bedrijf	x
1995-08-01	LC	Vrije zuivelfabrieken laten miljoenen liggen bij FDF	x
1995-08-29	LC	Melkprijs: 3e DGV 77,40 , FDF 4e 77,40 (CMU 15e 76,46 / Coberco 15e 75,61)	x
1995-09-08	NvhN	FDF 'stapt' in tweede Poolse zuivelbedrijf	x
1995-09-13	NvhN	FDF kript winst op tot bijna 10 miljoen	x
1995-09-13	LC	Kans boeren op teruggave uittreegelden zuivelfabriek	x

1995-09-14	LC	Beginstappen met het <i>Keten Kwaliteit Melk</i> -systeem – KKM	x
1995-09-26	NvhN	“Doodzonde dat De Ommelanden verdwijnt” – Boekje Kor Drijfholt	x
1995-09-29	NvhN	Certificaat FDF doet 95 gulden – overzicht 1995- 2001	x
1995-10-30	LC	ZOH stopt levering melk Friesland Dairy Foods	x
1995-11-14	LC	Onverwacht forse winstval <i>Friesland Dairy Foods</i> – Resultaat nu f15 miljoen	x
1995-11-16	LC	Bernhard Bijvoet hoofddirecteur Campina	x
1995-11-18	LC	KAF EN KOREN: Het ‘grand gala’ van onze Nederlandse zuivelgiganten	x
1995-12-13	LC	FDF kan zaak uittregeld lang rekken	x
1995-12-14	LC	Hogere vertrekpremie Friesland Dairy Foods	x
1995-12-14	NvhN	Nieuw sociaal plan bij FDF	x
1995-12-22	LC	FDF begint een zuivelfabriek – 35 mln – in Peru	x
1995-12-23	LC	Twee Provinciën Workum lid af van FDF	x
▲			
1996			
1996-01-09	LC	Cao-prikkactie bij zuivelconcern FDF in Leeuwarden	x
1996-01-10	LC	<i>Friesland Dairy Foods</i> reorganiseert in Leeuwarden	x
1996-01-21	LC	Dijkhuizen LEI: Kostprijs van melk moet verder omlaag	x
1996-02-14	LC	Dertig banen weg bij <i>Friesland Dairy Foods</i>	x
1996-03-08	NvhN	Voedingsbond FNV dreigt <i>Friesland Dairy Foods</i> met rechter	x
1996-03-13	NvhN	Slecht jaar FDF-bedrijven in Drenthe en Groningen	x
1996-03-14	NvhN	Onderzoek toekomst FDF-bedrijf Groningen	x
1996-03-21	NvhN	Directeur Stolk – FDF – treedt af midden in roerige tijd	x
1996-03-23	LC	KAF EN KOREN: FDF verzeilt in ingewikkeld potje stratego	x
1996-04-02	NvhN	Rechter: FDF moet meer betalen aan uitzendkrachten	x
1996-05-07	NvhN	Vietnamese fabriek van FDF geopend	x
1996-05-24	LC	Melkprijs van FDF vanmorgen op 76,66 cent gezet	x
1996-05-30	LC	Vakbond FNV keurt cao in zuivel goed	x
1996-06-20	NvhN	Vertrekkende A. Zoomers wordt jongste topman in historie van Avebe	x
1996-08-13	LC	'Frico' stoot fabriek ‘dagvers’ af aan Coberco	x
1996-08-14	LC	Vakbond vreest verlies 75 banen bij FDF Groningen	x
1996-08-14	LC	KAF EN KOREN: Frico Melkproducten van Fries speerpunt tot afdankertje	x
1996-08-15	NvhN	' <i>Friesland</i> ' bouwt in China zuivelfabriek	x
1996-08-16	NvhN	Schikking ' <i>Friesland</i> ' uittrengelden	x
1996-08-16	LC	OR FDF: Zoek ook naar andere kopers voor 'Groningen' dan Coberco	x
1996-09-03	LC	<i>Friesland Dairy Foods</i> mikt voor groei op lang houdbare zuivel	x
1996-09-03	NvhN	Geding afgeblazen: FDF willigt eisen OR Frico Groningen	x
1996-09-05	NvhN	Resultaten Friesland Dairy Foods fors beter	x
1996-09-10	LC	<i>Friesland Dairy Foods</i> met melkprijs in de top	x
1996-09-28	LC	KAF EN KOREN: Grote drie zuivelconcerns willen de markt verkavelen	x

1996-10-15	NvhN	Melkinrichting 'Frico' Groningen komt definitief in handen van Coberco	x
1996-10-15	LC	Slechts deel Frico-mensen naar Coberco	x
1996-10-15	NvhN	Waar zijn de mensen beter af: bij FDF of Coberco?	x
1996-10-16	LC	Vakbond is 'gesol' Frico-personeel zat	x
1996-10-25	LC	Coöperaties geven Sloten lening – 'Sloten' over gedaan aan directie.	x
1996-11-07	LC	Knipsel: FDF weert mini-boeren met minder dan 300 Kg	x
1996-11-21	LC	Knipsel: FDF wil f3 mln. van Eyssens Oosthuizen	x
1996-12-16	LC	Knipsel: Minder bestuurs- en regioraadsleden bij Friesland Dairy Foods	x
1996-12-16	LC	FDF laat f 120 miljoen zitten bij verkoop 'Groningen'.	x
1996-12-17	NvhN	Advies OR Frico in Groningen over overname blijft nog uit	x
1996-12-18	LC	Knipsel: Geding Albert Heijn tegen Frico	x
1996-12-19	LC	Kort geding Albert Heijn afgeblazen	x
1996-12-19	NvhN	1e Zuivelconcern FDF verwacht voor dit jaar winstexplosie	x
1996-12-19	LC	2e Flinke winst Friesland Dairy Foods	x
1996-12-20	NvhN	Nutricia wil ruil producten met FDF	x
1996-12-21	NvhN	Nutricia en <i>Friesland Dairy Foods</i> willen uit elkaars vaarwater	x
▲			
1997			
1997-01-10	LC	Knipsel: Vijftig man FDF naar Nutricia	x
1997-01-30	NvhN	Akkoord over sociaal plan FDF-fabriek in Groningen	x
1997-02-07	LC	<i>Friesland Dairy Foods</i> en Nutricia uiteen – geen uitruil producten	x
1997-02-08	NvhN	FDF kan onrust personeel niet wegnemen	x
1997-02-08	NvhN	Advies van OR FDF 'deels positief' verkoop 'Groningen'	x
1997-02-27	NvhN	Verkoop van dagverse zuivel FDF aan Coberco definitief	x
1997-03-06	LC	Coberco neemt eind augustus afscheid van Frico-merk	x
1997-03-13	LC	Olijslager: resultaat FDF aardig, maar moet beter	
1997-03-13	NvhN	1e Resultaat van FDF explosief gestegen	x
1997-03-14	NvhN	2e Bulk moet bij FDF plaats maken voor merkproducten	x
1997-03-26	NvhN	COR Domo Beilen woedend op directie van FDF	x
1997-04-26	LC	KAF EN KOREN: Zuivelindustrie krijgt te maken met personeelsproblemen	x
1997-05-23	LC	Knipsel: Melkprijs FDF 1996 75,80 cent	x
1997-07-28	LC	Knipsel: Bestuur FDF grootverdieners in Friesland – gemiddeld 1,04 mln. gld.	x
1997-08-09	LC	KAF EN KOREN: Nederlandse melkveehouderij staat aan de top, de rest niet	x
1997-08-09	LC	Coberco 'Groningen' zwaait zuivelmerk Frico omzichtig uit	x
1997-09-09	LC	1e Grote fusie Coberco met FDF zuivel kost 600 banen	x
		Vervolg in MAP FCDF 1997-2007	

BIJLAGEN			
bijlage-1		Ontstaansgeschiedenis <i>Friesland Coberco Dairy Foods</i> .	
bijlage-2		Serie artikelen over fusieplannen FFD met Coberco voorjaar 1992	
bijlage-3		Serie artikelen over Staking Tuk en Oosterzee	

[▲ Bijlage-2 fusiepoging FFD Coberco febr.- juni 1992](#)

[Bijlage-3-staking eind mrt / begin apr. 1992](#)

1989

1990

Leeuwarder Courant 1990-02-09

ook MAP Noord-Nederland 1982-1990

Fusiegesprek *CCFriesland* en *Noord-Nederland*¹

Van een onzer redacteuren

LEEWARDEN – Opnieuw ² gaan *CCFriesland* en *Noord-Nederland*, de grootste zuivelcoöperaties in het Noorden, praten over een fusie. Gistermiddag hebben de directeuren en de voorzitters van beide ondernemingen en hun deelgenoten daarover in beginsel overeenstemming bereikt tijdens een gesprek met jonkheer Feijo Sickinghe, de adviseur van *Noord-Nederland*. Het bestuur van *Noord-Nederland* heeft gisteravond besloten weer te onderhandelen over een fusie. Het bestuur van *CCFriesland* neemt vandaag een besluit.

Het bestuur van *CCFriesland* bestaat voor 70 procent uit bestuursleden van *Noord-Nederland*, de andere zetels worden bemand door vertegenwoordigers van de vrije fabrieken: Oosterwolde, Gerkesklooster, Oudwoude en Workum. Tijdens het gesprek gistermiddag werd van de zijde van de twee grote coöperaties gesteld dat samenwerking met de vrije fabrieken op hoge prijs wordt gesteld.

Het is een bekend gegeven dat enkele bestuursleden bij *CCFriesland*, die de vrije fabrieken vertegenwoordigen, deze onderneming het liefst zelfstandig zien blijven. De vrije fabrieken hebben zich verplicht voorlopig een jaar lang melk aan *CCFriesland* te leveren. Zij zullen in elk geval voorwaarden aan die leverantie stellen als de fusie doorgaat. De sfeer van het gesprek gistermiddag was heel wat beter dan een week eerder toen er ook een balletje over fuseren werd opgegooid.

In 1988 werd al over fusie tussen de beide coöperaties gesproken. Toen het gesprek stokte werd besloten een fusie-formateur aan te stellen. Die is er evenwel niet gekomen. In mei vorig jaar werd bekend dat de fusie in de ijskast werd gezet. „Wy moatte geunbtiger tiden ófwachtsje”, zei *Noord-Nederland*-voorzitter Geert de Jong toen.

Later is besloten dat *CCFriesland* en *Noord-Nederland* zouden gaan samenwerken op het gebied van melkpoeder. Het bestuur van *Noord-Nederland* ging daarmee akkoord, maar het bestuur van *CCFriesland* wenste een betere onderbouwing. Daarop werd het voorstel ingetrokken. Jonkheer Sickinghe heeft nu de draad weer opgepakt.

Volgens *Noord-Nederland*-voorzitter De Jong zou een fusie vrij snel een feit kunnen zijn. De berekeningen zijn bekend. Hij vindt dat men de boeren die bij de fabrieken zijn aangesloten niet te lang in onzekerheid mag laten. Een termijn wilde hij niet noemen, maar hij hoopt al dat het samengaan voor de komende zomer zijn beslag zal krijgen.

Alle knipsels tot fusiedag in MAP Noord-Nederland

1 *'Noord-Nederland'* wordt in de Leeuwarder Courant vaak aangeduid als *Frico/Domo*. En *ccFriesland*, als *CCFriesland* of met de 'oude' naam CCF. In verband met doorzoekbaarheid is in het begin van elk 'knipsel', de naam 'verbeterd' met de, bovenstaande, onderstreepte naam. (ZHN)

2 Zie voorgaande in MAP-Noord-Nederland.....

Leeuwarder Courant 1990-10-20

'Friesland' zuivelreus in Nederland

Sneon en Snein

Zaterdagbijlage Leeuwarder Courant

De nieuwe zielevereniging 'Friesland' is wat omvang betreft een 'reus' in Nederland. En niet alleen in Nederland, ook in Europa. De afnemers van Friesland zullen volgende week meteen al met de nieuwe onderneming worden geconfronteerd. Frico, Domo en CCFriesland, die de nieuwe coöperatie hebben gevormd, bemannen dan namelijk één stand op de Silt in Parijs, de grootste handels- en distributiecentrum ter wereld. Friesland - Ving en Compta onder één dak. Het is een reus.

Friesland is een Campus-Vitaliteit de grootste coöperatie in ons land. In de top-100 van het Financier Dagblad industrie, Handel en transport; zal deze zuivelindustrie de 22de plaats bemannen. Concurrent Campus-Melknie is 28ste. Nu Friesland heeft het leger van coöperaties als Coberco/Hollandia. Zelfs na een overname samen met Scalet/Lite zal Coberco net nog kleiner zijn dan de Noordelijke zuivelreus.

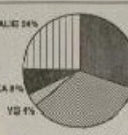
Om onder andere de passie van de coöperatie Friesland te bepalen op het gebied van vestiging - en gezamenlijke zal het bedrijf in Nederland op de vijfde plaats komen. Uitvoer is nu eerst met een omzet van 7,66 miljard, Heineken is met 6,7 miljard tweede, Star a Lee DF is derde met 5,4 miljard, Campus-Melknie is vierde met 5 miljard en Scalet/Lite zal Coberco net nog kleiner zijn dan de Noordelijke zuivelreus.

Wij zijn een kanttekening in Friesland is een koöperatieve organisatie. Om omvang behoeft Friesland te de grootste koöperatie van Nederland en de grootste van Europa. Van de 600.000 ton kaas, die jaarlijks in Nederland wordt gemaakt, komt er een vijfde deel uit de Friesland-fabrieken van Friesland.

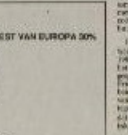

20 oktober 1990

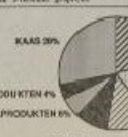
AZIE, AUSTRALIË 24%

REST VAN EUROPA 30%

AFRIKA 8%

VEGETARISCH 2%

KAAS 20%

CONDENS 21%

WEEPROODKLEUR 4%

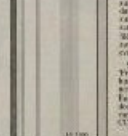
DIETETISCH 18%

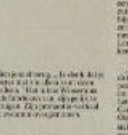
VEERDE ZUIVELPRODUCTEN 6%

BOTER 9%

MELKPOEDER 14%

Zo is de samenstelling van Friesland' geweest.

De samenstelling over de productgroepen

'Friesland' zuivelreus in Nederland

De nieuwe zielevereniging 'Friesland' is wat omvang betreft een 'reus' in Nederland. En niet alleen in Nederland, ook in Europa. De afnemers van Friesland zullen volgende week meteen al met de nieuwe onderneming worden geconfronteerd. Frico, Domo en CCFriesland, die de nieuwe coöperatie hebben gevormd, bemannen dan namelijk één stand op de Silt in Parijs, de grootste handels- en distributiecentrum ter wereld. Friesland - Ving en Compta onder één dak. Het is een reus.

Friesland is een Campus-Vitaliteit de grootste coöperatie in ons land. In de top-100 van het Financier Dagblad industrie, Handel en transport; zal deze zuivelindustrie de 22de plaats bemannen. Concurrent Campus-Melknie is 28ste. Nu Friesland heeft het leger van coöperaties als Coberco/Hollandia. Zelfs na een overname samen met Scalet/Lite zal Coberco net nog kleiner zijn dan de Noordelijke zuivelreus.

Om onder andere de passie van de coöperatie Friesland te bepalen op het gebied van vestiging - en gezamenlijke zal het bedrijf in Nederland op de vijfde plaats komen. Uitvoer is nu eerst met een omzet van 7,66 miljard, Heineken is met 6,7 miljard tweede, Star a Lee DF is derde met 5,4 miljard, Campus-Melknie is vierde met 5 miljard en Scalet/Lite zal Coberco net nog kleiner zijn dan de Noordelijke zuivelreus.

Wij zijn een kanttekening in Friesland is een koöperatieve organisatie. Om omvang behoeft Friesland te de grootste koöperatie van Nederland en de grootste van Europa. Van de 600.000 ton kaas, die jaarlijks in Nederland wordt gemaakt, komt er een vijfde deel uit de Friesland-fabrieken van Friesland.

ZUID OOST HOEK OOST ERVCLIDE
MILKFAARDE: 212.500 ton '90
FRICTION: 100.000 ton '90
WOLLE: 1.000 ton '90
TOFFEL: 1.000 ton '90
SUGAR: 1.000 ton '90
ANVAAL: 1.000 ton '90
ANVAAL: 1.000 ton '90

NOORD NEDERLAND LEEUWARDER
MILKFAARDE: 212.500 ton '90
FRICTION: 100.000 ton '90
WOLLE: 1.000 ton '90
TOFFEL: 1.000 ton '90
SUGAR: 1.000 ton '90
ANVAAL: 1.000 ton '90
ANVAAL: 1.000 ton '90

CCFRIESLAND LEEUWARDER
MILKFAARDE: 212.500 ton '90
FRICTION: 100.000 ton '90
WOLLE: 1.000 ton '90
TOFFEL: 1.000 ton '90
SUGAR: 1.000 ton '90
ANVAAL: 1.000 ton '90
ANVAAL: 1.000 ton '90

GOED VERWACHTING WOLLE
MILKFAARDE: 212.500 ton '90
FRICTION: 100.000 ton '90
WOLLE: 1.000 ton '90
TOFFEL: 1.000 ton '90
SUGAR: 1.000 ton '90
ANVAAL: 1.000 ton '90
ANVAAL: 1.000 ton '90

TWEE PROVINCIËN DERKESLOOSTER
MILKFAARDE: 212.500 ton '90
FRICTION: 100.000 ton '90
WOLLE: 1.000 ton '90
TOFFEL: 1.000 ton '90
SUGAR: 1.000 ton '90
ANVAAL: 1.000 ton '90
ANVAAL: 1.000 ton '90

HUSTERHOOD OUDWOEDE
MILKFAARDE: 212.500 ton '90
FRICTION: 100.000 ton '90
WOLLE: 1.000 ton '90
TOFFEL: 1.000 ton '90
SUGAR: 1.000 ton '90
ANVAAL: 1.000 ton '90
ANVAAL: 1.000 ton '90

Door Willem Stegenga

De nieuwe zielevereniging 'Friesland' is wat omvang betreft een 'reus' in Nederland. En niet alleen in Nederland, ook in Europa. De afnemers van Friesland zullen volgende week meteen al met de nieuwe onderneming worden geconfronteerd. Frico, Domo en CCFriesland, die de nieuwe coöperatie hebben gevormd, bemannen dan namelijk één stand op de Silt in Parijs, de grootste handels- en distributiecentrum ter wereld. Friesland - Ving en Compta onder één dak. Het is een reus.

Friesland is een Campus-Vitaliteit de grootste coöperatie in ons land. In de top-100 van het Financier Dagblad industrie, Handel en transport; zal deze zuivelindustrie de 22de plaats bemannen. Concurrent Campus-Melknie is 28ste. Nu Friesland heeft het leger van coöperaties als Coberco/Hollandia. Zelfs na een overname samen met Scalet/Lite zal Coberco net nog kleiner zijn dan de Noordelijke zuivelreus.

Om onder andere de passie van de coöperatie Friesland te bepalen op het gebied van vestiging - en gezamenlijke zal het bedrijf in Nederland op de vijfde plaats komen. Uitvoer is nu eerst met een omzet van 7,66 miljard, Heineken is met 6,7 miljard tweede, Star a Lee DF is derde met 5,4 miljard, Campus-Melknie is vierde met 5 miljard en Scalet/Lite zal Coberco net nog kleiner zijn dan de Noordelijke zuivelreus.

Wij zijn een kanttekening in Friesland is een koöperatieve organisatie. Om omvang behoeft Friesland te de grootste koöperatie van Nederland en de grootste van Europa. Van de 600.000 ton kaas, die jaarlijks in Nederland wordt gemaakt, komt er een vijfde deel uit de Friesland-fabrieken van Friesland.

Verleende

Waarom is de nieuwe zielevereniging 'Friesland' zo belangrijk? Het is de grootste koöperatie van Nederland en de grootste van Europa. Van de 600.000 ton kaas, die jaarlijks in Nederland wordt gemaakt, komt er een vijfde deel uit de Friesland-fabrieken van Friesland.

Achtersand

De nieuwe zielevereniging 'Friesland' is wat omvang betreft een 'reus' in Nederland. En niet alleen in Nederland, ook in Europa. De afnemers van Friesland zullen volgende week meteen al met de nieuwe onderneming worden geconfronteerd. Frico, Domo en CCFriesland, die de nieuwe coöperatie hebben gevormd, bemannen dan namelijk één stand op de Silt in Parijs, de grootste handels- en distributiecentrum ter wereld. Friesland - Ving en Compta onder één dak. Het is een reus.

Friesland is een Campus-Vitaliteit de grootste coöperatie in ons land. In de top-100 van het Financier Dagblad industrie, Handel en transport; zal deze zuivelindustrie de 22de plaats bemannen. Concurrent Campus-Melknie is 28ste. Nu Friesland heeft het leger van coöperaties als Coberco/Hollandia. Zelfs na een overname samen met Scalet/Lite zal Coberco net nog kleiner zijn dan de Noordelijke zuivelreus.

Om onder andere de passie van de coöperatie Friesland te bepalen op het gebied van vestiging - en gezamenlijke zal het bedrijf in Nederland op de vijfde plaats komen. Uitvoer is nu eerst met een omzet van 7,66 miljard, Heineken is met 6,7 miljard tweede, Star a Lee DF is derde met 5,4 miljard, Campus-Melknie is vierde met 5 miljard en Scalet/Lite zal Coberco net nog kleiner zijn dan de Noordelijke zuivelreus.

Wij zijn een kanttekening in Friesland is een koöperatieve organisatie. Om omvang behoeft Friesland te de grootste koöperatie van Nederland en de grootste van Europa. Van de 600.000 ton kaas, die jaarlijks in Nederland wordt gemaakt, komt er een vijfde deel uit de Friesland-fabrieken van Friesland.

(Door Willem Stegenga)

De nieuwe zuivelcoöperatie 'Friesland' is wat omvang betreft een 'reus' in Nederland. En niet alleen in Nederland, ook in Europa. De afnemers van Friesland zullen volgende week meteen al met de nieuwe onderneming worden geconfronteerd. Frico/Domo en CCFriesland, die de nieuwe coöperatie hebben gevormd, bemannen dan namelijk één stand op de Silt in Parijs, de grootste handels- en distributiecentrum ter wereld. Friesland - Ving en Compta onder één dak. Het is een reus.

3 De Leeuwarder Courant gebruikt in het begin consequent de naam 'Friesland' voor de nieuwe organisatie, dit was daarvoor echter niet veel beter, bijna altijd de 'Frico/Domo' voor 'Noord-Nederland'. Zo als eerder aangegeven is dit zo veel mogelijk aangepast. ZHN

beurs voor voedings- en genotmiddelen ter wereld. Friesche Vlag en Completa onder één dak. Het is even wennen.

'Friesland' is na *Campina-Melkunie* de grootste coöperatie in ons land. In de top-100 van het Financieel Dagblad (industrie, handel en transport) zal deze zuivelindustrie de 22ste plaats innemen. Concurrent *Campina-Melkunie* is 20ste. Na Friesland komt echter een coöperatie als Cebe-co-Handelsraad. Zelfs na een eventueel samengaan met Suiker-Unie zal Cebeco net nog kleiner zijn dan de noordelijke zuivelreus.

Om verder nog even de positie van de coöperatie Friesland te bepalen: op het gebied van voedings- en genotmiddelen zal het bedrijf in Nederland op de vijfde plaats komen. *Unilever* staat eerste met een omzet van *f* 66,3 miljard, Heineken is met *f* 6,7 miljard tweede, Sara Lee DE is derde met *f* 5,4 miljard, *Campina-Melkunie* is met *f* 5 miljard vierde en Friesland volgt dan met een omzet van *f* 4,4 miljard.

Wij zijn een kaasland en Friesland is een kaasprovincie bij uitstek. Qua omvang behoort Friesland tot de grootste kaasproducenten van Nederland en daarmee van Europa. Van de 600.000 ton kaas, die jaarlijks in Nederland wordt gemaakt, komt er een vijfde deel uit de Frico fabrieken van Friesland.

„Het is een schitterend bedrijf”, zo stelde jonkheer mr. Feijo Sickinghe, de architect, opzichter en uitvoerder van de fusie tussen Frico/Domo en CCFriesland. deze week nog een keer enthousiast vast. Sickinghe kan lang van stof worden als hij voor de zoveelste keer het evangelie van de samenvoeging predikt. De boeren, die maandag in de Harmonie in Leeuwarden over de fusie moesten stemmen, hebben tot twee keer toe met applaus zijn toespraak afgebroken. Dat krijg je als je overtuigd bent van je zaak en als je staat voor een publiek dat dat verhaal al veel vaker heeft gehoord.

Het pleit echter voor Sickinghe dat hij er in is geslaagd de kar tot aan de finish te trekken. Andere topmannen uit het organisatie-leven werden naar de zijlijn verwezen. Winsemius; Bakkenist, Spitsen Co; Horinga en De Koning, om maar een paar voorbeelden te noemen. Zij mochten toekijken, coachen en eens een blessure behandelen, maar Sickinghe stond in het veld.

Sickinghe heeft constant hoog spel moeten spelen. Hij heeft boeren („Het is toch jullie onderneming? Nou dan.”), bestuurders en directieleden de les gelezen, niet geschroomd dreigementen te uiten en in een enkel geval zelfs daadwerkelijk mensen de laan uitgestuurd.

Desondanks hebben boeren uit Friesland en Drenthe kans gezien elkaar voortdurend in de haren te zitten. Drentse achterdocht en Friese arrogantie botsten op alle fronten. Dat en niets anders heeft de fusie drie jaar opgehouden. Zelfs maandagavond toen de boeren moesten stemmen over het samengaan dreigde er nog een kink in de kabel te komen. In het Drentse Westerbork wilde het maar niet vloten. De boeren daar wilden de adjudanten van Sickinghe niet in hun vergadering hebben.

Frico/Domo-directeuren Bernard Bijvoet en Cees Willemse moesten vervolgens alles uit de kast halen om de boeren voor te laten stemmen.

Sickinghe zat laat die avond in een hoekje in het Leeuwarder Oranjehotel te wachten op de laatste uitslag: Westerbork. „Als het fout loopt ga ik onmiddellijk actie ondernemen. Wat dacht u dan. Dit fusie kan nu niet meer worden afgeblazen.”

Hij bekende dat de afgelopen maanden voor hem ‘een bijzondere ervaring’ zijn geweest. „Ik had niet wacht dat het zo moeilijk zou gaan. Ik was gevraagd te kijken naar de organisatie van Frico/Domo, maar geleidelijk is het verder gegaan. Ik heb een hele hoop nieuwe ervaringen opgedaan. Ik ben er altijd vanuit gegaan dat wanneer je een goed plan in elkaar steekt, dat je daar een brede ondersteuning voor kunt krijgen. Je moet je alleen hier wel veel moeite getroosten.”

Oranjewoud

Er waren al eerder plannetjes sesmeed voor meer samenwerking in de noordelijke zuivel, maar op 9 juli 1987 was het echt raak. Op initiatief van de voorzitter van *CCFriesland*, Boyen de Boer uit Stiens, kwamen toen op het coöperatiecentrum in Oranjewoud de directieleden en de voorzitters van *CCFriesland* zelf, *Noord-Nederland* en de vier vrije fabrieken bij elkaar.

De *Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde behoorde als vrije fabriek toen nog tot de vurige voorstanders van meer samenwerking. Later zou daar het tij keren en zou deze coöperatie zich juist opstellen als de grote tegenstander van het samengaan van *CCFriesland* en *Noord-Nederland*.

In Oranjewoud ging het aanvankelijk om een breder pakket: alle zes fabrieken moesten bij welke vorm van samenwerking dan ook worden betrokken. Marcus Beetstra en Rinse Zijlstra schreven een rapport waaruit viel af te leiden dat er in het uiterste geval f90 miljoen viel te verdienen als de handen ineen werden geslagen.

Met name de vrije fabrieken (Oosterwolde, Workum, Oudwoude en Gerkesklooster) lieten zich niet door die miljoenen over de greep halen. Douwe Hoitinga van de ZOH in deze krant van 3 november 1987: „Ik moat bast begripe dat wy op koarte termyn in soed lime litte. Men giet lykwols út fan optimale minsken. Dy binne der net. At se der al binne, binne se net mear optimaal as der gin konkurrinsje mear is, want dan wurde se lui.”

Al snel bioek dat een grote zuivelfusie er niet in zat. De vier kleinere coöperaties wilden niet. Dat was geen wonder. Zij hadden steeds een hogere melkprijs weten uit te betalen dan *Noord-Nederland* en melkprijzen bepalen de bereidheid van de boeren om voor of tegen een fusie te zijn.

Het zat Beetstra en Zijlstra dus niet mee, maar hun rapport werd niet zonder meer aan de kant geschoven. De ondernemingsraden van *CCFriesland* en *Noord-Nederland* lieten in maart 1988 door middel van een rapport van de Rijksuniversiteit in Groningen eveneens weten dat hun coöperaties moesten fuseren. Om het in hun eigen bewoordingen te stellen: „De twee halfzusters moeten samengaan en zich niet laten kleineren door de vier stiefzusters, zijnde de vrije fabrieken. Zonder die fusie zal de toekomst er somber uitzien”, aldus de universiteit.

Dat was ook het oordeel van Pieter Winsemius, oud-minister, maar nu directeur van het organisatiebureau Mc Kinsey and Company in Amsterdam. Hij werd begin 1988 gevraagd *CCFriesland* in goede banen te leiden.

Samenwerking in de Friese zuivel is geen dagma, stelde Winsemius, maar daar zonder wordt het moeilijk.

Hij trachtte nieuw elan in de noordelijke zuivelindustrie te brengen. Hij wilde vooral wat doen aan het gevoel van eigenwaarde. „Kun je een in Friesland gemaakte kaas onder een merknaam brengen? Friese Goudse, Friese Edammer, iets in die trant. ‘Fries’ ligt goed in de markt. Als je aan zuivel denkt, denk je toch niet aan koeien die in de Randstad onder een schoorsteen lopen, maar dan denk je aan Friesland. Je basis is steengoed. Je hebt hier het groenste gras van Europa, je hebt de beste boeren.”

Friese zuivel moet je promoten, was zijn doelstelling. Dat kost een miljoen of tien, maar dat bedrag verdien je snel terug. „Ik denk dat je dat beter met z’n allen kunt doen dan alleen.” Het lukte Winsemius niet de fabrieken van zijn gelijk te overtuigen. Zijn promotie-verhaal, werd evenmin overgenomen.

Twee samen

De volgende fase was dat Winsemius genoeg nam met een fusie van lagere orde. Hij vond dat *CCFriesland* en *Noord-Nederland* dan maar moesten samengaan. *CCFriesland* heeft echter ook de vier vrije fabrieken als deelgenoot en dat heeft voortdurend tot spanningen geleid.

In december 1988 dacht de voorzitter van *Noord-Nederland*, Geert de Jong, nog dat de fusie tussen de twee grootste coöperaties in het Noorden in 1989 een feit zou zijn. Hij ging toen al een stapje verder: als die fusie rond is, vergroot het de kans dat er andere samenwerkingsverbanden ontstaan met een of meer gewestelijke coöperaties, en met fabrieken in het buitenland.

Hij zou nog even moeten wachten. In de eerste maanden van 1989 kwam er namelijk een breuk in het voorzichtig in gang gezette gesprek tussen *CCFriesland* en *Noord-Nederland*. De directeuren van beide coöperaties leefden op voet van oorlog. De onderlinge tegenstellingen liepen zo hoog op dat in maart 1989 de fusie in de ijskast werd gezet.

De betrekkelijke rust die daarop volgde, werd benut voor het aantrekken van een raad van advies bij *Noord-Nederland* onder leiding van jonkheer mr. Feijo Sickinghe. Hij wist in de eerste plaats de trein weer op de rails te krijgen, hij sprak de boeren toe op een manier die gezag inboezemde. „Sikkinga sei. . . „, was het bewijs van zijn acceptatie.

De fusie is deze week een feit geworden. De vrije fabrieken zijn er niet bij betrokken. Drie van de vier willen niet anders melk leveren aan de nieuwe combinatie dan op zuiver commerciële voorwaarden. De fusie heeft een breuk gebaard.

Veertiende

Wat er nu is ontstaan is een concern dat op de lijst van voedingsondernemingen in Europa de veertiende plaats bekleedt. De omzet van 1,9 miljard ecu is daarvoor bepalend. Een onderneming met een groot aantal deelnemingen. *Noord-Nederland* komt alleen op veertien meerderheidsdeelnemingen en twee 50-procentsdochters (Hollandsche Melksuiker in Uitgeest en De Kaasboer Limburg BV in Kerkrade). *CCFriesland* heeft twaalf 100-procents dochterondernemingen. Daarnaast zijn er nog 27 ondernemingen waarvan het belang varieert van 1,4 procent (Jemen) tot 96 procent (Ommelanden in Groningen).

Beide bedrijven hebben een aantal sterke merken. In Nederland is men marktleider op het gebied van koffiemelk (Friesche Vlag) en heeft men een voorname positie op het gebied van koffiewitmakers met *Completa*. De laatste tijd heeft het merkenbeleid een steeds voornamere positie in beide concerns ingenomen.

Achterstand

De voorzitter van het *Produktschap voor Zuivel*, drs. Harm Schelhaas, heeft onlangs op het congres van de internationale zuivelbond in Canada geconstateerd dat de marketing van zuivelproducten nog een aanzienlijke achterstand heeft. „De merkenpositie blijft in het algemeen zwak en de positie op de markt eveneens.”

Schelhaas evenwel over ‘Friesland’: „Naar verhouding is hun merkenpositie niet zwak, ook niet als je die vergelijkt met andere Europese zuivelondernemingen. Ik doel dan met name op de merken van de nu voormalige CCFriesland.”

Hij voegt er echter onmiddellijk aan toe: „Je moet je concurrenten eerder zien bij andere dan zuivelondernemingen. Neem bijvoorbeeld Unilever. Daar hebben ze in het recente verleden toch merkenposities opgebouwd met *Linera* en *Becel* die de zuivel niet kent in die mate.”

„Wij zijn overigens verheugd dat de fusie tot stand is gekomen. De positie van de noordelijke zuivel was tot dusver uniek in Nederland. In het Zuiden en in het Westen heb je *Campina-Melkunie* en in het Oosten *Coberco*, maar het Noorden stak af bij de rest. Of ze daar wel eens om zijn uitgelachen? Kijk, ik ben noorderling genoeg om te zeggen: laat ze lachen.”

„Net is geen fusie geweest zonder barensweeën, maar dat hoeft niets af te doen aan de gezondheid van de baby. Ik heb ook niet het idee dat de fusie te laat tot stand is gekomen.” Schelhaas heeft deze week geconstateerd dat in het jaar 2000 zo’n twintig ‘fastfood’ ondernemingen het grootste deel van de Europese voedingsmarkt beheersen. „Wil je concurrent worden van deze twintig dan moet je groot zijn. Ik kan mij echter voorstellen dat er plaats blijft voor enkele kleinere organisaties. In dat beeld past prima de situatie in het Noorden.”

Leeuwarder Courant-1990-10-30

ook MAP Noord-Nederland 1982-1990

‘Friesland’ verliest 20 miljoen kilo melk

Door vertrek ontevreden boeren

LEEWARDEN - De nieuwe zuivelcoöperatie Friesland (Frico/Domo) dreigt bij de start 20 miljoen kilogram melk kwijt te raken. Die melk is afkomstig van zo’n 45 ontevreden boeren in Friesland. Flevoland en in mindere mate in Groningen en Drenthe. Zij zijn statutair verplicht tot april volgend jaar hun melk aan de nieuwe coöperatie te blijven leveren. Daarna zijn ze vrij naar een andere fabriek te gaan. Friesland zal nog ge spreken met deze boeren voeren.

De opzegging van het lidmaatschap, die zal worden gevolgd door het moeten betalen van uit-treegeld, is gedaan door leden van *De Takomst* - voornamelijk uit de omgeving van Wommels en De Lege Geaèn - van *Mid-Fryslân*, van *De Foarútong*, van de *Novac* en van de *Domo*. Van de Takomst hebben zestien boeren bedankt.

Het gaat in dit geval vooral om boeren met een greint melkquotum (500.000 kilogram en meer) en die voor een groot deel functies in landbouworganisaties en coöperaties bekleden.

Sinds het uittreden van De Torenmeter-boeren van Aldeboarn en omgeving is dit de grootste klap in een keer voor de coöperatie.

In afwachting van de nieuwbouw van het hoofdkantoor bij Heerenveen heeft de nieuwe zuivelcoöperatie Friesland het regiokantoor van de Friese Rabobank aan de Tesselschadestraat in Leeuwarden gehuurd. Regio-directeur Wytze de Jong zei vanmorgen dat daar overeenstemming

over is bereikt. Op 15 november zal de zuivelcoöperatie daar tijdelijk de directie en de concernstaf huisvesten. Het gaat in eerste instantie om een man of zestig.

[....]

De nieuwe zuivelcoöperatie, die is ontstaan uit een fusie tussen CCFriesland en *Noord-Nederland* (Frico/Domo), is op 16 oktober een feit geworden. Het blijkt echter dat de fusie-akte nog steeds niet is getekend. Woordvoerder Douwe Tamminga zei vanmorgen desgevraagd dat dat niet eerder dan 12 november een feit zal zijn.

Het tekenen van de akte wordt vertraagd door het bestuur van Domo. Dat heeft bij de fusie een voorwaarde gemaakt: zijn bestuursleden moeten volledig kunnen functioneren in het overgangsbestuur. Fusie-directeur jonkheer Feijo Sickinghe wilde daar wel aan voldoen.

Het Domo-bestuur moet echter nog schriftelijk verklaren met die toezegging genoeg te nemen. Domo-voorzitter Machiel Sol is ondertussen met vakantie gegaan. Dat zou geen belemmering zijn ware het niet dat de overige bestuursleden met de akkoord-verklaring willen wachten tot het moment dat hij terugkomt.

Leeuwarder Courant 1990-11-15

FNV: Tuk moet openblijven

OOSTERWOLDE - De kaderleden van de Voedingsbond FNV, voorzover ze werkzaam zijn bij de zuivelcoöperatie Friesland (Frica/Domo), hebben gisteravond een motie aangenomen waarin wordt gesteld dat de fabriek in Tuk moet openblijven. In Tuk wordt nu nog kaas gemaakt. Er worden onderhandelingen gevoerd over een samenwerkingsverband met *Ormet* in Almelo. De FNV vindt evenwel dat wanneer die onderhandelingen worden afgebroken de fabriek niet mag worden gesloten.

Douwe Tamminga van Friesland zei desgevraagd dat wanneer het overleg met *Ormet* op niets uitloopt de fabriek dichtgaat. In een eerder stadium is dat al besloten. In dat geval wil de FNV dat er nieuwe activiteiten zullen plaatsvinden. Voorts heeft de FNV gesteld dat het personeel van de Friesland-vestiging in Raamsdonksveer onder de zuivel-cao moet vallen.

Leeuwarder Courant 1990 -11-24

ook MAP Noord-Nederland 1982-1990

Akte zuivelfusie nu pas getekend

LEEWARDEN - Tussen half twee en twee uur is gistermiddag de akte voor de fusie tussen de zuivelcoöperaties *ccFriesland* en *Noord-Nederland* getekend. Dat gebeurde bijna zes weken nadat de leden van *Noord-Nederland* zich voor een fusie hadden uitgesproken. Gistermorgen hebben de bestuursleden van *Domo*, die voorwaarden aan de fusie hadden gesteld, de laatste belemmeringen uit de weg geruimd. Zij hebben verklaard dat hun afgevaardigden Machiel Sol uit Wapserveen en Hendrik Otten uit Smilde ten volle kunnen functioneren in het overgangsbestuur.

Het voorlopig zuiveren van de lucht in de bestuurlijke organen van de nieuwe coöperatie is volgens ingewijden een gevolg geweest van een tactische manoeuvre van het bestuur van *De Takomst*, een van de zuivelverenigingen van *Noord-Nederland*. Dat bestuur had het tekenen van de akte tot nader order opgeschort om daarmee het Domo-bestuur te dwingen zijn voorwaarden van tafel te halen.

In de gisteren gehouden ledenraadsvergadering is dat laatste gebeurd. Het Domo-bestuur, waarin overigens een minderheid nadere eisen had gesteld, trok alles terug. Dat gold niet alleen het functioneren in het overgangsbestuur, maar tevens zegde Domo toe achter de nieuwe interim-voorzitter Albert Hagting te staan.

Het overgangsbestuur heeft gistermiddag onder leiding van Hagting voor het eerst vergaderd. Daarin is onder andere besloten dat er in december in de tien te vormen regio's bijeenkomsten zullen plaatsvinden voor het vormen van een nieuw bestuur.

Uit elke regio moet een aantal kandidaatbestuursleden komen. Om te voorkomen dat er eindeloze stemmingen moeten worden gehouden, zijn er vertrouwensmensen aangesteld, die al vast op zoek gaan naar gegadigden. Voor Friesland zijn dat Germ Landman, De Hoeve. Siemen Hoekstra, Burgum; Tjerk Bottema, Mantgum; Anne van der Meer, Oudebildtzijl en Tjeerd Wietsma, Ouwsterhaule.

Leeuwarder Courant 1990-11-24

ook MAP NN

Het blijft wroeten in een modderpoel

(KAF EN KOREN WILLEM STEGENGA)

DE BOEREN MOGEN dan bijna zes weken geleden in grote meerderheid (85 procent) voor een *fusie tussen CCFriesland en Frico/Domo* hebben gestemd, de hoogmogenden in Leeuwarden en Beilen wilden deze democratische beslissing pas gisteren accepteren. Toen uiteindelijk is de akte getekend. Dat is een grove minachting van de leden. Op de gisteren gehouden ledenraadsvergadering namen enkele leden van het overgangsbestuur dan ook met het schaamrood op de kaken plaats achter de tafel.

Zij moesten constateren dat er nu pas wat lijn in de onderneming komt. Van een goed geoliede machine is nog geen sprake, van een voltallige directie evenmin en met de vrije fabrieken is nog steeds geen overeenstemming.

Jonkheer Feijo Sickinghe, de grote puinruimer in dit deel van de noordelijke zuivel, gokte verkeerd toen hij op 16 oktober zei dat al die elementen voorhanden waren. „Want mankeert er eigenlijk nog aan ons geluk?“, vroeg hij zich toen af. Wel, op dit moment nog heel veel.

De deze week betrokken vergadering - de negende - aan de *Pieter Stuyvesantweg* is rijp voor een boerenbestorming, in welke vorm dan ook. 'Insubordinatie' heet het in de krijgsmacht, als je een opdracht van een meerdere aan je laars lapt. Het is in het leger het ergste vergrijp dat je kunt plegen. Hier gebeurt hetzelfde. Geen boer die voor dit luchtledige heeft gekozen. Het is de arrogantie van het bestuur, dat het zo ver heeft kunnen komen.

De jongste troebelen zijn begonnen op de avond van de stemming. In Westerbork, waar de Drentse leden het 'ja'-woord moesten geven, wilden hun bestuursleden Machiel Sol en Hendrik Otten dat er voorwaarden aan de fusie werden gesteld: zij moesten optimaal in het overgangsbestuur kunnen functioneren. Tja, wat wil je. Een paar dagen eerder waren ze nog persona non grata verklaard door interim-directeur Sickinghe.

De meerderheid van het Domo-bestuur (tien tegen vier) was tegen die voorwaarde. Wie schetst achteraf veler verbazing dat in het bijzijn van de directionele afvaardiging (Bijvoet, Willemse en Bosscha) een akte werd voorgelezen waarin alsnog die voorwaarde stond. Mensen letten doorgaans niet op als er aktes worden voorgelezen, toen ook niet.

Enfin, het stond er en het Rijswijkse notariskantoor *Caminada Heerema en Avenarius* wilde op grond van dat „gegeven die akte niet passeren. Sickinghe, bij gebrek aan een echte directeur zo langzamerhand opgeklommen tot de topman van de nieuwe coöperatie en speciaal belast met de afdeling 'het verre buitenland', heette Sol en Otten dan ook maar van harte welkom. Wat moest de man anders? Daarmee was aan de voorwaarde voldaan. Domo moest dat de notaris nog even bevestigen. Dat gebeurde.

In de brief met die bevestiging stond evenwel een nieuwe voorwaarde: het overgangsbestuur zou toch moeten inzien dat er verschil van mening is tussen Sickinghe en de intussen als interim-voorzitter aangetrokken Albert Hagting. Dat moest uit de weg worden geruimd, dan wel als gegeven worden onderkend. De notaris en en Hagting willen daar niets mee te maken hebben. Derhalve ging dit probleem naar de ledenraad.

DE ROL VAN Hagting, kort na zijn aantreden al hoofdrolspeler in het zoveelste bedrijf van deze zuivelklucht, is interessant. Hij was secretaris van de Friese Zuivelbond en directeur van de besloten vennootschap die mede door toedoen van de fusiepartners uit die bond is ontstaan. Fricco/Domo en CCFriesland waren namelijk te weinig coöperatief om een flinke klant van de zuivelbond te worden, waardoor die bond zich genoodzaakt zag zelfstandiger wegen in te slaan om werk van derden te kunnen aanpakken. Men wilde het hoofd boven water houden.

De voorzitter van *Fricco/Domo*, Geert de Jong, is overigens voorzitter van die bond.

Om de fusie wat vaart en gezicht te geven, zocht De Jong Hagting aan voorzitter van het overgangsbestuur te worden. Hagting is ruim een jaar in dienst van de zuivelbond maar had bij zijn aanstelling tegen de ondernemingsraad gezegd minstens vijf jaar te zullen blijven. Geen wonder dat het personeel veel vraagtekens bij deze transfere zette. Als er een nieuw bestuur werd gekozen (mogelijk april 1991) zou hij in de race blijven als voorzitter, of naar de bond en de bonds-bv kunnen terugkeren.

Hagting gaf meteen zijn visitekaartje af. Dat moest ook wel, wilde definitief voorzitter worden. In de periode van Geert de Jong hebben externe adviseurs ruim baan gekregen bij de Fricco/Domo en Sickinghe veel macht. Als het van buiten kwam, was het goed. En er kwam veel van buiten, want De Jong is geen krachtpatser.

Sickinghe kreeg de kans de coöperatie als een naamloze vennootschap te bestieren. Boeren vindt hij aardige mensen op vergaderingen. Zij zien ook wel in dat hij (Sickinghe) de beslissingen moet nemen. Een deel van het bestuur begint die abortus van het coöperatieve element de keel uit te hangen. Tijdens vergaderingen komt het dikwijls voor dat De Jong een vraag wil beant-

woorden, dreigt te gaan staan, van Sickinghe de hand op de schouder krijgt gedrukt en gedwongen wordt weer te gaan zitten. Sickinghe redt zich er wel mee.

Hagting, ondergeschikt aan De Jong bij de zuivelbond, maar boven hem staande in het overgangsbetuur, is niet van plan de coöperatie op afstand te besturen. Een kaarsrechte man temidden van veel kromme redeneerders. Hij zit er voor de boeren en die hebben het in een coöperatie voor het zeggen. De eerste aanvaringen zijn er dan ook al geweest. Hij heeft al een keer gedreigd op te stappen, als het bestuur te weinig ruimte krijgt.

Tweespalt

HET ALDUS ontstane conflict heeft voor een tweespalt gezorgd in het overgangsbetuur. Er is een groep die zich pal achter Hagting schaaft; Sol, Otten, Robaart en Geert de Jong kiezen voor Sickinghe. Deze fractie heeft haar eigen opvatting over besluiten die in het overgangsbetuur worden genomen. Zij vorm ook de backinggroup van directeur ir. Bernard Bijvoet.

Twee maanden geleden moesten Sol en Otten van Sickinghe nog oprassen, nu fietsen ze samen in één ploeg. De sfeer is nog meer verziekt dan al eerder het geval was. *Frico/Domo* en *CCFriesland* zouden samen een krachtig noordelijk zuivelblok vormen. Je proefde een nieuw elan onder het personeel op de gezamenlijke stands op beurzen in Parijs en Dusseldorf, je ziet dat het met de kaasproductie en -afzet de goede kant opgaat. Even leek het erop dat Friesland (*Frico/Domo*) (FFD) - zo heet de nieuwe coöperatie als de akte is getekend - een voortvarende start zou kennen. Er was ruzie gemaakt, eer de fusie een feit was. Die periode had men dus gehad. Optimisten keken zelfs al naar het Zuiden en het Westen. Daar heeft de fusie tussen *DMV-Campina* en *Melkunie-Holland* een smetteloze geboorte gekend en wordt het nu tijd voor conflicten. over de financiering bijvoorbeeld.

Voorlopig hebben die optimisten de handen nog vol aan het Noorden. Zoals met bestuursleden die zeggen niet in het nieuwe bestuur te zullen terugkeren. maar intussen wel de deur hebben opengelaten zo de boeren een beroep op hen mochten doen. Aan het feit dat Herman de Boon niet de top-directeur wordt, omdat zes mensen hem dat hebben afgeraden. In het blad dat de boeren van hun coöperatie krijgen, staat dat bij het aantrekken van een nieuwe topman 'nog minimale vorderingen zijn gemaakt'. Geen wonder, na zo'n afkraker van De Boon. Dezelfde De Boon maakte marktgericht van de gelegenheid gebruik om zich te laten voordragen tot topman van *Cebeco-Handelsraad*, de coöperatie waarvan hij nu lid van de directie is.

Frico/Domo kampt nog steeds met weglopende boeren. Hagting, die in korte tijd vertrouwen bij boeren heeft opgebouwd, en een algemene recessie in de veehouderij kunnen de melkstroom een tijdje op peil houden. Dan namelijk neemt de behoefte af om naar een andere fabriek te gaan. Dat kost uitteergeld en onder slechte omstandigheden kun je dat beter in eigen zak houden.

Voor de vakbonden zijn al deze bewegingen te verontrustend om niet aan de bel te trekken. Zij zouden van alle stappen in het fusieproces op de hoogte worden gesteld. Formeel gebeurt dat ook, alleen de informele zaken worden hun niet bezorgd. Daar zit nou net het meeste in. Bovendien, als er steeds weer met reorganisatie wordt gedreigd, dan zit je als vakbond bij voorbaat al op je stoel te schuiven. De bonden wroeten dus van harte mee in deze modderpoel. De enige die geamuseerd toekijkt, is het gemeentebestuur van Leeuwarden. Hoe langer het duurt eer er definitieve besluiten vallen, des te kleiner de kans dat de top van de coöperatie naar Heerenveen vertrekt.

Zuivelbond wil impasse in Friese zuivel doorbreken

LEEWARDEN - Als het aan de voorzitter van de *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken Friesland* ligt zal die bond een bijdrage leveren om de impasse tussen de vrije fabrieken en zuivelcoöperatie *Friesland (Frico-Domo)* te doorbreken. De vrije fabrieken willen dat hun aandeel in het eigen vermogen van de voormalige CCFriesland op den duur wordt uitbetaald. Die wens is niet in vervulling gegaan. Drie van de vier fabrieken hebben daarop voor de nieuwe coöperatie bedankt, *De Goede Verwachting* in Workum ziet het nog een tijdje aan.

Bondsvoorzitter **Geert de Jong** uit Akkrum zei vanmorgen op de ledenvergadering in de Harmonie in Leeuwarden, dat alle partijen ongetwijfeld zeer gereede argumenten hebben. „Toch is nauwelijks voorstelbaar dat met de nu voorliggende gang van zaken het belang van de noordelijke veehouders is gediend.”

De samenwerking heeft sinds 1913 bestaan. „Waar vrijwel overal een tendens naar nauwere samenwerking valt te constateren, ontstaat hier juist een verwijdering”, aldus De Jong. Friesland (Frico-Domo) is overigens nog geen lid van de zuivelbond, maar dat ligt wel in de bedoeling.

De zuivelindustrie, zo zei De Jong, is op zoek naar een milieuvriendelijke produktiemethode. Wat energiebesparing betreft wordt zelfs naar een voorbeeldfunctie gestreefd. Hij vond dat de boeren onevenredig worden aangepakt als het om milieu-wetgeving gaat. „Het gevolg zal zijn dat onze concurrentiepositie aanzienlijk en onterecht zwaar wordt aangetast.” Volgens hem vraagt dit om een apparaat met voldoende kennis om daar publicitair en politiek goed mee om te kunnen gaan.

GATT

De veehouders mogen dan het mislukken van de GATT-onderhandelingen opgelucht hebben gagedelagen, toch vond De Jong dat men zich niet te veel door de redelijk beschermde situatie van nu moet laten leiden. Voortzetting van het huidige systeem kan drastische vermindering van het quotum, prijsverlaging en afbouw van de steun tot gevolg hebben. „Er doemt dan een systeem op van zelfvoorziening met politiek bepaalde prijzen en wellicht inkomenstoelagen voor de zwakkere bedrijven.”

De voorzitter van de *Koninklijke Zuivelbond FNZ*, **Maarten de Heer**, vindt dat Nederland zijn best moet doen om tijdens de onderhandelingen de markten voor zuivel van de VS, Japan, Korea, Singapore en Taiwan te openen. Dan kan er binnen het landbouwpakket wat evenwicht komen.

„Helaas hoor je daar weinig over. Er zijn kamerleden die nu reeds zeggen dat er wel niets van terecht zal komen. Daar schieten we ook weinig mee op, omdat de situatie zou kunnen ontstaan dat we ons daarbij neerleggen. Minister Bukman en mevrouw Van Rooy zullen dit in hun instructies moeten meenemen.”

De Heer zei verheugd te zijn dat de studie 'Economische kracht van Nederland' had aangetoond dat uit de landbouw en voedingsmiddelenindustrie de meeste concurrerende sectoren voortkomen. Veel met elkaar verbonden sectoren produceren samen een gevarieerd pakket. De zuivel hoort tot de 'meest competitieve sectoren', aldus De Heer. De studie waarschuwt voor de belemmeringen die de coöperatie met zich mee kan brengen. Dat nu sprak De Heer tegen.

Druk op marges

De waarnemend directeur van de BCZFriesland, (FBvCZ), het van de zuivel afgeleide ingenieurs- en organisatiebureau, Folkert Kingma, zei dat volgend jaar de marges onder druk komen te staan. De kosten gaan omhoog en kunnen niet volledig worden doorberekend. Ondanks een tariefsverhoging van 3,5 procent zal het moeilijk zijn een goed financieel resultaat te behalen. Het aantal orders voor volgend jaar is gunstig. Van het werk wordt 40 procent voor de leden en 60 procent voor derden uitgevoerd. Vooral in de tweede helft van dit jaar is het aantal opdrachten sterk gestegen. Kingma zei ook dat BCZ Friesland open staat voor samenwerkingsmogelijkheden met andere bedrijven.

Leeuwarder Courant 1990-12-12

Drie vrije coöperaties stappen naar rechter

LEEWARDEN - De drie vrije coöperatieve zuivelfabrieken die destijds hebben bedankt voor de zuivelcoöperatie *Friesland (Frico-Domo)*, hebben de Leeuwarder rechtbank gevraagd dat bedanken te bekrachtigen. Het gaat om *Huisternoord* in Oudwoude, *Twee Provinciën* in Gerkesklooster en *De Zuid-Oost-Hoek* in Oosterwolde. Hun advocaat mr. Paul Mazel uit Leeuwarden heeft de rechtbank geschreven dat 'in redelijkheid niet langer kon worden gevergd dat hun deelgenootschap in CCFriesland zou voortduren'.

Behalve het opzeggen van het lidmaatschap zijn er meer verschillende tussen deze drie fabrieken en *Friesland (Frico-Domo)*. Zo staat in het schrijven aan de rechtbank dat Friesland van doel is de goede resultaten van CCFriesland over 1990 te vermengen 'met de zeer matige resultaten van *Noord-Nederland* over die periode'. Bovendien verwachten de drie fabrieken dat Friesland de komende jaren opnieuw een melkprijs zal betalen die (ver) zal achterblijven bij die van de vrije fabrieken.

Het conflict tussen deze drie fabrieken en Friesland is ontstaan over het aandeel van de fabrieken in het eigen vermogen van *CCFriesland*, die op 23 november van dit jaar met *Noord-Nederland (Frico/Domo)* een fusie is aangegaan. Samen hadden de vrije fabrieken een aandeel van 28 procent wat neer komt op f72 miljoen. De vrije fabrieken leverden in het verleden melk aan CCFriesland. Na de fusie zou het voortduren van die levering op prijs worden gesteld. De vrije fabrieken willen echter dat na verloop van een aantal jaren dat vermogen wordt uitgekeerd.

Over dat punt is een slepend conflict ontstaan. Voor Oudwoude, Oosterwolde en Gerkesklooster is dat reden om voor Friesland te bedanken. *De Goede Verwachting* in Workum heeft destijds die stap niet willen zetten. Friesland wil echter dat bedanken niet aanvaarden en vindt dat de drie lid moeten blijven.

Leeuwarder Courant 1990-12-27

André Olijslager topman 'Friesland'

LEEWARDEN - De nieuwe topman van de zuivelreus *Friesland Frico Domo* wordt André Olijslager uit Menaldum. Hij wordt in de loop van het voorjaar voorzitter van de hoofddirectie. De 46-jarige Olijslager is nu directeur van de Maatschappij voor Industriële Projecten (MIP) in Den Haag. De MIP is een samenwerkingsverband van de overheid (57 procent) en institutionele beleggers voor stimulering van nieuwe industriële projecten.

Eerder was Olijslager in Friesland sinds 1968 werkzaam bij de Leeuwarder Papierwarenfabriek en sinds 197- bij Leopack in Franeker als directeur. Vier jaar later werd Olijslager via een zogenaamde management buy-out directeur, mede-eigenaar van het verzelfstandigde Leopack. Na de verkoop van deze onderneming aan het Van Leer-concern in 1988 bleef Olijslager tot eind vorig jaar aan als directeur. Hij nam toen de benoeming aan van algemeen directeur van de MIP in Den Haag.

Olijslager verlaat al snel weer de MIP, die nu bezig is te fuseren met de APM, onderdeel van de ABN-Amro-organisatie. De verwachting is dat die fusie in april volgend jaar rond zal zijn. Pas daarna zal Olijslager de overstap naar Friesland maken. Vanaf januari zal hij echter al een deel van zijn tijd besteden aan Friesland. De raad van commissarissen van die MIP betreurt het vertrek van Olijslager, maar zegt begrip te hebben voor de hem geboden uitdaging.

De benoeming van de nieuwe topman bij Friesland heeft nog heel wat voeten in aarde gehad. 'Puinruimer' jonkheer mr. Feijo Sickinghe neemt de taak van directievoorzitter waar, maar had al bij de presentatie van de nieuwe zuivelreus de nieuwe topman willen presenteren. Ir. Herman de Boon, directielid van Cebeco Handelsraad, bedankte echter in oktober op het laatste moment.

De centrale ondernemingsraad van Friesland heeft maandag een verkennend gesprek gehad met de nieuwe directievoorzitter. De cor zegt in een voorlopige reactie blij te zijn dat er in de vacature is voorzien. Maar, zegt men, „het is in zuivelkringen een redelijk onbekende man”. Volgende week komt de cor bijeen om advies uit te brengen.

Friesland Frico Domo heeft een omzet van f4,3 miljard. De nieuwe zuivelcoöperatie telt 7300 medewerkers. De ruim 2 miljard kilogram melk wordt door een kleine 6000 veehouders uit het noorden van het land aangeleverd.

Leeuwarder Courant 1990-12-28

Olijslager is gewaarschuwd man

Gesprek met 'Troepencommandant van 'Friesland''

MENALDUM - Een troepencommandant, zo kenschetst hij zichzelf. Jonkheer mr. Feijo Sickinghe heeft hem enige tijd geleden aangezocht voor naar het leek de minst begeerde topmanagersfunctie van Friesland. Net op tijd, zegt de uitverkoren kandidaat nu. Enkele maanden geleden had hij zeker resoluut, 'nee' gezegd. Zijn naam: André Olijslager.

„Van vele kanten ben ik gewaarschuwd”, bekent de 46-jarige uit Menaldum afkomstige nieuwe directievoorzitter van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo*. Hij trok desondanks zijn eigen plan en nam de door Sickinghe toegeworpen handschoen op. De uitdaging trok”, verklaart Olijslager zijn stap om in het wespennest van de noordelijke zuivel z'n carrière voort te zetten. „Ik beschouw het als een uitdaging om de twee zuivelbedrijven na de papieren fusie nu echt te laten fuseren.“

„Ik heb geen geschiedenis in de Friese zuivel”, zegt Olijslager, die eerder in Friesland als directeur van het papierbedrijf Leopack in Franeker zijn sporen verdiende. „Maar misschien is dat in deze positie juist wel, als een voordeel te beschouwen.

Olijslager vindt dat zijn eerste taak als directievoorzitter van *Friesland Frico Domo* moet liggen in het duidelijk maken van het concernbeleid. „Wij moeten eerst enkele knopen ontwarren - en daarna een eenduidig beleid ontwikkelen”, licht hij toe.

Voorzichtig

De nieuwe topman van *Friesland Frico Domo* stelt zich heel voorzichtig op. „Ik ga niet dadelijk - en zeker niet tegen de pers - vertellen hoe het bij dit bedrijf zou moeten. Ik kom immers maar net kijken in de zuivel. Ik moet eerst een goed inzicht in het wel en wee van dit bedrijf en de zuivel in zijn geheel krijgen.”

De 7300 medewerkers en de ruim 6000 melkveehouders van Friesland mogen van Olijslager iets verwachten. „Mensen, dat zijn de belangrijkste zaken op de balans van een onderneming”, zegt hij.

Olijslager zegt de roep van veel veehouders om een hoge melkprijs wel te kunnen begrijpen. Logisch, maar gelukkig zijn veel boeren bereid om genuanceerd te denken en langetermijnvisies te steunen. Dan gaat het om investeringen voor producten met een veel hogere toegevoegde waarde. Op lange termijn moeten we het eerder zoeken in die sector dan in bulkproducten.”

Al na de jaarwisseling zal hij zich nader oriënteren op de zuivel om in de loop van het volgend voorjaar geleidelijk de taken van waarnemend directievoorzitter Sickinghe over te nemen. „Als troepencommandant, dat ligt me beter heb ik gemerkt. Het is veelzijdiger en interessanter. Deze functie acht ik daarom boeiender dan de huidige bij de MIP”, legt Olijslager uit.

De komende maanden maakt hij het karwei af als directeur bij de Maatschappij voor Industriële Projecten (MIP) in Den Haag De fusie met APM moet eerst in kunnen en kruiken en dat heeft hij Sickinghe als voorwaarde gesteld, voordat hij 'ja' zei. „Anders kom je aan je principes.”

1991

Leeuwarder Courant 1991-01-04

Melkprijs Frico ongeveer 78 cent

LEEWARDEN - De melkprijs die de nieuwe zuivelcoöperatie *Friesland Frico-Domo* over 1990 zal uitbetalen zal 7 tot 8 cent lager liggen dan die van vorig jaar. Toen kwam (Frico-Domo) Noord-Nederland op 85,60 per kilogram, nu zal dat dus ongeveer 78 cent per kilogram zijn. Dat is gisteren door de coöperatie meegedeeld. Van de andere zuivelfabrieken is alleen de melkprijs van Coberco in Zutphen bekend: 80 cent per kilogram.

In tegenstelling tot de voorzitter van het *Produktschap voor Zuivel*, drs. Harm Schelhaas, ziet men bij *Friesland Frico-Domo* het pas begonnen jaar niet pessimistisch tegemoet. Als de boter-voorraad naar de Sovjet-Unie wordt verkocht is een groot deel van de zuivelmarkt schoon. Nu al blijkt dat er voor orders die in de loop van dit jaar moeten worden afgeleverd, hoger kan worden ingeschreven dan de huidige marktprijzen aangeven. Mogelijk dat de prijs hooguit 2 cent per kilogram zal dalen. Een grotere daling wordt bij Friesland op dit moment onwaarschijnlijk geacht.

Leeuwarder Courant 1991-01-05

Kan naar MAP Superheffing-2

'Friesland': 30 procent lagere EG-steun is wel op te vangen

MARUM - Voor de zuivelcoöperatie *Friesland Frico-Domo* is het verlagen van de EG-subsidie op export buiten de Europese Gemeenschap met 30 procent niet het grootste probleem. Directeur ir. **Bernard Bijvoet** heeft gisteren op de door 650 mensen bezochte jongerendag in *De Kruisweg* in Marum gezegd dat „onze merkartikelen die afbouw van de restitutie wel kunnen opvangen”. Hij stelde wel als voorwaarde dat de rest van de markt dan op het huidige niveau moet blijven. Bijvoet kwam daarmee in het straatje van Aart de Zeeuw, de Nederlandse voorzitter bij de landbouwonderhandelingen in GATT-verband, die een dergelijke verlaging heeft voorgesteld. De Europese Gemeenschap is het daar echter niet mee eens.

“Als de restituties geleidelijk tot dat niveau worden verlaagd en de prijzen op de wereldmarkt worden aangepast en iedereen zich gelijk gedraagt, vallen de mussen niet van het dak. Het is te overkomen. Het zou een verlaging van de melkprijs met zo'n 4 procent inhouden”, aldus Bijvoet. 'Friesland' heeft een produktenpakket dat voor 28 procent uit kaas bestaat, 21 procent uit condens, 14 procent uit melkpoeder, 9 procent uit boter, 6 procent uit consumptiemelk en voor de rest uit overige produkten. Van de kaas gaat 14 procent de EG uit naar markten met een vrij stevige economie. 'Nauwelijks restitutiegevoelig' aldus Bijvoet, zeker niet nu de export naar Egypte en Venezuela gering is.

Van de condens gaat 34 procent naar landen buiten de EG. Het gaat daarbij om 200 miljoen kilogram melk. Die export 'is wel enigszins restitutie-gevoelig', maar de merkenpositie van *Friesland* is volgens Bijvoet heel sterk. Afbouw van de bijdrage zou kunnen worden opgevangen. Tussen februari 1987 en oktober 1990 heeft men zich per slot van rekening ook met een daling

van de bijdrage met 27 procent weten te redden door aanpassing van de prijs. Natuurlijk doordat de prijs voor melk lager was.

Van de melkpoeder gaat driekwart van de produktie naar derde landen. Dat produkt is wel gevoelig voor schommelingen van het bijdragepercentage. Ook hier heeft de coöperatie sterke merkenposities, aldus Bijvoet. Hij vindt het verhaal van De Zeeuw dan ook eerder een uitdaging dan een bedreiging.

De Zeeuw zelf zei dat Nederland bang is dat de GATT-onderhandelingen zullen leiden tot steun voor individuele boeren. Dat kan door een bijdrage bij het inkomen en door steun voor verbetering van de bedrijfsstructuur. Nederland vreest dat met name Duitsland royaal met de bijdrage zal omspringen.

Om 30 procent van de restitutie af te krijgen heeft de 'dierlijke sector' nog tot 1995 de tijd. Er is nu 11 procent af. Friesland-voorzitter **Albert Hagting** zei dat in die 11 procent steunvermindering voor de zuivel een daling van de restitutie zit van 25 procent. Als de hele sector in 1995 op 30 procent uitkomt moet het niet zo zijn dat de zuivel dan ver boven dat percentage eindigt. Hagting achtte dat gevaar duidelijk aanwezig.

Uiteindelijk gaat het op de wereldmarkt maar om een klein kwantum. Van de hele melkproduktie in de wereld komt slechts 5 procent op die markt terecht, ofwel: 26 Miljoen ton melk. De helft daarvan komt uit de Europese Gemeenschap. Nederland zorgt voor 20 procent van het totaal. De Zeeuw: „Alleen de EG heeft gepleit voor handhaving van de exportsubsidie, alle andere landen willen die wel afschaffen. De EG produceert vrij duur, maar wil wel een van de grootste exporteurs blijven.”

De Zeeuw zei tegen verlaging van het melkquotum te zijn. „Nederland is een sterk zuivelland”, zo zei hij. Nederland moet trachten nog meer toegang tot andere markten te krijgen.

Leeuwarder Courant 1991-01-14

AH neemt lichte melkfles Ormet op in assortiment

LEEWARDEN - Zuivelcoöperatie *Friesland Frico-Domo* gaat bij wijze van proef melk in glazen lichtgewicht flessen voor Albert Heijn (AH) distribueren. De flessen, 30 procent lichter dan de traditionele flessen, zijn van de Twentse zuivelindustrie *Ormet*, dat zelf geen kans ziet de flessen naar de noordelijke AH-winkels te vervoeren. De proef in 24 AH-filialen duurt enkele weken. Het bedrijf wil de lichtgewicht flessen in het assortiment opnemen, maar wil eerst weten hoe de consument er op reageert.

Ormet nam de nieuwe fles in september in gebruik. De fles met schroefdop bleek een gouden greep. Sinds de introductie steeg de melkcomzet van *Ormet* met 37 procent. Het aandeel van de flessenmelk ging daarbij omhoog van 14 naar 20 procent. *Friesland Frico/Domo* werkt samen met enkele ander coöperaties ook aan de ontwikkeling van een lichtere fles. De onderzoeksresultaten worden medio dit jaar bekend. De coöperatie wil de uitkomsten van de AH-proef in het eigen onderzoek verwerken.

Leeuwarder Courant 1991-01-16

Directie FFD houdt vast aan sluitingsplan Tuk⁴

TUK - De directie van *Friesland (Frico-Domo)* gaat er vooralsnog vanuit dat de kaasfabriek in Tuk dit jaar dicht gaat. Dat besluit is in een eerder stadium genomen en zij ziet geen reden daar op dit moment van af te wijken. In Tuk werken zeventig mensen in vaste dienst. Geregeld wordt ook gebruik gemaakt van een tiental uitzendkrachten. Het besluit om de fabriek dicht te doen is een uitvloeisel van de reorganisatieplannen van de kaasdivisie.

Het rapport dat Kamann Consultancy uit Groningen namens de ondernemingsraad heeft opgesteld is gistermiddag welwillend in ontvangst genomen. Vanmorgen zei woordvoerder Douwe Tamminga dat de directie daar nog geen commentaar op wilde geven. Dat zal over een paar weken het geval zijn. Hij zei dat de directie waardering heeft voor het initiatief.

Als het aan Kamann ligt wordt in de fabriek in Tuk een voor Nederland nieuwe kaassoort geproduceerd met een Frans karakter. Dat produkt kan worden ontwikkeld terwijl de produktie van de grote Goudse kazen, nu de hoofdmoot van Tuk, langzaam wordt verminderd. Kamann rekende gisteravond voor dat het geld dat voor de sluiting wordt bestemd, alsmede voor de sociale gevolgen daarvan en voor het omleggen van de melkaanvoer, beter kan worden gebruikt voor het doen van investeringen in Tuk. De fabriek ligt in een melkrijk gebied, aldus de ondernemingsraad.

Minimaal zal er *f* 6 miljoen in de fabriek moeten worden gestoken, maximaal *f* 16 miljoen. Na drie jaar moeten de variabele kosten goedge maakt kunnen zijn en na vijf jaar moet het bedrijf quitte spelen. Volgens Kamann kost het vervoer van de melk die nu voor Tuk is bestemd naar andere fabrieken *f* 1 miljoen meer dan nu. Met dat geld kun je al mooi wat lenen, zo zei hij. Tuk, zo betoogde hij, kan de hoeksteen worden van de kaasdivisie van FFD, een fabriek voor hoogwaardige en rendabele produkten die een positieve bijdrage aan de melkprijs kan leveren.

Volgens Dick Heinen (Voedingsbond FNV) valt de huidige fabriek van Tuk nog onder het verouderde regiem van de Frico: rendement verbeteren door kosten te drukken. Dat systeem heeft niet gewerkt, want men heeft nooit een concurrerende kostprijs kunnen halen.

Heinen: „Om dit nieuwe plan kan de directie in alle redelijkheid niet heen". Kamann: „Men zal nauwelijks argumenten kunnen aanvoeren om dit plan tegen te spreken". In Tuk wordt nu 14.000 ton kaas gemaakt. Het bedrijf is volgens Kamann volledig bezet.

⁴ Ook als *Ons Belang* Steenwijkerwold in ZJB. – sluit in 1992

Leeuwarder Courant 1991-01-22

FFD weer lid Friesche Zuivelbond

LEEWARDEN - Tijdens een besloten vergadering is de zuivelcoöperatie FFD weer toegelaten als lid van de *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken Friesland*. Dat lidmaatschap had na de fusie van Noord-Nederland met CCFriesland om formele redenen opgehouden te bestaan. Aangezien de zuivelverenigingen die *Noord-Nederland* (Frico-Domo) vormden afzonderlijk lid waren en de nieuwe combinatie maar voor één lid telt is het ledental van de zuivelbond van twaalf naar vijf teruggebracht. Dat houdt in dat er over de samenstelling van het bestuur een nadere studie zal volgen.

Leeuwarder Courant, 1991-01-26

‘Ik heb altijd mensen om me heen gehad die meer wisten’ Feijo Sickinghe, een manager met een glimlach

(door Willen Stegenga en Bert de Jong)

Ruim anderhalf jaar na jonkheer mr. Feijo Sickinghes aantreden als voorzitter van de raad van advies heeft de zuivelcoöperatie *Noord-Nederland* intern en exters een drastische verandering ondergaan. Sickinghe heeft er met de andere leden van de raad voor gezorgd dat er een duidelijke, herkenbare onderneming is ontstaan, dat de al heel lang in voorbereiding zijnde fusie met *ccFriesland* rond is gekomen, kortom dat er een coöperatie staat die - als zij het vertrouwen van de boeren krijgt - een rol van betekenis in zuivelend Europa kan spelen en de vertakkingen naar andere werelddelen verder kan uitbuiten.

Wat dreef de topmanager uit Naarden om zich te begeven op het gladde ijs van de coöperatieve zuivel in het Noorden? Een keiharde man, zeggen de boeren. Eindelijk eens iemand die in staat is geweest de vinger op de zere plek te leggen en zonder aanzien des persoons zijn weg te gaan en zijn doel te bereiken. Rücksichtslos, een bulldozer, die met gemak heilige huisjes omver kegelt.

Sickinghe, de man die met zichtbaar genoeg massale boerenvergaderingen in doorgaans te kleine dorpszalen toespreekt en die niet verzuimt de leden van de coöperatie op hun verantwoordelijkheid te wijzen. Weglopen? Bedanken? „Die verhalen en dreigementen, daar word ik zo moe van. Als ze dat zeggen, dan gaan ze maar. Ze moeten nu in deze fase durven zeggen: wij gaan er pal achter staan en niet lopen te zieken.”

Sickinghe, de redder in de nood? „Ik weet het niet. Ik vind nood wat een zwaar woord”, zegt hij in zijn kamer op het hoofdkantoor van Stork in Naarden. Het gebouw heeft de positie die straks het nieuwe hoofdkantoor van *Friesland Frigo-Domo* in Oranjewoud ook moet krijgen: midden in het werkgebied, maar op enige afstand van de productie- en distributiebedrijven. Een voorbeeld. Stork zat jarenlang in de hoek waar de klappen vielen. Sickinghe saneerde. Vorige week liet directielid Hans van den Boogaard weten dat Stork over 1990 een recordjaar achter de rug heeft: f 100 miljoen winst en een orderportefeuille die 20 procent groter is dan een jaar

geleden. Van den Boogaard maakt ook deel uit van de raad van advies van *Friesland Frico-Dorno*.

Eenvoud

Sickinghe ging als Storktopman in mei 1989 met pensioen, maar hij heeft nog een kamer in dat kantoor in Naarden. Als eenvoud het kenmerk van het ware is, dan straalt die kamer dat uit: een tafel en een paar stoelen, familieportretten die naar een bijzettafeltje zijn verbannen, hier en daar ordners en paperassen. De bewoner zal bij de toewijzing hebben gezegd: laat maar, zo kan het wel. De lunch van drie sneetjes brood, een glas karnemelk en een appel kleurt bij het interieur als gordijnen bij het behang.

Van tijd tot tijd spreidt Sickinghe beide armen als dreigt hij zichzelf de beginselen van de vlinderslag bij te brengen. Hij gebruikt dit gebaar echter om zijn woorden te accentueren. Sickinghe spreekt gelijkmatig, nooit fel, eerder vriendelijk met de neiging uit te wijden. Hij vermijdt ferme taal, maar ontkomt er niet helemaal aan dat er af en toe een woordje tussenglipt dat ook in een produktie-eenheid niet zou misstaan: zieken, zeveren. mekkeren, elkaar op de hersens slaan. Achter elkaar gezet lijkt dat meer dan dat het in werkelijkheid is. Hij relativeert van begin tot eind. Niet alleen de positie van de onderneming en de weg die ze de laatste anderhalf jaar heeft afgelegd, maar zeker zijn eigen inbreng. Op 1 mei, de dag van de Arbeid, werd hij 65 en krijgt hij AOW. „Ik heb wel eens tegen de vakbonden gezegd: ik ben voorbestemd met jullie te onderhandelen.”

Vakbonden

„Bij Stork had ik goede contacten met de bonden. Het was soms moeilijk, maar altijd positief. Er werd nooit misbruik van gegevens gemaakt. Toen ik bij *Noord Nederland* kwam, heb ik eerst eens met meneer Heinen gesproken van de Voedingsbond FNV. Men had mij gewaarschuwd dat het heel anders was bij de Voedingsbond dan bij de Industriebond. Ik heb echter van hem en zijn collega's steeds die kritische steun gehad die ik nodig had.”

„Laat ik dit zeggen: ik ben onder de indruk van hun grote kennis van zaken. Tal van ontwikkelingen die een organisatiebureau als McKinsey signaleerde, wist de vakbeweging al zonder McKinsey. Ja, ja, beslist. Het is mijn ervaring dat dat heel vaak het geval is. Ze spelen een goede rol in ondernemersland. Heel anders bijvoorbeeld dan in Groot-Brittannië. Daar zijn de verhoudingen tussen werkgevers en bonden ongelooflijk archaisch. Hier is het anders. Je slaat elkaar wel eens de hersens in. Als je dan de volgende dag niet ligt te mekkeren, mag dat best.”

Historie

Jonkheer Sickinghe brengt zijn komst naar *Noord-Nederland* in verband met zijn leeftijd. „Als je ouder wordt, groeit je historisch gevoel. De familie Sickinghe heeft heel wat eeuwen in het Noorden, doorgebracht. De eerste Sickinghe van wie de gegevens bekend zijn, was al in 1254 burgemeester van Groningen. Ze hebben ook een tijd in Friesland gewoond. Pas in de eerste helft van de vorige eeuw zijn zij uit het Noorden weggegaan, maar als familie hebben wij nog altijd banden met die sreek.”

„Een nichtje van mij heeft nu weer in Groningen gestudeerd en is daar cum laude geslaagd. Toen ik zestig werd, hebben de kinderen een soort surprise-party richting Groningen opgezet. Daarnaast hebben wij al ruim twintig jaar een zomerhuis in Terhetne. Wij hebben daar alkwomervakanties met de kinderen doorgebracht. Bovendien heeft Stork ondernemingen in de drie noorde-

lijke provincies. Ik ken het Noorden dus redelijk goed, ik ken er ook nogal wat mengen. Toen ik dus die vraag kreeg, dacht ik: daar kan ik moeilijk ‘nee’ tegen zeggen.”

„Ach, dan denk je, wellicht ook wat idealistisch, dat je wat voor het Noorden terug wilt doen. Of niet terug doen. Ik moet op mijn beurt ook proberen een bijdrage te leveren aan de ontwikkelingen van het Noorden. Een taak ja, adel verplicht. Zoiets voel je toch wel. Ik denk dat als ik die vraag uit het Zuiden had gekregen ik er zeker ‘nee’ op had gezegd. Wat zou mij daar heen moeten voeren?”

Hij kwam niet alleen. Hij komt er eerlijk voor uit eigenlijk nooit omvangrijke zaken alleen te doen. „Ik heb er altijd voor gezorgd mensen om mij heen te hebben die meer wisten dan ik. Ik geloof niet dat er eerder mensen op deze onderneming waren afgeknapt. Kijk, het maakt natuurlijk een groot verschil, wanneer je adviezen moet uitbrengen of dat je ook de mogelijkheid krijgt die adviezen realiteit te doen worden. Ik heb grote bevoegdheden gekregen om maatregelen te nemen die nodig waren voor het herstel van het rendement.”

Sickinghe had al veel verhalen over de zuivelonderneming *Noord-Nederland* gehoord, maar hij ging die niet allemaal op waarheidsgehalte toetsen. Hij hanteerde het motto: de indruk is belangrijk, maar het gaat om de toekomst en die is van veel meer gewicht dan het verleden. „Je kijkt naar de feiten, naar de cijfers. Bovendien, als je je positief opstelt, win je snel vertrouwen. Dat was nodig. Je moet voor zo’n zaak dingen weten. Ik heb wel eens tegen iemand gezegd: als u het mij nu niet vertelt, spreek ik u daar later op aan. Ik moet zeggen dat de openhartigheid groot was.

„Toen ik kwam, bleek mij dat de kanalen waren verstopt. Dat was heel belangrijk. De mensen konden niet meer met elkaar communiceren. Men had stellingen betrokken en kon daar moeilijk meer overheen kijken. Er was een zekere mate van eeuwenoude argwaan die historisch was bepaald. De zorgen over het resultaat verscherpten die situatie.”

„Jazeker, er lagen adviezen. Ik heb ze gelezen, want je steekt er altijd wat van op, maar je moet toch je eigen oordeel vormen. Ik heb op een gegeven moment McKinsey binnengehaald. Daar had ik al verschillende keren mee gewerkt. Ik kende het bureau erg goed en daarom ben ik er mee in zee gegaan. Ze waren toen al bezig bij *ccFriesland*.”

„Dat bureau heeft uitstekend werk geleverd. Kijk, ze werken met gemengde groepen: een paar van hen, een paar van ons. Zo heb ik het altijd met McKinsey gedaan. Het was dus niet zo dat McKinsey binnenkwam en zei: zo, nu gaan wij eens op eigen houtje door die onderneming stappen. Zo heb ik dat bij Stork gedaan, zo wilde ik het ook bij *Noord-Nederland* doen. Op die manier ligt de acceptatie van de adviezen veel hoger dan wanneer ze alleen zouden werken.”

Een merkwaardig advies van McKinsey was dat Noord-Nederland werd aangeraden zich wat uit de kaas terug te trekken en zich meer op de poeder toe te leggen. De vrije zuivelfabrieken hebben juist furore gemaakt door veel in kaas te doen. Sickinghe bestrijdt het bestaan van dat advies.

„Dat heeft McKinsey nooit gezegd. Dat is volkomen uit zijn verband gerukt. Wat ze hebben gezegd is dat bepaalde kaassoorten niet rendabel waren. Er moesten prioriteiten worden gesteld.”

„Dat is op zichzelf helemaal niet vreemd. Dat zie je bij heel veel ondernemingen. Dan ben je toe aan om face-lift. Zoiets hangt vaak samen met het ontstaan. In het Noorden heeft men tal van fusies gekend. *Noord-Nederland* is ook een produkt van fusie numero zoveel. Als het om de kleinere schaal ging, denk ik, dat men het best kon overzien. De kennis is echter niet altijd aanwezig om op grote schaal de zaak te bekijken.”

„Wat zeker niet aanwezig was, was de daadkracht om de moeilijk te aanvaarden consequenties uit de fusies te trekken. Samenvoegen van activiteiten kan men over het algemeen wel opbrengen, maar bij de noodzaak om te rationaliseren komt iedere bloedgroep toch met zijn eigen wensen. Dat is overigens niet iets specifiek voor het Noorden. Ik heb mij laten uitleggen dat er destijds bij de fusie van DMV en Campina ook heel wat problemen zijn geweest”

Spijker

Sickinghe vindt dat het Noorden „een spijker aan de balk verdient” voor de uiterst korte tijd die de operatie heeft geduurd. „Iedereen zat op het moment te wachten dat er wat ging gebeuren. De onderneming was gewoon toe aan herschikking van activiteiten. Dat is heel normaal. Het is ook heel bekend dat men daar voor mensen van buiten binnenhaalt. Kijk maar eens, naar het orderboek van McKinsey. Waar die niet allemaal bezig zijn. En denk maar niet dat er altijd grote problemen zijn, als zij worden ingeschakeld. Men wil gewoon eens van een derde horen: waar staan wij nu vandaag met onze onderneming.”

Op het moment dat Sickinghe c.s. aan het werk gingen deed het bestuur een flinke stap terug. Sickinghe vindt dat een groot compliment waard. „De bestuurders zijn immers erg betrokken bij de coöperatie. Ze zijn bereid er veel tijd in te steken. Ze hebben ook vaak veel inzicht in de problemen, maar ze zaten niet altijd op één lijn. De onderliggende coöperaties, die nu niet meer bestaan, stonden nogal eens tegenover elkaar.” Hij kreeg de ruimte, ook van de boeren die waren uitgekeken op de verhalen dat het volgend jaar beter zou worden, wat dan weer niet lukte.

Als een Karel Lotsy in zijn beste dagen stond Sickinghe voor de troepen. In Naarden, op zijn kantoortje: „Ach ja, je moet een stuk inspiratie overbrengen. Het is je verantwoordelijkheid als manager om dat te doen. Je moet mensen enthousiast maken. Het is een illusie, als je meent dat je het alleen af kan. Je kunt een voortreffelijk solist zijn, maar je moet het prettig vinden met anderen samen te werken, anders blijf je niet meer dan een solist.”

Wat er nu staat is een „heel goed gepositioneerde onderneming”, met een sterk produktenprogramma en „uitstekende mensen die alleszins in staat zijn om er een prima bedrijf van te maken”. Sickinghe: „Het stond bekend als een leeuwenkuil en zo’n reputatie poets je natuurlijk niet een-twee-drie weg. Ik kan nu wel zeggen dat dat beeld heel snel aan het vervagen is. En dat wij in staat zijn heel goede mensen te krijgen. Ik krijg nu zelfs brieven van uitstekende lieden die vragen of er ook een functie voor hen is. Vergeet niet dat het een van de grootste ondernemingen in ons land is met veel veel belovende activiteiten, ook internationaal.”

Glimlach

Hij komt nog even terug op het samenwerken, op het teamwork. „Ook als je een heel zware dag hebt gehad moet je ‘s avonds lekker met elkaar kunnen eten. Erg belangrijk is dat. Kees Storm, lid van de raad van bestuur van Aegon, verantwoordelijk voor het hele binnenlandse bedrijf van die maatschappij, heeft een boekje geschreven ‘Managen met een glimlach’. Een heel dun boekje dat je in één adem uitleest. Ik heb dat boekje aan alle hogere leidinggevendenden van *Friesland Frico-Domo* gegeven met een briefje erbij waarin ik schrijf dat ik denk dat dit ook mijn devies is geweest.”

„Als je niet een zekere mate van ontspanning kent, kun je niet functioneren. Ik relativeer veel. Ik heb nooit de moeilijkheden mee naar huis genomen. Je verslaat de tegenstander; nee, je weerstaat de tegenstander - dat is het goede woord - op het moment dat je in de confrontatie bent. Op

het moment dat het voorbij is, is het voorbij. Het knappe is dat de bestuursleden en de directieleden van de coöperatie die kunst ook verstaan.”

Niet alle directieleden zijn echter tot het einde gebleven. Sickinghe, al weer relativierend: „Je moet wel eens ruimte scheppen voor nieuwe verhoudingen. Dat betekent niet dat er grote kritiek wat op personen, maar soms is het voor alle partijen goed dat er nieuw bloed binnenkomt.”

„Om de hele directie weg te sturen, dáár was geen enkele aanleiding voor. Als je iemand eens een andere plaats in het team geeft, als je de opstelling eens wat verandert, dan kun je een ongehoorlijk goede bijdrage aan de onderneming leveren.

Sommigen gaan bij de een weg en beginnen bij de ander een voortreffelijke carrière. Je ziet trouwens bij veel ondernemingen voortdurend mensen weggaan en komen.”

Binnenkort treedt André Olijslager als nieuwe topman van de coöperatie aan. Hij heeft geen affiniteit met de zuivel. Sickinghe: „Dat is niet nodig, dat had ik ook niet. Tot dat moment zal ik de onderneming nog sturen. Ik let bijzonder op de afdeling buitenland. Straks overwegen wij of en op welke manier wij de directie met nog een lid willen uitbreiden.”

De voorzitter van het overgangsbestuur deed zijn intrede: Albert Hagting. Sickinghe: „Zijn komst had mijn instemming, maar laat ik zeggen: mijn oordeel is er niet over gevraagd. Dat is niet merkwaardig. Ik had er bij het bestuur namelijk met de meeste nadruk op aangedrongen dat op de dag dat de fusie een feit zou zijn, men dan ook zou zeggen: die meneer wordt voorzitter van het bestuur. Dat is gebeurd en daar heb ik ze zeer mee gecompimenteerd.”

Jazeker, wij hadden toen ook een voorzitter van de directie willen presenteren. Meneer De Boon (Cebeco-Handelsraad Red.) heeft zich onder grote druk van zijn eigen werkgever teruggetrokken. Waren wij erg ver mee. Hij had zich in principe bereid verklaard. Ik vind het een compliment voor de coöperatie dat ze op heel korte termijn weer een nieuwe hebben gevonden.”

Uitstraling

„Kennelijk heeft de coöperatie toch zo'n uitstraling dat iemand zegt: daar ga ik leiding aan geven. Dat iemand eerder heeft afgezegd werkt niet in het nadeel. Mensen voor dit soort functies laten zich daardoor niet afschrikken. Die zeggen: hij niet? Nou ja, gezien de omstandigheden begrijp ik dat ook wel. Dat is het. Het grote voordeel van de man die nu voorzitter van de directie wordt, is dat hij het Noorden kent. Doordat hij in Friesland woont, heeft hij bovendien alle verhalen over de coöperatie gelezen. Hij kan het dus ook in de juiste proporties zien.”

„Of ik de boeren straks nog een keer toespreek, wanneer zij vinden dat de melkprijs te laag is? Dat heb ik bij herhaling gedaan. In de eerste plaats bepaalt straks het bestuur of het met deze raad van advies wil doorgaan. Dat wacht ik eerst maar eens af, misschien zeggen ze wel: meneer Sickinghe, ontzettend bedankt voor wat u hier de afgelopen tijd heeft gedaan, maar wij gaan nu eens andere mensen benoemen.

Kijk Churchill is na de Tweede Wereldoorlog ook na verkiezingen niet teruggekomen.”

„Als ze het graag willen ben ik bereid om door te gaan maar als er anderen komen ook prima. Ik vind het wel verstandig om een raad van advies te houden. Een particuliere onderneming heeft een raad van commissarissen met mensen met grote ondernemingservaring. Bij een coöperatie heeft men die niet, daarom is zo'n raad ook van belang.”

Op de rails

De zaak staat op de rails, zo besluit Sickinghe. „Nu moet er worden ingelopen: erop en erover. Daar zal men de handen vol aan hebben. Samenwerken met anderen? Dat is een zaak van de directie en van het bestuur. Eigenlijk is en coöperatie op zich al een voortreffelijke vorm van samenwerking. De boer is als lid de aandeelhouder die lijfelijk bij de onderneming is betrokken. Heel goed is dat.”

„Er is één grote maar: je moet van hoog tot laag bereid zijn een coöperatie als een normale onderneming te runnen, dat wil zeggen: als een particuliere onderneming. Dus met Schwung en met drive. . .”

„Kijk, om coöperatie loopt een groot risico doordat men zoveel met elkaar moet doen en daardoor soms moeite heeft met het rollenspel: wat is ieders taak? Wat is het terrein van de directie? Waar ligt de verantwoordelijkheid van het bestuur? Je hoeft niet de ervaring van een grote ondernemer te hebben om goed bestuurder te kunnen zijn. Met een goed verstand, met kennis van de zuivel en de bereidheid naar anderen te luisteren kun je de zaak ook bekijken.”

Leidse Courant 1991-01-31

Iers-Nederlandse samenwerking Belgische zuiveldistributie

Leidse Courant, 31/01/1991; p. 8/18

Iers-Nederlandse samenwerking Belgische zuiveldistributie

BRUSSEL — De zuivelfabriek Friesland Frico Domo en de Belgische vestiging van Irish Dairy Board hebben gisteren bekend gemaakt dat zij een overeenkomst hebben gesloten voor de gezamenlijke distributie van melk in België.

Frico Domo is de op twee na grootste zuivelfabriek van Europa, met een jaaromzet van rond 4,5 miljard gulden. De Dairy Board is de grootste voedselproducent van Ierland, met een jaaromzet van ongeveer 3 miljard gulden. De omzet van Dairy Board in de Benelux bedraagt ruim 400 miljoen gulden.

Leeuwarder Courant 1991-02-09

Kleine boeren buiten '*Friesland-Frico-Domo*'-bestuur

KAF EN KOREN (WILLEM STEGENGA)

HET BESTUUR van de nieuwe zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* heeft een merkwaardige samenstelling gekregen. Het blijkt dat 61 procent van de boeren niet is vertegenwoordigd, tenminste als je afgaat op de bedrijfsgrootte. Het staat ook vast dat de categorie 'ideale boeren voor de nabije toekomst' goed uit de verkiezingen is gekomen. Die boer moet over een jaar of tien in de ogen van de melkers in het *Landbouwschap* een melkquotum van 400.000 kilogram en zeventig koeien hebben. Die categorie, die 33 procent uitmaakt van het veehoudersbestand in het Noorden, heeft een juiste vertegenwoordiging gekregen in het bestuur. De nog grotere boeren slaan echter voor meester op.

Met ontzag en bewondering moeten de leden op de regiovergaderingen naar de grote broeders hebben gekeken en dienovereenkomstig hun stembriefje hebben ingevuld. In het Noorden - wij nemen even de cijfers erbij die Friese Mij-secretaris Harm de Kroon deze week op de informatieve vergaderingen van zijn organisatie liet zien - zit 61 procent van de boeren in de categorie die minder dan vijftig koeien heeft. Tot de categorie vijftig tot honderd koeien behoort 34 procent en in de rubriek 'meer dan honderd koeien' loopt 5 procent.

Van de tien bestuursleden van *Friesland Frico Domo* hebben er zes honderd koeien of meer. Met andere woorden: 60 procent van de bestuursleden vertegenwoordigt 5 procent van de leden. De andere vier vallen allemaal in de categorie van vijftig tot honderd koeien. Dat is een redelijke afspiegeling: 40 procent van het bestuur zit voor 34 procent van de leden. Wat resteert is 61 procent van de leden, een groep die niet in het bestuur is terug te vinden.

De jongste stemming in de ledenraad zou, wanneer er op de tegenkandidaten was gestemd, nauwelijks verandering in de situatie hebben gebracht. L. Roseboom uit Borger, de tegenkandidaat van H. Holman uit Steenbergen, heeft vijftig koeien. Met wat goede wil zou hij als enige tot de kleinere boeren kunnen worden gerekend. Hij kreeg echter niet de meerderheid. Dat is niet opmerkelijk. In zeven van de tien gevallen ging de voorkeur van de ledenraad uit naar een kandidaat die meer koeien heeft dan zijn mededinger.

Zinvol

BOEREN INDELEN naar de grootte van hun bedrijven is in velerlei opzicht zinvol. Zeker nu, en vooral als het om een zuivelcoöperatie gaat. De afdeling Melkveehouderij van het Landbouwschap onder leiding van Piet Blokland heeft al gevraagd of je het gemiddelde van de boerenbedrijven over tien tot vijftien jaar niet moet verleggen van veertig naar zeventig koeien.

Wat dan te doen met die boeren, die niet naar die zeventig koeien toe groeien? Een deel zal afvallen, omdat er geen opvolger is. Niks aan de hand dus. Als ze blijven en niet willen meegroeien, wordt het anders. Blokland c. s. geven duidelijk aan dat de bedrijven die naar zeventig koeien toe willen, stimulansen moeten hebben. Wat er moet gebeuren met bedrijven die dat niet willen, wordt niet recht duidelijk.

Een paar jaar geleden hoorde je nog wel eens wat van de club van Hessel Bouma en Gerrit Lettinga, de 'verontruste boeren' die wat aandacht kregen van kleine partijen als de RPF en zo. Hun

activiteiten zijn alleen nog in de archieven te vinden. Hessel en Gerrit moeten de schaatsen maar uit het vet halen, want er is werk aan de winkel.

Voor je het weet wordt er op jouw kosten - want kleine boeren betalen ook mee aan het Landbouwschap - beslist dat de groeiers wat meer krijgen dan de nietgroeiers, ook al ligt die laatste categorie nog zo goed bij de MacSharry -club in Brussel. De melkersafdeling van het schap meent echter dat er op deze wijze een visie is ontwikkeld. 'Visie' is een groot woord en als er in het Landbouwschap een keer lieden zijn die menen die te hebben dan zijn ze er niet gemakkelijk af te brengen.

Een ideale mogelijkheid voor Groen Links om even tegen de grootdenkers van het schap te keer te gaan. Altijd gepleit voor het idee 'klein is fijn', maar nu de wind uit de andere hoek waait en bovendien wordt aangewakkerd door CDA en VVD ligt Groen Links kennelijk op één oor. Ook al geen partij dus waar je het als kleine boer moet zoeken.

Zuivel

GROOT EN KLEIN spelen ook een rol in de coöperatieve zuivelwereld. Dan hoef je niet af te gaan op de opmerkingen van de voorzitter van *Friesland Frico Domo*, ir. [Albert Hagting](#), gedaan op een vergadering van loonwerkers in Heerenveen. Hij zei dat boeren met minder dan zeventig koeien het op den duur wel eens moeilijk zouden kunnen krijgen, vanwege de hogere kosten en de lagere opbrengsten. Dat kan als een waarschuwing zijn bedoeld, daar hoeft men niet direct zuivelpolitieke consequenties aan te binden.

Veel belangrijker is het nog even de woorden van de voorzitter van de *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland*, [Geert de Jong](#) van Akkrum, van 10 mei vorig jaar op te halen. De Jong zei toen op de bondsvergadering dat de noordelijke zuivelindustrie er niet aan zal ontkomen boeren met een groot melkquotum te bevoordelen.

Zoiets gebeurt dan via het al in grote delen van dit land geaccepteerde systeem van quantumtoeslag. Wie meer melk levert, krijgt een hogere melkprijs. De 'harde commerciële noodzaak' maakt dat je daar niet omheen kunt, aldus De Jong. Het zou kunnen dat die opmerking als proefballonnetje is bedoeld. De lancering is in elk geval geslaagd, want niemand van de aanwezigen - alle vijf in Friesland opererende zuivelcoöperaties - sprak die noodzaak tegen. Ze zeiden overigens evenmin er voor te zijn.

Dat geeft aan dat quantumtoeslag in discussie is, althans bij sommige fabrieken. De samenstelling van het bestuur van *Friesland Frico Domo* duidt erop dat quantumtoeslag hier binnenkort minimaal onderwerp van gesprek zal zijn. In het bestuur hoeft men niet op weerstand te rekenen, hooguit op mededogen. Wie van dat laatste afhankelijk is, huppelt doorgaans niet vrolijk rond in dit ondermaanse.

Campina-Melkunie, de grootste zuivelcoöperatie in ons land, heeft ervaring met het bevoordelen van grote boeren. Vorig jaar is die fabriek volgens het Agrarisch Dagblad 40 boeren met 25 miljoen kilogram kwijt geraakt aan Belgische fabrieken. Campina-Melkunie treurde daar niet om, want die wist op haar beurt melk uit België te halen.

Die mogelijkheid heeft Friesland Frico Domo niet, wanneer kleine boeren met hun melk ergens anders naar toe zouden gaan. Het feit echter dat Duitse fabrieken op dit moment weer massaal mager melkpoeder inleveren (173.725 ton van de totale Europese voorraad van 333.043 ton) wijst erop dat de melkmarkt daar gemoedelijker wordt.

Voorraadvorming in koelhuizen, altijd slecht voor de veehouderij, is extra slecht voor de kleine veehouders. Zij kunnen met recht en reden luide roepen dat die voorraden niet door hun schuld zijn ontstaan, maar dat helpt weinig. Niemand luistert en Groen Links slaapt. Andere partijen staan niet aan hun kant, want wie voor 'groot en groter' staat, heeft immers visie. En dat staat goed.

Leeuwarder Courant 1991-03-22

Friese zuivel – FFD en 'vrije' – wil strijd over fusie stoppen

LEEUWARDEN - Aan de onderlinge strijd in de Friese zuivel lijkt een einde te komen. Binnenkort zullen de besturen van de *vrije fabrieken* en het bestuur van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico/Domo* beslissen over een contract waarvoor de voorzitters en de directies de basis hebben gelegd. Van beide kanten is de wil aanwezig om het conflict te beëindigen en als goede burens verder door het leven te gaan. De gerechtelijke procedure die drie vrije fabrieken tegen *Friesland Frico/Domo* hebben aangespannen, zou binnenkort worden afgebroken.

Het conflict tussen *De Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde, *Huisternoord* in Oudwoude, *De Twee Provinciën* in Gerkesklooster en *De Goede Verwachting* in Workum aan de ene kant en *Friesland Frico/Domo* aan de andere kant, is ontstaan op het moment dat de laatste coöperatie ontstond uit CCFriesland en Frico/Domo. De vier vrije fabrieken waren lid van CCFriesland en eisten hun aandeel in het eigen vermogen in die fabriek (f 72 miljoen) op. De vier voorzien - evenals Frico/Domo - CCFriesland van melk. Jaarlijks komt hun aandeel op 120 miljoen kilogram.

De onder leiding van jonkheer Feijo Sickinghe gevormde Friesland Frico/Domo ging niet in op de eisen van de vier vrije fabrieken. Voor Gerkesklooster, Oosterwolde en Huisternoord was dat aanleiding om te bedanken, Workum bleef lid onder voorwaarden. Friesland Frico Domo betwistte de rechtmatigheid van het bedanken waarop de drie vrije fabrieken naar dé rechter stapten.

Over enkele weken zou de rechter eventueel een uitspraak doen. Van tevoren stond vast dat de verliezende partij in hoger beroep zou gaan. Om aan al die procedures een einde te maken en te voorkomen dat bij verschil in de uit te betalen melkprijs de vrije fabrieken de grote coöperatie te veel boeren zou afnemen - er is al een flinke melkstream op gang gekomen van *Friesland Frico Domo* naar de *Zuid Oost Hoek* - zijn er de afgelopen dagen onderhandelingen gepleegd.

Die hebben geleid tot een voorstel dat in eerste instantie het bestuur van *Friesland Frico/Domo* moet goedkeuren. De drie vrije fabrieken (Oosterwolde, Oudwoude en Gerkesklooster) beëindigen hun lidmaatschap van *Friesland Frico/Domo* zonder uittrekgeld te betalen. Zij verplichten zich tien jaar lang 15 procent van hun melk aan de grote coöperatie te leveren.

Over tien jaar zal hun aandeel in het eigen vermogen van de voormalige CCFriesland worden uitgekeerd.

Over 1990 ontvangen de drie fabrieken de prijs die CCFriesland zou hebben uitbetaald, als zij niet zou zijn gefuseerd. De resultaten van de CCFriestand-poot zijn volgens de vrije fabrieken namelijk hoger dan die van Frico/Domo. De vrije fabrieken kunnen op die manier hun boeren een prijs uitbetalen die ongeveer een halve cent hoger ligt dan wanneer zij de prijs van Friesland Frico/Domo zouden krijgen.

De komende tien jaar willen de vrije fabrieken van de grote coöperatie een prijs die overeenkomt met de gemiddelde prijs van de eigen fabrieken plus een cent voor de eerste drie jaar en drie cent per kilogram voor de volgende jaren.

Wanneer het bestuur van *Friesland Frico/Domo* met dit voorstel akkoord gaat betekent dat dat de coöperatie de eerste drie jaar *f* 12 miljoen meer moet betalen aan de vrije fabrieken en de daarop volgende jaren *f* 3,6 miljoen meer dan wanneer men eind vorig jaar tot overeenstemming was gekomen.

Over de relatie van *De Goede Verwachting* in Workum met *Friesland Frico/Domo* wordt nog overleg gepleegd. Die fabriek heeft bij de grote coöperatie de status van c-lid. Workum lijkt het resultaat van de onderhandelingen met de drie vrije fabrieken af te wachten om vervolgens zelf tot overeenstemming te komen.

Leidse Courant 1991-03-27

Frico-Domo op huishoudbeurs met Nepkaas – Balance 20+ en Spread 30+ belegen

Om met dit laatste te beginnen: de Huishoudbeurs in Amsterdam staat, net als trouwens zoveel van die beurzen in den lande, bekend om de vele hapjes en drankjes die er veelal kunnen worden geproefd. Niet altijd kan daarvan worden gezegd, dat daarbij zo op het vetgehalte wordt gelet. In tegendeel soms. Daarom is het handig van Frico Domo uit Leeuwarden om na de succesvolle introductie van de Balancemelk voor de koffie het assortiment uitgerekend op de Huishoudbeurs uit te breiden met twee nieuwe kaasproducten: Balance 20+ Spread en 30+ Belegen.

De belegen kaas is bereid met halfvolle melk en plantaardige ingrediënten. Wie zou

denken dat dit ten koste van de smaak gaat, kijkt er vast wel even van op als hij straks een stukje op de beurs mag proeven. De kaas is immers lekker pittig gebleven. Volgens de 'man van Balance' komt dat doordat pure zuivel als basis is gebruikt en doordat het drie maanden lang is gerijpt, zoals trouwens goede belegen kaas — verkrijgbaar in snijkazen van 4 kilogram en in verpakkingen van 125 gram met 6 plakjes — betaamt. De Balance 20+ Spread is een smeug product in twee varianten: naturel en Provencaalse kruiden. Ze zitten in een kuipje dat voorzien is van een praktisch dekseltje om het in de koelkast goed te houden.

Nieuwsblad van het Noorden, 1991-03-29

(Friesland) Frico-Domo beperkt daling van melkprijs Dank zij goed resultaat CCFriesland

LEEWARDEN - De zuivelcoöperatie Friesland (Frico-Domo) heeft over 1990 een garantieprijs betaald van f 79,50 per 100 kilo melk. In 1989 was dit nog f 85,60 per 100 kilo. Per liter wordt 1,5 cent toegevoegd aan het vermogen dat veehouders binnen het bedrijf opbouwen. Hier van wordt 0,50 cent uitgegeven op naam van de veehouder aan de hand van certificaten. Daarnaast wordt 0,62 cent toegevoegd aan de ledenschuldrekening. Dit betekent dat de uiteindelijke melkprijs voor de boer uitkomt op **77,4** cent per liter.

De prijsdaling bij Friesland (Frico-Domo), in oktober vorig jaar ontstaan door de fusie van Noord-Nederland en CCFriesland, is beperkt gebleven tot zeven procent. Dat is lager dan de daling van de zuivelwaarde zoals die gepubliceerd is door het *Produktschap voor de Zuivel*, aldus de directie.

Een belangrijk deel van deze gunstige resultaten is toe te schrijven aan de CCFriesland, één van de fusiepartners. De condensfabriek wist de prijs van haar merkartikelen over de hele wereld te handhaven, terwijl de grondstofprijs daalde. De positieve resultaten van CCFriesland hebben voor een hogere melkprijs van zeker een cent per liter gezorgd.

Nieuwsblad van het Noorden, 1991-04-13

B. Bijvoet uit directie van zuivelgigant FFD

LEEWARDEN - Ir. B. Bijvoet stapt uit de directie van het *Friesland Frico Domo*. Dat heeft de noordelijke zuivelgigant gisteren bekendgemaakt. Volgens een persbericht is het besluit "in goed onderling overleg" tussen directie en bestuur en Bijvoet genomen. Een woordvoester van *Friesland Frico Domo* ontkent dat er problemen ten grondslag liggen aan het besluit.

Bijvoet trad in 1982 als directeur in dienst van Frico. In 1983 werd hij benoemd als lid van de directie van 'Noord-Nederland', waarvan hij in 1987 voorzitter werd. Vorig jaar november fuseerde Noord-Nederland met ccFriesland tot Friesland Frico Domo. Bijvoet trad toen toe tot de directie van het nieuwe zuivelconcern.

Bijvoet blijft als adviseur verbonden aan *Friesland Frico Domo*. Directievoorzitter wordt zoals gemeld A.B. Olieslager, afkomstig van de Maatschappij voor Industriële Projecten (MIP).

Leeuwarder Courant 1991-04-13

Ir. Bernard Bijvoet legt functie neer

LEEWARDEN - Ir. Bernard Bijvoet heeft zijn functie als directeur van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* neergelegd. Hij blijft als adviseur aan de coöperatie verbonden. Bijvoet, die gisteren 51 jaar is geworden, trad in 1982 in dienst van de Frico. In 1983 werd hij benoemd tot lid van de centrale directie van de toen gevormde *Noord-Nederland*. De laatste tijd maakte hij deel uit van de directie van de door fusie met CCFriesland ontstane coöperatie *Friesland Frico Domo*.

Met name de laatste jaren heeft Bijvoet het aan de stok gekregen met een groep boeren van de Friese deelgenoten van *Noord-Nederland*: De Takomst, De Foarútgong en Mid-Fryslán. Zij vonden dat bestuur en directie moesten worden vervangen gezien de steeds bij je vrije fabrieken achterblijvend melkprijs. Kortgeleden hebben die boeren zich op een bijeenkomst in Dronrijp nog een keer in die richting uitgesproken.

Er is een nieuw bestuur gekomen, André Olijslager wordt de nieuwe directeur, maar toen bleek dat ir. Bijvoet deel van de hoofddirectie zou blijven uitmaken, trokken de boeren opnieuw aan de bel. Piet de Jong uit Scharnegoutum, een van de verontruste boeren, zei desgevraagd dat het bestuur in Dronrijp de toezegging heeft gedaan dat Olijslager de functies in de hoofddirectie zou verdelen.

De Jong: „Wy moasten der mar fertrouwen yn ha, is ús doe sein. Wy hiene grutte problemen mei Bijvoet. De man hat beslist kwaliteiten, mar dy binne net genóch om sa'n grut bedriuw te lieden. Wy ha no yn elts gefal wer in signaal krigen om fertrouwen yn de kooperaasje te hawwen en de skouders der únder te setten.” Van de verontruste boeren is overigens een aantal naar een andere fabriek gegaan.

Voorzitter Arie Aalberts ontkent dat het bestuur de verontruste boeren toezeggingen over de toekomstige functie van ir. Bijvoet zou hebben gedaan. „Het is niet aan het bestuur om met de leden te praten over welke medewerker dan ook. Het is aan Olijslager om te bepalen of hij met deze directie wil samenwerken of niet.”

Aalberts zegt dat Bijvoet zelf tot de conclusie is gekomen dat het het beste was gebruik te maken van een regeling die door de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland voor fusies is gemaakt. Dat is een soort afvloeiingsregeling, die vooral aantrekkelijk is als je er kort na een fusie gebruik van maakt.

Bijvoet blijft overigens als adviseur aan de coöperatie verbonden. In het persbericht staat: „Bestuur en directie spreken hun waardering uit voor de inzet en kundigheid waarmee Bijvoet de belangen van de onderneming heeft behartigd. Als adviseur blijft zijn grote kennis en ervaring op zuivelgebied ten dienste van de onderneming. Bijvoet wilde geen commentaar geven. „Ik ga eerst nog een tijd voor Friesland Frico/Domo aan het werk, daarna ga ik met vakantie en dan zien wij wel verder.”⁵

5 Ir. Bijvoet werd per 1 december 1995 hoofddirecteur bij Campina-Melkunie. In de tussenperiode werkte hij ruim vier jaar als interim-manager met als taak, de herstructurering van de Rijkshogeschool (HTS) in Groningen.

Nieuwsblad vh Noorden 1991-04-13

Zuivelgigant houdt op met de produktie van eco-melk ⁶ Weinig belangstelling in Noorden

Van onze correspondent Henk Klaver

BEILEN • Zuivelgigant *Friesland Frico Domo* is gestopt met het op grote schaal verwerken en verkopen van 'natuurzuivere' melk in gelijknamige zuivelprodukten. Slechte 1.500 gezinnen in de drie noordelijke provincies waren bereid de ecologische melkprodukten van de zuivelgigant te kopen. Woordvoerder en coördinator van het noordelijke eco-project Cees Eikelenboom zegt dat de resultaten weliswaar teleurstellend zijn, maar dat het een kwestie is van "uithuilen en opnieuw beginnen."

De opgehaalde ecologische melk bij 16 veehouders in Groningen, Friesland en Drenthe werd steeds vaker verwerkt in 'gewone' melkprodukten. Voor de natuurzuivere melk werd door de coöperatie meer betaald aan de boeren dan voor gewone melk. Slechts zeven procent van de opgehaalde ecomelk werd uiteindelijk verwerkt in eco-produkten. De opbrengst was onvoldoende. De ecologische melk was in het Noorden te koop bij de supermarkten van Weme (35) en De Boer (125) en bij de melkhandelaren.

Volgens Eikelenboom wordt het de hoogste tijd dat de Nederlandse overheid geld gaat steken in een fikse reclamecampagne. "Mensen moeten de relatie gaan zien tussen de meerwaarde en de produktiemethode. Ze zijn best bereid iets meer te betalen als ze maar weten waarvoor. Bij groente, fruit, aardappelen en kaas zien ze het wel, bij melk nog niet. Wij hebben geen klachten gehad over de prijs van het produkt." Ook bij de Nederlandse Vereniging voor Ecologische Landbouw (NVEL) wordt gepleit voor extra reclame. Hier zou volgens een woordvoerder een taak liggen voor het ministerie van VROM.

Volgens Eikelenboom van *Friesland Frico Domo* komt het *Landbouw Economisch Instituut* (LEI) in maart volgend jaar met een eindrapport over ecologische land- en tuinbouwprodukten. "Wij zijn reuze nieuwsgierig wat daar in staat. We leggen ons niet neer bij de situatie. De veehouders gaan door op de ingeslagen weg en we zullen terugkomen bij de consument," zegt hij optimistisch. "De noordelijke consument ziet de voordelen nog onvoldoende."

Leeuwarder Courant 1991-04-26

Na vakantie wellicht sluiting fabriek Tuk

TUK - De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* houdt vast aan sluiting van de kaasfabriek in Tuk. Kaasdirecteur Wiebren Boersmá zei gisteravond desgevraagd dat er na de zomervakantie een adviesaanvraag naar de ondernemingsraad zal worden gestuurd. Tuk leek eerst aan sluiting te ontsnappen, toen *Ormet* in Almelo belangstelling had om er kaas te produceren. Dat plan is niet doorgestaan.

6 Verhaal met zelfde strekking stond 15 mei in Limburgsch Dagblad over Campina Melkunie

Boersma acht het op dit moment niet waarschijnlijk dat EG-maatregelen een grote toename van de kaasproductie tot gevolg hebben. Hij schat dat er een quotumkorting komt van 3 procent en dat zal gevolgen hebben voor de productie-omvang en voor de prijs van de melk die de coöperatie elders koopt. Hij heeft echter toegezegd die ontwikkeling te willen afwachten.

CNV'er Henk Ampere zegt dat daarmee het personeel in feite voor de vierde keer een worst wordt voorgehouden. „Daar zijn wij uiterst ontevreden over. Ook nu kan er kennelijk nog geen enkele helderheid worden verschaft. Toch draait Tuk op volle toeren. Ze kunnen de fabriek niet missen. Er wordt zelfs boven de normale bezetting gewerkt. Ik proef dat het personeel aan het lijntje wordt gehouden om de motivatie erin te houden.”

Het herzien en herschikken van de gegevens van het plan-Kamann heeft de directie tot niet andere inzichten gebracht. Kamann Consultancy in Groningen had voor Tuk een plan overlevingsplan oniworpen, waarin het maken van halfharde kaas voor Frankrijk een belangrijke rol speelt. De directie zag daar begin dit jaar niet veel in. Het nader gezien van het plan door de ondernemingsraad heeft daar geen verandering in gebracht.

Leeuwarder Courant 1991-04-27

Noordelijke zuivel komt tot afspraken

LEEWARDEN - De noordelijke zuivel heeft belangrijke afspraken gemaakt om de rust te laten weerkeren. Gisteren zijn de zuivelcoöperaties *De Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde en *Friesland Frico/Domo* in Leeuwarden een overeenkomst aangegaan voor de levering van melk gedurende tien jaar. De ZOH treedt wel terug als lid van CCFriesland.

Voorts is afgesproken dat de juridische procedures worden ingetrokken. *De Zuid Oost Hoek* ondernam aanvankelijk pogingen om via de rechter de geschillen te beslechten over met name de uitkering van het opgebouwde vermogen. De ZOH en *Friesland Frico/Domo* hebben ook afspraken gemaakt over het respecteren van elkaars melkwinningsgebied. Doel van de besprekingen was voor de beide ondernemingen te komen tot betere onderlinge verhoudingen.

Friesland Frico/Domo heeft nog geen overeenstemming bereikt met de zuivelcoöperaties *Huis-ternoord* in Oudwoude en *Twee Provinciën* in Gerkesklooster. Samen met de *Zuid Oost Hoek* hadden zij te kennen gegeven uit de nieuw gevormde zuivelreus *Friesland Frico/Domo* te willen treden. Beide coöperaties voeren nog besprekingen over de uittreding.

De Goede Verwachting in Workum is de enige 'vrije' zuivelcoöperatie die de status van C-lid zal krijgen bij *Friesland Frico/Domo*. Al eerder had *De Goede Verwachting* die intentie uitgesproken, volgende week zal de overeenkomst worden ondertekend. Van de bij de Workumer zuivelcoöperatie aangeleverde melk zal 15 procent naar FFD gaan. Over de precieze voorwaarden van die leveranties wordt nog gesproken. In ieder geval is er sprake van een minimumprijs en zal 'Workum' meedelen in de behaalde resultaten van Friesland.

Nieuwsblad vh Noorden 1991-06-26

Bevredigend eerste jaar Friesland⁷ Omzet zuivelconcern 4 miljard

LEEWARDEN - Het zuivelconcern Friesland (Frico Domo) behaalde in 1990, het eerste officiële jaar van haar bestaan, een bevredigende omzet van f 4 miljard. De activiteiten in Nederland, de rest van Europa en ook buiten Europa droegen hieraan in gelijke mate bij. Met de behaalde omzet werd voor de leden-veehouders van de coöperatie een prestatiewaarde van f 79,50 per honderd kilogram melk gerealiseerd. De directie van het zuivelconcern is redelijk optimistisch over de ontwikkelingen voor dit jaar. De resultaatontwikkeling in de eerste maanden stemt, zo staat in het vanmiddag gepresenteerde jaarverslag "tot tevredenheid".

Aan melkgelden keerde Friesland circa f 1,4 miljard uit. De omzetten op de internationale zuivelmarkt stonden, mede als gevolg van de daling van de dollarkoers en de ontwikkelingen in Oost-Europa onder druk. Dank zij de internationale spreiding van afzet en bijbehorende sterke merkenposities, kon Friesland de omzetzaling tot circa 6 procent beperken.

De financieringsverhoudingen konden door het terugbrengen van het financieringsbeslag uit werkkapitaal, alsmede door een verhoogde toevoeging aan het eigen vermogen, duidelijk worden verbeterd. De toevoeging aan het eigen vermogen vond gedeeltelijk plaats door invoering van een certificatenregeling, waarmee leden kunnen deelnemen in de vermogensvorming van de coöperatie.

Hiermee streeft Friesland (Frico-Domo) tevens een herkenbare verbreding van de relatie tussen de coöperatie en haar leden na.

Friesland kwam tot stand door een fusie tussen de Coöperatieve Melkproductenbedrijven 'Noord-Nederland', haar acht A-leden en de topcoöperatie ccFriesland. Meer dan 5700 veehouders uit de vijf noordelijke provincies leveren het concern per jaar ruim 1,8 miljard liter melk. Vanuit de divisies - kaas, consumentenproducten West-Europa, consumentenproducten Export, industriële producten en Friesland internationaal, brengt *Friesland Frico Domo* een breed assortiment zuivelproducten op consumenten- en industriële markten in meer dan honderd land verspreid over de gehele wereld. De onderneming telt wereldwijd 7500 medewerkers.

Leeuwarder Courant 1991-06-27

Zuivelbedrijf *Friesland Frico Domo* koerst op 'sterke merken'

Door Bert de Jong

LEEWARDEN - De makers van *Friesche Vlag* koffiemelk willen weer weten dat ze sterke merken in huis hebben. Van bulkproductie hebben ze bij de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* schoon genoeg als daar geen goede marge op te behalen is. Merkartikelen, daar draait het voortaan om, zo luidt de boodschap van directievoorzitter André Olijslager. Het grote voorbeeld is de koffiemelk, absoluut marktleider met een aandeel van 37 procent. Die weg moeten de merken Choq, Tessa en Molkerij ook op.

7 Ook NvhN gebruikte de naam 'Friesland' in plaats van FFD

'Sterke merken' is het motto bij uitstek van Douwe Egberts, dat met A-merken al decennia lang de koffie, thee en tabaksmarkt beheerst. Douwe Egberts onderkende de kracht van A-merken en haalde daaruit hoge marges. Cor Boonstra, zoon van een Leeuwarder melkboer, werd voorzitter van de raad van bestuur van Douwe Egberts en hield uit dien hoofde regelmatig warme pleidooien voor 'sterke merken'. Ook in Friesland, ook voor melkveehouders.

Behalve Douwe Egberts heeft ook het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* 'sterke merken' in huis. Dat is geen nieuw gegeven, maar sedert jhr. mr. Feijo Sickinghe de zuivelreus weer wat 'Schwung' heeft gegeven, lijkt men er zich wat bewuster van te zijn geworden. In de strategie van directie en staf moet met gebruikmaking van de 'sterke merken' het rendement verhoogd worden van de kernactiviteiten. De verworven marktposities en de schaalgrootte moeten het halen van die doelstelling gemakkelijker maken.

Merkskaas

De wind waait bij *Friesland Frico Domo* met merkprodukten duidelijk uit een andere hoek. Neem nou kaas. Ooit gingen identiteitloze Edammer- en Goudse kazen rechtstreeks uit de fabriek naar het groothandelscircuit. Nu wordt meer en meer het accent gelegd op het merk. Bij Frico verbaast men zich over het succes van de Kollumer, de rauwmelkse kaasvariant. Vorig jaar groeide de afzet met 25 procent. Maar misschien wel belangrijker is dat *Friesland Frico Domo* er een sterk merk bij heeft, want de bekendheid van de Kollumer kaas is inmiddels groot.

Een ander succes is de afzetstijging van 27 procent die is weggelegd voor de *Tessa-kazen*. Dit assortiment is laag-calorisch en dat spreekt volgens Frico de hedendaagse 'bewust kiezende consument' bijzonder aan. En de moeite van Frico om kaas in kleinverpakkingen in de winkelschappen te leggen is beloond met een afzetstijging van 9 procent.

Als het aan topman Olijslager ligt, komt er nog veel meer merkskaas van Frico in de handel. „We moeten meer merkposities innemen. Er zal veel aandacht besteed moeten worden aan de positionering van onze produkten.” Zuur evenwel voor Frico dat het met haar grote-gatenkaas commercieel niet wil lukken. De *Leerdammer* van Wessanendochter Baars Kaas is de sterke marktleider en liep vorig jaar verder uit op soortgenoot *Fricotal*. „De Leerdammer is een dijk van een merk”, erkent de top van *Friesland Frico Domo*.

Maar het noordelijk zuivelconcern is in andere segmenten weer wel marktleider. De houdbare vla's van het merk Domo zijn in heel Nederland favoriet. Bovendien is de houdbare slagroom van Domo en de slagroom onder het merk *Toeffes* ook weer het meest geliefd bij de consument. En in het segment van de zogenaamde creamers, koffiemelk in poedervorm, is het merk *Completa* de grootste. En het merk *Bessola* is ook de grootste, maar dat komt doordat er anders geen aanbieders zijn van krentjebrij.

Choq

In het marktsegment van de houdbare chocolademelk moet *Friesland Frico Domo* met *Choq* zijn meerdere erkennen in *Chocomel* van Nutricia, de onbetwiste marktleider. Enkele jaren geleden bond de toenmalige CCFriesland de strijd aan. „We zijn nu tweede, maar er is sprake van een constante groei. *Choq* ontwikkelt zich positief, maar we kwamen een sterke concurrent tegen”, is het commentaar van financieel directeur Cees Willemse.

Een andere zuiveldrank is *Yor*. Het produkt heeft onlangs een nieuwe start gemaakt in een hoger marktsegment met de campagne 'Bah, wat lekker'. Over die campagne zijn de reacties verdeeld, maar succes lijkt hij wel te hebben. „We haalden op de oude *Yor* een marge van nul-komma-nul”, verklaart Jan Peter Schoonderbeek, commercieel directeur van de divisie consumentenprodukten. Reden om *Yor* opnieuw 'te lanceren'. „Na aanvankelijk een dip, gaat het nu de goede kant op”, zegt Schoonderbeek. *Yor* blijft evenwel op gepaste afstand van marktleider *Yogho-Yogho* van *Campina-Melkunie*.

Friesland Frico Domo is zuinig met cijfers over het succes van hun produkten. Marktaandelen is voer voor de concurrentie, bezweert Olijslager. Daarom heeft de frisdrank heers volgens het jaarverslag over 1990 „een bescheiden positie op het frisdrankschap veroverd”. Schoonderbeek erkent dat *Cheers* „geen klapper is geworden”. „Maar *Cheers* heeft tijd nodig om tot wasdom te komen. We worden steeds ongeduldiger, maar sommige produkten hebben wel tien jaar tijd nodig om ineens tot een succes te worden.”

Toetjes

De toetjes, het commerciële succesnummer van de hedendaagse zuivelindustrie, was lange tijd het stiefkindje van *Frico/Domo*. Enige jaren geleden al ging het roer drastisch om en nu wil men meer. De heerlijkheden van *Frico* uit het verssegment zullen volgens Olijslager mettertijd in heel Nederland worden aangeboden. Olijslager wijst erop dat er al een distributiekanaal voor Friesche Vlagprodukten werkt. Straks gaan langs die weg naast de met succes geïntroduceerde *Molkerij-desserts*, ook allerhande andere verse *Frico*-zuivelvarianten naar de grotere supermarktketens in het ganse land. In het verssegment is *Frico* in het Noorden met 90 procent marktleider, maar landelijk is het aandeel van *Frico* maar zo'n 11 procent.

Het grote succes qua merk is echter *Friesche Vlag* koffiemelk. Dan wil Olijslager voor de volle Goudband-variant ook wel een marktaandeel van 70 procent noemen. De grootste afzet in volume wordt echter gehaald met *Halvamel*. In het hele koffiemelksegment is *Friesche Vlag* veruit marktleider met 37 procent marktaandeel. Door de **plantaardige variant *Balance*** is de marktpositie in koffiemelk zelfs verbeterd. Op verre afstand volgt het Unilevermerk *Becel* met een marktaandeel van 19 procent

Melk als merk

Sterke merken, daar draait het om, zegt Olijslager nu bij herhaling. Hij draagt daarmee het gedachtengoed van DE-topman Boonstra verder uit. Die heeft de zuivel enkele jaren geleden al eens op niet mis te verstane wijze de oren gewassen met zijn betoog dat zuivelprodukten - en dan met name melk - merkprodukten moeten worden en als zelfstandige dranken de concurrentie moeten

„Melk moet een merk worden, want merkbekendheid staat garant voor kwaliteit”, meent Boonstra. Hij denkt aan een **Spa** als gezonde dorstlesser van het platteland.

Voor Boonstra tellen alleen grote internationale merken als Douwe Egberts, Nestlé en Coca Cola mee. *Frico* en *Domo* en *Kollumer kaas* zijn volgens hem niet meer dan „een regionaal symbool van de afzender” Het succes wordt ook niet in eerste instantie door de kwaliteit van het produkt bepaald, maar veel meer door de emotionele meerwaarde die de consumenten er aan toekennen, meent Boonstra.

Als de Nederlandse zuivelindustrie in de toekomst een vuist wil maken, moet ze dus in 'sterke merken' investeren. En volgens Boonstra denken aan schaalvergroting. De grote merkenprodu-

centen als Nestlé en Unilever zullen alles in het werk stellen om de afzet van hun merkartikelen te vergroten. De slag om de consument wordt op wereldschaal geleverd, is de overtuiging van Boonstra.

Vinger in de pap

Verstandige taal van een succesvol zakenman, moet men bij *Friesland Frico Domo* hebben gedacht. Boonstra heeft inmiddels een vinger in de pap bij *Friesland Frico Domo*. Per 21 mei maakt hij deel uit van de raad van advies van *Friesland Frico Domo*, naast onder anderen Sic-kinghe, die bij de noordelijke zuivelreus ook al wat oorspronkelijk gedachtengoed over marktstrategieën binnenbracht.

Leeuwarder Courant 1991-08-22 / 1991-08-31

Twee knipsels over nieuw product Botermelange (Elmar) ⁸

Leeuwarder Courant 1991-08-22

Nederlandse zuivel maakt **botermelange**

Van een onzer redacteurs

LEEUWARDEN - De Nederlandse zuivelreuzen Friesland Frico/Domo, Campina/Melkunie en Coberco hebben de handen ineen geslagen voor de introductie van een botermelange. Het nieuwe produkt bevat slechts 25 procent echte roomboter, voor het andere deel worden plantaardige oliën gebruikt. De **botermelange** wordt in september onder de namen Elmer en Elmer Light op de markt gebracht.

De Nederlandse zuivel richt zich met Elmer op de margarine- en halvarineconsumenten. Men vreest geen concurrentie met boter, omdat die consumenten heel bewust kiezen voor dit zuivelprodukt. Elmer zal trouwens in Duitsland worden gemaakt.

Meer hierover op pagina 18.

leeuwarder Courant 1991-08-31

Botermelange

Daar wil ik meteen heftig tegen protesteren. Met onze roomboter mocht nooit geknoeid worden. En dan ook nog in Duitsland gefabriceerd, dat vind ik een nationale schande. En wie wil / 1,74 betalen voor driekwart-margarine, als de supermarkt de roomboter aanbiedt voor / 1,99? Ik zal de melange niet kopen en ik hoop dat niemand die kopen wil.

Bolsward. C. v.d. Houwen.

⁸ Langer verhaal hierover in MAP Campina-Melkunie. Margarine-industrie vond het geen 'interessant' product. Nu – 2015 – heeft Unilever 'Blue Band met roomboter' (22% roomboter) op de markt gebracht!

Provinciale Zeeuwse Courant, 1991-08-23

ook Map Coberco

Zuivel wil margarine met botermelange verdringen

LEEWARDEN (GPII) - Met de introductie van botermelange willen de zuivelreuzen *Friesland Frico/Domo*, *Campina-Melkunie* en *Coberco* margarine en halvarine verdringen. De Nederlandse roombotermarkt vertoont al jaren geen enkele groei meer. In botermelanges zou de Nederlandse zuivelindustrie evenwel flink wat botervet aan de consument kunnen afzetten. De in september op de markt verschijnende botermelange **Elmer** bevat 25 procent roomboter.

De drie zuivelcoöperaties werkten individueel al twee jaar aan de voorbereiding van botermelange. Ze lieten zich daarbij leiden door het succes van door de zuivelindustrie geproduceerde spreads in andere Europese landen. In Groot-Brittannië, Zweden en Denemarken hebben botermelanges een aanzienlijk marktaandeel. Nu het ministerie van landbouw in juni heeft toegestemd met, botermelanges, is door de zuivelondernemingen besloten al in de derde week van september met Elmer op de markt te komen. Daarmee wil men de margarinefabrikanten en buitenlandse spreadfabrikanten een slag voor zijn

Samenwerking

Overleg tussen de drie grote zuivelcoöperaties heeft ertoe geleid gezamenlijk met de botermelange te komen. Volgens directeur drs. Henk Weyschedé van *Elmer Food* kwam men tot het inzicht dat er op de Nederlandse markt maar plaats was voor een beperkt aantal merken voor botermelange. „Ook met het oog op de kosten voor de introductie is besloten de afzonderlijke activiteiten van de zuivel te bundelen. Dan verdienen we er nog wat aan ook”. De prijs van botermelange komt tussen die van margarine en roomboter in te liggen. Voor Elmer *f* 1,74 per kuipje van 250 gram, voor Elmer Light *f* 1,59.

De botermelange wordt in Duitsland geproduceerd. Daar heeft men er ervaring mee. Bovendien wilde de Nederlandse zuivel nog geen grote investeringen plegen in de produktie van de spreads. Weyschedé sluit echter niet uit dat de produktie mettertijd naar Nederland wordt gehaald.

Zie knipsel [1993-02-23](#) over verkoop aan margarinefabriek

Leeuwarder Courant 1991-10-08

Friesland Frico Domo 550 banen schrappen INVESTERING VAN *f*200 MILJOEN

Van een onzer redacteurs

LEEWARDEN - De zuivelcoöperatie Friesland Frico Domo wil tussen nu en uiterlijk 1995 ongeveer 550 arbeidsplaatsen schrappen. Daar staat een extra investering van *f* 200 miljoen tegenover. De meeste arbeidsplaatsen zullen er in de kaassector verdwijnen: 350 tot 400. Daarnaast zal er worden gesneden in het aantal werknemers in de divisie Consumentenprodukten West-Europa: 150 mensen. Er zullen geen gedwongen ontslagen vallen. *Bij Friesland Frico Domo* in Nederland werken ongeveer 4000 mensen. Al eerder werd het personeelsbestand met 1500 mensen verminderd.

De inkrimping houdt ook in dat er een of twee kaasfabrieken worden gesloten. Op de nominatie staan de bedrijven in Tuk. Sint Nicolaasga, Oosterzee en Kolderveen. De directie zal in overleg met de ondernemingsraad en de vakbonden uit die fabrieken een keus maken. Vast staat dat de kaasfabrieken van Bedum, Dronrijp, Marum en Burgum blijven bestaan.

Invloed kaas

De kaasproductie is voor de noordelijke zuivelfabrieken de belangrijkste tak. Kaas is al jaren een stabiel produkt dat zorgt voor een goede melkprijs. *Friesland Frico Domo* heeft echter uit kaas nooit een goed resultaat weten te behalen. Dat is een van de belangrijkste oorzaken van het achterblijven met de melkprijs ten opzichte van andere fabrieken. De nu voorgestelde plannen moeten daar verandering in brengen.

Behalve dat er kaasfabrieken zullen worden gesloten - de directie heeft kortgeleden al aangekondigd dat er overcapaciteit is - wordt er ook gesneden in de opslagruimte. Van de drie kaaspakhuizen in Leeuwarden (Hemrik), Wolvega en Raamsdonkveer zal er een verdwijnen. Ook wil de directie af van het nog niet eens zo lang geleden ingestelde distributiepunt in Eefde. Bovendien worden nog twee andere distributielocaties gesloten.

De directie heeft aangekondigd bijna f100 miljoen uit te trekken voor achtergebleven investeringen. Daarnaast zal men f10 miljoen steken in de marketing voor kaas in Nederland en Duitsland, 'de speerpuntmarkten'. Voorzitter Arie Aalberts zei vanmorgen: „Als wij dit met elkaar op een goede manier aanpakken scoren wij over een paar jaar nog beter dan nu al het geval is. In 1994-1995 kunnen wij er dan heel goed voorstaan”.

„Ik had er rekening mee gehouden dat er wat moest gebeuren, maar hier ben ik toch wel van geschrokken”, aldus gisteravond CNV-bestuurder Henk Amperse. „Oude plannen, die wij destijds ook hebben aangedragen, worden nu gerealiseerd, zo blijkt uit de woorden van de directie, maar de reorganisatie die daarmee gepaard gaat is fiks. Ik had gedacht dat het te behappen zou zijn, maar het zal moeilijk zijn zo veel mensen weer plaats te geven.”

'Geen goedkeuring'

FNV-bestuurder Dick Heinen vindt het al een hele vooruitgang dat er naast inkrimping van het personeelsbestand ook investeringen zijn gezet. „Dat is een bemoedigende aanzet. Ik heb echter grote moeite met het verdwijnen van 550 banen. De directie zegt dat het gevolg is van het beleid uit het verleden. Dat is ook zo, maar wij geven hier geen goedkeuring aan. Wij gaan de komende maanden daar intern overleg over voeren.”

Henk Gerber van de Vereniging voor Hoger Personeel: „Wij zullen met onze leden met de nodige zorg naar de plannen kijken. Wat goed is, is dat er strategisch en marktgericht wordt gedacht. Dat kan leiden tot meer winst en tot continuïteit van de werkgelegenheid. Dat mag je tenminste verwachten. De plannen roepen niet een en al droefheid op.

Meer hierover op pagina 13.

Nieuwsblad vh Noorden 1991-10-09

COR: 'Onzekerheid bij Friesland Frico Domo'

Van onze correspondent

LEEWARDEN - “De pers vindt dat de dingen waar wij doorgaans mee bezig zijn, weinig nieuwswaarde hebben. Vaak werken wij tamelijk onopgemerkt achter de schermen van een bedrijf. Maar als ons iets wordt gevraagd, dan gaat dat meestal over slechte berichten. Zo ook nu weer.” Dit zegt voorzitter J. Hoogeveen van de Centrale Ondernemingsraad van de zuivelcombiatie Friesland Frico Domo.

De telefoon heeft bij Hoogeveen nog geen moment stilgestaan, sinds de directie van het concern gisteren plannen bekendmaakte om 550 arbeidsplaatsen te schrappen. “Het zijn hele zware dagen. Niet alleen voor de directie en voor ons, maar natuurlijk vooral voor de mensen op de divisies waar de sanering voor geldt. De kans is groot dat verschillende medewerkers moeten worden omgeschoold of moeten verhuizen. Niet alleen bij deze mensen leidt dit tot onzekerheid en frustratie, maar ook voor de directie is het een gigantische klus om die heren bijscholing in goede banen te leiden.”

Hoogeveen wenst zich onder geen beding nog uit te laten over de plannen van de directie. “Ik heb tot nu toe alleen maar de hoofdlijnen gehoord. Over de onderbouwing van de directieplannen wordt de Centrale Ondernemingsraad nog uitvoerig ingelicht. Wij krijgen nog ruimschoots de tijd de voorstellen te bestuderen. En wij geven onze mening pas, wanneer we van de directie een adviesaanvraag krijgen. De voorstellen worden naast de onderbouwing ook getoetst op toekomstperspectief.” Vooral dat laatste noemt Hoogeveen van belang, want het wordt volgens hem tijd dat het concern in wat rustiger vaarwater terechtkomt. De commotie rond de fusie met de ccFriesland is tenslotte nog maar een jaar geleden.

Wel klinkt in de woorden van de OR-voorzitter vertrouwen door in de nieuwe hoofd directeur. “Hij is in elk geval een marktgedreven persoon. We moeten veel meer marktgericht gaan werken. Jarenlang kabbelde de zuivel op haar eigen behoudende wijze voort. Er werd alleen maar naar de productie gekeken. Sinds de invoering van de superheffing, is het marktgerichte denken veel belangrijker geworden”.

Leeuwarder Courant 1991-11-08

Frico wil kaasopslag 'De Hemrik' in Leeuwarden sluiten

Van een onzer redacteurs

LEEWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* wil de kaasopslag op het industrieterrein De Hemrik in Leeuwarden sluiten. Uiterlijk in 1995 moeten de activiteiten daar worden beëindigd. Voor de ongeveer tweehonderd medewerkers zal binnen of buiten het concern een andere baan worden gevonden. Van gedwongen ontslagen zal geen sprake zijn. De vakbonden hebben in eerste instantie 'verbijsterd' gereageerd. De directie van de kaasdivisie sluit niet uit dat in de tweede helft van de jaren negentig de kaasactiviteiten verder worden geconcentreerd.

Het moderne kaasopslagbedrijf op De Hemrik werd in april 1983 in gebruik genomen. De investering heeft inclusief de bouw van een kantoor f 80 miljoen gekost. Daarvan was f 30 miljoen afkomstig van subsidies. De directie wil ook het distributiecentrum in Eefde sluiten. Het distributiecentrum in Wolvega blijft open. Het vervoer van kaas van de fabrieken van Friesland Frico Domo naar de opslag in Leeuwarden zou vijf tot zes centen per kilogram kosten. Het kaasbedrijf van het zuivelconcern heeft nooit het verwachte rendement gebracht.
Meer hierover in volgende.

Leeuwarder Courant 1991-11-4

FFD houdt rekening met meer concentratie in kaasdivisie

vervolg

LEEWARDEN - *Friesland Frico Domo* denkt dat het in de tweede helft van de jaren negentig noodzakelijk wordt de kaasactiviteiten verder te concentreren. Nu al wil de directie van de kaasdivisie de kaasopslag op industrieterrein De Hemrik in Leeuwarden en het distributiecentrum in Eefde sluiten. Om in de jaren negentig de concurrentiepositie te kunnen behouden, moet volgens de directie de divisie efficiënter worden georganiseerd. Uitgangspunt is nu dat rond 1995 alle activiteiten, inclusief administratieve en commerciële werkzaamheden, worden geconcentreerd in Wolvega en Raamsdonksveer.

De directie van *Friesland Frico Domo* meent dat er veel onnodige kosten en vertragingen optreden, omdat de produktie en opslag en distributies over veertien lokaties zijn verdeeld. Ook kan volgens de directie met een kleiner aantal bedrijven beter op de wensen van de klanten worden ingespeeld. De directie handhaaft verder de gedachte om een of twee van de kaasproduktiebedrijven **Tuk**, **Kolderveen** en **Oosterzee** te sluiten. Directeur Wiebren Boersma van de kaasdivisie zegt in een reactie dat met deze maatregelen een „gezonde uitgangspositie voor de jaren negentig wordt gerealiseerd”.

Het noordelijk zuivelconcern snijdt ook diep in de kaasdivisie om de concurrentie met de kleinere zuivelcoöperaties het hoofd te bieden. De kleine coöperaties in Friesland, die vrijwel uitsluitend gericht zijn op de produktie van kaas, hebben jaren achtereen een hogere melkprijs kunnen uitbetalen. *Friesland Frico Domo* bleef achter, mede omdat er uit de kaasproduktie te weinig rendement werd gehaald.

In 1981, toen het pakhuis in Leeuwarden werd gebouwd, kwam de kaas nog uit tal van fabrieken in Friesland. In de loop der jaren zijn er enkele van die fabrieken gesloten. De Hemrik wordt nu vooral bevoorrad met Edammers uit Marum. Die kazen worden in Leeuwarden gereed gemaakt voor de export naar landen buiten de Europese Gemeenschap. Daar komen kleine Goudse kazen uit de fabriek van Oosterzee bij, terwijl de fabrieken van Dronrijp, Bedum en Burgum het assortiment aanvullen.

Het bedrijf in Leeuwarden heeft een opslagruimte van 4000 ton. Per jaar gaat er ruim 40.000 ton kaas door pakhuis. Een klein deel daarvan wordt er gesneden en voorverpakt. *Friesland Frico Domo* produceert jaarlijks ongeveer 120.000 ton kaas. De laatste jaren is de produktie met ongeveer 5000 ton gedaald. Daardoor en door de groei van de produktie van *Campina-Melkunie* in

Den Bosch en *Coberco* in Zutphen is *Friesland Frico Domo* nu niet meer de grootste kaasproducent van Europa. Enkele jaren geleden was dat nog wel het geval.

Poeder

Tegenover het verlies van tweehonderd arbeidskrachten op *De Hemrik* staat mogelijk een compensatie. Vandaag wordt er namelijk overleg gepleegd over het overhevelen van produktie van de koffiewitmaker *Completa* van Bedum en van Beilen naar Leeuwarden. Die produktie zou dan moeten plaatsvinden in het vroegere CCFriesland-compex aan de Pieter Stuyvesantweg. Een woordvoerder van de coöperatie zei vanmorgen dat deze produktieverplaatsing slechts een van de mogelijkheden is. Er zijn ook nog andere opties.

Leeuwarder Courant 1991-11-28-1

Massale staking bij 'Condensfabriek'

Van een onzer redacteurs

LEEUWARDEN - Het ruim twaalfhonderd mensen tellende personeel van wat tot voor kort de 'Condensfabriek Friesland' heette in Leeuwarden, onderdeel van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo*, is vanmorgen massaal voor een etmaal in staking gegaan. Alleen op het kantoor gingen rond de vijftig mensen aan het werk. Sommigen van hen moesten enkele, niet voor uitstel in aanmerking komende, karweitjes opknappen.

In de loop van vandaag zal er evenwel overleg plaatsvinden tussen ondernemingsraad, vakbonden en directie. De bonden hebben gisteravond laat besloten de staking te steunen.

Het conflict is ontstaan over de bezetting van de produktieafdelingen van de CCF aan de Pieter Stuyvesantweg in Leeuwarden. CCF en de coöperatie Frico/Domo zijn vorig jaar gefuseerd. Dat heeft gevolgen voor de poederafdeling van het bedrijf in Leeuwarden. Daar was een akkoord over gesloten, maar volgens het personeel heeft de directie van *Friesland Frico Domo* daar gisteren een voor Leeuwarden erg ongunstige draai aangegeven. Directeur André Olijslager kon een staking niet voorkomen. Hij zegde toe dat er in Leeuwarden zal worden geïnvesteerd in de produktie van speciaalprodukten (baby- en kindervoeding), maar kon niet de garantie geven dat de verwerking van vol melkpoeder nog vijf jaar in Leeuwarden blijft. Als er na een fusie niets verandert, hoeft je niet te fuseren, aldus Olijslager.

Naar Beilen

Het personeel is bang dat de produktie en verwerking van vol poeder spoedig naar Beilen wordt overgeheveld. Daar komt wel poeder voor speciaalprodukten voor terug, maar aldus FNV'er Dick Heinen vanmorgen, „een deel van die speciaalprodukten komen niet terecht in *Leeuwarden* en dat was wel de afspraak. Vijf jaar lang zouden de poederafdelingen van **Leeuwarden**, **Beilen** en **Bedum** zo maximaal mogelijk worden bezet en daar wordt nu van afgeweken”. Olijslager zei gisteravond dat er in het verleden veel beslissingen op emotionele en politieke gronden zijn gemaakt, er moet nu bedrijfs-economisch worden gehandeld. Behalve afbraak van de poederactiviteiten vreest het personeel ook uitbesteding van het kantinebeheer, de technische dienst en het vervoer.

De voorzitter van de ondernemingsraad, Johan Hengst, vindt dat het personeel van de oude CCF in het verleden genoeg heeft ingeleverd. Daar moet nu maar eens een eind aankomen. Op de achtergrond speelt ook nog een loonkwestie. De lonen van de vroegere werknemers van de CCF en van Frico/Domo moeten door de fusie gelijk worden getrokken. Het personeel van de CCF is gemiddeld hoger ingedeeld dan dat van Frico/Domo. Bij de CCF wordt gevreesd dat dat voordeel straks wel eens een nadeel zal kunnen zijn. **Meer hierover op pagina 17.**

Leeuwarder courant 1991-11-28-2

Personeel van 'CCF' is verdere afslanking beu

LEEUWARDEN - De personeelsleden van wat tot voor kort de 'condensfabriek' heette van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* zijn een verdere afslanking van het bedrijf beu. In de afgelopen jaren zijn er honderden banen verdwenen. Nu er weer arbeidsplaatsen dreigen weg te gaan was dat gisteravond het sein om voor 24 uur in staking te gaan. De directie acht die vrees 'volledig ongegrond'. Voor bepaalde produkten in Leeuwarden zal sprake van groei zijn.

Directeur ir. André Olijslager kon in de ogen van het personeel onvoldoende waarborgen geven voor het voor zo'n vijf jaar behouden van de volpoederafdeling aan de Stuyvesantweg in Leeuwarden. Die afdeling gaat naar Beilen, waar alle poederproductie wordt gecentraliseerd. De toezegging dat andere productie naar Leeuwarden komt - Completa uit Bedum - is voor een deel ingetrokken. Voor ondernemingsraadslid Johan Hengst en andere voormannen onder het personeel was dat genoeg aanleiding op een gisteravond belegde bijeenkomst een staking uit te roepen.

Het voor 24 uur neerleggen van het werk is zonder overleg met de vakbonden gebeurd. Die werden formeel na afloop van de kantinebijeenkomst op de hoogte gesteld. De woordvoerders van het personeel wilden de vakbonden niet in verlegenheid brengen. Immers steunen die een staking in Leeuwarden dan kunnen de andere vestigingen daar weer tegen in het geweer komen, zo werd gesteld. Hengst: „De bonden zijn niet in beeld. Vanmorgen bleken de bonden de staking wel te steunen.

Olijslager heeft gistermiddag wel toegezegd de stuurgroep, die de poederactiviteiten aan een nader onderzoek onderwerpt, nog deze week opnieuw bijeen te roepen. De stakers hebben daarin aanleiding gezien de staking 'slechts' voor een etmaal uit te roepen. Binnen een week willen zij dat de stuurgroep met een beter plan komt. Vanmorgen werd besloten dat er in de loop van de dag nog overleg tussen stakers en directie zal plaatsvinden. Volgens Hengst houdt deze beslissing in dat er van verdere afslanking sprake is en dat de vaste kosten op steeds minder onderdelen en dus steeds zwaarder zullen drukken. Daarmee komt de hele vestiging aan de Pieter Stuyvesantweg steeds meer onder druk te staan. Gevreesd wordt ook dat niet-kern-activiteiten - kantinebeheer, technische dienst en vervoer - worden afgestoten.

Olijslager zei het personeel dat het gaat om een emotioneel probleem. Hij had daar begrip voor. Hij zei echter ingehuurd te zijn om tot een zakelijke meningsvorming te komen, „maar dat was bijna onmogelijk”. In de voormalige CCF-Fabriek zal men zich vooral toelagen op speciaalprodukten (babyvoeding) waarvoor extra zal worden geïnvesteerd. Na verloop van tijd zal Beilen

het centrum worden van de andere poederactiviteiten. Er gaat wel wat Completa naar Leeuwarden, maar daar worden geen investeringen voor gepleegd.

Voor de gevolgen, die dat zal hebben voor de vaste kosten, zal een oplossing worden gevonden. Daar komt een extra dekking voor. Bovendien zal er extra energie worden gestoken om meer orders voor speciaalprodukten binnen te kunnen halen.

„De angst voor het voortbestaan van de vestiging in Leeuwarden is niet terecht. Wij moeten evenwel bedrijfseconomische beslissingen nemen en geen emotionele en politieke, zoals in het verleden het geval is geweest”, aldus Olijslager. Het personeel wilde meer waarborgen. Vergaderingsleider Evert Conradi waarschuwde voor eenzelfde ontwikkeling als de aangekondigde sluiting van de kaasopslag van *Friesland Frico Domo* in Leeuwarden. Olijslager: „Ik sta voor de continuïteit van deze onderneming. Deze vestiging stort niet als een kaartenhuis in elkaar als je de poederverstuiving sluit. Ik heb duidelijk gesteld dat de hier opererende divisies gaan groeien*. En: „Als wij het idee hadden dat wij het tapijt onder deze vestiging zouden wegtrekken hadden wij dat wel gezegd”. Olijslager voegde eraan toe dat je bij een fusie als die tussen *CCFriesland* en *Frico/Domo* niet alles bij het oude kunt laten. „Daar fuseer je niet voor. Wij moeten, zonder dat dat gekwantificeerd wordt, omhoog, anders gaan de boeren met hun melk ergens anders naar toe.”

Het personeel vond de antwoorden te mager en wil meer garanties. Ook een pleidooi van export-directeur Wim Duhén kon de staking niet keren. „Er moet hier loading komen. Dat is duidelijk. U denkt toch zeker niet dat wij bij de pakken gaan neerzitten. Deze locatie valt niet. Wij doen er alles aan, neem dat maar van mij aan”. Aan zijn inzet werd niet getwijfeld, maar Hengst zei dat dit onderdeel van de coöperatie de laatste jaren al genoeg is afgeslankt. Daar moet nu maar eens een eind aan komen.

Spoelstra

Nu hoofddirecteur Olijslager toch even in de kantine was werd hem ook onmiddellijk gevraagd waarom vorige week directeur Jan Spoelstra uit Heerenveen was opgestapt. Olijslager zei dat hij met Spoelstra de afspraak had daar geen mededelingen over te doen. Maar de vroegere voorzitter van de *CCFriesland*, Boyen de Boer van Stiens, had toch nog bemiddeld, wilde iemand weten. Olijslager zei van niets te weten. Feico Hofstra van de Bond voor Hoger en Middelbaar Personeel loste net raadsel op. „Een tiental personeelsleden heeft spontaan De Boer van stal gehaald om hem te vragen te bemiddelen in de kwestie- Spoelstra. De Boer heeft zich daarvan gedistantieerd. De heer Olijslager is daar buiten gelaten, aldus Hofstra.

NRC 1991-11-28-3

Staking Frico Domo om behoud van banen

Door onze correspondent

LEEWARDEN, 28 NOV. Ongeveer 500 werknemers van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* (*CCF*) in **Leeuwarden** zijn voor 24 uur in staking gegaan. Ze protesteren tegen het plan van de directie om de afdeling melkpoeder te sluiten.

De vakbonden hebben zich achter de staking geschaard. Zij voorspellen dat meer acties bij het zuivelconcern zullen volgen als de directie niet garandeert dat een deel van de melkpoederafdeling in Leeuwarden blijft.

De werknemers, zowel productie als kantoorpersoneel, besloten gisteren het werk neer te leggen op een spontane actiebijeenkomst nadat de directie had verklaard dat overheveling van een deel van de productie van het speciaalprodukt *Completa* van de vestiging in **Beilen** naar **Leeuwarden** economisch niet haalbaar is. Het personeel meent dat die verplaatsing noodzakelijk is om de locatie Leeuwarden de eerst komende drie tot vijf jaar voldoende werk te geven.

Volgens districtsbestuurder D. Heinen van de *Voedingsbond FNV* is de actiebereidheid onder het Leeuwarder personeel „zeer omvangrijk” en „groter dan in het verleden”. „De stemming is geladen. Het water is de mensen tot de lippen, gestegen. Zij twijfelen eraan of de locatie Leeuwarden nog wel, blijft bestaan. Die spanning ontladst zich nu. De onzekerheid is groot.”

Afgelopen voorjaar werd een zogeheten 'poederdeal' gesloten, waarbij een verdeling van de poeders over de diverse locaties voor de komende drie tot vijf jaar werd vastgelegd. De poederproductie zou uit bedrijfseconomische overwegingen worden geconcentreerd in de vestiging **Beilen** van *Friesland (Frico Domo)*.

Volgens bestuurder P. Minnema van het CNV heeft de directie gezegd dat dit al per 1 januari 1992 zal gebeuren. „De nieuwe directeur Olyslager haalt de viltstift door Leeuwarden”, aldus Minnema. In de Leeuwarder vestiging wordt Friesche Vlag koffiemelk, Balance, de zuivel drankjes Yor, Cheers en de chocolademelk Choq geproduceerd.

De werknemers zijn bang dat de vestiging wordt uitgekleeft, stelt Heinen van de FNV. „In 1982 werkten hier nog 2.400 mensen, nu zijn dat er nog 1.300, van wie 750 produktiemedewerkers. Er gaan geruchten dat het werk van het kantinepersoneel, de technische dienst en de laboratoriummedewerkers zal worden uitbesteed. Daarbij gaat het om enkele honderden arbeidsplaatsen.” In een vergadering met de directie eiste de bond vanmorgen dat de werkgelegenheid in de lokatie Leeuwarden gegarandeerd blijft. Zo niet dan komt er volgens Heinen een 48-uurs-staking of een staking voor onbepaalde tijd. „Want er is een deal met ons gesloten dat er tot 1 januari 1993 geen gedwongen ontslagen plaatsvinden.”

De Telegraaf 1991-11-29-1

Staking bij Frico om poederdeal

Van onze correspondent

LEEWARDEN, vrijdag De *Friesland Frico-Domo*-vestiging in **Leeuwarden** is gisteren door een massale staking van het volledige personeel, 1300 man, voor 24 uur plat gelegd. De staking werd gesteund door de voedingsbonden FNV en CNV en de Unie voor BHLP en VHP.

Aanleiding van het conflict is de eerder dit jaar overeengekomen '*poederdeal*'. Hierin was overeen gekomen dat de productie van instant vollemelkpoeder (IVMP) naar de vestiging in **Beilen** wordt overgeheveld, waarvoor Leeuwarden een deel van de Completa-productie terug zou krijgen. Om technische redenen gaat de Completa-overheveling niet door maar de verplaatsing van

de IVMP-productie wel. Dit brengt volgens het personeel de positie van de Leeuwarder locatie in het geding.

Nadat directeur A. Olyslager geen garantie wilde geven dat de productie van IVMP ook op termijn in Leeuwarden blijft, barstte de bom. De bonden, die eerder waren weggestuurd om hun huiswerk over te doen, kwamen uiteindelijk met een akkoord aanzetten dat met veel argwaan werd aanvaard.

In het akkoord zegde de directie toe dat de werkgelegenheid in de verstuiving de komende drie tot vijf jaar is gegarandeerd. Dat in Leeuwarden in de produktielijn van baby- en kindervoeding voor enkele miljoenen wordt geïnvesteerd.

Ook is er de toezegging dat circa 2000 ton speciaal-producten in Leeuwarden worden geproduceerd. Het akkoord is evenwel voorzien van een 'openbreek-clausule', zodat bij niet voorziene of bedrijfs-economische wijzigingen op onderdelen van het akkoord veranderingen kunnen worden aangebracht.

Leeuwarder Courant 1991-11-29-2

Snel akkoord na staking bij 'CCF' in Leeuwarden

LEEWARDEN - Personeel en directie van de *Friesland Frico Domo* hebben gisteravond vrij snel een akkoord weten te bereiken over het conflict bij de '*Condensfabriek*' in **Leeuwarden**. Negen uur voor afloop van de 24-uursstaking gingen in het actiecentrum Tivoli in Huizum de handen op elkaar voor de onderhandelaars van het personeel.

De directie heeft toegezegd zich te zullen inspannen om personeel dat over drie tot vijf jaar overbodig is in Leeuwarden te herplaatsen, nadat er tijdig een plan op tafel ligt. Er bleef een kritische ondertoon, maar vakbonden en ondernemingsraad drongen er op aan om het akkoord positief te bezien en niet achter elk woord wantrouwen te laten opbloeien. Feit blijft echter dat er op den duur arbeidsplaatsen zullen verdwijnen.

De voorzitter van de ondernemingsraad, Johan Hengst, was evenwel tevreden over de actie. "Het is natuurlijk uniek. De tent heeft nog nooit zo platgelegen als nu." Wat er is bereikt stemde ook Henk Amperse (CNV) tot redelijke tevredenheid. „Ik denk”, aldus de directeur van de divisie Export, Wim Duhén, „dat iedereen tevreden is. De actie is op een buitengewoon waardige manier gevoerd. Zeer gedisciplineerd, dit had niveau .

De komende drie tot vijf jaar blijven de mensen van de poederafdeling aan de Pieter Stuyvesantweg aan het werk. Zij zullen die jaren baby- en kindervoeding maken en vol melkpoeder. De werkgelegenheid in de afdeling 'verstuiving' is voor die jaren gegarandeerd. De productie van vol melkpoeder zal pas dan verdwijnen als er, aldus Amperse, compensatie voor is.

Leeuwarden blijft in eerste instantie de fabriek voor speciaalproducten, zeker op het terrein van de kindervoeding. Daar zal ook voor worden geïnvesteerd, zo heeft de directie toegezegd. Op dit moment is men druk bezig een grote order voor Rusland klaar te maken. Duhén: „Die vraagt alle aandacht. Ook verder zien wij perspectief in kindervoeding. Wereldwijd is het een interessant produkt. Het is een groeimarkt en daar willen wij ons op concentreren. Zoals het nu staat, lukt dat ook.” Een deel van de Completa-lijn komt niet naar Leeuwarden.

Compensatie

Na vijf jaar is het gebeurd met de produktie van vol melkpoeder in Leeuwarden. Die zit dan in **Beilen**. De directie heeft zich wel gebonden aan investeringen in flexibele verpakkingen in Leeuwarden. Amperse: “De winst zit in de compensatie van eventueel produktieverlies gedurende de komende vijf jaar. Aanvankelijk zou daar alleen geld voor in de plaats komen en dan nog maar voor een jaar. Wij hebben van niks nagenoeg 100 procent gekregen.”

„Onder de gegeven omstandigheden is dit het maximum wat eruit viel te halen”, aldus Dick Heinen (FNV). De directeur van de divisie Export, Wim Duhén, zal de verantwoording krijgen voor de bezetting van de poedertorens in Leeuwarden. Hij kan, na overleg met de afdeling Concernmelkplanning, besluiten een deel van de produktie van vol melkpoeder naar Leeuwarden terug te halen, wanneer blijkt dat de bedrijfsvoering aan de Stuyvesantweg in gevaar komt.

Heinen zei 'redelijk vertrouwen' in Duhén te hebben. „Hij krijgt van mij het voordeel van de twijfel. Voor de rest is de garantie dermate hard dat die wel moet worden nagekomen. Alle poederplannen zijn op **Beilen** gericht, maar er is in het akkoord een mogelijkheid opengelaten om bij verandering van omstandigheden zaken aan te passen en eventueel produkties elders te laten plaatsvinden. Een soort hefboomartikel, kun je dat noemen”. Met name dat artikel noemden Heinen en Henk Gerber van de bond voor Hoger en Middelbaar Personeel een grote winst.

Te mager

Gistermorgen was er ook al onderhandeld tussen vakbonden, personeel en directie. Het eerste bod van de directie was echter te mager. Daarin stond volgens de stakers te absoluut dat de produktie van vol melkpoeder in **Beilen** zou plaatsvinden. In de tweede ronde werd daar de voorwaarde aan verbonden dat daar uitzonderingen voor mogelijk zijn.

Toen was al bekend dat de directeur Export, Duhén, de touwtjes in Leeuwarden stevig in handen krijgt. Johan Hengst: „Wij kennen Duhén als een integer mens”. Eerder lag de verantwoordelijkheid voor de CCF-vestiging bij de hoofddirectie. Het personeel was niet ontevreden over die aanpassing. „Duhén zal wel opletten dat de drogers niet onderbezet zijn”, zei Jonan Hengst, „anders drukt dat op de kosten van zijn divisie. Als wij dit niet ondersteunen draaien wij hem de nek om”. En dat was zijn bedoeling niet.

Er zijn nog een paar punten blijven hangen. Over de harmonisatie van de lonen van de werknemers van de oude CCF en de oude Frico/Domo zal nog overleg worden gepleegd. De FNV heeft zelfs al een protestvergadering in het vooruitzicht gesteld. De directie heeft toegezegd dat er op korte termijn geen maatregelen vallen te verwachten over het uitbesteden van de niet-kerntaken: vervoer, bewaking, portiersdienst, kantine en technische dienst. De directie heeft zich echter wel het recht voorbehouden om dat uitbesteden te onderzoeken. Hengst zei evenwel dat maatregelen alleen na overleg met de sociale partners zullen worden genomen. In Tivoli werd al vast opgevoerd tot solidariteit als er afdelingen zouden sneven.

NRC 1991-11-29-3

Akkoord bij Frico Domo over behoud van banen

Door onze correspondent

LEEUWARDEN, 29 nov. Bij het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* in **Leeuwarden** (totaal 1.200 werknemers) is gisteren een akkoord bereikt over behoud van werk. Het werk is na een staking van 24 uur vanmorgen weer hervat. Verdere aangekondigde acties zijn van de baan.

Hoofddirectie enerzijds en ondernemingsraad en vakbonden anderzijds kwamen overeen dat de produktie van melkpoeder in elk geval de eerste vijf jaar in Leeuwarden blijft. Hiermee is de werkgelegenheid in deze afdeling verstuiving (80 arbeidsplaatsen) gegarandeerd. Na die tijd wordt de melkpoederproduktie naar **Beilen** overgeheveld, maar als de bedrijfsvoering in Leeuwarden daardoor in gevaar komt, kan de directie van de divisie export besluiten incidenteel instantvolle melkpoeder in Leeuwarden te produceren.

Het akkoord kwam tot stand nadat de werknemers de vertegenwoordigers van de bonden 's middags met hun eerste voorstel weer terug naar de onderhandelingstafel hadden gestuurd. Ongeveer 800 werknemers van de produktieafdeling legden gistermorgen vroeg voor 24 uur het werk stil. Dit omdat men onvoldoende garantie kreeg voor het behoud van de werkgelegenheid in de Leeuwarder 'poederpoot'. De hoofddirectie, die de melkpoederproduktie op termijn in zijn geheel naar **Beilen** wil verplaatsen, noemde die vrees 'volledig ongegrond', omdat 'Leeuwarden' kindervoeding en andere speciale poeders zou blijven produceren.

De spontane staking van het personeel werd later gesteund door de vakcentrales FNV, CNV en VHPZ. De bonden sloten dit voorjaar een 'poederdeal' met de directie, waarbij een verdeling werd gemaakt van de produktie van melkpoeder over de vestigingen van *Friesland Frico Domo* in **Leeuwarden, Beilen, Bedum, Dronrijp** en **Tuk**. De reorganisatie was een gevolg van de fusie tussen zuivelcoöperatie *Noord-Nederland* en *ccFriesland* vorig jaar. Een stuurgroep bestaande uit directie, vakbonden en vertegenwoordigers van de ondernemingsraad onderzochten de mogelijkheid om ter compensatie van de verplaatsing van 'melkpoeder' uit Leeuwarden naar Beilen een deel van de Completa-produktie van Beilen naar de Friese hoofdstad over te hevelen. Eergisteren werd meegedeeld dat dit uit economische overwegingen niet aanvaardbaar was. Hierop besloot het personeel het werk neer te leggen.

De honderden stakende personeelsleden lieten zich gistermiddag in het actiecentrum niet snel geruststellen door de ondernemingsraadvertegenwoordiger en vakbondsbestuurders. De angst voor een verdere afslanking van de vroegere 'condensfabriek' in Leeuwarden was groot. „Begin jaren 80 werkten hier nog 2.300 mensen, nu 1.300. Er heerst een algemeen gevoel van onrust, dwars door het personeel heen”, aldus CNV-kaderlid P. Minnema. Ook de toezegging dat directeur W. Duhen van de divisie export, in wie het personeel een groot vertrouwen heeft, de volledige verantwoordelijkheid krijgt voor de produktie van 'poeder' en niet de hoofddirectie, kon die niet wegnemen. De sfeer was gelaten, op het cynische af. „Het lijkt hier Joegoslavië wel. Tientallen overeenkomsten, maar geen garanties. Is dit nu het einde? wilde een werknemer in de zaal weten?

„Keiharde garanties krijg je niet”, antwoordde ondernemingsraad-voorzitter J. Hengst. „Dan eisen we die”, aldus de vragensteller. Hengst zegt niets voor een staking voor onbepaalde tijd te voelen. „Die verantwoordelijkheid wil ik niet dragen. Nu staat iedereen nog achter ons, maar

over veertien dagen zit hier nog de helft. Als we dit afwijzen, wat dan?” Geknik in de zaal, maar de onderhandelaars werden toch teruggestuurd.

De poederproductie mag dan naar **Beilen** gaan, de komende vijf jaar moet die in **Leeuwarden** blijven. De hoofddirectie geeft die garantie, zoals 's avonds bij de tweede actievergadering blijkt. „Maar als de hoofddirectie Duhén overruled?” wil een personeelslid nog weten? „Dat gebeurt niet, dat vertrouwen moet je hebben”, zegt Hengst. Op het laatste staat iemand op en roept: „Als ze dat kunstje flikken staan we hier weer. Ben je besodemieterd!”

Leeuwarder courant 1991-12-11-1

Bond bereidt staking bij 'Frico/Domo' voor

LEEWARDEN - De Voedingsbond FNV heeft gisteravond in **Leeuwarden** de stakingsbereidheid gepeild onder het personeel van de zuivelcoöperatie *Friesland Frigo Domo*. Van de 121 aanwezigen stemden 113 leden voor een eventuele staking, onthielden 7 zich van stemmen en was er 1 aanwezige tegen. Daarmee week het beeld niet af van de vestigingen in **Raamsdonksveer, Beilen, Groningen, Oosterzee, Tuk en Warga**.

De Industrie- en Voedingsbond CNV heeft de stemming in **Beilen** en **Dronrijp** gepeild en kwam tot eenzelfde uitslag.

De inzet van de bonden is de harmonisatie van de lonen en arbeidsvoorwaarden van de vroegere *CCFriesland* en de vroegere *Frigo/Domo (Noord-Nederland)*. FNV'er Dick Heinen zei dat er 26 vergaderingen met de directie over zijn gevoerd. Aan het eind van de rit blijkt dat er geen overeenstemming is. Binnenkort zal nog een laatste poging worden gewaagd, maar nu al is de directie een ultimatum gesteld. Om direct na het verstrijken van dat ultimatum in staking te kunnen gaan worden stemmingen gehouden.

Er is op vier punten een verschil van mening. Na 1 januari 1993 komt er een nieuwe loonstructuur bij de coöperatie. In beginsel gaat de directie akkoord met een jaarlijkse periodieke verhoging in een nieuwe loonschaal. Daar is echter de voorwaarde aan verbonden dat die verhoging afhankelijk is van de bedrijfsresultaat. Een heel periodiek kan dan een half periodiek worden. Voor de bonden is dat onaanvaardbaar. Heinen: „Dat is ons een conflict waard”.

Er geldt in de zuivel een werkweek van 36 uur. De directie wil het aantal uren voor het hoger personeel weer op 38 brengen. Heinen: „Dan zouden er nog meer mensen kunnen verdwijnen. Wij zijn juist bezig met het verkorten van de werkweek.”

Voorts willen de bonden het personeel van **Raamsdonksveer** voortaan laten vallen onder de zuivel-cao in plaats van onder die van het pakhuispersoneel voor particuliere bedrijven. Ook daarmee ligt men overhoop met de directie. De eindejaarsuitkering vormt het vierde twistpunt. Bij *CCFriesland* kreeg het personeel altijd 3,7 procent van het jaarloon, dat is 0,7 procent meer dan de zuivel-cao voorschrijft. De directie wil die uitkering voor het oude *Frigo/Domo*-personeel opkrikken met 0,1 procent per jaar. Ook hier geldt de voorwaarde dat het bedrijf dat moet kunnen trekken. De bonden willen daar garanties voor

Leeuwarder courant 1991-12-17-1

Vakbond en Frico sluiten akkoord op hoofdpunten Stakingsacties onder personeel kaaspakhuis Raamsdonksveer

LEEUWARDEN - De vakbonden en de directie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* hebben gisteren een akkoord op hoofdpunten gesloten. Over een ding werden zij het niet eens: het overhevelen van het personeel van de vestiging in **Raamsdonksveer** van de cao voor particuliere pakhuizen naar de veel betere zuivel-cao. Vanmorgen heeft een deel van het personeel in **Raamsdonksveer** dan ook het werk neergelegd. De staking is vannacht alleen uitgeroepen door de Voedingsbond FNV. De kaderleden van de Industrie- en Voedingsbond CNV besloten gisteravond met grote meerderheid in te stemmen met de overeenkomst.

Vakbonden en directie hebben 26 vergaderingen gewijd aan het gelijktrekken van de lonen van *Frico/Domo* aan die van *CCFriesland*, de beide coöperaties die *Friesland Frico Domo* hebben gesticht. Op vier punten was er geen overeenstemming waardoor er gisteren voor de 27-ste keer moest worden vergaderd. De vakbonden hadden de directie van tevoren een ultimatum gesteld. Een grote meerderheid van het personeel was bereid te staken als er geen overeenstemming zou worden behaald.

Urenlang onderhandelen tussen de heren Piet Dijkstra en Minne Modderman van *Friesland Frico en Domo* en de vakbonden had tot resultaat dat zal worden afgezien van een verlenging van de arbeidstijd voor het hoger personeel van 36 naar 38 uur.

De verhoging van de eindejaarsuitkering voor het personeel van de vroegere *Frico/Domo* met 0,1 procent van het jaarsalaris per jaar (gedurende 7 jaar om zo op het niveau van de oude *CCF* te komen) zal niet afhankelijk zijn van de resultaten van de onderneming. Het toekennen van een extra periodieke verhoging is evenmin afhankelijk van het bedrijfsresultaat. Wel kan in die verhoging worden gesneden als de continuïteit van het concern in gevaar komt. Dat kan echter alleen gebeuren na overleg met de ondernemingsraad.

De vakbonden konden hun kaderleden geen overeenstemming aanbieden over de situatie in **Raamsdonksveer**. De eis was: het personeel van Raamsdonksveer onderbrengen in de zuivel-cao. De directie wil er naar streven om al het personeel van kaaspakhuizen in Nederland in de zuivel-cao te brengen. Lukt dat niet dan zal *Friesland Frico Domo* per 1 januari 1993 de salarissen in Raamsdonksveer voorzien van een uitloopschaal.

Directie-woordvoerder Peter den Oudsten sprak gisteravond van 'een evenwichtig pakket. CNV'er Henk Ampers vertelde zijn kaderleden in de Kurioskerk in Leeuwarden dat dit 'maximaal haalbare' was. „Ik ben niet voor honderd procent tevreden en ik moet ook vaststellen dat een aantal mensen van ons niet dolenthousiast is”.

Dat gold niet eens Raamsdonksveer, maar de vestiging van de Peter Stuyvesantweg - de vroegere *CCF*. Daar was een toeslag van kracht voor werken in het weekend van 100 procent van het loon. De directie had zich daarmee in het verleden 'zelf willen straffen voor slecht management.' Zo werd overwerk uitgelegd. In de praktijk wordt er veel overwerk verricht in het weekeinde. De toeslag gaat op 1 januari 1993 terug naar 33 procent van het loon. Desondanks gingen 21 kaderleden akkoord met het resultaat, stemde 1 tegen en waren er 3 onthoudingen. Het CNV voert derhalve geen actie.

In hotel De Zon in Oosterwolde kreeg de Voedingsbond FNV vannacht het akkoord niet ongeschonden door de vergadering van kaderleden. Alles werd, zij het met enige moeite, geaccepteerd, maar toen **Raamsdonksveer** aan de orde was kwam het actiewapen voor de dag. Om half twee vannacht werd besloten dat vanmorgen om zeven uur een deel van het personeel voor 24 uur in staking zou gaan.

In de komende weken zal er overleg met de directie worden gevoerd om te sleutelen aan de principe-overeenstemming. Mochten FNV en directie het niet eens worden dan zal na nieuwjaar bij de andere vestigingen van *Friesland Frico Domo* worden getracht solidariteitsacties op gang te brengen. Wendy Young van de Voedingsbond FNV: „Wij hebben het idee dat Raamsdonksveer van het andere deel van de onderneming is geïsoleerd”.

Nieuwsblad vh Noorden 1991-12-17-2

Akkoord arbeidsvoorwaarden Staking bij 'Friesland' afgewend

Van onze redactie economie

LEEWARDEN — Een massale staking bij het zuivelconcern *Friesland Frico-Domo* is afgewend. De vakbonden hebben gisteravond met de directie een akkoord bereikt over de harmonisatie van de arbeidsvoorwaarden. Er wordt vandaag wel gestaakt bij het Frico-kaaspakhuis in **Raamsdonksveer**. Inzet van die actie is dat het personeel onder de zuivel-cao wil vallen. Op die eis is de directie nog niet ingegaan.

De harmonisatie van de arbeidsvoorwaarden was nodig na de fusie van de coöperaties *CC-Friesland* met *Noord-Nederland* in november vorig jaar. Het arbeidsvoorwaardenpakket zoals dat door de partijen is vastgelegd, zal op 1 januari 1993 in werking treden.

Tot gistermiddag leek het erop dat de onderhandelingen muurvast zaten. Na 26 onderhandelingsrondes waren directie en bonden het niet eens geworden. De bonden hadden al actieplannen klaar voor stakingen bij onder meer de Domo-vestigingen in **Groningen** en **Beilen**, *CCFriesland* in **Leeuwarden** en de kaasfabrieken in **Bergum**, **Oosterzee** en **Tuk**.

De onderhandelingspartners hebben overeenstemming bereikt over de drie belangrijkste knelpunten. De werkweek voor hoger personeel blijft op 36 uur gehandhaafd. De verhoging van de eindejaarsuitkering van ex-Noord-Nederland medewerkers wordt in principe niet afhankelijk gesteld van het bedrijfsresultaat. Verder zullen de betrokken partijen binnen de nog te voeren cao-onderhandelingen ernaar streven dat al het personeel van particuliere kaaspakhuisen in Nederland onder de zuivel-cao komt te vallen. De gemaakte afspraken komen tegemoet aan de eisen van de vakbonden.

Op een vergadering van de bonden in Oosterwolde is gisteravond besloten tot de staking in **Raamsdonksveer**. Het personeel van het kaaspakhuis daar kan zich niet vinden in het akkoord tussen bonden en directie over de harmonisatie van de arbeidsvoorwaarden. Struikelblok vormt de afspraak dat de partijen binnen de nog te voeren cao-onderhandelingen ernaar streven dat al het personeel van particuliere kaaspakhuisen in Nederland onder de zuivel-cao komt te vallen. De formulering „streven naar” gaat het personeel van Frico Raamsdonksveer niet ver genoeg. Het wil exact dezelfde arbeidsvoorwaarden zoals die voor de rest van het concern zal gelden.

NRC 1991-12-17-3

Akkoord bij Frico Domo over arbeidsvoorwaarden

LEEWARDEN, 17 DEC. De directie van de zuivelcoöperatie *Friesland (Frico Domo)* heeft gisteravond een akkoord gesloten met de vakbonden over harmonisatie van de arbeidsvoorwaarden van het personeel. Dit was nodig na de fusie van de zuivelcoöperaties *ccFriesland* en *Noord-Nederland* vorig jaar.

Overeengekomen is dat de 36urige werkweek van het hoger personeel (600 werknemers) gehandhaafd blijft. Verder krijgen alle werknemers een eindejaarsuitkering van 3,7 procent. En tenslotte krijgen werknemers die aan het plafond van hun loonschaal zitten een extra loonsverhoging. De vierde eis, opnemng van de 215 medewerkers van het Fricokaaspakhuis in **Raamsdonkveer** in de zuivel-CAO, werd niet ingewilligd.

De werknemers vallen nu onder de CAO van de particuliere kaaspakhuizen en verdienen daarvoor gemiddeld 200 tot 400 gulden bruto per maand minder. Wel zegde de directie toe zich in te spannen om collegawerkgevers van particuliere kaaspakhuizen te bewegen hun werknemers in de zuivel-CAO op te nemen. Bovendien krijgt elke werknemer van Raamsdonkveer een loonsverhoging.

Overigens is het personeel van het Noordbrabantse kaaspakhuis vanmorgen voor 24 uur in staking gegaan uit protest tegen het feit dat zij niet, zoals de andere werknemers van *Friesland (Frico Domo)*, onder de zuivel-CAO vallen.

Volgens een woordvoester van de Industriebond FNV zijn de bonden weliswaar tevreden over de drie ingewilligde eisen, maar zijn ze niet te spreken over handhaving van de particuliere kaaspakhuis-CAO voor het personeel van Raamsdonkveer. Bij de tien overige bedrijven van de zuivelgigant (in totaal 4000 werknemers) houden de werknemers deze week kantinebijeenkomsten uit solidariteit met hun stakende Brabantse collega's.

Leeuwarder Courant-1991-12-18

Staking Frico Raamsdonksveer afgebroken

LEEWARDEN - De staking in het kaaspakhuis van *Friesland Frico Domo* in **Raamsdonksveer** is gistermiddag voortijdig afgebroken. Volgens de Voedingsbond FNV heeft de directie tussentijds een toezegging gedaan. Volgens de directie is de staking beëindigd, nadat zij met een kort geding heeft gedreigd. De staking was in de ogen van de concernleiding onrechtmatig.

Een deel van het personeel in Raamsdonksveer legde het werk neer, omdat er geen overeenstemming was bereikt over het overhevelen naar de zuivel-cao. Daar zal wel naar worden gestreefd, maar dat ging de Voedingsbond FNV niet ver genoeg. Wendy Young van die bond zei dat de directie gisteren heeft meegedeeld dat de lonen jaarlijks automatisch met een periodiek worden verhoogd. De bond gaat begin volgend jaar de meningen peilen bij de andere vestigingen van het concern over de manier waarop Raamsdonksveer uit de onderhandelingen is gekomen.

Volgens directie-woordvoerder Peter den Oudsten is „op geen enkele manier een toezegging gedaan. Gistermorgen hebben wij de mededeling gekregen dat er werd gestaakt, gistermiddag dat de staking was beëindigd. In de tussentijd is er een gesprek met Dick Heinen van de Voedingsbond FNV geweest, waarin hem het kort geding is aangezegd. Hij is daarop naar **Raamsdonksveer** gereden”.

Nieuwsblad vh Noorden 1991-12-18

Personeel kaaspakhuis FFD. Raamsdonksveer hervat werk

RAAMSDONKSVEER - Het personeel van het kaaspakhuis van *Friesland Frico Domo* in **Raamsdonksveer** heeft vanmorgen het werk hervat. Een ruime meerderheid van de werknemers heeft dat besloten, nadat de directie gistermiddag extra toezeggingen deed voor de harmonisatie van de arbeidsvoorwaarden.

Het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* sloot maandagavond al een akkoord met de vakbonden over de harmonisatie van arbeidsvoorwaarden. Die was nodig na de fusie van de coöperaties *ccFriesland* met *Noord-Nederland* tot de nieuwe zuivelonderneming. De staking bij een aantal vestigingen leek met het maandag bereikte akkoord van de baan.

Het personeel van de vestiging in **Raamsdonksveer** besloot echter gistermorgen voor 24 uur in staking te gaan. Het kon zich niet vinden in de afspraak dat directie en bonden binnen de nog te voeren cao-onderhandelingen “er naar streven” dat al het personeel van de particuliere kaaspakhuisen in Nederland onder de zuivel-cao komt te vallen. De formulering “streven naar” ging het personeel in Raamsdonksveer niet ver genoeg.

Volgens een woordvoester van de Voedingsbond FNV heeft de directie gisteren een aantal -verzachtende maatregelen- geboden. De toezegging dat het personeel onder de zuivel-cao zal vallen is echter niet binnengehaald. Wel is overeengekomen dat het personeel vanaf 1993 door kan stromen naar een hogere loonschaal.

De directie van *Friesland Frico Domo* in Leeuwarden dreigde gisteren met een kort geding. De concernleiding meent dat de staking onrechtmatig is. Woordvoerder J. Nieuwenhuis bestrijdt dat nieuwe toezeggingen zijn gedaan. „De mogelijkheid om vanaf 1993 door te stromen naar een hogere loonschaal is maandag al overeengekomen. Bovendien treedt deze maatregel alleen in in werking als het de partijen tegen die tijd niet is gelukt om de kaas-cao in te lijven in de zuivel-cao”.

1992

Leeuwarder courant 1992-01-10

Nieuw Gatt-voorstel bedreigt Friesland

DE FRIESE zuivel op de rand van de afgrond. Daar komt het nieuwe Gatt-voorstel over de internationale handelsvoorwaarden op neer. Voor de noordelijke melkveehouderij zal uitvoering van de plannen catastrofaal uitpakken. *Friesland-Frico-Domo* zou de poorten wel kunnen sluiten, Leeuwarden Landbouwstad wordt alsnog een illusie, een groot deel van het provinciale bedrijfsleven wordt meegesleurd, de werkloosheid neemt ernstige vormen aan en het platteland verpaupert in versneld tempo.

Kan het zo erg worden? Ja, want het is vooral de Friese zuivelexport naar landen buiten Europa die in dit duistere Gatt-spel dreigt te worden opgeofferd. Het mogen dan slechts voorstellen betreffen, Lubbers werd pas vandaag wakker. Misschien wel te laat.

Nederland is 's werelds grootste zuivelexporteur en het zijn de Friese boeren die daarbij een prominente rol spelen. De plannen behelzen dit: bovenop de reeds ingeleverde 17 procent melkquotum moeten de boeren hier ook nog 24 procent van hun export inleveren. Terwijl de exportrestitutie al met 36 procent zal worden verminderd.

Dat heet vrije markt. De profeten van dit kromme economische model hebben de boeren hier en ook elders in de wereld jaren achtereen beprobeerd wijs te maken dat zij best kunnen overleven als er minder wordt gereguleerd en gestimuleerd. Kortom, een eerlijke uitdaging. Nog voordat de keiharde concurrentieslag op de internationale landbouwmarkt kon losbreken, komt de aap uit de mouw: de voorstellen staan juist haaks op marktliberalisatie. Gatt staat voor machtspolitiek, waarbij het ene landbouwblok het andere naar het leven staat.

Zo schieten de voornemens van een vrijere landbouwmarkt hun doel volledig voorbij. De diplomatieke voorstanders van het wegnemen van tal van subsidies, handelsprivileges en -belemmeringen blijken toch weer bescherming van de eigen markt op het oog te hebben gehad. Als het merendeel van de handelspartners zo'n streek uithaalt, zijn het toch weer de boeren die het slachtoffer worden.

Het doorgaan van dit Gatt-voorstel zal ook tienduizenden Amerikaanse veeboeren de kop kosten, zo stellen deze week de landbouworganisaties in de Verenigde Staten vast. Hoe cynisch het oog moge klinken; dat is een geluk bij een ongeluk. Wellicht zal hierdoor het Gatt-overleg over de Amerikaanse verkiezingen worden heen getild. Alom tijd voor bezinning.

Ongetwijfeld zullen landbouwminister Piet Bukman en staatssecretaris Yvonne van Rooy van economische zaken zijn geschrokken van hun eigen meegaandheid. Want meegaand zijn ze. Wat de onbesuisde directeur-generaal voor buitenlandse economische betrekkingen op Economische Zaken, drs. F. A. Engering vindt, dat vonden zij tot nu toe ook. Ach, die landbouw. Er is hier toch eten genoeg? Met een harde internationale concurrentiestrijd ruim je geruisloos nog eens de helft van de boerenstand op. Goed voor het milieu.

Pas nu blijkt dat er voor dure exportsubsidies nog veel duurdere bijstandsuitkeringen voor de boeren aan te pas moeten komen; pas nu duidelijk wordt dat we in dit land altijd nog beter koeien kunnen melken en kaas kunnen maken dan internationale diplomatie bedrijven, pas nu is duidelijk hoe donker de lucht boven de polder is geworden.

Leeuwarder Courant 1992-01-30

Voorzitter Aalberts: melk in gierkolk is niet uitgesloten Vóór ingaan CAO onderhandelingen

LEEWARDEN - De voorzitter van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo*, Arie Aalberts, sluit niet bij voorbaat uit dat er een moment komt tijdens de onderhandelingen over een nieuwe zuivel-cao, dat er melk in de gierkolk wordt gepompt. Hij vindt de eisen van de vakbonden veel te hoog en het streven naar een 32-urige werkweek, irreëel. De werkgevers moeten zich als een man opstellen om de bonden te bewegen „de voorsprong die ze in de zuivel hebben wat af te vlakken. De rentabiliteit van de bedrijven is niet best, daarom moeten de bonden zich gematigd opstellen”.

FN-ver Wil Winter heeft onlangs in Leeuwarden gezegd dat de werkgevers het cao-overleg al in een vroeg stadium aan het verzieken zijn. NV-voorlichtster Wendy Yuong zei vanmorgen de uitspraken van Aalberts 'vreemd' te vinden. „Ik wist niet dat mensen op deze manier de onderhandelingen ingaan. De messen worden geslepen, maar kennelijk wordt er voorbijgegaan aan het feit dat er in de zuivel een paar specifieke problemen zijn die om een goede cao vragen.”

LC. 1992-02-05

FFD kiest komende vijf jaar voor treincontainer

Grote zuivelfusie op komst - meer over deze 'fusiepoging' in [bijlage-2](#)

De Telegraaf 1992-02-10

De Telegraaf 10-02-1992

Friesland Frico Domo en Coberco onderzoeken nauwe samenwerking

Van een onzer verslaggevers

LEEUWARDEN, maandag De zuivelconcerns Friesland **Frico Domo** (FFD) en Coberco gaan een onderzoek starten naar de mogelijkheden voor nauwere samenwerking. Op basis van dat onderzoek moet besloten worden of beide coöperaties samen verder moeten en hoe. Daarbij wordt een fusie niet uitgesloten.

Goed ingelichte bronnen binnen beide coöperaties hebben dit bevestigd. Vanavond of morgen zullen de voornemens bekend worden gemaakt. Tot dat moment willen beide bedrijven geen officieel commentaar geven.

Of de nauwere samenwerking uiteindelijk banen kost is nog niet te zeggen. Zowel FFD als Coberco zijn nu al met flinke reorganisaties bezig waarbij honderden banen zijn geschrapt.

Gaan beide concerns in de toekomst gezamenlijk door dan ontstaat een bedrijf met een omzet tussen de 7,5 en 8 miljard gulden. Daarmee zou de combinatie veruit de grootste coöperatie van Nederland worden en de grootste coöperatieve zuivelverwerker van Europa. Momenteel zijn Campina-Melkunie en Cebeco Handelsraad de grootste coöperatie met omzetten van respectievelijk 5,5 miljard en 4,5 miljard gulden. FFD en Coberco verwerken 4,6 miljard kilo melk, dat is 40 tot 45 procent van alle Nederlandse melk. Daarnaast wordt nog melk aangekocht van niet leden.

Problemen

Tot het onderzoek is besloten omdat beide coöperaties geconfronteerd worden met dezelfde problemen. Zo maken FFD en Coberco vrijwel dezelfde producten, opereren ze op dezelfde afzetmarkten en worden ze geconfronteerd met een lagere melkaanvoer. Om naar de toekomst toe ook een goede melkprijs neer te zetten voor de boerenleden willen de hoofddirecties van beide concerns tot nauwere samenwerking komen.

Verder wordt het onderzoek ingegeven door de ontwikkelingen op de buitenlandse afzetmarkten. In met name Duitsland worden de afnemersblokken steeds groter. Verder heeft een aantal Duitse grootwinkelbedrijven onlangs besloten om meer kaas van eigen bodem te kopen. Daardoor zag de coöperatie Friesland zich geconfronteerd met het wegvallen van een aantal grote afnemers.

Door de krachten te bundelen menen de hoofddirecties van beide concerns een sterkere marktpositie te krijgen richting de afnemers.

Leeuwarder Courant, 1992-02-10

ook MAP Coberco

Frico met Coberco tweede in EG

Na fusie noordelijke oostelijke zuivelcoöperatie

Van een onzer redacteuren

LEEWARDEN - De zuivelcoöperaties *Friesland Frigo Domo* in Leeuwarden en *Coberco* in Zutphen onderzoeken de mogelijkheden van een vergaande vorm van samenwerking. De bedrijven zullen na een fusie na *Nestlé* de tweede zuivelonderneming in de Europese Gemeenschap zijn wat grootte betreft. Vandaag zullen de directies over een en ander nadere mededelingen doen.

Friesland Frigo Domo heeft een omzet van f4.029 miljard. *Coberco* van f3.094 miljard. Samen komen de bedrijven op f7,123 miljard. Dat is ruim f3 miljard minder dan *Nestlé*, maar bijna f2 miljard meer dan de tweede tot dusver, het Franse *Besnier*.

Van zowel *Friesland Frigo Domo* als *Coberco* was bekend dat ze op zoek waren naar een partner. *Friesland Frigo Domo* heeft een tijdlang gezocht in Duitsland en in Frankrijk. De coöperatie heeft contacten met het Franse bedrijf *Sudima*, de producente van *Yoplait*.

Coberco, zo zei voorzitter Evert Meilink in mei vorig jaar, was op zoek naar een partner in een ander EG-land. Aan een fusie met een Nederlandse coöperatie werd toen niet gedacht. Directeur drs. Johan Plageman zei evenwel: „In de toekomst sluit ik niets uit. Wie zit nu echter in *Friesland Frigo Domo*? Waar bouw je daar een relatie mee op? Dat is nog niet duidelijk, dat moeten wij eerst maar eens bekijken .

In de loop van vorig jaar is daar kennelijk verandering in gekomen. Vorig jaar ontstond de nieuwe noordelijke coöperatie uit een fusie tussen *CCFriesland* en *Frico/Domo*. Er kwam een nieuw bestuur en in de loop van dat jaar ook een vrijwel geheel nieuwe directie.

Samenwerking tussen beide coöperaties lag ook wel wat voor de hand. De werkgebieden van beide ondernemingen grenzen aan elkaar. Ze beslaan de drie noordelijke provincies, Overijssel, Gelderland en Flevoland. Bestuur en directie van beide concerns zijn ook van oordeel dat de betrokken bedrijven gemakkelijk in elkaar zijn te schuiven.

Friesland Frigo Domo is sterk op het gebied van kaas, koffiemelk, condens, kinder- en babyvoeding en heeft behalve in Europa veel vestigingen in Azië en een enkele in Afrika. *Coberco* is eveneens sterk in kaas, maar ook in frisdrank (eigenaresse van *Riedel*). consumptiemelk en speciale producten. De coöperatie heeft vestigingen in België, Frankrijk en Spanje.

Coberco zou kunnen profiteren van de ervaringen van *Friesland International* in vooral Azië. *Friesland Frigo Domo* zou producten als *Yor* en *Cheers* mee kunnen laten liften met de frisdrankervaring van *Coberco*.

Vorig jaar is de fusie tussen *Campina* in Den Bosch en *Melkunie* in Woerden tot stand gekomen. Die nieuwe coöperatie werd daarmee de grootste machtsfactor in de Nederlandse zuivel. Voor *Coberco* en *Friesland Frigo Domo* was ook dat een reden om om de tafel te gaan zitten.

Omdat uit deze fusieplannen geen fusie ontstond groot deel artikelen in [bijlage-2](#)

Leeuwarder Courant 1992-02-11

'Sluiting van Frico Hemrik overhaast'

Van een onzer redacteurs LEEUWARDEN -

De voorgenomen sluiting van het kaasopslag en distributiebedrijf van *Friesland Frico Domo* op de Hemrik in Leeuwarden is onvoldoende gefundeerd. Financieel lijkt er een klein voordeel te behalen wanneer distributie en opslag in **Wolvega** worden geconcentreerd, maar de besparing op personeelsplaatsen is er nauwelijks. Dat staat in het rapport dat het adviesbureau Lakeman in Wijk bij Duurstede voor de ondernemingsraad voor deze coöperatie heeft opgesteld.

Wanneer voor Wolvega wordt gekozen kan het aantal personeelsleden in de kaassector van 770 naar 503 worden teruggebracht. Bij de keuze voor Hemrik blijven er 518 over. De kaassector van *Friesland Frico Domo* moet worden gereorganiseerd, omdat in 1990 de coöperatie op dat terrein een verlies leed van f 11,2 miljoen. In 1995 wil de directie toe naar een winst van f 5,9 miljoen. Men denkt dan 111.000 ton kaas te kunnen afzetten tegen 120.000 ton in 1990. De verwachte vermindering van de productie wordt veroorzaakt door quotumkorting en door het meer bestemmen van melk voor produkten met een hogere toegevoegde waarde.

Friesland Frico Domo heeft het voornemen een aantal soorten niet meer te produceren maar om die bij te kopen. Het reorganisatieplan van de directie ademt de sfeer van overhaast werk, aldus Lakeman. Hij adviseert het plan beter te onderbouwen en dan nog eens bij de sociale partners terug te komen. Voor sluiting van kaasfabrieken heeft Lakeman enkele modellen ontwikkeld. Er zullen één of twee moeten worden gesloten.

Uit de opzet van Lakeman blijkt dat er voor **Kolderveen** weinig hoop meer is. Ook voor **Oosterzee** is het perspectief gering. Voor **Tuk** is een overlevingsplan gemaakt. Als daar met de melk van Kolderveen Goudse Twaalf en Goudse Vier kan worden gemaakt kan die fabriek een resultaat halen van f 1,8 miljoen per jaar. Concentratie van Goudse vier in Oosterzee (15.000 ton) levert f 200.000 op. Productie van Goudse Vier (10.000 ton) en specialiteiten (9000 ton) in Oosterzee komt op een verlies van f 400.000, aldus Lakeman.

De waarde die er op dit moment aan het rapport van Lakeman moet worden gehecht is discutabel. Morgen praten ondernemingsraad en directie over dit advies maar inmiddels zijn *Friesland Frico Domo* en Coberco fusiebesprekingen aangegaan. In het rapport wordt daar overigens al enigszins op vooruitgelopen. De investeringsplannen van *Friesland Frico Domo* voor zo'n f 200 miljoen worden door de voorgenomen fusie met *Coberco* op de helling gezet, zei vakbondsbestuurder Dick Heinen (FNV) gisteravond. Na een persbijeenkomst in Zwolle zei hij vooral te vrezen voor de f 50 miljoen die het concern zou steken in de kaasopslag en -distributie in Wolvega. „Vijfentwintig kilometer verder ligt Meppel, waar Coberco een opslagbedrijf heeft. Dus, een kind kan de was doen”.

Meer over fusiebesprekingen op pagina 2 – Bijlage-2

Leeuwarder Courant 1992-02-11-4

Frico komt niet naar Heerenveen

ZWOLLE - Het is zeker dat de zuivelcoöperatie *Friesland Frigo Domo* afziet van haar plannen om in Heerenveen een hoofdkantoor te bouwen. „Dat plan is nu helemaal van de baan“, aldus de voorzitter van deze coöperatie, [Arie Aalberts](#), gisteren na de persconferentie over de fusie met *Coberco* in Zwolle. „Wij hebben nu andere prioriteiten om aandacht aan te besteden“.

Het verhuizen van het hoofdkantoor van Leeuwarden naar Heerenveen was een besluit van het vorige bestuur. In Heerenveen is grond in optie genomen. Of er na de fusie met *Coberco* een andere plaats van vestiging komt, wilde Aalberts nog niet zeggen. „Dat zal zeker het laatste onderwerp van de besprekingen zijn“.

Burgemeester en wethouders van Heerenveen hebben officieel nog niets gehoord en reageren enigszins verbaasd dat ze het besluit uit de krant moesten vernemen. „Als het waar blijkt te zijn dan spijt ons dat zeer. Ook als de beoogde fusie een feit is. zou Heerenveen een strategische plaats zijn voor het hoofdkantoor gezien het werkgebied in het Noorden en Oosten van het land. We wachten met interesse nadere berichten af“, aldus b. en w.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-02-13

Geduld basis van succes FFD in Japan

Van onze redactie economie

BEILEN - Het is zonder twijfel een grote uitzondering op de regel. Het is bovendien geen toeval dat die grote uitzondering zich beweegt op het gebied van de zuivel en de daarmee samenhangende industrie. Toch is Japan de belangrijkste afzetmarkt voor *Domo Food Ingredients*, de 'divisie industriële producten' van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo*. Het nieuws over de samenwerking met het Midden- en Oostnederlandse Coberco van eerder deze week zal dan ook - behalve in Nederland - nergens zo gretig zijn bestudeerd als juist in Japan.

Voor een aantal belangrijke Europese takken van industrie is het opereren op de Japanse markt een ware nachtmerrie. Met name op het gebied van de elektronica zijn de klachten over oneerlijke handelspraktijken van Japanners aan de orde van de dag. Niet alleen het 'dumpen' van Japanse artikelen hier, ook de - veelal verborgen - hindernissen en belemmeringen om in Japan zélf aan de bak te komen, zijn veelgehoorde klachten.

Anthonie J. Zoomers, directeur van de divisie industriële producten van Frico Domo heeft een heel ander verhaal. Op een symposium in Utrecht heeft hij vandaag zijn toehoorders gewezen op de mogelijkheid die Japanse manier van handel drijven vooral te zien als 'bron van inspiratie'. Japanners zijn in zijn ogen eigenlijk de beste klanten die je je wensen kunt.

Zoomers ontkent niet dat het in principe eenvoudiger is met industriële zuivelproducten Japan binnen te komen dan met - noem maar iets - een 'zak-Japannertje'. "Met al die bergen hebben ze daar gewoon geen plaats voor koeien. Er lopen wel wat koeien, maar eigenlijk is de grond daar te duur voor".

Dat is ook de reden dat de invoer van 'gewone' melkpoeder verboden is. De eigen Japanse melkpoeder is veel te duur om met buitenlandse te kunnen concurreren. Hetzelfde geldt voor rijst en dat laatste is inmiddels een erkend, bijna onoplosbaar politiek probleem geworden bij GATT-onderhandelingen. Vergelijkbaar met de huidige crisis rond de EG-subsidies voor de Europese landbouw.

Met industriële zuivelproducten als wei-eiwitten, lactose, specifiek 'op maat gemaakte' vetten en 'creamers' (zoals Completa) van *Friesland Frico Domo* (FFD) ligt dat anders. Aan de ene kant missen de Japanners de traditie, de technologie en de efficiëntie zoals die in Nederland is opgebouwd. Japan is voor de FFD-divisie inmiddels niet alleen de belangrijkste afzetmarkt, vanuit Japan gezien zijn de Noordnederlanders voor deze specifieke artikelen ook de grootste leverancier.

Drie belangrijke sleutelbegrippen, die steeds weer opduiken in het gesprek met Zoomers over succes in Japan, zijn 'geduld', 'kwaliteit' en 'partnership'. Die partner-relatie met een afnemer is in deze branche heel belangrijk, meent Zoomers. "Ons halfprodukt gaat in zijn eindprodukt. Bepaalt voor een deel ook hoe dat eindprodukt smaakt en er uitziet. Wat die eindproducten zijn? Veel babyvoeding, maar ook dieetdranken, zoetwaren, chocola en creamers voor in de koffie of in de soep".

"Het moet ook afgestemd zijn op zijn productieproces. Als ons produkt bijvoorbeeld te stroperig is, staat wel zijn productie stil. Dat samen ontwikkelen van producten, op elkaar afstemmen van

specificaties, dat is vooral in Japan extreem belangrijk. Daar is alleen op dergelijke manier zaken te doen”.

Maar die manier van werken heeft voor Zoomers juist veel aantrekkelijke kanten. “Door zo'n lange-termijnrelatie, zowel met de handelshuizen als met de industriële afnemers, word je ook niet op het laatste dubbeltje de deur uitgezet Aan de ene kant moet je er veel in investeren, in gezamenlijke research en produktontwikkeling, maar daar staan heel eerlijke prijzen tegenover. Voldoende om die investeringen te rechtvaardigen”.

Concrete cijfers over omzet en winst in Japan wil Zoomers evenmin kwijt. Maar van de omzet van zijn divisie van bijna een miljard gulden, wordt ruim 90 procent geëxporteerd. Van die 90 Procent gaat weer zo'n 60 procent naar Europa en 40 procent naar het Verre Oosten. Van die laatste bestemming is Japan verreweg de grootste afnemer.

Leeuwarder Courant 1992-06-13

Volledig in MAP Kaf en Koren

Haperingen rond de grote zuivelfusie – [Zie meer bij bijlage-2](#)

(KAF EN KOREN)

DE MOTOR HAPERT. De grote zuivelfusie tussen *Friesland Frico Domo* en *Coberco* loopt niet zoals werd verwacht. De boeren raken daar langzaam maar zeker ook van op de hoogte, ook al zeggen bestuursleden dat er niks aan de hand is. De afgegeven signalen worden echter gemakkelijk opgepikt en vertaald. Als de vice-voorzitter van *Friesland Frico Domo*, Lammert Knobbe van Gersloot, een paar keer moeite heeft vergaderingen van andere coöperaties, waar hij ook bestuurslid van is, helemaal bij te wonen, wordt dat geweten aan strubbelingen rond de zuivelfusie. [...]

Coberco is ook niet een coöperatie waar de vonken van afspatten. In 1986 zestiende in de melkprijsvergelijking van Boerderij; achttiende in 1987; negentiende in 1988; negende in 1989; zesde in 1990 en vorig jaar negentiende (en laatste).

[.....]

Nieuwsblad van het Noorden 1992-02-14

Poedermelk met kaassmaak terug naar FFD

Van onze redactie economie

BEILEN/GRONINGEN - *Friesland Frico Domo* is gedwongen een lading *Completa*-melkpoeder terug te halen na klachten over een kaasachtige smaak. Het gaat om in potten van 400 gram verpakte koffiëcreamer met als uiterste houdbaarheidsdatum juni 1993.

Het zuivelconcern heeft inmiddels het grootste deel van de in totaal 140.000 potten in de fabriek in Beilen gemaakte *Completa* uit de winkels teruggehaald. Ongeveer 20.000 potten zijn inmiddels verkocht.

De betreffende consumenten worden door het zuivelconcern opgeroepen de melkpoeder weg te gooien en het etiket op te sturen. Zij krijgen daarvoor een vergoeding. Hoe de poeder de kaasachtige smaak heeft gekregen is niet bekend. Evenmin hoeveel schade *Friesland Frico Domo* heeft geleden.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-02-29

Griekse boycot betekent strop voor FFD⁹

Van een onzer verslaggevers

LEEWARDEN - Het noordelijke zuivelconcern *Friesland Frico Domo* zegt nog steeds schade te ondervinden van de Griekse boycot van Nederlandse produkten. "Momenteel laten de Griekse consumenten in redelijk groten getale onze produkten staan", zei een woordvoerder van het bedrijf gistermiddag.

Frico Domo exporteert veel kaas, gecondenseerde melk en baby- en kindervoeding naar Griekenland. Het concern heeft daar ook een eigen vestiging die voor de distributie zorgt. De woordvoerder omschrijft Griekenland als een 'zeer belangrijke markt' voor de coöperatie. Frico Domo heeft een jaarmzet van 4 miljard gulden. Hoeveel schade het concern tot nu toe heeft opgelopen door de Griekse boycot is onbekend, aldus de woordvoerder. "Dat is pas meetbaar als de vervolgorders uitblijven."

De zuidwestelijke zuivelcoöperatie *Campina Melkunie* zegt nauwelijks te lijden te hebben onder de Griekse boycot. "Relatief hebben wij geen grote omzet in Griekenland," meldt het bedrijf. Premier Lubbers noemde de boycot gisteren "bar en boos". Als het niet lukt om er via overleg binnen de EG een einde aan te maken, wil de premier tegen maatregelen overwegen.
[.....]

Nieuwsblad vh Noorden 1992-03-23

Nederlandse kaasoerlog FFD en CMU in Spanje

Van onze correspondent

LEEWARDEN - Nederlandse handelaren vechten in Spanje een kaasoerlogje uit. De gevolgen voor de prijs zijn ingrijpend. Nederlandse Edammer en Goudse kaas wordt in Spanje voor meer dan 50 cent per kilogram onder de gangbare prijs aangeboden. De prijs heeft volgens ingewijden nog steeds de neiging om verder te zakken. De Nederlandse boeren worden de dupe van dit conflict.

Vorig jaar importeerde Spanje 11.029 ton Nederlandse kaas. Spanje is na Duitsland, Frankrijk, België en Luxemburg, Italië, Groot-Brittannië en Griekenland het zevende exportland voor Nederlandse kaas.

Vanouds is de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* uit Leeuwarden daar goed vertegenwoordigd, zeker sinds dit bedrijf kaashandel Koster in het West-Friese Oosthuizen heeft overgenomen. Frico voert in Spanje het merk Sombbrero de Copa. Dat merk heeft als 'plaatje' de beeltenis, van Paul Kruger getooid met de hem kenmerkende tropenhoed.

⁹ Deze consumentenboycot van Nederlandse producten in Griekenland was in gang gezet door enkele TV zenders. Dit nav. de oproep van Minister M. vd Stoel in het Europese Parlement, voor erkenning van de Joegoslavische republiek Macedonië, terwijl de Grieken deze naam 'Macedonië' ook claimden. De Boycot werd niet door de Griekse regering gesteund en had, afgezien op enkele zuivelproducten, minimale invloed (NvhN 1992-04-19)

Verwarring

Dat Frico-merk is bekend bij de Spaanse consumenten. *Campina-Melkunie* in Den Bosch, een zuivelcoöperatie die haar kaasactiviteiten sterk wil uitbreiden, heeft, in Spanje nu eveneens Sombbrero de Copa geïntroduceerd, maar voor de beeltenis alleen de hoed van Paul Kruger gebruikt. De Spaanse consument kan volgens ingewijden het ene merk desondanks nauwelijks van het andere onderscheiden en raakt in in verwarring.

Voor het veroveren van marktaandeel biedt Campina-Melkunie haar kaas voor minstens f0,50 per kilo onder de notering aan. De andere Nederlandse kaasproducenten zijn gedoemd mee te gaan met die prijs willen zij hun afzet behouden.

Campina-Melkunie heeft een andere lezing van het verhaal. “Wij doen niks,” aldus woordvoerder Jo Thijssen. “Alleen onze agent in Spanje is juridisch eigenaar van het merk Sombbrero de Copa. De agent van Frico mag dat niet meer voeren. Onze prijzen zijn marktconform. Het zijn dezelfde prijzen waar Frico de kaas ook voor aanbiedt.

Peter den Oudsten van *Friesland Frico Domo* zegt dat de agenten in Spanje van Frico en van Campina op een uitspraak van de rechter wachten. Een paar jaar na de overname van Koster bleek het merk Sombbrero de Copa niet meer in Spanje geregistreerd te zijn. Toen *Friesland Frico Domo* dat opnieuw wilde doen bleek dat Milque, de Spaanse agent van Campina-Melkunie, dat al te hebben gedaan.

Geen verhoging

“In de zuivel is het een gentleman's agreement dat je geen beeldmerken voert dit, vrijwel identiek aan elkaar zijn. Campina heeft zich daar niet aan gehouden. Wat de prijsverlagingen betreft moet ik zeggen dat wij prijstechnisch niet hebben gereageerd.”

Het Spaanse conflict heeft gevolgen gehad voor de Leeuwarder kaasbeurs. De laatste tijd werd er weer kaas verkocht voor een prijs die vijf tot tien cent per kilogram boven de notering van f6.20 per kilogram lag. De notering had de neiging te worden verhoogd. De handelaren in de Leeuwarder noteringscommissie hebben dat tegengehouden door te verwijzen naar de lage prijzen waarvoor de kaas in Spanje wordt verkocht.

Het conflict kost de boeren in Nederland geld. Een dubbeltje bij de kaasprijs betekent een cent bij de melkprijs. Op jaarbasis komt dat neer op 3000 gulden per boer. Die verhoging blijft nu uit.

Leeuwarder Courant 1992-03-25

Promotie van boter blijft een hachelijke zaak

Door Willem Stegenga

NOORDWIJK - De promotie van roomboter blijft een hachelijke zaak. Het *Nederlands Zuivelbureau* zal zich daar de komende maanden nog eens het hoofd over breken. Directeur Machiel van Velden: „Kijk, kaas is een heerlijk produkt. Daar kun je alle kanten mee op. Met boter willen wij iets doen dat te vergelijken is met *Melk de Witte Motor*, maar wat? Wij gaan met mensen uit de ondernemingen om de tafel zitten. Wij gaan er echt op een creatieve manier mee bezig, er echt heel nadrukkelijk op studeren.”

Het blijft kwakkelen met de afzet van boter. In 1986 lag het verbruik op 4,1 kilogram per hoofd van de bevolking maar daarna zakte het steeds. Tot 3,4 kilogram vorig jaar. Van de f86 miljoen

die het *Nederlands Zuivelbureau* jaarlijks heeft te besteden wordt f 5 miljoen in de promotie van boter gestoken, waarvan f 2,5 miljoen in Nederland. De margarinefabrikanten gooien erin Nederland f 15 miljoen tegenaan.

Guus Schtflvinck, verantwoordelijk voor de promotie in Nederland: „Je legt het af in de huishoudelijke markt, margarine trouwens ook. Wij smeren kennelijk dunner en bakken en braden anders. De zichtbare vetten zitten nu eenmaal in de moeilijke hoek.

Verhoog nu je inspanning dan loop je het gevaar dát je nog meer Belgische boter Nederland binnenhaalt”.

„Wij zijn er nog niet uit. Eén ding is zeker: je moet niet te hard tegen de negatieve trend ingaan van boter is vet en vet is niet gezond. Dat heeft geen zin. Je moet trachten de rol en de pluspunten van vet in de voeding te veranderen. Het gekke is dat Nederlanders elk jaar meer vet eten, maar dan in produkten. Vet dat je niet ziet met het blote oog.”

Duitsers

Nederland trekt jaarlijks ook 12,5 miljoen uit voor de promotie van Nederlandse boter in Duitsland. Dat lijkt wat gemakkelijker te gaan. Bernard van Schaik, directeur van het *Nederlands Zuivelbureau* in Aken: „De Duitse doelgroepen zijn anders. Je moet bijvoorbeeld die mensen aanspreken die zeggen: wat kan mij het schelen, de smaak gaat boven de gezondheid. Die groep wordt gevormd door onder anderen de taartje etende dames, waar wij nu een aparte televisiespot voor hebben opgenomen”.

„Dan heb je daarnaast de jongeren. Max junior, die spaghetti eet. Wist ik ook niet, maar Duitse jongeren eten spaghetti met een flinke klont boter erop. Als die klont ontbreekt is er duidelijk iets mis met de spaghetti. Toen ik dat eerst hoorde”. Maar het is zo. Boter er bovenop voor de smaak en de smeugheid.”

Dan heb je nog het ontbijt. Daar moet boter een vanzelfsprekend produkt zijn. Ook daar hebben wij een televisiespot voor. Lekker toch, zo'n klont boter op je brood. Dan loopt het water je toch uit de mond. Kijk, in Nederland is dat moeilijk, maar in Duitsland kun je dat doen. Daar gaat de smaak voor alles. Ze eten er niet voor niets zeven kilogram boter per hoofd per jaar, twee keer zoveel als bij ons.”

Nederland heeft vorig jaar 40.000 ton boter naar Duitsland geëxporteerd. Dat is 8 procent van het totale verbruik. Maar, zegt Van Schaik, dat is wel 60 procent van alle in Duitsland geïmporteerde boter. De concurrentie kwam altijd van de Denen. De laatste tijd zijn vooral de Ieren actief met hun Kerrygold.

Oost-Europa

Het zuivelbureau presenteerde gisteren nadrukkelijk de succescijfers over kaas. Volgens Van Velden zal de produktie de komende vijf jaar met 10 procent groeien naar 660.000 ton. De exportactiviteiten zullen zich vooral richten op Oost-Europa. Hongarije, Polen en Tsjecho-Slowakije zijn het eerst aan de beurt. Daar is de liberalisering het verst. Aangezien Nederlandse kaas in het buitenland een gemiddeld rapportcijfer van ruim een 7 haalt is er alle reden om nieuwe markten aan te boren.

Vorig jaar was Griekenland de snelste groeier voor Nederlandse kaas: 21,4 procent meer in volume en 20,8 procent meer in geld vergeleken met 1990. Begin dit jaar heeft de consumentenboycot van Nederlandse produkten ook de kaas getroffen. Op dit moment, aldus manager Hans

Spruijt van het zuivelbureau, zijn de pamfletten verdwenen. Nederlandse kaas heeft in de schappen van de Griekse supermarkten echter wel minder ruimte gekregen dan voor de boycot. Van grote invloed op de verkoop is de actie nog niet geweest. De export is steeds doorgegaan. Condens en vlees zouden veel meer te lijden hebben gehad.

Leidse Courant, 1992-03-25

FFD. sluit kaasfabrieken Tuk en Oosterzee – [zie meer in bijlage-3](#)

LEEUWARDEN - De directie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico-Domo* heeft besloten twee kaasfabrieken te sluiten. Het gaat om de fabrieken in **Tuk** en **Oosterzee**. Met de sluitingen gaan 128 arbeidsplaatsen verloren. Er vallen geen gedwongen ontslagen. De inkrimping van de kaasproductie is een onderdeel van de in oktober vorig jaar aangekondigde operatie „Huis op Orde” van de zuivelcoöperatie. Het concern kondigde toen een reorganisatie met een verlies van in totaal 550 arbeidsplaatsen en een investering van 150 tot 200 miljoen gulden aan. De locatie Tuk wordt op 1 januari 1993 gesloten, de fabriek in Oosterzee volgt een jaar later.

Aanvankelijk stond ook de kaasfabriek in **Kolderveen** op de nominatie om gesloten te worden. Deze fabriek blijft echter eerst open, in afwachting van de fusiebesprekingen met *Coberco*. Ook de voornemens omtrent de herstructurering van de opslag en distributie van kaas worden in afwachting van de fusiebesprekingen op de langere baan geschoven. De directie heeft voor 52 miljoen gulden aan investeringsbeslissingen genomen. Er wordt onder meer geïnvesteerd in de productie van wei-derivaten in de vestiging in Beilen en bij Frico Melkprodukten in Groningen.¹⁰

¹⁰ De drie genoemde zuivelfabrieken, Tuk, Oosterzee en Kolderveen, sloten resp. in 1992, 1993 en 1995. Bij alle drie de (kaas)fabrieken ontstond, mede door mislukken van cao onderhandelingen en fusieplannen, veel onrust, merendeel onrust / stakingen geplaatst in [bijlage-3!](#)

Leeuwarder Courant 1992-03-27

Melkprijs Friesland Frico Domo 1991: 79,30 cent

LEEWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* zal over 1991 haar boeren een melkprijs van 79,30 cent per kilogram uitbetalen. Dat is 1,15 cent meer dan vorig jaar. De directie heeft de kale melkprijs vastgesteld op 79 cent. Daar komt 1 cent aan certificaten bij, wat in contacte waarde neerkomt op 0,3 cent.

Vlak na de jaarwisseling maakte de directie bekend dat over 1991 een melkprijs zou worden uitgekeerd van minstens 80 cent per kilogram. De prestatieprijs ligt zelfs een halve cent hoger. Die prestatieprijs wordt verkregen door de kale melkprijs van 79 cent te vermeerderen met 1 cent voor de certificaten en 0,5 cent voor de reservering.

De directie spreekt in een communiqué van een '*niet onbevredigend beeld*'. De plannen om de komende jaren fors te investeren gaan onverkort door. Die inspanning zal vooral plaatsvinden in nieuwe markten, het verstevigen van de merkposities in Europa en overzeese markten en in het ontwikkelen van nieuwe produkten met een hoge winst. „Samen met het nemen van efficiëncy-maatregelen en het terugbrengen van onrendabele productiecapaciteit wordt een krachten uitgangspositie gecreëerd.”

Lagere omzet

De omzet is vorig jaar licht gedaald van f 4,029 miljard naar f 4,004 miljard. Er werd 2,6 miljard kilogram melk verwerkt, 2 procent meer dan in 1990. Van de aangesloten boeren kreeg het bedrijf 1.799 miljoen kilo, in 1990 was dat nog 1.872 miljoen. Er werd dus meer melk aangekocht.

De produkten onder de merken Balance, Completa en Molkerij bereikten een hogere omzet. In de dagverse afdeling bleef het resultaat achter. De kaasproductie lag op hetzelfde niveau als in 1990. De marges stonden onder druk ondanks de stabiele markt. Kollumer kaas blijft het goed doen. Het resultaat van de divisie Export was lager dan in 1990. De Golfoorlog en een lagere afzet in bepaalde Afrikaanse landen waren hier de oorzaak van. Met kindervoeding liep het beter. Goed waren de resultaten van vestigingen in Zuidoost-Azië. Bevredigend was het saldo van de divisie Industriële Produkten.

Leeuwarder Courant 1992-03-28

Nieuw hoofdstuk in het Frico-kaasdrama

(KAF EN KOREN – WILLEM STEGENGA)

SINDS DE FUSIE tussen Frico en Domo in 1983 een feit werd, is het met de kaasafdeling hui- len met de pet op. Het is een wonder dat er uit de kaasfabrieken van dit concern nog zoveel kwa- liteit komt. De ene prijs na de andere wordt binnengesleept. De werknemers moeten over enge- lengeduld beschikken en op een speciale manier verknocht zijn aan hun vak. Toen deze maand de prijzen voor kaaskennis werden uitgereikt gingen de eerste vier naar werknemers van **Tuk. Oosterzee** en **Kolderveen**. fabrieken die nu met sluiting worden bedreigd. Directies en besturen zijn in de loop der jaren niet in de prijzen gevallen. Zij zijn niet veel verder gekomen dan het ne- men van halve maatregelen en het veroorzaken van onrust in de eigen gelederen.

Deze week werd bekend dat de fabriek van **Kolderveen** voor eb en vloed komt te liggen. Voor de zoveelste keer wordt er in dit bedrijf gehannest met de belangen van de personeelsleden. Sinds 11 november 1984 leven zij tussen hoop en vrees. Bij het eerste het beste reorganisatieplan stond **Kolderveen** namelijk al op het lijstje van te sneuvelen vestigingen. Dat geldt ook voor andere kaasfabrieken van dit zuivelconcern. Wie bij deze baas zijn pensioen haalt, is mentaal gehard. Er moeten zich verschrikkelijke dingen afspelen, wil zo'n man nog ergens vreemd van opkijken.

Makkinga en **Ruinerwold** waren de fabrieken die bij de eerste ronde (1984) dicht gingen. **Kolderveen** en **Koekange** stonden ook op de nominatie, maar kregen gratie. **Wolvega** liep ook gevaar, maar daar ging het toen nog om afslanking. Ruim een jaar later volgde er weer een sessie: **Dokkum**, **Donkerbroek**, **Sint Nicolaasga** en weer **Koekange** werden met sluiting bedreigd. Een half jaar later brak de discussie ook los over het voortbestaan van de melkinrichtingen van **Groningen**, **Warga** en **Emmen**. „Het ligt niet in de bedoeling **Emmen** te sluiten”, zei de directie destijds. ‘**Emmen**’ bestaat ondertussen al niet meer.

Sommige plannen konden door de vakbonden worden gekeerd: onvoldoende onderbouwd, geen visie voor de lange termijn en „met alleen maar sluiten kom je er niet”. Die argumenten werden verstevigd met de hint ook eens naar vernieuwde of nieuwe producten te zien. Wat tot dusver echt is vernieuwd is de leiding, maar die gaat ook weer over tot sluiting.

Elke keer als directie en bestuur de voorband plakten, liep de achterband weer leeg. Het concern is nooit gezond de wei ingestuurd. In de jaren vijftig heeft een bedeesde *Coberco* een poging gedaan om aansluiting bij de *CCF* te krijgen. De *CCF* wees dat toen hooghartig van de hand. Nu speelt *Coberco* de eerste viool bij de fusiebesprekingen met *Friesland Frico Domo*. De enige voor de werknemers belangrijke lange-termijnvisie, kwam in oktober 1986, nota bene van een vakbondsbestuurder? Henk Amperse van de *Industrieën Voedingsbond CNV* liet, op het moment dat er sprake was van het sluiten van zeven kaasfabrieken, ergens een lijstje van de directie zien. Daar stond pijnlijk nauwkeurig de volgorde van belangrijkheid van de fabrieken op.

Er waren er nog dertien: 1. Bedum; 2. Dronrijp; 3 en 4 Marum en Burgum; 5. Tuk; 6. Wolvega; 7. Oosterzee; 8. Sint Nicolaasga; 9. Dokkum; 10. Wommels; 11. Kolderveen; 12. Koekange en 13. Donkerbroek. Nu, ruim vijf jaar later, blijkt dat dat lijstje aardig heeft geklopt.

Donkerbroek, **Koekange**, **Wommels**, **Dokkum** en **Wolvega** hebben het loodje gelegd. **Kolderveen** heeft op een of andere wonderbaarlijke manier de storm getrotseerd. **Sint Nicolaasga** staat kennelijk wat steviger. De directie is nu aangekomen bij **Tuk** en **Oosterzee**. Het lijkt erop dat het daar voorlopig bij blijft, maar in **Marum** en **Burgum** zal toch sprake zijn van enige onrust.

Ach, wat heet. De noordelijke zuivelreus kent niet anders dan onrust, zijn personeel nog veel meer. Mei 1984: 200 banen op de tocht bij Frico/Domo; juli 1984: het gaat niet om 200 maar om 150 banen: september 1984: nu zijn het 90 banen. Augustus 1986: 363 mensen weg bij Frico/Domo. November 1987: 150 tot 300 banen weg in de melkinrichting: juni 1988: 142 banen weg in **Warga**; drie weken later CNV: in Wergea gaat het om 100 arbeidsplaatsen: een dag later de directie: nee, om 109.

In oktober 1988 als Frico/Domo en CCFriesland een fusie aangaan, zal een reorganisatie met het verlies van 300 banen onvermijdelijk zijn. Februari 1989: FNV denkt dat het om 200 arbeidsplaatsen gaat. Juli 1989: 190 chauffeurs dreigen hun baan bij de coöperatie te verliezen. Novem-

ber 1990: bestuurslid Machiel Sol zegt dat bij *CCFriesland* nog een flinke sanering nodig is, nadat al honderden banen waren verdwenen. In januari 1991: directie *Friesland Frico Domo* denkt voor 1995 550 banen te schrappen, waarvan 350 tot 400 in de kaasdivisie. Daar wordt met de 128 van **Tuk** en **Oosterzee** dus nu een begin mee gemaakt.

Stakingen van enkele uren, een dag of een paar dagen hebben het pad van de onderneming de laatste acht jaar gemarkeerd. Iedereen die een beetje in de melk heeft te brokken, bemoeide zich er mee. Van gemeentebestuur van Lemsterland, Skarsterlân en Dongeradeel tot gedeputeerde Kobus Walsma en een elftal van adviseurs die elders in den lande succes had, maar sneuvelde zodra het hier kwam.

De landbouworganisaties moesten hun leden opwekken, sluiting van de fabriek in **Dokkum** tegen te gaan, zei burgemeester Haye Sybesma van Dongeradeel in juni 1986. Wist hij veel. De standsorganisaties hadden wel wat anders te doen. Zij moesten hun boeren adviseren hoe die zo goedkoop mogelijk bij hun coöperatie weg konden. Die taak is door de CCLB overgenomen.

Trouw

WERKNEMERS DIE jaren achtereen heen en weer zijn geslingerd, hebben in wezen steeds meer trouw aan dit concern betoond dan de boeren die er eigenaar van zijn. Dat ligt ook wat voor de hand. Voor werknemers wordt het moeilijk elders aan de slag te komen, boeren kunnen steeds gemakkelijker naar een andere afnemer van hun melk gaan, maar toch: het is hun fabriek.

Friesland Frico Domo heeft - en daar gaat het om - de kwaliteitskaas uit haar fabrieken nooit goed kunnen verkopen. Het door de ondernemingsraad ingeschakelde bureau Lakeman in Wijk bij Duurstede constateerde begin dit jaar dat in 1990 de kaas f 11,2 miljoen minder had opgebracht dan men op grond van de toen uitbetaalde melkprijs had mogen verwachten.

Vreemd is dat. Het concern houdt in Friesland nog maar drie kaasfabrieken over: **Burgum**, **Dronrijp** en **Sint Nicolaasga**. Bij veel kleinere coöperaties als *De Goede Verwachting* in **Wor-kum** en de *Zuid Oost Hoek* in **Oosterwolde** draaien voor hetzelfde produkt net zoveel fabrieken. Daar komen die van **Gerkesklooster** en **Oudwoude** bij.

Bij de grote coöperatie zal ook na de sluiting van **Oosterzee** en **Tuk** nog steeds de neiging bestaan de produktie verder in te krimpen. Er moeten namelijk nog 272 mensen uit en die zitten niet allemaal op kantoor. De vier vrije fabrieken hebben de neiging de kaasproduktie nog verder op te voeren. Zij zitten te springen om meer melk voor de kaasbakken.

Het is te simpel gezegd dat kleine bedrijven wel kaas en grote concerns geen kaas kunnen verkopen. *Coberco* kan het ook, althans wil het. *Campina-Melkunie* gooit ook al haar ziel en zaligheid in de kaas. De recente aanvaringen in Duitsland en Spanje met Nederlandse concurrenten zijn ontstaan, doordat dit bedrijf zijn markt wil vergroten.

De fabriek met wellicht het bekendste kaasmerk van ons land - *Frico* heeft een naam opgebouwd, dat is onmiskenbaar - loopt daarentegen vast in nota bene een groeiemarkt. Er kan de komende vijf jaar minstens 2 tot 3 procent meer kaas bij, zegt het *Nederlands Zuivel Bureau*. De sluiting van **Tuk** en **Oosterzee** is een vernietigend oordeel van de directie over de kaasdivisie. De boeren kunnen er ook geen hoop uit putten. Als iedereen een hoge melkprijs uit de kaas haalt

en *Frico* met een lagere melkprijs juist die productie inkrimpt, dan moet je verrekt veel overtuigingskracht hebben om twijfelende boeren in je bestand te houden.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-03-28

'Friesland' keert boeren hogere prijs voor melk uit

Omzet vorig jaar licht gedaald

Van onze redactie economie

GRONINGEN/LEEUWARDEN - De omzet van de zuivelcoöperatie *Friesland Frice Domo* is vorig jaar licht gedaald van 4,029 miljard tot 4,004 miljard gulden. Het resultaat dat het concern behaalde, is nog niet bekend. Dat wordt bij de presentatie van het jaarverslag eind mei of begin juni bekendgemaakt. De coöperatie zal de aangesloten boeren over vorig jaar een melkprijs van 79,3 cent per kilo betalen, 1,15 cent meer dan het jaar daarvoor. "Een niet onbevredigend beeld," laat de directie weten.

Het exploitatiesaldo over vorig jaar (het verschil tussen kosten en inkomsten) bedroeg vorig jaar 115 miljoen gulden. Van dit bedrag wordt bijna 90 miljoen gulden bestemd voor een nabetaling aan de boeren. Van het resterende bedrag wordt 2/3 toegevoegd aan het benoemde eigen vermogen (in de vorm van certificaten voor de boeren/leden), 1/3 wordt toegevoegd aan het onbenoemde vermogen.

De concernleiding heeft voorzieningen getroffen in verband met de eerder aangekondigde reorganisatie van het concern. De voorzieningen zijn in de resultaten over vorig jaar verwerkt. De reorganisatie - sluiting van sommige fabrieken en forse investering in kansrijke bedrijfsonderdelen - gaat meer dan 50 miljoen gulden kosten.

In een bericht laat *Friesland Frice Domo* weten dat de resultaten van het concern over de eerste twee maanden van dit jaar "voldoen aan de verwachtingen." Cijfers en resultaten wil concernwoordvoerder P. den Oudsten niet geven. *Friesland Frice Domo* streeft onder meer naar vergroting van het aandeel van producten met een toegevoegde waarde, het terugdringen van de kosten en het vergroten van de omzet. Aan deze doelstellingen is in de eerste maanden van dit jaar volgens Den Oudsten voldaan.

De divisie consumentenproducten West-Europa boekte vorig jaar met de producten *Balance*, *Completa* en het *Molkerij-assortiment* stijgende omzetten. In de dagverse melkproducten bleef het resultaat achter, mede omdat de gestegen kosten niet in de markt konden worden goedge maakt. De divisie wil de positie in België, Frankrijk en Duitsland versterken.

De kaasproductie lag vorig jaar op hetzelfde niveau als dat van 1990. De marges stonden onder druk, al was de markt stabiel. De belangstelling van de consument voor speciale kaassoorten als de '*Kollumer*' ontwikkelde zich volgens verwachting goed.

Leeuwarder Courant 1992-03-31

Zuivel stuurt op arbeidsconflict aan ¹¹

LEEUWARDEN - De werkgevers en vakbonden in de zuivel sturen op een staking aan. Gisteren hebben de werkgevers de bonden laten weten dat de voorstellen onvoldoende zijn. Zij willen op korte termijn overleg over de opvang en verwerking van de melk bij een staking die tussen 12 en 13 april zal worden uitgeroepen.

De laatste onderhandelingen zijn vooral op de vut-regeling vastgelopen. De bonden willen die op 59 jaar houden, de werkgevers willen de vut-leeftijd op 60 jaar brengen, omdat volgens hen een andere regeling niet meer te betalen is. De Industrie- en Voedingsbond CNV heeft daarop laten weten de bijdrage van de werknemers te willen verhogen. De Voedingsbond FNV is te verstaan gegeven dat er geen opening is geschapen om opnieuw met z'n allen om tafel te gaan zitten. Deze bond heeft gisteren haar leden bij *Coberco* in Deventer, bij *Friesland Frico Domo* in Noordwijk en Dronrijp, bij *De Goede Verwachting* in Workum en Heeg en bij Nestlé in Scharsterburg bereid gevonden te staken. Bij *Nestlé* in Bolsward wordt een nieuwe vergadering uitgeschreven wegens te geringe opkomst bij die van gisteren.

11 Het hier genoemde 'arbeidsconflict' is n.a.v. het vastlopen van de – jaarlijkse – landelijke Cao-onderhandelingen Werkgevers-zuivel en Bonden. Toch was het deze keer veel complexer, het was niet allen een strijd tussen werknemers en werkgevers, maar ook een strijd tussen de verschillende bonden, stakers en.....boeren. [Zie bijlage-3](#)

Leeuwarder Courant 1992-06-23

Zuivelconcern FFD wil forsere sanering

LEEUWARDEN - Het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* overweegt bij de reorganisatie van het bedrijf aanzienlijk dieper te snijden, dan vorig jaar november bij het plan '*Huis op Orde*' was aangekondigd. Voor september worden door de concernleiding daartoe plannen bekendgemaakt. Na het afspringen van de fusie met zuivelreus Coberco zet *Friesland Frico Domo* haast achter de uitvoering van de reorganisatie. Woordvoerder Peter den Oudsten zegt dat het bedrijf „scherpere maatregelen niet uitsluit”.

In het kader van '*Huis op Orde*' zouden bij het zuivelconcern in het tijdsbestek tot 1995 zo'n 550 arbeidsplaatsen vervallen. Onderdelen van het reorganisatieplan zijn de sluiting van het Frico-kaasopslagbedrijf *De Hemrik* in **Leeuwarden** en van de kaasfabrieken in **Tuk** en **Oosterzee**. In de kaasdivisie zouden 350 tot 400 arbeidsplaatsen moeten verdwijnen en in de divisie consumentenproducten West-Europa 150. De sanering gaat gepaard met een extra investering van f 200 miljoen en extra marketinginspanningen.

Bij *Friesland Frico Domo* worden op dit moment verschillende scenario's uitgewerkt en doorge-rekend voor verdere sanering. Een daarvan is de nota 'Visie op de toekomst van Friesland Frico Domo' van twee medewerkers van de afdeling concernplanning. In dat stuk gaat men ervan uit dat de melkverwerkingscapaciteit van het concern teruggebracht moet worden van 2,6 miljard kilogram melk naar 1,9 miljard. Dat zou gepaard gaan met het verlies van maar liefst duizend arbeidsplaatsen.

De nota suggereert vergaande maatregelen als reorganisatie van dagverse zuivel of zelfs het volledig afstoten van die produktietak. Ook sluiting van de Duitse produktievestiging Wöhrmann, het verkopen van opslag- en veredelingsactiviteiten voor kaas en sanering van de condenspro-dukctie in Leeuwarden wordt ter overweging gegeven. *Friesland Frico Domo* overweegt ook on-derdelen aan derden te verkopen, nu die daar belangstelling voor hebben getoond.

Friesland Frico Domo vindt de aan de boeren uitgekeerde melkprijs „zeer onvoldoende”, zegt woordvoerder Peter den Oudsten. Dat prikkelt om met het doorvoeren van saneringen „snel door de bocht te gaan”. Kostenbeheersing is volgens hem een van de instrumenten om al op korte termijn de zaak bij te sturen. „Van kostenbeheersing merken we zo snel mogelijk de effecten”, be-toogt Den Oudsten.

De melkprijs over de eerste maanden van dit jaar is slechts iets beter dan vorig jaar, terwijl de kleinere kaascoöperaties een enkele centen hogere melkprijs presenteren. Het melkprijsresultaat over de eerste maanden is 75,80 cent, vorig jaar was dat 75,25 cent. *Friesland Frico Domo* heeft te maken gehad met aanmerkelijke kostenstijgingen in verband met de aankoop van melk van le-veranciers. Morgen presenteert *Friesland Frico Domo* het jaarverslag over vorig jaar.

Leeuwarder Courant 1992-06-25

Commentaar LC: Zuivelreus – FFD – is erfelijk besmet

DE GROTE noordelijke zuivelcoöperatie, die tegenwoordig onder de naam *Friesland Frico Domo* door het leven moet, heeft iets van het Nederlands elftal. Talloos zijn de deskundigen en adviseurs, maar niemand kan precies verklaren waarom het fout gaat.

Eind 1990 zag het er allemaal zo goed uit. De jarenlange stammenstrijd over een fusie tussen *CCFriesland* en *Frico Domo* (Noord-Nederland) was eindelijk beslecht. Er was een nieuwe onderneming gevormd, groot genoeg om mee te kunnen doen op de internationale markt. En met genoeg pretenties, kennis en capaciteit voor een klinkend succes.

Nu dreigt het alweer mis te gaan. De zuivelreus is, nog voordat hij goed op stoom was gekomen, in moeilijk vaarwater terecht gekomen. De fusie heeft nog geen zichtbare verbeteringen gebracht. De resultaten over de eerste maanden van dit jaar vallen tegen. Uitgelekte stukken ademen de sfeer van naderend onheil.

De wereld van de zuivelaars is ingewikkeld en voor een nietingewijde nauwelijks te bevatten. De wegen die de melk moet afleggen tussen koe, halffabriek en merkartikel, zijn kronkelig en ondoorgrondelijk.

De zuivel kent daarentegen een eenvoudige barometer om het resultaat van een onderneming af te lezen: de prijs die per liter melk aan de boer wordt uitbetaald. Het is de eerste vraag uit de Heidelbergse catechismus voor zuiveldirecteuren. 'Waaruit kent gij uw ellende?' 'Uit de melkprijs!'

De nieuwe onderneming lijkt erfelijk besmet met de onrust die haar beide ouders de laatste jaren van hun bestaan kenmerkte. Zowel *CCFriesland* als *Frico Domo* was in de jaren tachtig voortdurend bezig met saneringen, afslankingen en herverkavelingen. Alle energie leek te gaan zitten in het bedenken en bespreken van plannen die nooit helemaal werden uitgevoerd.

Ontbrak het aan het echte ondernemerschap in de coöperaties, waar de besluitvorming immers anders verloopt dan in 'gewone' ondernemingen? Dat kan nooit de hele verklaring zijn. Er zijn genoeg voorbeelden van slagvaardige coöperaties. Bij *CCFriesland* zelf is ook heel wat ondernomen. Anders was er nu niet zó vitale buitenlandse tak geweest.

Het verwijt dat de noordelijken te veel in zichzelf waren gekeerd, snijdt ook al geen hout. De deuren gingen juist wijd open voor een indrukwekkende rij van externe raadgevers. Er is bijna geen organisatiebureau in Nederland of het heeft wel een paar centen verdiend aan de noordelijke zuivel.

Bij de nieuwe start hoorde een nieuwe man. André Olijslager kwam en koos de toon die bij veranderingen hoort. Hij predikte een 'cultuuromslag'. De onderneming was 'verlamd' door de fusiebesprekingen, maar moest nu aan zichzelf werken. 'Marktgericht denken', luidde de boodschap. Hij heeft zijn eerste schram inmiddels opgelopen. Het bedrijf dat het eigen huis op orde probeerde te krijgen, begon gelijktijdig fusiebesprekingen met *Coberco*. De verloving is alweer verbroken, tot een huwelijk komt het niet.

Voor beide beslissingen waren ongetwijfeld goede gronden, maar voor het aanzien van het bedrijf is het een verkeerd verhaal. Het lijkt te veel op het oude liedje: wel een fusie, geen fusie. Zo krijgen de kwade geruchten weer voedsel. Het elan van de fusie dreigt te verdampen. Het gezeur van boeren en bestuurders kan weer beginnen.

M.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-06-25

Zuivelreus Friesland wil tempo maken bij uitvoering sanering

Van onze redactie economie

LEEWARDEN - Het zuivelconcern Friesland Frico Domo wil haast maken met zijn reorganisatieplan "*Huis op orde*" om de ruim 5000 aangesloten leden zo snel mogelijk een hogere melkprijs uit te kunnen betalen.

Directievoorzitter [A. Olijslager](#) zei gisteren bij de presentatie van het jaarverslag dat hij komend voorjaar een betere melkprijs verwacht te kunnen presenteren.

De zuivelonderneming kampt al geruime tijd met ledenverlies, omdat boeren bij de zogenaamde "vrije cooperaties" in Friesland een hogere prijs ontvangen voor hun melk. Daarom verruilden vorig jaar een kleine dertig boeren hun lidmaatschap van *Friesland Frico Domo* voor eentje bij een vrije fabriek. Olijslager hoopt met een hogere melkprijs dit ledenverlies zo snel mogelijk te keren omdat een verdere teruggang in de melkaanvoer zal leiden tot een capaciteitsreductie.

Om toch die capaciteit op peil te houden, koopt de onderneming de laatste jaren steeds meer melk bij van andere coöperaties. Hierbij gaat het om dure "bijkooptmelk". Een van de andere doelstellingen van de onderneming is volgens Olijslager dan ook om zo snel mogelijk van deze melk af te komen.

Wat de consequenties van de versnelde uitvoering van het reorganisatieplan zijn, wilde Olijslager in dit stadium nog niet medelen. Het ziet er naar uit dat de reorganisatie meer banen gaat kosten dan de inkrimping van de reeds aangekondigde 600 arbeidsplaatsen.

Het concern heeft vorig jaar een omzet van 4 miljard gulden gehaald. Dit bedrag is even hoog als in 1990. Van deze omzet werd eenderde deel gerealiseerd in Nederland, een derde deel in de rest van Europa en het resterende deel buiten Europa. De tegenvallende resultaten in het binnenland werden met de winst van de buitenlandse divisies goedgemaakt. Olijslager liet verder weten dat hij over dit jaar een beter resultaat verwacht dan over het voorgaande jaar.

Leeuwarder Courant 1992-07-10 -1

FFD: 416 banen weg en gedwongen ontslag

Van een onzer redacteuren

LEEWARDEN - De directie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* schrapte 416 banen in de kaasdivisie. Aan gedwongen ontslagen voor een fors aantal van deze werknemers zal niet zijn te ontkomen. Daarmee kiest het concern voor een hevige confrontatie met de vakbonden. Tot dusver zijn er in de zuivelindustrie geen gedwongen ontslagen gevallen.

„Dat is mooi voor de zuivel”, aldus gistermiddag sociaal directeur Piet Dijkstra, „maar wij zullen deze weg moeten bewandelen, iets wat in andere ondernemingen allang gebeurt.”

De vakbonden hebben woedend gereageerd op de plannen.

Gedwongen ontslagen komen in het zuivelwoordenboek niet voor. Daar zijn wij gauw klaar mee”, aldus Henk Amperse (CNV). Wendy Young van de FNV: „Dit is dé manier om ruzie met

ons te krijgen. Er zijn afspraken gemaakt over dit soort situaties. Die ga je niet op de helling zetten, zodra ze moeten worden toepast.”

Van de 416 arbeidsplaatsen die sneuvelen, hebben er 212 betrekking op de opslag en distributievestigingen van onder andere De Hemrik in Leeuwarden (180) en die in het Gelderse Eefde (11). Door sluiting van de kaasfabrieken van **Tuk** en **Oosterzee** verdwijnen 111 arbeidsplaatsen en op de commerciële en indirecte afdelingen gaan 93 banen weg.

Vut-regeling

De directie denkt dat 186 arbeidsplaatsen geen problemen zullen opleveren. De vut-regeling en het feit dat men nu al werkt met veel flexibele arbeidskrachten, onderbouwen die veronderstelling. Voor 250 mensen wordt het moeilijker. Daar zullen plaatsen voor moeten worden gevonden elders in de onderneming of er zal met behulp van externe bureaus naar banen buiten het bedrijf worden gezocht. Voor een aan mensen zal ontslag worden aangevraagd.

De drastische inkrimping van de kaasdivisie - het gaat om eenderde van de 1210 banen - vormt slechts een onderdeel van de totale reorganisatie van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo*. Eerder werd aangekondigd dat er in totaal 1000 van de 4300 arbeidsplaatsen vervallen, waaronder 120 bij de condensfabriek in Leeuwarden.

Die andere plannen zijn er de oorzaak van dat de 416 banen niet geruisloos kunnen verdwijnen. *Friesland Frico Domo* heeft weliswaar tussen de 500 en 600 flexibele arbeidskrachten in dienst, maar slechts een deel van die banen kan door herplaatsingen elders uit het bedrijf worden ingenomen. Veel van die tijdelijke arbeidsplaatsen zijn namelijk gekoppeld aan tijdelijke werkzaamheden.

Leeuwarder Courant 1992-07-10-2

Friesland Frico Domo: terug naar kleinere eenheden

LEEWARDEN - De directie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* overweegt het concern op te delen in kleinere eenheden. Nu bestaat de onderneming uit een aantal divisies, op den duur zouden daar business-units van een geringere omvang voor in de plaats moeten komen. Op die manier wil men de slagkracht van het bedrijf versterken. Deze wijze van herindelen van de onderneming is ingegeven door het adviesbureau Boos, Allen en Hamilton. De ondernemingsraad is gevraagd advies uit te brengen.

De indeling in kleinere eenheden moet voorkomen dat er elkaar overlappende werkzaamheden plaatsvinden. In de huidige structuur van divisies is dat hier en daar het geval. Als er voor de businessunits wordt gekozen komt er aan het hoofd van elke eenheid een directeur te staan die rechtstreeks verantwoording is verschuldigd aan de concernleiding. Op die manier hoopt de directie de lijnen kort te houden. Dat biedt eveneens de mogelijkheid om direct maatregelen te treffen bij die units waar het fout dreigt te lopen.

Friesland Frico Domo heeft divisies voor kaas, voor consumentenprodukten voor West-Europa, voor consumentenprodukten voor landen buiten West-Europa, voor industriële produkten en dan nog de divisie Friesland International. De reconstructie zou voor alle divisies gelden.

Vandaag zal de directie de plannen bekendmaken voor de reorganisatie van de kaasdivisie. Zoals bekend, wil *Friesland Frico Domo* de vestiging op de **Hemrik** in Leeuwarden sluiten. Daar wordt de kaas uit alle fabrieken opgeslagen, eventueel behandeld en versneden en vervolgens gedistribueerd. Het bedrijf voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd. De installatie blijkt niet flexibel genoeg te zijn. Met sluiting zou de melkprijs met een cent kunnen stijgen.

Aanvankelijk werd tegenover de sluiting een investering in de opslag- en distributievestiging in Wolvega gesteld. Het zou daarbij om een bedrag van f 40 miljoen. Ingewijden vrezen echter dat die investering ofwel achterwege zal blijven dan wel sterk zal worden afgeslankt. Van het voor-nemen om de kaasfabrieken van Oosterzee en Tuk te sluiten lijkt niet te worden afgeweken.

Leeuwarder Courant 1992-07-10 – 3

FFD-divisie krijgt model vrije fabriek

LEEUWARDEN - De kaasdivisie van *Friesland Frico Domo* krijgt het model dat tot dusver een succes is gebleken bij de vrije fabrieken. De verkoopafdelingen moeten winstverantwoordelijk zijn. Dat houdt ook in dat zij vrij zijn in het kopen van hun kazen. De voorkeur zal daarbij altijd uitgaan naar de kazen van de eigen productiefabrieken, maar als ze elders goedkoper of beter zijn krijgen die kazen voorrang.

Op die manier hebben de zuivelfabrieken van Gerkesklooster, Oosterwolde, Assen en Hoogeveen met boterkoper Buisman en poederbedrijf Hoogwegt een paar jaar geleden *Frisian Dairy Trade* opgezet. Dat bedrijf heeft pas geleden een nieuwe vestiging gebouwd voor hun kaasexportfirma K.H. de Jong in Drachten. *Friesland Frico Domo* heeft aangekondigd dezelfde weg te bewandelen.

In de praktijk komt dat er bij de Frico op neer dat de huidige kaasdivisie wordt opgedeeld in vier aparte eenheden; een voor de productie, een voor de afzet in Nederland (in Raamsdonksveer), een voor de export (in Wolvega) en een voor dochteronderneming Bootje (eveneens in Raamsdonksveer). De kaasfabriek van Kolderveen blijft voorlopig open. Daar verwerken dertig mensen jaarlijks 70 miljoen kilogram melk tot foliegerijpte kaas, een soort waar op dit moment veel afzetmogelijkheden voor zijn.

De productie-eenheid levert kaas aan de drie andere businessunits. Die drie moeten zelf zorgen voor de opslag en veredeling van de aangeleverde kaas. Alle vier eenheden zijn zelf verantwoordelijk voor hun rendement. Door het uit elkaar rafelen van de kaasdivisie hoopt de directie eerder inzicht te krijgen in de problemen en de mogelijkheden. “Nu”, aldus directeur Wiebren Boersma, „is de structuur te complex. Op te veel lokaties houdt men zich bezig met dezelfde werkzaamheden. Daardoor wordt de overhead te zwaar.”

De verandering van de divisie leidt niet alleen tot het verdwijnen van 416 arbeidsplaatsen maar ook tot investeringen. Aanvankelijk zou er in het distributiecentrum in Wolvega f 40 miljoen worden verspijkerd. Dat bedrag is teruggedraaid tot f 16 miljoen. In de kaasfabrieken van Burgum, Sint Nicolaasga en Bedum wordt f 11,8 miljoen geïnvesteerd.

Behalve dat de produktie zal worden teruggebracht van 120.000 ton naar 100.000 ton per jaar zal er ook in verwerking van de kaas wat veranderen. Zo zal de kleinverpakking van stukjes kaas voor de export worden gesloten. Die behoefte zal worden gedekt door aankopen van derden. Dit jaar en volgend jaar wordt gekenmerkt als de periode van overgang. Daarna zullen de resultaten zichtbaar moeten worden in de melkprijs. Ten opzichte van vorig jaar heeft de kaasdivisie dit jaar al aanzienlijk beter gedraaid”, aldus Boersma.

In de loop van 1994 jaar moet er een rendement op tafel komen te liggen dat *f* 25 miljoen hoger is dan dat van volgend jaar. Dat komt neer op 1,5 cent per kilogram melk. Boersma: „Dan zitten wij op het niveau van de vrije fabrieken.”

Nieuwsblad vh Noorden 1992-07-11-1

Voortduren onrust Friesland Frico Domo

Van onze redacteur economie Rob Zijlstra

GRONINGEN - Zuivelgigant *Friesland Frico Domo* haalt niet alleen met regelmaat 'het nieuws' omdat bij dit noordelijk concern ruim 5.700 melkveehouders zijn aangesloten die jaarlijks rond de 1,8 miljard liter melk leveren, 4.300 medewerkers (in Nederland) telt, een jaaromzet heeft van rond de vier miljard gulden en de gehele wereld tot haar werkterrein kan rekenen. Dat de zuivelgigant, ook nog de grootste kaasproducent van Europa, soms dagen achtereen krantenkolommen vult heeft vooral te maken met de voortdurende onrust rond het bedrijf.

Donderdagmiddag maakte *Friesland Frico Domo* bekend binnen een jaar tijd 415 arbeidsplaatsen te willen schrappen in de kaasdivisie. Gedwongen ontslagen worden niet uitgesloten. De vakbonden zijn, uiteraard, woedend. Volgens het FNV (“Dit is de manier om ruzie met ons te krijgen”) is de drastische inkrimping van de kaasdivisie “onbegrijpelijk, temeer omdat het zuivelconcern nog steeds geen goed onderbouwde toekomstvisie heeft”. Alleen daarom al mag worden aangenomen dat de onrust rond het hoofdkantoor aan de Tesselschadestraat in Leeuwarden nog lang niet voorbij zal zijn.

In 1990 fuseerden de zuivelcoöperaties *ccFriesland* en de Coöperatie Melkproduktenbedrijven *Noord-Nederland* (Frico Domo) tot een nieuw internationaal zuivelconcern: *Friesland Frico Domo*. In dat eerste jaar van het bestaan werd een omzet geboekt van vier miljard gulden, hetgeen de directie destijds 'redelijk optimistisch' stemde.

Kritiek

In de ogen van de vakbonden was er echter allerm minst reden om eveneens 'redelijk optimistisch' te zijn. De kritiek van de bonden was (en is) dat het bij het zuivelconcern ontbreekt aan een duidelijke koers. Volgens de bonden zou het concern veel meer marktgericht moeten werken. De wens van de vakbonden werd in eind 1991 door de directie overgenomen: om marktgerichter te kunnen werken, zo meldde het concern in oktober vorig jaar, is een sanering noodzakelijk. Aangekondigd werd dat in de komende jaren 550 arbeidsplaatsen moesten verdwijnen en dat er fabrieken gesloten zouden worden. En dat was nou net niet de bedoeling van de vakorganisaties.

In de tweede week van februari dit jaar werd een nieuwe bron van onrust 'aangeboord': het onderzoek naar een mammoetfusie tussen *Friesland Frico Domo* en *Coberco* uit Zutphen. Met een gezamenlijke omzet van zo'n zeven miljard gulden zou dit de grootste zuivelcoöperatie worden van Nederland en een van de grootsten in Europa. Vorige maand ketste de fusie echter af. Wel werd besloten om nauwer te gaan samenwerken.

Maar het fusie-onderzoek had meer gevolgen. Bestuursvoorzitter A. Alberts schrijft in het laatst verschenen informatieblad '*Melkspiegel*' van het bedrijf: "Door het fusie-onderzoek hebben we veel meer inzicht gekregen in de sterke en zwakke onderdelen van onze onderneming. Het fusie-onderzoek heeft duidelijk aangetoond - waar we overigens al van overtuigd waren - dat onze coöperatie veel perspectief heeft als marktgedreven onderneming, mits zaken in eigen huis op orde zijn."

Slachtoffer

Reorganisatie (of sanering) is het middel dat is gekozen om in eigen huis de orde op zaken te stellen. De inkrimping van de kaasdivisie (van 120 naar 100 duizend ton per jaar) is een van de onderdelen. De kaasfabrieken in **Tuk** (Overijssel) en in het Friese **Oosterzee** zijn het slachtoffer. Toen in april dit jaar de sluitingen werden aangekondigd, ging het personeel van beide fabrieken voor bijna drie weken in staking. Toen nog lag er de toezegging dat er geen gedwongen ontslagen zouden vallen. Twee maanden later knapte de fusie met *Coberco* af, waarop de directie tot een 'diepere' reorganisatie besloot dan eerder was voorgenomen. De toezegging dat er geen gedwongen ontslagen zouden vallen, is donderdag door de directie dan ook losgelaten.

Het uiteindelijke doel van de reorganisatie is om de aangesloten melkveehouders zo snel mogelijk een hogere melkprijs te kunnen betalen. Want daar, ligt de kern van hét probleem van zuivelgigant *Friesland Frico Domo*: steeds meer veehouders keren het concern de rug toe omdat zij bij de concurrent, de niet coöperatief gebonden 'vrije fabrieken' in Friesland, een veel hogere prijs krijgen voor hun melk.

Leeuwarder Courant 1992-07-11

CNV akkoord met sluiting van twee kaasfabrieken

LEEWARDEN – De Industrie- en Voedingsbond CNV gaat er in principe mee akkoord dat de FFD-kaasfabrieken van **Oosterzee** en **Tuk** worden gesloten. De bond verzet zich echter tegen het sluiten van het opslag- en veredelingscentrum van *Friesland Frico Domo* op **De Hemrik** in **Leeuwarden**. Districtsbestuurder Henk Amperse heeft dat gisteravond meegedeeld na een gesprek met de kaderleden.

Hij zei geneigd te zijn alleen dan met de sluiting akkoord te gaan als die op korte termijn haar beslag krijgt. Dan kunnen namelijk de 111 medewerkers in Oosterzee en Tuk op ordentelijke wijze elders in het concern een plaats krijgen, hetzij in een andere kaasfabriek, hetzij in een andere vestiging.

Het CNV is tegen de sluiting van de vestiging op de Hemrik omdat dat bedrijf nog nooit is gebruikt voor de kaassoorten waar het destijds voor is opgezet, aldus het kader. De sluiting van dat

bedrijf wordt niet onderbouwd door argumenten die het CNV voldoende vindt. „Laat de noodzaak eerst maar eens nader worden vastgesteld”, aldus Amperse.

De kaderleden hebben gisteravond tevens verklaard dat gedwongen ontslagen niet worden geaccepteerd. Er is een sociaal plan opgesteld „en dat gooien wij niet zo maar over boord”, aldus Amperse. „Ze kunnen hoog en laag springen, maar dan komen ze ons tegen”.

Leeuwarder Courant, 1992-07-11

Friesland Frico Domo verder uitkleden

(KAF EN KOREN – WILLEM STEGENGA)

NEGEN JAAR LANG is het onrustig geweest in de Friese zuivel. Onrust is doorgaans heilzaam; iedereen staat op scherp. In die lange periode is er in wezen dan ook maar één categorie echt de dupe geworden: de werknemers van *Friesland Frico Domo*. Al waren de regelingen voor het oog van de wereld nog zo riant, de positie van een aantal van hen is niet te benijden en dat aantal zal alleen maar groeien. En de boeren van FFD? Zij hebben minder aan melkgeld ontvangen dan hun collega's van andere coöperaties, maar ze zijn niet in de problemen geraakt. De melkveehouderij is nog steeds een goede tak, al nemen de bedreigingen toe.

Friesland Frico Domo wil nu naar kleinere eenheden. Alles moet zo snel mogelijk boven water komen: het goede en het slechte. De directie kan dan direct ingrijpen. Wat er aan personeel overblijft, zal nauwelijks gemotiveerd aan al weer een nieuwe toekomst beginnen. De mensen zijn al zo vaak bediend met bespiegelingen over nieuwe perspectieven. Die werden steevast verdreven door nieuwe teleurstellingen.

Het verschil tussen gemotiveerd en niet-gemotiveerd personeel valt in centen van de melkprijs uit te drukken. Om de motivatie terug te krijgen, moet de omwenteling van het concern een totale zijn. Zij moet volkomen afwijken van bestaande patroon van een afslanking hier, een sluiting daar en een inkrimping ergens anders met als tegenprestatie een investerinkje.

Men kan er lang en breed over praten, maar de *vrije zuivelfabrieken* hebben aanzien. Bij de boeren van *Friesland Frico Domo* en bij het personeel. Niet voor niets schreven de werknemers van de Frico-kaasfabriek in **Oosterzee**, dat overheveling van hun fabriek naar *De Goede Verwachting* in **Workum** een mooie oplossing voor hun probleem zou zijn.

Dat idee verdient een nadere uitwerking. De Friese zuivel stoelt op vier poten: kaas, condens, consumptiemelk en poeder. Kaas is de belangrijkste. Daar scoort *Friesland Frico Domo* slecht in. Met condens en vooral op markten buiten Europa heeft het concern een prima positie opgebouwd. Geen andere zuivelindustrie in Nederland kan een vergelijking doorstaan.

Die oude CCF-tak - voor het gemak maar even zo genoemd - is opgebouwd met steun van de vrije fabrieken. Die steun is verkild. *De Goede Verwachting* is C-lid van *Friesland Frico-Domo*, de andere drie (**Oosterwolde**, **Oudwoude** en **Gerkesklooster**) zitten de rit uit en kappen er dan mee.

CCF-tak is doorgaans winstgevend. Het moet mogelijk zijn om daar weer een speerpunt van de gezamenlijke Friese zuivel van te maken. Er is nog een basis voor, zolang de vrije fabrieken

melk aan de 'CCF' leveren. Bovendien moet dat concern in de toekomst miljoenen aan die fabrieken uitkeren wegens verworven oude rechten (aandeel in het eigen vermogen).

Consumptiemelk en industriële produkten zou men kunnen verzelfstandigen tot de kennelijk populaire business-units. Consumptiemelk slokt melk op, industriële produkten steeds minder. Die laatstgenoemde eenheid zou het visitekaartje kunnen worden voor de produktvernieuwing en van de verwerking van plantaardige grondstoffen.

Kaaseenheden

MET DE KAAS moet wat anders gebeuren. Uit de onderzoeken van de *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken* blijkt dat de kaasfabrieken van *Friesland Frico Domo* economisch goed werken. Het is een publiek geheim dat de fabriek van **Dronrijp** van alle noordelijke kaasfabrieken het meest rendabel produceert. Directeur Sijtze Folkerts was dat overigens in **Wommels** al gewend.

De motivatie in de kaasfabrieken van *Friesland Frico Domo* is over het algemeen groot. De acties van het personeel tegen de sluiting van **Tuk** en **Oosterzee** bewijzen dat, de prijzen die de kaazen uit die fabrieken halen evenzeer. Als directie moet je dat koesteren.

De directie wil die fabrieken sluiten. Er is evenwel een andere mogelijkheid. De vrije fabrieken moeten over de streep worden getrokken om hun aandeel in de 'CCF' weer fleur, aanzien en inhoud te geven. De directie van *Friesland Frico Domo* heeft daar een prachtige troefkaart voor in handen. Zij moet de kaasdivisie verdelen over de vrije fabrieken.

Vrije fabrieken kunnen kaas maken en kaas verkopen. Alle vier hebben de afgelopen jaren juist in de kaasproductie en -opslag voor miljoenen geïnvesteerd. Zij kopen bovendien miljoenen kilogram melk aan voor die kaas, terwijl *Friesland Frico Domo* van die bijkoop af wil. Een beter bewijs dat de vrije coöperatie met kaas kan omgaan is er niet.

Personeel van de FFD kaasfabrieken wil best werken onder een directie die getoond heeft voor prima kaas een prettige prijs te kunnen behalen. Boeren zouden geen reden meer zien om weg te lopen. Samenwerkingsverbanden zijn nu veelal ontstaan uit armoede. Dit plan kan worden gepresenteerd met de aanbeveling dat hier de sterke kanten van de Friese zuivel worden versterkt.

Beloning

HET IS ingrijpend. Het is niet alleen daarom de vraag of het enige kans van slagen heeft. Er is nog een facet. Het nieuwe bestuur van de *Friesland Frico Domo* heeft met steun van zijn leden besloten de eigen vergoeding aanzienlijk op te krikken. Bijna een verdubbeling van de oude situatie. Wel behoren wachtgeld en pensioen tot het verleden en moeten de vergoedingen van derden, voortvloeiend uit hoofde van die functie, worden terugbetaald.

Voorzitter Arie Aalberts heeft een salaris dat neigt naar dat van een directeur: f 180.000. Dat geld had hij gemist als hij voor Frico/Domo had bedankt en zijn melk via de handel van Sijtze van der Honing aan de *Zuid Oost Hoek* had geleverd. De leden van het dagelijks bestuur Lammert Knobbe uit Gersloot en Hendrik Westenbrink uit Wapserveen krijgen daar 40 procent van, oftewel f 72.000. De andere bestuursleden ontvangen het niet onaardige bedrag van 30 procent van 's-voorzitters wedde: f 54.000. De oude weelde, die zo kenmerkend was voor de vroegere CCF, is kennelijk nog niet wegbezuinigd.

Wanneer *Friesland Frico Domo* en de vrije fabrieken het plan willen laten slagen, moeten deze beloningen verdwijnen. Dat zijn de vrije fabrieken niet gewend. Goede bestuurders verdienen een goed salaris. Je kunt je alleen afvragen of een dagelijks bestuurslid van een zuivelcoöperatie bijna hetzelfde (f78.285) moet verdienen als Jef Mares, de voorzitter van het *Landbouwschap*. Bestuurders zijn evenwel pas echt goed, als ze hun eigen belangen willen wegcijferen en het algemeen boerenbelang voor ogen houden.

Leeuwarder Courant 1992-07-14

FFD-personeel Oosterzee steigert tegen directie

OOSTERZEE - In een open brief heeft het personeel van de FFD-vestiging in Oosterzee stelling genomen tegen de directie. Het personeel zegt dat er in 'vredestijd' een sociaal plan is opgesteld. Nu de sluiting van de fabriek weer op de agenda staat „wordt dat plan eenzijdig aan de kant geschoven”.

De basis van dit plan is dat er bij sluiting van het bedrijf voor elke vaste medewerker een vaste arbeidsplaats in het concern zal zijn. Dat nu blijkt niet het geval te zijn. 'Oprotpremie', indeling als een soort uitzendkracht in een arbeidspool, werk buiten het concern en zelfs gedwongen ontslag staan het personeel te wachten, aldus de FFD-medewerkers.

Het personeel ziet hier ook een tegenstrijdigheid in met de regels in de cao. Het tegemoet komen aan de eisen van veehouders mag niet ten koste gaan van het sociale plan, aldus het personeel.

Nieuwsblad van het Noorden, 1992-07-21

ook MAP Coberco

Coberco voor samenwerking met Friesland Frico Domo

ENSCHEDÉ - Het zuivelconcern *Coberco* denkt dat er na het afketsen van een fusie met *Friesland Frico/Domo* toch een samenwerking tussen beide bedrijven komt, resulterend in het op de markt brengen van een merk zuivelprodukten. Voorzitter J. Plageman van de Coberco-hoofddirectie zegt in het jongste nummer van het huisorgaan *Coberco-Post* dat 'deelsamenwerking' met één merk („hoe dat ook zal heten”) voor beide partners voordelig zal zijn.

Coberco en *Friesland Frico Domo* zouden, volgens Plageman, kunnen samenwerken op het terrein van de consumptiemelk, condens en lang houdbare produkten. Bij de consumptiemelk liggen de resultaten van Coberco gunstiger dan hij de Friese partner, bij condens is dat omgekeerd. Samenwerking heeft het voordeel van een vergroot marktaandeel, de mogelijkheid om de kosten te spreiden en een betere efficiency in de productie.

Leeuwarder Courant, 1992-07-25

Thais offer op het noordelijk zuivelblok

(KAF EN KOREN – WILLEM STEGENGA)

ER ZIJN IN het liedboek van welk kerkgenootschap dan ook weinig psalmen en gezangen te vinden waarin zo de lof wordt gezongen als *Friesland Frico Domo* doet in haar jaarverslagen over de *Foremost*-vestiging in **Thailand**. Een proeve: record ijsverkoop ondanks de concurrentie; de markt groeit nog steeds en biedt interessante mogelijkheden voor de komende jaren; Thailand heeft met 11 procent de snelst groeiende economie ter wereld; omzet en resultaat in de ijsdivisie lieten bevredigende groei zien; verbeterde winstgevendheid.

Vorig jaar is een miljoenenstroom aan geld uit de buitenlandse vestigingen naar de boeren van *Friesland Frico Domo* gegaan. Er moest een melkprijs worden gezet en derhalve moest er maar van een oud patroon worden afgeweken. Dat patroon was gericht op uitbouw van de buitenlandse vestigingen. De daar behaalde winsten, veelal bestemd voor investeringen, verhoogden vorig jaar de uitbetaling.

Het invreten is nog verder gaan. Kort geleden hebben bestuur en directie besloten de ijsdivisie van *Foremost-Thailand* aan concurrent *Unilever* te verkopen. Een kat in het nauw maakt rare sprongen. De prijs is niet beken gemaakt, maar ingewijden zouden zich verbazen als er minder dan f 100 miljoen voor is ontvangen.

Dat geld is nodig om de reorganisatie in de vestigingen hier te lande te kunnen bestuiveren en om de melkprijs volgend jaar al boven NAP te brengen. Er werken vijfhonderd mensen in de ijsdivisie in Thailand. Kennelijk gaat, wat de sociale kant betreft, het reorganiseren daar eenvoudiger dan hier.

De zuivelcoöperatie heeft met deze transactie in Thailand een speerpuntpositie opgegeven. Niet alleen trok ze met een goed merk het land in, er was ook een prima distributienet opgezet, gespreid over de steden en over het Thaise platteland.

Unilever had niets, maar begon twee jaar terug met ijs in Bangkok. Alle rapporten die bij *Friesland Frico Domo* binnenkwamen, wezen erop dat de coöperatie niet van haar topositie was weg te drukken. Nu heet het dat *Unilever* met 'impulsijs' inmiddels marktleider in Bangkok en omgeving is geworden. Met ander ijs dus niet.

Friesland Frico Domo wil ook in Thailand terug naar de kernactiviteiten, zo luidde de verklaring. Ijs is daar evenwel een kernactiviteit. Een activiteit die in omvang alleen maar zal toenemen. De economie floreert, de bestedingen van de consument nemen toe. In Thailand neemt de bevolking bovendien de Amerikaanse gewoonten wat over. Zij nuttigt dus steeds meer ijs. Alle reden voor een concern dat markten merkgericht te werk wil gaan om daar verder aan te werken, zou je zeggen.

Rapporten zijn net kleurplaten. Je kunt de tinten kiezen die je het beste uitkomen en daarmee de vakjes opvullen. Onomstotelijk staat evenwel vast dat Zuidoost-Azië tot de snelst groeiende economische eenheden van dit aardrijk behoort.

Zeker en gewis is eveneens, dat de positie van Hongkong wankelt. Bangkok zal daarvan profiteren. Een groot deel van de daaruit voortvloeiende schone vooruitzichten zijn nu echter voor een

handvol zilverlingen verkocht om op korte termijn de boeren van *Friesland Frico Domo* te gerieven. Jammer voor later. Zeker als de revenuen uit dit deel van de wereld die van de huidige winstmaker Foremost-Thailand nog eens zullen overtreffen. Thailand en Indonesië samen tekenden de laatste jaren voor forse resultaten: f 20 miljoen winst in 1990 en f 36 miljoenen vorig jaar.

Naast de bedrijfswinst was er ook de vergoeding voor verleende technische en operationele bijstand vanuit Leeuwarden. Rekbare en mede daardoor aantrekkelijke onderdelen. Bovendien neemt de waarde van het onroerend goed elk jaar fors toe. In zeven jaar tijd is dat bedrag acht keer over de kop gegaan, aldus een ingewijde. Er zat dus een enorme stille reserve in Bangkok. Unilever zal er wel raad mee weten.

Oude vete

HET THAISE OFFER heeft ertoe bijgedragen dat in de noordelijke zuivel de oude tegenstelling tussen *Friesland Frico Domo* en de vrije zuivelfabrieken weer is opgelaaid. De vrije fabrieken hebben nog f 72 miljoen van *Friesland Frico Domo* te goed, het aandeel in het eigen vermogen van de voormalige CCF. Dat geld zal in 2001 worden uitbetaald. Tot die tijd leveren de vrije fabrieken 15 procent van hun melk aan *Friesland Frico Domo*.

Drie van die vrije fabrieken maken zich nu ongerust: **Oosterwolde, Oudwoude en Gerkesklooster**. (**Workum** is C-lid van FFD en neemt een aparte plaats in). *Friesland Frico Domo* verkoopt posities in Thailand, die mede door de vrije fabrieken zijn opgebouwd. *Friesland Frico Domo* ontvangt daar geld voor en met dat geld zou die coöperatie in beginsel over de melkprijs van de vrije fabrieken kunnen sprinten. Voor een boer van *Friesland Frico Domo* moet die ongerustheid een prettig vooruitzicht zijn.

Wat de drie vrije fabrieken echter het meest ongerust maakt, is dat er wordt geknabbeld aan de omvang van *Friesland Frico Domo*. Is dat concern in 2001 nog wel in staat die f 72 miljoen op te hoesten?

Om die vraag te doen resulteren in een concrete actie, moest er een aanleiding zijn. De fiscus bracht die. Het uit te keren eigen vermogen zou onbelast zijn. De belastingdienst vindt dat dat niet kan en vroeg een bijdrage van 35 procent. Dat bedrag werd later weliswaar teruggebracht tot enkele miljoenen, maar blijft nog groot genoeg om over te bakkeleien.

Reken de hele handel maar in één keer af. Dan is er een einde gemaakt aan alle gedonder over en weer, zo werd voorgesteld. Een handigheidje van de vrije fabrieken, die nu meer dan ooit voelen dat ze een paar jaar geleden te gemakkelijk hebben toegegeven aan de eisen van *Friesland Frico Domo*.

Directeur André Olijslager van *Friesland Frico Domo* heeft een tegenzet gedaan: de vrije fabrieken mogen van nu af hun melkleverantie aan *Friesland Frico Domo* stoppen, maar ze krijgen dan niet de toegezegde f 72 miljoen. Daar gaan de vrije fabrieken niet mee akkoord. De spanning blijft zodoende nog een tijdlang boven de noordelijke zuivel hangen.

En dat juist op een moment dat *Friesland Frico Domo* rust nodig heeft om de eigen reorganisatie door te voeren. Die reorganisatie is haar in feite opgedrongen door de vrije fabrieken. Ook daaruit blijkt de waarde die die fabrieken voor de melkveehouderij in Noord Nederland hebben. De boeren van *Friesland Frico Domo* zouden de vrije fabrieken daar dankbaar voor moeten zijn.

Leeuwarder Courant 1991-07-25

Personeel FFD neemt weer adviseur in de arm.

LEEWARDEN - De centrale ondernemingsraad van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* heeft het adviesbureau Tim Lakeman in Wijk bij Duurstede opnieuw opdracht gegeven te kijken naar het reorganisatieplan van de kaasdivisie. Lakeman heeft dat begin dit jaar ook gedaan. Toen was zijn conclusie dat de voorgenomen sluiting van het opslag- en distributiecentrum op *de Henrik* in Leeuwarden onvoldoende was onderbouwd. Hij zei toen ook dat er aan het licht was gekomen dat de kaasdivisie in 1990 een verlies had geleden van f 11,2 miljoen. In 1995 moet die divisie een winst opleveren van f 5,9 miljoen.

Tot het moment dat de nieuwe bevindingen van Lakeman bekend zijn, willen de vakbonden niet meewerken aan een reorganisatie. Die is wel nodig, zei Dick Heinen van de Voedingsbond FNV gistermiddag. „Ik zet echter grote vraagtekens bij de manier waarop er moet worden gereorganiseerd en bij het aantal mensen dat daardoor moet afvloeien.”

Heinen vraagt zich bovendien af of bepaalde kaassoorten, die nu in de fabriek van **Oosterzee** worden geproduceerd, moeten worden afgestoten. De directie stuurt daar op aan. Heinen denkt daarbij onder andere aan de Goudse kaas van vier kilogram waarmee andere fabrieken wel succes hebben. Heinen: „Het aantal aanbieders van die kaassoort is gering”.

Behalve Lakeman zullen de economen van de vakbonden het reorganisatieplan doorvlooiën. De bonden zijn gistermiddag blijven zitten met vragen over de marktgerichte benadering van het concern, met de organisatie van de onderneming en de reorganisatie van verschillende divisies en afdelingen.

Henk Amperse (CNV): „De directie heeft ons gevraagd of het eerder afgesproken sociaal plan nog voor herziening bespreekbaar is. Wij hebben gezegd dat dat plan boven water moet blijven”. Heinen: „Als het mes van de gedwongen ontslagen niet van tafel wordt gehaald, zal dat een belangrijke frustratie vormen voor de verdere onderhandelingen”.

Volgens woordvoerder Peter den Oudsten van *Friesland Frico Domo* zijn de bonden uitgenodigd vragen over de reorganisatie in te dienen. Alleen de Voedingsbond FNV heeft daar geen gebruik van gemaakt. Op voorstel van de bonden zal de directie nu wel bepaalde voorgestelde wijzigingen in het sociale plan nader uitwerken. „De directie is beslist niet uit op gedwongen ontslagen, maar ziet gezien de huidige omstandigheden geen andere uitweg”, aldus Den Oudsten.

Leeuwarder Courant 1992-08-05

CDA-Kamerlid j. de Graaf in Leeuwarden op stage

'Frico komt niet onder gedwongen ontslagen uit'

LEEUWARDEN - Het CDA-Kamerlid Jan de Graaf is er vrijwel van overtuigd dat de reorganisatie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frigo Domo* niet zonder gedwongen ontslagen kan. „Om nu te zeggen dat men iedereen aan het werk kan houden, is mij een slag te ver. Alles moet worden gedaan om de mensen te herplaatsen, maar dat houdt natuurlijk een keer op. Ten langen leste sluit ik dan gedwongen ontslagen ook niet uit”.

De Graaf is deze week bij *Friesland Frigo Domo* op stage, net als andere Kamerleden een week meedraaien in een bedrijf. De 'stage' is bedoeld om de parlementariërs dichter bij de praktijk te brengen. Ze leggen doorgaans wel werkbezoeken af, maar dit bevalt te Graaf beter. „Je bent alleen en je hebt meer tijd. Dat zijn factoren die je anders niet hebt.”

Na een paar dagen *Friesland Frigo Domo* is hij van oordeel dat de mentaliteit van de boeren zakelijker is geworden dan in de tijd van pake. „De boeren hebben bij deze reorganisatie hun eigen verantwoordelijkheid. De bonden ook. Ik heb begrepen dat de werknemers in de zuivelindustrie behoren tot de best betaalde in ons land. De vakbonden moeten aan de lange termijn denken en niet aan de volgende cao. Zij hebben met de boeren de verantwoordelijkheid dit bedrijf gezond te maken.”

Zwaartepunt

Met de reorganisatie staat de coöperatie volgens De Graaf nog maar aan het begin. „Er staat nog een hele hoop te gebeuren. Ze zijn er nog lang niet. Ik wil geen oordeel geven over het afspringen van de fusie met *Coberco*, maar ik heb de indruk dat dat niet zo gek voor Friesland is geweest. Nu blijft het zwaartepunt van de coöperatie in Leeuwarden en dat had anders wel eens op een andere plaats kunnen komen.”

Wat er nu bij de coöperatie op stapel staat moet volgens hem gelukken. „Dan blijft het op lange termijn ook een leidend bedrijf. Zo niet dan wordt het een lijdende onderneming. De komende herfst wordt cruciaal, maar het kan.

Als de operatie mislukt hou je een tweederangs industrie over. Nu heeft *Friesland Frigo Domo* van de drie grote zuivelcoöperaties in ons land de beste positie in het buitenland. Dat kan zo blijven als het moederbedrijf een hoogwaardige onderneming blijft. Anders blijft er in het buitenland ook weinig over.”

De Graaf vermoedt dat de melkaanvoer in Friesland redelijk stabiel zal blijven. „De boeren moeten er dan natuurlijk wel om denken dat er geen quota naar Brabant worden verkocht.” De komende tien jaar zal het aantal boeren dat bij *Friesland Frigo Domo* volgens De Graaf teruglopen met 1000 tot 4400. „Dat hoeft niet ten koste van de melk te gaan. Het aantal koeien zal ook minder worden, ook daardoor zal er niet minder melk komen, want de melkgift per koe zal stijgen.”

De Graaf concludeert daar uit dat er best nog wat grond voor natuurbeheer overblijft. „Als nu dat slechte land - slecht voor de landbouw, maar voor de natuur kan het waardevol zijn - naar de natuurbescherming gaat zal dat niet ten koste van de zuivelfabrieken gaan.”

Leeuwarder Courant 1992-08-21

Voor werknemers kaasdivisie geen seniorenregeling FRIESLAND FRICO DOMO:

LEEWARDEN - Een seniorenregeling, zoals die enkele jaren geleden gold bij de voormalige CCF, zit er voor vertrekkende werknemers in de kaasdivisie van *Friesland Frico Domo* (FFD) niet in. Dat zegt woordvoerder **Douwe Tamminga** van FFD in een toelichting op het gesprek dat de onderneming gisteren met de vakbonden voerde over de sluiting van de kaasfabrieken in **Tuk** en **Oosterzee** en de kaasopslag **De Hemrik** in Leeuwarden.

Friesland Frico Domo reserveerde vorig jaar *f*70 miljoen om de kaasdivisie te kunnen reorganiseren. Het grootste deel van dat bedrag is bedoeld om de te sluiten bedrijven in **Tuk**, **Oosterzee** en **Leeuwarden** in één keer af te kunnen schrijven. Met de rest van het geld zal de onderneming afvloeiingsregelingen voor de werknemers financieren. FFD kan in de kaasdivisie onvoldoende rendement halen en wil daarom de kaasproductie terugbrengen van 120.000 naar 100.000 ton per jaar. De reorganisatie gaat gepaard met het verlies van 416 banen.

De vakbonden hebben bij de directie aangedrongen op een seniorenregeling voor werknemers ouder dan 55: FFD zou hen tot hun pensioen een aanvulling moeten geven op hun wettelijke uitkering. Tijdens de laatste reorganisatie van CCF maakten zo'n tweehonderd werknemers van die regeling gebruik. Zij trokken aldus gaten, die opgevuld werden door mensen wier baan eveneens verdween, maar die elders binnen het bedrijf weer aan de slag wilden. De directie van FFD meent dat een seniorenregeling er dit keer niet in zit. „We moeten binnen de voorziening blijven die we voor de reorganisatie getroffen hebben, dus binnen de *f*70 miljoen. Een seniorenregeling is duur. Wij denken dat het niet meer haalbaar is”, aldus woordvoerder Douwe Tamminga.

Afspraak

FFD heeft tijdens het gesprek met de bonden nog eens herhaald zijn uiterste best te doen gedwongen ontslagen te voorkomen. De mogelijkheid dat er toch gedwongen ontslagen zullen vallen, houdt de onderneming echter open. De bonden verzetten zich daar heftig tegen. Zij willen vasthouden aan de afspraak die al sinds de jaren veertig in de zuivel geldt. Vlak na de Tweede Wereldoorlog, tijdens de eerste fusiegolf in de zuivel, besloten werkgevers en werknemers tot nader order de stelregel 'de mensen met de melk mee' te hanteren. Gedwongen ontslagen waren uitgesloten, luidde de afspraak. De bonden, die bereid zijn in te stemmen met nader te formuleren wijzigingen in het sociaal plan, praten op 7 september verder met de directie.

Leeuwarder Courant 1992-09-03

Vrije fabrieken staken melklevering aan FFD

LEEUWARDEN - De zuivelcoöperaties *Twee Provinciën* in **Gerkesklooster** en *Huisternoord* in **Oudwoude** staken de melklevering aan *Friesland Frico Domo*. Het contract tussen partijen is beëindigd, nu de fiscus weigert een gedeelte van het vermogen van het voormalige *CCFriesland* in het jaar 2000 belastingvrij aan *Huisternoord* en *Twee Provinciën* uit te keren. De aanspraken van de beide zogenoemde *vrije fabrieken* zijn nu geheel van de baan. Wel moeten ze uittegeld aan *Friesland Frico Domo* betalen. Daarover wordt nog onderhandeld.

De uitkomst van het al jaren slepende geschil tussen deze vrije fabrieken en *Friesland Frico Domo* betekent een financiële meevaller voor de laatste partij. *Twee Provinciën* maakte aanspraak op f 14 miljoen. *Huisternoord* op f 1.7 miljoen van het eigen vermogen van *CCFriesland*. Woordvoerder Peter den Oudsten van *Friesland Frico Domo* erkent dat zuinigjes door op te merken dat „het beslist geen nadeel oplevert”.

De afgelopen tijd is vergeefs geprobeerd om alsnog tot een overeenkomst te komen. Dat lukte alleen met *De Zuid Oost Hoek* in **Oosterwolde**. Die zet de melklevering aan *Friesland Frico Domo* voort en houdt ook aanspraak op een deel van het eigen vermogen van *CCFriesland*. De drie vrije fabrieken bevochten eerder gezamenlijk f 72 miljoen uit het eigen vermogen van *CCFriesland*. Ontbindende voorwaarde was echter dat de vermogensoverdracht belastingvrij zou plaatsvinden.

Zuivelconcern *Friesland Frico Domo* mist door het staken van de leveranties van de twee vrije fabrieken een melkstroom van 25,7 miljoen kilogram melk. Dat is een in verhouding geringe hoeveelheid. 0,9 procent van de totale melkaanvoer van FFD. De drie vrije fabrieken waren contractueel verplicht 15 procent van hun melkstroom aan *Friesland Frico Domo* te leveren. Volgen Den Oudsten heeft het stopzetten verder geen consequenties voor het concern.

Leeuwarder Courant 1992-09-05

Reorganisatie bij FFD-kaasdivisie kost meer banen

WOLVEGA - De reorganisatie in de kaasdivisie van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* kost nog meer arbeidsplaatsen. Uitwerking van het zogenoemde 'kaasplan' komt uit op een verlies van 450 banen. Eerder ging het bedrijf uit van 416. Het nieuwe 'kaasplan' voorziet ook in de sluiting van kaasdistributiecentrum *DC-Noord* in **Wolvega**.

DC activiteiten van het kaasdistributiecentrum van Frico in **Wolvega**, worden verschoven naar het Frico-distributiecentrum in **Raamsdonksveer**. Daar wordt de distributie van kaas voor Nederland geconcentreerd. Bij DC-Noord in **Wolvega** zijn nu een dertig arbeidsplaatsen, waarvan de helft verloren gaat.

Wolvega wordt verheven tot het centrale punt van Frico voor de kaasexport. Daartoe wordt f 22 miljoen geïnvesteerd in nieuwe opslagcapaciteit. Dat is nodig vanwege de aangekondigde slui-

ting van de huidige kaasopslag *Hemrik* in **Leeuwarden**. De kaasexport komt onder een zelfstandige werkmaatschappij met de naam *Frico International*, waar 107 arbeidsplaatsen zullen zijn.

De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* heeft een nadere uitwerking gemaakt van het deze zomer gepresenteerde 'kaasplan', wat maandag met de vakbonden wordt besproken. Overeind blijft de sluiting van het moderne kaasopslagbedrijf *Hemrik*, alsmede de kaasfabrieken in **Oostertzee** en **Tuk**. In de aanvankelijke opzet ging de omvangrijke reorganisatie bij *Friesland Frico Domo* gepaard met een verlies van 416 arbeidsplaatsen. Nu komen daar nog eens 35 banen bij, volgens woordvoerder Peter den Oudsten van het zuivelconcern een gevolg van "het nogmaals kijken naar efficiency".

De nieuwe plannen van *Friesland Frico Domo* voorzien voorts in investeringen in de kaasfabrieken van **Burgum** en **Bedum**, ter waarde van f6,8 miljoen. In **Bedum** komt een nieuwe Casumatic-kaas-lijn en in **Burgum** wordt de opslagcapaciteit uitgebreid. *Friesland Frico Domo* reserveerde vorig jaar al f72,5 miljoen om de reorganisatie van de kaasdivisie uit te voeren. Het zuivelconcern besloot hiertoe omdat het onvoldoende rendement uit de kaasactiviteiten kon halen. Daarom wordt de kaasproductie terug gebracht van 120.000 ton naar 100.000 ton.

Den Oudsten zegt dat het uitgewerkte kaasplan voor *Friesland Frico Domo* "een solide basis voor de toekomst legt". Volgens hem zal uitvoering van de reorganisatie voorzien in een "enorme resultaatsverbetering".

Leeuwarder Courant-1992-09-19

Wergeaster fabriek gaat vrij zeker dicht

Van één onzer redacteuren

WARGA - De zuivelfabriek van *Friesland Frico Domo* in Wergea gaat vrij zeker dicht.

Ingewijden schatten de kans op overleven op minder dan 1 procent. Van officiële zijde wordt bevestigd dat de kans dat de fabriek wordt gesloten aanmerkelijk groter is dan dat het bedrijf open blijft. In Wergea werken ongeveer 310 mensen.

De geruchten over sluiting doen al jaren de ronde. In 1990 heeft de toenmalige directeur, ir. Bernard Bijvoet, daar voorlopig een einde aan gemaakt door het personeel schriftelijk mee te delen dat het bedrijf niet voor 1995 wordt gesloten. Ook nu gaat het personeel ervan uit dat sluiting na dat jaar zal plaatsvinden.

Friesland Frico Domo wil de productiecapaciteit aanpassen aan de 1,8 miljard kilogram melk die jaarlijks wordt ontvangen. Een deel van de huidige melkplas wordt gekocht in binnen- en buitenland en daar wil de directie een eind aan maken.

Bekend is dat het concern 1200 banen wil schrappen, waarvan 200 in de consumptiemelk en 100 in de afdeling industriële producten, waartoe boter behoort. Met *Coberco* in Zutphen wordt gesproken over samenwerking op het terrein van consumptiemelk.

Lot bezegeld

Als dat overleg resultaat heeft is het lot van Wergea bezegeld. Woordvoerder Peter den Oudsten zegt dat de directie nog niets heeft besloten. Komt er een lichte vorm van samenwerking dan zal

Wergea hooguit in sterk afgeslankte vorm door kunnen gaan. Een deel van de productie wordt dan naar **Groningen** overgeheveld.

De fabriek in Wergea is bepalend voor de situatie in het dorp. Historisch gezien heeft de fabriek ook betekenis. In 1986 werd hier het honderdjarig bestaan van de Nederlandse coöperatieve zuivelindustrie gevierd. Bovendien is Wergea de bakermat van de vakbond voor werknemers in de zuivelindustrie, die in 1900 door Marten Kalsbeek uit dit dorp werd opgericht.

Leeuwarder Courant 1992-10-01 – 1

Nog groter banenverlies bij FFD. **Bonden vrezan voor 1450 arbeidsplaatsen; directie: 1218**

Van een onzer redacteuren

LEEUWARDEN - De vakbonden vrezan dat het verlies aan banen bij de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* niet zal worden beperkt tot de gisteren officieel aangekondigde 1218. Henk Amperse (CNV) denkt dat er na verloop van tijd minimaal zo'n 1450 banen verdwijnen. Dick Heinen (FNV) deelt die mening. „Als ik constateer dat er in een al uitgeknepen vestiging als de *Ommelanden* (**Groningen**) er weer dertig banen variabel moeten worden gemaakt, dan vrees ik het ergste”, aldus Heinen.

De directie heeft gisteren meegedeeld dat er 456 banen in de kaasdivisie sneven. Bij de condensfabriek aan de Peter Stuyvesantweg in **Leeuwarden** verdwijnen 460 arbeidsplaatsen. Oorspronkelijk ging het daar om 153 banen. De vakbondsleden en de ondernemingsraad waren verbijsterd over dit aantal. Geert Stevens, voorzitter van de centrale ondernemingsraad: „Ik kan mij voorstellen dat je schrikt als je daar werkt”.

Voorts wordt 'zo snel mogelijk' de consumptiemelk- en boterfabriek van **Warga** gesloten. Dat kost 250 banen. De consumptiemelk gaat naar **Groningen**, de boterproductie naar **Marum** of naar **Noorddijk** (Groningen). Daarnaast zullen er 52 banen verdwijnen bij de ledendienst en op het hoofdkantoor in Leeuwarden. Ook financieel topman Cees Willemsse is uit de directie gezet. Daarmee is het laatste lid van de oorspronkelijke fusiedirectie van Frico Domo (*Noord-Nederland*) en *CCFriesland* verdwenen.

Actie Warga

De ochtendploeg van de fabriek in Wergea, 160 medewerkers sterk, heeft een uur lang het werk neergelegd voor een bijeenkomst in de kantine als protest tegen de voorgenomen sluiting. Van een wilde actie is geen sprake zolang directie en vakbonden nog in discussie zijn over een sociaal plan.

Met toestemming van de bedrijfsleiding werd de vlag bij de hoofdingang halfstok gehangen. Naar verwachting zou ook de middagploeg een demonstratieve pauze houden. Gisteren is ook bekend geworden dat de Duitse vestiging - *Wöhrmann* in **Appeldorn** - weer winstgevend moet worden gemaakt. De bonden nemen aan dat ook dat niet zonder verlies van arbeidsplaatsen zal gaan.

De totale operatie moet de melkprijs van *Friesland Frico Domo* in twee jaar tijd brengen op het niveau van die van *De Goede Verwachting* in **Workum**, het verschil is nu 5 cent per kilogram. De directie heeft meegedeeld op korte termijn het saldo met f 94 miljoen te willen verbeteren. De afdelingen dagvers en consumptiemelkproducten moeten f 15 miljoen opbrengen, de kaasdivisie f 41 miljoen, sanering van de vestiging aan de Stuvvesantweg in Leeuwarden f 34 miljoen, de verpakkingsverbetering van de afdeling *Industriële Producten* f 1 miljoen en *Wöhrmann* f 10 miljoen. In deze opzet is rekening gehouden met een tegenvaller van f 16 miljoen. **Meer hierover volgende twee knipsels.**

Leeuwarder Courant 1992-10-01-2

Sanering *Friesland Frico Domo* 'rampzalig' voor zuivel

Vervolg van voorpagina

LEEUWARDEN - De forse sanering bij de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo*, die gepaard gaat met verlies van zeker 1218 banen, is hard aangekomen bij personeel en vakbonden. Dick Heinen (FNV) noemde de maatregelen rampzalig voor de werkgelegenheid in de noordelijke zuivel. De gevolgen voor de toeleveringsbedrijven, die veelal ook in het Noorden zitten, zullen evenmin gemakkelijk kunnen worden opgevangen.

„De zuivel is zo'n beetje de grootste tak in dit gebied. Neem dus maar van mij aan dat dit ook gevolgen heeft voor de ontwikkeling van het platteland. Het is gewoon schandalig. Dit gebeurt zonder erbarmen, zonder rekening te houden met wat dan ook”, aldus Heinen. Samen met Amperse verklaarde hij gisteravond dat de speurtocht naar nieuwe markten en speciaalproducten is gestopt. „Tegen alle zuivellogica in wordt het bulk.” Investeringen in nieuwe ontwikkelingen worden stopgezet, afspraken met bonden over de visie op langere termijn worden overboord gezet. Dat geldt ook voor het zoeken naar andere grondstoffen.

Verbijsterd

Het schrappen van 1218 banen garandeert een - betere overlevingskansen. De afspraak over een evenwichtige afweging van sociale en financieel-economische factoren gaat onder de mat, aldus de bonden. De bonden zijn verbijsterd. „Hiermee steekt de onderneming haar hoofd in de strop. Wij zijn van plan ons hard te verzetten en hard te werken aan alternatieven.”

De vakbonden willen hoofddirecteur André Olijslager niet alleen de zwarte piet toeschuiven. Heinen: „Dit heeft ook alles te maken met de gevolgen van het beleid dat de vorige directie en het vorige bestuur heeft “gevoerd”. Amperse: „Gevoerd? Nagelaten, zul je bedoelen.”

De bonden zullen eerst de zaken bekijken en afspraken met de directie maken over het sociale beleid. Aan de hand daarvan zullen zij nagaan welke offers er moeten worden gebracht ten behoeve van de 'onafwendbare reorganisatie'. Dat er wat moet gebeuren is de vakbonden duidelijk. Ondernemingsraadvoorzitter Geert Stevens: „Wij rennen van het ene ondernemingsplan naar het andere. Ik werk hier nu vijftien jaar, maar ik heb nooit rust gekend, nooit een moment dat je rustig met je werk bezig was. Ik denk dat iedereen het erover eens is dat het nu afgelopen moet zijn. Dat geldt zowel voor het personeel, directie als de veehouders.”

Meer saldo

De directie heeft de drastische ingreep gisteren officieel aangekondigd met de inleidende mededeling dat het resultaat over het eerst half jaar beter is geweest dan over de eerste zes maanden van vorig jaar. De omzet steeg licht.

Voorals kaas, export consumentenprodukten en industriële produkten deden het goed. De resultaten in West-Europa bleven gelijk, de divisie *Friesland International* scoorde eenzelfde 'uitstekend resultaat' als vorig jaar. Juist daar wil de directie de activiteiten uitbreiden. Dan is zij niet afhankelijk van de melkstrijd in eigen land.

Directeur weg

Na kaasdirecteur Wiebren Boersma is ook financieel directeur drs. Cees Willemse uit Haren aan de kant geschoven. Met hem is het laatste lid uit de fusie-directie Noord-Nederland-CCFriesland verdwenen. Hoofddirecteur Arie Kranendonk ging met pensioen, de andere vier directieleden kregen hun congé of stapten eigener beweging op: Anton Roos, Bernard Bijvoet, Jan Spoelstra en nu dus Willemse.

Leeuwarder Courant 1992-10-01-3

Se hawwe ús hjir deabliede litten'¹²

Consumptiemelkbedrijf 'Frico' Wergea dicht

Door Irene Overduin

WERGEA - De werknemers van Frico in Wergea wisten al hoe de vlag er bij hing, toen ze gistermiddag even voor drie uur van de fabriek naar café 's *Lands Welvaren* wandelden. De hele handel zou dicht, dat kon niet missen. De boodschap moest alleen nog officieel uitgesproken worden en dat zou gebeuren in 's-*Lands Welvaren*. De drie directeuren zeiden wat ze moesten zeggen. Dat van de 310 werknemers er zo'n 60 weer in Groningen aan de slag kunnen en dat het voor de rest afwachten is. Het afgeladen café reageerde gelaten, berustend. "Se hawwe foar de boeren keazen."

Aan de toog praat een groep mannen na. Ze hadden de ramp, want dat is het voor een dorp met 1762 inwoners, zien aankomen. Zo nu en dan werden er machines weggehaald, vertellen ze, een andere keer werd een productielijn gehalveerd, er flopte eens een project, serieuze investeringen bleven achterwege en aan nieuwe produkten werd niet meer gewerkt. Recentelijk dreigen er bepaalde soorten doppen op te raken, en ook dat zou er mee te maken kunnen hebben, veronderstellen ze "De léste tsien jier hawwe se ús hjir deabliede litten."

Toch draaide de fabriek niet slecht. Naar hun beste weten althans. Want, merken ze op, hoe wel ze nooit winstcijfers te zien kregen werd van verliezen evenmin gerept. Dus mochten ze er gevoelig van uitgaan dat de produktie van vla's, pappen, boter, yoghurt en slagroom op zijn minst een bescheiden winst opleverde.

Warkum

Waarom dan toch dicht? Uiteraard omdat de melktoevoer afneemt, dat beseffen ze ook wel. Maar meer nog "om't se keazen hawwe foar, de boeren, en net foar ús. Se sjogge allinnich mar nei Warkum, Warkum, Warkum (*De Goede Verwachting*. een vrije, uitstekend draaiende kaasfa-

12 'Ze hebben ons hier laten doodbloeden'

briek. red.) Dy betellet de heechste molkpriizen, en ús boeren wolle dy ek.“ De vergelijking met Workum is een oneerlijke, meent het gezelschap. “Lit se nei soartgelykse úndernimmings sjen. lykas DMV-Campina. Dan dogge wy it net sa min.”

Wergea zonder 'Frico' lijkt ondenkbaar. Het valt althans niet mee er een voorstelling van te maken. “De fabryk betsjut alles foar it doarp”, zegt een van de mannen. “Alles.” Meer dan de helft van de werknemers komt uit Warga en het drie kilometer verderop gelegen Warten. “Wat moatte dy minsken hjir noch as de Frico fuort is? Foar bepaalde groepen sil it in reden wéze hjir net mear wenje te wollen. Hast it no al leerchstan, weardedaling fan e huzen.”

Zorg

Niet iedereen in de twee dorpen is voor het werk aangewezen op de Frico, maar de klap zal hard aankomen, verwacht ook Anneke Bloem, de loco-burgemeester van Boarnsterhim, Zij ziet de situatie met zorg tegemoet. “Wy sille yn koarten prate mei de Frico. Wy beriede ús op de fraach of wy ergens mei hilpe kunne Mar earlik sein tink ik dat it slim de fraach is oft dér noch alternativen binne.”

De mannen in 's Lands Welvaren vragen zich hardop af waar elders in de buurt nog werk is Bijlsma in Warten” Werken opeen scheepswerf is heel wat anders dan werken op een zuivelfabriek. Halbertsma in Grou? De deurenfabriek stond er niet zo heel best voor. Het is afwachten wat daar in de toekomst gebeurt. *Friesland Frico Domo* in Leeuwarden? Ze zijn er niet gerust op. “At de direksje sa trochgiet, is it oer tsien jier ek dien mei de CCF.”

“Fansels pikke wy dit net”, zeggen de mannen. Om heel veel redenen, maar te meer vanwege een historische schatplichtigheid. Het was tenslotte Wergea waar in 1900 Nederlands eerste zuivelvakbond werd opgericht. Voor acties is het evenwel nog te vroeg, vinden ze. Ze zullen het Sociaal Plan afwachten, en als dat niet is wat het zou moeten zijn, dan kon het wel eens tot een krachtsinspanning komen. Een historische.

Leeuwarder Courant 1992-10-02 – 1

Fabriek Wergea in 1993 al dicht

Van een onzer redacteuren

WARGA - De zuivelfabriek in Wergea van *Friesland Frico Domo* (FFD) wordt mogelijk volgend jaar al gesloten. Ondanks de twee jaar geleden gedane toezegging aan de ondernemingsraad en vakbonden dat het bedrijf niet voor 1995 dicht gaat, wil de leiding van het concern de activiteiten in Wergea zeer snel beëindigen. In een interne notitie met de doelstellingen van een reorganisatiecommissie staat bij sluiting van 'Wergea' het jaar 1993 vermeld.

FFD-voorlichter Peter den Oudsten zei vanmorgen dat het tijdstip van sluiten nog niet is genoemd. Het plan zal de komende maanden gedetailleerd worden uitgewerkt. Daarna komt er een adviesaanvraag aan de ondernemingsraad. “Oude toezeggingen zullen worden bekeken, maar er kunnen omstandigheden zijn om er op terug te komen.”

Leeuwarder Courant 1992-10-02 – 2

FNV wacht met acties bij Frico

LEEWARDEN - De Voedingsbond FNV, de bond met de meeste leden bij de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo*, wacht voorlopig even met acties bij deze zuivelreus. Er moeten daar op korte termijn 1218 banen verdwijnen. FNV woordvoerder Wendy Young zei vanmorgen vooralsnog niet aan te sturen op korte werkonderbrekingen op verschillende tijdstippen in de vestigingen die door het reorganisatieplan worden getroffen.

“ij houden eerst onze ledenvergaderingen. Daarna kan het best zijn dat er acties worden gevoerd, maar alleen wanneer de leden daarover beslissen.” De vakbonden willen op korte termijn een gesprek met hoofddirecteur André Olijslager. Zij vinden dat de plannen onvoldoende gefundeerd zijn.

Henk Gerber van de *Vakorganisatie voor Middelbaar en Hoger Personeel* zet vanmorgen dat zijn leden niet zeggen dat er geen positieve punten in de plannen zitten. Zij zullen in eigen kring werkgroepen samenstellen om alles nader te bekijken.

De VMHP wil aansturen op een seniorenregeling. De Industrie- en Voedingsbond CNV wil dat eveneens. Werknemers van 55 jaar zouden met een premie moeten kunnen vertrekken. De VMHP zegt dat de kosten daarvoor eenmalig zijn terwijl de aangegeven besparingen van f94 miljoen een structureel karakter hebben

Voorts vindt de VMHP dat er geselecteerd moet worden op basis van leeftijd en dienstjaren. Wie kort in dienst is zou het eerst moeten vertrekken. Aan her- en omscholing moet meer aandacht worden besteed dan in het verleden is gebeurd. Wie dat wil moet hulp kunnen krijgen bij het zoeken naar een baan in een ander bedrijf.

Het CNV heeft gisteren nog eens onderstreept dat gedwongen ontslagen worden uitgesloten. Bart Bruggeman: “Er is geen maatregel te bedenken die dat middel heiligt”.

Het grote aantal uitzendkrachten waar het concern een beroep op deed, is drastisch geslonken. De laatste weken is er op dit personeel vrijwel geen beroep meer gedaan. Op het hoofdkantoor zijn ze helemaal niet meer te vinden, in de productiebedrijven worden ze zo snel mogelijk aan de kant gezet

Coberco

De samenwerking op deelgebieden met *Coberco* in Zutphen is door de aangekondigde plannen op een zacht pitje gezet. Nu *Friesland Frico Domo* f20 miljoen extra wil investeren in de consumptiemelk in Groningen houdt dat in dat er op dit terrein geen overeenkomsten meer worden gesloten, aldus een woordvoerder van *Coberco*. *Coberco* zelf zal een onderzoek doen naar condensprodukten. “En over samenwerking in Duitsland is helemaal nog niet gesproken.”

Peter den Oudsten van *Friesland Frico Domo* bevestigt dat. “Wij zullen elkaar waar mogelijk steunen, maar van samenwerking is nu geen sprake meer.”

Nieuwsblad vh Noorden 1992-10-06

Friesland Frico Domo moet 'wat vuiltjes wegwerken'

Van onze redactie economie

LEEUWARDEN – André Olijslager, de voorzitter van de conserndirectie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo*, had het zich allemaal wat anders voorgesteld. “Toen ik werd aangezocht, werden de sterke punten van het bedrijf benadrukt en kregen de zwakke punten wat minder aandacht”. Hij glimlacht even. Hij kent al geruime tijd het gerucht dat hij het bedrijf zal verlaten. Olijslager zou er schoon genoeg van hebben.” Ik heb zelfs al een datum gehoord. 1 februari. Ik zou ook grote problemen met het bestuur hebben. Nou laat ik kort zijn: ermee kappen, daar heb ik nog nooit aan gedacht. Misschien dat sommigen het hopen, maar er is niks van waar. En de verhouding met het bestuur is prima.”

In april 1991 werd Olijslager de nieuwe topman van Friesland Frico Domo. Het zuivelconcern wordt al sinds 1983 geplaagd door problemen. Fries- Drentse cultuurverschillen maakten het besturen moeilijk, topfunctionarissen kwamen en gingen weer weg, een reeks van externe adviesbureaus werd ingehuurd, zelfs op Feijo Sickinghe (ex-topman Stork) werd een beroep gedaan. Uiteindelijk kwam de onheilstijding toch: er moeten 1200 banen verdwijnen. Olijslager kwam binnen en moest een sanering doorvoeren die bij vorige bestuurders in de planfase was blijven steken. “Van veel kanten ben ik gewaarschuwd,” zei hij bij zijn benoeming. Maar de uitdaging trok en het werd als een voordeel gezien dat hij geen verleden in de zuivel had. Eerst knopen ontwarren en dan beleid ontwikkelen, luidde het parool. De knopen zijn ontward, het beleid ligt er.

“Wij moeten wat vuiltjes uit het verleden wegwerken”, zegt Olijslager. “Maar ik wil niet te veel achterom kijken. Wat er nu gebeurt, vloeit voort uit wat ik de eerste week al had gehoord. Het gaat nu om het doen. Wat ik zag, is mij niet meegevallen. De klus is aanzienlijk zwaarder dan ik had verwacht. Wij zitten nu echter in een fase waarin ik het wel zie zitten. We weten precies hoe wij verder moeten. Het moet slanker, het moet directer. De organisatie moet meer slagkracht krijgen”.

Het overleg met ondernemingsraden en vakbonden draait binnenkort weer op volle toeren. Olijslager: “Het voordeel nu is dat wij naast een sanering ook een aanzienlijk investeringsprogramma presenteren. Dat weten de mensen. Wat niet iedereen begrijpt is dat wij te maken hebben met een krimpnde bedrijfstak. Er zijn nog steeds mensen die aan groei denken. Tja, de omzet kan groeien, maar het volume niet.”

Alles in de zuivel draait om de melkprijs die de boeren krijgen. Met enige verbazing heeft Olijslager het bericht gelezen dat de zuivelcoöperatie *Twee Provinciën* in Gerkesklooster boeren lokt met een premie op hun quotum. Resoluut: “Wij gaan de concurrentie aan door een goede melkprijs te betalen. Wie weglloopt krijgt spijt. Wij moeten overigens wel een antwoord geven op wat Gerkesklooster doet. Ik denk dat wij ook wat ondernemen in die richting. Ik vind dat overigens wel boeiend. Concurrentie is normaal. Daar ben ik aan gewend. Ik had alleen begrepen dat concurrentie tussen coöperaties onderling een apart fenomeen zou zijn. Wij komen elkaar nu bij de melkverwerving en bij de afzet tegen”.

“Over twee jaar zijn wij een concurrerende onderneming met een heel goede melkprijs. Ik zeg nu nog niet dat wij net zo hoog als Workum zullen komen. Het is al eens vaker gezegd, maar wij

zijn opnieuw begonnen, met een nieuw bestuur en een nieuwe directie. De boeren snappen het best. Ze weten ook heel goed dat dit bedrijf toekomst heeft. Wij gaan twintig regio-vergaderingen houden. De zwijgende meerderheid moet daar maar eens naar toe gaan en kritiek leveren. Dan krijgen ze keurig antwoord”.

Kaas is altijd een moeilijk produkt voor de Frico geweest. De kwaliteit was geen punt, de winst wel. “Het verband tussen kaasproduktie en kaashandel knippen wij door. Wij hebben straks drie verkoopapparaten voor kaas: twee in Raamsdonksveer en een in Wolvega. Ze moeten in twee jaar winstgevend zijn. De leiding van die verkoopeenheden is in beginsel vrij waar ze de kaas wil kopen. Er is geen verplichte nering. De meeste kaas zal van de eigen fabrieken worden afgenomen, maar dan wel tegen de prijs van de Leeuwarder notering”.

“Dat is een grote verandering. Ze moeten zich zelf redden. Dat geldt voor alle vijftien werkmatschappijen. Het moet zo zijn dat de leiding ons vertelt: wij hebben die en die moeilijkheden gehad, maar die hebben wij zus en zo opgelost. De leiding moet zelf reeds hebben ingegrepen, en niet wachten tot ik er wat van moet zeggen”.

André Olijslager had het zich allemaal wat anders voorgesteld © GPD

Nieuwsblad van het Noorden, 1992-10-09

ook MAP Coberco

Samenwerking Frico/Domo en Coberco van de baan

ZUTPHEN - De zuivelcoöperaties *Coberco* in Zutphen en *Friesland Frico Domo* in Leeuwarden, die in februari nog bekend maakten te willen fuseren, praten nu zelfs niet meer over samenwerking. Aanleiding is het besluit van Frico Domo om in combinatie met een grote reorganisatie de activiteiten in de consumptiemelksector zelfstandig voort te zetten.

Toen in juni een volledige samenvoeging van de twee coöperaties afketste, verklaarden de directies en besturen samenwerking op deelmarkten te willen onderzoeken. Daarbij werd met name gedacht aan de sectoren consumptiemelk en verse-melkprodukten. Na de recente besluiten van Frico Domo is verder praten zinloos geworden, bevestigde vanochtend een woordvoerder van *Coberco*. Het afbreken van de gesprekken zal volgens hem op korte termijn geen gevolgen hebben voor Coberco, „want het ging om toekomstgerichte ontwikkelingen. Maar wij betreuren het wel”.

Leeuwarder Courant 1992-10-19

FFD vormt met bonden stuurgroep voor reorganisatie

OOSTERWOLDE - De stuurgroep van directie en vakbonden die het verdwijnen van 1218 arbeidsplaatsen bij de zuivelcoöperatie Friesland Frico Domo zal begeleiden, blijkt een novum in de sociaal-economische geschiedenis van ons land te zijn. Zowel Henk Ampere (CNV), als Dick Heinen (FNV) en Henk Gerber (VHP) kennen geen bedrijf dat op die manier saneert. Het

houdt voor deze drie vakbondsbestuurders wel in dat ze om de haverklap naar de directie moeten om het geschuif van mensen te regelen.

De vakbondsbestuurders zeggen dat zij op die manier verantwoordelijkheid willen dragen voor de wijze waarop de reorganisatie haar beslag krijgt. Daar wordt aan toegevoegd dat de werknemers van met name de voormalige *Friesland Frico Domo* ook een offer zullen brengen. Zij zullen voorlopig afzien van een loonsverhoging die hun salaris op hetzelfde niveau als dat van hun collega's van de oude CCFriesland zou moeten brengen. Die gelijkschakeling komt pas weer op tafel als de coöperatie de melkprijs van de omliggende kaasfabrieken heeft gehaald.

Dat voorlopig achterwege laten van de loonharmonisatie heeft de directie meer geld in handen gegeven voor de sanering Volgens sociaal directeur Piet Dijkstra houdt dat in dat er meer mensen intern een baan kan worden aangeboden. Heinen: „De ondernemer heeft in eerste instantie vooral naar externe plaatsing gekeken, maar is na ons voorstel 180 graden omgedraaid”. Heinen zei zaterdagmiddag na afloop van de onderhandelingen dat de vakbeweging heeft getoond offers te willen brengen in het belang van de onderneming. Hij zou graag zien dat de veehouders ook dat gebaar maken.

De kaderleden van de vakbonden zijn zaterdag, zij het wat de FNV betreft niet unaniem, akkoord gegaan met het vrijdagavond aangeboden voorstel van de directie. Amperse (CNV): „Het is bij ons een moeilijke discussie geweest, maar er is nu een vangnet opgehangen”. De reorganisatie gaat ongeveer f45 miljoen kosten. De bonden zeggen dat van gedwongen ontslagen geen sprake zal zijn. In een gezamenlijke verklaring van bonden en directie staat evenwel: “De kern van de principe-overeenkomst is dat bonden en directie in gezamenlijkheid zich maximaal zullen inspannen de reorganisatie zonder gedwongen ontslagen te laten verlopen”.

Over de sluiting van de bedrijven in **Tuk, Oosterzee, Warga, Leeuwarden, Wolvega** en **Eefde** wordt nog nader beraadslaagd. De centrale ondernemingsraad van *Friesland Frico Domo* had vorige week een negatief advies klaarliggen voor de sluiting van Tuk en Oosterzee, zij het dat het advies voor Tuk wat milder was dan voor Oosterzee. Het blijkt de afgelopen dagen niet te zijn verstuurd.

Leeuwarder Courant 1992-10-20

Ondernemingsraad akkoord met sluiting Tuk en Oosterzee

LEEWARDEN - De centrale ondernemingsraad (cor) van de zuivelcoöperatie *Friesland Fricodomo* heeft een positief advies uitgebracht over de sluiting van de kaasfabrieken in **Tuk** en **Oosterzee**. Dat heeft voorzitter Geert Stevens uit Beilen meegedeeld. Aanvankelijk lag er een negatief advies van de raad. De ommezwaai is gemaakt nadat er verschillende vragen naar tevredenheid waren beantwoord.

In Tuk zag men de bui al hangen, in Oosterzee koesterde het personeel nog enige hoop. Vanmorgen was de stemming aan de boorden van het Tjeukemeer zeer bedrukt. Ondernemingsraadlid Watze de Vries: „Jo hope dat de sintrale Ondernimmingsried de réch rjocht háltdt en dat hy easkje sil dat der in totaalplan foar de tsiis op tafel komt. Dér ha wy ek foar staakt. Wat der no leit is in plan om de kosten sa folle mooglik te drukken. Op 'e nij aksjefiere hat gjin sin. Wat wy no dwaan moatte is maksimaal us rjochten belje”.

De sluiting van de kaasfabrieken maakt deel uit van het reorganisatieplan '*Huis op Orde*' van *Friesland Frico-Domo*. Het positieve advies van de cor is volgens Stevens mede het gevolg van de principe-overeenkomst die de vakbonden en de directie van de *Friesland Frico-Domo* het afgelopen weekeinde hebben gesloten over het sociaal plan. Stevens verwacht dat de raad zich begin november uitspreekt over andere onderdelen van de reorganisatieplannen.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-10-31

ADVERTENTIE

Minder strijd en meer werk ¹³

Noordelijke zuivelcoöperaties als Friesland Frico Domo en de Vrije Fabrieken zijn, mede door hun omvang, van groot maatschappelijk belang. In dit geval in de provincies Drenthe, Groningen en Friesland. Dat belang is nog groter dan op het eerste gezicht lijkt. Want FFD geeft niet alleen werk aan ruim 4000 werknemers in Nederland, en de Vrije Fabrieken tezamen aan 620. Er zijn ook nog de toeleveringsbedrijven. En, niet in de laatste plaats, de veehouders die hun melk aan de coöperaties leveren.

Zo'n 5400 veehouders aan FFD (1,8 miljard liter per jaar). En rond de 3000 veehouders aan de *Vrije Fabrieken* (1,2 miljard liter per jaar). Werknemers en leden-veehouders staan regelmatig in een vreemde verhouding tot elkaar: de veehouders zijn eigenlijk de eigenaars. En nemen in die hoedanigheid beslissingen die niet altijd gunstig voor de werknemers uitpakken. Zo beslissen zij uiteindelijk over reorganisaties en andere grootscheepse operaties. Soms elkaars tegenspelers, is

13 In NvhN 1992-10-31 Extra aandacht op de advertentie. Reactie FFD: '...dat de vakbondsplannen geen invloed zullen hebben op de reorganisatie'... 'De bonden hebben via het onlangs gesloten sociaal akkoord, bovendien verplicht mee te werken de vermindering van het aantal arbeidsplaatsen.....'

Directeur J. de Vries van 'de vrije zuivelfabriek' *De Goede Verwachting* noemt de voorstellen achterhaald, 'de vrije fabrieken ... hebben al geïnvesteerd op gebieden waar volgens de bonden moet worden samengewerkt'.

er echter één groot belang dat werknemers en veehouders aan elkaar bindt: het voortbestaan van de onderneming.

Met dat voortbestaan is bij de vrije Fabrieken voorlopig nog niet al te veel aan de hand. Voornamelijk producenten van kaas, hebben ze nog geruime tijd zicht op een flinke afzetmarkt. Wat niet wegneemt dat hun 'monokultuur' vroeg of laat risikospreiding noodzakelijk maakt. Maar méér is er op dit moment aan de hand bij FFD. Gekonfronteerd met minder melkaanvoer dus overcapaciteit, hoge kosten, een ingewikkelde organisatiestructuur, en een op onderdelen slecht ontwikkeld verkoopapparaat, lijdt FFD aan een dusdanig lage melkprijs dat veel veehouders de overstap maken naar de Vrije Fabrieken. Waar ze drie tot vijf cent meer krijgen voor een liter melk.

Ondanks dat FFD zich redelijk heeft kunnen handhaven door (dure) aankoop van melk, heeft deze situatie al geleid tot het afstoten van productie, kostenbesparingen en het verlies van veel arbeidsplaatsen. Nu de concurrentie scherper wordt door Europese maatregelen en milieuwetgeving, zijn er echter drastischer maatregelen nodig om de boeren te binden. FFD zoekt dat tot nu toe in het afstoten van de aankoopmelk, en het aanpassen van de productie aan de hoeveelheid 'eigen' melk. Zoals bekend betekent dat ook: zes bedrijven dicht en 1218 arbeidsplaatsen minder. De Voedingsbond FNV en de Industrie en Voedingsbond CNV zijn er heilig van overtuigd dat daar de oplossing niet ligt. Aan de toekomst denkend, zijn zij bang dat de noordelijke zuivel nooit de gewenste melkprijs en werkgelegenheid kan bieden als er niet iets gebeurt aan de concurrentieslag in de regio zelf. Want die slag zet de opbrengsten onder druk. Leidt tot het kunstmatig hoog houden van de melkprijs, en tast dus, als dit niet door de opbrengsten gedekt wordt, het eigen vermogen van de ondernemingen aan. Ook het zich ontwikkelen in nieuwe richtingen en het bedienen van vaak dezelfde markt, kost onnodig veel geld als dat los van elkaar gebeurt. In antwoord op de problemen waar de zuivelindustrie vandaag voor staat, hebben de Voedingsbond FNV en de industrie- en Voedingsbond CNV dan ook nagedacht over een nieuwe aanpak.

Die nieuwe strategie komt op het volgende neer: verzelfstandiging van de kaasdivisie van FFD. Zodat FFD-kaas eenzelfde marktpositie kan innemen als de Vrije Fabrieken. En dus ook eenzelfde melkprijs kan uitbetalen. De noordelijke coöperaties zouden daarnaast samen 'joint ventures' en andere samenwerkingsverbanden moeten aangaan, waarin alle andere activiteiten worden ondergebracht. Dus de consumptiemelk, de condens, de speciaalproducten, de wei- en melkpoeder, boter/vet en de resterende producties.

Maar ook biedt die samenwerking voordelen op het gebied van onderzoek, nieuwe technologie, kaasveredeling, opslag en distributie. De Voedingsbonden FNV en CNV denken dat hierin voor alle partijen de sleutel ligt. FFD krijgt een concurrerender melkprijs; een nieuwe kans voor nu bedreigde bedrijfsonderdelen; en profijt van de manier waarop de Vrije Fabrieken hun koopwaar efficiënt en tegen lage kosten op de markt brengen. De Vrije Fabrieken moeten toch aan risicospreiding doen. En kunnen dat in deze aanpak gezamenlijk met de andere coöperaties ontwikkelen, waardoor ze minder kwetsbaar zijn. Als derde 'partij' kunnen werknemers rekenen op minder verlies van banen, en misschien zelfs uitbreiding van werkgelegenheid als de gezamenlijke activiteiten vruchten afwerpen.

Zeker kunnen zijn van werk op de korte en lange termijn, is waar de 'nieuwe aanpak' van de bonden om draait. Zekerheid voor werknemers, toeleveranciers, en... boeren! Ook voor hen is het van belang om juist tijdens veranderingen op de (Europese) markt en in de concurrentieverhoudingen, hun melk bij een gezonde onderneming af te kunnen leveren. Een zuivelindustrie met toekomst, voor de hele noordelijke regio. Dus: met minder strijd en meer werk

Leeuwarder Courant 1992-10-31

Friese zuivel kraakt plan vakbonden

Van een onzer redacteuren

LEEWARDEN - De Friese zuivelindustrie heeft gisteravond het plan van de vakbonden resoluut van de hand gewezen. De Voedingsbond FNV en de Industrie- en Voedingsbond CNV willen de reorganisatie bij de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* aanpakken om een totale reconstructie van de noordelijke zuivelindustrie door te voeren.

De kaasproductie van *Friesland Frico Domo* zou zelfstandig moeten worden. Op alle andere terreinen zouden de zes noordelijke *vrije fabrieken* met *Friesland Frico Domo* vormen van samenwerking moeten aangaan. Het gaat daarbij om kaasverkoop en -veredeling, consumptiemelk, wei- en melkpoeder, condens, boter, het uitvoeren van een merkenbeleid, technologie, opslag, distributie en het samen doen van investeringen. Daarmee is een 'fors aantal' arbeidsplaatsen te redden en voor de boeren een hogere melkprijs te behalen. „Ik waardeer de pogingen”, aldus Jan de Vries, directeur van *De Goede Verwachting* in Workum. „Er is echter een grote maar: er zijn verkeerde uitgangspunten gebruikt. Vrijwel alle vrije fabrieken hebben in kaasopslag geïnvesteerd en nu zegt het rapport dat wij juist op dat terrein moeten samenwerken”.

„Met *Twee Provinciën* in Gerkesklooster en Hoogwegt hebben wij in de wei-veredeling geïnvesteerd. De investeringen die de vakbonden willen voorkomen zijn net gedaan. Het rapport is dus niet op goede gegevens gebaseerd. Bovendien is het te defensief wat de kaas betreft. De bonden gaan ervan uit dat de kaasmarkt moeilijk zal worden, maar de vooruitzichten zijn tot 2000 gunstig”

Het rapport had twee jaar eerder moeten komen, vindt De Vries. Toen hebben de vrije fabrieken geopperd met de toenmalige Frico-Domo (*Noord-Nederland*) de CCF wel over te willen nemen. Dat is niet gebeurd. Het idee had toen meer kans van slagen dan nu. „Alles hangt af van wat *Friesland Frico Domo* wil. Als die nee zegt gebeurt er verder niets”.

Friesland Frico Domo wil nog geen commentaar geven. De directie zegt open te staan voor een gesprek met de vakbonden. Het plan is aan de Tesselschadestraat in Leeuwarden in zoverre goed ontvangen dat „het geen invloed heeft op de snelle reorganisatie bij ons”, aldus woordvoerder Peter den Oudsten. „Wij herkennen er ook veel in uit onze eigen plannen”.

Loze kreten

„Loze kreten”, aldus Geu Vries van *Twee Provinciën* in Gerkesklooster. „Wat haal je hier nu mee boven water? Wij zijn door *Friesland Frico Domo* buitenspel gezet. Wij hadden graag bij hun divisie *Friesland International* betrokken willen blijven. Dat mocht niet. In die andere vormen van samenwerking zie ik geen brood. Ik verwacht er niks van. Ik heb geen behoefte aan toetsjes”.

Wat korter en in een nieuwe vorm, maar voor het overige verschilt het vakbondsplan niet veel van het eerder door het duo Beetstra-Zijlstra geopperde idee van samenwerking in de noordelijke zuivel. Dat is de mening van Jan Willem Koek, directeur van *Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde. „Samenwerking is een gepasseerd station. Met elkaar één front maken, dat is niet meer zo. Destijds is dat geprobeerd en niet gelukt. Nee, wij staan beslist niet te juichen. Ik zie voor *Friesland Frico Domo* ook geen enkele verbetering”

„Het lijkt ambitieus, maar verder wil ik geen commentaar geven”, aldus Bert Knol van *Huis ternoord* in Oudwoude. „Wij willen dit verhaal van tevoren niet torpederen, maar destijds zijn er uitgebreide gesprekken geweest over samenwerking. Daarna zijn de strengen doorgesneden en dat heeft de situatie eerder moeilijker dan kansrijker gemaakt”.

Meer hierover op pagina 17. wel in systeem

Leeuwarder Courant 1992-11-07

Bonden maken kloof in Friese zuivelindustrie groter

KAF EN KOREN

DE VAKBONDEN hebben het de Friese zuiveldirecteuren erg gemakkelijk gemaakt. Ze hebben een rapport geschreven waarop het van meet af aan 'frij pik' was. De conclusie was achterhaald, de onderbouwing deugde niet. Onderbouwing, hoe vaak hebben vakbonden daar niet om geroepen als er weer een afslankingsbureau een plan had geschreven. Nu gaat hun eigen rapport er mank aan.

Het is wat al te simpel om de roep van de vakbonden om meer samenwerking in de zuivel bij te zetten bij al die andere rapporten waarin hetzelfde is beweerd. Rapporten uit 1968, 1971, 1972 en 1987. Dat laatste jaar zeiden Marcus Beetstra en Rinse Zijlstra dat er f'90 miljoen viel te verdienen. Het niet opvolgen van hun advies zou leiden tot „een directe schadepost en het verwaarlozen van een beter perspectief voor de veehouder en zijn coöperatie”. De toen ook geallieerde zuivel nam dat risico en legde het plan terzijde.

De bonden wagen zich niet aan miljoenen, noch aan het aantal te behouden banen. Dat is verstandig, want dergelijke getallen blijven je achtervolgen. Ze hebben vooraf ook niet met directies gesproken om vrijer te kunnen opereren. Dat heeft tot fouten geleid. De verleiding is groot je daar op te concentreren en het goede te vergeten. De bonden hebben de directeuren die gelegenheid wat al te royaal geboden.

De noordelijke zuivel is verdeeld, meer dan ooit tevoren. Het hakketakt in elkaar om dat het een lieve lust is. Dat kost geld en energie. Zeer juist van de vakbonden om de directies daar op te wijzen. Hoe groter het meningsverschil, des te sneller de zaak rijp is voor samenwerking, moeten de bonden hebben gedacht. De praktijk wijst anders uit.

De vrije fabrieken en de particuliere industrie werpen zich met verve op de melk van de boeren die van *Friesland Frico Domo* af willen. De ruzie wakkert hun wervingsdrang aan. *Friesland Frico Domo* verliest dit jaar 3,8 procent van haar melk: 68 miljoen kilogram. Daarvan gaat er 25 miljoen naar Workum, 14 miljoen naar Oosterwolde. 13 miljoen naar De Kievit in Meppel en 6 miljoen naar Gerkesklooster. Ter illustratie: in een paar jaar tijd is ten koste van FFD de melkvoer van de satelietcoöperatie van Oudwoude (Noordoost-Friesland), van 6 naar 13 miljoen kilogram gegroeid.

Voor volgend jaar hebben de genoemde fabrieken al 42 miljoen kilogram aan toezeggingen binnen, waarvan Workum 35 miljoen. Die fabriek heeft *Friesland Frico Domo* aangeboden nadere

afspraken te maken, opdat het tal overlopers zou worden beperkt. FFD weigerde. Dus gaat 'Wor-kum' gewoon door.

Friesland Frico Domo had in 1987 nog een aandeel van 60,1 procent in de noordelijke melkaf-name. In oktober van dit jaar was dat nog 53,8 procent. De superheffing heeft het Noorden 20 procent van de melk gekost, zeggen ze bij FFD. Voor die fabriek zal dat opgaan, voor het hele gebied is de teruggang op 15 procent blijven steken.

Wat de bonden te wachten staat, is hooguit een nieuwe reorganisatiegolf bij *Friesland Frico Domo*. Kennelijk om de aandacht af te leiden proberen de bonden nu gaten te schieten in de be-drijfsvoering van de vrije fabrieken. Die maken vrijwel alleen kaas. Volgens de bonden zakt die markt straks in elkaar. „Kaas is immers een produkt dat sterk onderhevig is aan, bijvoorbeeld Eu-ropese, marktontwikkelingen”, aldus hun rapport. Nou en?

Kaas heeft tot nu toe alle schommelingen getrotseerd. De afzet neemt jaarlijks met 3 tot 4 pro-cent toe, de export eveneens. In het begin van de superheffing stond kaas voor f 6,40 per kilo-gram genoteerd, nu, acht jaar later, is dat f 6,60. Toen werd er 476.000 ton van gemaakt, vorig jaar was dat 602.000 ton. Een vaste prijs ondanks de explosieve produktiegroei. In die acht jaar zijn er fluctuaties geweest, maar die hebben eerder voor een hogere dan voor een lagere notering gezorgd. Jammer voor de bonden dat ze zo de bal door de vingers laten glippen. Dat maakt het scoren voor de tegenpartij zo eenvoudig.

Bindmiddel

DE BONDEN hebben zo langzamerhand nog het enige echte bindmiddel in de noordelijke zui-vel: de leden. Bij de leden van de ene fabriek is reorganisatie aan de orde van de dag, bij die van de andere fabriek is niks loos. Het is moeilijk om die twee op één lijn te krijgen.

Dick Heinen (FNV) en Henk Ampurse (CNV) hebben gekozen voor de volgende taktiek: per-spectief bieden aan de mensen bij *Friesland Frico Domo* en wat nevel spuiten over de toekomst van de vrije fabrieken. Perspectief bieden is prima. Die nevel wordt gemakkelijk weggeblazen door de directies, die zeggen dat er met hun bedrijf niks aan de hand is. Het maakt kaas, dus... De bonden wekken zelfs de indruk dat ze graag willen dat die kaasmarkt in elkaar zakt. Dat is gevaarlijk. Wie te lang op dat aambeeld hamert, oogst op den duur allicht argwanende afnemers. Bij de eerstvolgende daling van de notering is er vast een directeur die zegt dat dat de schuld van de vakbond is.

De bonden moeten zoeken naar gemeenschappelijke belangen in de noordelijke zuivel. Die zijn er nog. Vrije fabrieken willen graag bij *Friesland International*, een onderdeel van FFD, worden betrokken. Daar kun je wat mee doen als vakbond.

De vrije fabrieken willen zich ook best meer bemoeien met de kaas van *Friesland Frico Domo*. Nu al wordt er onderling gehandeld, mogelijk dat dat wat intensiever zou kunnen. Voor het ove-rige moet je de handel zijn gang laten gaan. Structuren en constructies werken daar doorgaans belemmerend.

Het rapport van de vakbonden over samenwerking in de Friese zuivel heeft de kloof eerder ver-groot dan verkleind. Samenwerking wordt hier pas echt wat als *Friesland Frico Domo* drie jaar lang een betere melkprijs uitbetaalt dan de vrije coöperaties.

De bonden hebben niet alleen de kloof vergroot, maar ook hun eigen problemen. Op de jongste vakbondsvergadering, over de reorganisatie bij FFD werd een beroep gedaan op de solidariteit van collega's bij andere coöperaties. Zo daar enige respons op zou komen, dan is die door dit rap-port te niet gedaan.

Tactisch is het een juiste zet geweest nu met een alternatief te komen. De leden zaten allang op wat nieuws te wachten. De bonden moesten wel wat doen, al was het alleen maar om hun dekking te vinden bij hun eigen achterban.

Het is nu zaak het goede uit het rapport te lichten en daarmee door te gaan. De fouten moeten worden weggestoken. Anders spandeer je je energie aan het trekken aan een dood paard.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-11-27

Geen kerstpakket meer voor oud-werknemers FFD

Van een onzer verslaggevers

GRONINGEN - Aow'ers en wao'ers tellen vanaf volgend jaar bij het zuivelconcern *Friesland Frico-Domo* niet meer mee bij de kerstgedachte. De oud-medewerker van het zuivelbedrijf hebben allemaal een brief gekregen dat ze dit jaar voor het laatst een kerstpakket zullen krijgen van het bedrijf. De maatregel is volgens de directie genomen om te bezuinigen. Bij oud-werknemers is de brief in het verkeerde keelgat geschoten.

In de brief schrijft de directie van *Friesland Frico-Domo*: "Aan de jarenlange traditie dat oud-medewerkers van onze onderneming een kerstpakket ontvangen komt met ingang van 1993 een einde. Dit is helaas een van de ingrepen die gepleegd worden in het kader van de herstructurering van onze onderneming."

"Ik kon mijn ogen niet geloven toen ik dat las," reageert mevrouw G. Krohne-Ferweda uit Groningen, de dochter van één van de oud-werknemers. Ze is kwaad. "De aow'ers en wao'ers worden nu behalve door de regering ook nog eens door de Frico Domo gepakt. Als het aan Den Haag ligt, houden deze mensen bijna niets over en als het aan *Fricoo-Domo* ligt dus ook niet." Mevrouw Krohne-Ferweda vindt de maatregel van *Frico-Domo* ronduit onfatsoenlijk. "Mijn vader heeft zich veertig jaar hartstikke dood gewerkt voor dat bedrijf. En zo zijn er veel meer mensen. Mijn moeder was altijd erg blij met haar kerstpakket, maar daar hoeft ze nu dus niet meer op te rekenen. Ik vind het dieptreurig dat een bedrijf als *Frico-Domo* dit doet."

Bij *Friesland Frico-Domo* zelf zijn volgens voorlichter P. den Oudsten slechts drie reacties binnengekomen op de bezuinigingsmaatregel. "Twee positief en een negatief. De mensen die positief reageerden vonden het wel jammer, maar ze hadden er begrip voor." Dat iemand negatief reageert, is ook logisch. Wij vinden het ook jammer. We weten heel goed dat het vervelend is voor die mensen, maar we zijn niet het enige bedrijf dat dit doet. Er zijn verschillende grote bedrijven die deze maatregel al een paar jaar geleden hebben genomen," aldus Den Oudsten.

Leeuwarder Courant 1992-12-08

Laatste kaas Tuk is beste van de wereld

Jacoba Bos haalt prijs in Fries kostuum uit Wisconsin

Jacoby Bos met de bekroonde Goudse kaas.

Foto LC/Jan de Vries

Door Edwin Timmer

TUK - „De hele dag spraken mensen me aan over mijn jurk, ze vonden het prachtig”, vertelt Jacoby Bos uit Steenwijk. De 26 jarige kaasmaakster van de *Friesland Frico Domo* fabriek in Tuk mocht in het Amerikaanse Wisconsin de gouden medaille voor het WK-kaasmaken in de categorie Gouda en Edammer in ontvangst nemen. Het werd een optreden in Fries kostuum, een idee van assistent-kaasmaker Jan Brouwer. Het laatste succes van de eind dit jaar gesloten zuivelfabriek in Tuk.

Aanvankelijk was er de nodige scepsis over het idee om voor de prijsuitreiking een Fries kostuum mee te nemen. „De eerste reacties waren 'stom' en 'dat moet je niet doen', maar we hebben toch doorgezet.” Het kostuum werd gehuurd van de Nederlandse Bond voor Plattelandsvrouwen in Leeuwarden en verdween na een aantal keer passen in de koffer. „In Wisconsin vonden ze het prachtig”.

Voor het wereldkampioenschap kaasmaken, dat elk jaar in november in Wisconsin wordt gehouden, stuurde de Tukse fabriek een gele Goudse kaas van 13 kilogram in. „In Amerika houden ze van een vlakke smaak, daarom hebben we een jonge kaas ingestuurd.”

Bepalend waren geur, smaak, vorm en korst. Wel werd de kaas anders gekeurd dan bij bijvoorbeeld de Friese Kaasprijs. “Ze maakten namelijk alleen een boormonster in plaats van de kaas door midden te snijden. Dat heeft wel in ons voordeel gewerkt, want we hadden wat problemen met de gaten in de kaas. Maar dat bleef onopgemerkt.” Dezelfde gele Goudse van 13 kilogram werd ook nog derde in de 'best of class', het kampioenschap tussen de winnaars van de achttien deelnemende klassen.

Jacoby Bos was in Wisconsin dan wel het middelpunt, ze beseft zeer goed dat zij niet in haar eentje de zorg voor de kaas heeft gehad. „Iedereen die bij het proces betrokken is, van het centrifugeren tot het rijpen, is verantwoordelijk voor de kaas.” Tijdens de uitreiking had ze daarom een 'opschepboek' bij zich met daarin foto's van bijna alle zeventig werknemers van de fabriek in

Tuk.

Trotse medewerkers, want volgens Jacoby Bos „doen ze het daar toch allemaal voor: het winnen van prijzen en naamsbekendheid krijgen”.

Toeval

„De zuivel is een leuke wereld”, zegt Jacoby Bos. Ze noemt het „puur toeval” dat ze er in verzeild is geraakt. „Ik ben niet op een boerderij opgegroeid. Wel gaf mijn moeder altijd commentaar op de kaas die ze van de markt kocht”, vertelt Jacoby. In Bolsward volgde Jacoby de middelbare school voor levensmiddelentechnologie, waarna ze door stages in de zuivel terecht kwam. „Na mijn opleiding in Bolsward kon ik beginnen in de Frico Domo fabriek in Wolvega.” Daar heeft Jacoby bijna twee jaar gewerkt. In oktober 1990 moest deze vestiging echter sluiten. „Door het melkquotum was en is er sprake van een overcapaciteit bij het concern. Omdat de sluiting van de Tukse fabriek nog werd uitgesteld, kon ik hier weer aan het werk.”

In Tuk kreeg Jacoby Bos ondanks haar nog jonge leeftijd al snel een leidinggevende functie. Als proces-operator houdt ze het hele proces van kaasmaken in de gaten. Ook is ze een van de weinige vrouwen in de zuivelwereld. „Tuk is wel vooruitstrevend, hier werken vergeleken bij andere zuivelfabrieken vrij veel vrouwen. Ik vind het ook niet vreemd dat ik al leiding geef. Uiteindelijk heb ik ook een opleiding in zuivel gedaan en dat zijn er niet veel.”

Wanneer de fabriek in Tuk uiteindelijk op 18 december sluit, is Jacoby Bos haar leidinggevende functie wel kwijt. „Geen probleem, want je hebt ook wel erg veel aan je hoofd.” Belangrijker vindt ze het dat alle vaste werknemers van het bedrijf werk krijgen in andere vestigingen van *Friesland Frico Domo*. Dat veel andere werknemers klagen dat ze daarvoor misschien moeten verhuizen of ver reizen, vindt ze niet reëel.

„We hebben de buik vol van de sluiting, want daar hikken we nu al meer dan twee jaar tegen aan. Maar we mogen blij zijn dat de vaste werknemers hun werk houden. Als er niet weer een leidinggevende functie in zit, ben ik tevreden met wat er wel is. Uitzendkrachten staan namelijk straks wel op straat en dat is veel erger.”

1993

Leeuwarder Courant 1993-01-06

ook MAP CMU

Dit jaar recordverlies van 2500 banen in zuivel

SCHEVENINGEN - Dit jaar zal de Nederlandse zuivelindustrie het recordaantal van 2500 arbeidsplaatsen verliezen. Dat is 13,8 procent van het totaal. In de Nederlandse zuivel zijn namelijk nu 18.400 mensen aan het werk. Sinds 1970 heeft de zuivel jaarlijks ongeveer 300 banen prijsgegeven. Dat er nu plotseling 2500 banen verdwijnen is onder andere een gevolg van de reorganisaties bij Friesland Frico-Domo in Leeuwarden, Campina-Melkunie in Zaltbommel en Nutricia in Zoetermeer.

Bij de noordelijke coöperatie verdwijnen, zoals bekend ruim 1200 banen. Bij Campina zal het verlies 900 arbeidsplaatsen zijn en bij Nutricia zal er dit jaar voor 100 mensen geen werk meer zijn. Daar komt het 'normale verlies' van de overige zuivelbedrijven (overcapaciteit in de condens en melkpoeder bij Coberco bijvoorbeeld) van rond de 300 mensen nog een keer over heen.

Syds Kloosterman van de Industrie- en Voedingsbond CNV en vice-voorzitter van het Productschap voor Zuivel zei gisteren in Scheveningen dat de gevolgen van de melkquotering in Nederland nu pas goed zichtbaar worden in de zuivelindustrie. De Nederlandse fabrieken hebben lang hun capaciteit redelijk op peil kunnen houden door melk uit andere EG-landen aan te kopen. Dat zal dit 'jaar minder worden. Friesland Frico-Domo heeft al meegedeeld helemaal af te willen van deze bijkopen. De hervormingsplannen van de vroegere landbouwcommissaris van de Europese Commissie, Ray MacSharry, komen daar over heen. „Bovendien”, aldus Kloosterman, „zie je nu ook dat de zuivelindustrieën zich Europees gaan oriënteren. Ze zoeken samenwerking met bedrijven in andere landen. Ook dat zal ten koste gaan van arbeidsplaatsen.”

Het banenverlies in de zuivel vindt niet alleen in Nederland plaats, aldus Kloosterman. De problemen doen zich in de hele Europese Gemeenschap voor. Er zijn overal fusies en reorganisaties aan de gang door de overcapaciteit Die voltrekken zich nu echter in een heel snel tempo.”

Over de gevolgen van de GATT-onderhandelingen wil hij zich nog niet uitlaten. „Dat is in dit stadium te speculatief, maar dat het ongunstige gevolgen voor de werkgelegenheid in 1994 zal hebben is niet onmogelijk. Wat je ook ziet is dat er bij verschillende zuivelondernemingen de neiging bestaat om steeds meer fabrieken vol-continu te laten draaien. Dat houdt dus in dat andere fabrieken van zo'n concern dicht gaan. Per saldo kost zoiets altijd banen.”

De vakbonden in de EG die in de zuivel bezig zijn, proberen, aldus Kloosterman, de arbeidsvoorwaarden zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen. Er zijn grote verschillen wat betreft de duur van de werkweek en de vut-leeftijd. Nederland, Duitsland en België zitten aardig op één lijn, „maar in Frankrijk is het al een stuk minder voor de werknemers”, aldus de CNV'er.

Nieuwsblad van het Noorden 1993-01-09

Voorzitter FFD: Eén organisatie voor belangen van boeren

MARUM - Er moet een nieuwe belangenorganisatie komen voor boeren. Daarnaast moet de weg naar Brussel voor boeren die problemen hebben eenvoudiger worden. Dit stelde voorzitter **A. Alberts** van de zuivelconcern *Friesland Frico Domo* gisteren in Marum tijdens de jongerendag. Ongeveer 400 jonge boeren uit Friesland, Groningen en Drenthe waren hier aanwezig.

Alberts schetste de weg die een boer met een probleem moest afleggen voordat hij in Brussel gehoord zou worden. Naast plaatselijke, provinciale en landelijke landbouworganisaties krijgt de boer dan te maken met diverse adviesorganen, het landbouwschap en het ministerie. “Als er dan nog wat van uw probleem over is, heeft het maanden geduurd voordat het is afgehandeld is,” zo hield hij de aanwezigen voor.

Eén totaal nieuwe organisatie kan dit volgens Alberts voorkomen. Verdergaande fusies van bestaande organisaties, zoals momenteel gaande is, acht hij niet wenselijk.

Leeuwarder Courant 1993-01-29

ook MAP Coberco

Coberco gaat uit van zelfstandigheid tot 1997

ZUTPHEN (GPD) - De zuivelcoöperatie *Coberco* maakt zich op voor een bestaan op eigen benen tot 1997. Nadat vorig jaar een fusie-onderzoek met *Friesland Frico Domo* op niets uitliep, wordt er nu gewerkt aan een middellange-termijnplan als zelfstandige onderneming, meldt Johan Plageman, voorzitter van de hoofddirectie van de coöperatie (10.500 leden en 4100 werknemers, van wie 3700 in Nederland).

„Coberco heeft twee turbulente jaren achter de rug, waarin de organisatie zwaar is belast óf met fusies óf met fusie-onderzoek. Nu is het tijd om weer rust in de organisatie te krijgen en meer met de markt bezig te zijn”, aldus Plageman. „Een middellangetermijnplan is geen overbodige luxe, want er kunnen voor de zuivelbranche nog heel moeilijke tijden aanbreken”, vreest hij.

Dit jaar zal het voor *Coberco* nog meevallen, neemt Plageman aan, al is hij niet optimistisch over de economie. Met name Duitsland, „toch het trekpaard van de Europese economie”, ziet hij het nog zwaar krijgen. Maar hij verwacht dat er binnen de EG te weinig melk zal worden aangevoerd om aan de vraag te voldoen.

Dat geldt vooral voor het bestanddeel eiwit in de melk. Het ligt daardoor voor de hand dat de prijzen van melkpoeder zullen aantrekken. In de kaasprijs verwacht de Coberco-baas weinig verandering. De kaasconsumptie groeit nog steeds maar de productiecapaciteit groeit harder, met name in Duitsland. Coberco zit voor 50 procent in kaas, voor 20 procent in poeder en voor 20 procent in consumptiemelk en -melkproducten.

Kan 1993 nog redelijk uitpakken, 1994 belooft echt moeilijk te worden. „Als het GATT-akkoord wordt uitgevoerd op de wijze waarop het landbouwakkoord tussen de Verenigde Staten en Europa is gesloten, moet er een forse afname plaatsvinden van de uitvoer van kaas. De kaasprijs kan

daardoor zwaar onder druk komen te staan en dan krijgen we een heel moeilijk jaar”. Dit kan gevolgen hebben voor 12 procent van de kaasproductie.

„De inzet moet op dit moment zijn dat de uitvoeringsmaatregelen van het GATT-akkoord zodanig worden gewijzigd, dat de beoogde vermindering van de kaasexport geleidelijk in zes jaar wordt gerealiseerd en niet, zoals nu de bedoeling is, voor het overgrote deel in 1994. Dat biedt de zuivelindustrie de kans om het wegvallen van afzet zonder al te ingrijpende maatregelen op te vangen.”

Melkprijs

Het afgelopen jaar heeft voor de Coberco-boeren een melkprijs opgeleverd van 81,35 cent per kilogram tegen 79 cent het jaar daarvoor. Na correctie voor vet en eiwit betekent dit een stijging van 2,8 cent. Plageman schrijft deze stijging toe aan drie factoren. In 1991 waren nogal wat reorganisatiekosten ten laste van de melkprijs gebracht die neerkwamen op 1,1 cent per kilogram. Dat nadelige effect ontbrak in 1992.

Bovendien waren vorig jaar de algemene marktontwikkelingen wat gunstiger, vooral in de sectoren consumptiemelk en boter/ poeder. De weiproduktenfabriek Borculo die in 1991 nog matig presteerde, kon 1992 op concurrerend niveau afsluiten. Ten slotte werden de eerste voordelen binnengehaald van de fusies in 1991 met een aantal bedrijven (*Ormet, De Eendracht, HoVo en Heino Krause*) in het oosten van het land.

Plageman tekent bij dat laatste punt wel aan, dat die fusievoordelen trager tot uiting zijn gekomen dan hijzelf had verwacht.

Voor een deel schrijft hij dat toe aan het tijd- en energie-verslindene fusie-onderzoek vorig jaar, toen nog werd gemikt op een huwelijk met de noordelijke branchegenoot *Friesland Frico Domo*. Hoewel het onderzoek de verwachting bevestigde dat zo'n verbintenis op lange termijn, voor beide partijen voordelig zou zijn, werd de verloving toch uitgemaakt. Vanwege de hoge kosten die op korte termijn gemoeid zouden zijn met het ineens schuiven van de twee organisaties. Die lastendruk zou ongetwijfeld hebben geleid tot onrust onder de achterban (boeren), die vorig jaar toch al aardig ongesteld was geraakt over het feit dat de melkprijs van *Coberco* achterbleef bij die van de zogeheten vrije fabrieken.

Bovendien ontbrak een directe noodzaak. Per slot van rekening, zegt Plageman, gaat het om twee op zichzelf gezonde ondernemingen die heel goed in staat zijn om zelfstandig verder te gaan. Het afspringen van de fusie heeft niet geleid tot verwijdering tussen de twee zuivelcoöperaties. „We zitten nu dus in dezelfde situatie als vóór het fusieonderzoek. Ik sluit ook niet uit, dat op langere termijn de omstandigheden zich zodanig wijzigen dat er aanleiding is om ons te herbezinnen.”

LC 1993-02-23

'Nepboter' Elmar naar margarinefabriek

[terug naar tekst](#)

Leeuwarder Courant 1993-02-23

Botermelange naar margarinefabriek

LEEUWARDEN - Margarinefabrikant Brinkers in Zoetermeer heeft de activiteiten van Elmer Food in Amersfoort overgenomen. Elmer is een botermelange die in 1991 is geïntroduceerd door Friesland Frico Domo, Coberco en Campina-Melkunie. Brinkers produceert Leeuwezegel, Wajang en Twenty Four. Elmer bestaat uit roomboter en plantaardige olie. De overdracht is een gevolg van de schaalvergroting waar Elmer Food voor stond. De drie coöperaties moesten die voor hun rekening nemen of het bedrijf overdoen. Dat laatste is nu gebeurd.

Leeuwarder Courant 1993-03-20 – [Zaterdagse bijlage](#)¹⁴

Weggezet als vuilniszak

1218 MAAL PIJN LIJDEN BIJ REORGANISATIE FRIESLAND FRICO DOMO

(Door Maarten Pennewaard Foto Wietze Landman)

Bij Hoogovens, Philips of DAF is het erger, maar werknemer van *Friesland Frico Domo* is ook niet alles. Het zuivelconcern werkt aan de grootste reorganisatie uit zijn geschiedenis, waarbij 1218 van de ruim 4000 banen in Nederland verdwijnen.

Fabrieken in Warga, Wolvega, Oosterzee en Leeuwarden gaan dicht, voor Tuk is het doek al gevallen.

„We moeten wat vuiltjes uit het verleden wegwerken”, noemt topman André Olijslager de sanering. Het rigoureuze snijden in eigen vlees moet ertoe leiden dat de melkprijs van Friesland Frico Domo over een paar jaar die van vrije zuivelfabrieken evenaart. Ondertussen gist het op de werkvloer: „Deze week zijn weer twee collega's doodgegaan. Mannen van een jaar of veertig. Je weet nooit of het er mee te maken heeft. Maar die spanning vreet aan de mensen.”

De gezichten van de mannen in de werkplaats staan op onweer. Met ingehouden woede spreken ze over hun bedrijf. De Condens. Bolwerk van de machtige Friese zuivelindustrie. Wie een baan kreeg bij die Coöperatieve Condensfabriek Friesland aan de Peter Stuyvesantweg in Leeuwarden, kon niet meer stuk. Zekerheid voor het leven. Ze werken er nu allemaal al zo'n dertig jaar. Nou ja, eentje is er pas twaalf jaar. Een nieuwkomer.

Maar tijden veranderen. De zuivelreus *Friesland Frico Domo*, waar de CCF in op ging, bleek er eentje op lemen voeten. Dus kwamen er onderzoeksbureaus die keken of er ergens wat te besparen viel. Want de boeren morden. De melkprijs die de CCF, later Frico Domo en nu dus *Friesland Frico Domo* uitbetaalde, lag een paar cent per liter lager dan elders. En eerlijk is eerlijk: er

¹⁴ Tekst bij foto: Werknemers van Friesland Frico Domo. Arme Peterson, Gerrit W aringa, Johan Hengst, Huite Zijlstra, Henk Deinum en Lieuwe Kooitje: „Je staat gewoon met een been in het graf.”

kon best wat bezuinigd worden. Het bedrijf had jarenlang de tering niet naar de nering hoeven zetten, dus er was best wat scheefgegroeid. De termen efficiencyverbetering, rendementsverhoging en kostenbesparing - natuurlijk snappen de mannen in de overals wel dat daar consequenties uit kunnen voortvloeien.

Gedumt

Maar dat die zo diep zouden ingrijpen in hun persoonlijk leven, nee, dat hadden ze nooit verwacht. Dat er aan de top helemaal niet geluisterd wordt naar hun verweer, dat ze geen antwoord krijgen op hun brieven, dat steekt. „Dat is toch wel een beetje asociaal. We voelen ons gedumt. We zijn aan de kant van de weg gezet, als een vuilniszak.”

Vandaar die strakke gezichten, die machteloze woede. „Daar heb je dan dertig jaar voor gewerkt. Altijd klaar gestaan. We hebben hier wel 24 uur achtereen doorgewerkt. Prachtig werk, hoor. Hier in de werkplaats maakten we nieuwe proefinstallaties. Of we zwierven door het bedrijf om de grote machines te reviseren. De tapmachines of de spoelmachines. Maar dan opeens komen er koud en kil de cijfers. Alle dagdienstfuncties verdwijnen, uiterlijk per 1 januari 1995. Dan is het over. Terwijl we zelf hebben zitten rekenen: als ons werk wordt uitbesteed, is dat f 1,4 miljoen duurder per jaar. Dat is 0,07 cent van het melkgeld.”

Het rommelt al lang bij de zuivelcoöperatie. De huidige reorganisatie kost 1218 banen, meer dan een kwart van het totaal. Tien jaar geleden werkten er alleen bij de condensfabriek aan de Peter Stuyvesantweg nog 2300 mensen. „We hebben hier al een paar sessies meegemaakt”, zegt Johan Hengst, voorzitter van de ondernemingsraad van de Leeuwarder fabriek.

Ongeloof

De vorige, grote operatie bij de Condens dateert van '88/'89: 700 banen weg. Nu moeten er 450 van de 1300 arbeidsplaatsen vervallen. „We zijn nu in een fase beland dat er harde beslissingen vallen. Bij de vorige rondes konden we nog wel keuzes maken, zodat ook de zwakkeren nog konden blijven. Maar die Spielerei is nu voorbij. Het is nu zo ver dat mensen die hier al tientallen jaren werken, de klos zijn. Die mensen reageren met ongeloof. Alle zekerheid is weg.”

In het kantoortje van de ondernemingsraad in het gebouw aan de Stuyvesantweg hangt een strop. „Die hebben we daar opgehangen toen de onheilstijding kwam. Mensen die het niet meer zagen zitten, konden zich meteen ophangen. Galgehumor, dat houdt je ook een beetje op de been”, grimlacht Hengst. Toch klinken er ook positieve geluiden. „Ondanks al het persoonlijk leed dat achter zo'n reorganisatie zit, hebben we het toch maar weer geklaard: geen gedwongen ontslagen”, zegt vakbondsbestuurder Bart Bruggeman. Hij was deze week aanwezig op een bijeenkomst van 'voorrangskandidaten' van het kantoorpersoneel van kaaspakhuis op het Leeuwarder industrieterrein De Hemrik. Hoewel de term anders doet vermoeden, gaat het daarbij om mensen die hun huidige baan verliezen. Ze krijgen voorrang bij het zoeken naar een andere baan, binnen of buiten het concern.

„We houden eens in de zoveel tijd zo'n sessie”, zegt Floris Veltman, voorzitter van de ondernemingsraad van het bedrijf op De Hemrik. Vakbondsbestuurders, maatschappelijk werkers en andere deskundigen geven in restaurant Spinoza tekst en uitleg aan de aanwezigen. „We willen bevorderen dat mensen uit het dalletje kruipen. Ze moeten achter de geraniums vandaan komen.”

De triomfantelijke uitlating van Bruggeman behoeft trouwens enige uitleg. Zo zeker is het niet dat de operatie 'Huis op Orde', zoals de reorganisatie is gedoopt, zonder gedwongen ontslagen verloopt. De vakbonden hebben samen met de directie een sociale begeleidingsregeling opgesteld, waarin slechts staat dat „wordt getracht gedwongen ontslagen te voorkomen”. Het akkoord tussen bonden en directie is een novum bij een dergelijke grootschalige reorganisatie. Het plaatst de vakorganisaties in een dubbele positie: ze verplichten zich samen met de directie de sanering tot een goed einde te brengen. Hoe moeilijk dat is te verkopen tegenover hun leden, de mogelijke slachtoffers, blijkt wel uit de irritatie die bestaat over zogeheten brandkastafspraken. Dat zijn geheime onderdelen uit het sociaal plan, waar alleen bonden en directie weet van hebben.

Een passage over gedwongen ontslagen maakt daar deel van uit. „Ik begrijp dat daar de laatste tijd wat openlijker over wordt gesproken”, aldus Henk Gerber van de vakorganisatie VHPZ tijdens de opbeuravond in Spinoza. Mensen die niet willen meewerken aan overplaatsing, bezwaar maken tegen reistijden of alternatieven dwarsbomen, moeten rekening houden met de mogelijkheid dat zij de eerste medewerkers in de zuivelindustrie zullen zijn die na de Tweede Wereldoorlog gedwongen op straat komen te staan.

Onwillige honden

Volgens Bruggeman functioneert zo'n afspraak als stok achter de deur: „Kijk, je hebt in de zuivel mensen die zeggen: 'Zo, ik heb hier een baan en ze krijgen mij hier met geen mogelijkheid weer weg. Maar met onwillige honden is het slecht hazen vangen. Je kunt niet zeggen: er is een regeling, ik ga lekker achterover zitten, mij gebeurt niets. Natuurlijk zullen wij ons zo lang mogelijk verzetten tegen gedwongen ontslag. En van geval tot geval zal de stuurgroep die de reorganisatie begeleidt, bekijken of het echt nodig is.”

De wijze waarop de 1218 arbeidsplaatsen worden geschrapt staat al in grote lijnen vast. Via natuurlijk verloop zullen dit jaar en volgend jaar in totaal driehonderd mensen verdwijnen. Naar verwachting vinden honderd mensen elders een baan, gaan er minimaal tweehonderd mee naar bedrijven die door het concern afgestoten taken overnemen. Daarnaast kunnen vijfhonderd vaste krachten de plaatsen innemen van mensen met tijdelijke contracten. Blijft over: een dikke honderd 'knelpunten”.

Dat overstappen ('met het werk mee') zint de mannen in de werkplaats aan de Stuyvesantweg alderminst. „Wat is nou gedwongen ontslag?” vragen zij zich af. „Als ons werk wordt uitbesteed, zijn wij weg. We kunnen dan naar het bedrijf dat het werk hier gaat uitvoeren. Nou, dat betekent wel dat we er netto *f* 500 tot *f* 700 per vier weken op achteruitgaan. Al je extraatjes moet je inleveren. Dat is gewoon een koude sanering. Ze hebben 'Olie' gewoon voor een ding aangetrokken: 1218 man eruit”

De plannen kunnen niet meer gekeerd worden, zo realistisch is Hengst wel. „We willen de mensen geen valse hoop geven. De boeren zeggen ook niet meer: dan maar twee cent van de melkprijs af. Kijk, in feite hebben we na de vorige reorganisatie verzuimd door te pakken. We hebben ons toen niet afgevraagd: kan 't beter, kan 't goedkoper? We zijn in de fusie met *Noord-Nederland* terechtgekomen en er zijn hele oorlogen gevoerd. Daardoor was de blik vertroebeld.”

Veel mensen op de werkvloer voelen zich de dupe van mismanagement. Neem het kaaspakhuis op De Hemrik. Een investering van *f* 84 miljoen, amper tien jaar in bedrijf. De tent gaat helemaal dicht. De directie beloofde de melkfabriek in Warga nog jarenlang open te houden, maar

met het vertrek van de oude directie verviel de toezegging. 'Wergea' sluit vrijwel zeker de poorten, de vraag is slechts wanneer.

Ondernemingsraadslid Geert de Vries, werkzaam op De Hemrik, weet het nog precies: vrijdag 13 november viel het doek voor zijn bedrijf. „Een halfjaar eerder had de directeur al een ellenslang verhaal in de kantine gehouden, waar niemand iets van snapte. Ik vroeg: zeg nou eens duidelijk wat het betekent. Nou, de tent ging dicht”

De stemming in de fabriek is belabberd, vindt De Vries. „Maar hoe rot de situatie ook is, de kogel is door de kerk. De periode van onzekerheid die wel een jaar heeft geduurd, was heel fnuikend. Maar op de dag dat bekend werd dat wij gaan sluiten stonden volwassen mannen hier te huilen.”

Voor Roel Bos (41) uit Warten heeft de hele saneringsoperatie een goede afloop gekregen. Twintig jaar werkte hij in een administratieve functie. In januari kreeg hij het predikaat voorrangskandidaat. Nu werkt hij als sloopstimmerman in Hindeloopen. „Na de lts heb ik de mavo gedaan, omdat er voor een lts'er destijds geen werk was. Toen ik hoorde dat De Hemrik ging sluiten, heb ik me laten omscholen. Na vier weken zeiden ze: we kunnen je niets meer leren. En nou werk ik heerlijk in de open lucht aan teakhouten scheepsdekken. Maar ik heb wel slapeloze nachten gehad, hoor. En ik hoop in Godsnaam dat mijn collega's er ook uit komen.”

Zware tijden

Voor de achterblijvers knaagt de onzekerheid. „Het zijn zware tijden. Ik hoop dat we straks in rustiger vaarwater terechtkome”, zegt Hengst. „En ik heb er ook alle vertrouwen in dat we een gezonde onderneming worden. Maar er vallen een hoop slachtoffers onderweg”

De mannen in de werkplaats voelen zich geslachtofferd. „Voor de boeren klinkt het misschien wel leuk: 1218 banen weg. Maar dit plan is helemaal niet goed onderbouwd. Ze krijgen straks de rekening wel gepresenteerd.”

„Ik heb twee schoolgaande dochters, vijftien en zeventien jaar”, verzucht Gerrit Waringa. „Ik ben hier 29 jaar in dienst. Ik heb een eigen huis, daar werk ik al twintig jaar voor. Ik kan net een blikje op de weg houden, dat wil je toch ook niet kwijt. Lever dan maar es f 500 schoon in. Je staat gewoon met een been in het graf.”

Leidsch Dagblad, 1993-03-26

Miljoenenverlies veevoerfabriek Sloten

DEVENTER/SLOTEN • GPD – De veevoerfabriek en vleesgroep 'Sloten' heeft vorig jaar een miljoenenverlies geleden. Na vier jaar met winst te hebben gedraaid moest het bedrijf 1992 afsluiten met een negatief saldo van 6,5 miljoen gulden op een omzet van 418 miljoen gulden. 'Sloten' is voor 37,5 procent eigendom van zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo*, voor eenzelfde percentage van Coberco en voor 25 procent van Cebeco-Handelsraad.

Directeur J. Zeinstra wijst een aantal oorzaken aan. Het komt er in het kort op neer dat de kostprijs hoger was en de ontvangsten lager. Verhoging van de kosten werd veroorzaakt door duurdere grondstoffen, duurdere inkoop van kalveren (gemiddeld 42 gulden meer dan in 1991) en vooral door een stevige verhoging van het mestersloon.

De verlaging van de opbrengsten was in de eerste plaats een gevolg van de devaluatie van de Italiaanse lire. De helft van het Nederlandse kalfsvlees gaat naar dat land. Een kleine valutaschommeling is al merkbaar.

Leeuwarder Courant 1993-03-26

Frico stoot vla- en boterproductie af – Warga in 1994 dicht Bonden furieus over extra banenverlies!

WERGEA - Zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* trekt zich terug uit de productie van vla in flessen en besteedt de botermakerij vrijwel geheel uit. Van de flessenlijnen van Coberco komen voortaan de consumptiemelkprodukten, voor de productie van boter wordt nog naar een gegadigde gezocht. Slechts een deel van de room gaat naar *Union De Jong* in het Groningse **Noordwijk**, een dochter van FFD. De fabriek in Wergea gaat dicht op 1 juli volgend jaar. Een deel van de consumptiemelk wordt overgebracht naar de vroegere 'condens' aan de Peter Stuyvesantweg in Leeuwarden.

De vakbonden hebben vanmorgen furieus gereageerd op de plannen. Henk Amperse (CNV): „Drie maanden geleden is ons nog gezegd dat er zou worden gekozen voor het houden van de consumptiemelk in eigen gelederen, want dat is zo'n goede zaak. Nu wordt een groot deel uitbesteed. Daar gaan wij nog een hartig woordje over spreken”.

Het uitbesteden is een gevolg van het sluiten van de fabriek in Wergea. Aanvankelijk zou die sluiting in 1995 plaatsvinden nu heeft directie besloten het doek eerder te laten vallen. De Frico verwerkte in Wergea ook de room van *De Goede Verwachting* in Workum. Op jaarbasis ging het om 6000 ton boter. Dat contract is inmiddels opgezegd. De Frico zal tot het eind van dit jaar die room nog in boter omzetten, daarna zal Workum de productie elders onderbrengen.

De reorganisatie van de consumptiemelk-afdeling en de sluiting van de fabriek in Wergea zullen gepaard gaan met het verlies van 290 arbeidsplaatsen. Volgens Amperse is dat 80 meer dan in eerste instantie was voorzien. De bonden hebben kortgeleden al aangekondigd dat er meer banen bij *Friesland Frico Domo* zullen verdwijnen dan 1218 zoals aanvankelijk werd gezegd.

Volgens de directie krijgt Coberco de produktie van melk, vla en pap in wijdmondse flessen van *Friesland Frico Domo*. De halfliterse flessen verdwijnen helemaal uit het assortiment. Voorlichter Peter den Oudsten is van oordeel dat het aandeel van flessen in de totale afzet een dalende lijn vertoont. Derhalve kan er beter voor worden gezorgd de bestaande flessenlijnen zo goed mogelijk te benutten dan in nieuwe te investeren.

De produktie van melk in smalmondse flessen gaat van Wergea naar Leeuwarden. In Groningen wordt de produktie van melk en melkprodukten in tetra-pakken geconcentreerd. Daar zal voor f 24 miljoen worden geïnvesteerd in koelruimten, verbetering van de vullijnen en in de bereiding van karnemelk. In een eerder stadium is in dat bedrijf al f30 miljoen gestoken. De vestiging in Groningen wordt het centrale punt voor de consumptiemelk-afdeling. Voor de fabriek in Wergea wordt een nieuwe gegadigde gezocht, waarbij, aldus Den Oudsten, de bedrijvigheid prioriteit geniet.

De verenigingen voor *Plaatselijk Belang* van Wergea (1781 inwoners) en Warten (944 inwoners) zijn gisteravond op de fabriek ingelicht. De klap is in beide dorpen hard aangekomen. „It ófrúne heal jier hawwe wy hope tsjin better witten yn”, omschrijft Sjoukje Pol van *Plaatselijk Belang* Wergea het algemeen gevoelen. “De minsken wienen wurch slein. Se woenen der eins net oer prate. Kinst it eins net begripe. Wat is Wergea no súnder Frico? En omgekeard ek. Wat is de Frico súnder Wergea?”.

De gemeenten Boarnsterhim en Leeuwarden bereiden zich gezamenlijk al enige tijd voor op het verlies van werkgelegenheid in Werga en Leeuwarden. Een werkgroep, bestaande uit bestuurders en ambtenaren, bezint zich op manieren om de getroffen werknemers opnieuw aan werk te helpen. Gestudeerd wordt op scholing, banenpools en het oprichten van een bedrijfsverzamelgebouw.

Gedeputeerde Frans Steijvers (economische zaken) zegt dat de provincie in verhoogd tempo zal proberen een oplossing te vinden voor de Wargaster zuivelarbeiders en voor de fabriek. “Het mooiste zou zijn dat we in een keer iets vonden voor het gebouw en de mensen.” Volgens Steijvers is ook de directie van *Friesland Frico Domo* op zoek naar alternatieve werkgelegenheid.

Nieuwsblad vh Noorden 1993-03-26

***Friesland Frico Domo* investeert minder in Groningen**

Van onze redactie economie

GRONINGEN/LEEWARDEN - De noordelijke zuivelgigant *Friesland Frico Domo* wil aanzienlijk minder investeren in de locatie Groningen dan aanvankelijk de bedoeling was. Zoals het er nu uitziet wordt in Groningen 24 miljoen gulden gestoken in de bouw van een nieuwe koelcel en de melkontvangst. De Industrie- en Voedingsbond CNV vreest dat er hierdoor minder banen - geschat wordt zo'n zestig - in Groningen bij komen.

Eind vorig jaar noemde de top van de zuivelcoöperatie nog een bedrag van 45 miljoen gulden dat gestoken zou worden in de vestiging in de stad Groningen. Het verschil is volgens de CNV-bond een gevolg van de beslissing om de melkproduktie in flessen niet van Werga over te plaatsen

naar Groningen. *Friesland Frico Domo* wil de vestiging in Warga op 1 juli volgend jaar sluiten. De rest van de activiteiten op het gebied van consumptiemelk wordt wel geconcentreerd in de locatie Groningen.

De besluiten zijn een uitwerking van de in september vorig jaar aangekondigde reorganisatie van het concern. De roomverwerking die nu nog in Warga plaats heeft, zal voor een deel worden ondergebracht bij *Union de Jong* in het Groningse Noordwijk. Een ander deel zal worden uitbesteed aan derden, evenals de productie van boterbulk en boterkleinverpakkingen.

Als gevolg van de concentratie van de activiteiten in Groningen zullen 145 arbeidsplaatsen in Warga vervallen en worden zestig arbeidsplaatsen bij derden ondergebracht. In de boterverwerking vervallen 75 arbeidsplaatsen en worden negen bij derden ondergebracht.

Bij de reorganisatie van de gehele zuivelcoöperatie komen in totaal ruim twaalfhonderd arbeidsplaatsen te vervallen. Hierin is onder meer de sluiting van enkele kaasfabrieken en distributiecentra opgenomen.

De vakbonden hebben gisteren een overzicht van de plannen van *Friesland Frico Domo* gekregen. De komende weken zullen de bonden met de directie praten over de reorganisatievoorstellen.

Leeuwarder Courant 1993-03-27

Melkprijs FFD bijna 2 cent hoger – 81,27 ct.

LEEWARDEN - De melkprijs van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* is bijna 2 cent hoger dan vorig jaar. Toen werd er 79,30 cent per kilogram uitbetaald, nu is dat 81,27 cent. Als prestatiewaarde geeft het concern een melkprijs van 82,29 cent aan, net onder die van Campina-Melkunie, die 82,76 annonceerde.

In die prestatiewaarde van 82,29 cent zit een certificaat van 0,75 cent met een contante waarde van 0,23 cent. Bovendien is een halve cent ingehouden voor toevoeging aan het eigen vermogen. Voorzitter **Arie Aalberts** van *Friesland Frico Domo* deelde onlangs in Sneek mee dat de verschillen in melkprijs tussen *Friesland Frico Domo* en de vrije fabrieken dit jaar „historisch klein” zullen zijn. Hij krijgt gelijk als de vrije fabrieken niet meer dan een halve cent hoger uitkomen dan FFD. Die halve cent, in 1987 de marge tussen FFD en *Zuid Oost Hoek*, is tot nu toe het kleinste verschil, aldus een onderzoek van *De Boerderij*.

Vorig jaar was het verschil tussen FFD en *De Goede Verwachting* in Workum met 4,43 cent erg groot. In de laatste vijf jaar zat FFD gemiddeld 2,37 cent onder Workum, 1,67 cent onder Nestlé, 1,59 cent onder De Kievit, 1,57 cent onder Oudwoude en 1,18 cent onder Oosterwolde. *Twee Provinciën* in Gerkesklooster doet niet mee aan het onderzoek.

International

De directie van FFD heeft meegedeeld dat Friesland International met vestigingen in het Verre Oosten een belangrijk aandeel in het resultaat van de onderneming heeft gehad. Een flink deel van de verkoopopbrengst van de ijsfabriek in Thailand is geïnvesteerd in uitbreiding van de kernactiviteiten in Thailand. De rest is in het resultaat meegenomen.

Bevredigend waren de resultaten van Domo in Beilen (ingrediënten en halffabricaten voor de voedingsmiddelenindustrie). De omzet ging omhoog, niet alleen van de bestaande produkten, maar ook van de nieuwe. De directie verwacht dat die stijging er ook dit jaar zal zijn. *Friesche Vlag* deed het goed en behield de leiding op de Nederlandse markt voor koffiemelk. Geprobeerd wordt ook in Duitsland een positie te verwerven.

Zorgenkindje

De verkoop van kaas is lange tijd het zorgenkindje van het concern geweest. Vorig en dit jaar is er sprake van een rigoureuze reorganisatie. De produktie bleef gelijk, het resultaat was vorig jaar al beter, aldus de directie, hoewel de Leeuwarder notering niet hoog was.

De daling van de dollar heeft de resultaten van de export van consumentenprodukten buiten de Europese Gemeenschap nadelig beïnvloed. De marktpositie werd ondanks een tijdelijke vermindering van de verkopen gehandhaafd. Anders was het gesteld met de deelname in Wöhrmann in het Duitse Appeldorn: hoge prijzen voor de melk, te lage opbrengsten en dus een slecht saldo. Het bedrijf ondergaat een fikse afslanking. In Griekenland boekte FFD weer succes.

Vorig jaar zijn er als gevolg van de lage melkprijs 61 boeren weggegaan bij Friesland Frico Domo. Zij namen 49 miljoen kilogram melk mee. Er kwamen tien nieuwe leden bij. Voor dit jaar hebben zeventig boeren voorlopig hun lidmaatschap opgezegd. Van hen hebben tien die opzegging inmiddels weer ingetrokken. Een groot deel van de andere boeren heeft gezegd de melkprijs te willen afwachten eer zij definitief hun standpunt bepalen.

Leeuwarder Courant 1993-03-27

Ook MAP KeK

Consumenten kunnen zich straks met melk vermaken

(KAF EN KOREN WILLEM STEGENGA)

NOG EEN PAAR maanden, dan kunnen de consumenten zich verkneukelen over en ergeren aan het oorlogje dat losbarst rond de melk. De grootwinkelbedrijven zullen gaan stunten. De melkfabrieken van over de landsgrenzen komen hier naar toe om hun waar tegen lage prijzen te slijten. Volgend jaar om deze tijd zullen de grote zuivelconcerns in ons land zeggen dat de uitbetaling aan de boer nadelig is beïnvloed door de gang van zaken in de afdeling consumptiemelk. Nu zeggen zij nog het tegendeel.

Op 1 oktober wordt de wettelijke minimumprijs van melk afgeschaft. Tot die tijd mag er geen volle melk onder de f 1,38 per liter worden verkocht en geen magere melk onder de f 1,19. De supermarkten hebben aangekondigd dat in de herfst de hel losbreekt. Dirk van der Broek hanteert als eerste dit actiemiddel. Albert Heijn zegt geen initiatief te nemen maar als anderen dat wel doen, zal 's lands grootste ook de kleinste prijzen niet schuwen. Het wordt een herhaling van de toestand van de jaren zestig.

Melk is het laatste produkt dat door een minimumprijs wordt beschermd. Die van suiker en brood zijn al eerder afgeschaft. Dat heeft nauwelijks tot commotie geleid. Suiker wordt voor een uiterst lage prijs aangeboden, bij brood maakt de consument onderscheid tussen de warme en de

fabrieksbakker. Die eerste is doorgaans niet minder geworden van het afschaffen van de bescherming.

Dat de wettelijke prijs voor melk het langer heeft volgehouden, is te danken aan de wakkere melkboeren. Hun organisatie heeft deze bescherming drie jaar weten te rekken en f 7 miljoen van de zuivelfabrieken weten los te peuteren voor aanpassingen. Er zijn weinig middenstandsorganisaties, die dergelijke fondsen boven water weten te halen. Eabele de Boer uit Drachten, de aanvoerder aller melktappers, heeft dan ook een vin meer dan een baars. Hij is een van de weinige Friese bestuurders die manifest in het Haagse opereert.

De miljoenen zijn gebruikt voor rentesubsidie voor rijdende winkels, voor cursussen en voor het verbeteren van de beeldvorming van de melkboer. Het heeft geholpen. Er zijn weer jongeren die melkboer willen worden.

Goed gedaan

DE ZUIVELINDUSTRIE heeft de laatste drie jaar evenmin stil gezeten. Consumptiemelk is een zaak van de grote drie zuivelconcerns: *Campina-Melkunie*, *Friesland Frico Domo* en *Coberco*. Hun macht is groot, hun boerenprijs was veelal lager dan die van de kaasfabrieken, dus wat let een mens iets aan die minimumprijs te doen en daarmee de eigen uitbetalingscapaciteit te vergroten. Vorig jaar ging de minimumprijs met 4 cent omhoog, dit jaar met nog eens 3 cent. „De consumptiemelk heeft het goed gedaan”, zei Wim Overmars van Campina deze week toen hij 1992 overzag. Tja, wat een wonder.

De consumentenbonden hebben zich niet geroerd toen de zuivelindustrie onlangs de prijs weer oppoetste. Formeel gebeurde dat vanwege de verhoging van de personeelskosten. Zelfs de WAO werd erbij gesleept om die stap te rechtvaardigen. Als de consumptiemelk het vorig jaar zo goed heeft gedaan en flinke winst heeft gemaakt, dan was er toch ruimte om enige van tevoren te ontwaren tegenslagen op te vangen, denk je dan. Een alerte consumentenorganisatie had onmiddellijk ingegrepen.

Een andere, doorgaans niet van activiteit ontblote beweging, die het schromelijk laat afweten, is Milieudéfensie. Die had toch in de benen moeten komen op het moment dat de minimumprijs voor melk werd begraven. In oktober zal blijken hoe het milieu weer een klap krijgt. Melk in flessen is vriendelijker voor het milieu dan melk in een eenmalige verpakking. Milieubewegingen hebben dat de betreffende ministers meer dan eens onder de neus gewreven. Het gevolg is geweest dat de melk in flessen zich in elk geval in Friesland heeft gehandhaafd. Nu de minimumprijs wordt afgeschaft, komt er straks een stroom goedkope melk in eenmalige verpakking - tetrapak of plastic - ons land binnen om de stuntende supermarkten te gerieven. De fles zal ongetwijfeld een stap terug doen.

Voorschot

Friesland Frico Domo heeft er al een voorschot op genomen door een deel van flessen af te stoten naar *Coberco*. Het verhaal is fraai verpakt, maar het komt er natuurlijk gewoon op neer dat FFD de fles laat vallen en zich concentreert op pakken in Groningen. Alle verhalen over consumenten die steeds milieubewuster worden, worden gebruikt als het goed uitkomt. Meer niet. Flessen zijn lastpakken voor een bedrijf. Je moet er mee slepen. Pakken worden in de grijze container geflikkerd. Daar moet het OLAF zich maar mee redden.

DE VRAAG is of de melkboer deze klap kan opvangen. Hij heeft de laatste tijd te weinig gedaan om de fles te promoten. Dat verwijt krijgt hij van zijn eigen voorzitter (De Boer). Hij krijgt elke dag vers zijn zuivel aangeleverd en is daarmee afhankelijk van de grote concerns die in zijn buurt zijn gevestigd - in Friesland is (was) dat de Frico.

Die concerns zullen het moeilijk krijgen door de oploeiende buitenlandse concurrentie. De melkboer deelt mee in die zorg. De prijs voor een liter melk in een fles in de rijdende winkel zal aanzienlijk hoger liggen dan die van het pak in de supermarkt.

De fles kan zijn redding zijn als hij de zegeningen daarvan op tijd bij zijn afnemers weet te brengen. Zijn afhankelijkheid van grote concerns kan verminderen als boerderij-zuivelaars kans zien veel milieuvriendelijkheid in hun producten te stoppen en de melkboer willen zien als de exponent van 'schoon en eerlijk'. Het zwaartepunt ligt bij de bewuste consument.

Leeuwarder Courant 1993-04-08

Melkprijs Zuid Oost Hoek is lager dan FFD

LEEWARDEN - De uitbetaalde melkrijzen hebben voor opschudding gezorgd in Friesland. De grootste coöperatie *Friesland Frico Domo* (FFD) is voor het eerst sinds jaren hoger uitgekomen dan de vrije fabriek *Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde.

Uit de eigen opgave blijkt dat FFD 0,59 cent per kilogram meer uitbetaalt. Directeur Jan Willem Koek van ZOH denkt dat het werkelijke verschil niet hoger dan een kwart cent zal zijn. *De Goede Verwachting* in Workum betaalt ongeveer een cent per kilogram meer uit dan FFD. Deze fabriek is tot dusver de hoogste in Friesland.

Het teruglopen van de verschillen tot een cent en lager en nu het omslaan van de verhoudingen zal voorlopig een einde maken aan het overlopen van boeren van de ene naar de andere fabriek. *De Goede Verwachting* heeft met FFD de afspraak gemaakt vanaf nu geen boeren van die coöperatie meer over te nemen. Dat geldt niet voor enkele tientallen die tot eind vorig jaar de wens om over te stappen hebben kenbaar gemaakt.

De Goede Verwachting betaalt 82,26 cent per kilogram uit, FFD 81,27 cent. De prestatieprijs van 'Workum' is 83,41 cent, die van FFD 82,29 cent. Boven het voorschot van 70,36 cent van *De Goede Verwachting* komt een nabetaling van 9,24 cent, een tankmelktoeslag van 1,79 cent en toeslag voor wintermelk van 0,87 cent. Vorig jaar was de melkprijs 84,50 cent. De resultaten zijn in 1992 nadelig beïnvloed door een lagere kaas- en weiprijs.

'Workum' had in 1992 een topjaar wat investeringen betreft (f 22 miljoen). De coöperatie reserveerde 1,15 cent per kilogram door certificaten (1 cent) en rechtstreekse reservering (0,15 cent). Vorig jaar was dat 1,13 cent. De gehalten van de melk waren lager dan in 1991: vet 4,50 procent (4,33) en eiwit 3,47 procent (3,49).

Zuid Oost Hoek betaalt de boeren 80,68 cent per kilogram uit tegen 82,60 cent een jaar eerder. Gecorrigeerd naar gehalten (nu. 4,43 procent vet en 3,45 procent eiwit) is de prijs 1,38 cent lager dan een jaar eerder. Op het voorschot van 70,28 cent komt een nabetaling van 8,61 cent (9,20) en een tankmelktoeslag van 1,79 cent.

ZOH reserveert 0,44 cent per kilogram wat neerkomt op f 1,3 miljoen (0,68 cent of f2 miljoen) en heeft eveneens 0,40 cent ingehouden voor voorzieningen voor de kalvermesterij. Behalve door de kaas zijn de resultaten van *Zuid Oost Hoek* nadelig beïnvloed door het saldo van de vierduizend mestkalveren die van Ab Hooijer (Oosterzee) zijn overgenomen. De kalvermesterij maakt slechte tijden door.

Huisternoord: Volgens directeur Bert Knol van *Huisternoord* in Oudwoude betaalt zijn fabriek een prijs uit die net even boven die van Friesland Frico Domo uitkomt. De gepubliceerde prijs van Huisternoord is 80,27 cent per kilogram Dat is 1 cent onder die van FFD. De gehalten van de melk van *Huisternoord* zijn evenwel aanmerkelijk lager vet 4,40 procent (FFD 4,46); eiwit 3,43 procent (FFD 3,45).

Huisternoord had een voorschot van 69,67 cent Daar komt een nabetaling van 8,81 cent (9.55) overheen, alsmede een tankmelktoeslag van 1,79 cent per kilogram

De fabriek reserveerde f93.042 (f 182.525) waardoor het eigen vermogen op 47,3 procent van het balanstotaal komt. De melkaanvoer van eigen boeren steeg 5 procent tot 28,8 miljoen kilogram. Er werd ruim 10 miljoen kilogram bijgekocht.

Nieuwsblad van het Noorden 1993-04-15

Prikactie bij *Friesland Frico Domo*

LEEWARDEN - Bij de Leeuwarder vestigingen van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* hebben gisteren rond 300 werknemers deelgenomen aan een prikactie. Uit onvrede met de uitvoering van de reorganisatieplannen tekenden al deze werknemers een petitie die aan directievoorzitter A. Olijslager is aangeboden.

Bij het personeel bestaat grote twijfel over het voortbestaan van een aantal afdelingen en het overplaatsen van kernactiviteiten naar andere afdelingen. Daar naast wordt volgens voorzitter J. van Wallinga van de *Bedrijfsleden Groep* FNV het sociaal plan niet uitgevoerd.

Volgens hem wordt niet gekeken naar de leeftijd en het aantal dienstjaren van de werknemers en worden binnen de organisatie nieuwe functies gecreëerd. Ook worden binnen het bedrijf al afdelingen gesloopt voordat de ondernemingsraad zijn advies heeft gegeven, aldus Van Wallinga. De prikacties werden gehouden in de Leeuwarder vestigingen P. Stuyvesantweg en de Hemrik en vestigingen in Wolvega en Warga. Van Wallinga sluit verdere acties niet uit.

Leeuwarder Courant 1993-04-17

ook MAP Coberco

Frico en Coberco weer in overleg

Van een onzer redacteuren

LEEWARDEN - De zuivelcoöperaties *Friesland Frico Domo* in Leeuwarden en Coberco in Zutphen voeren opnieuw besprekingen over samenwerking. Een volledige fusie, die in juni vorig jaar is gestrand, staat niet op de agenda. Het gaat in de eerste plaats om het uitwisselen van producten. Coberco zou mogelijk van Friesland Frico Domo de consumptiemelk in flessen overne-

men alsmede een deel van de boterproductie. De condens van Coberco, die nu wordt geproduceerd in Deventer, zou dan overgaan naar de fabriek van Friesland Frico Domo aan de Stuyvesantweg in Leeuwarden.

Volgens Rob van Dongen van *Coberco* is het overhevelen van de condensproductie van Deventer naar Leeuwarden een van de opties van de directie. Eind april zal daar een definitieve beslissing over vallen. Dick Heinen van de Voedingsbond FNV zegt dat het duidelijk is dat er taken en produkten worden uitgewisseld. „De directie van *Friesland Frico Domo* ontkent nadrukkelijk dat het om meer gaat. Op z'n vrolijkst gezegd zetten wij daar enige vraagtekens bij.”

Zijn collega Henk Amperse (CNV) zegt de fusie enige keren bij de directie van *Friesland Frico Domo* te hebben aangekaart. „Een gesprek over een fusie wordt nergens bevestigd maar evenmin ontkend”.

Ingewijden bij **FFD** zelf vinden het verhaal over fusiegesprekken 'niet onwaarschijnlijk, maar wat aan de vroege kant'. De directie van FFD zegt dat de gesprekken worden gevoerd op het niveau van de business-units. Van fusie-overleg is pertinent geen sprake.

Bij *Coberco* wordt hetzelfde gezegd. De verhoudingen zijn zelfs wat verslechterd op het moment dat *Friesland Frico Domo* de melkprijs bekend maakte. Die is zo'n anderhalve cent hoger dan die van *Coberco*. *Friesland Frico Domo* heeft de boekwinsten in de melkprijs gestopt en de boekverliezen van de balans gehaald. Dat is niet gebruikelijk in de zuivel. Het heeft bij de directie van *Coberco* in elk geval kwaad bloed gezet.

Begin vorig jaar hebben *Friesland Frico Domo* en *Coberco* fusiebesprekingen gevoerd. Die zijn in juni afgeknapt. Beide coöperaties wilden eerst orde op zaken stellen in eigen huis. Een fusie had op korte termijn hogere kosten met zich meegebracht en het verschil in uitbetaling met de kaasfabrieken vergroot.

Toen al is duidelijk gesteld dat er onderzoek zou worden gedaan naar overleg over de consumptiemelk en de condens. Die vorm van samenwerking is evenwel later in het jaar naar de achtergrond geschoven en later zelfs helemaal verdwenen.

Een volledige fusie tussen de beide coöperaties zou leiden tot op een na (Nestlé) het grootste zuivelconcern in de Europese Gemeenschap en wellicht ter wereld. De omzet zou f7.1 miljard bedragen, het aantal boeren zo'n 15.000.

Leeuwarder Courant 1993-05-22

Ook MAP KeK

Frico Warga lijkt heerlijk toetje voor politici te worden

(KAF EN KOREN WILLEM STEGENGA)

HET SLUITEN van de Fricofabriek in Wergea lijkt een heerlijk toetje voor politici te worden. Het gaat immers om een bedrijf met 310 man personeel. Het is de kurk waarop een dorp van ruim 1800 inwoners drijft. Bovendien produceert Frico er als een van de weinige zuivelfabrieken in ons land melk en melkprodukten in flessen. En huppettee, een Fries sausje er overheen: het land met wereldberoemd vee is straks aangewezen op melk uit Groningen, Arnhem of Nijkerk. Dat kan toch niet?

Het personeel put hoop uit een bezoek van D66'er Dick Tommel. Deze zag meteen perspectief. Milieu, werkgelegenheid en platteland, het is ook te mooi om voorbij te laten gaan. Het werkelijke argument is puur economisch, zegt de directie, daarin nu zeker bijgestaan door het bestuur. Immers, de maatregelen die de nieuwste directie van *Friesland Frico Domo* heeft genomen hebben geleid tot een knappe melkprijs. Daar zat wat klop-klop op. De boeren kijken echter naar wat er op hun Rabo-rekening is bijgeschreven en dat stemt tot tevredenheid. Dus krijgt de directie in hun ogen steeds gemakkelijker gelijk.

Het staat Tommel te prijzen dat hij uit zo'n schier onmogelijke positie de aanval kiest. Minister Alders krijgt straks vragen in de trant van: is de bewindsman op de hoogte van het feit dat *Friesland Frico Domo* de kwartliter flesjes met slagroom uit de productie heeft genomen, alsook de kleine flesjes met koffiemelk? Zo nee, wat bent u dan van plan daaraan te doen?

En: is de minister bereid te praten met de directie van *Friesland Frico Domo* om de sluiting van Wergea op te houden, totdat is aangetoond dat het produceren van melk in flessen een groot voordeel voor het milieu is? De minister kan daar gemakkelijk 'ja' op zeggen. De directie ook: het kon niet meer uit.

Het enthousiasme van Tommel is even bewonderenswaardig als naïef. Hetzelfde geldt voor zijn verontwaardiging over de nauwelijks te registreren activiteiten van de provincie Friesland als het gaat om het behoud van de fabriek in Wergea. De provincie kan hooguit bedroefd en verontwaardigd zijn.

Naïviteit is - zeker in dit geval - gevaarlijk. Tommel geeft de 310 werknemers van Wergea valse hoop. Hij haalt met het uitspreken van krachtige taal en het bestoken van Alders met vragen niets boven water. Hij staat voor joker, zijn partij ook en het personeel van Frico Wergea is in een dieper gat gevallen dan al het geval was.

De directie is bezig met stervensbegeleiding van de Wergeaster fabriek. Afdelingen krijgen briefjes voorgelegd waarin wordt gevraagd of er mensen bereid zijn naar Groningen te verhuizen. Daar wordt de consumptiemelk geconcentreerd.

Groningen krijgt geen nieuwe glaslijn. De toekomst van glas is onzeker, aldus de directie. Tja, welke toekomst is dat niet? Dit is gelegenheidsredenering. Wil je de productie van melk in flessen in stand houden, dan zie je aan de einder allemaal milieugroepen die voor je in actie gaan. Nu nog krijgt flessenmelk een mager applaus. En, zegt de directie, de verkoop van dat produkt daalt. Dat is een flauw argument: in de twee voorgaande jaren heeft de fles meer omzet gehaald.

Je ziet zo'n Alders naar de kaart van Friesland grijpen, als hij over Wergea leest. Dat ligt in de buurt van het internationale moerasgebied. Dat beleid heb ik nu eenmaal uitgestippeld, overpeinst hij. Dat daar agrarische werkgelegenheid sneeft, is begrijpelijk. Dat is de consequentie van mijn beleid. D66 is toch de partij die dat beleid omarmt? Met Tommel voorop. Alders fronsst het het voorhoofd. Dit vat hij niet.

Meer heil

ER IS MEER heil te verwachten van de *Bond van Zelfstandige Melkhandelaren* in Friesland, de club van Eabele de Boer die nu nog in Leeuwarden zit, maar straks vrijwel zeker naar Drachten verhuist. Zodra die 250 afzetkanalen om de hoek komen kijken, blijkt plotseling dat Wergea midden in het gebied ligt met de hoogste flessendichtheid van Nederland: Friesland.

De Boer heeft een bod op de fabriek in Wergea uitgebracht. Dat is tenminste taal. Hij doet dat niet om de Wergeasters aan het werk te houden en omdat de fles zo milieuvriendelijk is. De Boer denkt gewoon aan zijn eigen hachje. Het verdwijnen van de produktie van flessenmelk betekent een dreun voor de melkboeren. Dat produkt onderscheidt hen van de supermarkt, dat is hun grote trekker.

Olijslager heeft niet op het bod gereageerd. Dat is een beetje merkwaardig. Als de toekomst van melk en andere zuivelprodukten in flessen zo onzeker is en de omzet tóch daalt, dan is zo'n concurrent ongevaarlijk. Olijslager doet er alles aan om de consument aan het pak te krijgen: minder lekker, maar wel goedkoper. De directie kan bij verkoop aan de melktappers haar personeelszorgen mee overdragen. Alom zou goodwill worden geogst voor zo'n geste.

Het idee van De Boer is beter dan Tommels aankloppen op de deur van Alders. Ministers kunnen namelijk niet terugzien op een succesvol beleid dat werd gekenmerkt door maatregelen waardoor bedrijven in stand konden worden gehouden. Dat heeft altijd veel geld gekost. De sluiting heeft in veel gevallen hooguit later plaatsgevonden.

In eerste instantie is nu echter in de affaire Wergea het woord aan de ondernemingsraad en de vakbonden. Die hebben wel eens wat succes gehad. De kaasfabrieken van *Friesland Frico Domo* in **Sint Nicolaasga** en **Kolderveen** draaien dank zij hun acties nog steeds, ook al stonden ze jaren geleden op de sluitingslijst. De politiek moet niet de indruk wekken dat zij dat met Wergea ook kan bereiken, al lijken milieu en werkgelegenheid op het eerste oog ook nog zulke passende bondgenoten.

Sluiten van Wergea betekent het einde van een markant stuk zuivelgeschiedenis. Hier ontstonden de coöperatie en de vakbond. Sluiten betekent ook het vrijwel definitieve einde van melk in flessen. Jammer, want over vijf jaar moet er een nieuwe flessenlijn worden gebouwd. Dat redden Sietske Inberg en haar milieuvrienden wel op.

Leeuwarder Courant 1993-06-24

Jaarverslag FFD 1992: Buitenland en Domo winstmakers

Resultaten kaas minder slecht, maar nog onbevredigend

LEEUWARDEN - De buitenlandse activiteiten en de gang van zaken bij Domo Food Ingredients (industriële produkten) hebben vorig jaar voor een groot deel bijgedragen aan het gunstige resultaat van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo*. Op het gebied van kaas heeft het concern de problemen nog niet overwonnen. De resultaten van de kaasdivisie waren, ondanks de sterke groei van Kollumer, weliswaar minder slecht dan in 1991, maar ze zijn nog steeds onbevredigend, aldus bestuur en directie in het jaarverslag. Bij Friesland Frico Domo gaat 52 procent van de in ons land verwerkte melk in de kaasbak.

De ingrijpende reorganisatie van het bedrijf zal krachtig worden voortgezet. In 1995 moet het uiteindelijke resultaat op tafel leggen: 1218 man minder en een structurele kostenbesparing van 90 miljoen. Voorzitter Arie Aalberts en hoofddirecteur André Olijslager schrijven in het jaarverslag: „Pas na voltooiing hiervan zullen wij in staat zijn een sterke voorsprong op te bouwen, die ook op de lange termijn kan worden vastgehouden”.

En: „Wij constateren dat de ondernemersmentaliteit in alle lagen van het bedrijf toeneemt en in praktijk wordt gebracht als nooit tevoren”. Bovendien nam het ziekteverzuim onder het personeel af met 0,83 procent tot 6,57 procent, 1 procent onder het landelijk gemiddelde.

Het concern, waar 5322 veehouders bij zijn aangesloten en dat eind vorig jaar nog beschikte over 3874 (3976) werknemers in Nederland en over 2583 (3101) elders in en buiten Europa, behaalde een omzet van f 4,04 miljard. Dat is 1 procent meer dan in 1991. Het bedrijfsresultaat steeg van f 1,378 miljard naar f 1,431 miljard. Uit dat resultaat wordt het melkgeld aan de boeren uitgekeerd. Er werd in Nederland 2199 miljoen kilogram melk verwerkt, 6 procent minder dan een jaar eerder. Het aantal boeren dat bedankte bedroeg 369, van wie 85 uit onvrede. Er kwamen 11 nieuwe leden bij.

Van de omzet werd 34 (35) procent behaald in Nederland, 32 (32) procent in de rest van Europa, en 34 (33) procent buiten Europa. Dat laatste percentage kan worden gesplitst in: 19 (20) procent door export vanuit Leeuwarden en 15 (13) procent door buitenlandse vestigingen.

Naast kaas was het resultaat van het geheel van activiteiten in Nederland onder de maat. Negatief was ook het reilen en zeilen van de Duitse dochtermaatschappij Wöhrmann in Appeldorn. Desondanks kon *Friesland Frico Domo* een knappe melkprijs uitbetalen, die concurrerend is met die van andere fabrieken.

Dagvers

De Frico heeft haar positie op de markt voor dagverse melk produkten behouden, aldus het jaarverslag. De kosten waren echter te hoog en het resultaat viel tegen. De fabriek in Warga wordt derhalve gesloten. De fruitvla was een succes. In de afdeling van de langhoudbare produkten wordt drastisch het mes gezet.

Frische Vlag koffiemelk werd meer verkocht dan in 1991. Vorig jaar werden de produkten, die onder dat merk zijn gebracht, ook in België verkocht en dit jaar zijn de *Balance*-produkten (melkvet is daarin deels door plantaardig vet vervangen) in Duitsland op de markt gebracht.

In Griekenland, waar een aparte business-unit voor in het leven is geroepen, is het bedrijf geconfronteerd met een groeiende concurrentie van de Grieken zelf. Voor condens is het marktaandeel gehandhaafd, voor babyvoeding ook, maar voor kindervoeding en kaas was er sprake van uitbreiding.

Friesland Export, actief in meer dan honderd landen, zag ondanks de lage dollar de verkoop stijgen. Zeker in Afrika was de vraag naar condens groter. Daar is ook chocolademelk geïntroduceerd. Het Midden-Oosten was een stabiele klant en in Saudië-Arabië werd zelfs meer verkocht. In Midden- en Zuid-Amerika ontwikkelde zich de positie van *Friesland Frico Domo* goed.

Kindervoeding was een goed produkt in 1992. Het werd in meer landen geïntroduceerd en dit jaar zal het assortiment worden uitgebouwd.

Uitermate bevredigend, zo kondigt de directie Domo Food aan. Meer omzet en meer winst. De produkten voor de voedingsmiddelenindustrie in de vorm van halffabrikaten en specifieke ingrediënten worden gemaakt in Beilen, Bedum Noordwijk (De Jong Verenigde BV), Dronrijp en Warga en onder andere via eigen kantoren in Hongkong en Engeland verkocht. Het bedrijf is wereldwijd marktleider in ontzoute weipoeders en ontzoute wei-eiwitconcentraten.

Meer consumptie

Het succes van Friesland International is voor een deel gelegen in een grotere consumptie van de eerste levensbehoeften in tal van landen. In Indonesië groeide de omzet en bleef de winst goed. In Thailand was het resultaat lager dan in 1991, maar nog wel bevredigend. Het leiderschap in de markt voor langhoudbare producten is verstevigd. FFD verkocht hier de ijsactiviteiten. De winst nam sterk toe in Maleisië, dankzij een snelle economische groei en een verbeterde welvaart. Omzetgroei ook in Hongkong. Bovendien is vanuit dit land de sprong naar China gemaakt. In Taiwan moet de winst nog groeien.

In Nigeria presteerde de FFD deelneming naar behoren. Meer afzet was er voor het bedrijf in Saudi-Arabië. „In 1993 mogen hier additionele baten worden verwacht.” In Japan wordt ijs verkocht. Daar is een reorganisatie aan de gang die dit jaar een positief resultaat moet geven. Op Guam waren de zaken positief en in Singapore ook.

Nieuwsblad vh Noorden 1993-06-25

Duplo

Jr- versl. Omzet Friesland Frico Domo: vier miljard

Van onze redactie economie

LEEUWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* heeft over 1992 een omzet van f4,04 miljard behaald. In 1991 was dat f40 miljoen lager. Het concern behaalde een positief saldo van f22,8 miljoen, ruim f4 miljoen minder dan vorig jaar. Dat blijkt uit het jaarverslag dat het bestuur en de directie van FFD gisteren hebben gepresenteerd.

De toename van de omzet is vooral te danken aan de positieve resultaten van de business units *Friesland International* en *Domo Food Ingrediënts* met een vestiging in onder meer Bedum. In zijn totaliteit bezien noemt de directie de melkverwerkende activiteiten nog onbevredigend. De zuivelcoöperatie zal ook in 1993 en 1994 nog werken aan de uitgebreide reorganisatie 'Huis op Urde', waardoor circa 1.200 arbeidsplaatsen komen te vervallen. De reorganisatie moet in 1995 een structurele besparing opleveren van f90 miljoen.

De reorganisatie leidt onder meer tot de sluiting volgend jaar van de FFD-vestiging in **Warga**. De centrale ondernemingsraad (cor) heeft vanmorgen een negatief advies uitgebracht over deze sluiting. De directie krijgt vandaag ook een rapport van het onderzoeksburo Kamann uit Groningen, waaruit blijkt dat sluiting van de fabriek 'onverstandig' is, aldus de Voedingsbond FNV. Algemeen directeur A.A. Olijslager van FFD vindt dat de bezwaren tegen de sluiting te laat komen. Ook het argument van het comité '*Vrienden van Warga*', dat met het verdwijnen van de vestiging in Warga ook de milieuvriendelijke melkfles verdwijnt, wijst hij af. “De weerstand tegen de sluiting van de fabriek is begrijpelijk. Maar de discussie over milieu en glas heeft niets met de sluiting in Warga te maken.”

De buitenlandse activiteiten en de gang van zaken bij *Domo Food Ingredients* (industriële producten) hebben vorig jaar voor een groot deel bijgedragen aan het gunstige resultaat van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo*. Op het gebied van kaas heeft het concern de problemen nog niet overwonnen. De resultaten van de kaasdivisie waren, ondanks de sterke groei van *Kolumer*, weliswaar minder slecht dan in 1991, maar ze zijn nog steeds onbevredigend, aldus be-

stuur en directie in het jaarverslag. Bij *Friesland Frico Domo* gaat 52 procent van de in ons land verwerkte melk in de kaasbak.

De ingrijpende reorganisatie van het bedrijf zal krachtig worden voortgezet. In 1995 moet het uiteindelijke resultaat op tafel leggen: 1218 man minder en een blijvende kostenbesparing van f90 miljoen. Bij het concern zijn 5322 veehouders aangesloten en beschikte eind vorig jaar over 3874 werknemers in Nederland en over 2583 elders in en buiten Europa.

Van de omzet werd 34 procent behaald in Nederland, 32 procent in de rest van Europa, en 34 procent buiten Europa. Dat laatste percentage kan worden gesplitst in: 19 procent door export vanuit Leeuwarden en 15 procent door buitenlandse vestigingen.

Afgezien van de kaas was het resultaat van het geheel van activiteiten in Nederland onder de maat. Negatief was ook het reilen en zeilen van de Duitse dochtermaatschappij Wöhrmann in Appeldorn. Desondanks kon Friesland Frico Domo een knappe melkprijs uitbetalen, die concurrerend is met die van andere fabrieken.

De Frico heeft haar positie op de markt voor dagverse melkproducten behouden, aldus het jaarverslag. De kosten waren echter te hoog en het resultaat viel tegen. *Friesche Vlag* koffiemelk werd meer verkocht dan in 1991. Vorig jaar werden de producten, die onder dat merk zijn gebracht, ook in België verkocht en dit jaar zijn de **Balance-producten (melkvet is daarin deels door plantaardig vet vervangen)** in Duitsland op de markt gebracht.

In Griekenland, waar een aparte business-unit voor in het leven is geroepen, is het bedrijf geconfronteerd met een groeiende concurrentie van de Grieken zelf. Voor condens is het marktaandeel gehandhaafd, voor babyvoeding ook, maar voor kindervoeding en kaas was er sprake van uitbreiding.

Friesland Export, actief in meer dan honderd landen, zag ondanks de lage dollar de verkoop stijgen. Zeker in Afrika was de vraag naar condens groter. Het Midden-Oosten was een stabiele klant en in Saudië-Arabië werd zelfs meer verkocht. In Midden- en Zuid-Amerika ontwikkelde zich de positie van *Friesland Frico Domo* goed.

Leeuwarder Courant 1993-06-26

Friesland Frico Domo in clinch bij bijklussende academici

(KAF EN KOREN WILLEM STEGENGA)

HET HEEFT ER ALLE schijn van, dat de huidige directie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* zich weinig zal aantrekken van bijklussende academici als de profs Jan Pen en Lucas Reijnders. Dat is eveneens het geval met de ploeg van dr. Dirk-Jan Kamann en de hem omringende afgestudeerden als daar zijn de doctorandussen Robert Bood, Wim Cnossen, Dirk Strijker en Dirk-Pieter van Donk, doctor Frans Plat en professor doctor Peter Zwart. Op zich is er een indrukwekkend team opgetrommeld om de fabriek in Wergea open te houden. Ietwat hautain misschien. Dat vindt althans *Plaatselijk Belang*. Altijd voor de fabriek in de bres gestaan en als de actie om zich heengrijpt, gepasseerd als een boer bij het GATT-overleg.

Pen en Reijnders zullen weinig beter worden van hun klussen. Zij zitten in het comité van aanbeveling dat de *Vrienden van Wergea* hebben gebaard. De grote politieke partijen hebben zich daarbij afzijdig gehouden. De boeren van *Friesland Frico Domo*, de basis van het hele bedrijf, zijn evenmin 'vriend' geworden. FRA, de 'Fryske Razers' daarentegen wel. Zij hebben zichzelf aangemeld en dan vooral op historische gronden. Wergea had in 1886 de eerste coöperatieve boterfabriek. Het zegt meer van FRA dan van de Frico.

Met Jan Pen kun je nog wel om de tafel zitten. Een Lemster van komaf, smeug, tenminste als je als student geen proeve van economische bekwaamheid bij hem hoeft af te leggen. Die Reijnders is wat anders. Dat is geen gelukkige greep geweest van de 'vrienden'.

Als je boeren het bloed onder de nagels vandaan wilt halen, zijn er twee middelen: je vraagt de televisie weer die giertank over het scherm te laten rijden, of je vraagt Reijnders wat te laten vertellen over landbouw.

Aalberts en Olijslager lachen in hun vuistje. Met Reijnders in het comité van aanbeveling sluiten zich vanzelf de gelederen van hun achterban. Bovendien krijgen zij prachtige, argumenten in handen om de vakbonden te wijzen op de gevolgen voor de werkgelegenheid in de landbouw en daaraan verwante bedrijven, als de ideeën van deze prof op de praktijk worden losgelaten.

Vernietigend

MET KAMANN C.S. ligt het anders. Zij hebben een vernietigend rapport naar de ondernemingsraad gestuurd om de sluiting van Wergea tegen te gaan. Als zo'n rij wetenschappers worden als ' knullig, rommelig, inadequaaf, onjuist en misleidend' aan het papier toevertrouwd, is er wat aan de hand. „Van enige kwaliteit van de adviesaanvraag (om Wergea te sluiten, WS) is geen sprake”. De argumenten worden 'niet relevant' genoemd, 'ondeugdelijk' of niet terzake doende.

Kamann heeft al een aanvaring met *Friesland Frico Domo* gehad. Hem is gevraagd de sluiting van de kaasfabriek van **Tuk** te voorkomen. Er kwam een rapport, waaruit moest blijken dat dat niet hoefde. Richtten op de markt, produkten ontwikkelen, omleggen van de melkstroom en Tuk zou draaien als een lier. De directie heeft die aanbevelingen naast zich neergelegd en Tuk gesloten.

Voor Wergea is er een rapport met veel minder wolligheid gekomen. Als alleen de boterproductie even in ogenschouw wordt genomen, dan wil Kamann niets anders dan het 'hele traject optimaliseren'. Dat biedt mogelijkheden en geeft uitzicht op besparingen. Nu worden alle onzekerheden in Wergea op de stoep gezet.

Jammer voor Kamann, maar de huidige directie is rapportmoe. Het adviesbureau weet dat, getuige de zin: „Het is daarom zo jammer dat op onze herhaalde verzoeken om informatie te krijgen hieromtrent, ons slechts een botte weigering werd gegund”.

In Wergea, waar naast boter voor de Frico ook boter voor *De Goede Verwachting* in Workum en voor *Campina-Melkunie* in Zaltbommel wordt gemaakt, is weinig geld gestoken. Dan kom je al gauw tot een Tykster redenering: doordat er weinig in is geïnvesteerd is de fabriek verouderd en oud moet dicht. Door Kamann gegevens te onthouden, krijgt hij de vrije hand kritiek te spuien.

In het rapport over consumptiemelk stelt Kamann dat die afdeling nu *f* 8 miljoen onder de streep blijft. Sluiting levert volgens de directie een positieve bijdrage van *f* 2 miljoen op. Kamann zegt dat sluiting *f* 3,2 duurder is. Er is *f* 10 miljoen nodig om het bedrijf 'verantwoord in exploitatie te houden', de directie vermenigvuldigt dat met twee.

Oude fout

KAMANN maakt de oude fout van externe adviseurs. Ze komen vrijwel altijd met conclusies die uitmonden in het verzoek een vervolg uit te werken. Wat dat *Friesland Frico Domo* en haar ondercoöperaties *Noord-Nederland* en *CCFriesland* al niet heeft gekost.....Kamann mag tien keer gelijk hebben en nog een peleton bijklussende academici inschakelen, de huidige directie en haar bestuur lijken niet te vermurwen.

Dat is zonde. Als zeven academici aantonen dat sluiten van Wergea geld kost en het openhouden van die fabriek winst oplevert en als dat staat in een rapport dat aan de centrale ondernemingsraad is aangeboden, dan kan dat niet zo maar onder de zoden worden geschoffeld. Alleen al niet omwille van de lieve vrede en de motivatie. Het personeel mag van het bestuur wat verwachten. Toen dat bestuur pas was aangetreden, moest het zijn weg nog vinden in zuivelend Nederland. Daar was oriëntatie voor nodig. Logisch. De bestuursleden moesten maar eens zien hoeveel tijd zij in hun nieuwe functie staken en hoeveel kilometers zij daarvoor moesten afleggen. Dan zou dat overeenkomstig de ingediende briefjes worden vergoed.

In 1991 kostte dat nog f 576.000, vorig jaar was het al f 729.000. Bij de oude CCF was het louter huin en borduin, maar toen beurde het bestuur f 135.000. Akkoord, dat was in 1988 en de mannen van nu vertegenwoordigen in feite twee coöperaties (CCF en *Noord-Nederland*). Zij zouden dus uitkomen op f 270.000. De tijden zijn veranderd, maar of die verandering ruim f 450.000 rechtvaardigt, valt te betwijfelen. Voor dat bedrag mag het personeel in elk geval een ritje van het bestuur naar Kamann verwachten.

Leeuwarder Courant 1993-06-26

Laatste kaas verlaat donderdag Oosterzee

'It stjert hjir in stadige dea'

Door Jan Arendz

OOSTERZEE - De vlag van Friesland Frico Domo hangt halfstok op de fabriekspijp in Oosterzee. De laatste kaas is uit de pekel gehaald. Donderdag wordt hij afgevoerd. Vier monteurs en een handvol pakhuis-werknemers doen het laatste werk. De rest is overgeplaatst naar andere vestigingen, zit in de arbeidspool of is thuis, op zoek naar ander werk. Oosterzee ziet het gelaten aan.

Na 101 jaar gaat de zuivelfabriek dicht. Een sluitingsplechtigheid wil het personeel niet. Want het is allemaal al erg genoeg, vindt Marten de Jong uit Echten. Hij was voorzitter van de ondernemingsraad en heeft nu als een van de weinige poolers' ander werk gevonden. „It stjert hjir in stadige dea. It giet út as in nachtkears. Sa woene wy it ek it leafst. Der is allinne noch in kear spontaan in krat bier nei de kantine helle. Dat wie it.”

Voor de zuivelcoöperatie is 'Oosterzee' maar een kleine fabriek. Van de 47 werknemers moesten 20 op zoek naar een andere baan. In het reorganisatieplan 'Huis op orde' van de FFD zijn dat slechts 20 van de 1200 verdwijnende arbeidsplaatsen. Maar voor een dorp als Oosterzee is het een ramp. Het dorp loopt leeg. Van de 27 arbeiders die bij andere vestigingen van de FFD werk kregen, zullen de meesten verhuizen. Dronrijp, Burum of Marum, het ligt niet naast de deur. Wie

naar Sint Nicolaasga mag klapt bij wijze van spreken al in zijn handen. Waar en óf de anderen werk vinden is de vraag.

Van de twintig werkzoekenden hebben nu vier een nieuwe werkkring gevonden en is een in de WAO gegaan. Voor uitzendkrachten - doorgaans een man of tien - is vanzelfsprekend ook geen plaats meer. Daar komt nog eens bij dat een ander groot bedrijf in het dorp aan het Tjeukemeer dit voorjaar failliet ging. Bij J. Lo Machine- en Staalbouw stonden plotseling 35 mensen op straat. De overname van dit bedrijf is onzeker.

Ids Leeuw, sinds 4 juni oud-werknemer van de kaasfabriek, merkt dat het dorp gelaten reageert op de sluiting en het faillissement van J. Lo. Leeuw maakte na 35 jaar trouwe dienst met gemengde gevoelens gebruik van een WAO-regeling. Het raadslid had al een aanvullende uitkering, maar was liever blijven werken. „Wérom moast it fabryk ticht? Mei dy fraach bliuwe wy noch altyd sitten. Earst wie Eastersee in groeifabryk. De gemeente hat goed twa jier lyn de fuotbalfjilden noch ferlein om romte te meitsjen foar in nij pakhús. En doe moast it fabryk ynienen ticht.”

De Oosterzeeërs zien nog een paar lichtpuntjes. Mogelijk komt er een nieuw bedrijf in het fabriekspand. „Mar it aard fan it wurk moat wol by de minsken dy't hjir wurke ha passe”, zegt Leeuw pessimistisch. „En hoefolle wurk hat sa'n bedriuw?”

En de gemeente Lemsterland probeert Oosterzee - net als andere dorpen aan het meer - nieuwe impulsen te geven. De watersport moet nieuw werk verschaffen. De hoop van de gemeente is gevestigd op het plan van de Marrekrite om het meer beter bevaarbaar te maken. Het plan voorziet ook in de aanleg van eilandjes. Bij Oosterzee zou een recreatief schiereiland en een nieuwe jachthaven moeten komen. Als het eenmaal zover is, zal slechts de bakstenen fabriekspijp nog aan de kaasproductie herinneren.

Leeuwarder Courant 1993-07-20

Frico: zuivelfabriek Warga gaat dicht

'Boterfabriek' Noordwijk blijft open

WERGEA - De directie van Friesland Frico Domo heeft definitief besloten de zuivelfabriek in Wergea te sluiten. Volgens directeur André Olijslager zijn er geen zakelijke argumenten aan te voeren voor een andere beslissing. De vestiging in Groningen, Coberco en dochteronderneming *Union De Jong* in Noordwijk nemen de productie over. In Wergea werken 310 mensen. Voor 150 van hen is geen plaats meer. Aan gedwongen ontslagen wordt niet gedacht.

De ondernemingsraad heeft negatief geadviseerd. Olijslager: „Ze hebben Kamann ingeschakeld en die heeft de zaak met een maatschappelijke visie bekeken. Als die gaten in ons verhaal had kunnen schieten, hadden wij ons huiswerk overgedaan. Er zijn zaken verder uitgezocht, maar puur bedrijfseconomisch hebben wij dit besluit gehandhaafd”.

Hij bestrijdt dat bij uitbesteding de distributiekosten hoger worden. „Die blijven hetzelfde als in de oude situatie. Het werken uit een plek is echter veel doelmatiger. Je doet met veel minder mensen precies hetzelfde. Zat je nu in een hartstikke florierende markt dan kun je anders opereren, maar zuivel is in Nederland een krimpende activiteit.”

„Dat sluiten heeft niets met de glaslijn te maken. Tot voor een half jaar lag er nog een plan om te investeren in glas in Groningen. Je ziet echter een dalende verkoop. Er is een grote overcapaciteit elders, onder andere bij Coberco. Uitbesteden is voor ons financieel interessant. Als de milieudiscussie straks is afgelopen en er moet een nieuwe soort verpakking komen, zien wij verder.”
„De tent moet rendabel worden. In de hele saneringsoperatie snijden wij in ons assortiment. Waar geen winst wordt gemaakt kijk je naar prijsverhogingen. Wil de consument die niet betalen, dan verander je de verpakking of je stopt er mee. Het onderwerp van de *Vrienden van Wergea* om meer in glas te doen is voor ons geen onderwerp. Ook al bleven wij in Wergea dan gingen wij nog het assortiment saneren.”

Hij ontkent dat 22 van de 33 glasprodukten verdwijnen. Het zijn er 15. Van het volume blijft 80 procent bestaan. Olijslager zegt dat FFD best wat voor het glas wil doen. „Wij hebben propaganda gemaakt voor de wereldmondse lichtgewicht fles. Wij hebben ook nog nieuwe produkten in glas op de markt gebracht. Als wij er niks voor hadden willen doen, hadden wij dat niet gedaan”.

De directie loopt het risico dat de ondernemingsraad naar de Ondernemingskamer in Amsterdam stapt. Die 'kamer' beoordeelt de procedure en in mindere mate de aard van het besluit. Zo'n proces kan drie maanden duren, aldus Olijslager. „Het is de eerste keer dat wij absoluut niet bij elkaar komen. Het is erg jammer dat wij elkaar op zakelijke argumenten niet hebben kunnen overtuigen. Misschien is het wat flauw, maar de verzekeringsmaatschappij Reaal maakt winst. Toch zegt de grootste aandeelhouder, de FNV, dat er moet worden gesaneerd, want de winst moet groter worden.”

Olijslager heeft zich verbaasd over de mededeling van Eabele de Boer, dat de melkhandelaren Wergea willen overnemen. „Ik heb hardnekkig mijn best gedaan om met de melkboeren in contact te komen, maar het is niet gelukt. Ik weet van geen bod, ik heb het alleen in de krant gelezen.”

Wergea is voorlopig de laatste fabriek die het concern sluit. Met die van **Tuk en Oosterzee** en het **kantoor** en de **kaasopslag** op de **Hemrik** in Leeuwarden is de coöperatie een actieve aanbieder van lege bedrijfsgebouwen. Een koper is nog niet gevonden. Olijslager: „Als er iemand komt die een substantieel deel van het personeel wil overnemen kan hij het bedrijf voor een schappelijk prijsje kopen”.

De hele sanering kost 1218 arbeidsplaatsen. Door het opsplitsen van het concern in dertien business-units met een eigen winstverantwoordelijkheid zullen er wellicht nog meer banen verdwijnen. Olijslager: „Er zullen echter ook arbeidsplaatsen bijkomen, want die managers gaan natuurlijk ook plannen maken om uit te breiden. De sanering moet echter zo diep mogelijk gaan, anders moet je over twee jaar weer.”

„Wij zullen straks ook weer meer naar buiten kijken. Onze ambities keren terug. Volgende openen wij een kantoor in Vietnam. Ons merk *Longevity* is daar nog steeds erg bekend. Ja, dat wordt in Leeuwarden geproduceerd.”

Leeuwarder Courant 1993-07-21

Ondernemingsraad van FFD naar rechter Vakbonden dreigen met stakingen in hele concern

WERGEA - De ondernemingsraad van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* heeft gistermiddag officieel besloten een procedure aan te spannen tegen de directie. Inzet is de gang van zaken rond de sluiting van de fabriek in Wergea. Gistermiddag heeft de directie aangekondigd het voorgenomen besluit - sluiting van het bedrijf in de tweede helft van 1994 - uit te voeren. Er gaan 150 arbeidsplaatsen verloren. Vakbondsbestuurders Henk Ampere (CNV) en Dick Heinen (FNV) denken dat er acties zullen komen. Die zullen niet beperkt blijven tot Wergea maar zich over alle vestigingen van het concern verspreiden. Er is veel onvrede over de reorganisatie.

De voorzitter van de ondernemingsraad, Kees Sietsema, vindt dat de directie op twee punten verkeerd heeft gehandeld. De ondernemingsraad is eind juni onder druk gezet om een advies over Wergea te geven. Voorts heeft de raad geen kans gehad alternatieven te ontwikkelen om de productie van boter in Wergea te handhaven.

Sietsema: „De hele procedure is niet goed geweest. Wij moesten adviseren op het moment dat wij nog in gesprek waren met het management van de consumptiemelk-eenheid. Wij zouden nog informatie krijgen van de BCZ Friesland in Leeuwarden of er in Wergea nu *f* 20 miljoen moest worden geïnvesteerd, zoals de directie zei, dan wel *f* 10 miljoen, zoals onze adviseur Kamann betoogde. Dat was er nog niet. Nu wel. De BCZ Friesland laat het wat in het midden. Maar net hoe je het bekijkt, daar komt het op neer.”

„Dat wij”, aldus Sietsema, „geen kans hebben gekregen om voor de botervet-afdeling alternatieven te ontwikkelen is voor een groot deel te wijten aan het vreselijk stroef lopen van de informatie. Die was duidelijk onvoldoende.” De directie heeft gerekend op een procedure voor de Ondernemingskamer.

Directeur André Olijslager denkt dat daar drie maanden mee heengaan.

Acties

Acties kunnen volgens de vakbonden alleen worden voorkomen als de directie ingaat op hun verzoek nog een keer over Wergea te praten. De directie wil dat wel, maar het gesprek moet het sluiten van de fabriek als uitgangspunt hebben. De directie wil praten in de toelichtende sfeer, aldus voorlichter Peter den Oudsten.

Heinen heeft vier tot zes weken nodig voor een alternatief. „Ik heb aanwijzingen dat er een reële kans is dat openblijven hetzelfde financiële resultaat oplevert als sluiten. Ik denk zelf dat er uit het andere boterplan meer te halen is dan de werkgever nu zelf veronderstelt.” Ampere zegt dat een alternatief slechts 75 arbeidsplaatsen kost.

Heinen vindt dat alle partijen - „ook de boeren” - belang hebben bij dat alternatief. „Zakelijk zou het erg onverstandig zijn om er niet aan te willen werken. Wij gaan alles uit de kast halen dit er alsnog door te krijgen.” De bonden hebben moeite gehad het personeel van Wergea rustig te houden. Heinen: “Ze vinden al een tijdje dat de beuk erin moet. Dat is ook logisch want ze zijn vijf jaar lang met verschillende plannen geconfronteerd.”

In 1988, aldus de FNV'er, zou Wergea de fabriek van de flessen, de toetjes en de desserts worden. Voor 1995 zou de fabriek niet dichtgaan. Later zou Wergea worden ingericht voor speciali-

teiten. Weer later zou de consumptiemelk naar Groningen gaan en Wergea eventueel als boterfabriek blijven voortbestaan. Toen kwam het mislukte fusiegesprek met Coberco, waarin ook Wergea een rol speelde, en nu wordt de fabriek gesloten. Heinen: „Als de wind draait, draait het verhaal voor Wergea mee.”

Het broeit in de hele onderneming, aldus Amperse (CNV). Naast Wergea is dat het geval in het bedrijf aan de Peter Stuyvesantweg in Leeuwarden, op de Hemrik in Leeuwarden en in het kaaspakhuis in Wolvega. „Je hoort steeds meer mensen die zeggen dat de directie haar trekken thuis kan krijgen, want ze zijn het zat. Geen wonder. Toen ze op de Hemrik hoorden dat Wergea dichtging, dachten ze daar meteen: weer minder kansen voor ons om in het concern een plaats te krijgen.”

In de andere vestigingen wordt volgens hem de sanering niet uitgevoerd, zoals was afgesproken. Bovendien wordt getracht de mensen uit de kaaspakhuizen weer onder de aparte kaaspakhuiscapaciteit te brengen, terwijl zij een paar jaar geleden net naar de veel betere zuivelcapaciteit zijn overgeheveld. Amperse: „Die in Raamsdonskveer zitten nog in de kaaspakhuiscapaciteit en wij doen nu juist dappere pogingen ook die mensen in de zuivelcapaciteit te krijgen.”

Heinen: „In Leeuwarden bestaan nog plannen voor meer uitbestedingen van werk. Ik kan nu al zeggen dat daar heel veel bij zijn die wij niet kunnen en niet willen accepteren.”

Op het gemeentehuis in Grou is gisteren met verslagenheid kennisgenomen van de op handen zijnde sluiting. „Wy kinne fêststelle dat stille diplomasy en ek hurde wurden net holpen hawwe”, aldus burgemeester Ype Dijkstra. De mededeling van de FFD-directie had hem triest gestemd. “Te mear om't yn Wergea de woartels fan de koöperative beweging lizze.”

Nieuwsblad van het Noorden, 1993-07-22

ook MAP Coberco

Flessenmelk van Frico – Warga – binnenkort uit Arnhem

Van onze redactie economie

GRONINGEN - De flessenmelk van *Friesland Frico-Domo* komt binnenkort uit Arnhem. De fabriek van Coberco in de Gelderse stad neemt 80 procent van de productie over van de Frico-vestiging in het Friese **Warga**, die dicht moet. *Coberco* kampt toch met een overcapaciteit op zijn flessenlijn, aldus een woordvoerder van Frico-Domo. De vraag naar melk in glas neemt nog steeds af.

In Warga werd op de verouderde productie van flessenmelk te veel verlies geleden. [...] „De vraag naar melk in glas is dalende.” Vorig jaar werd 135.934 ton melk in glas afgezet, slechts 14,8 procent van de totale consumptiemelkproductie (915.991 ton). Het jaar ervoor ging 15 procent van de melk in flessen.

Het Arnhemse Coberco zit met ‘gaten’ in de flessenlijn. Die kunnen, als Warga dicht gaat, mooi worden opgevuld met het merendeel van de partij flessenmelk van Frico-Domo. De zuivelcoöperatie verstrekt geen productiecijfers, maar volgens Den Oudsten „praat je bij 80 procent altijd nog over miljoenen liters. Dus de consument hoeft zich geen zorgen te maken.” Trekt de markt voor flessenmelk aan, dan komt er alsnog een flessenlijn in Groningen.

Niet alleen om de dalende vraag naar melk en melkprodukten in glas om te buigen maar ook uit milieu-overwegingen, werd bijna twee jaar geleden de 620 gram zware fles al vervangen door de nieuwe lichtgewicht: fles van 410 gram. Die vergt bij de productie minder grondstoffen en energie, is voor winkelier en consument eenvoudiger te vervoeren en door een 'kneep' makkelijker vast te houden.

In maart 1992 meldde *Campina Melkunie* in Zaltbommel een omzetstijging van 6 procent in glas. Recente cijfers heeft woordvoerder R. van der Weerd van *Campina Melkunie* - dat in 1991 20 miljoen liter melk per week afzette, waarvan 10 procent in flessen - niet voorhanden: „Dus of er inderdaad, bij ons ook weer sprake is van een daling, of zelfs stilstand, kan ik niet bevestigen. Maar zolang er vraag naar melk in glas is, blijft de fles in functie.”

Nieuwsblad vh Noorden 1993-07-23

Europarlementariër op de bres voor 'Frico'-fabriek Warga

Van onze redactie economie

BRUSSEL - Europarlementariër Hemmo Muntingh (PvdA) is op de bres gesprongen voor het behoud van de zuivelfabriek *Friesland Frigo Domo* in het Friese Warga. Volgens Muntingh is behalve het directe verlies van ruim driehonderd arbeidsplaatsen ook het milieu in het geding. Het Europese-Parlements lid heeft daarom schriftelijke vragen gesteld aan de Europese Commissie. Muntingh wil van het dagelijks bestuur van de EG weten of het sluiten van een productie-eenheid voor statiegeldflessen wel past in het algemene milieubeleid van de EG en het verpakkingsbeleid in het bijzonder.

Volgens Muntingh zullen door de sluiting 22 van de 33 melkprodukten van Frigo Domo straks niet meer in een retourfles verschijnen, terwijl de EG het retoursysteem juist stimuleert. Muntingh pleit voor een onderzoek door de Commissie naar de mogelijkheden van Europese werkgelegenheidsfondsen om het voortbestaan van *Friesland Frigo Domo* in Warga te steunen en daarmee de kennis op het gebied van retoursystemen te behouden.

Volgens Muntingh zal de sluiting van de fabriek ook negatieve gevolgen hebben voor de ongeveer 250 melkhandelaren in de omgeving en voor de leefbaarheid van de kleine kernen op het platteland. Hij wijst in zijn vragen bovendien op de hoge werkloosheid in dit deel van Nederland.

Nieuwsblad van het Noorden 1993-08-19

Friesland Frigo Domo wil nieuwe impuls bedrijf Warga

WARGA - Het zuivelconcern *Friesland Frigo Domo* schakelt een extern deskundige in om de mogelijkheid te onderzoeken de boter/vet activiteiten uit Noordwijk in afgeslankte vorm in het Friese Warga te concentreren. Dit is gisteren na het overleg tussen de directie en de centrale ondernemingsraad bekend gemaakt.

De ondernemingsraad kwam met een alternatief plan om de bestaande activiteiten in de met sluiting bedreigde vestiging in Warga te concentreren. Daar bevindt zich ook een boter/vet afdeling. De directie stelde zich tot nu toe op het standpunt om de productie van boter uit te besteden.

Door dit besluit ziet de ondernemingsraad er van af bij de Ondernemerskamer in Amsterdam in beroep tegen de directie te gaan. Daartoe was besloten omdat de raad vindt dat de procedure rond de sluiting van Warga niet goed is verlopen. Het besluit om de consumptiemelkactiviteiten van Warga in Groningen te concentreren blijft gehandhaafd.

Nieuwsblad vh Noorden 1993-09-14

Miljoenenschade voor *Friesland Frico Domo*

Van onze redactie economie

LEEWARDEN - *Friesland Frico Domo* lijdt miljoenen guldens schade omdat in een partij babyvoeding aluminiumdeeltjes zijn terechtgekomen tijdens onderhoudswerkzaamheden aan opslagcontainers. Het gaat om een partij *Frisolac* uit maart en april. Totaal zijn daarvan vier miljoen blikken geproduceerd.

“In Nederland gaat het om 120.000 blikken. In ongeveer 12.000 blikken kunnen aluminiumdeeltjes zitten,” aldus woordvoerder P. den Oudsten van *Frico Domo*. Daarnaast zijn 350.000 blikken, bestemd voor het buitenland, uit de handel genomen. Daarvan kunnen 30.000 blikken zijn vervuild.

De mogelijk verontreinigde blikken kunnen ongefrankeerd worden teruggestuurd naar de zuivel-fabriek. “Voor ons is belangrijk dat we de blikken terugkrijgen voordat zij bij de consument komen,” aldus Den Oudsten. Hoe groot de schade uiteindelijk zal zijn, is nog niet bekend. De verzekering dekt niet alles omdat de eigen onderhoudsdienst de schade heeft veroorzaakt.

Friesland Frico Domo heeft vanaf zondagavond duizenden telefoontjes gekregen van mensen die zekerheid wilden hebben over de blikken. Het laboratorium van *Friesland Frico Domo* heeft zelf de blikken onderzocht op vervuiling. TNO-voeding is geraadpleegd over de eventuele gezondheidsrisico's. “Er blijkt geen gevaar voor de gezondheid,” aldus G. Schaafsma, hoofd van de afdeling fysiologie van TNO. “Alleen een kortstondige irritatie van het maag-darmkanaal is in een enkel geval mogelijk.”

Leeuwarder Courant 1993-09-15

Directie FFD houdt vast aan sluiting *Frico Wergea*

WERGEA - De directie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* heeft vanmorgen besloten de fabriek in Wergea toch te sluiten. De productie van consumptiemelk wordt overgeheveld naar Groningen, die van boter en botervet naar *Union De Jong* in Noordwijk, een dochteronderneming van het concern. Een deel van het werk wordt uitbesteed. In Wergea komen zo'n driehonderd arbeidsplaatsen te vervallen. De verslagenheid in het dorp is groot.

De als onafhankelijke onderzoeker ingehuurd Amsterdamse professor Lou Traas heeft berekend dat sluiting van de fabriek in Wergea over tien jaar *f*7 miljoen tot *f*2 miljoen voordeliger is dan het openhouden van de fabriek voor de produktie van boter en botervet. Dat laatste was als alternatief ingebracht door de centrale ondernemingsraad en de vakorganisaties. De activiteiten van *Union De Jong* zouden dan naar Wergea moeten worden overgebracht. Het bedrijf zou moeten worden gesloten.

De directie ziet in de conclusies van Traas een bevestiging van de juistheid van de eerder genomen beslissing. In de tweede helft van volgend jaar gaat de fabriek in Wergea dicht. Het is de eerste coöperatieve zuivelvestiging in ons land. Ook de vakbond van werkers in de zuivel is in Wergea ontstaan.

Het besluit betekent een gevoelige klap voor de ondernemingsraad. Die heeft aanvankelijk aan gekondigd een procedure te starten bij de Ondernemingskamer in Amsterdam. De raad vond dat er te veel gaten zaten in het sluitingsplan van de directie. Toen de directie Traas binnenhaalde, staakte de ondernemingsraad de procedure bij de 'kamer' in Amsterdam.

De produktie van boter en botervet had voor Wergea zeventig arbeidsplaatsen kunnen opleveren. De ondernemingsraad zag ook kans om een deel van de consumptiemelk in Wergea te houden. Voor de directie was dat direct al niet meer bespreekbaar. De eerste werknemers van FFD in Wergea zijn al vertrokken. Zij hebben een andere baas gevonden.

De ondernemingsraad begrijpt niets van het besluit van de directie. Aanvankelijk had de raad berekend dat zijn alternatief *f*10 miljoen rendement per jaar zou opleveren. Sluiten van de fabriek in Wergea zou volgens het plan van de directie *f*6 miljoen bijdragen aan het resultaat van *Friesland Frico Domo*. Uit de rapportage van de hoogleraar blijkt dat het alternatief van de ondernemingsraad beter is dan het sluitingsplan van de directie.

De directie besloot daarop een nieuw plan te ontwikkelen. Dat levert een resultaat op dat bijna *f*1 miljoen hoger ligt dan het alternatief van de ondernemingsraad. De directie wil het nieuwe plan echter niet uitvoeren en blijft nu volharden in sluiting. De ondernemingsraad veronderstelt dat het niet uitvoeren van het nieuwe plan stuit op procedurele bezwaren. De directie moet dan namelijk weer bij de ondernemingsraad komen met een adviesaanvraag. Morgen zal de ondernemingsraad zich beraden op de situatie en juridische bijstand inwinnen.

Leeuwarder Courant-1993-09-16

Sluiting Wergea stuit op onbegrip

WERGEA - Ondernemingsraad en vakbonden hebben gisteren met veel onbegrip gereageerd op het besluit van de directie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* de fabriek in Wergea toch te sluiten. De directie deed dat nadat, aldus bonden en raad, er een nieuw plan op tafel lag dat voor Wergea nog gunstiger zou zijn dan het alternatief dat de werknemers hadden aangedragen. Zij vonden al dat op grond van dat alternatief de fabriek voor de produktie van boter en botervet open kon blijven. Bonden en raad beraden zich vandaag met juristen op de situatie.

In het nieuwe plan dat de directie had laten analyseren door de Amsterdamse hoogleraar Lou Traas, zou de fabriek een jaarlijks rendement opleveren van bijna *f*10,9 miljoen. Bovendien zou-

den er 78 mensen in Wergea kunnen blijven, 30 meer dan de ondernemingsraad had berekend. Die kwam met een rendement van f 10 miljoen. Het aanvankelijke plan van de directie ging uit van een saldo van f 6 miljoen.

„Er is een rare situatie ontstaan”, aldus de voorzitter van de ondernemingsraad Kees Sietsema. „De directie laat zo een x -aantal miljoenen liggen. Wij hadden al heel veel geloof gehecht aan ons alternatief en dan ben je verrast dat een dergelijk besluit wordt genomen.” Vakbondsbestuurder Henk Amperse (CNV) denkt dat de directie een nieuwe procedure wil omzeilen. Die is nodig als er een nieuw plan op tafel komt. Open houden van Wergea betekent sluiting van *Union De Jong* in Noordwijk, de botertak van *Friesland Frico Domo*, wat een extra druk op de procedure legt.

Directiewoordvoerder Peter den Oudsten zegt dat er geen nieuw plan is. In het alternatief van de ondernemingsraad wordt uitgegaan van het bijkopen van room voor de boterproductie. De directie wil niet op bijkoop investeren, maar om haar plan met dat van de ondernemingsraad te kunnen vergelijken is de bijkoop ook in de analyse van het directieplan meegenomen.

Traas is, aldus Den Oudsten, tot de conclusie gekomen dat het voordeel van het directieplan zo groot is dat eventuele onweegbare factoren verbonden aan het voorstel van de centrale ondernemingsraad (cor) dit niet kunnen compenseren. Het directievoorstel verdient de voorkeur. Daar is geen misverstand over mogelijk, aldus Den Oudsten. Per jaar levert dat op den duur f 7 miljoen tot f 12 miljoen meer op dan het alternatief van de cor, zo heeft Traas berekend.

Boter en botervet worden overgeplaatst naar *Union De Jong*, consumptiemelk naar Groningen. Een deel van het werk wordt uitbesteed. Het personeel is teleurgesteld. Volgende week, aldus Dick Heinen (FNV), zal de mening van het personeel worden gepeild en eventueel de actiebereidheid. Er werken ruim driehonderd mensen. Een aantal van hen heeft al een andere baan. Voor de anderen zal werk binnen of buiten het concern worden gezocht. De vakbonden accepteren geen gedwongen ontslagen. De bevolking heeft al eerder teleurgesteld gereageerd op de voorgenomen sluiting van de fabriek.

Leeuwarder Courant 1993-09-25

Melk stroomt al eeuw in 'boterfabriek' Bergum¹⁵

BERGUM - Met een open dag viert de Coöperatieve Zuivelfabriek in Burgum vandaag het honderdjarig bestaan. De pas gerealiseerde uitbreiding van het kaaspakhuis is bovendien reden voor het bedrijf om te feesten. Tot half vier vanmiddag mogen belangstellenden de fabriek komen bekijken.

Directeur Meint Scheenstra meldde gisteren dat medewerkers van de zuivelfabriek er zeker een jaar over hebben gedaan om uit te zoeken hoe lang het bedrijf nu werkelijk bestaat. De oprichter was de Drachtster boterfabrikant Jan Kingma. Hij diende op 31 januari 1893 bij de gemeente Tietsjerksteradeel een verzoek in voor de oprichting van een boterfabriek.

¹⁵ 'Bergum' zou pas tien jaar later – in 2003 – sluiten. (ZHN)

In 1902 namen de coöperatieve boeren van Burgum de fabriek over van de *Dragtster Maatschappij* en noemden hun aankoop Bergumerdam. Zestien mensen verdienden er hun boterham. Dat was destijds voor een tweede machinist *f* 4 per week en voor een eerste kaasmaker *f* 12, weet Scheenstra.

De Burgumer 'melkfabriek' is niet ontkomen aan de schaalvergroting en fusiegolf in de zuivelindustrie, maar bleef, in tegenstelling tot de meeste andere dorpsfabrieken, bestaan. In 1962 werd gefuseerd met *De Eendracht* van Twijzel en werd de coöperatie *De Foarutgong* gedoopt. Burgum maakt nu deel uit van de business-unit Frico kaas van *Friesland Frico Domo* (FFD). In deze bedrijfseenheid maken zes kaasfabrieken jaarlijks meer dan 100.000 ton kaas. De zeventig personeelsleden in Burgum staan dit jaar garant voor de productie van zo'n 24.000 ton kaas.

Toename

Directeur Scheenstra verwacht een toename van de markt in Oost-Europa als daar de welvaart zal stijgen. „In Nederland vertoont de kaasconsumptie een stijgende lijn, alhoewel het eruit ziet dat die dit jaar stabiliseert. Er is veel doemdenken in de zuivel, maar ik denk dat de Nederlandse produkten door de kwaliteit een redelijke voorsprong hebben op de concurrenten.” Maasdammer, Kollumer en Goudse kaas zijn enkele bekende kaassoorten die in Burgum worden gemaakt. Biologische kaas of een lightlijn komen niet uit de fabriek. Scheenstra: „De light-trend is er nog wel, maar dan heb je het wel over een vrij gering deel van de markt. Biologische kaas is voor ons ook niet rendabel. We zijn zo grootschalig dat de productie van een kleine hoeveelheid van deze kaas onze bedrijfsvoering zou verstoren.”

De viering heeft een sober karakter vanwege de recente sluitingen en reorganisaties bij andere zuivelfabrieken van het FFD-concern. „We kunnen hier niet uitgebreid feest vieren, als mensen elders hun baan verliezen”, aldus Scheenstra. Onderdeel van de jubileumviering is een actie om geld in te zamelen voor de bouw van een zuivelfabriek in Kameroen. Er kwam *f* 5650 bij elkaar.

Nieuwsblad vh Noorden 1993-10-07

Noordelijke 'vrije' zuivelfabrieken willen fuseren¹⁶

WORKUM - Vier noordelijke zuivelcoöperaties, waaronder Acmesa in Assen, gaan onderzoek doen naar vormen van samenwerking. Dat hebben de coöperaties gisteren laten weten. Een fusie wordt niet uitgesloten.

De ondernemingsraden en vakbonden zijn van het voorgenomen onderzoek op de hoogte gebracht. De vier zogenoemde 'vrije fabrieken' (*De Goede Verwachting* te Workum, *De Twee Provinciën* te Gerkesklooster, *Acmesa* te Assen en *Huisternoord* te Oudwoude) zoeken naar een vorm van samenwerking met als doel “een overzichtelijke, rationele onderneming te creëren met een schaalgrootte die ook in de toekomst de basis kan zijn voor een goede melkprijs”.

16 De besprekingen zouden geen nieuwe zuivelorganisatie opleveren. In LC18 Augustus 1994 staat dat: *Acmesa* Assen zou fuseren met *ZOH* te Oosterwolde en *De Goede Verwachting* te Workum en *De Twee Provinciën* Gerkesklooster begin 1995 zouden fuseren. Huisternoord te Oudwoude gaat in eerste instantie alleen verder. Maar 1995 word gemeld dat ook Huisternoord fuseert met de 'nieuwe' Twee Provinciën en.....de fabriek dan sluit!

De coöperaties werken al samen op het gebied van de verwerking van room en wei en de aankoop van melk uit Duitsland. De ondernemingen verwerken samen ongeveer 740 miljoen kilo melk. Bij de vier bedrijven werken 330 mensen en er zijn 1847 boeren bij aangesloten.

Leeuwarder Courant 1993-10-08

Strijd om Warga is gestreden

WARGA - De strijd om het behoud van de zuivelfabriek van *Friesland Frico Domo* in Wergea is gestreden. De ondernemingsraad ziet geen mogelijkheden meer om het besluit van de directie de fabriek te sluiten, te keren. De voorzitter van de raad Kees Sietsema zei vanmorgen desgevraagd geen verdere stappen te zullen ondernemen.

„Wij kunnen niets meer doen, onze rol is uitgespeeld. Wij hebben gestreden en verloren. Wij hebben maximaal ons best gedaan en meer kunnen wij niet”. De fabriek gaat volgend dicht. De consumptiemelk-afdeling wordt naar Groningen overgeplaatst, de boterafdeling naar Noordwijk. Er vervallen ongeveer 300 arbeidsplaatsen.

Het PvdA-statenlid Bertus Mulder heeft in de commissie voor algemene zaken het idee geopperd in de fabriek een spoelerij voor gebruikt glas te vestigen. Gedeputeerde Frans Steijvers gaf daar geen antwoord op. Mulder vroeg niet door.

Leeuwarder Courant 1993-10-08

'Warga zeker tot 1995 open houden'

Bonden houden vast aan afspraken Frico-Domo

LEEWARDEN - De vakbonden FNV en CNV houden vast aan de destijds schriftelijk vastgelegde afspraak dat de zuivelfabriek van Wergea in elk geval tot 1995 open blijft.

Ze willen ook dat de andere afspraken die er in het onbestorven verleden zijn gemaakt met de directie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* worden gestand gedaan. Het overleg tussen de bonden en de directie heeft gisteren weinig concrete punten opgeleverd. Het is vandaag voortgezet.

Wendy Young van de Voedingsbond FNV zei dat de bonden in eerste instantie het kruit nog droog zullen houden. Ze wachten nog op het rapport van de door de ondernemingsraad aange trokken adviseur Tim Lakeman. Zolang dat er niet is, wordt het geven van gefundeerde tegenargumenten bemoeilijkt, aldus Young.

Henk Amperse van de Industrie- en Voedingsbond CNV verklaarde gisteren dat het 'uiterst merkwaardig' is dat een deel van 1218 te vervallen arbeidsplaatsen door de directie wordt gemotiveerd, maar voor een ander deel geldt dat niet. En: „Mag een verschil van vijf cent in de melkprijs met een andere fabriek 1218 arbeidsplaatsen kosten?”. Amperse zei er niet gerust op te zijn dat de directie zich volledig zal houden aan de bestaande afspraken.

De FNV houdt aan het gesprek de indruk over dat de directie zich op de vlakte houdt. Er is geen uitspraak gedaan over het handhaven dan wel vervallen verklaren van oude afspraken.

FFD-woordvoerder Peter den Oudsten zei dat de directie alle informatie zal geven die de bonden willen hebben. Het overleg moet alleen niet eindeloos duren. Hij heeft de indruk dat er voldoende openingen zijn voor verdere onderhandelingen. Vanmorgen zijn de partijen weer rond de tafel geschoven.

Loco-burgemeester Anneke Bloem van Boarnsterhim heeft de directie gistermiddag laten weten dat Boarnsterhim graag wil helpen als er wat te helpen valt. Bloem heeft er echter een zwaar hoofd in. „Ik haw de yndruk dat dit ús krachten te boppe giet.”

In het verleden, toen van sluiting ook herhaaldelijk sprake was, heeft Boarnsterhim aangeboden voor infrastructurele voorzieningen te zorgen als die tot het behoud van de fabriek zouden kunnen bijdragen. Daar is toen niet op ingegaan. De inzet van Boarnsterhim beperkt zich volgens Bloem voorlopig tot het onderhouden van contacten met de directie, de vakbonden en plaatselijk belang van Wergea.

Nieuwsblad vh Noorden 1993-12-10

Staking dreigt bij FFD Leeuwarden

LEEUWARDEN- Bij de vestiging van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* (FFD) in Leeuwarden dreigt op 20 december een staking voor onbepaalde tijd uit te breken. De leden van de Voedingsbond FNV bij het bedrijf, waar in totaal 1.250 mensen werken, zijn kwaad over de manier waarop de directie enkele honderden collega's van hen wil laten afvloeien.

In totaal moeten er bij de Leeuwarder vestiging van het zuivelconcern, waar condenspoeder en Friese Vlag koffiemelk wordt geproduceerd, 300 arbeidsplaatsen verdwijnen. Het bedrijf wil zich beperken tot zijn kerntaken. Daarom is de directie van plan het werk van de betrokkenen uit te besteden aan externe firma's. Het gaat om werknemers in de technische dienst, de catering, de bewaking en de automatisering.

De Voedingsbond FNV ziet de noodzaak van afslanking wel in, aldus een woordvoester. De bond heeft echter geen goed woord over voor de plannen van de bedrijfsleiding. De bond en zijn leden in Leeuwarden vinden dat de met uitbesteding bedreigde werknemers op de loonlijst van *Friesland Frico Domo* moeten blijven. Voor werknemers die vrijwillig willen vertrekken zou er een royale "afkoopregeling" moeten komen. De regeling die FFD biedt, vindt de bond veel te mager.

Op een vergadering gisteravond in Leeuwarden, besloten de leden van de voedingsbond de directie nog enige tijd te geven om haar plannen te wijzigen. Gebeurt dat niet, dan wordt er vanaf 20 december gestaakt.

Nieuwsblad van het Noorden 1993-12-16

Resultaten Friesland *Friesland Frico Domo* 'bevredigend'

LEEWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* heeft in 1993 een omzet behaald van f3,7 miljard, f300 miljoen minder dan in 1992. Directie en bestuur noemen de resultaten "bevredigend".

Vooraf de internationale activiteiten van het concern en de sterke merkenpositie hebben positief bijgedragen aan het resultaat. Verder is volgens directeur A. Olijslager de uitwerking van de ingrijpende reorganisatie van het concern, waarbij uiteindelijk 1200 arbeidsplaatsen komen te vervallen, terug te vinden in de resultaten. Vooral de kaasdivisie heeft door kostenbesparingen een beter resultaat geboekt.

De reorganisatie bij de onderneming is nog in volle gang. Directie en vakbonden plegen overleg over het uitbesteden van de kantinedienst en de beveiliging van de locatie aan de Peter Stuyvesantweg in Leeuwarden. Als er vóór maandag geen overeenstemming wordt bereikt, gaat het personeel in staking, zo dreigen de bonden.

Het concern verwacht dat de prestatieprijs over 1993 ongeveer gelijk zal worden aan die van 1992. Toen was de prestatieprijs voor een kilogram melk 82,29 cent. De uiteindelijke melkprijs die de boeren ontvangen, wordt in april volgend jaar vastgesteld.

Nieuwsblad van het Noorden 1993-12-20

Personeel Friesland Frico Domo akkoord met overgang

LEEWARDEN - Het kantine- en beveiligingspersoneel van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* heeft zaterdag in Leeuwarden in een emotionele vergadering ingestemd met hun overgang naar het cateringbedrijf Van Hecke en de Nederlandse Veiligheidsdienst.

“Wij hebben bij de directie twee garanties bedongen,” aldus districtsbestuurder H. Amperse van de CNV Voedingsbond. “De betrokken medewerkers krijgen een dienstverband bij de Nederlandse Veiligheidsdienst en Van Hecke voor drie jaar. In die tijd blijven zij voor *Friesland Frico Domo* werken. Gaat er in deze periode iets mis, dan is het zuivelconcern verplicht de medewerkers weer in dienst te nemen. Voor 50-plussers geldt dat zij ook na die drie jaar terug kunnen naar *Friesland Frico Domo*.”

In januari of februari zal het personeel van werkgever veranderen. Chauffeurs, tekstprocessors en een aantal administratieve krachten hangt hetzelfde boven het hoofd.

1994

Leeuwarder Courant 1994-01-14

Zuivelconcern FFD vraagt boer image te beteren

Jongereindag Friesland Frico Domo

MARUM - De Nederlandse boer moet zelf snel zorgen voor een oplossing van het mestprobleem. Daarmee kan het imago van de boer worden verbeterd en dat heeft ook zijn weerslag op het imago van agrarische produkten. Voorzitter Arie Aalberts van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* pleitte gisteren op de jongereindag van zijn concern in Marum voor snelle actie, waarbij hij ook dacht aan het stellen van hogere eisen aan de melkveehouders. „We moeten de sympathie van de consument behouden en versterken.”

De jongereindag van *Friesland Frico Domo* stond in het teken van zuivelimago. Het zuivelconcern heeft met enkele sterke merken een goede naam, waarbij met name Friesche Vlag het ook in het buitenland erg goed doet. Aalberts betrok het op het boerenerf. „Het gaat er niet om hoe de boeren zelf tegen de mestproblematiek aankijken, het is relevant wat de consument ervan vindt. Ook netheid op het erf, reinheid van stallen en vee kan bijdragen om de sympathie van de consument te behouden en te verwerven.”

Aalberts vindt het prioriteit dat produkten van *Friesland Frico Domo* overal ter wereld in de gunst van de consument moeten komen. Alles wat daarvoor een belemmering kan zijn, wil hij in kaart hebben. Een hoge melkqualiteit is volgens hem een belangrijke voorwaarde. Het belang van een internationale zuivelonderneming met veel merkposities en met grote uitgaven voor reclame en marketing maken dat nodig.

Eigenlijk mag het volgens Aalberts niet minder zijn dan kwaliteitsmelk. Hij acht het noodzakelijk dat er aanvullende eisen worden gesteld bovenop de huidige melkcontrole. Hij denkt aan beoordeling van melkstal en tanklokaal, het stellen van waarborgen voor een goede mestopslag, het bijhouden van een mineralenboekhouding, het hormoonvrij houden van het vee. Waar in andere landen voor de beste boeren 'awards' worden uitgereikt, denkt Aalberts aan het toekennen van een beloning. Met een financiële prikkel wil hij voldoende bereidheid opwekken.

Nieuwsblad vh Noorden 1994-01-14

Voorzitter Aalders wil opheffing van Zuivelbureau

Jongereindag FFD te Marum

MARUM - Bestuursvoorzitter A. Aalberts van de zuivelgigant *Friesland Frico Domo* (FFD) vindt dat het *Nederlands Zuivelbureau* kan worden opgeheven. Hij zei dat gisteren tijdens de jongereindag van *Friesland Frico Domo* in Marum. Aalberts heeft het geloof in collectieve reclames voor bij voorbeeld melk of kaas verloren en wil liever de boer op met zijn eigen produkten.

Het *Nederlands Zuivelbureau*, dat in 1950 door de zuivelindustrie in het leven is geroepen, verzorgt onder meer reclamecampagnes voor de melkprodukten van de gehele sector. Bekend zijn

de slogans 'melk, de witte motor' en 'kaas uit het vuistje'. Aalberts vindt dat het bureau wel goed werk levert, maar liet daar direct op volgen dat de medewerkers van het Zuivelbureau geen produktiekosten hoeven op te brengen of melk hoeven te verkopen. “Gedwongen collectiviteit zal verdwijnen, iedereen zal zijn eigen broek moeten ophouden.”

Directeur A.J. Schálvinck van het Zuivelbureau voelde zich in een eerste reactie overvallen door de uitspraak van Aalberta. “Dit is totaal nieuw voor mij. Het is een individuele uitspraak, want van alle mensen van Friesland Frico Domo die in het bestuur en commissie zitten, heb ik nog nooit iets gehoord.”

Bij het Zuivelbureau in Rijswijk werken 140 personen. Veehouders betalen 18 miljoen gulden per jaar aan de organisatie van het Zuivelbureau. Concerndirecteur G. Stolk van Consumentenprodukten Friesland Frico Domo spoorde de aanwezige jonge boeren aan dat geld binnen de eigen organisatie te houden voor reclamadoeleinden. Stolk wees er op dat de consumptie van bier hoger is dan die van melk. Wat hem betreft kunnen de reclamecampagnes van het Zuivelbureau tot het verleden behoren.

Nieuwsblad van het Noorden 1994-01-27

Friesland Frico Domo verkoopt belang Taiwan

LEEWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* verkoopt haar meerderheidsbelang van *Foremost Foods Taiwan Ltd.* aan het voedingsmiddelenconcern *Nestlé*. Beide bedrijven hebben hierover overeenstemming bereikt. De verkoop van het belang past in de bedrijfsstrategie van de coöperatie om zich op zuivelactiviteiten te concentreren.

De gespecialiseerde ijsprodukten van *Foremost Foods Taiwan Ltd.* passen niet in deze lijn, legt woordvoerder P. den Oudsten uit. Eerder verkocht de onderneming ook al ijsactiviteiten in Thailand. Den Oudsten wijst erop dat ondanks deze verkoop de omzet van het zuivelconcern in het Verre Oosten blijft groeien.

Foremost Foods Taiwan Ltd. telt vierhonderd personeelsleden en behaalt een omzet van 85 miljoen gulden. *Friesland Frico Domo* bezit 53 procent van de aandelen. Het merk *Foremost* blijft in eigendom van *Friesland Frico Domo*. *Nestlé* heeft toestemming gekregen om gedurende enige jaren van het merk gebruik te maken.

Leeuwarder Courant 1994-03-24

Ook MAP Coberco

Geen condensblok Coberco-FFD

LEEWARDEN - De eventuele samenwerking tussen de zuivelcoöperaties *Friesland Frico Domo* in Leeuwarden en *Coberco* in Zutphen over de condensproductie is van de baan. Johan Plageman van Coberco: „*Friesland Frico Domo* heeft ons een aanbod gedaan. Die offerte was van dien aard dat wij de condens zelf beter kunnen produceren”. *Coberco* onderhandelt nu met Duitse partners. In de markt zijn de *Molkerei Zentrale* in Oldenburg, *Peter May* in Erfstadt en

Nordmilch in Zeven. De condens voor het Midden-Oosten zal *Coberco* zelf produceren, die voor Duitsland gaat dan waarschijnlijk naar de tekmostige partner. Over de samenwerking tussen FFD en *Coberco* op het terrein van consumptiemelk wordt nog overleg gevoerd.

Nieuwsblad vh Noorden 1994-04-09

Friesland Frico Domo tevreden over omzet in 1993

LEEUWARDEN - De zuivelcoöperatie Friesland Frico Domo heeft in 1993 een omzet behaald van 3,8 miljard gulden. De melkprijs voor de leden-melkveehouders bleef met ruim 82 cent per kg melk ongeveer hetzelfde. De coöperatie spreekt van een bevredigend resultaat.

Ten opzichte van 1992 daalde de omzet met 20 miljoen gulden. Dat is het gevolg van de verkoop van een deelname in een Taiwanees bedrijf en de sluiting van twee kaasfabrieken. Het resultaat kwam tot stand door kostenbesparing, reorganisatie en door prestaties in de markten, aldus de coöperatie. Vooral in de kaasdivisie werd bezuinigd. De buitenlandse deelnemingen presteerden in het algemeen goed.

Friesland Frico Domo meent dat het resultaat een duidelijke stap vooruit is op weg naar een acceptabel winstniveau. De kosten van de Nederlandse melkverwerking zijn echter steeds te hoog. "Een onverkorte uitvoering van de reorganisatie blijft derhalve een belangrijke voorwaarde voor een gezonde bedrijfsvoering op langere termijn."

FFD wil zich vooral richten op het versterken van merken- en marktposities in het buitenland. De coöperatie is optimistisch gestemd omdat ze goed vertegenwoordigd is in landen waar de economie snel groeit.

In totaal verwerkte *Friesland Frico Domo* in 1993 2180 miljoen kg melk, bijna een procent minder dan in het jaar daarvoor. Het aantal ledenveehouders bedroeg 4985 ten opzichte van 5322 in 1992. Het aantal personeelsleden in Nederland daalde als gevolg van reorganisatie met 464, van 3874 naar 3410. In het buitenland daalde het aantal werknemers met ruim 400 tot 2171.

Leeuwarder Courant 1994-04-15

Ook MAP CMU

Consumptiemelk stuiver goedkoper

DEN HAAG (ANP) - De drie grote Nederlandse zuivelcoöperaties zijn in een prijzenslag met consumptiemelk verwickeld geraakt. *Campina Melkunie* heeft de prijs voor halfvolle melk met een stuiver verlaagd tot f 1,12. *Coberco* en *Friesland Frico Domo* volgen de prijsverlaging. De stap is het gevolg van de actie van het levensmiddelenconcern Schuitema, dat Duitse melk goedkoop aanbiedt om een groter marktaandeel te verwerven. Halfvolle melk is in het Zuiden tijdelijk voor 99 cent verkocht. Albert Heijn en Edah hebben als reactie daarop de prijs voor halfvolle melk met een stuiver verlaagd tot f 1,12.

▲ Bijlage-2 fusiepoging FFD Coberco febr.- juni 1992

Bijlage-3-staking eind mrt / begin apr. 1992

NvhN 1994-05-18

Bouw hal FFD Groningen vordert

Nieuwsblad van het Noorden, 18 mei 1994, blz.9

Bouw hal **Frico-Domo** vordert

■ De nieuwe hal van **Frico-Domo** op de hoek van de Lübeckweg en de Scandinaviëweg nadert haar voltooiing. Als de fabriek in het Friese Warga in de tweede helft van dit jaar wordt gesloten, wordt de productie van consumptiemelk volledig geconcentreerd in de stad-Groninger vestiging van het melkconcern. De productie van vet en boter wordt verplaatst naar Noordwijk.

De afgelopen weken is in snel tempo een nieuwe productiehal voor consumptiemelk uit de grond gestampt. Daardoor verandert het aanzien van de Lübeckweg, na de bouw van het nieuwe kantoor van het Nieuwsblad van het Noorden, opnieuw ingrijpend. In oktober moet de uitbreiding en renovatie van de fabriek klaar zijn. De productiecapaciteit is dan ongeveer anderhalf maal vergroot.

© Jan Zeeman

Nieuwsblad van het Noorden 1994-05-19

Wilde staking bij Friesland Frico Domo Leeuwarden Chauffeurs en het personeel van het expeditiecentrum hebben het werk neergelegd

LEEUWARDEN - In de hoofdvestiging van zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* in Leeuwarden is gistermiddag een wilde staking uitgebroken. De chauffeurs en het personeel van het expeditiecentrum hebben het werk voor onbepaalde tijd neergelegd. Het laden en lossen van vrachtwagens voor *Friese Vlag*, voor leveranties aan de binnenlandse groothandel is daardoor stil komen te liggen. Bij de staking zijn volgens stakingsleider Klaas Hoekstra ruim negentig werknemers betrokken.

In het kader van de reorganisatie wil de conserndirectie voor december de complete distributie van *Friese Vlag* Nederland uitbesteden. Zij wil de distributie overhevelen naar beroepsgoederenvervoerder Portena uit Heerenveen. Het personeel is voorstander van de oprichting van een eigen BV in samenwerking met huisvervoerder Dragt in Wolvega.

Leeuwarder Courant 1994-05-25

Kaasfabriek Kolderveen (Dr.) weer met sluiting bedreigd

Leeuwarder Courant 1994-05-25

Kaasfabriek in Kolderveen weer met sluiting bedreigd

Van een onzer redacteuren

LEEWARDEN - Voor de kaasfabriek van Friesland Frico Domo in Kolderveen dreigt opnieuw sluiting. Dick Heinen van de Voedingsbond FNV zei zaterdag op een bijeenkomst van de Fryske Akademy in Leeuwarden dat de directie de positie van het bedrijf per drie maanden analyseert om te kijken of voortbestaan nog gerechtvaardigd is.

In Kolderveen wordt foliegerijpte kaas gemaakt „voor het ondereind van de markt”, aldus Heinen. Die kaas wordt ook op grote

schaal gemaakt in Duitsland en vooral in de nieuwe fabrieken in de voormalige DDR.

De concurrentiepositie van het bedrijf in Kolderveen is daarmee in het geding gekomen. De foliegerijpte kaas kon de laatste jaren goed worden afgezet, totdat men in Duitsland de productie flink verhoogde. In 1984, toen de eerste reorganisatieplannen van het zuivelconcern bekend werden, stond Kolderveen ook al als te sluiten fabriek op de nominatie en in 1988 opnieuw.

Nieuwsblad vh Noorden 1994-05-27

Personeel Frico Domo wijst nieuwe cao af

GRONINGEN - Kaderleden van de voedingsbond FNV bij Friesland Frico Domo hebben gisteren de zuivel-cao afgewezen. De leden vinden de in de cao vastgelegde financiering van de vutregeling niet acceptabel. De vut kwam altijd volledig voor rekening van de werkgever. In de nieuwe cao zouden de werknemers 4,5 procent moeten inleveren. De kaderleden voelen hier niets voor. Wel bestaat de bereidheid geld in te leveren voor meer werkgelegenheid. Gisteravond hebben de bonden opnieuw gepraat met de directie van *Friesland Frico Domo*, maar er kon geen resultaat worden bereikt. Volgende week worden de gesprekken met de directie voortgezet.

Nieuwsblad van het Noorden 1994-06-02

Ultimatum van Voedingsbond aan *Friesland Frico Domo*

GRONINGEN - De Voedingsbond FNV is vooralsnog niet bereid de cao voor de zuivelindustrie (16.000 werknemers) te ondertekenen. Alvorens daartoe over te gaan, wil de bond dat er aparte "werkafspraken" worden gemaakt voor het concern *Friesland Frico Domo* (FFD). Tot die ongewone stap heeft de landelijke vakgroep zuivel besloten, omdat de werkgelegenheid bij FFD zwaar onder druk staat.

De Voedingsbond FNV wil dat de gelden die in de cao zijn gereserveerd voor het Tijdelijk Overbruggingspensioen, dat de huidige vut moet gaan vervangen, bij FFD worden gebruikt om werkgelegenheid te behouden. Het gaat daarbij in de komende jaren om 4,5 procent van de loonsom.

Door allerlei reorganisaties bij het concern zijn er nauwelijks werknemers meer die in de naaste toekomst voor vervroegde uittreding in aanmerking komen.

Nieuwsblad vh Noorden 1994-06-03

Onrust onder personeel FFD in Groningen

Als onderdeel van het streven om de kosten te drukken, wil de directie van het zuivelconcern Friesland Frico Domo de melktransporten uitbesteden. De chauffeurs in Groningen voelen daar echter niets voor.

GRONINGEN - Er is grote onrust ontstaan onder de ruim vijftig chauffeurs van Frico Melkprodukten (*Friesland Frico Domo*) in Groningen. De directie wil de dagelijkse melktransporten uitbesteden aan een vervoersbedrijf. De vijftig chauffeurs treden volgens de directieplannen in dienst bij dit vervoersbedrijf. Wel krijgen zij een vertrekpremie mee. De voornemens van de directie zijn voorgelegd aan de ondernemingsraad die binnen een maand advies moet uitbrengen.

Volgens Frico Domo-woordvoerder P. den Oudsten is het directiebesluit genomen na een uitvoerige studie, waarbij ook de vakbonden nadrukkelijk betrokken zijn geweest. *Friesland Frico Domo* voert momenteel ingrijpende reorganisaties door met als doel de kosten te besparen. Hierbij worden, verspreid over het hele concern, honderden arbeidsplaatsen geschrapt. *Friesland Frico Domo* wil de melktransporten vanuit Groningen kostendekkend maken. Naast een totale verzelfstandiging van het transportgebeuren is ook gekeken in hoeverre het werk kan worden uitbesteed aan een derde. Op dit moment wordt al de helft van de transporten uitbesteed.

De betrokken chauffeurs krijgen als zij in dienst treden bij het vervoersbedrijf waarmee FFD in zee wil gaan, een vertrekpremie mee. Volgens woordvoerder Den Oudsten bedraagt deze premie gemiddeld zo'n 50.000 gulden per werknemer. De andere kant van de medaille is echter dat de lonen in de cao voor het beroepsgoederenvervoer lager liggen dan de cao-lonen van FFD. De chauffeurs gaan er - als de voornemens van de directie doorgaan - in salaris op achteruit. Den Oudsten zegt nog niet te kunnen zeggen met welk transportbedrijf *Friesland Frico Domo* in zee wil gaan. Met het betrokken vervoersbedrijf worden inmiddels wel gesprekken gevoerd.

Nieuwsblad van het Noorden 1994-06-08

Boeren stuk zakelijker tegenover coöperatie

ASSEN - Vanouds drijven landbouwcoöperaties op het principe: samen staan we sterk. In deze gedachte komt echter een kentering. Het solidariteitsbeginsel maakt plaats voor een nieuwe zakelijkheid. Gemakkelijker dan voorheen stapt de boer naar het concurrerend bedrijfsleven als hij daar financieel gunstiger af is dan bij zijn coöperatie. Uit Brabant kwamen recent alarmerende berichten; daar maken de coöperaties en de standsorganisaties zich grote zorgen om de uittocht van hun boeren. In het Noorden zijn vergelijkbare tendensen waarneembaar, maar minder dramatisch en minder leidend tot sombere bespiegelingen.

“Vroeger was het vrij vanzelfsprekend dat een boer lid werd van een standsorganisatie en van een coöperatie, maar voor zijn opvolger geldt dat niet langer,” zegt secretaris J.R.A. Boertjens van de Drents-Groninger standsorganisatie NLTO¹⁷. “Een coöperatie moet eerst maar eens bewijzen dat ze beter is dan het particuliere bedrijfsleven als het gaat om de verkoop van kunstmest, veevoeders, materieel, bestrijdingsmiddelen en dergelijke en om de afname van landbouwproducten. De positieve kant van deze ontwikkeling is, dat het de coöperaties en trouwens ook de standsorganisaties scherp houdt. Jammer vind ik wel, dat de zakelijke argumenten ten koste gaan van het saamhorigheidsgevoel. Een boer komt met zijn eigen bedrijf steeds meer alleen te staan en juist daarom zou hij de steun van zijn collega's goed kunnen gebruiken.”

Debet aan de ontwikkelingen is volgens Boertjens ook het feit, dat de afstand tussen de boer en zijn organisaties steeds groter wordt. “Vroeger zag hij vanuit zijn boerderij de schoorsteen van de melkfabriek roken en wist hij precies wat zich daar afspeelde. Tegenwoordig doen grote jongens als *Avebe* en *Friesland Frico-Domo* ver buiten zijn blikveld wereldwijd zaken.” Volgens Boertjens zijn vooral de jonge boeren in Groningen kritischer geworden. “Die zijn wellicht van nature wat zakelijker dan Drenten, die bovendien een hogere graad van organisatie kennen.”

Veruit de meeste landbouwcoöperaties in de noordelijke dorpen schuilen tegenwoordig onder de paraplu van ACM in Meppel, die weliswaar zelfstandig opererend, op zijn beurt weer is aangesloten bij de reus *Cebeco Handelsraad*. Directeur K. Steenbeek van ACM is geen moment vertrouwd door de geluiden uit het Zuiden. “Er is met de collega's in het Zuiden, waar veel varkensmesterijen zijn, en ons een groot verschil: de boeren daar hebben de plicht, bij hun coöperaties in te kopen en bij ons is dat vrij,” zegt Steenbeek. “Onze boeren hebben geen zakelijke verplichtingen, hooguit morele.”

Volgens de directeur is er bij ACM (veevoeders, kunstmest, bestrijdingsmiddelen, granen) geen enkele sprake van een uittocht van leden. “In het geheel niet. Wel zien ook wij, dat de boeren zakelijker worden.”

Nieuwsblad van het Noorden 1994-06-13

Voedingsbond FNV akkoord met cao zuivel

DEN HAAG - De Voedingsbond FNV zal zich vandaag akkoord verklaren met het cao-resultaat in de zuivelindustrie, zoals dat werd bereikt op 25 mei. Dat heeft een woordvoester van de bond bekendgemaakt.

De leden van de Voedingsbond FNV uit de noordelijke zuivelindustrie ondersteunen nu het cao-resultaat, omdat de directie van *Friesland Frico Domo* (FFD) schriftelijk heeft bevestigd met de Voedingsbond FNV afspraken te willen maken over het ouderenbeleid, het recht op deeltijd-Arbeid, nieuwe werkgelegenheid, de invoering van een vijf-ploegendienst en de invoering van

¹⁷ Ontstaan uit DLG enz.. Het DLG is in september 1990 gefuseerd met de Veenkoloniale Boerenbond tot Drents en Veenkoloniaal Landbouwgenootschap, DVLG. Per 1 januari 1993 volgde de fusie met de *Groninger Maatschappij van Landbouw* tot Noordelijke Land- en Tuinbouworganisatie, per 1 januari 1995 sloten de Christelijke en Katholieke organisaties zich aan en op 1 januari 1999 kwamen Friesland en Flevoland bij de NLTO. Door de terugloop van het aantal agrariërs zijn de landbouworganisaties gedwongen in te krimpen en samen te gaan. Tegenwoordig zijn de boeren benoorden de grote rivieren verenigd in LTO Noord. Bron: www-encyclopediedrenthe.nl/.....

een premie-spaarloonregeling. De bond had hierover een ultimatum gesteld aan de directie van FFD, dat zondagavond om 24.00 uur zou aflopen.

De Voedingsbond FNV wil nog de komende week onderhandelen over de genoemde onderwerpen. Het resultaat van deze onderhandelingen zal volgens de woordvoerster worden voorgelegd aan de leden bij FFD.

Leeuwarder Courant 1994-07-21

Afscheid FNV man Dick Heinen: Somber perspectief voor noordelijke zuivel

(Door Willem Stegenga)

Twaalf jaar was hij het gezicht van de vakbonden in de noordelijke zuivel, Dick Heinen, districtsbestuurder van de Voedingsbond FNV, diende de zaak vier jaar langer dan de bond voor ogen stond. Om de acht jaar moeten bestuurders rouleren. Vier jaar geleden waren er te weinig collega's die vonden dat er taken konden worden verruild. Nu is het anders. Op 1 oktober gaat hij naar de suikerverwerkende industrie en naar de broodbakkers. "Ja, dat wil ik graag. De organisatiegraad is er niet buitengewoon hoog, er wordt gesjoemeld met het naleven van de cao en er werken veel jonge mensen. Voor een vakbond zijn er interessante dingen te doen."

Behalve dat hij wat anders gaat doen, gaat hij ook korter werken. Vier dagen in plaats van vijf. Het aantal uren zal nog ruimschoots dat van een modale werknemer overschrijden. Hij komt nu wekelijks op bijna tachtig, straks misschien op ruim zestig. Straks gaat hij voor tachtig procent werken. Daar levert hij een deel van zijn salaris voor in. Twee mensen gaan zijn werk overnemen. Werkverruimende maatregelen. De vakbond zelf geeft het voorbeeld.

Een hondebaan? "Ik ben er heilig van overtuigd dat ik langer werk dan een boer of een directeur van een zuivelfabriek. Ik ben echter zeer gedreven en ik doe mijn stinkende best om alles er uit te halen wat er in zit. Ik heb als voordeel dat ik nooit de pest in heb. Het is simpel: je hebt een klus en die moet worden opgelost. Dat is bij ons de norm. En ik heb een grote overlevingsdrift. Ik roep altijd dat ik 109 jaar wil worden."

Vakbondsbestuurders kwamen vroeger uit de fabriek zelf. Heinen komt van de sociale academie. Hem heeft echter nooit het verwijt getroffen niet te weten hoe het zit op de werkvloer. "Ik heb er geweldig veel voordeel van gehad dat ik twaalf jaar bij de politie heb gezeten. Van straatdiender tot iemand die een bvd-opleiding kreeg. Ik heb aan alle facetten van de samenleving geroken. Ik ben ook altijd actief geweest in maatschappelijke en sociale bewegingen. Secretaris van een voetbalclub, actie gevoerd voor een zwembad in Epe, voorzitter van een vakbonds-

afdeling. Bij de politie heb ik in ploegendienst gewerkt, dan weet je ook wat dat is. Een groot voordeel vind ik dat ik een ijzeren geheugen heb. Dat is mij altijd goed van pas gekomen.”

In die twaalf jaar in de noordelijke zuivel heeft hij weinig anders gedaan dan bezig zijn met reorganisaties. „Er is nooit een tijd geweest dat er een totaal nieuw bedrijf tot stand kwam. Nooit iets gemerkt dat er stappen werden ondernomen om echt nieuwe producten te maken. Er is voortdurend op het bestaande voortgeborduurd. In creativiteit heeft deze tak nooit uitgeblonken. De zuivel is zwaar gesubsidieerd. Bij een overschot was net altijd een kwestie van: even Andriessen bellen. Ondernemen zonder risico en dat heeft de prikkel weggehaald.”

“Ik had graag gezien dat de coöperaties in het Noorden elkaar niet kapot hadden geconcurrereerd, maar elkaar hadden versterkt. Nu zie je dat op verschillende plaatsen dezelfde investeringen worden gepleegd. Op de ene plaats gaat een kaasfabriek dicht, op de andere plaats wordt een kaasfabriek gemoderniseerd. Met een gezamenlijke strategie kun je efficiënter investeren. Dat verlaagt de kosten per kilogram melk en je richt je beter op de toekomst. Je moet investeren in de markt, in innovaties, in het ontwikkelen van een eigen gezicht. Dat vergt een fundamentele ombuiging.”

Zo'n zeven keer per jaar houdt Heinen een spreekbeurt voor boeren. „Als je openhartig met je opvattingen voor de dag komt, onderschrijven veel boeren die. Ik ga dan bewust de zaak wat provoceren. Dan zie je dat de jongere boeren die schets beamen.”

„Ooit - voor mijn part tachtig jaar geleden - hebben de boeren in Friesland gezegd bepaalde ontwikkelingen samen aan te willen pakken. Toen kwam een condensfabriek en een bond van coöperatieve zuivelfabrieken. Het lijkt erop dat de boeren van toen meer visie hadden dan die van nu”.

Heinen vindt dat het nu kwart over twaalf is. „Het lijkt erop dat de zuivelfabrieken bereid zijn de koers wat bij te stellen. Naast Cono in Beemster zijn er alleen in het Noorden nog kleine zelfstandige fabrieken. Dat zijn kaasfabrieken en de markt voor kaas wordt een probleem. Het ondernemersrisico wordt derhalve onaanvaardbaar hoog.”

„Er komt een cultuuromslag. Dat zag je vorig jaar, toen de kleine fabrieken hebben getracht een fusie aan te gaan. Dat die niet is doorgegaan heeft niet aan het plan gelegen, maar aan de belangen van bepaalde mensen. De emoties waren groter dan de ratio.”

Het fusieplan van de kleine fabrieken was volgens Heinen een reactie op de ontwikkelingen bij *Friesland Frico Domo*. „Daar zijn ondernemers in huis gehaald die in een keiharde concurrentieslag resultaat moeten behalen. Die directie heeft een andere positie gekregen. Ze neemt zelf beslissingen en de afstand tot de boeren wordt groter. Het is een zaak van: zeggenschap achteraf. Ze rekenen af met de geschiedenis en de basis wordt het perspectief voor de toekomst.

“Je moet kijken naar wat hier nog te valt te redden om verdere ontwrichting te voorkomen. Als de melkprijs van een bepaalde fabriek achterblijft zul je zien dat het automatisme van de overname door een andere fabriek er niet meer is. Dan moetje maar afwachten of een ander je nog wil hebben. Die kijkt alleen naar onderdelen die iets aan de eigen onderneming toevoegen. Door de rest wordt een streep gehaald.”

Het is zelfs de vraag of de overnemende partij de melk van die fabriek nog wel wil hebben. Het melkoverschot neemt toe, dus gaat de melkprijs dalen. Veehouders en werknemers hebben sa-

men het belang dat er veel van hen overblijven. Daarom moet je voorwaarden invullen, maar die krijg je jammer genoeg niet van de grond.”

De regionale competitie gaat volgens Heinen onverminderd voort. „Dus is het perspectief somber. Groot zet nu klein onderdruk, in plaats van andersom. Verlies van banen en kapitaalsvernietiging zijn het gevolg. De lachende derde is een onderneming elders in het land. Ik denk dan ook dat samenwerken onontkoombaar is. Niet alles op een hoop, maar samenwerken op deelterreinen, joint-venturés, dat werk.”

De vakbonden hebben bij *Friesland Frico Domo* de nek uitgestoken door mee te werken aan de uitvoering van de reorganisatie. „Bewust voor gekozen”, aldus Heinen. Er moest een grote mobiliteit komen van het personeel en men moest bereid zijn de 'navelstreng met de zuivel' te verbreken. „Anders zouden gedwongen ontslagen onvermijdelijk zijn geweest. Wij hebben in de stuurgroep niet minder dan 69 nieuwe regelingen weten in te voeren buiten wat er al was.”

Het moment dat iemand buiten de zuivel moet worden geplaatst is volgens hem erg ingrijpend, „In de zuivel is het toch een kwestie van: kostje gekocht. Als dat niet meer kan komt de feitelijke beleving. Dan kun je niet volstaan met de populaire jongen uit te hangen. Dan moet je er ook staan als het moeilijk wordt. Ik kan je wel vertellen dat de laatste jaren niet de gemakkelijkste zijn geweest.”

Hij prijst de Frico-werknemers in Wergea. Ze hebben jaren gevochten voor het overeind houden van 'hun' fabriek. Toen de kogel door de kerk was hebben ze onmiddellijk de consequenties getrokken en naar ander werk omgezien. Van de 250 werknemers hebben er 200 al een andere baan. „Daar heb ik diep respect voor.”

Leeuwarder Courant 1994-07-28

Zonnige toekomst noordelijk zuivel

TE GAST

J. de Vries algemeen directeur zuivelindustrie *De Goede Verwachting* te Workum

De door vriend en vijand gewaardeerde Dick Heinen van de Voedingsbond FNV verlaat de zuivel. In een afscheidsinterview liet hij nog eenmaal zijn licht over de noordelijke zuivel schijnen. Een somber licht.

Toegegeven, de heer Heinen heeft in zijn zuivel-tijd te maken gehad met een sterke inkrimping in de zuivel. De superheffing in 1984 had tot gevolg dat de ene reorganisatie, de andere opvolgde. Voor een vakbondsman geen gemakkelijke periode. Waarschijnlijk ziet de heer Heinen de huidige situatie in de noordelijke zuivel toch een beetje te veel door de bril van het verleden. Althans, ik deel zijn somberheid niet, vooral gezien in relatie tot de zuivel in de rest van Nederland.

Wellicht is het goed de zaken even op een rijtje te zetten voor de gemoedsrust van de heer Heinen en het perspectief dat er zeker is voor een aanzienlijk aantal zuivelmedewerkers.

De afgelopen jaren heeft zich in het Noorden het proces van de integratie van Noord-Nederland en CCFriesland voltrokken. Er is daarmee een onderneming, *Friesland Frico Domo*, ontstaan, die onder leiding van een nieuw bestuur en management in zuivelend Nederland respect afdwingt. De resultaten zijn ook van dien aard dat FFD zich vorig jaar kon meten met de best uitbetalende zuivelondernemingen. Van de drie groten. *Campina-Melkunie*. *Coberco* en *FFD*, was FFD de hoogste.

Naast Friesland Frico Domo bestaan in Friesland nog vier vrije fabrieken te Gerkesklooster, Oudwoude, Oosterwolde en Workum. Deze vrije fabrieken hebben tot nog toe tevredenstellende resultaten geboekt. Dit heeft zich vertaald in goede melkrijzen en reserveringen, zodat de eigenvermogenspositie goed is te noemen.

Ook is er veel geïnvesteerd in de kaasbedrijven, die grotendeels voldoende schaalgrootte bezitten. Een uitzondering wat dit betreft is Oudwoude, die echter door het produceren van alleen maar specialiteiten haar plaats heeft weten te behouden in zuivelland.

Zeker, het zijn kaasbedrijven, de Friese vrije fabrieken. Dat betekent eenzijdigheid, maar ook specialisatie, met extra toegevoegde waarde. Daarbij dient bedacht te worden dat er onder meer in de particuliere sector kaasbedrijven zijn, die uitstekend scoren.

Samenvattend ben ik van mening dat de noordelijke zuivel op het ogenblik minstens zo sterk is als die in overig Nederland. *Friesland Frico Domo* heeft als onderneming voldoende schaalgrootte om zich internationaal te kunnen profileren. Daarbij is het een financieel sterke coöperatie, die na de laatste reorganisaties zich zelfbewust met goede resultaten profileert. De vrije fabrieken vervullen eveneens hun functie naar boer en markt. Er zijn sterke contacten met particuliere handelshuizen, hetgeen tot uiting komt in de goede resultaten.

Ook zijn er verschillende dwarsverbanden. Ik kom daar nog nader op terug. Eerst de constatering dat de Friese boer de laatste jaren gemiddeld de beste melkrij heeft gebeurd in geheel Nederland. Er is weinig aanleiding te veronderstellen dat dit de komende jaren drastisch zal veranderen. Vandaar dat ik de somberheid van de heer Heinen niet deel.

Wel wat betreft de melkrij op zich. Die zal dalen. Dit is echter een gevolg van het Brusselse beleid. Er is minder marktondersteuning, terwijl het quotum in de EU eerder wordt uitgebreid (Italiaans quotum) dan ingekort. Dit houdt automatisch een druk op de melkrij in.

Ik ben het met de heer Heinen eens dat de ontwikkeling noodzaakt tot samenwerking waar wenselijk en mogelijk. Er zijn echter al behoorlijk wat samenwerkingsverbanden. Zo bestaat tussen FFD en Workum een kaasuitruil, waarbij de 'Rode Commissie' bij *De Goede Verwachting* wordt geproduceerd en de Friese en Leidse soorten bij FFD. Buisman (boter), de Hoogwegtgroep (poeder, zuivelfabriek De Kievit), Oosterwolde, Gerkesklooster en DOC te Hoogeveen bezitten samen de aandelen van het nieuwe kaasexportbedrijf van K. H. de Jong in Drachten. Workum en Westland te Huizen hebben samen met Schaaf-Holding Kaasexport Tamminga te Weidum. Frisian Proteïn Workum BV is een gezamenlijke dochter van Hoogwegt, Workum en Gerkesklooster en 'houdt zich bezig met het veredelen van wei-eiwitten.

Dit is slechts een greep uit de samenwerkingsvormen in de noordelijke zuivel, die tijdens de periodes-Heinen tot stand zijn gekomen. Het zal hem goed doen, evenals het feit dat er de laatste jaren in toenemende mate aan produktvernieuwing wordt gedaan. Heinen mist de echt nieuwe produkten. Hij vindt dat daar meer aandacht aan moet worden besteed. Dat is juist. Hij doet dan echter geen recht aan de produktontwikkelingen, die wél succes hebben gehad.

Zowel FFD als de vrije fabrieken hebben de afgelopen jaren nieuwe produkten het licht laten zien. Wat onze eigen onderneming betreft waren dat onder meer de *Trenta* (kaas met plantaardig vet) en de *Westlite*. In Workum zijn we ook druk bezig met het veredelen van wei-eiwitten. Het einde van dat proces is nog niet in zicht. Het zou te ver voeren ook de specialiteiten van de andere ondernemingen te noemen. Ze leveren zeker een bijdrage aan de melkprijs in het Noorden. Wat onze eigen coöperatie betreft is de productie van specialiteiten duidelijk in toenemende mate verantwoordelijk voor het niveau van de prijs.

Natuurlijk, het kan beter. Dat kan ook binnen de huidige structuur van de noordelijke zuivel. *Friesland Frico Domo* is sterk genoeg om zelf de ontwikkelingen ter hand te nemen. De vrije fabrieken doen dat samen met verschillende partners. Een gezonde combinatie, waarin voldoende creativiteit aanwezig is om nieuwe markten aan te boren en passende produkten te ontwikkelen. Creativiteit is niet gebonden aan de omvang van de onderneming.

In tegenstelling tot de heer Heinen ben ik van mening dat de noordelijke zuivel voor de boeren en zuivelmedewerkers zeker perspectief biedt. De strijd om de boer is geluwd, de onderlinge contacten op bestuurs- en directieniveau zijn goed. Men is meer met elkaar bezig dan tegen elkaar. De samenwerking binnen de NZO, de nieuwe Nederlandse zuivelorganisatie, is daar een voorbeeld van.

Wellicht is het voor de scheidende vakbondsbestuurder plezierig te weten dat er meer orde dan wanorde is in de noordelijke zuivel. Dat de krachten waar nodig gebundeld worden. Hopelijk zal hij van afstand kunnen zien dat zijn sombere voorspelling niet is uitgekomen.

Nieuwsblad vh Noorden 1994-07-29

Expeditiebedrijf FFD verder in eigen BV

LEEUWARDEN - Het transport- en distributiepersoneel van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* (FFD) in Leeuwarden wordt ondergebracht in een zelfstandige BV. De directie van FFD overweegt een zelfstandig distributiecentrum voor het eigen personeel onder te brengen in het kaaspakhuis op de Hemrik in Leeuwarden. Het pakhuis staat als gevolg van de reorganisatie sinds eind november leeg.

De toekomst van het expeditiebedrijf van de unit *Friese Vlag Nederland* is lang onduidelijk geweest. In mei brak er nog een wilde staking uit. De chauffeurs gingen niet akkoord met het directieplan om de 90 expeditiemedewerkers onder te brengen bij transportbedrijf Portena in Heerenveen. Het personeel gaf unaniem de voorkeur aan de opzet van een eigen BV, in samenwerking met huisvervoerder Dragt in Wolvega. Grootste bron van zorg voor het personeel was de gedwongen overstap van gunstige zuivelcao naar de cao voor het beroepsgoederenvervoer.

Directie secretaris A. H. J. Bosscha bevestigt dat het onderbrengen van de distributie bij derden nu van de baan is, maar of de cao nu dezelfde blijft, weet hij niet. "In ieder geval is de eerste optie om de zaak aan derden uit te besteden, komen te vervallen. Nu komen we uit op de tweede mogelijkheid van een eigen BV."

Het kaaspakhuis op de Hemrik is in 1983 nieuw in gebruik genomen en staat sinds eind november weer leeg. Bosscha heeft de opdracht van de directie een nieuwe bestemming te zoeken. “En bij de herbestemming van het pand is het prioriteit om werkgelegenheid te realiseren waarbij wellicht mensen kunnen worden gebruikt die nu in de arbeidspool van de coöperatie zitten.” In de arbeidspool van *Friesland Frico Domo* zitten de mensen die als gevolg van de reorganisatie niet meer binnen het bedrijf zijn te herplaatsen, Tot 1995 moeten er nog 300 medewerkers uit deze pool aan nieuw werk worden geholpen.

Nieuwsblad vh Noorden 1994-08-20

Friesland Frico Domo: verdere arbeidsduurverkorting

LEEWARDEN/BEILEN - Zuivelgigant *Friesland Frico Domo* is bezig om samen met de vakbonden plannen voor verre gaande flexibele arbeidsduurverkorting te ontwikkelen. De werkweek bij het wereldwijd opererende concern (5600 werknemers in binnen-en buitenland) kan bij invoering verkort worden tot dertig uur. In ruil daarvoor moet het personeel een flink deel van het loon inleveren. De vakbonden wijzen die aanpak niet zonder meer af. Zij eisen wel dat de uitvoering gepaard moet gaan met het scheppen van meer werkgelegenheid.

Het in een felle concurrentiestrijd gewikkelde concern zag zich begin dit jaar volgens president-directeur A.A. Olyslager genoodzaakt om vierhonderd van de ruim drieduizend arbeidsplaatsen bij de hoofdvestiging en andere bedrijven in Friesland te schrappen. Nadat er een nieuwe zuivelcao van kracht was geworden besloot de directie om samen met ondernemingsraad en vakbonden aanvullende regelingen bij FFD op te stellen.

Daarbij gaan de gedachten van de directie in de richting van een voor Nederland bijzondere aanpak van arbeidsduurverkorting. Bij de gebruikelijke atv-regelingen behoeven de werknemers slechts een klein deel van het loon prijs te geven, maar in de nu op tafel liggende plannen moeten de werknemers in ruil voor meer banen een forse veer laten. De aandacht richt zich in eerste aanzet op de Friese vestigingen.

Het gaat overigens om een studie, waarover het FFD-concern nog geen nadere bijzonderheden wil verstrekken. Bestuurder H. Ampere van de Industrie-en Voedingsbond CNV zegt echter dat er drie plannen circuleren. Er blijkt een model te zijn van 'flexibele arbeidsduurverkorting', waarbij alle personeelsleden minder gaan werken tegen minder loon. Als de zaken beter gaan en er dus meer werk moet worden verricht dan zou volgens dit plan de werkweek kunnen groeien tot maximaal veertig uur en uiteraard krijgt men dan meer salaris uitbetaald.

Een tweede model voorziet ook in korter werken, maar daarbij is er sprake van een geringere inkomensdaling. Als er meer werk moet worden verricht resulteert dit echter niet in meer loon. Een derde mogelijkheid heeft betrekking op de toeslagen voor bijzondere uren.

Die kunnen bij het zuivelconcern oplopen tot veertig procent van het salaris. Wie toeslagen inlevert behoeft ook minder werkuren te maken.

CNV-bestuurder Ampers staat er niet afwijzend tegenover: Als er hierdoor behoorlijk wat meer banen bijkomen dan is dat voor ons bespreekbaar: . Zijn collega Dick Heinen van de Voedingsbond FNV is het daar in grote trekken mee eens.

President-directeur Olyslager van FFD kon afgelopen voorjaar melden dat het zuivelconcern in 1993 (“een enerverend jaar voor de medewerkers met onzekere perspectieven”) een bevredigende resultaatverbetering had bereikt dankzij de uitvoering van een omvangrijk kostenbesparende herstructurering. Dat ging gepaard met het schrappen van banen.

Olyslager wond er geen doekjes om dat het concern ook in de komende jaren zal blijven streven naar verdere besparingen. Voorlopig zwijgt de FFD-top nog over de plannen voor arbeidsduurverkortening, maar welke aanpak ook gekozen wordt, het zal uiteindelijk moeten resulteren in lagere kosten.

Een onlangs onder bijna vijfhonderd Groningers gehouden onderzoek van de Rijks Hogeschool Groningen en het adviesbureau Lambers Management Consultancy zal FFD niet onwelkom zijn. Daaruit blijkt dat tweederde van de werknemers akkoord zou kunnen gaan met een regeling waarbij er minder wordt gewerkt en evenredig minder loon wordt uitbetaald. Volgens de onderzoekers zou er in Nederland voldoende enthousiasme zijn voor flexibele arbeidstijdsverkortening als daarmee massa-ontslagen kunnen worden voorkomen.

Leeuwarder Courant 1994-08-24

FFD Bedum investeert in lactoferrine

LEEUWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* zal binnenkort flink investeren in een fabriek voor lactoferrine, een eiwit dat uit wei wordt gehaald. Het eiwit is bestemd voor de kindervoeding en de farmaceutische industrie. Lactoferrine heeft een anti-bacteriële werking en bevordert het transport van het ijzer in het lichaam. Het eiwit speelt een belangrijke rol in de afweer van ziekten. Het zou aids- en kankerpatiënten beschermen tegen infecties.

In de bestaande fabriek in Bedum zal een lactoferrinelijn worden ingericht. Het concern is van plan daar een paar miljoen in te steken. Wat het effect op de werkgelegenheid zal zijn is nog niet bekend. *Friesland Frico Domo* heeft samen met het Belgische bedrijf Biopole enkele jaren onderzoek naar de isolatie van dit eiwit uit wei verricht. Biopole is gespecialiseerd in het onderzoek naar specifieke voedingsmiddelen, aldus voorlichter Peter den Oudsten. De fabriek zal begin volgend jaar de productie van lactoferrine starten.

Ook *Campina-Melkunie* in Zaltbommel gaat miljoenen investeren in de productie van dit eiwit. Deze coöperatie heeft samen met de Zweedse coöperatie SMR drie jaar onderzoek verricht. Dat heeft nu geresulteerd in de bouw van een nieuwe fabriek in Veghel.

Nieuwsblad vh Noorden 1994-08-24

Grote coöperaties betalen boeren lage melkprijs

GRONINGEN - De grote zuivelcoöperaties zijn niet de beste betalers voor de melk van hun boerenleden. *Friesland Frico Domo* staat op de ranglijst van betalers op de veertiende plaats, op de hielen gevolgd door *Campina-Melkunie*. De lijst wordt aangevoerd door Korver/Schuurman uit Nederhorst den Berg. Dat is een groep boeren met 9 miljoen kilogram melk die wordt geleverd aan Joyvalle in België. Dit blijkt uit een vergelijkend overzicht dat binnenkort in het weekblad *De Boerderij* verschijnt. In vergelijking met 1992 was de uitbetaalde melkprijs vorig jaar vrijwel onveranderd.

Korver/Schuurman is destijds bij *Campina-Melkunie* weggegaan uit onvrede over de lage melkprijs. Joyvalle, het bedrijf waar de boeren nu aan leveren, is inmiddels echter overgenomen door Campina. Volgend jaar zal de groep de melk daarom vermoedelijk leveren aan de Belgische zuivelindustrie Inex. Op de tweede plaats komt *De Goede Verwachting* uit het Friese Workum. *Coberco* in Zutphen is als eenentwintigste uit de bus gekomen. De verwerker van biologisch-dynamische melk *De Vereniging* in Limmen is voorlaatste. De rij wordt gesloten door *Cono* in Beemster.

Volgens *Boerderij* betaalde Workum 80,14 cent per kilogram uit. Korver/Schuurman kwam op 80,51 cent. Juliana in Hasselt werd derde met 80,09 cent en DOC in Hoogeveen vierde met 79,89 cent. *Friesland Frico Domo* kwam op 79,54 cent en *Campina-Melkunie* op 79,41 cent. Bij Coberco beurden de boeren 78,23 cent, terwijl de biologische melkveehouders in Limmen 78,07 cent kregen. De Beemster boeren die aan Cono leveren sloten de rij met 77,73 cent per kilo geleverde melk.

Nieuwsblad vh Noorden 1994-09-08

Friesland Frico Domo boekt een beter resultaat

GRONINGEN/LEEWARDEN – Het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* heeft in het eerste halfjaar van 1994 een resultaatverbetering kunnen realiseren ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar. Nu kon 63 miljoen gulden worden bijgeschreven tegen 51 miljoen in 1993. De omzet bedroeg 1,9 miljard gulden tegenover 2,1 miljard in 1993.

Deze daling is volgens het halfjaarverslag een gevolg van lagere grondstofkosten. De resultaatverbetering kwam door kostenbesparingen en een goed resultaat bij de buitenlandse bedrijven. De export van geconcentreerde melk naar Afrikaanse landen stond vanwege devaluatie onder druk.

De omzet van kaas in binnen- en buitenland daalde licht. Deze markt kenmerkt zich volgens *Friesland Frico Domo* door toenemende concurrentiegevoeligheid. De omzet van dagelijkse zuivel in Nederland bleef stabiel ondanks een onrustige markt. De omzet en het resultaat van kindervoeding vertoonden een stijgende lijn.

Friesland Frico Domo verwacht dat de resultaten in het tweede halfjaar dusdanig zijn dat tenminste eenzelfde saldo kan worden bereikt als vorig jaar.

▲ Bijlage-2 fusiepoging FFD Coberco febr.- juni 1992

Bijlage-3-staking eind mrt / begin apr. 1992

Leeuwarder Courant 1994-09-10

Boeren moeten heft niet te gemakkelijk uit handen geven

KAF EN KOREN

DE BOEREN dreigen hun invloed in de coöperaties te verliezen. Coöperatieve ondernemingen moeten slagvaardiger zijn, vinden de directeuren. Voortdurend beraad en overleg met de boerenbestuurders is dan kennelijk hinderlijk.

Het lijkt allemaal erg logisch en passend in de tijd van nu, maar als de boeren straks helemaal zijn overgeleverd aan de vrije krachten van de naamloze vennootschappen, zijn ze terug bij de situatie van ruim honderd jaar geleden. Die schreeuwde om een coöperatieve ondernemingsvorm, opdat de invloed van de boeren gestalte zou krijgen en daarmee de prijs voor hun produkten zou verbeteren.

Het is in Friesland begonnen met de coöperatieve teloorgang van de Friese Boeren- en Tuinders Onderlinge. Die is opgegaan in de naamloze vennootschap Avéro en dat is nu weer een onderdeel van het concern Avéro Verzekeringen Centraal Beheer. Nu was er van inbreng al weinig sprake meer. De coöperatie vergaderde in de Flevohof of in Amersfoort en dat waren bijeenkomsten in de trant van 'de directeur hat it wer moai sein'.

De bankier van de AVCB is nu nog coöperatief, maar nog deze maand zal de Friesland Bank besluiten een naamloze vennootschap te worden. Een formeel besluit, want de zaak is al rond. Er moeten nog wat anti-coöperatieve slogans tegenaan worden gegooid en dan is het koekje gebakken.

De bank wil haar partijtje meeblazen in het proces van schaalvergroting en het aanbieden van nieuwe diensten. De bank wil vooral 'slagvaardig en flexibel' kunnen opereren, als het gaat om samenwerking met andere financiële instellingen. De Friesland Bank wil, nu de vrijage tussen AVCB en de Rabobank niet tot een vaste relatie is uitgegroeid, misschien straks gewoon wel bij de AVCB in de koffer kruipen.

De volgende vorm van ontcoöperatisering staat de Friese zuivel te wachten. Die is druk bezig de poten onder de coöperatieve zuivelbond weg te zagen. De gevolgen dienen zich reeds aan en die stemmen niet erg vrolijk.

De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* voelt zich ook geroepen de ondernemingsstructuur te wijzigen. De zeggenschap van de boeren zal volledig overeind blijven, zegt voorzitter Arie Aalberts. Als echter het concern 'snel en met zo weinig mogelijk kosten besluiten wil nemen, zoals dat ook bij andere belangrijke spelers in de wereldwijde zuivel het geval is' dan moet er iets aardigs worden bedacht om de erosie buiten die zeggenschap te houden.

Zonder de invloed van de boeren was het concern nooit geworden wat het nu is. Akkoord, aanvankelijk hebben argwaan en stammentwisten de onderneming meer gekost dan opgeleverd. Toen uiteindelijk het roer omging is er door de invloed van de boeren een goed bedrijf op de rails gezet.

Door de druk van de boeren is het oude bestuur weggestuurd en de vroegere directie vervangen, op het moment dat zij genoeg hadden van de aanhoudende lagere melkprijs. Zij werden daarbij onbewust geholpen door de leden van de andere coöperatieve fabrieken in Friesland. Die hadden bestuursleden en directies aangesteld die zorgden voor een hogere melkprijs. Zo was er vergelijk

mogelijk. Die concurrentie dwong het bedrijf de zaak aan te passen op een manier waar zelfs de vakbonden niet omheen konden.

Neem nu de situatie dat er in Friesland geen coöperatieve fabrieken meer zouden zijn. *Friesland Frico Domo* had dan geen problemen gehad met die lage melkprijs. Immers particuliere fabrieken zien de melk als een grondstof voor hun bedrijf, de coöperatie ziet de melk als een logisch verlengstuk van de boerderij. Dat is een wezenlijk verschil. Hoe goedkoper die grondstof is, des te meer winst je kunt maken. Onderling zou er over de prijs wat te regelen zijn.

Een fraai voorbeeld biedt het particuliere concern Nestlé. Deze Zwitsers richten zich met hun uitbetaling op de melkprijs van de naastliggende coöperatie. De Friese Nestlé-boeren hebben daar schaamteloos van geprofiteerd. Zij hebben de laatste vier jaar gemiddeld f 6125 meer gebeurd dan hun Nestlé-collega's in het midden van het land. Het laat zich raden wat Nestlé had uitbetaald, als er geen concurrentie zou zijn van coöperaties en men zich uitsluitend hoefde te richten op andere particulieren.

Voor een directie kunnen leden lastig zijn. Bestuursvergaderingen munten niet altoos uit door slagvaardigheid. De dorpsroddel moet er zijn 'gerak' krijgen. Bestuursleden staan onder directe invloed van de gewone leden. Als gewone leden in het bestuur van een kalverfokclub, veekeuringscommissie, feestvereniging of konijnenfukclub zitten, willen zij hun coöperatiebestuurders nog wel eens onder druk zetten om de zuivelfabriek als sponsor te laten optreden.

Die omballingen kosten tijd, geld en leiden vaak tot lichtelijke irritaties. Een raad van commissarissen, zoals een particulier die heeft, functioneert op afstand. Dat is gemakkelijker dan een bestuur.

De hele coöperatieve wereld woelt om verandering. Die verandering wordt ingegeven door directeuren die niet uit die wereld komen, maar behoren tot de moderne, van elders aangetrokken, managers. Zij brengen een frisse kijk op de hedendaagse manier van zakendoen in. Zij kunnen echter de neiging niet onderdrukken de coöperatieve elementen als lastig te kwalificeren.

Slagvaardig en flexibel moet de moderne onderneming worden. Je vraagt je af hoe een tak die in ons land voor 90 procent nog in coöperatieve handen is, in staat is geweest om op zijn gebied marktleider in de wereld te worden.

Tegen het moderniseren van een coöperatie bestaat geen bezwaar. Daar kunnen goede regelingen voor worden bedacht. Als die echter gepaard gaan met het terugdringen van de ledeninvloed komt het op de kop verkeerd.

Leeuwarder Courant 1994-09-12

Gesprek met voorz. Arie Aalberts, 'Boer zal Frico Scherper houden'

Voorzitter Arie Aalberts van de zuivelcoöperatie Friesland Frico Domo: „De leden zullen bestuur en directie scherper houden. Wij betrekken de boeren meer bij de onderneming.”

Door Willem Stegenga

LEEWARDEN - Wat de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* met het opzetten van een nieuwe ondernemingsstructuur wil bereiken is volgens voorzitter Arie Aalberts vrij simpel. „Wij willen de kracht van het collectief koppelen aan de macht van het kapitaal.” Met klem spreekt hij tegen dat de boeren minder zeggenschap krijgen. „Wij betrekken de boeren juist meer bij de onderneming. Zij zullen directie en bestuur daardoor veel scherper houden.”

De onderneming wordt opgesplitst in twee besloten vennootschappen. De ene bv is voor de activiteiten in eigen land, de tweede voor buitenlandse activiteiten: Nederland BV en Friesland International BV. Daar komt een houdstermaatschappij, een holding, boven. Die holding is eigenaar van de twee vennootschappen. Boven die holding komt de coöperatie te staan, die voor 100 procent aandeelhouder van die houdstermaatschappij is.

Aalberts heeft al eerder aangekondigd dat de melkprijs van *Friesland Frico Domo* anders dan nu zal worden vastgesteld. Dat moet op aandrang van de fiscus. FFD stelt de prijs nu samen uit het resultaat van de verwerking van de eigen melk en de winst van de buitenlandse bedrijven. Vorige week nog werd bekend dat die buitenlandse bedrijven een aanzienlijke bijdrage leveren aan het saldo van het concern.

De fiscus wil dat er duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen het eigenlijke melkgeld en de winst, aldus Aalberts. Voor bestuur en directie is dat aanleiding geweest om voortaan een melkprijs uit te betalen die het gemiddelde is van de vijf hoogste betaalde melkprijzen in ons land. Er wordt daarbij uitsluitend gekeken naar de prijzen van melkverwerkende bedrijven en dus niet naar die van melkinkopers.

De publicaties in april van de uitbetaalde melkprijs krijgen voor vijf concurrerende fabrieken daardoor een extra lading. Mogelijk wordt zelfs het melkprijsonderzoek van het weekblad Boerderij erbij gehaald om te bepalen hoe hoogde FFD-prijs wordt. FFD geeft zichzelf drie jaar om te kijken of dit een goede manier is.

Daarnaast komen er twee soorten aandelen. De eerste aandelen (A) vertegenwoordigen het echte eigen vermogen. Als er winst wordt behaald wordt er jaarlijks dividend op die aandelen uitbetaald. Wanneer dat dit jaar al had plaatsgevonden hadden de boeren enkele tiende centen per geleverde kilogram melk ontvangen. Voor een boer met een gemiddeld quotum betekent eentiende cent f 350.

Ook wordt het systeem van B-aandelen ingevoerd. Die aandelen komen deels in de plaats van de certificaten. De fiscus – althans die in het Noorden - wilde die oude certificaten dubbel belasten. De coöperatie moest er belasting over betalen en de boer ook.

De leden-veehouders van *Friesland Frico Domo* zullen straks certificaten van die B -aandelen kunnen krijgen door omzetting van hun oude certificaten. Bovendien wordt eenderde deel van het dividend dat wordt uitgekeerd bij winst van de onderneming, betaald in certificaten van die B-aandelen.

De boeren krijgen ook de mogelijkheid om in te schrijven op die nieuwe certificaten. De leden-schuld, die nu ongeveer f 125 miljoen bedraagt, zal worden teruggestort naar de boeren om de inschrijving te vergemakkelijken. De certificaten mogen binnen de ledenkring worden verhandeld. De aansprakelijkheid van de boeren vervalt. Aalberts: „In de zuivel is dat nog geen punt van discussie, maar in andere coöperaties wordt de aansprakelijkheid een steeds moeilijker item. Het is nu zo dat een boer aansprakelijk is voor wat hij op zijn eigen bedrijf doet, maar ook voor wat er in zijn coöperatie gebeurt. Dat laatste verdwijnt.”

De directe, sterke band met de coöperatie komt te vervallen. Boeren die nu naar een andere zuivelonderneming willen overstappen moeten uittreedgeld betalen. Dat is een bepaald percentage van het melkgeld. Hoewel dat percentage de laatste jaren al flink is gedaald, vormt het uittreedgeld nog immer een drempel om te verkassen. Er wordt wel een opzegtermijn in stand gehouden.

Volgens Aalberts worden zo een paar problemen met de fiscus opgelost. „De hoofdzaak is echter dat je een betere manier krijgt om de onderneming te financieren”, aldus Aalberts. „De holding geeft je mogelijkheden op de kapitaalmarkt. Daar komt bij dat je de leden meer betreft bij het financiële resultaat. Tot nu toe is het zo: als je maar een flinke melkprijs uitbetaalt ben je een goede onderneming. Nu betrek je je leden meer bij het ondernemerschap. Het gevaar van de oude systematiek was dat wij dreigden vast te lopen.”

Aalberts zegt dat *Friesland Frico Domo* een manier heeft gevonden om de oude en de nieuwe waarden te combineren om zodoende een flexibele onderneming te krijgen. “Wij verwachten bij voorbeeld dat het rendement op geïnvesteerd vermogen tot 10 á 15 procent kan stijgen.”

In de nieuwe opzet zullen de huidige raad van advies, die destijds bij de reorganisatie is ingesteld (de club van jonkheer Feyo Sickinghe) en de huidige raad van commissarissen vervallen. Daarvoor in de plaats komt een nieuwe raad van commissarissen voor de holding. Die bestaat uit het huidige bestuur en wordt aangevuld met drie of vier deskundigen van buiten de onderneming.

Die raad van commissarissen fungeert als bestuur van de coöperatie die eigenaresse van de holding is. Dat bestuur schrijft de algemene vergadering uit, het hoogste orgaan van de onderneming. De regiobesturen, zoals FFD die nu kent, blijven bestaan. De leden zullen in twee rondes van de gang van zaken op de hoogte worden gesteld. „Ik denk dat de meesten ondernemer genoeg zijn om in te zien dat in de nieuwe structuur voordelen zitten”, aldus Aalberts.

Nieuwsblad vh Noorden 1994-09-13

***Friesland Frico Domo* wil moderne coöperatie worden**

Van onze redacteur economie Jan Kievit

LEEWARDEN - Om ook in de toekomst slagvaardig te kunnen opereren wil de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* op een aantal juridische en zakelijke fronten ingrijpende veranderingen doorvoeren. Kern van de voorstellen – de leden moeten er zich de komende weken nog over uitspreken - is verbetering van de financieringsmogelijkheden van de coöperatie op langere termijn, terwijl de leden/veehouders kunnen meedelen in het resultaat van de onderneming via aandelenbezit en vermogensgroei.

Bestuur en directie zijn onder meer van plan de melkprijs los te koppelen van het resultaat van de zuivelgigant. De melkprijs zal in het vervolg worden bepaald aan de hand van het gemiddelde van de vijf hoogste melkprijzen. Het gaat om melkprijzen die in contanten worden betaald door andere melkverwerkende ondernemingen in Nederland. Toepassing van dit gemiddelde zou vorig jaar geleid hebben tot een iets hogere melkprijs voor de leden/veehouders, terwijl de winst van *Friesland Frico Domo* (fors) lager zou zijn geweest en zijn uitgekomen op 17 miljoen gulden.

De juridische structuur van de zuivelcoöperatie wordt in die zin gewijzigd dat er een houdstermaatschappij wordt opgericht (holding) met daaronder twee besloten vennootschappen. Alle buitenlandse activiteiten worden ondergebracht in Friesland International BV en alle Nederlandse activiteiten in een afzonderlijke BV. Voor de organisatie heeft deze constructie geen gevolgen; de business units zullen ook in de toekomst blijven bestaan. De holding wordt in de visie van bestuur en directie eigenaar van de twee BV's.

Boven de holding staat de coöperatie en die is weer voor honderd procent aandeelhouder van de holding. Via het bestuur en de Algemene Vergadering oefenen de leden volledige zeggenschap uit ofwel de coöperatieve structuur van *Friesland Frico Domo* blijft gehandhaafd. “Als was besloten om notering aan de Amsterdamse Effectenbeurs aan te vragen, dan was er na een paar jaar niets meer van die zeggenschap overgebleven. Dat wilden we niet,” aldus directeur/voorzitter A.A. Olijslager van de zuivelgigant.

In de toekomst zal de zuivelcoöperatie twee soorten aandelen uitgeven: aandelen A en aandelen B. Op de aandelen A wordt door de holding - bij voldoende winst - dividend uitbetaald aan de coöperatie die het op haar beurt weer doorsluisst naar de leden. Dit dividend maakt overigens deel uit van het bedrag dat de leden voor hun geleverde melk ontvangen. Om nieuw kapitaal aan te trekken worden de aandelen B uitgegeven. Dividend wordt ook aan deze categorie aandeelhouders uitbetaald als er voldoende winst is gemaakt. De handel in deze aandelen wordt mogelijk tegen een 'koers' die door het bestuur van de coöperatie wordt vastgesteld.

Concrete (grote) investeringsplannen die de uitgifte van aandelen B op dit moment noodzakelijk maken, heeft de zuivelcoöperatie op dit moment niet. In Nederland wordt *Friesland Frico Domo*, maar dat geldt overigens ook voor de andere zuivelondernemingen, geconfronteerd met een krimpende markt. Een grotere omzet moet daarom uit het buitenland komen. Vooral Zuidoost-Azië ontwikkelt zich de laatste jaren voor de noordelijke zuivelgigant als een markt die steeds belangrijker wordt.

Bestuur en directie van *Friesland Frico Domo* willen ook af van het systeem dat leden die over willen stappen naar een andere zuivelonderneming het zogeheten uittegeld – een bepaald percentage van het melkgeld - op tafel moeten leggen. Die negatieve band met de leden past, aldus voorzitter A. Aalberts van de coöperatie, niet meer in deze tijd. “het is slecht gesteld met een coöperatie als je op die wijze de leden aan je moet binden.”

De Telegraaf 1994-09-13

Friesland Frico Domo gaat aandelen uitgeven

Nieuwe structuur is revolutionair voor zuivelcoöperatie

Van een medewerker

LEEUWARDEN, dinsdag

De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* (FFD) krijgt een nieuwe financiële structuur, die voor een Nederlandse landbouwcoöperatie revolutionair is. Het belangrijkste doel is betere mogelijkheden krijgen voor het aantrekken van vreemd kapitaal. Bovendien moet hierdoor overname van andere bedrijven gemakkelijker worden. Ook samenwerkingsvormen op de verschillende bedrijfsniveaus zijn straks beter mogelijk.

Dit hebben bestuur en directie van de noordelijke zuivelgigant bekendgemaakt. *Frico Domo* wordt straks de eerste coöperatie die daadwerkelijk winst kan maken, aldus de woordvoerder. De veranderingen houden in dat er een Holding NV wordt opgericht. Daaronder komt naast de al bestaande *Friesland International BV* een tweede BV voor alle binnenlandse activiteiten. Uitsluitend leden-melkveehouders kunnen via de coöperatie aandeelhouder worden van de holding.

Er komen daarvoor twee soorten aandelen. De A-aandelen staan tegenover het vermogen in de dode hand en worden verdeeld onder alle leden-veeouders. Afhankelijk van de hoeveelheid melk die de boeren jaarlijks leveren krijgen zij hierover dividend. Daarnaast worden door de Holding zogenaamde B-aandelen uitgegeven. Op vrijwillige basis kunnen veehouders deze aandelen kopen en op die manier risicodragend kapitaal in het zuivelconcern stoppen. Evenals bij 'normale' bedrijven wordt hierover jaarlijks dividend uitgekeerd, afhankelijk van de winst. In eerste instantie zal voor f 180 miljoen aandelen worden uitgebracht. Directeur A.A. Olijslager van FFD sluit niet uit dat in de toekomst nieuwe emissies zullen volgen om aan meer kapitaal te komen. „En boeren kunnen bij aankoop zelf bepalen of zij de aandelen in hun privé- dan wel bedrijfskapitaal willen onderbrengen. Ook daarover hebben we op het hoogste fiscale niveau overleg gehad”, aldus directeur Olijslager.

Hij verwijst hiermee naar een vorige poging van Nederlandse coöperaties om kapitaal aan te trekken via zogenoemde certificaten. Dit mislukte omdat de fiscus achteraf bepaalde dat boeren

die kapitaal in hun coöperatie lieten, daarover toch inkomstenbelasting moesten betalen. FFD heeft voor f40 miljoen van deze oude certificaten in omloop. Deze worden in de nieuwe structuur direct omgewisseld voor aandelen van het type B.

Voor de aangesloten veehouders betekenen de veranderingen dat zij niet langer verplicht financieel aansprakelijk zijn voor hun coöperatie. De f 125 miljoen ledenkapitaal zal worden uitbetaald. Verder krijgen de boerenleden een vaste melkprijs die los komt te staan van de winst van de fabriek. Ieder kwartaal zal een commissie de melkprijs vaststellen op basis van de gemiddelde prijs van de vijf hoogste melkprijzen van Nederland. Door deze constructie zal de jaarlijkse nabetaaling in het voorjaar hooguit twee cent per liter bedragen. Nu ligt dat meestal rond een stuiver.

Volgens voorzitter A. Aalberts van FFD betekenen de veranderingen dat de coöperatieve structuur tot ver in de volgende eeuw kan blijven bestaan. „Het is een fundamenteel besluit geweest om niet naar de beurs te gaan want hiermee zou de zeggenschap van de leden verdwijnen. Bovendien denken we dat bij veehouders voldoende vertrouwen en kapitaal aanwezig is om aandelen te kopen.” De laatste jaren hadden boeren steeds meer bezwaar tegen de verplichting om risicodragend kapitaal binnen de organisatie te laten. Voorzichtige schattingen van de directie wijzen erop dat het dividend op de aandelen vrij snel tegen de 3 procent zal komen.

In de komende weken worden de boerenleden over de plannen geïnformeerd, waarna de algemene vergadering op 22 december het plan moet goedkeuren.

Friesland Frico Domo is een internationaal werkende zuivelorganisatie die onder andere de Friesche Vlag koffiemelk, DOMO-melkprodukten en Completa op de markt brengt. In 1993 was de jaaromzet f 3,8 miljard gulden. Bij het bedrijf werken 5000 mensen, van wie 3000 in Nederland.

Leeuwarder Courant 1994-09-27

Ook MAP CMU

‘Kleine oorlog woedt rond halfvolle melk’

SNEEK - De supermarkten stunten met halfvolle melk. Gewoonlijk kost een liter *f* 1,09 tot *f* 1,12. maar deze week duiken tal van concerns onder de gulden, zij het dat het bij 99 cent op-houdt. Kees Poiesz van het gelijknamige supermarktconcern in Sneek komt de stunt uitermate goed uit. „Wij hebben deze week net een zuivelweek, dat dit komt ons bijzonder goed van pas”.

„Ik denk overigens niet dat wij veel meer zullen verkopen. Als je gewend bent om ‘s morgens twee glazen melk te drinken, drink je nu natuurlijk niet vier.” Poiesz verwacht vooral dat er deze week extra halfvolle melk zal worden verkocht, maar dat de verkopen later weer het normale ni-veau zullen krijgen. Behalve voor halfvolle melk gaat bij Poiesz ook de prijs voor halfvolle yoghurt naar 99 cent. De grootgrutter uit Sneek betreft zijn zuivel van de Frico.

Ook Nieuwe Weme in Heerenveen doet mee aan de prijzenslag. De halfvolle melk, die het con-cern van Frico betreft, gaat deze week voor 99 cent in de aanbieding. Bij Nieuwe Weme komt de 'oorlog' eigenlijk een week te vroeg. „Volgende week”, aldus Gerard Nieuwe Weme, „komen wij met een twee-liter-pak halfvolle melk op de markt onder de merknaam Tip”. Die melk komt van *De Vereeniging* in **Limmen**, een kleine zuivelfabriek die ook ecologische en bio-dynamische melk verwerkt. De prijs voor halfvolle yoghurt gaat bij Nieuwe Weme niet naar 99 cent.

De andere concerns die de melkoorlog mede hebben ontketend halen hun halfvolle produkten uit België. De Vendex Food Groep, eigenaar van Edah, Konmar en Torro, is gisteren begonnen met de halfvolle melk voor 99 cent aan te bieden. Schuitema, leverancier van Spar en C1000, volgde later op de dag.

De Vendex groep zegt de prijsverlaging blijvend te hebben ingevoerd. Vendex verkoopt de melk onder de naam ‘Weilander’. Poiesz beraadt zich nog op het definitieve karakter van de 99 cent. Kees Poiesz: „Of wij deze prijs zullen hanteren is nog de vraag. Wij hebben overigens al gere-geld halfvolle melk voor 99 cent aangeboden. De toetjes gaan bij ons deze week ook flink naar beneden van 69 cent naar 39 cent”. Ook Nieuwe Weme heeft al een paar keer halfvolle melk voor 99 cent aangeboden, „Kennelijk is dat toen niemand opgevallen”, aldus de directeur.

Sinds vorig jaar oktober de minimumprijs voor zuivel is afgeschaft, zijn de Nederlandse su-permarkten verweekeld geraakt ineen concurrentiestrijd. Als gevolg daarvan is de melkprijs steeds lager komen te liggen. Dit voorjaar kostte een liter half-volle melk nog *f* 1,17 gulden, tot gisteren dus *f* 1,09 tot *f* 1,12. Albert Heijn in Zaandam beraadt zich nog op de situatie. Dat geldt ook voor De Boer supermarkten in Assen. Beide supermarktketens betrekken hun melk van *Fri-co*. *Coberco* en *Campina-Melkunie*.

Eabele de Boer, voorzitter van de Nederlandse Melkhandelaren Organisatie, zegt dat de melk-handelaren niet met de prijzenslag meegaan. 'Stuiprekkings van angst' zo noemt hij de affaire. „Wy ha de healfolle molke ek al in pear kear yn de oanbieding hán foar 99 sint. Dat duorre dan in wike. Dat ha wy mei de healfolle yoghurt ek wol dien. Wy hálde it no op *f* 1,12, de fêste prijs foar dizze molke”.

Limburgsch Dagblad 1994-09-29

Ook MAP CMU

Melkoorlog wordt heviger

Winkelketen wil ook goedkope Nederlandse melk

Van onze redactie binnenland

ASSEN - De melkoorlog wordt heviger. Want *De Boer Supermarkten* gaat vanaf vandaag in al zijn 115 vestigingen dagverse halfvolle melk en karnemelk aanbieden voor 99 cent per liter. Het bijzondere van deze stunt is dat de voordelige zuivel niet van Belgische fabrieken afkomstig is, zoals de melk en de karnemelk van De Boers concurrenten, maar van de drie grote Nederlandse melkconcerns *Friesland-Frico-Domo*, *Campina-Melkunie* en *Coberco*. Omdat een winkelprijs van 99 cent voor dagverse Nederlandse melk verliesgevend is, gaat De Boer zijn leveranciers vragen hun steentje bij te dragen aan de slag om het behoud van het marktaandeel, zegt productgroepmanager A. Ham.

Volgens de heer Ham gaat de reactie van De Boer op de door C1000 begonnen en door Edah, Spar, Dirk v.d. Broek en opnieuw C1000 verder aangewakkerde prijzenslag het bedrijf veel geld kosten.

Op elke liter verkochte melk moet De Boer straks ongeveer een dubbeltje toeleggen. „Die prijs van 99 cent is beslist niet gezond. Niemand die een melkoorlog wil, maar toch gebeurt het omdat niemand klanten wil kwijtraken. Ik moet er wel aan toevoegen dat de Nederlandse zuivelindustrie zelf ook schuld heeft aan deze toestand. Men was te zelfgenoegzaam geworden en had niet in de gaten dat er in het buitenland goedkoper geproduceerd wordt.”

Marge

Friesland-Frico-Domo in Leeuwarden, waar vrijwel alle noordelijke melk wordt verwerkt, is niet blij met de deelname van De Boer Supermarkten aan de melkoorlog. „Sinds vorig jaar oktober de minimumprijs voor melk is afgeschaft, mag iedere afnemer zijn eigen consumentenprijs bepalen. Maar voor een gezonde bedrijfsvoering moet er wel enige financiële marge overblijven,” zegt woordvoerder P. den Oudsten van *Friesland-Frico-Domo*.

Hij voegt eraan toe dat de drie grote zuivelconcerns elkaars bewegingen nauwlettend in de gaten houden. Als *Friesland-Frico-Domo* goedkoper gaat leveren aan bijvoorbeeld De Boer Supermarkten, kunnen *Coberco* en *Campina-Melkunie* niet achterblijven en is de melkoorlog compleet.

Nieuwsblad vh Noorden 1994-09-30

Melkfabriek Ommelanden in Groningen gaat dicht

Van onze redacteur economie Jan Kiewiet

GRONINGEN - De zuivelfabriek De Ommelanden in Groningen gaat dicht. De directie van de zuivelgigant *Friesland Frico Domo* wil het bedrijf met ongeveer 75 personeelsleden in de loop van 1996 sluiten. Directeur W. Kranenburg van De Ommelanden heeft dit het personeel laten weten. De productie zal worden overgebracht naar Leeuwarden. De ondernemingsraad is inmiddels geïnformeerd; overleg met de vakbonden is er nog niet geweest.

De afzet van gecondenseerde melk (in blik) zal zich volgens de directie de komende jaren zodanig ontwikkelen dat het in bedrijfseconomisch opzicht voordeliger is de produktie op één locatie te concentreren. De komende maanden wordt bekeken of apparatuur uit de Groninger fabriek naar Leeuwarden kan worden overgeplaatst.

De Ommelanden verwerkt jaarlijks ruim 100 miljoen liter melk tot gecondenseerde melk in blik. De gehele produktie wordt geëxporteerd naar landen in Zuid-Amerika en Griekenland. Het personeel heeft verbaasd gereageerd op de mededeling van de directie, omdat vanaf begin september wordt overgewerkt om orders op tijd de deur uit te krijgen.

Woordvoerder drs. P. den Oudsten van *Friesland Frico Domo* zwakt de uitspraken van directeur Kranenburg af. Volgens, hem wordt er op dit moment bekeken of de produktie uit efficiency-overwegingen naar Leeuwarden moet worden overgeplaatst. De studie wordt volgend voorjaar afgerond.

De Voedingsbond FNV zegt niets te weten over sluiting van De Ommelanden. Volgens een woordvoester wil de bond er ook over praten, omdat met de directie van de zuivelgigant is afgesproken dat tijdens de lopende reorganisatie niet over nieuwe saneringen wordt gesproken. Bij *Friesland Frico Domo* moeten de komende jaren (zoals gemeld) 1200 banen verdwijnen.

Nieuwsblad vh Noorden 1994-09-30

De roerige geschiedenis van een Groninger melkfabriek

Van onze redacteur economie Jan Kiewiet

GRONINGEN - In Nederland zijn de produkten - of beter gezegd het produkt - van De Ommelanden niet of nauwelijks bekend. De gecondenseerde melk die jaarlijks in zo'n 120 miljoen blikjes de Groninger fabriek verlaat, gaat rechtstreeks naar de Eemshaven en wordt vervolgens verscheept naar tal van landen over de hele wereld. Griekenland, maar ook landen in Zuid-Amerika zijn belangrijke afzetmarkten voor deze dochter van de noordelijke zuivelgigant *Friesland Frico Domo*. Zijn nog wel belangrijke afzetmarkten, maar als de top van de zuivelreus zijn zin krijgt, dan is het voor De Ommelanden vanaf 1996 verleden tijd. Sluiting dreigt en dat kost 75 mensen hun baan. Concentratie van de produktie op één lokatie - en dat wordt dus niet Groningen - is volgens de directie in bedrijfseconomisch opzicht voordeliger.

Een anoniem produkt betekent in het geval van De Ommelanden echter niet dat het bedrijf in de geschiedenis geen rol van betekenis heeft gespeeld. Studenten die zich bezig (moeten) houden met de historie van de vakbewegingen dan vooral met de rol die deze beweging heeft gespeeld bij stakingen - zullen ongetwijfeld geconfronteerd worden met de naam *De Ommelanden*. In 1952 brak er bij het bedrijf een staking uit die zou uitgroeien tot een van de hardste gevechten uit de geschiedenis van de Nederlandse vakbeweging. De regisseurs van de verbeten strijd waren Sake van der Ploeg als secretaris van de *Algemene Nederlandse Agrarische Bedrijfsbond* (ANAB) en Feike de Boer, directeur van *De Ommelanden*. Het conflict ging onder andere over een pensioenregeling en vakantiegeld.

Negen maanden weigerden de leden van de ANAB een voet binnen de poorten van het bedrijf te zetten. En al die tijd probeerde de directie het bedrijf draaiende te houden. Boerenzoons werden opgetrommeld - 'onderkruipers' in de ogen van de stakers - om mee te werken op de produktieafdeling. Ze lieten het werk op het land en in de stallen in de steek om 'hun' fabriek - *De Ommelanden* was een coöperatie - te redden. Drukke tijden waren het niet alleen voor de boerenzoons. Ook de rechterlijke macht maakte overuren. Om de haverklap moesten stakers die hun handen niet thuis konden houden, voor de rechter in Groningen verschijnen. Maar ook de directie van *De Ommelanden* moest zich verantwoorden voor de rechter. Niet voor 'handtastelijkheden' in de richting van de stakers, maar voor een roombotersmokkel in België. De boeren hadden overigens een heilig vertrouwen in directeur Feike de Boer. Ze lagen aan zijn voeten, omdat hij het bedrijf door de moeilijke crisisjaren voor de oorlog had geslept en had gemaakt tot een florerend bedrijf.

Halverwege 1953 waren beide partijen - stakers en directie - de patstelling beu en werd aan de onderhandelingstafel een akkoord gesloten; een van de langste stakingen uit de Nederlandse historie was voorbij. Met de zelfstandigheid van *De Ommelanden* was het een paar jaar later afgelopen. In 1956 verdween directeur De Boer van het toneel en in datzelfde jaar traden de *Friese Coöperatieve Condens Fabriek* (CCF) en de van oorsprong Drentse Domo toe als partners in *De Ommelanden*. Toen de Domo in 1980 lid werd van CCF werd het belang in de Groninger fabriek aan de Friezen overgedragen. Nog weer tien jaar later kwam alles onder de paraplu van *Friesland Frico Domo*.

De Ommelanden heeft het overigens aan de Friezen te danken dat het in elk geval tot 1996 nog bestaat. De voorloper van het bedrijf was de Coöperatieve Melkinrichting *Stad en Lande*. Opgericht in 1906 en met een tweetal vestigingen, onder meer op de huidige bedrijfslokatie aan de Friesestraatweg, en goed draaiend tot het begin van de jaren twintig. Onvoldoende financiële draagkracht en een slecht beheer waren er echter de oorzaak van dat in 1923 het faillissement moest worden aangevraagd. De *Groninger Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken* zag weinig in voortzetting van de fabriek; de Friezen echter wel. En zo kon het gebeuren dat uitgerekend op het Groninger land door toedoen van de Friezen een melkfabriek opnieuw begon te draaien. De Staatscourant van 20 februari 1924 meldt de stichting van "De Ommelanden". Gebouwen, terrein en inventaris kwamen voor ruim twee ton in handen van de *Friese Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken*.

Hoofdcontroleur Feike de Boer werd naar Groningen gestuurd, overleefde nog een paar jaar de stakingsacties van Sake van der Ploeg en verdween in 1956.

Met het vertrek van De Boer en de inlijving door CCF kwam de Groninger melkfabriek tegen het einde van de jaren vijftig in rustiger vaarwater. Het oude zeer loste zich langzaam op. In 1980 nam het bestuur van *De Ommelanden* een belangrijk besluit; de fabriek zou voor een bedrag van 25 miljoen gulden worden gemoderniseerd. Drie jaar later kon de toenmalige Groninger burgemeester H.G. Buijter met een simpele druk op de knop de nieuwe produktielijn in werking stellen. En hiermee kwam een einde aan een lange periode van grote onzekerheid, omdat aanvankelijk het plan bestond de produktie in Groningen te beëindigen en over te brengen naar Leeuwarden. En Leeuwarden duikt weer op. De top van *Friesland Frico Domo* bekijkt op dit moment of het mogelijk is om na sluiting van De Ommelanden produktiemiddelen over te brengen naar de Friese hoofdstad.

Leeuwarder Courant 1994-10-03

Schorsing manager Midden-Oosten FFD niet opgeheven

LEEWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* (FFD) hoeft de schorsing van haar general-manager in het Midden-Oosten, Petrus van Rooyen, niet ongedaan te maken. Dat heeft Leeuwarder rechtbankpresident Gradus Vrieze vrijdag bepaald in het kort geding dat Van Rooyen tegen het zuivelconcern had aangespannen. Hij vorderde daarin dat hij weer tot zijn werk zou worden toegelaten.

Van Rooyen werd per 1 januari 1993 voor een periode van drie jaar aangesteld als generalmanager van de FFD-vestiging in Dubai in de Verenigde Arabische Emiraten. Eind juni 1994 deelde V. Sturkenboom, manager van de business-unit export van de zuivelonderneming, hem mee dat hij met onmiddellijke ingang op non-actief was gesteld. Volgens Sturkenboom, zijn meerdere, bestonden tussen hen zodanige verschillen van opvatting over het te voeren beleid in het Midden-Oosten dat hij niet langer in zijn functie kon worden gehandhaafd.

Op 22 september - dezelfde dag dat het kort geding werd gehouden - diende de FFD bij de kantonrechter een verzoek in om het arbeidscontract met Van Rooyen te ontbinden. Als reden voor dat verzoek wordt bijvoorbeeld genoemd dat hij eigenwijs in zijn denken en handelen is en daarbij zelfs de belangen van de FFD schaadt. Ook wordt hij ervan beticht niet naar superieuren en collega's te luisteren en richtlijnen en voorschriften uit Leeuwarden te negeren.

De kort-gedingrechter laat het belang van de FFD bij het handhaven van de schorsing van Van Rooyen het zwaarst wegen. Hij wijst in dit verband op terugkerende meningsverschillen die de eiser met diverse superieuren had en op de mogelijkheid dat de kantonrechter het ontbindingsverzoek zal toewijzen.

Ook neemt hij in aanmerking dat de kantonrechter over dit verzoek betrekkelijk snel zal beslissen. Vrieze vindt wel dat het concern eerder en explicieter de gronden van de schorsing van de general-manager had kunnen aangeven, maar dat rechtvaardigt zijns inziens geen opheffing van de schorsing.

Leeuwarder courant : 16-11-1994

Rechter ontbindt arbeidscontract manager van FFD

LEEWARDEN - Leeuwarder kantonrechter Harm Vos heeft gisteren besloten het arbeidscontract tussen de Friesland **Frico Domo** (FFD) en zijn generalmanager in het Midden-Oosten, Petrus van Rooyen, met ingang van 1 december te ontbinden. De rechter kent hem wel een schadevergoeding van f 350.000 toe. Het zuivelconcern had ook een schadeloosstelling aangeboden. in september probeerde Van Rooyen met een kort geding zijn schorsing als generalmanager ongedaan te laten maken. Leeuwarder rechtbankpresident Gradus Vrieze wees zijn vordering evenwel af. Eind juni had hij te horen gekregen dat hij met onmiddellijke ingang op non-actief was gesteld vanwege verschillen van opvatting over het in het Midden-Oosten te voeren beleid.

Leeuwarder Courant 1994-11-03

Frico Wergea: 'Doar tich.....dat wie 't dan'

Door Irene Overduin

WERGEA - Twaalf mannen houden dzer dagen de Frico in Wergea draaiende. Ze maken krints-jebrij. En sùpe, als Groningen daar om vraagt. Nodig is het niet, maar hun Frico-petten houden ze op en elke dag trekken ze een schone, witte overall aan. Zo is het afgesproken; beheerst, waardig tot het laatst toe. Eind deze week sluit de fabriek.

Ruim driehonderd man werkten erop de Frico. Ze maakten boter, room, vla's, pappen, consumptiemelk en yoghurt. De concernleiding oordeelde dat het openhouden van de fabriek - opgericht in 1887 - te duur werd en besloot de produktie deels af te stoten en deels elders in de coöperatie onder te brengen. Huis-op-Orde, heette de operatie.

Produktieleider Catharinus Helfrich (57) uit Grou, sinds 34 jaar in dienst, werd aangezocht om de fabriek soepel door de laatste maanden te loodsen. Hij stemde toe, besloot zijn atv- en verlofdagen te schrappen en zette zich aan de klus. Terwijl de ene na de ander arbeider vertrok, rekende hij het tot zijn voornaamste taak de motivatie van de achterblijvers hoog te houden.

„It hat bytiden muoite koste om alert te bliuwen. Mar it is slagge. De kwaliteit fan de produksje hat der net under lijd.” Met opzet behoedde hij de reeds stil gezette machines voor ontmanteling. “Wér't noch wurke waard, bleaunen se stean.” De stilte alleen was al onwezenlijk genoeg, oordeelde hij. De kopers moeten maar even wachten.

„Wy hawwe ús ek oan de normale gedragsregels hâlden. Dat hat wis holpen om foar te kommen dat de saak fersloere soe”, zegt ploegchef consumptiemelk Henk de Vries (39). „Dus petsje op, elke dei in skjinne overall, gewoan wurkoerlis.” Voor een ander soort regelmaat zorgde het afscheid van de vertrekkende arbeiders. „Oan elk fan ús ófdieling ha wy oandacht bestege. Hjr op kantoar, of yn in sealsje”, zegt Helfrich. „Soms wie it in groepke, soms mar ien. Soms praten wy in oere, soms trije kertier. Wy ha net ien sa mar fuortgean litten. Ut en troch komt der nei wurktid noch wolris ien del.”

Ze kijken, maken een praatje, wisselen wetenswaardigheden uit en werpen een blik op het mededelingenbord. Tussen een vacature voor een marketing-manager, OR-nieuws, boodschappen van de vakbond en een bericht over de naderende sluiting van het kaaswinkeltje, hangt en uitnodiging voor de ledenvergadering van personeelsvereniging Troch Frico Ien. Het is een verouderde oproep: vorige week vond de vergadering plaats. Punt zeven van de agenda was 'opheffing Troch Frico Ien'.

Geen van de oud-Fricowerknemers is gedwongen werkloos. Tientallen verhuisden mee met het werk, van sommigen werd het tijdelijk dienstverband beëindigd, weer anderen vonden met behulp van outplacement en een vertrekpremie elders emplooi, een enkeling zette een eigen zaak op, en voor de 55-plussers was er een pre-vutregeling.

De Vries en zijn collega Joop Bruinwoud (31) solliciteerden in Groningen. „It wie spannend”, zegt Sruinwotui, die in Wergea voorman processing is. „It wie net sa dat wy dèr automatysk telâne koenen. By my sieten der inkelde wiken tusken it sollisitaasjepetear en it berjocht dat it komme koe.” De Vries kan er terecht als ploegbaas. Helfrich zal gebruik maken van de 55-plusrege-

ling. „Nei 19 novimber sit ik te jirpelskilen. Eins fiel ik my noch te jong om op te hálde, mar it koe net oars.”

Eind deze week schakelt hij de laatste machines uit. Dan volgen twee weken van afhandelen. Daarna is het over en sluiten. Als er al dramatiek is, dan ingehouden. „Wy lúke de doar ticht. Dat wie it dan.” Bruinwoud: “Dan efkes in wike frij, de knop op nul, en nei Grins.”¹⁸

Leeuwarder Courant 1994-11-08

Sluiting kaasfabriek FFD in Kolderveen – juli 1995

KOLDERVEEN - De kaasfabriek van zuivelconcern *Friesland Frico Domo* in het Drentse Kolderveen sluit 1 juli volgend jaar. De directie van Frico Kaas meent dat de produktievestiging geen winstgevend toekomstperspectief heeft. Bij de kaasfabriek zijn 28 mensen in vaste dienst. In Kolderveen wordt per jaar 7500 ton foliegerijpte kaas gemaakt.

De kaasfabriek in Kolderveen stond al eerder ter discussie. Nu wil de directie knopen doorhakken. De prijzen voor zuivelprodukten komen in toenemende mate onderdruk te staan. Bovendien moeten er in de fabriek investeringen worden gepleegd. Daardoor zouden in de toekomst de kosten niet meer door de opbrengsten kunnen worden goedge maakt.

Volgend jaar zal de kaasfabriek in Kolderveen al met verlies draaien, zegt woordvoerder Peter den Oudsten. Tot op heden liet Friesland Frico Domo de vestiging “voor eb en vloed liggen”. Zolang de fabriek nog kostenconcurrerend draaide, kon die open blijven. De laatste tien jaar is er evenwel in Kolderveen nauwelijks geïnvesteerd.

De positie van de kaasfabriek in Koldervren kwam in het geding, nadat in met name Duitsland de laatste jaren de produktie van foliegerijpte kaas sterk is opgevoerd. Tot die tijd kon deze kaas-soort steeds goed worden afgezet.

In Kolderveen wordt foliegerijpte kaas gemaakt voor “de onderkant van de markt”. Daaruit trekt *Friesland Frico Domo* zich terug. De melkplas van Kolderveen wordt bestemd voor produkten met een hogere toegevoegde waarde, zoals condens. In Dronrijp wordt ook foliegerijpte kaas gemaakt, maar dat is volgens Den Oudsten voor “de bovenkant van de markt”.

Nieuwsblad vh Noorden, 1994-11-08

Kaasfabriek Kolderveen in 1995 dicht

KOLDERVEEN - De directie van Frico Kaas, onderdeel van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo*, wil de kaasfabriek in Kolderveen op 1 juli 1995 sluiten. Berekeningen hebben volgens het concern uitgewezen dat de vestiging ook in de toekomst niet winstgevend zal zijn. In Kolderveen wordt door 28 personeelsleden foliekaas geproduceerd.

18 'Groninger Melkinrichting' sluit in 2008 (ZHN.)

In het kader van de herstructureringsoperatie van *Friesland Frico Domo* werd zo'n twee jaar geleden al aangegeven dat sluiting van de fabriek in Kolderveen op termijn niet uitgesloten zou zijn. Het personeel en de vakbonden zijn inmiddels geïnformeerd over de sluitingsplannen. De medewerkers kunnen gebruik maken van de sociale regelingen die de directie van *Friesland Frico Domo* en de vakbonden zijn overeengekomen.

Leeuwarder Courant 1994-11-08

'Frico' maakt weer pap en vla in fles

Zuivelconcern *Friesland Frico Domo* neemt op dinsdag 15 november opnieuw blanke vla en bloempap in fles in productie. Enkele weken geleden haalde de zuivelfabriek de bloempap, blanke vla, griesmeelpap en havermoutsepap uit het assortiment, omdat er volgens het concern geen behoefte meer bestond aan deze producten in fles. Maar de consument is onberekenbaar. Van de terugkeer van de griesmeel- en havermoutsepap in fles ziet de zuivelgigant echter af. Jouke Jongasma van de zuivel groothandel in Ureterp vulde het gat in de markt dat *Friesland Frico Domo* veroorzaakte.

Volgens hem was er wel degelijk vraag naar ouderwetse zuivel, vooral in de aankomende koude maanden. Hij stuurde de melkhandelaren in Friesland een brief, waarin hij vermeldde dat hij de verschillende papsoorten wel verkocht. Met succes. De zuivelgroothandel kan de flessepap nauwelijks aanslepen. De markt voor een degelijk toetje verpakt in glas bleek zeker niet ingestort.

Friesland Frico Domo, waarschijnlijk bang een marktaandeel te verliezen, schreef vorige week ook de SRV-handelaren aan om de behoefte naar ouderwetse papsoorten te peilen. Wegens de toenemende vraag van de ambulante handel gaat de zuivelfabriek weer bloempap maken en blanke vla verpakt in glas.

Nieuwsblad vh Noorden 1994-11-10

Friesland Frico Domo neemt alle aandelen Eyssen kaas over

GRONINGEN - *Friesland Frico Domo* zal het volledige belang van 51 procent van Eyssen Holding in Kaasfabriek Eyssen in Oosthuizen overnemen. De kaasfabriek was ondergebracht in een vennootschap onder firma, waarin FFD al een belang van 49 procent had.

Koninklijke Kaasfabriek Eyssen bv is gespecialiseerd in de ontwikkeling, productie en verkoop van smeltkaas. In Nederland is Eyssen producent van Slankie smeerkaas. Naar het buitenland wordt geëxporteerd onder de naam Eyssen en Tip Top. Ook worden gespecialiseerde halffabricaten gemaakt voor de levensmiddelenindustrie.

Friesland Frico Domo brengt een breed pakket zuivelproducten op de markt en opereert internationaal. Bekende merken van *Friesland Frico Domo* zijn Balance, Choq, Completa, Friesche Vlag, Frico en Kollumer.

Met de overname van de meerderheid van de aandelen van Eyssen wil FFD zijn positie op de smeltkaasmarkt verstevigen. Kaasfabriek Eyssen wordt een zelfstandige businessunit binnen FFD. Volgens een gezamenlijke verklaring zal de overname geen directe gevolgen hebben voor de circa 80 werknemers bij Eyssen.

Leeuwarder Courant 1994-11-14

Noordwijk (Gr.) Croissantjes goede zaak voor FFD

Door Willem Stegenga

NOORDWIJK - Met warme belangstelling heeft *Friesland Frico Domo* en met name dochter *Union De Jong* in Noordwijk bij Marum, de opmars van de Magnum gevolgd. Een ijsprodukt van Unilever, maar gemaakt van ingrediënten die bij het Frico-bedrijf worden voortgebracht. Ook bakkers mogen zich in die belangstelling verheugen. Zeker toen hun croissantjes de markt gingen veroveren. Ook daar zit 'Frico' in.

Al voor het sluiten van de fabriek in Warga heeft de Frico zich meer dan ooit toegelegd op het verwerken van het vet uit de melk voor andere produkten dan het bekende pakje boter. Nog anders: Frico maakt helemaal geen boter meer. Dat laat men over aan Coberco. Wie een pakje 'Frico-boter' koopt, moet weten dat alleen de room en het wikkel nog op dit concern duiden.

Directeur Wil Sikkens van Union De Jong: „Ooit is dit bedrijf ontstaan, omdat er simpelweg een boterberg was, die moest worden opgeruimd. Jaren geleden hebben wij echter al gezegd wat anders met boter te moeten doen. Wij hebben toen gekozen voor de industriële benadering. Je had kunnen zeggen: wij produceren boter in bulk en in kleinverpakking, maar daar zijn er al genoeg van in ons land. Wij verwerken nu zuivel tot produkten die de markt nodig heeft.” In de praktijk betekent dat zeventig verschillende soorten, alle variaties in verpakkingen meegerekend. De afgelopen maanden is er voor f5 miljoen in het bedrijf in Noordwijk geïnvesteerd. Sikkens denkt dat er nog wat nodig is om het bedrijf helemaal aan te passen aan de eisen van de tijd. Er werken 65 mensen.

Vroeger, toen het bedrijf nog een gewone zuivelfabriek was, werd het overgenomen door de buurfabriek in Marum. De toenmalige directeur, Wiebe de Jong (nu in Drachten), beloofde boeren dat wanneer ze met de melk naar Marum gingen, Noordwijk zou uitgroeien tot een fabriek die over de hele wereld bekend zou worden.

Dat is gebeurd. *Union De Jong* verkocht produkten tot in Amerika en Japan aan toe. Het accent is sindsdien verlegd. De Europese Unie is nu het gebied waar het bedrijf zich op richt. En met succes. Van de omzet wordt 20 procent in eigen land behaald en 80 procent in het buitenland. Vooral Duitsland is een grote afnemer.

Het bedrijf haalt de grondstoffen bij de andere FFD-vestigingen vandaan. Op het moment dat daar niet genoeg is - een groot deel van het jaar is dat het geval - wordt er bijgekocht bij andere bedrijven, maar ook in Duitsland en België. Het vet wordt verdeeld - gefractioneerd, luidt de juiste benaming - in zacht en hard vet. Vervolgens worden er composities gemaakt voor bakkers, ijsbereiders en chocoladefabrikanten. Voor bladerdeeg, Deense koekjes, de al genoemde Magnums en voor hagelslag.

De gang zit er in, zegt Sikkens. „Sinds het midden van de jaren tachtig hebben wij steeds een goede bijdrage geleverd aan het resultaat van *Friesland Frico Domo*. Niet in centen van de melkprijs, maar wel in tienden van centen. De reden is simpel. De consument wil af en toe lekker eten. Wij leveren daar de ingrediënten voor.”

Hij kijkt even bedenkelijk als het onlangs in opdracht van het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij verrichte onderzoek over de activiteiten van de zuivel ter sprake komt. De zuivel zou zich te lang hebben beziggehouden met vertrouwde produkten. „Wij hebben in de jaren tachtig al aanzetten gedaan om met andere produkten te komen. Wij zijn toen al een stapje verder gegaan en hebben ons toegelegd op speciaalprodukten waar de markt op zat te wachten.” Op boter voor de bakker, de ijs bereider en de chocolade-industrie zit een aardige subsidie van de Europese Commissie. Union De Jong is derhalve afhankelijk van de politiek. Sikkens: „Denkt u nou dat roomijs geen melkvet meer zal bevatten als de subsidie eraf gaat? Zouden dan alle koekjes met margarine worden bereid? Ik denk van niet.”

Die speciale programma's van de Europese Commissie voor deze bedrijfstakken zijn overigens wel een succes geweest, zegt Sikkens. Eerst ging er 200.000 ton boter naar toe, nu is dat al 400.000 ton. „Ze zullen er dus voorzichtig mee omspringen, anders komen er zo weer overschotten.”

Ooit was de zwaar gesubsidieerde Braderije (bak- en broodboter) een succesnummer. „Op een zeker moment werd dat programma opgeschort. Daar kregen ze in Brussel spijt van. Een half jaar later werd er een nieuwe start gemaakt. Toen wilde het niet meer. Het was ook wat duurder dan de eerste keer. Nu wordt er nog 1000 ton van gemaakt. Voor een deel komt die uit Noordwijk. Dat is het praat eigenlijk niet waard.”

Leeuwarder Courant 1994-11-14

Olijslager: Verdere afslanking bij *Friesland Frico Domo*

LEEWARDEN - Het aantal personeelsleden van zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* zal na de huidige reorganisatie nog verder verminderen. Directeur André Olijslager schrijft in de *Melkspiegel*, het blad voor de aangesloten boeren: „Het is mijn verwachting dat ook na de afronding van de herstructurering het aantal werknemers de komende jaren nog verder zal teruglopen”.

In de eerste plaats zal er gesneden worden in het aantal flexibele arbeidskrachten. „Samen met vakorganisaties zijn we als eerste zuivelonderneming in Nederland aan het onderzoeken of flexibilisering van arbeid voor ons een goede weg is om te bewandelen. Het gaat hier bijvoorbeeld om kortere werkweken, andere ploegensystemen, opvang van seizoensinvloeden en dergelijke. Naar verwachting zullen we in de eerst helft van volgend jaar weten welke mogelijkheden hier voor werknemers en werkgevers liggen”. Kostenbeheersing, aldus Olijslager, blijft een zeer belangrijk aandachtspunt.

Bij de huidige reorganisatie sneuvelen twaalfhonderd arbeidsplaatsen. Voor driehonderd mensen moeten nog oplossingen worden gevonden. Daar komt nog een aantal bij.

Door het opheffen van de *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken* in Friesland zal een aantal werknemers van die bond bij FFD - en bij de andere aangesloten fabrieken - worden ondergebracht.

Leeuwarder Courant 1994-11-24

***Friesland Frico Domo*-personeel vreest nieuwe holding**

LEEUWARDEN - Onder het personeel van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* is onrust ontstaan over het opgaan van de coöperatie in een nieuwe holding met besloten vennootschappen. De overgang naar een nieuwe bedrijfsstructuur heeft direct en indirect sociale gevolgen. De centrale ondernemingsraad is van oordeel dat de opvang van die gevolgen onvoldoende is gewaarborgd en beraadt zich op verder te nemen stappen.

Volgens Henk Amperse van het CNV willen de directieleden van de business-units een paar verworvenheden niet mee overnemen. „Daarvan kan naar ons idee geen sprake zijn. Ze zijn gehouden aan de rechten en plichten zoals die zijn afgesproken.”

Amperse zegt dat er duidelijke afspraken zijn gemaakt met hoofddirecteur André Olijslager.

„Die staan ook zwart op wit, maar de mensen maken zich ongerust omdat ze van alles horen. Ik heb gezegd dat er na de overgang een heel andere situatie zal ontstaan. Het personeel stond onder een paraplu, maar daarvan wordt het doek weggehaald en blijven alleen de baleinen over.”

Nu is de coöperatie nog verantwoordelijk voor de gang van zaken, straks zijn dat de business-units. „Dat kan minder uitpakken voor het personeel. De praktijk zal echter moeten uitwijzen of er sprake is van een feitelijke verslechtering.”

Volgens de ondernemingsraad is het nu niet duidelijk welke maatregelen er zullen worden genomen. De directie wil na de huidige reorganisatie het personeelsbestand verder inkrimpen. „Toegezegd is dat de werkgever een uiterste inspanning zal leveren om de werknemers die zullen gaan vallen onder de reorganisaties die in zicht komen in de jaren 1995, 1996 en 1997 intern te herplaatsen. Eveneens is toegezegd dat de financiële gevolgen van deze reorganisaties alleen voor rekening van FFD Nederland BV zullen komen als het resultaat dat toelaat.”

De ondernemingsraad vindt dat onvoldoende. Die wil dat er voor de komende reorganisaties geen mindere waarborgen zullen zijn dan die voor het personeel dat sinds 1990 (1200 mensen) met de reorganisatie heeft te maken. De raad is van oordeel dat het geld dat voor de huidige reorganisatie is uitgetrokken, te weinig is om de gevolgen voor de nog resterende groep werknemers te kunnen opvangen.

Leeuwarder Courant 1994-11-24

Rechter vindt ontslagpremie Frico te laag f 20.000 na 18 dienstjaren

LEEUWARDEN - De Leeuwarder kantonrechter Harm Vos heeft de toon gezet voor de wijze waarop zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* overtollig personeel moet laten afvloeien. Een vertrekpremie van f 20.000 voor een 41-jarige werknemer is volgens Vos te weinig. De man nam geen genoegen met het hem aangezegde ontslag en eiste gisteren voor het kantongerecht een vertrekpremie van f 127.000.

In het kader van de reorganisatie bij het concern vervallen twaalfhonderd arbeidsplaatsen. Voor veruit het grootste deel van het personeel wordt een oplossing gezocht en gevonden. Voor een klein aantal is echter geen bemiddeling mogelijk. Voor hen wordt een financiële regeling getroffen en als ze daar niet mee akkoord gaan volgt er een procedure voor het kantongerecht.

De Voedingsbond FNV vraagt zich af, gezien de uitspraak van Vos gisteren, of de directie van FFD het nog verder op gerechtelijke procedures zal laten aankomen. Kantonrechter Vos zei dat de f 20.000 voor de man, die achttien dienstjaren heeft, veel te weinig is. Hij zal het definitieve bedrag nog vaststellen en daarbij kijken naar de richtlijn van het kantongerecht. Die houdt in dat een werknemer kan rekenen op een bruto-maandsalaris per dienstjaar. Dat komt in dit geval neer op ongeveer f 70.000. Of het dat bedrag wordt is nog niet zeker, omdat Vos alle factoren wil laten meewegen. Hij is van mening dat de betrokken werknemer weinig kans meer heeft om nog aan de slag te kunnen. De man is vaak ziek, heeft een beperkte opleiding en zijn leeftijd is redelijk hoog voor iemand in zijn omstandigheden.

Namens FFD zei Leo Weisz dat er alles aan was gedaan om de man aan werk te helpen. Een ziekteverzuim van 44,5 procent en het niet altijd willen meewerken aan de hulp die links en rechts is geboden was voor de directie aanleiding voor ontslag. Ziek zijn is geen ontslaggrond, aldus Weisz. Zijn beschikbaarheid voor het vervullen van een functie is te gering.

FNV-advocaat Sietse Bakker zei dat ziekte wel degelijk de reden voor ontslag is geweest. „Tussen de regels door lees je ook dat FFD twijfelt of de man wel werkelijk ziek is.” Hij vond dat daar andere instanties een oordeel over moeten vellen en dat ook hebben gedaan: wel degelijk ziek. Bakker acht f 127.000 'een neutrale vergoeding'. Vos zag geen andere mogelijkheid dan ontslag.
„Een paar jaar geleden was de WAO een uitkomst geweest, maar die weg is nu geblokkeerd.”

Leeuwarder Courant 1994-12-01

Werknemer van FFD vordert functie en geen ontslag

LEEUWARDEN - In een kort geding tegen het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* (FFD) vordert een 56-jarige werknemer plaatsing in een functie, die belangrijke raakvlakken heeft met zijn door reorganisatie verdwenen baan. Hij wenst dat op plaatsing in deze of een andere functie

bij de zuivelonderneming een dwangsom van f 1000 per dag wordt gesteld. De man, die 31 jaar bij de FFD werkzaam is, meldde zich in april ziek. Sindsdien zit hij thuis. Eerder verzocht de onderneming de kantonrechter te Leeuwarden om de arbeidsovereenkomst met de werknemer te ontbinden. Als reden noemde de FFD dat de man, een chef van een afdeling, niet wilde meewerken aan de 'seniorenregeling'. De rechter vond dit geen acceptabele reden om het arbeidscontract te ontbinden.

De achtergrond van de huidige procedure is de grootscheepse reorganisatie bij de zuivelindustrie, waarbij 1280 van de 3500 arbeidsplaatsen vervielen. Toen de methoden om dat te bereiken onvoldoende effect sorteerden, werd een 'seniorenregeling' geschapen. Die behelsde het beëindigen van het dienstverband met 230 werknemers van 55 jaar en ouder, waarbij zij 80 procent van hun nettosalaris bleven beuren. Door het schrappen van vijftig door hen bezette banen konden 180 FFD-medewerkers uit een pool aan de slag. De seniorenregeling geschiedde in naam op basis van vrijwilligheid, maar personeelsfunctionaris Johannes Ettema verheelde op de zitting niet dat grote druk was uitgeoefend op werknemers om van de regeling gebruik te maken. Het deed Leeuwarder kantonrechter Arjen van der Meer aan de militaire diensttijd denken: „U bent aangevoelen als vrijwilliger.”

De weigering van de eiser in het kort geding om aan de seniorenregeling deel te nemen had financiële gronden, want zijn gezinssituatie verschilt aanmerkelijk van het merendeel van zijn leeftijdgenoten. Ter terechtzitting maakte Ettema duidelijk dat hij niet meer welkom is bij de zuivelonderneming, omdat hem een behoorlijk verantwoorde vertrekregeling is aangeboden.” Pogingen om het onderling eens te worden zijn op niets uitgelopen. Namens de werknemer betoogde raadsman Wim Veldjesgraaf dat het concern nauwelijks naar een passende functie heeft gezocht.

Daarentegen stelde advocate A. Elgersma dat de FFD wel alles heeft gedaan om passend werk voor de man te vinden. Van deze zijde werd geschermd met een nieuw verzoek om de arbeidsovereenkomst te beëindigen. Ook wanneer de rechter de vordering van de werknemer toewijst blijft die dreiging bestaan. Uitspraak over drie weken.

Leeuwarder courant 27-12-1994

Werknemer verliest kort geding van FFD

LEEUWARDEN - Douwe Jansen uit Menaldum heeft het kort geding verloren, dat hij tegen zijn werkgever, het zuivelconcern Friesland **Frico Domo** (FFD), had aangespannen. Hij wilde worden geplaatst bij het Grafisch Service Bureau, een functie die belangrijke raakvlakken heeft met zijn door reorganisatie verdwenen baan.

De man, 31 jaar in dienst bij het zuivelbedrijf, had om privé-redenen geen gebruik gemaakt van de 'seniorenregeling'. Dat is een in naam vrijwillige regeling, waarbij het dienstverband van 230 FFD-werknemers van 55 jaar en

ouder werd beëindigd met behoud van 80 procent van hun nettosalaris. Eerder vond de kantonrechter in Leeuwarden dat de weigering om aan de seniorenregeling mee te doen geen reden was om de arbeidsovereenkomst met Jansen te ontbinden.

In het vonnis in de nieuwe procedure constateert Leeuwarder kantonrechter Arjen van der Meer dat de werknemer nog niet gebruik heeft gemaakt van alle hem door de zuivelonderneming aangereikte middelen om een passende functie te vinden. Hij heeft de FFD te gauw gedagvaard, aldus de magistraat.

Nieuwsblad vh Noorden 1994-12-10

Vakbonden akkoord over wijziging van structuur bij FFD

GRONINGEN - De vakbonden hebben overeenstemming bereikt met de directie van Friesland Frico Domo BV (FFD) over de gevolgen voor het personeel van de structuurwijziging van het noordelijk zuivelconcern. De Voedingsbond FNV is tevreden over het resultaat. De afspraken vormen volgens de bond een goede basis voor de werknemers van *Friesland Frico Domo*.

Het zuivelconcern (5000 medewerkers, f3,8 miljard omzet) wil zijn coöperatieve structuur omzetten in een naamloze vennootschap met aandelen. Op die manier wil *Friesland Frico Domo* gemakkelijker nieuw kapitaal kunnen aantrekken. Ook denkt het bedrijf slagvaardiger te kunnen inspelen op nieuwe marktontwikkelingen. Onlangs kondigde ook de coöperatieve *Friesland Bank* aan dat zij zich wil omvormen tot een naamloze vennootschap. Ook het Veendammer aardappelzetmeelconcern *Avebe* speelde enkele jaren geleden met die gedachte. *Friesland Frico Domo* bestaat in de toekomst uit een holding, waaronder de 'dochter' *Friesland Frico Domo Nederland BV* en *Friesland International* 'hangen'.

De vakbonden en de directie van de zuivelreus hebben onder meer afgesproken dat het sociaal plan - afgesloten in oktober 1990 - ook na 1 juli 1995 zal gelden. Zakt het winstniveau van de 'dochter' *Friesland Frico Domo Nederland BV* in de jaren 1995 tot en met 1997 naar nul, dan staat de holding garant voor de financiering van het sociaal plan. In dat plan zijn onder meer afspraken gemaakt over de afvloeiingsregelingen van enkele honderden werknemers die bij het concern moeten verdwijnen.

Beide partijen zijn het ook eens geworden over de startpositie van 'dochter' *Friesland Frico Domo Nederland BV*. De solvabiliteit - de verhouding vreemd vermogen versus eigen vermogen - van deze in Nederland opererende dochter zit op hetzelfde niveau als de coöperatie op 24 oktober van dit jaar. Dit betekent volgens de Voedingsbond FNV dat de onderneming verzekerd is van een solide start. Afgesproken is verder dat de vakbonden twee maal per jaar overleg zullen voeren met de holding-directie. Werkgelegenheid en financiën zullen belangrijke gespreksonderwerpen van dit overleg zijn.

Leeuwarder Courant 1994-12-21

Chauffeurs van *Friesche Vlag* naar Salvesen

LEEWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* heeft gisteravond overeenstemming met de vakbonden bereikt over het overhevelen van personeel naar het transportbedrijf Christian Salvesen in Boxtel. Voorts gaan er werknemers naar het automatiseringsbedrijf *Electronic Data Systems* in Spijkenisse. De mensen zullen overigens in of vanuit Leeuwarden blijven werken. Salvesen zal zich vestigen in het voormalige kaaspakhuis op de Hemrik, EDS komt in het NUON-gebouw.

Volgens Henk Amperse van het CNV gaat het om 53 mensen van het vervoer van Friesche Vlag-produkten die naar het transportbedrijf gaan. Eerder ging het transportpersoneel van Frico Melk-produkten uit Groningen naar Salvesen. De chauffeurs van *Friesche Vlag* zouden een zelfstandig onderdeel binnen Friesland Frico Domo worden, nadat een overgang naar het transportbedrijf Portena in Heerenveen en later naar Dragt in Wolvega werd afgeblazen.

Om het gat te dichten tussen de zuivel-cao en de transport-cao heeft de directie van *Friesland Frico Domo* met de bonden een akkoord gesloten. Het salaris wordt voor zes jaar gelijkgetrokken door een bedrag in eens uit te keren. Mocht zich bij de transportonderneming iets voor doen dat de werkgelegenheid bedreigt dan kan het personeel zich beroepen op een terugkeergarantie. De overgang krijgt in april haar beslag.

Van *Friesland Frico Domo* gaan per 1 januari 35 mensen naar EDS. Velen van hen gaan er volgens Amperse in salaris op vooruit. Voor het behoud van secundaire arbeidsvoorwaarden is een regeling getroffen.

Nieuwsblad vh Noodden 1994-12-23

Resultaat *Friesland Frico-Domo* omhoog naar 40 miljoen

Van onze redacteur economie Jan Kiewiet

GRONINGEN - Friesland Frico-Domo verwacht dit jaar een nettowinst te behalen van 40 miljoen gulden. In 1993 was dat nog f 18 miljoen. Als nabetaling voor geleverde melk zal aan de leden-veehouders ruim vijf cent per kg melk worden uitgekeerd. De melkprijs komt daarmee in overeenstemming met de bedragen die leden van andere zuivelbedrijven krijgen uitgekeerd. Gisteren is de algemene vergadering van het bedrijf akkoord gegaan met de 'omzetting' van de coöperatie in een naamloze vennootschap.

Als gevolg van deze wijziging zal de onderneming vanaf 1 januari 1995 naar buiten treden als Friesland Dairy Foods.

De omzet van de noordelijke zuivelgigant kwam uit op ongeveer 4,3 miljard gulden; f 200 miljoen minder dan in 1993. Volgens de directie is dat vooral een gevolg van een lagere waarde van de grondstoffen – De deelname in Zuidoost-Azië behaalden opnieuw een goed resultaat.

Werkmaatschappijen als *Friesche Vlag* en Kindervoeding presteerden naar verwachting. Frico Melkprodukten en Domo Food Ingredients bleven achter bij de prognoses. Hoewel het resultaat van de kaasactiviteiten een verbetering liet zien, kon deze activiteit nog niet aan de verwachtingen voldoen. De lagere dollarkoers beïnvloedde het resultaat negatief.

EDS Nederland BV zal op 1 januari de automatiseringsafdeling van Friesland Frico Domo overnemen. Alle 34 medewerkers van de afdeling in Leeuwarden zullen in dienst treden van EDS. Het bedrijf wordt de komende tien jaar verantwoordelijk voor de gehele informatieverwerking van de noordelijke zuivelgigant.

EDS heeft op dit moment al samenwerkingsovereenkomsten gesloten met andere bedrijven die actief zijn in de voedingsmiddelenindustrie. Voorbeelden zijn Unilever, Heineken en CSM. EDS is wereldwijd marktleider in dienstverlening op het gebied van informatietechnologie. Het be-

drijf heeft 74.000 werknemers, verdeeld over 38 landen. In Nederland zijn vestigingen in Rotterdam, Amsterdam, Den Haag, Spijkenisse en Hilversum. Volgend jaar wordt ook een filiaal in Friesland geopend.

Het uitbesteden van de automatiseringsafdeling is onderdeel van een grootscheepse reorganisatie bij Friesland Frico Domo, waarbij honderden arbeidsplaatsen verloren gaan. Het zuivelconcern wil terug naar de kernactiviteiten. In dat verband werd begin oktober het produktenvervoer uitbesteed aan Christian Salvesen Nederland BV.

Leeuwarder Courant 1994-12-23

Voedingsbond FNV: 'Onrust bij Frico Domo is nog gigantisch'

Door Willem Stegenga

LEEWARDEN - De onderneming swingt weer, stond onlangs in de Melkspiegel, het blad dat de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* naar haar boeren stuurt. Vakbondsbestuurder Loes Fortuin van de Voedingsbond FNV kijkt daar iets anders tegenaan. Natuurlijk zijn er de laatste jaren grote vorderingen gemaakt. Concerndirecteur André Olijslager heeft flink de bezem door het bedrijf gehaald. Van de boeren heeft hij geen last meer. Met het personeel is het anders gesteld. „De onrust is gigantisch:”, zegt Fortuin.

Loes Fortuin

Foto LC

De grote reorganisatie die ongeveer vijftienhonderd arbeidsplaatsen heeft gekost, loopt ten einde. „Je zou nu toe moeten naar een periode van consolidatie, maar het bedrijf blijft maar veranderen. Dus is er grote onzekerheid. De mensen vragen zich af waar ze aan toe zijn. Tja, en dat werkt niet erg motiverend. Dat 'wijgevoel' dat er vroeger heeft geheerst is volledig vertrokken. De mensen begrijpen de bedrijfsstrategie niet meer. Er is geen sprake van het gevoel: wij gaan er voor, wij gaan met z'n allen de klus klaren. De mensen willen best. Ze zijn zo flexibel als het maar kan, maar wat er nu aan de hand is, is niet goed voor het bedrijf.”

Een paar jaar geleden werd de reorganisatie ingezet. Fortuin denkt dat er straks voor zo; n zestig mensen nog een oplossing moet worden gevonden. „Waar het mij nu om gaat is dat de vacatures in het bedrijf boven water komen. Kijk, de business-units zitten niet te wachten op die zestig mensen. Er zijn nog steeds driehonderd uitzendkrachten aan het werk. Als daar mensen bij zijn die er al twee jaar werken, vervullen die voor mij een vacature.”

De vakbondsbestuurder: „Zon business-unit heeft een eigen budget en heeft een eigen taakstelling. Ik zet er mijn kaderleden op om te melden waar nog plaats over is. Die informatie komt namelijk maar mondjesmaat binnen. Die zestig mensen zitten aan het eind van hun loonschaal. Zo'n manager denkt natuurlijk: nog even en de reorganisatie is ten einde en dan kan ik mensen van buiten aantrekken. Die zijn jonger en dus goedkoper. Dat is beter voor het rendement van de unit.”

„Ik snap heus wel dat het moeilijk is om die zestig mensen te plaatsen. Je moet uitgaan van wederzijdse inspanning. Er zijn natuurlijk mensen die zich niet erg inspannen om een baan binnen het bedrijf te vinden. Zoiets gebeurt altijd. Het probleem moet echter wel worden opgelost”, aldus Fortuin. Olijslager heeft intussen aangekondigd in het jaar 2000 naar een personeelsbezetting in Nederland te willen van 2400 man. Nu zijn er nog 2700 in dienst.

Fortuin: „Zoiets zegt hij nu al. Daar worden de mensen doodziek van. Vergeet niet dat er de afgelopen tijd bedrijven zijn gesloten, dat er functies zijn verdwenen, dat een op de drie mensen een andere plaats heeft gekregen en dat je nieuwe managers hebt gekregen, want die zijn ook bij bosjes afgeschoten. Dan denk je dat er een periode van rust aanbreekt, maar dat gebeurt dus niet. Er zijn nog elf reorganisaties aan de gang. Wat je nu ziet is dat wie goed in de markt ligt, zijn heil elders zoekt.”

„Olijslager krijgt daar getrapte informatie over. Hij wil nu praten met de mensen op de werkvloer. Op zich is dat geen slecht idee, maar hij moet niet verwachten dat de mensen dan direct gaan vertellen wat er werkelijk aan de hand is”, voorspelt de vakbondsbestuurder. „Hij gelooft in een model, waar het bedrijf nog niet aan toe is. Dan heeft hij het over decentraliseren. Over zeer zelfstandige business-units met een eigen ondernemingsraad waar het concern als een paraplu boven staat. Als je nu kijkt naar *Friesland International*, de kaaspoot in Wolvega, daar zitten nog maar twee man in de ondernemingsraad. De anderen zien het niet zitten, niemand wil daar de nek nog uitsteken op dit moment.”

Fortuin: „Het bedrijf is daar niet aan toe. Dat plan is niet slecht, maar het wordt gepresenteerd op een moment dat er van goede medezeggenschap geen sprake is en dat er pas achteraf wordt geïnfomeerd. Olijslager is een hele goede crisismanager, maar het wordt nu tijd de organisatie gestalte te geven. En daar is nog heel veel aan te doen bij *Friesland Frico Domo*. En één ding is zeker: die zestig mensen gaan er niet uit. Gedwongen ontslagen zullen niet voorkomen, ook al stopt de bemiddeling op 1 juli volgend jaar. Moeilijk zal het wel worden. De externe arbeidsmarkt is krap en de mensen waar het om gaat, hebben vaak heel lang in de zuivel gezeten. Het moet echter kunnen worden opgelost”, aldus Fortuin.

1995

Leeuwarder Courant 1995-01-03

Ook in MAP Superheffing-2

Elke dag verdwijnen er zes melkveehouders

SCHEVENINGEN - Gemiddeld zes melkveehouders per dag hebben vorig jaar hun bedrijf beëindigd. Gebrek aan opvolgers was de voornaamste oorzaak, want van een crisis in de melkveehouderij is geen sprake. Harm Schelhaas, voorzitter van het *Produktschap* voor Zuivel, zei dat vandaag in Scheveningen in zijn nieuwjaarsrede. Het stoppen vatt ongeveer tweeduizend boeren betekent een daling van het totaal met 5 procent. Dat is 2 procent meer dan de laatste jaren het geval was. Er zijn nog ruim 44.000 veehouders over. Het aantal werknemers in de zuivelindustrie liep met 3 procent terug naar 15.500.

Het grootste aantal boeren dat er mee ophield had een middelgroot bedrijf van 15 tot 45 koeien. In 1990 waren er nog 22.400 boeren in die categorie, nu nog 18.900. Boeren met meer dan 45 koeien groeiden in aantal van 13.825 naar 14.681. Dat is eenderde van het totaal. Zij produceren tweederde van de melk. Nederland heeft negenhonderd boeren met meer dan honderd koeien. In 1990 waren dat er 750.

Kleine boeren hebben een gemiddeld quorum van 100.000 kilogram, de middengroep van 300.000 kilogram en de anderen tot boven de 1 miljoen kilogram. Dat quorum is vorig jaar 13,6 procent goedkoper geworden: van f 4,90 naar f 4,20 per kilogram.

Schelhaas schrijft die teruggang toe aan de daling van de melkprijs met een cent of drie. Die melkprijs zal de komende jaren ook onder druk staan. Wereldwijd gezien is de melkprijs in de Europese Unie na die in Japan, Zwitserland en Noorwegen de hoogste. In de EU wordt gemiddeld 72 cent per kilogram betaald, in de andere drie landen is dat f 1,17. De rest zit daar verder. Bij elke verdere onderhandeling over GATT-afspraken zal die relatief hoge melkprijs van de EU-boeren nadelig werken.

De zuivelindustrie had vorig jaar een bruto-opbrengst van f 10,9 miljard. Dat is 6,1 procent minder dan in 1993. De waarde van de export daalde van f 6,9 miljard naar f 6,6 miljard. Nederland ontving f 1,4 miljard aan Europese subsidies tegen f 1,9 miljard een jaar eerder. Er werd 0,9 procent minder melk aangevoerd. Daarvan werd 3,5 procent meer kaas en 1 procent meer consumptiemelk gemaakt. Magere melkpoeder daalde met 35 procent het meest, gevolgd door boter (-9 procent) en vol poeder (-5 procent).

Het heeft volgens Schelhaas niet ontbroken aan pogingen om nieuwe kaassoorten op de markt te brengen, maar in de marketing is te weinig geld gestoken. Het aantal nieuwe verse producten groeide vorig jaar aanzienlijk.

De produktie van condens daalde van 375.000 ton naar 341.000 ton: De verminderde export van gesuikerde condens was daar vooral de oorzaak van. Die liep met 17 procent terug. Condens zonder suiker wist zich redelijk te handhaven, zij het dat de prijzen lager waren. De zuivelmarkt is in evenwicht, zo constateerde Schelhaas. In de komende jaren zal de verplichte import de markt onder druk zetten.

In Australië en Nieuw-Zeeland zal de melkproductie de komende jaren met 20 procent toenemen. In de VS eveneens, niet in het minst door het BST-hormoon dat reeds aan 850.000 melkkoeien wordt toegediend. Amerika gaat meer dan voorheen de wereldmarkt op.

Er ontstaan echter ook nieuwe markten. Schelhaas voorziet een grotere vraag in Zuidoost-Azië en in Zuid-Amerika. Ook China doet mee. Daar groeit de economie met 10 procent per jaar. In Oost-Europa wordt de vraag groter en daalt de melkproductie. Schelhaas zou graag zien dat er boeren kwamen met een natuurlabel voor hun bedrijf. Boeren die zorgen voor een verbetering van de natuur en het landschap zouden zo'n 'predikaat' moeten krijgen. Ze moeten wel een redelijke vergoeding voor deze tak krijgen.

Leeuwarder Courant 1995-01-07

Gewapende vrede in zuivel kost boeren handen vol geld

(KAF EN KOREN WILLEM STEGENGA)

DE EEN NOEMT het gewapende vrede, de ander koude oorlog. Feit is dat *Friesland Dairy Foods*, zoals *Friesland Frico Domo* sinds enige dagen middenstandsmoedius heet, *Coberco* en *Campina-Melkunie* met elkaar in de clinch liggen over consumptiemelk. *Coberco* heeft het vuurtje opgestookt, de andere twee kijken belangstellend toe. Af en toe wat knarsetandend, soms wat grimlachend, maar vooral benieuwd naar waar het schip strandt. Een ding staat vast: de boeren zijn de dupe.

Gewoonlijk is de kaas de inzet van onderlinge verschillen. Dit keer moet dat topprodukt van onze zuivelindustrie de hoofdrol op het strijdtoneel delen met consumptiemelk.

Coberco moet wat doen. De grote oostelijke coöperatie heeft het moeilijk. Vorig jaar bleef de melkprijs ruimschoots achter bij die van de andere twee giganten. Tussen *Coberco* en *Campina-Melkunie* gaapte een gat van 1,18 cent, tussen *Coberco* en *Friesland Dairy Foods* een wak van 1,31 cent. De gemiddelde Frico-boer beurde maar liefst f4500 meer in dat jaar, die van *Campina* f4100.

De komende jaren zullen bij ongewijzigd beleid die verschillen alleen maar groter worden. *Friesland Dairy Foods* heeft de pas er stevig ingezet - althans voor de boeren. Lukt het in eigen land niet, dan is er altijd nog de krachtige internationale poot die een hecht fundament onder de melkprijs legt. *Campina-Melkunie* heeft zich vast genesteld in België door de overname van *Comelco* en in Duitsland door het inlijven van *Sudmilch*. *Coberco* heeft dat allemaal niet, althans in veel mindere mate.

„*Coberco* heeft het slecht gedaan”, zo mocht veehouder Jan Kroes in het ledenblad schrijven. Eer je met zo'n uitsmijter in dit doorgaans van gezapigheid druipende blad je opwachting mag maken, dan is er heel wat aan de hand.

De feiten spreken duidelijke taal. Er vloeit melk weg uit de onderneming. *Wessanen* ziet in toenemende mate *Coberco*-boeren naar Dalfsen komen, zo veel zelfs dat die fabriek al elders melk laat verwerken. Bij *Wessanen* in Kampen gebeurt precies hetzelfde.

Sinds de invoering van de superheffing in 1984 is de melkplas in ons land met 18 procent geslonken. *Wessanen* heeft echter 20 procent meer gekregen en verwerkt nu 520 miljoen kilogram. Dat is in feite een groei van 38 procent

Coberco wil nu marktleider worden in de consumptiemelk. Het bedrijf heeft *Superunie* als klant gekregen. Dat is gepaard gegaan met een prijsverlaging, want dergelijke grote jongens zijn niet met een vloeitje te lijmen.

Frico en *Campina* hebben dat met argusogen gevolgd. Zij worden ook meegezogen in de prijsval. Voor *Frico* is de pijn te verdragen. Dat bedrijf heeft maar 8 procent van boerenmelk voor consumptiemelk bestemd. Bij *Campina* komt de klap harder aan, want daar gaat 23 procent van de melk naar deze sector.

De volgende stap is een vergroting van de kaasproductie bij *Coberco*. Dat gebeurt op een moment dat overal in het land stemmen opgaan om de kaasproductie te beheersen. Immers vorig jaar is er 3,5 procent meer kaas geproduceerd. Over de hele linie gerekend is de melkprijs met 3,5 procent gedaald. Het een is onlosmakelijk met het ander verbonden. De kaasbak is voor de helft de bestemming van de Nederlandse melkplas.

Als *Coberco* de kaasproductie opschroeft, zullen de anderen meegaan. Houden zij zich in, dan pikt *Coberco* een leuk graantje mee van deze veelal lucratieve markt. Blijven de anderen niet achter met hun productie, dan zullen ze allemaal een veer moeten laten. Gedeelde smart is halve smart.

De uitkomst is duidelijk. *Coberco* zal door deze acties weliswaar een vrij lage melkprijs houden, maar de anderen zullen eveneens de wrange vruchten plukken van deze noodsprongen. Ook hun melkprijs krijgt een knoei, zeker die van de kleinere kaascoöperaties. De melkprijs van *Coberco* zal wellicht dichterbij die van de concurrentie komen, zij het op een lager niveau.

Het is onbegrijpelijk dat boeren dit zo maar slikken. Ze doen dat wel. Wat heet? Een ledenraadslid van *Coberco* merkte op: „We hebben hiervoor gekozen en we moeten dat niet veranderen”. De 'omkoal' oogstte nota bene applaus. Als van de ratten besnuffeld hebben de ledenraadsleden van *Coberco* staan te handjeklappen voor een lagere Prijs.

Negentig procent van de melkveehouders is coöperatief georganiseerd en heeft dus wat te melden op een fabrieksvergadering. Een enkeling zal zijn stem verheffen. De rest knikt instemmend. Zo gaat dat meestal. De directie kan haar gang maar gaan.

Op het eigen erf valt het meeste te verdienen, wordt de boeren door de hoogmogenden in de landbouw voorgelaten. Een coöperatie is het verlengstuk van het eigen erf. Daar valt dus ook veel te verdienen. Er is een mooie taak weggelegd voor de geallieerde boerenbonden. Actievoeren tegen de zuivelfabrieken, dat spreekt aan. Dichter bij huis nauwelijks verzekerd.

Een tijdje geleden kon je als boer zelf nog een daad stellen. Opkrassen en naar een andere fabriek gaan. Die weg is vrijwel afgesloten. De particuliere industrie kan maar mondjesmaat boeren aan haar bestand toevoegen, de coöperaties zitten ook redelijk vol, anders zou er wel meer melk uit Duitsland worden gehaald.

Friesland Dairy Foods heeft de aankoop van melk zelfs helemaal afgeschaft en staat niet te springen om nieuwe boeren. Melk van boeren die in eerder stadium zijn weggelopen naar andere fabrieken werd tot voor kort door die fabrieken nog teruggesluisd naar *Friesland Dairy Foods*. Die fabrieken mogen die melk nu zelf houden. Een verkapte ledenstop derhalve.

Campina-Melkunie heeft zelfs officieel in het jaarverslag geschreven dat „de toekomstverwachtingen een terughoudend aannamebeleid wenselijk maken.” Een paar jaar geleden was de ontevreden boer nog heer en meester. Melkopers liepen de drempel plat om hem in te lijven. Nu mag hij blij zijn dat hij zijn melk nog bij een andere onderneming kan onderbrengen.

De melkveehouders gaan een zorgelijk jaar tegemoet. Dat is voor een deel aan hen zelf te wijten. Oh ja, ze hebben het goed en blijven wel voor een crisis gespaard. Ze kunnen het alleen veel beter hebben, als ze zich bewust zouden zijn van de manipulaties die hen bedreigen.

Nieuwsblad vh Noorden 1995-02-09

DL-1 De Ommelanden gaat versneld dicht

GRONINGEN - De zuivelfabriek *De Ommelanden* in Groningen gaat versneld dicht. Al per 1 juli van dit jaar wordt de produktie overgebracht naar de fabrieken van *Friesland Frico Domo* in Leeuwarden. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat de melkfabriek in Groningen per 1 april van het volgend jaar naar Leeuwarden zou overgaan.

Het wordt nu echter wenselijk geacht - vooral uit economische overwegingen - de datum van volledige sluiting naar voren te halen. Van de 70 personeelsleden zijn dertig zeker van een arbeidsplaats in de Friese hoofdstad. Voor veertig andere is de toekomst nog onzeker. Zij worden ondergebracht in een pool van waaruit de plaatsbaarheid binnen het totale concern van Friesland Frico Domo nader zal worden bekeken. Dit zijn de conclusies in het eindrapport van een projectgroep die zich heeft beziggehouden met de concentratie van de produktie van *De Ommelanden* in Leeuwarden. De vakbonden zijn gisteravond van de ontwikkelingen op de hoogte gebracht en ontvingen ook een exemplaar van het rapport.

Deel-2 Eemshaven wellicht dupe sluiting Ommelanden

Van onze verslaggever Harry Wubs

GRONINGEN - Het moet niet uitgesloten worden geacht dat ook de Eemshaven - met het verdwijnen van de zuivelfabriek *De Ommelanden* in Groningen - een aderlating moet doen. Dit kan worden afgeleid uit het eindrapport van de projectgroep van *Friesland Frico Domo* over het inpassen van de roemruchte Groninger melkfabriek in de zuivelgigant. *De Ommelanden* voert jaarlijks zo'n 120 miljoen blikjes gecondenseerde melk uit via de Eemshaven, hoofdzakelijk naar Griekenland. Maar deze haven lijkt voor de Friese zuivelgigant niet zaligmakend meer wanneer de activiteiten van *De Ommelanden* eenmaal zijn in Leeuwarden zijn ondergebracht.

Het rapport daarover: "Dit betekent dat er extra transportkosten ontstaan doordat de goederen bestemd voor Griekenland vanuit Leeuwarden in plaats van uit Groningen moeten worden aangevoerd. Op termijn kan de conventionele aanvoer naar Griekenland worden gewijzigd in containervervoer via Eemshaven, Harlingen of Rotterdam."

Toegegeven, de projectgroep houdt vooralsnog een slag om de arm, maar geeft met die opmerking wel degelijk aan alternatieve oplossingen in de overwegingen te hebben betrokken. De export van blikjes gecondenseerde melk is een van de 'stilzwijgende' activiteiten van *De Ommelanden*. Geen onbelangrijke trouwens; naast Griekenland werden nog blikjes naar tal van andere landen in de wereld verscheept.

De Ommelanden lijkt in versneld tempo op het einde af te stevenen. *Friesland Frico Domo* wil de produktie al over enkele maanden naar Leeuwarden overbrengen. Dat was toch al de bedoeling per 1 april van het volgend jaar. Maar waarom langer wachten als het sneller kan en het economischer is? Want *De Ommelanden* kan - zo blijkt uit het rapport - in Leeuwarden 'scoren' op het gebied van de kostenverlaging. Er wordt door de verplaatsing van de produktie in ieder geval een bijdrage geleverd aan een verlaging van de overheadkosten, de vaste kosten en de loonkosten.

Sluiting van de fabriek kost *Friesland Frico Domo* zo'n slordige 11,5 miljoen gulden. Voor verplaatsings- en ombouwkosten is een bedrag van 8,5 miljoen gulden uitgetrokken. De reorganisatie vraagt nog eens een bedrag van 5,2 miljoen en aan aanloopkosten wordt met een bedrag van 0,3 miljoen gulden rekening gehouden. Bovendien wordt er van uitgegaan dat in Leeuwarden nog eens voor een bedrag van 4,9 miljoen gulden extra kosten dient te worden gemaakt. De fabrieksgebouwen van *De Ommelanden* brengen - naar de projectgroep verwacht - 2,5 miljoen op.

Circa veertig van de zeventig 'Groninger' arbeidsplaatsen komen te vervallen. Maar, is de conclusie van de projectgroep. "de uitvoering van het plan is technisch goed te realiseren en economisch haalbaar". Ook wordt uitvoering van het plan sociaal verantwoord geacht. In het plan van aanpak van het haalbaarheidsonderzoek stelt de projectgroep voor de besluitfase eind maart af te ronden. De voorbereiding en het maken van gedetailleerde plannen moeten in mei van dit jaar afgerond zijn, waarna de bestelfase in juli kan aanvangen en de uitvoering van de plannen in december van dit jaar.

Met het onder de vleugels brengen van *De Ommelanden* bij het moederbedrijf in Leeuwarden verwacht de projectgroep een jaarlijkse besparing van 6,2 miljoen gulden te kunnen realiseren. De terugverdientijd van de investeringen en de reorganisatiekosten is berekend op een kleine tweeënhalf jaar. – zie ook bij LC 1995-03-01

Leeuwarder Courant 1995-02-20

Friese boeren voor Europese hof om uittregeld

Door Willem Stegenga

LEEWARDEN - Het Europese Hof van Justitie in Luxemburg buigt zich deze week over een typische Friese boerenkwestie. Hebben de boeren, die in 1985 en in de jaren daarna de zuivelcoöperatie Frico-Domo (Noord-Nederland)¹⁹ gedag zegden, terecht of ten onrechte uittregeld betaald? Dat is de vraag. Terecht, want het stond in de statuten van de onderneming. Ten onrechte, want het is in strijd met het Europese recht. In de loop van dit jaar zal het hof in Luxemburg een uitspraak doen. Tien jaar na dato komt er dan eindelijk licht in de zaak.

In 1985, op de woensdagavond dat het Nederlands elftal een kwalificatiewedstrijd voor het wereldkampioenschap speelde tegen Hongarije en die won dankzij een fabelachtig wippertje van Rob de Wit, kwam het spel op de wagen. In de huiskamer van Pier de Vries in Poppenhuzen onder Aldeboarn schaarde zich een zestal boeren rond de tafel. Zij wilden hun verbintenis met de

¹⁹ De in tekst gebruikte naam Friesland-Domo was Noord-Nederland. (ZHN)

zuivelcoöperatie De Torenmeter, toen een onderdeel van Frico-Domo, verbreken. De vergadering werd slechts even onderbroken om te kijken naar de herhaling van die goal van De Wit.

De melkprijs van Frico-Domo bleef jaren achtereen achter bij die van de andere zuivelcoöperaties in Friesland. Jaarlijks beurden de Frico-boeren enkele duizenden guldens minder. Dat bedrag liep op tot enkele tienduizenden guldens, voor grote boeren kwam het zelfs boven de f100.000. De zes boeren stapten op en gingen hun 4 miljoen kilogram melk leveren aan Noordmelk in Drachten. Dat was een tussenpersoon die de melk doorsluisde naar de *Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde.

Wie de coöperatie verlaat moet uittreegeld betalen. Voor de zes betrokken boeren kwam dat neer op f284.000 tezamen. Zij hebben nog getracht de betaling te ontlopen door het wijzen op een hiaat in de statuten. De president van de Leeuwarder rechtbank, Richard Holtz, oordeelde evenwel in hun nadeel.

Het bestuur van De Torenmeter wilde vervolgens de boeren royeren als lid, maar ook dat vond geen genade in de ogen van Holtz. Daarvoor was in der haast een vergadering bijeengeroepen, maar Holtz zei dat een dergelijke, vergaande beslissing een betere voorbereiding vergde.

De boeren vertrokken met hun melk. Hun royement volgde later, maar was wel het eerste in de geschiedenis van de Friese zuivel, althans met deze achtergrond, zo zei destijds de voorzitter van De Torenmeter, Libbe Jonkman uit De Veenhoop.

Het uittreegeld werd betaald. De boeren bleven echter de deugdelijkheid van die maatregel betwisten. Sindsdien is er een juridisch steekspel opgevoerd tot aan het hof in Luxemburg toe. In eerste instantie verloren de boeren de zaak. De Leeuwarder rechtbank vond het betalen van uittreegeld terecht. Frico-Domo was blij, anders zou de basis onder de coöperatie zijn weggeveegd. De boeren lieten het er niet bij zitten en gingen in hoger beroep bij het gerechtshof. Zeven jaar na de goal van De Wit boog het hof zich over de kwestie. Inmiddels hadden 23 boeren Frico-Domo verlaten. Het uittreegeld kwam daarmee op f 1,3 miljoen.

De raadsman van de boeren, Paul Mazel, kwam bij het hof met een opmerkelijk voorstel. Hij vond dat de zaak in Luxemburg moest worden behandeld. Bij de zuidelijke coöperatie Campina-Melkunie had zich hetzelfde voorgedaan. De Friese boeren moesten 10 procent van hun melkgeld van een jaar betalen. 'Brussel' besloot dat de Campina-boeren aanmerkelijk minder hoefden af te dragen.

De zaak kreeg daardoor, aldus Mazel, een veel bredere strekking. De raadsman beweerde dat het betalen van uittreegeld in strijd is met het Europees recht. Het hof nam die suggestie over. Dat wil zeggen dat het vond dat de zaak op Europees niveau moet worden uitgezocht. *Friesland Dairy Foods*, de opvolger van Frico-Domo, heeft ondertussen het uittreegeld afgeschaft. Andere coöperaties hebben het tarief van 10 procent drastisch verlaagd.

Leeuwarder Courant 1995-03-01

Ommelanden te Groningen moet 41 man kwijt

GRONINGEN - Voor 41 van de 73 personeelsleden van de zuivelfabriek De Ommelanden in Groningen is geen plaats bij *Friesland Dairy Foods* in Leeuwarden. Aan het eind van dit jaar wordt de fabriek in **Groningen** gesloten en de produktie van condens naar Leeuwarden overgebracht. Per jaar moet dat een besparing van enkele miljoenen guldens opleveren. Er is in Leeuwarden plaats voor 32 mensen. De andere 41 vallen onder de sociale regelingen van het zuivelconcern. CNV-bestuurder Henk Amperse voorziet grote problemen bij het vinden van een andere baan voor deze werknemers.

Leeuwarder Courant, 1995-03-11

Ook MAP Coberco

Lagere Leeuwarder kaasnotering leidt tot onenigheid

LEEUWARDEN - In de Nederlandse zuivelwereld is gisteren grote beroering ontstaan over de verlaging van de kaasnotering van *f* 6 naar *f* 5,85 per kilogram. Volgens de vrije zuivelfabrieken zitten de grote concerns achter de verlaging. Die kost de Friese boeren anderhalve cent per kilogram melk. Met een verlaagde prijs vloeien er miljoenen guldens minder naar de veehouders.

Het is de tweede keer dit jaar dat de notering een val maakt. Op 27 januari ging ze van *f* 6.15 per kilogram met drie stuivers naar beneden. In Duitsland werd de handel in Nederlandse kaas toen gekarakteriseerd met 'veel gooi en smijtwerk'. De melkprijs voor de boeren die toen ook een klap kreeg, steeg later door de hogere prijzen die werden gebeurd voor melkpoeder en boter. De verlaging van gisteren werd verklaard door de val van de peseta, de lire en de dollar en het onder druk staan van de Franse frank. Op korte termijn zal dat doorwerken in de prijzen van de kaas.

Feit is dat de kaasproduktie in ons land dit jaar aanmerkelijk hoger is dan vorig jaar. Tot begin maart is er 133.000 kaas geproduceerd tegen 122.700 ton vorig jaar. De export was 90.100 ton tegen 84.100 ton vorig jaar. De produktie ligt derhalve 10.300 ton boven het niveau van vorig jaar, de export kan met een verhoging van 'slechts' 8.200 ton daar geen gelijke tred mee houden.

In Leeuwarder zuivelkringen wordt de zuivelcoöperatie *Coberco* in Zutphen als de kwaaië pier aangewezen. Dat bedrijf heeft al in een vroeg stadium aangekondigd de kaasproduktie fors uit te breiden. *Coberco* komt achteraan met de melkprijs en door een verlaging van de kaasprijs komt de melkprijs van dat concern dichterbij die van de andere zuivelondernemingen. *Coberco*-woordvoerder Rob van Dongen ontkende gisteren de aanzet voor de verlaging van de notering te hebben gegeven. „Wij hebben ons er met hand en tand tegen verzet. De markt gaf er geen enkele aanleiding toe”. Dat verhaal klopt. *Coberco* heeft tegen de verlaging gestemd. Het waren *Campina-Melkunie* en *Friesland Dairy Foods* die het vuurtje hebben aangewakkerd. Zij willen met de verlaging *Coberco* een poets bakken. Dat concern heeft met een lagere prijs wat minder manoeuvreerruimte terwijl de vaste kosten gelijk blijven. De beide grote coöperaties kregen de steun van een deel van de handelaren.

In boerenkringen gaan steeds vaker stemmen op dat de Land- en Tuinbouw Organisatie moet ingrijpen. Een verlaging van de kaasnotering - veruit het grootste produkt van de zuivelindustrie - treft alle boeren. Een beheersing van de produktie zou elke boer ten goede komen. Harm de Kroon van de Fries-Flevolandse Land- en Tuinbouw Organisatie voelt zich niet geroepen die stap te zetten: „Wij hebben ons er nooit mee bemoeid en het ligt ook niet voor de hand dat nu wel te doen”.

LC 1995-03-21

Forse winst Frico (FDF) verwacht.....de komende jaren

Leeuwarder Courant 1995-03-21

Forse winst Frico verwacht

LEEUWARDEN - Het onderzoeksbureau Iris van de Robecogroep en de Rabobank voorspelt dat de zuivelcoöperatie Friesland Dairy Foods (FDF) de komende jaren een flinke winst zal maken. Van f 40 miljoen vorig jaar gaat het saldo de komende twee jaar naar f 91 miljoen. Het rendement op de aandelen zal stijgen van 4,7 naar 8 procent. Dat is gunstig vergeleken met het rendement dat aandelen van andere bedrijven geeft. De zuivelcoöperatie zal haar winst vooral halen in Zuidoost-Azië. Het concern betaalt de komende jaren een melkprijs uit die het gemiddelde van de vijf best scorende fabrieken zal zijn. Daarnaast kunnen de boeren aandelen kopen. Die aandelen zijn alleen te verhandelen onder de leden van de coöperatie.

Leeuwarder Courant 1995-04-01

Zuivelfusies in Friesland grijpen razendsnel om zich heen

(KAF EN KOREN)

HET TEMPO ZIT erin. De zuivelfusies in de Friese coöperatieve wereld grijpen razendsnel om zich heen. Er is bijna geen bedrijfstak te noemen die in de afgelopen jaren zo vlug aan het saneren is geslagen als juist deze. Lange tijd leek het alsof de tijd hier een wijle stil had gestaan. De grote zuivelcoöperaties Frico en Domo gingen in het begin van de jaren tachtig dan wel een fusie aan, maar door de onderlinge twisten tussen Friezen en Drenten leidde dat aanvankelijk niet tot zichtbaar resultaat. De andere fabrieken ontbeerden een lichtend voorbeeld en bleven zelfstandig.

Nu *Friesland Frico Domo*, *Friesland Dairy Foods* is geworden en de voeten onder het gat heeft gekregen en opstoot in de vaart der volkeren worden ook de vrije fabrieken onrustig. Zij konden altijd een melkprijs betalen die boven die van Frico / Domo lag. De kaas die zij maakten, marcheerde beter dan het brede produktenpakket van de grote concurrent.

Bovendien is er een gemeenschappelijk belang in de kaasexportorganisatie *Frisian Dairy Trade*, ofwel K. H. de Jong, in Drachten, waarvan *Twee Provinciën* Gerkesklooster, *Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde, *Acemesa* in Assen, de *Koninklijke Buisman* in Leeuwarden, *DOC* in Hoogeveen en Hoogwegt aandeelhouder zijn.

Eind 1993 schaarden Workum, Gerkesklooster, Oudwoude en Acemesa zich om de tafel om een fusie te onderzoeken. Merkwaardigerwijs werd *Zuid Oost Hoek* buiten de deur gehouden. Oud-

woude was de minst enthousiaste deelnemer aan het gesprek. Het bestuur stelde als voorwaarde dat zijn fabriek open zou blijven. Voor de anderen bleek dat een te groot struikelblok. In februari vorig jaar werd het fusiegesprek zonder resultaat beëindigd, al werd de deur op een kier gehouden. Bestaande vormen van samenwerking zouden worden geïntensiveerd en eventueel uitgebouwd.

Eind 1993 begon het bij de vrije fabrieken te kriebelen. *Friesland Dairy Foods* was zo druk doende met een inhaalrace dat er eindelijk licht aan de einder gloorde voor de veel geplaagde boeren van die coöperatie. De filosofie van het brede pakket en het grote net van buitenlandse vestigingen, dat door de CCF was ingebracht, wierpen hun vruchten af.

De vrije fabrieken kenden al verschillende vormen van samenwerking. Dat moest een fusiegesprek vergemakkelijken. *De Goede Verwachting* in Workum en *Twee Provinciën* in Gerkesklooster stichtten samen met Hoogwegt uit Nijmegen een groots wei-eiwit-project: *Frisian Protein* Workum.

Meestal worden dergelijke verklaringen afgelegd om de afgang te verzachten. Dat was hier niet het geval. De ontwikkelingen grepen snel om zich heen. *Acmesa* wilde hoe dan ook een fusie en was het vrijwel onmiddellijk eens met *Zuid Oost Hoek*, die tot dan toe buiten het gesprek was gehouden. Beide partijen bereikten vlug een akkoord en nu al spreekt ZOH-directeur Jan Willem Koek van een succes. Korte tijd later sloten Workum en Gerkesklooster een verbond.

Oudwoude stond derhalve alleen. Het bestuur heeft nu bakzeil gehaald. De coöperatie wil zich aansluiten bij Workum-Gerkesklooster. Het principe dat bij een fusie de fabriek open moet blijven, is bij het asvat gezet.

Helder is het beleid van Oudwoude niet te noemen, warrig wel. De druk is groot, want *Twee Provinciën* (zoals de combinatie Workum-Gerkesklooster nu heet) wekt niet de indruk eindeloos te willen onderhandelen. Voor de zomer moet de zaak rond zijn. Dat kan ook, want bij het eerdere fusie-onderzoek is al indringend in elkaars keuken gekeken.

Bij Oudwoude zit nog een addertje onder het gras. De fabriek krijgt 17 miljoen kilogram melk van eigen boeren en 15 miljoen van de leverancierscombinatie Noordoost-Friesland die nog een leveringscontract heeft van vijf jaar. De NOF-boeren wilden in 1993 geen fusie met Oudwoude aangaan.

Ze zijn destijds bij *Frico / Domo* opgestapt en nu heet het dat ze bang zijn voor grote verbanden. Die angst is gevoelsmatig, niet rationeel en kan derhalve snel worden weggenomen. Op het moment dat blijkt dat Oudwoude met de melkprijs niet kan meekomen, verdwijnt de vrees voor een groter verband als sneeuw voor de zon. De fusie met *Twee Provinciën* hangt daar overigens niet van af.

Sluiting van de fabriek van Oudwoude betekent een klap voor het dorp. In het verleden hebben gemeentebesturen en vakbonden nog wel eens de vage hoop gehad daar wat tegen te kunnen doen.

Het bleef bij welmenende woorden. Die acties hebben nooit een fabriek in stand gehouden. Het dorp zal het moeten doen met de schrale troost dat hetzelfde zich na de oorlog heeft afgespeeld in 67 andere Friese dorpen. En die bestaan ook nog allemaal.

Ondanks deze fusie blijft Friesland een aparte plaats innemen in de Nederlandse zuivel. Er zijn drie grote blokken: *Campina-Melkunie*, *Friesland Dairy Foods* en *Coberco*. De twee vrije Friese fabrieken met grensoverschrijdende belangen in Groningen en Drenthe komen daarna aan bod.

De grote drie verwerken respectievelijk 3,3 miljard, bijna 1,8 miljard en 2,7 miljard kilogram melk. *Twee Provinciën* heeft een aanvoer van 685 miljoen kilogram, ZOH van 573 miljoen kilogram. De beide Friese coöperaties komen samen dus op bijna 1,26 miljard kilogram.

Als dat ooit nog eens een fusie wordt zijn ze echt de vierde macht. Fusies worden aangegaan onder het formele mom van 'de noodzaak tot schaalvergroting en verbreding van het produktenpakket'. *Zuid Oost Hoek* en *Twee Provinciën-nieuwe-stijl* hoeven zich niet in allerlei bochten te kronkelen om die slogans tot de hunne te maken en zouden op grond daarvan kunnen fuseren. Dat het (nog) niet gebeurt is gewoon een kwestie van mensen. De ratio strandt dikwijls op de klippen van simpele menselijke verhoudingen.

Fusies hebben gevolgen voor het personeel. Er is een afspraak dat in de zuivel geen gedwongen ontslagen zullen vallen, de praktijk wijst uit dat dat met een korreltje zout moet worden genomen. Wie in het outplacement-circuit terecht komt, wordt in feite ontslagen. De Leeuwarder Schrans was vroeger het domein van de rentenierende boeren, nu van de uitzendbureaus. Een veeg teken. Vaststaat dat de zuivelindustrie voorlopig geen behoefte aan nieuw personeel zal hebben. Ze moet alle zeilen bijzetten om de eigen mensen onder te brengen, en dat lukt al niet.

Nieuwsblad van het Noorden 1995-04-01

***Friesland Dairy Foods* actief in Oost-Europa**

GRONINGEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Dairy Foods* (Frico Domo) opent in april nog vier verkoopkantoren in Oost-Europa, waarmee zuivelprodukten onder de naam *Dutch Lady* op de markt worden gebracht. Na een marktonderzoek heeft *Friesland Dairy Foods* begin dit jaar al vier kantoren geopend.

De kantoren zijn gevestigd in Hongarije, Polen. Slovenië en Tsjechie. Binnenkort volgen de Baltische staten, Bulgarije, Roemenië en Rusland. *Friesland Dairy Foods* verwacht grote afzetkansen in die landen. Het assortiment zal bestaan uit houdbare en gecondenseerde melk, spuitbussen met slagroom, yoghurt, via, chocolademelk en kaas.

De komende maanden start de verkoop die met reclame op de televisie en in andere media zal worden ondersteund.

Inclusief de nieuwe kantoren heeft *Friesland Dairy Foods* vestigingen in 27 landen. De coöperatie heeft jaarlijks een omzet van 4 miljard gulden. die voor een derde buiten Europa wordt gehaald.

Nieuwsblad vh Noorden 1995-04-03

***Friesland Dairy Foods* zet stijgende lijn door**

Van onze redacteur economie Bouke Nielsen

LEEWARDEN - Het zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (FDF) heeft de stijgende lijn goed te pakken. Na een aantal opeenvolgende jaren van verliezen werd in 1993 alweer een netto-winst van 18 miljoen gulden geboekt terwijl vorig jaar conform de eerder uitgesproken verwachtingen

40 miljoen netto opleverde. Het bedrijfsresultaat steeg van 142,2 miljoen naar 171,1 miljoen. De concernleiding zei vanochtend dat een en ander een gevolg is van de in '92 ingezette herstructurering en rekent erop dat die in de loop van dit jaar ook zijn vruchten zal afwerpen.

De veranderingen in de organisatie van FDF, dat tot 1 januari van dit jaar als *Friesland Frico Domo* door het leven ging, zijn nog steeds niet helemaal voltooid. Zo zal in de loop van het jaar het aantal arbeidsplaatsen in Nederland nog verder teruglopen, als de activiteiten van **De Omme-landen in Groningen** naar Leeuwarden worden overgebracht.

FDF streeft een 'moderne en efficiënte' organisatie na. De juridische structuur is recent ingrijpend gewijzigd door de oprichting van de houdstermaatschappij Friesland Dairy Foods Holding met daaronder twee dochters, FDF Nederland voor de Nederlandse activiteiten en Friesland International voor de buitenlandse bezigheden. Voor de organisatie had deze wijziging geen ingrijpende gevolgen, want de business units bestaan nog steeds.

Een en ander moet leiden tot een slagvaardiger bedrijfsvoering. Zo is ook de melkprijs nu losgekoppeld van FDF's resultaten. De veehouders krijgen een marktconforme prijs, die wordt vastgesteld aan de hand van de vijf hoogste melkprijzen zoals die door soortgelijke bedrijven in Nederland wordt uitgekeerd. De leden-veehouders kregen afgelopen jaar een nabetaling van vijf cent per liter geleverde melk.

De omzet van de noordelijke zuivelgigant pakte met 4,3 miljard gulden ongeveer 200 miljoen gulden lager uit. De oorzaak daarvan is gelegen in de lagere waarde van de grondstoffen.

De afzet van zuivelprodukten in Nederland liep overigens wel terug, maar werd nog enigszins beperkt doordat het boekjaar 1994 twee weken meer telt (54) dan het boekjaar 1992. In het Verre Oosten liep de afzet van verse zuivelprodukten daarentegen met 8 procent op. De afzet naar landen buiten Europa bleef nagenoeg gelijk, hoewel de prijzen onder druk stonden. De verkoop van kaas in zowel binnen- als buitenland toonde geen opvallende veranderingen. Wel steeg verder de afzet van ontzoeete weiewitconcentraten, creamers en kindervoeding. In Nederland wordt 30 procent van de FDF-producten afgezet, terwijl in Azië en Australië bijna hetzelfde percentage (29) wordt bereikt.

De solvabiliteit nam afgelopen jaar toe naar bijna 38 procent. Dat was ook één van de doelstellingen die FDF zich had gesteld. Verder werden de langlopende schulden van 123 miljoen tot 112 miljoen gulden gereduceerd.

FDF streeft de komende jaren naar versteviging en uitbreiding van bestaande markten, maar zoekt ook verdere geografische expansie. Daar zal veel geld voor worden uitgetrokken, terwijl er ook flinke financiële voorzieningen worden getroffen voor produktvernieuwingen en het op de markt brengen van nieuwe produkten. Verdere stroomlijning van de organisatie wordt ook doorgezet.

FDF zegt dat met optimalisering van de bedrijfsprocessen te willen bereiken, maar sluit een verdere afslanking evenmin uit. Het afgelopen jaar nam het aantal banen in Nederland al af met 412 tot 2998, terwijl in de rest van Europa het aantal arbeidsplaatsen met 121 daalde tot 324. De banenwinst is buiten Europa, waar FDF nu 3859 werknemers telt tegenover 3761 in '93. In totaal had FDF in '94 7181 werknemers.

Leeuwarder Courant 1995-04-03

Winst FDF in eigen land blijft achter

LEEWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Dairy Foods* (Frico-Domo en CCFriesland) is er vorig jaar niet in geslaagd in Nederland een goed resultaat te boeken. De gestegen winst van de onderneming werd in het buitenland gehaald, voornamelijk in Zuidoost-Azië.

De melkprijs die de 5448 boeren krijgen uitbetaald, wordt eind april bekendgemaakt. *Friesland Dairy Foods* (FDF) betaalt een prijs die het gemiddelde is van de vijf beste fabrieken in ons land.

Vermoedelijk zal die prijs tussen de 79 en 80 cent per kilogram melk uitkomen. De coöperatie heeft een voorschot uitbetaald van 72,24 cent. Eind vorig jaar heeft de directie de boeren meegedeeld dat er een nabetaling komt van ruim 5 cent. Daar komt dan nog 2.21 cent overheen in de vorm van aandelen. Minimaal zou dat een prijs moeten opleveren van 79,45 cent. FDF ontving 1,813 miljard kilogram melk (1,771 miljard) van de eigen boeren. Door wat bijkomende leveranties van derden werd er uiteindelijk 2,074 miljard kilogram melk verwerkt (2,088 miljard).

In 1992 heeft het concern een reorganisatie ingezet die het rendement van de melkverwerking in ons land moest verbeteren. Die is ten koste gegaan van bijna 1300 arbeidsplaatsen en zal over een paar maanden haar afronding krijgen.

In de komende jaren zullen er overigens nog meer arbeidsplaatsen verdwijnen, zo schrijft de directie in het vandaag gepubliceerde jaarverslag. Maatregelen ter verhoging van de doelmatigheid en het optimaliseren van bedrijfsprocessen zullen namelijk doorgaan. Zo zal op 1 januari volgend jaar de vestiging **De Ommelanden in Groningen** sluiten.

De directie vindt overigens dat de bedrijfscultuur „zichtbaar is verbeterd. Op vele fronten wordt op een verfrissende wijze inhoud gegeven aan de ondernemingsdoelstellingen”. Het ziekteverzuim liep terug met 0,3 procent naar 7,2 procent.

De omzet bedroeg *f*4,2 miljard tegen *f*4,5 miljard in 1993. De verkoop van een deelneming in Taiwan en de gemiddeld lagere verkoopprijzen, de verminderde afzet van melkpoeder en boterolie en de daling van de dollarkoers zijn daar de oorzaken van. Het bedrijfsresultaat steeg van *f* 142,4 miljoen naar *f* 171,1 miljoen, of van 3,2 procent van de omzet naar 4 procent. Het nettoresultaat, dat al eerder bekend was gemaakt, ging van *f*18,4 miljoen naar *f*40 miljoen.

Ondanks het feit dat FDF de voorschotmelkprijs met 4 cent verhoogde, wat *f* 70 miljoen heeft gekost, is de liquiditeitspositie verbeterd. Het eigen vermogen steeg licht: van 23,4 procent van het balanstotaal naar 23,7 procent. Voor de vrije fabrieken, die ooit deel uitmaakten van CCFriesland en nog recht hebben op een deel van het eigen vermogen, is *f* 51,1 miljoen opzij gelegd. Dat bedrag komt in 2000 vrij en zal tot en met 2009 worden afgelost.

Het concern stopte 52 procent (50) van de melk in de kaasbak, voor de produktie van condens en koffiemelk werd 24 procent (22) van de melk gebruikt. De consumptiemelk bleef op 8 procent steken, de produktie van melkpoeder en boterolie daalde van 20 naar 16 procent.

Met de afzet van kaas gaat het nog steeds niet naar behoren. De divisie Frico Kaas deed het beter, *Frico Nederland*, dat zich op eigen land richt, deed het wat minder dan vorig jaar. Dat laatste geldt ook voor *Bontje Kaas* (exportdivisie). *Frico International* (ook export) haalde wel meer rendement, maar voldeed nog steeds niet aan de verwachtingen.

Domo in Beilen die zich met grondstoffen, halffabrikaten en eindprodukten richt op de levensmiddelenindustrie behaalde ook minder resultaat dan in 1993, ondanks een aanzienlijk hogere omzet. Ook Union de Jong in het Groningse Noordwijk kon niet het saldo van 1993 halen. Daar staat tegenover dat de activiteiten van Friesland Nutrition (kinder- en klinische voeding), van Friesche Vlag, van Food Service Europe en in Griekenland bevredigend waren. Friesche Vlag introduceerde met succes een karafje koffiemelk. Aan ijsmix werd er meer verkocht. De dagelijkse melkprodukten in winkels en bij melkboeren hadden te kampen met dalende prijzen. De betreffende divisie zal in tweeën worden gedeeld: een voor de winkelketens en een voor de regionale markt. Met langhoudbare produkten haalde FDF een beter resultaat dan in 1993.

FDF haalde minder omzet in eigen land: 30 procent van het totaal tegen 32 procent een jaar eerder. In Europa steeg de omzet van 25 naar 27 procent en daarbuiten bleef die op peil: 43 procent waarvan 29 procent in Azië en Australië.

In Duitsland werd meer winst gehaald. In Frankrijk en België ging het onverminderd goed. Het Verre Oosten werd met stip genoteerd. De omzet steeg met 13 procent. In Indonesië groeiden omzet en winst flink. In Maleisië stemde het saldo tot tevredenheid, in Thailand deed FDF het zonder meer goed. Dat was ook het geval in Hongkong en Singapore. In Japan presteerde FDF naar verwachting, maar op Guam²⁰ ging het wat minder dan een jaar eerder.

In het Midden-Oosten kwamen omzet en winst overeen met wat ervan werd verwacht. In Saoedi-Arabië ging het resultaat wel omhoog, maar werden de prognoses nog niet gehaald. In Nigeria liep het beter dan in 1993. De export vanuit Nederland naar Afrika leed onder de devaluatie van de CFA-frank en de daling van de dollarkoers. Naar Zuid-Amerika steeg de uitvoer.

Door de juridische wijziging van de onderneming zijn de raad van commissarissen en de raad van advies opgeheven. De heren Albert Reeders en Andrew Land van de adviesraad zijn getreden tot de nieuwe raad van commissarissen die bestaat uit het bestuur van de coöperatie. Binnenkort komt daar Paul Schuckink Kool bij. Hij is oud-directeur van de Steenkolen Handels Vereniging-Holding en commissaris bij zes bedrijven waaronder de Smiths Food Group.

Leeuwarder Courant 1995-04-04

Friesland Dairy Foods handhaaft ledenstop

LEEUWARDEN - Veehouders uit het zuiden van het land, die zich op een akkerbouwbedrijf in Friesland, Groningen of Drenthe vestigen, zullen voorlopig geen lid of leverancier van *Friesland Dairy Foods* (FDF) kunnen worden. Voorzitter **Arie Aalberts** zei gisteren dat het concern zijn ledenstop handhaaft. Boeren van elders, die een bedrijf van een FDF-boer overnemen, worden wel toegelaten.

De coöperatie wil de melkstroom aan banden leggen omdat de reorganisatie van de onderneming nog niet is afgerond en de uitwerking van het wereldwijde GATT-akkoord voor de deur staat. Meer melk kan nadelig uitpakken voor de huidige leden.

20 ????? Een eiland in de Grote Oceaan – zoek het maar op!

Het ledental is de laatste maanden overigens wel met enkele honderden toegenomen. Veel leveranciers, die al jarenlang aan het bedrijf zijn verbonden, zijn lid geworden. Zij hebben dat vooral gedaan om dan ook aandeelhouder te kunnen worden. Het quotum van de gemiddelde FDF-boer steeg vorig jaar van 356.000 kilogram naar 370.000 kilogram.

Hoofddirecteur **André Olijslager** deelde gisteren mee dat FDF enkele tientallen miljoenen heeft uitgetrokken voor het opzetten van nieuwe activiteiten, onder andere in het Oostblok, en voor het ontwikkelen van nieuwe producten. „Wij kunnen nu weer ondernemen”, zo zei hij. „Wij zijn daarvoor aanmerkelijk beter toegerust dan een tijdje geleden.”

Hij zei er naar te streven de winst van f 40 miljoen in drie jaar te verdubbelen. Of dat lukt hangt af van verschillende factoren. Vorig jaar is meer dan f 50 miljoen winst in het buitenland gemaakt, in eigen land werd ruim f 10 miljoen verlies geleden.

Leeuwarder Courant 1995-04-13

Wilde staking zuivelfabriek *De Ommelanden* Groningen -1

GRONINGEN (ANP) - Bij melkfabriek *De Ommelanden* van *Friesland Dairy Foods* in Groningen is vanmorgen een wilde staking uitgebroken. De werknemers eisen behoud van werkgelegenheid voor alle 71 man. De fabriek wordt aan het eind van dit jaar gesloten. De productie gaat over naar de condensfabriek in Leeuwarden. De staking is buiten de vakbonden om georganiseerd, maar FNV-districtsbestuurder Loes Fortuin heeft zich inmiddels wel bij de stakende werknemers gevoegd.

Volgens haar is de staking in eerste instantie gericht tegen de ondernemingsraad, die akkoord is gegaan met de reorganisatie zonder harde garanties voor de werkgelegenheid. Inmiddels is de ondernemingsraad weer met de directie rond de tafel gegaan. „Als de ondernemingsraad onze eis van behoud van de werkgelegenheid overneemt, is er niets aan de hand en gaan de werknemers weer aan het werk. Zo niet, dan staken ze door”, aldus Fortuin.

Er is plaats voor 41 man in Leeuwarden. „We willen nu dat de overige dertig medewerkers ook een baan krijgen”, aldus Fortuin. „Volgens ons zijn daarvoor binnen het concern mogelijkheden genoeg. Zo kunnen de boventallige medewerkers bij voorbeeld plaatsen van uitzendkrachten innemen.”

Nieuwsblad vh Noorden 1995-04-13

Wilde staking zuivelfabriek *De Ommelanden* – 2

GRONINGEN - Bij de zuivelfabriek *De Ommelanden* in Groningen is vanmorgen een wilde staking uitgebroken. De dertig mensen sterke ochtendploeg legde om zes uur het werk neer uit onvrede over de wijze waarop het zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* uitvoering geeft aan de sluiting en de daarmee gepaard gaande personele consequenties. Ook de opstelling van de ondernemingsraad (or) in deze kwestie is de werknemers een doorn in het oog. Volgens de werkne-

mers maakt de or zich onvoldoende sterk voor het behoud van werkgelegenheid en heeft onvoldoende oog voor de sociale voorzieningen voor mensen die hun baan verliezen.

In *De Ommelanden* wordt gecondenseerde melk (in blik) gemaakt. De fabriek wordt gesloten uit puur economische overwegingen. De productie van de melk wordt geconcentreerd in de Friesland-fabriek in Leeuwarden. Van de nu nog 73 werknemers kunnen, aldus het zuivelconcern, 32 mee naar Leeuwarden. De rest zou op straat komen te staan.

Volgens een onderzoek door het Utrechtse adviesbureau Basis en Beleid zou op de productieafdelingen van *Friesland Dairy Foods* in Leeuwarden in ieder geval plaats zijn voor 41 werknemers uit Groningen.

Tijdens een actievergadering in de kantine van de melkfabriek is de lucht tussen or en werknemers inmiddels opgeklaard. De raad erkende, aldus districtsbestuurder L. Fortuin van de Voedingsbond FNV, fouten te hebben gemaakt door de grote druk die het zuivelconcern had uitgeoefend om de sluiting versneld - al op 1 juli in plaats van 1 april 1996 - uit te voeren.

Uitkomst van het overleg was dat de or zich nu in gaat zetten voor het volledige behoud van de werkgelegenheid. Dit betekent dat alle 71 werknemers weer een baan bij *Friesland Dairy Foods* moeten krijgen en niet, zoals dus nu het plan is, alleen de 32 werknemers die mee kunnen naar Leeuwarden. Volgens Fortuin is daarvoor binnen het zuivelconcern voldoende ruimte te maken bijvoorbeeld door boventallige werknemers plaatsen van uitzendkrachten in te laten nemen.

De or is met als uitgangspunt behoud van werkgelegenheid voor alle werknemers van *De Ommelanden* vanmorgen al in overleg gegaan met de directie van het zuivelconcern. Tot het resultaat hiervan bekend is blijft de wilde staking gehandhaafd. Als het concern-besluit negatief is, gaan de vakbonden zich beraden en waarschijnlijk de staking overnemen.

Nieuwsblad vh Noorden 1995-04-19

Verpakking *Completa* van Bedum naar Beilen

BEDUM - *Friesland Dairy Foods* (FDF), het vroegere *Frico Domo* en *CCFriesland*, wil de verpakkinglijn van *Completa* van Bedum overbrengen naar Beilen. Dit betekent het verlies van 18 arbeidsplaatsen in Bedum. Nog onduidelijk is of de werknemers van de Bedumer fabriek aan de slag kunnen in de Drentse vestiging. Bij de zuivelfabriek in Bedum werken nu nog 140 mensen.

Completa - koffiemelk in poedervorm²¹ - wordt al jaren geproduceerd in Beilen. Tot nu toe wordt de poeder in vrachtwagens overgebracht naar de fabriek in Bedum om daar verpakt te worden.

Aan die situatie wil de directie van *Friesland Dairy Foods* een einde maken.

De sluiting van de verpakkinglijn in Bedum is des te opvallender, omdat de Domo-fabriek in die plaats nauwelijks twee jaar geleden voor bijna een miljoen gulden werd uitgebreid en gemoderniseerd. Geïnvesteed werd behalve in de *Completa*-verpakkinglijn ook in de modernisering

21 "In vaktermen heet het produkt „coffee-whitener”, letterlijk vertaald koffiebleekwater of -witmaker. Bij de Domo zeiden ze ons: Het lijkt veel op melkpoeder, maar het is het niet. Er zit wat plantaardig vet in en verder wat andere dingen”.....Eerste melding in 1969 – zie MAP *De Veemarkt* '1969-09-06'. (ZHN)

van de bereiding van Goudse kaas. In Bedum wordt jaarlijks 20.000 ton volvette Goudse kaas gemaakt.

De verpakingslijn van de fabriek wordt ook gebruikt voor voor babyvoeding. Behalve in potten stopt de fabriek in Bedum jaarlijks ook 25.000 ton Completa voor de export over de hele wereld in zakken van 25 kg. De potten worden vooral afgezet in Nederland en een deel van Europa. Het verdwijnen van de verpakingslijn in de Bedumer fabriek maakt onderdeel uit van de reorganisatie die *Friesland Dairy Foods* in 1992 heeft ingezet.

Dit gaat uiteindelijk ten koste van 1300 arbeidsplaatsen en zal over een paar maanden afgerond zijn. De komende jaren zullen er overigens nog meer arbeidsplaatsen verdwijnen. Zo zal op 1 januari volgend jaar de vestiging **De Ommelanden in de stad Groningen**, waar condensmelk in blikken wordt geproduceerd, sluiten.

Friesland Dairy Foods boekte vorig jaar een nettowinst van 40 miljoen gulden; ruim het dubbele van het bedrag dat in 1993 werd verdiend. Het bedrijfsresultaat steeg van 142 miljoen naar 171 miljoen gulden. Het zuivelconcern verwacht voor dit jaar een verdere stijging van de winst.

Leeuwarder Courant 1995-04-28

FDF betaalt over 1994 78,65 cent uit

LEEWARDEN -De zuivelcoöperatie *Friesland Dairy Foods* (Frico) betaalt een melkprijs uit van 78,65 cent per kilogram. Dat is het gemiddelde van de vijf hoogst uitbetalende fabrieken: *De Goede Verwachting* in Workum, *DOC* in Hoogeveen. *Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde. *Twee Provinciën* in Gerkesklooster en *Rouveen*. *Friesland Dairy Foods* heeft een beroep moeten doen op wat intern het 'egalisatiefonds' wordt genoemd. Dat is een post die voor f235 miljoen op de balans staat en waarmee de schommelingen van het resultaat worden opgevangen. Vorig jaar publiceerde FDF een prestatieprijs van 82,33 cent. Daar ging 1 procent vanaf voor de ledenrekening en werd 1,24 cent van ingehouden voor toevoeging aan het eigen vermogen. Over 1994 betaalde FDF een voorschot uit van 68,16 cent per kilogram. Daar komt een nabetaling bij van 6,09 cent en de btw van 4,40 cent. De leden krijgen bovendien 2,35 cent uitgekeerd in de vorm van aandelen.

LC 1995-05-02

Unigro-order – Spar – voor *Friesland-Dairy-Foods*

Leeuwarder Courant 1995-05-02

Unigro-order voor Dairy Foods

LEEUWARDEN - Friesland Dairy Foods (FDF) heeft een flinke order gekregen van het supermarktconcern Unigro, waarbij de Spar-, Super- en Cirkelwinkels zijn aangesloten. Het bedrijf betreft nu nog melkprodukten van Coberco, maar stapt over drie maanden over naar FDF, **Campina-Melkunie** en Menken van Grieken. Het gaat om halfvolle melk in pakken van een liter en van anderhalve liter en karnemelk, vanillevla en magere yoghurt in pakken van anderhalve liter. Unigro bevoorraadt 746 zelfstandige winkels. Friesland Dairy Foods heeft de leverantie van ongeveer 35 winkels in het noorden een oosten van het land gekregen. De order heeft een omvang van 4 miljoen tot 5 miljoen liter melk en melkprodukten per jaar onder het merk Frico en onder het Unigro-merk Zuivelaer.

Leeuwarder Courant 1995-05-11

Meeste personeel *De Ommelanden* naar Leeuwarden

GRONINGEN - De sluiting van melkfabriek *De Ommelanden* in Groningen, onderdeel van zuivelconcern *Friesland Dairy Foods*, gaat 41 werknemers hun arbeidsplaats kosten. Zij kunnen gebruik maken van een bestaand sociaal plan, dat voorziet in hulp bij het zoeken naar een nieuwe baan. Een groep van 32 medewerkers kan mee over naar de 'condensfabriek' in Leeuwarden, waar het concern de fabricage van gecondenseerde exportmelk voortzet.

De beëindiging van de productie bij *De Ommelanden*, die al eerder werd aangekondigd, moet begin volgend jaar zijn afgerond. De productiestop is het sluitstuk van een grotere saneringsronde.

Deze operatie 'Huis op orde' voorziet in het afstoten van zes fabrieken van Friesland Dairy Foods, de holding waaronder de coöperatie Friesland Frico Domo sinds vorig jaar zuivelbedrijven exploiteert.

Naast de Groningse fabriek werd al eerder de productie stopgezet in de kaasbedrijven van Oostzee, Tuk en Kolderveen. Daarnaast ging in Warga het consumptiemelkbedrijf dicht en werd in Leeuwarden de Frico-kaasopslag op de Hemrik gesloten. Het op orde brengen van het concern heeft na aanvang in 1992 in totaal twaalfhonderd arbeidsplaatsen gekost. Friesland Dairy Foods heeft nu nog drieduizend werknemers in dienst.

Leeuwarder Courant 1995-06-27

Meerderheidsbelang FDF in Poolse bedrijf

LEEUWARDEN - *Friesland Dairy Foods* (Frico) heeft een meerderheidsbelang verworven in de Poolse zuivelfabriek Mława, ruim honderd kilometer ten noorden van Warschau. De fabriek is volgens Nederlandse maatstaven klein van omvang. Het bedrijf verwerkt nu nog ruim 36 mil-

joen kilogram melk per jaar. Dat is 4 miljoen kilogram minder dan de kleinste Friese zuivelfabriek Huisternoord in Oudwoude.

Het zuivelconcern is van plan die aanvoer in korte tijd op te voeren tot 180 miljoen kilogram. Die melk is voorhanden, aldus woordvoerder Peter den Oudsten. Bij de fabriek zijn 2500 boeren aangesloten. Er werken 290 mensen. *Friesland Dairy Foods* heeft toegezegd het eerste jaar niet te snijden in het personeelsbestand. De boeren krijgen een marktconforme melkprijs.

Friesland Dairy Foods is sinds enige maanden actief in het Oostblok. Dat heeft geleid tot het oprichten van verkoopkantoren. De overname van de Poolse zuivelfabriek is een eerste stap om ook een vinger in de pap te krijgen in de verwerking van ter plaatse geproduceerde melk. De Leeuwarder coöperatie heeft met de Poolse fabriek (District Dairy Coöperative) een joint venture opgericht onder de naam *Friesland Mlawa*. *Friesland Dairy Foods* heeft daar een belang in van 51 procent. In de fabriek wordt de melk verwerkt tot drinkmelk, yoghurt, zachte kaas en boter. Die produkten worden onder eigen merk op de regionale markt afgezet. De capaciteit zal worden uitgebreid. Het bedrijf zal worden gemoderniseerd.

Leeuwarder Courant 1995-08-01

'Vrije zuivelfabrieken' laten miljoenen liggen bij FDF

LEEWARDEN - De voormalige zuivelcoöperaties *Twee Provinciën* in Gerkesklooster en *Huisternoord* in Oudwoude hebben samen f 15,3 miljoen bij het zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (Frico) in Leeuwarden laten liggen. Zij hebben afgezien van het voortzetten van de procedure over die vordering. FDF heeft op zijn beurt een tegenvordering op de beide coöperaties geschrapt, maar die was aanzienlijk kleiner.

Twee Provinciën en *Huisternoord* maakten destijds deel uit van de CCF. Zij leverden 15 procent van hun melk aan de Leeuwarder topcoöperatie. De CCF ging een paar jaar geleden een fusie aan met *Noord-Nederland*, evenals *Twee Provinciën* en *Huisternoord* een primaire coöperatie met boeren die rechtstreeks lid waren. *Noord-Nederland* en de beide andere coöperaties waren elkaars concurrenten.

Door de fusie tussen CCF en *Noord-Nederland* ontstond *Friesland Dairy Foods*. Die coöperatie vond dat ze ook in de nieuwe situatie recht had op de melk van de fabrieken die eertijds deel uitmaakten van de CCF. *Twee Provinciën* en *Huisternoord* vonden van niet en beëindigden de leverantie. Zij claimden echter wel hun aandeel in het eigen vermogen van de CCF.

Friesland Dairy Foods was van oordeel dat de claim op het eigen vermogen pas terecht was als de coöperaties als goede burens met elkaar zouden omgaan. Van dat laatste was geen sprake. Op het moment dat de grenzen van de melkwinningsgebieden in Friesland werden opgeheven was met name *Twee Provinciën* actief in het werven van boeren van *Friesland Dairy Foods*.

Ook de beide andere Friese zuivelcoöperaties - *Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde en *De Goede Verwachting* in Workum - verkeerden destijds in een positie die gelijk was aan die van *Twee Provinciën* en *Huisternoord*. Zij bleven echter melk leveren aan *Friesland Dairy Foods* en stel-

den daarmee hun claim op het eigen vermogen in de CCF veilig. Beide coöperaties hebben samen f 51 miljoen te goed van *Friesland Dairy Foods*.

Toen de breuk tussen *Twee Provinciën* en *Huisternoord* met FDF een feit was nam FDF tegenmaatregelen. Tegenover de claim van f 15,3 miljoen kwam een vordering wegens uittreden van f 6,6 miljoen voor *Twee Provinciën* en van f 800.000 voor *Huisternoord* te staan. Bovendien liet FDF beslag leggen op het ledenkapitaal dat de beide coöperaties nog bij FDF hadden uitstaan, zijnde respectievelijk f 4,7 miljoen en f 600.000.

Twee Provinciën en *Huisternoord* zijn ondertussen een fusie aangegaan met *De Goede Verwachting* in Workum. De nieuwe Fries-Groningse coöperatie wilde een einde maken aan de eigenvermogen-affaire en deed dat liever via het bestuurlijk overleg dan via een eindeloze procedure bij de rechtbank.

FDF-voorzitter Arie Aalberts en zijn collega Rutger Fopma van de Fries-Groningse coöperatie - die ondertussen *Twee Provinciën* is gaan heten - kwamen overeen dat de claim van f 15,3 op het eigen vermogen vervalt. FDF zal zijn vordering aangaande het uittrekgeld intrekken en het ledenkapitaal uitbetalen.

De boeren van de oude *Twee Provinciën* en van *Huisternoord* missen derhalve straks f 15,3 miljoen. Nu ze echter een fusie zijn aangegaan met *De Goede Verwachting* profiteren ze straks nog wel van het aandeel van die coöperatie in het eigen vermogen van de CCF.

Dat bedrag zal, samen met dat van ZOH (f 51 miljoen) in beginsel in tien jaar worden uitbetaald, te beginnen in het jaar 2000. Rutger Fopma wil overigens de mogelijkheid onderzoeken om die f 51 miljoen voor een ander doel te bestemmen. Mogelijk kan het in een gezamenlijk project van FDF, *Twee Provinciën* en ZOH worden gestoken, zo filosofeerde hij gisteravond. „Wy moatte dat noch marris besjen.”

Leeuwarder Courant 1995-08-29

Hoogste melkprijs ZOH, FDF op derde plaats

LEEWARDEN - De leveranciersverenigingen *Juliana* uit Hasselt en *Klaver Vier* uit Donkerbroek blijken over 1994 de beste melkprijs te hebben betaald. Beide verenigingen leveren hun melk aan de zuivelcoöperatie *Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde. Dit blijkt uit de voorlopige resultaten van het onderzoek van het weekblad Boerderij. De boeren van *Juliana* kregen 78,82 cent per kilogram, die van *Klaver Vier* 77,53.

Op de derde plaats staat *De Goede Verwachting* in Workum met 77,46 cent, *Friesland Dairy Foods* in Leeuwarden is vierde met 77,40 cent. ZOH zelf staat op de zevende plaats met 77,15 cent. Net voor haar andere leverancier *Noordmelk* uit Olterterp (77,03 cent). *Nestlé Noord* in Scharsterburg (76,97 cent) legt beslag op de negende plaats. *Twee Provinciën* in Gerkesklooster (76,50) is veertiende, net na *De Kievit* in Meppel (76,57 cent).

De rij wordt gesloten door *Huisternoord* in Oudwoude met een teleurstellende prijs van 74,54 cent, een verschil van ruim 4 cent met de koplopers. Per boer met een gemiddeld quotum van

300.000 kilogram komt dat neer op een verschil van f 12.000. *Noordoost-Friesland* in Rinsumageest, een leveranciersvereniging die haar melk bij *Huisternoord* laat verwerken, is een na laatste met 75,01 cent.

Twee Provinciën en *Huisternoord* zijn inmiddels gefuseerd met *De Goede Verwachting*. gedrieën gaan ze verder onder de naam *Twee Provinciën*.

Van de grote coöperaties rijkt *Campina-Melkunie* in Zaltbommel niet hoger dan een vijftiende stek met 76,46 cent. *Coberco* in Zutphen (75,61) vertoeft in de staart van de ranglijst met een negentiende plaats, net voor *Cono* in Beemster die 75,13 cent uitbetaalde. De Vereeniging in Limmen, een coöperatie die ook veel biodyn- en ecomelk verwerkt, is zeventiende met 76,19 cent per kilogram. De Staphorster en Rouveense zuivelcoöperaties, die hoge melkprices uitbetaalden, zijn niet in het onderzoek opgenomen.

Nieuwsblad van het Noorden, 1995-09-08

FDF in tweede Poolse zuivelbedrijf

GRONINGEN - Het zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (FDF) en het Poolse bedrijf State Property Agency hebben samen een joint venture opgericht. In deze gezamenlijke onderneming is de zuivelfabriek Naramowice (in de buurt van Poznan) ondergebracht. De noordelijke zuivelreus heeft een meerderheidsbelang van 51 procent in de Poolse onderneming genomen. Het is de tweede participatie van *Friesland Dairy Fuods* - het vroegere *Friesland Frico Domo* - in een Pools zuivelbedrijf.

De zuivelfabriek in Naramowice heeft een verwerkingscapaciteit van 150.000 liter melk per dag. Slechts 26.000 liter wordt momenteel verwerkt tot onder meer verse melk, karnemelk, boter en zure room. Het is de bedoeling dat de hoeveelheid verwerkte melk op korte termijn sterk wordt verhoogd. In de fabriek werken 81 mensen.

Friesland Dairy Foods heeft enkele maanden geleden in Polen de organisatie *Friesland Polska* opgericht en een meerderheidsbelang in een fabriek in Mlawa genomen. In deze fabriek wordt per dag 100.000 liter melk verwerkt tot onder meer kaas en boter. *Friesland Polska* brengt in Polen een assortiment zuivelproducten op de markt onder de merknamen *Dutch Lady*, *Domo*, *Completa* en *Choq*.

Nieuwsblad van het Noorden 1995-09-13

FDF krikt winst op tot bijna 10 miljoen (1e ½ jr)

Van onze redacteur economie Jan Kiewiet

GRONINGEN - Ondanks een toenemende concurrentie en een druk op de marges is het noordelijke zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (FDF) erin geslaagd over de eerste zes maanden van dit jaar een elf procent hogere winst te boeken. Het nettoresultaat kwam uit op 9,7 miljoen gulden tegen f 8,7 miljoen die in de eerste helft van 1994 werd verdiend. Vorig jaar werd in totaal

een winst van 40 miljoen gulden behaald. Voor dit jaar rekent de FDF-directie erop dat meer wordt verdiend

De omzet ging licht omhoog in de eerste helft van dit jaar. Totaal verkocht FDF - vroeger opererend onder de naam *Friesland Frico Domo* - voor 2.2 miljard gulden aan produkten. Het bedrijfsresultaat was zo'n f7 miljoen lager en kwam uit ruim 64 miljoen gulden. Een gevolg, aldus de directie van de noordelijke zuivelreus, van het omrekenen van de buitenlandse resultaten tegen de lagere koersen van onder meer de dollar, Britse pond en Italiaanse lire. Deze valutaverliezen werden vrijwel geheel gecompenseerd door een fors lagere belastingafdracht.

De omzet in Europa steeg licht. Door toenemende concurrentie in kaas en dagverse produkten stonden de winstmarges onder druk. Vooral de kaasprijs is begin dit jaar gezakt als gevolg van de toegenomen produktie in Nederland. Valutaontwikkelingen en maatregelen van de Europese Unie waren er mede de oorzaak van dat de resultaten van verschillende produkten tegenvielen.

Buiten Europa waren vooral stijgende grondstofprijzen en de lagere dollarkoers van invloed op de resultaten. Desondanks noemt de FDF-directie de winst van de buitenlandse deelnemingen bevredigend. Omzet en resultaat van weiderivaten bleef echter achter bij de verwachtingen.

FDF zal op korte termijn een achtergestelde lening van de banken krijgen om het eigen vermogen te versterken. Het gaat om 70 miljoen gulden. FDF kreeg eerder een dergelijke lening voor een bedrag van f50 miljoen. De noordelijke zuivelreus is genooddaakt om op deze wijze geld binnen te halen, omdat eerder dit jaar een aandelenemissie onder de leden van de voormalige coöperatie mislukte. Slechts 34 procent van de beschikbare aandelen werd toen verkocht.

Leeuwarder Courant 1995-09-13

Kans boeren op teruggave uittreegelden zuivelfabriek

LEEWARDEN - De boeren die in het midden van de jaren tachtig de zuivelcoöperatie *Noord-Nederland* (nu *Friesland Dairy Foods*) hebben verlaten lijken kans te hebben hun destijds betaald uittreegeld terug te krijgen. Het gaat om een bedrag van naar schatting f3 miljoen dat over tientallen boeren moet worden verdeeld. De een zal enkele tientallen duizenden guldens krijgen, de grootste ongeveer f100.000.

De Italiaanse advocaat-generaal bij het Europese Hof van Justitie in Luxemburg, G. Tesauro, heeft dat in een advies aan het hof laten weten. Het hof neemt ongeveer 80 procent van die adviezen over, aldus de Leeuwarder raadsman van de boeren, Paul Mazel. Het hof zal over enige tijd een beslissing nemen.

Mazel: „Dit lijkt voorlopig heel goed. Je moet het zo zien: wij staan met de rust met 1-0 voor en dat is beter dan met 1-0 achter, of niet dan?” Zijn optimisme berust op een passage in het advies. Daar staat in dat het opnemen van een artikel in de statuten van een coöperatie om bij het verlaten van de onderneming uittreegeld te moeten betalen, is verboden. Uitzonderingen zijn niet van toepassing.

Het uitteeregeld bij NN. was destijds hoog. De boeren moesten, na het in acht nemen van een opzegtermijn, 10 procent van het gemiddelde melkgeld over de laatste vijf jaar betalen. NN. betaalde destijds een lage melkprijs uit. Voor enkele tientallen boeren was het uitteeregeld geen obstakel om de coöperatie te verlaten. Zij konden dat door het verkrijgen van een hogere melkprijs bij andere fabrieken in een redelijk korte termijn terugverdienen. Bovendien hielp de fiscus een handje mee.

De situatie is nu geneel anders. Zuivelcoöperaties hebben het uitteeregeld drastisch verlaagd of, in geval van *Friesland Dairy Foods*, zelfs helemaal afgeschaft. Bovendien betaalt FDF nu een melkprijs uit die tot de hoogste van het land behoort.

Het al dan niet terugbetalen van het uitteeregeld is een slepende affaire geworden. In 1985 besloten zes boeren rond Aldeboarn, toenmalige *Noord-Nederland*, te verlaten. Zij gingen via een tussenpersoon (Noordmelk BV in Olterterp) hun melk leveren aan *Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde. Later volgden tientallen hun voorbeeld. Ze zwierven uit over andere coöperaties dan wel particuliere fabrieken. Sommigen bundelden hun krachten. Zij stichtten zelf een leveranciersvereniging en sloten en bloc een contract af met een zuivelfabriek.

Ze betaalden hun uitteeregeld, maar van meet af aan hebben ze de rechtmatigheid van die maatregel betwist. De Leeuwarder rechtbank stelde in eerste instantie de boeren in het ongelijk. Ze gingen in hoger beroep bij het gerechtshof. Daar deed hun raadsman Mazel het voorstel het Europese Hof van Justitie in Luxemburg de zaak te laten beoordelen. Het Leeuwarder gerechtshof nam dat idee over.

Leeuwarder Courant 1995-09-14

ook MAP Superheffing-2 / MAP Rundvee

Consument wil van de boer meer dan alleen 1e klas melk **Beginstappen met het *Keten Kwaliteit Melk*-systeem – KKM**

Door Willem Stegenga

LEEWARDEN - Tot nu toe scoort een veehouder bij zijn zuivelfabriek als hij eerste klas melk aflevert. Hij krijgt er een bonusje voor, als hij niet bij een al te grote fabriek is aangesloten komt zijn naam in het jaarverslagen als dat een paar jaar achterelkaar gebeurt mag hij met vrouw en kroost poseren voor de fotograaf, om pontificaal in het jaarverslag te komen. Aan die periode komt een einde, zij het dat het bonusje blijft.

Melkveehouders kunnen straks niet meer volstaan met het afleveren van een eerste klas produkt. Zij zullen om die melk een heel systeem moeten bouwen van kwaliteitszorg. Dat gaat van een opgeruimd erf tot een keurig, doch deugdelijk afgesloten kastje met medicamenten. Van een hyperschoon tanklokaal tot het gebruik maken van de diensten van een gecertificeerde veearts. Van een onderhoudsabonnement voor de melkmachine tot een beveiliging op het reinigingssysteem.

Douwe Taminga van de zuivelcoöperatie *Friesland Dairy Foods* (FDF) zegt dat het kwaliteitszorgsysteem omvangrijker lijkt dan het in wezen is. Veel boeren zullen weinig hoeven te doen om aan de normen te kunnen beantwoorden. Slechts enkelen zullen er even stevig aan moeten trekken.

De zuivelindustrie is al een tijdje bezig met kwaliteitszorg. Eigenlijk al zo lang dat er inmiddels een colletje is gegroeid van rapporten. Edoch, veel verder dan die schriftelijke bevindingen is het niet gekomen, aldus Gerrit Kuik van het Leeuwarder zuivelconcern. In 'zijn' coöperatie is het roer nu omgegooid. Een vijftientigtal boeren is voor zichzelf eens nagegaan wat er zou moeten gebeuren. Hun ervaringen zullen worden ingebracht in de landelijke discussie, in de hoop dat er nu wel degelijk wat van terecht komt.

Kwaliteitszorg is nodig omdat er een wassende groep afnemers is die daar om vraagt. Schone melk moet komen van een boerderij die ook schoon is. De boerengroep vindt datje het systeem gemakkelijk toegankelijk moet houden. Het mag ook niet te duur zijn - pakweg f2000 -, het moet evenmin veel rompslomp met zich meebrengen en de faalkosten beperken. De hele keten van leverancier van goederen en diensten via de melkwinning op het bedrijf en het afleveren aan de fabriek zal bewaakt en controleerbaar moeten zijn. Leveranciers moeten voldoen aan de normen die voor hun branche zijn opgesteld, de boer zelf zal moeten zorgen voor een opperste hygiëne, een diervriendelijk huisvesting en behandeling, voor een goede omgang met milieu en omgeving en voor minimaal gebruik van medicijnen. De afnemer zal een kijkje moeten kunnen nemen op het bedrijf om na te gaan of alles volgens de regels verloopt.

Tamminga denkt dat de inbreng van *Friesland Dairy Foods* in de landelijke discussie nog best aan veranderingen onderhevig kan zijn. Hij stelt echter dat de boerengroep is begonnen met zoveel mogelijk punten op een rij te zetten die binnen het bereik van elke boer liggen. Aan tal van die punten wordt al voldaan. De boer zal alleen moeten kunnen aantonen dat hij inderdaad doet waar hij zegt voor te staan.

„Als je nu niks doet komen er ambtelijke richtlijnen. Die kun je beter voor zijn. Dit systeem zal leiden tot het onderbouwen van een goed imago. Ik sluit niet uit”, aldus Tamminga, „dat je over een paar jaren regeling hebt waar alle boeren aan moeten voldoen: Zo niet, dan zouden ze een boete kunnen krijgen”.

Nieuwsblad vh Noorden 1995-09-26

RONDJE STAD: 'Doodzonde dat De Ommelanden verdwijnt' **Boekje Cor Drijfholt**

Wel eens afgevraagd hoe iemand aan het schrijven van een boek komt? Kor Drijfholt (40) kan er over meepraten. De modeltrein-fanaat was op zoek naar een leuk gebouw dat hij als miniatuur op z'n modeltreinencumplex kon zetten en hij koos uiteindelijk voor de fabriek van *De Ommelanden*, de melkfabriek in de stad Groningen die zaterdag 30 september de productie verplaatst naar Leeuwarden.

“Die fabriek wilde ik niet zo maar gaan nabouwen,” vertelde Drijfholt mij. “Bij De Ommelanden werk ik al

een dikke vijftien jaar; ik wilde dus wel volledig zijn.” En hij dook in de archieven, op zoek naar originele bouwtekeningen.

Die blauwdrukken zijn inmiddels al lang in zijn bezit en hij is druk aan het knutselen om het imposante gebouw tot in de kleinste details op schaal na te bouwen. En juist die bezigheid was het begin van zijn schrijverij, want voor de tekeningen van het gebouw was Drijfholt regelmatig in de archieven van De Ommelanden te vinden.

”Collega's gingen toen vragen stellen. Ben je soms met een boek bezig? Nee, zei ik dan, Maar het bracht me wel op een idee.” En hij besloot zich op een nieuwe klus te storten: het vastleggen van de imposante historie van de fabriek. “Terwijl ik nog nooit een boek geschreven had,” zegt de kwaliteitsbeheerder van de nu nog stad-Groningse onderneming. “Maar er waren een heleboel aanleidingen om het wèl te doen. Zaterdag produceert De Ommelanden het laatste busje koffiemelk in de stad Groningen.”

Drijfholt schreef z'n boekje met een lach en een traan. “Het is natuurlijk doodzonde dat *De Ommelanden* uit de stad Groningen verdwijnt,” zegt hij. “Maar aan de andere kant heb ik met heel veel plezier de tachtig pagina's vol geschreven. Je bent immers bezig met een grote historische puzzel.” Drijfholt moest zich beperken tot het archief van de fabriek. “Terwijl er bij een heleboel andere instanties genoeg informatie over *De Ommelanden* voorhanden is. Ik ben er alleen niet aan toe gekomen om ook die archieven te lichten. Jammer.”

In z'n naslagwerkje beschrijft Drijfholt de historie vanaf 1924. “In dat jaar wordt De Ommelanden opgericht, omdat de melkinrichting *Stad en Lande* failliet gaat. In de eerste jaren produceert *De Ommelanden* vooral kaas, boter en melkpoeder en biedt het in de hoogtijdagen aan zo'n 250 mensen werk.” Uiteraard heeft hij ook het jaar 1952 in beeld gebracht. “Bij *De Ommelanden* braken toen grote stakingen uit, die maar liefst acht maanden duurden.”

In z'n alleraardigst hoekje staat Drijfholt ook uitgebreid stil bij het jaar 1956, waarin CCF en Domo de stad-Groningse fabriek overnamen. Uiteindelijk wordt *De Ommelanden* het bedrijf *Friesland Dairy Foods*, waarvan de gevolgen op de laatste dag van deze maand zichtbaar worden.

Naast veel wetenswaardigheden heeft de amateur-historicus ook de hand weten te leggen op tientallen foto's. Het naslagwerkje van Drijfholt werd vorige week in een oplage van vijfhonderd stuks gedrukt. Vierhonderdvijftig exemplaren zijn inmiddels verkocht aan (oud)werknemers van De Ommelanden. Wie nog een exemplaar wil bemachtigen, moet er dus snel bij zijn. Na kantoor tijden dan even contact opnemen met Kor Drijfholt (05980-21xxx).

NvhN 1995-09-29

Certificaat FDF doet 95 gulden – overzicht 1995- 2001

NvhN 1995-09-29

Certificaat FDF doet 95 gulden

LEEWARDEN – Friesland Dairy Foods (FDF) heeft gisteren de eerste interne beurs gehouden. De leden-veehouders konden daar certificaten van aandelen FDF Holding onderling verhandelen. Van de 1,1 miljoen certificaten die in omloop zijn, werden er 1844 verhandeld tegen een koers van 95 gulden.

De omzet van de handel was dus niet geweldig. Dat was overeenkomstig de verwachting van de FDF-directie dat de leden-veehouders er vooralsnog voor zullen kiezen de certificaten vast te houden.

01-12-1995????? 1.100.000 uitgegeven van f100.--

29-09-1995 1.844 verhandeld voor f 95.--

01-12-1995 1.844 verhandeld voor f 80.--

26-01-1996 1.756 verhandeld voor f 75.--

27-09-1996 Ruim 500 verhandeld voor f 75.--

29-11-1996 1.310 verhandeld voor f 70.--

31-01-1997 5.974 verhandeld voor f 75.--

28-03-1997 7.288 verhandeld voor f 78.--

30-05-1997 8.360 verhandeld voor f 80.--

01-08-1997 5.380 verhandeld voor f 85.--

26-09-1997 3.098 verhandeld voor f 102.--

07-05-1998 nw uitgifte 300.000 aandelen voor f 122.--

08-09-2001 winst aandeel 18%

Leeuwarder Courant 1995-10-30

ZOH Oosterwolde stopt levering melk

OOSTERWOLDE - De zuivelcoöperatie *Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde is met *Friesland Dairy Foods* in Leeuwarden overeengekomen met ingang van 1 januari volgend jaar de melkleverantie stop te zetten. ZOH levert jaarlijks ongeveer 50 miljoen kilogram melk aan FDF.

Die regeling stamt nog uit de tijd dat ZOH een van de deelgenoten was van de CCF. De CCF is later in *Friesland Dairy Foods* opgegaan. ZOH heeft nog recht op een deel van het eigen vermogen van de CCF - ongeveer f27 miljoen - en als tegenprestatie wordt nog steeds melk aan FDF geleverd. Het bedrag wordt met ingang van januari rentedragend. Aan het eind van 1996 begint de coöperatie in Leeuwarden met het aflossen. De f27 miljoen zal in tien jaar worden uitgekeerd.

ZOH wil de melk van haar boeren, die nu naar FDF gaat, zelf verwerken. Het bedrijf haalt nu jaarlijks ongeveer 60 tot 70 miljoen kilogram melk van bedrijven uit de buurt van Leipzig. Dat was een aantrekkelijke overeenkomst, want de melkprijzen in de voormalige DDR waren laag. Die prijs gaat evenwel langzamerhand omhoog.

Bovendien had ZOH een overeenkomst met de voormalige fabriek *De Nijverheid* in Staphorst voor het verwerken van de tankmelk van haar boeren. *De Nijverheid* is echter een fusie aangegaan met de coöperatie *Ons Belang*, eveneens in Staphorst, en die fabriek wil de melk van De Nijverheid-boeren - ongeveer 34 miljoen kilogram - wel terug hebben. Het contract met de ZOH loopt een dezer dagen af.

Het verlies van de melk van de ZOH komt *Friesland Dairy Foods* niet slecht uit. De grootste noordelijke coöperatie heeft namelijk min of meer een ledenstop ingevoerd. Boeren uit het zuiden en westen van het land die een boerderij overnemen van een lid van FDF, kunnen lid van de coöperatie worden. Voor veehouders die een akkerbouwbedrijf overnemen geldt dat niet. FDF overweegt nu de ledenstop weer ter discussie te stellen en eventueel de mogelijkheid te openen voor '*nijboeren*' om toe te treden. Zij gaan nu naar andere fabrieken, ook naar particuliere als *Nestlé* en *De Kievit*.

Leeuwarder Courant 1995-11-14

Onverwacht forse winstval *Friesland Dairy Foods* **Resultaat nu f 15 miljoen**

LEEWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Dairy Foods* (FDF) in Leeuwarden, het voormalige *Friesland Frico-Domo*, behaalt dit jaar een aanzienlijk lager resultaat dan vorig jaar. De directie verwacht een winst van f 15 miljoen. Vorig jaar werd nog een saldo behaald van f 40 miljoen. Het ontwikkelen van nieuwe markten is duurder uitgevallen dan werd voorzien. Bovendien zit de lage dollarkoers de onderneming dwars.

In september maakte FDF een winst over het eerste half jaar bekend van f 9,7 miljoen. Dat was weliswaar 11 procent hoger dan over de eerste helft van 1994, maar die groei werd voor een belangrijk deel veroorzaakt door een belastingvoordeel. Toen hield de directie nog rekening met een hoger resultaat dan f 40 miljoen.

De investeringen in Polen en in Midden- en Oost-Europa zijn hoger geweest dan was begroot. Door de trage afwikkeling van de registratie van produkten in met name Polen kwam FDF daar later op de markt dan was voorzien. Vlak voor de zomer kwam die registratie rond en in die tijd is het niet verstandig om met reclamecampagnes te beginnen, aldus woordvoerder Peter den Oudsten. De acties werden twee maanden opgeschort. FDF is overigens niet van plan het expansiebeleid in Midden- en Oost-Europa te wijzigen.

De directie had ook verwacht dat de melkprijs in ons land meer zou dalen dan nu het geval is geweest. „Een halve cent meer kost ons al gauw f 10 miljoen-“, aldus Den Oudsten. De daling van de subsidies op de export van produkten naar landen buiten de Europese Unie speelt FDF ook parten. In september besloot Brussel de subsidie op condens aanmerkelijk te verlagen. Daardoor liep het concern f 4 miljoen aan inkomsten mis. De verlaging van de restitutie was een gevolg van het redelijk overeind blijven van de melkprijs in Nederland. „Brussel reageert daar onmiddellijk op“, aldus de woordvoerder.

Leeuwarder Courant 1995-11-16

Ook MAP CMU

Bernhard Bijvoet hoofddirecteur Campina

LEEWARDEN - Bernard Bijvoet uit Gemonde wordt de nieuwe hoofddirecteur van de zuivelcoöperatie *Campina-Melkunie* in Zaltbommel. Hij volgt op 1 december Wim Overmars op. Bijvoet was eerder directeur bij *Friesland Dairy Foods*, waar hij na verschil van inzicht opstapte. Aanvankelijk zou Chris van den Berg de nieuwe man bij Campina worden. Hij trad enkele maanden geleden in dienst om zich in te werken. De raad van commissarissen van het concern heeft echter besloten het dienstverband met Van den Berg te beëindigen „omdat er onvoldoende waarborgen zijn om tot een succesvolle taakvervulling te komen”.

Leeuwarder Courant, 1995-11-18

Ook MAP Veemarkt

Het ‘grand gala’ van onze Nederlandse zuivelgiganten

(KAF EN KOREN – WILLEM STEGENGA)

DE GROTE Nederlandse zuivelcoöperaties hebben zich deze week weer eens op een ouderwetse manier gepresenteerd. Lange tijd leek het goed het te gaan met Friesland Dairy Foods in Leeuwarden, heel redelijk met Campina-Melkunie in Zaltbommel en heel magertjes met Coberco in Zutphen. Deze week hebben ze tot op zekere hoogte weer een lijn getrokken die hen terugbrengt tot het niveau van de grauwe middelmaat. De winstval van FDF, de merkwaardige manoeuvres in de directie van Campina en de paniekerige reacties van Coberco, riepen de euforie van ‘hoe groter, hoe beter’ even een halt toe.

De winstval van Friesland Dairy Foods met 60 procent sprong het meest in het oog. FDF zette zich daarmee niet alleen te kijk, ook de destijds zo opgetogen economen gingen af als om gieter. Economen staan op ons netvlies gegrift als de braafste jongetjes van de klas, die altijd bereid waren een puntje op het potlood van meester te slijpen. Ze zaten ook altijd vooraan, want ze konden zo goed leren.

Friesland Frico Domo voorspelde in september dat de winst dit jaar zou groeien naar f 40 miljoen. Deze week werd bekend dat het saldo niet hoger dan f 15 miljoen komt. Internationale ontwikkelingen zouden voor de val hebben gezorgd. Dat is ten dele juist, want het is natuurlijk niet het hele verhaal.

Je kunt je geen miljoenen vergissen in investeringen in Polen.

De Polen kun je het ook niet helemaal aanrekenen dat zij door het verhogen van hun importheffingen en het traag registreren van produkten, de winst zo hebben doen kelderen. Polen is een aardig gebied voor FDF, met leuke mogelijkheden, maar voor een wereldwijd opererend concern is het niet meer dan een van de vele landen waar men actief is.

De verlaging van de subsidie op export van produkten buiten de Europese Unie is evenmin een onverwachte tegenvaller. Brussel reageert met zijn subsidieverstrekking de laatste tijd enorm alert. Zodra de prijs buiten de EU aantrekt pakt de Europese Commissie de kraan vast.

En terecht, want het gaat om belastinggeld en daar moetje zuinig mee omspringen. Niet dat dat in Brussel altijd gebeurt, maar daar waar het kan doet men het wel. Dat was bekend, dat kon je vantevoren inschatten.

De val van de dollar is een ander verhaal. Die viel niet te voorzien. Een exporterende zuivelonderneming als FDF verliest dan al gauw miljoenen. Als er echter f25 miljoen aan de verkeerde kant van de streep terecht komt, is dat te veel eer voor de koers van de dollar. Een bijkomende factor is wel dat de winst die in de beide vestigingen in Djakarta wordt gemaakt wat moeilijk is over te hevelen naar ons land. Indonesië wil dat dat geld in eigen land blijft. Ook die handicap kan niet als grote boosdoener worden opgevoerd. Daar zijn constructies voor te bedenken.

Een groot deel van de problemen bij FDF is terug te voeren op de merkwaardige gang van zaken in de eigen Fries-Groningse -kaasdivisie. FDF besloot in het onbestorven verleden de kaasfabriek van Kolderveen te sluiten. Daar werd foliekaas gemaakt. Het concern heeft daar goede afzetmogelijkheden voor, maar moet die kaas nu voor een flinke prijs inkopen bij de concurrentie.

FDF besloot ook de fabriek in Oosterzee te sluiten. De apparatuur werd voor 'slitersprijs' verkocht aan een andere fabriek. De machines draaien daar nu als een lier. FDF koopt nu de kaas, die van die band komt, weer in. Daar hangt een prijskaartje aan. Van 'slitersprijs' is geen sprake.

Wat jammer nu voor de eigen economen die een week of zeven geleden nog betoogden dat de winst zo florissant zou worden. Wat jammer ook voor de puntjeslijpers van Rabo en Robeco die in maart nog voorspelden dat de winst van f40 miljoen in twee jaar naar f91 miljoen zou gaan. De boeren moesten maar zoveel mogelijk aandelen kopen. Sneu ook voor de beste jongetjes van de klas van de Fryslân Bank en van Van Lanschot. In april nog voorspeld dat de winst van FDF tegen het einde van de eeuwwisseling zou oplopen naar f100 miljoen. Tip van de bank voor de aandeelhouders: „Een degelijke belegging met toekomstmuziek, die op de middellange termijn tevens een aantrekkelijk dividendrendement biedt’ .

De boeren die op 28 september de aandelen verkochten aan hun FDF-collega's voor f5 onder de nominale waarde leunen nu tevreden achterover. Ze zijn niet meer dan f75 waard. Er is één troost. Niets is zo veranderlijk als de zuivel. Het tij kan spoedig keren. Ook bij FDF waar men de zaak ondanks alles beter op de rails heeft dan een paar jaar geleden. Het is alleen jammer voor de mensen die in de fabrieken in eigen land werken. De vakbonden maken zich daar terecht ongerust over en hebben volgende week een gesprek met de directie.

Bij *Campina-Melkunie* wordt wat zenuwachtig met directieleden geschoven. Niet dat zoiets ongebruikelijk in de zuivel is, maar bij dit concern gaat het toch wel heel vreemd. Toen een paar jaar geleden Bernard Bijvoet werd aangetrokken was de algemene verwachting dat hij op den duur hoofddirecteur Wim Overmars zou opvolgen.

Nou nee, want in maart lijfde het bestuur Chris van den berg in. Hij werd als kroonprins binnengehaald. Hij kreeg een inlooptijd van een paar maanden, want niet elke directeur is zo maar in staat een zuivelonderneming met een coöperatieve structuur te leiden. Van den Berg ging deze week door de zijdeur af. Bijvoet wordt nu alsnog de baas bij *Campina-Melkunie* Zuiveldirecteuren hebben soms plotseling merkwaardige perspectieven.

Coberco zit al een tijdje in de hoek waar de klappen vallen. Een kat in het nauw, enzovoorts... Terwijl het Europese Hof van Justitie zich nog buigt over de status van het uitteeregeld - boeren

moeten dat betalen als zij de coöperatie de rug toekeren - schaft Coberco dat plotseling af. Wacht nu maar even op die uitspraak, denk je dan. De druk van de leden is kennelijk te zwaar geweest. Je geeft als bestuur al gauw meer toe dan je lief is, wanneer je positie niet al te sterk is.

Leeuwarder Courant 1995-12-13

***Friesland Dairy Foods* kan zaak uittreegeld lang rekken**

LEEUWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Dairy Foods*, de vroegere *Friesland Frico-Domo*.²² kan het terugbetalen van uittreegeld nog jaren rekken. Die conclusie trekt de Leeuwarder advocaat, Paul Mazel, uit de uitspraak van het Europese Hof van Justitie in Luxemburg. FDF heeft destijds miljoenen ontvangen van boeren, die hun lidmaatschap opzegden. Van hen hebben vijftig een procedure aangespannen. Zij hebben samen f3 miljoen aan de coöperatie betaald. In de jaren tachtig hebben ongeveer negenhonderd boeren in ons land grote coöperaties als FDF, *Coberco* in Zutphen en *Campina-Melkunie* in Zaltbommel verlaten. Zij hebben samen f45 miljoen aan uittreegeld betaald. Slechts een klein deel van hen heeft een procedure aangespannen. Degenen, die dat niet heeft gedaan en het proces heeft afgewacht, vist naar alle waarschijnlijkheid achter het net. Voor hen geldt vermoedelijk dat de zaak is verjaard.

Friesland Dairy Foods beraadt zich nog op de situatie. „De uitspraak van het Hof in Luxemburg geeft geen eenduidige helderheid”, aldus woordvoerder Peter den Oudsten.

Mazel vindt dat de uitspraak in elk geval heeft aangegeven dat uittreegeld niet bijdraagt aan de doelstellingen van het Europese landbouwbeleid. „Daar ben ik heel tevreden over. Buitensporig hoog uittreegeld en een lange opzegtermijn staan zelfs haaks op die doelstellingen. De vraag is nu: wat is buitensporig hoog? Het betalen van 10 procent van het in een jaar ontvangen melkgeld, is volgens mij buitensporig. FDF kan dat betwisten en dus de zaak rekken”.

In beginsel wordt de affaire terugverwezen naar het Leeuwarder gerechtshof. Dat kan de kwestie opnieuw voorleggen aan de Europese Commissie. Die commissie kan vervolgens wederom het Hof in Luxemburg om een uitspraak vragen. Die route kan nog eens vijf jaar duren. Daarmee zou de lengte van het proces op vijftien jaar uitkomen.

Het begin ligt in 1985. Zuivelcoöperaties hadden toen nog het systeem dat boeren die de fabriek wilden verlaten, uittreegeld moesten betalen. FDF, *Coberco* en *Campina-Melkunie* betaalden in die jaren aanzienlijk minder melkgeld uit dan een groot deel van de andere coöperaties en particuliere fabrieken. Voor tal van boeren was dat aanleiding om over te stappen. In de loop van de laatste jaren hebben de zuivelcoöperaties het uittreegeld aanzienlijk verlaagd of afgeschaft.

In mei 1985 spanden zes boeren in Aldeboarn, die FDF vaarwel hadden gezegd, een proces aan tegen het betalen van uittreegeld. Zij werden aanvankelijk door de Leeuwarder rechtbank in het ongelijk gesteld. Ze gingen in beroep bij het gerechtshof in Leeuwarden. Op die zitting stelde hun raadsman Mazel voor, de affaire door het Hof in Luxemburg te laten beoordelen. Dat voorstel werd overgenomen. Op 21 februari van dit jaar behandelde dat hof de zaak. Daar bleek dat de Europese Commissie uittreegeld strijdig vond met het Europees Verdrag.

²² Het gaat hier om uittreegelden betaald in de jaren 80 aan *Frico-Domo*, toen *Noord-Nederland* geheten

Op 12 september adviseerde de advocaat-generaal van het Europese hof, de Italiaan G. Tesauro, het rechtsorgaan in Luxemburg, de boeren in het gelijk te stellen. Het Hof heeft gisteren dat advies voor een deel overgenomen, maar ook aanvullende bepalingen gesteld.

Leeuwarder Courant 1995-12-14

Hogere vertrekpremie *Friesland Dairy Foods*

LEEUWARDEN - De vakbonden hebben gisteravond met de zuivelcoöperatie *Friesland Dairy Foods* een akkoord bereikt over een hogere premie voor personeel dat vrijwillig vertrekt. In de komende jaren zullen naar schatting nog drie- tot vierhonderd banen worden geschrapt. De regeling is beter dan kantonrechtters doorgaans beslissen, aldus de bonden.

Tot 45 jaar ontvangt een vertrekkende werknemer een maandsalaris per dienstjaar, tot 50 jaar wordt dat anderhalf maandloon en boven de 50 jaar twee maandlonen per dienstjaar. Voorts komt er een compensatie voor het variabel loon en de ziektekostenpremie. Lukt het niet een passende functie te vinden, dan wordt er binnen het concern werk gezocht. Het salaris mag dan niet meer dan 20 procent lager zijn. Het gat met het huidige salaris wordt vijf jaar lang gedicht door het bedrijf. De vakbonden hebben zitting in een centrale commissie, die geschillen zal beoordelen. De bonden zullen het resultaat met een positief advies aan de leden voorleggen.

Nieuwsblad van het Noorden, 1995-12-14

Nieuw sociaal plan bij FDF

GRONINGEN - De vakbonden FNV en CNV en het zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (FDF) hebben overeenstemming bereikt over een sociaal plan bij kleinere reorganisaties. Vertrekregelingen met bijbehorende tegemoetkomingen zijn nu exact vastgelegd, terwijl ook is afgesproken dat werknemers gedurende een jaar begeleiding kunnen krijgen bij het vinden van een andere functie.

“Het is belangrijk dat de procedures zijn vastgelegd,” vindt **R. Algra**, bestuurder van de Voedingsbond CNV. “Het sociaal plan voor de grote reorganisatie uit '92 liep midden dit jaar af en daarna bemerkte je toch dat er steeds kleine aanpassingen werden gedaan.”

Hij en zijn FNV-collega **L. Fortuin** zijn content met het bereikte resultaat. Ze vinden beiden belangrijk dat het vaste werk ten koste van het uitzendwerk gehandhaafd blijft.

Nieuwsblad vh Noorden, 1995-12-22

FDF begint een bedrijf in Peru

LEEWARDEN - *Friesland Dairy Foods* begint in Peru, in de omgeving van Lima, een zuivel-fabriek. De melk hiervoor komt van lokale melkveehouders. Het bedrijf krijgt een verwerkings-capaciteit van 35 miljoen kilo melk, voldoende voor een bescheiden zuivelfabriek.

De fabriek gaat voornamelijk lang houdbare melk en drinkyogurt produceren. Ook nu al ver-koopt *Friesland Dairy Foods* zijn produkten onder de naam *Bella Holandesa* via een verkoopor-ganisatie in Peru. In de eerste helft van 1997 moet het Peruaanse bedrijf operationeel zijn. Over de benodigde investering wil *Friesland Dairy Foods* niets zeggen.

Leeuwarder Courant 1995-12-23

Twee Provinciën Workum lid af van FDF

WORKUM - De zuivelcoöperatie *Twee Provinciën* in Workum is geen c-lid meer van *Friesland Dairy Foods*. Het lidmaatschap stelde weinig meer voor, aldus het bestuur van *Twee Provinciën*. Beide ondernemingen varen hun eigen koers. De contracten tussen beide coöperaties blijven be-staan, de verstandhoudingen zijn ook goed. De besturen zullen jaarlijks minstens één keer samen de gang van zaken in de noordelijke zuivel bespreken.

1996

Leeuwarder Courant 1996-01-09

Cao-prikactie bij zuivelconcern FDF in Leeuwarden

LEEWARDEN - Werknemers van het zuivelconcern Friesland Dairy Foods (FDF) hebben vanmiddag bij de hoofdvestiging in Leeuwarden een prikactie gehouden. Hiertoe was 's ochtend in pamfletten opgeroepen. De werknemers willen dat het concern alsnog met de vakbonden afspraken maakt over onder andere aangepaste arbeidsvoorwaarden voor oudere werknemers en een spaarloonregeling. Het concern zegt dat hiervoor geen geld is.

De huidige cao is voor werknemers van FDF nadelig uitpakkt, doordat een aantal bedrijfsregelingen werd vervangen door landelijke afspraken. De boze werknemers beroepen zich er echter op dat bij het afsluiten van de cao is afgesproken voor de werknemers van FDF aanvullende regelingen te treffen.

Leeuwarder Courant 1996-01-10

Friesland Dairy Foods reorganiseert in Leeuwarden

LEEWARDEN - Zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (FDF) bereidt een reorganisatie voor bij het grootste bedrijfsonderdeel, productie lang houdbaar in Leeuwarden. Daar zal een nog onbekend aantal van de negenhonderd arbeidsplaatsen komen te vervallen. Vooral het middenkader en de administratieve diensten kunnen met minder mensen toe.

Sinds augustus is het organisatiebureau Koers uit 's Hertogenbosch bezig met een onderzoek, dat moet leiden tot een aanpassing van de organisatie, aldus concernwoordvoerder Peter den Oudsten. Het bedrijfsonderdeel, waar onder andere Friese Vlag koffiemelk, Choq, kindervoeding en lang houdbare melk wordt gemaakt, moet goedkoper produceren. Bovendien moet er beter en sneller ingespeeld kunnen worden op veranderende markten. Kleinere series van produkten met een hogere toegevoegde waarde worden belangrijker dan bulkprodukten, aldus Den Oudsten.

Volgens Den Oudsten zal FDF er alles aan doen om gedwongen ontslagen te voorkomen. „We proberen gedwongen ontslagen tot het uiterste te voorkomen. Dat hebben we in het verleden gedaan en dat zullen we ook nu doen.”

De reorganisatie past in een cultuuromslag, die volgens het bedrijf noodzakelijk is. „Grotere groepen werknemers moeten meer verantwoordelijkheid krijgen. Dat is een proces van jaren, dat langzaam zal worden ingevoerd. De contouren ervan staan overigens nog niet eens op papier. Pas volgende maand of in maart hebben we duidelijkheid”, aldus Den Oudsten.

De woordvoerder wijst erop dat „ons bedrijf in beweging blijft. De rustige tijden van vroeger keren niet terug. We moeten flexibeler worden en de cultuur moet veranderen. Dat vraagt de markt,” aldus Den Oudsten.

Bestuurder Loes Fortuin van de Voedingsbond FNV zegt dat „als er zo'n bureau wordt ingeschakeld, je op je klompen kunt aanvoelen dat er ook banen verloren gaan.” Volgens haar is dat door

de directie aanvankelijk ontkend. „Er zou geen bezuinigingsdoelstelling zijn, maar deze week bleek het tegendeel.” Fortuin is verantwoordigd over de manier waarop de leiding met haar personeel omgaat. „De zorgvuldigheid wordt met voeten getreden.”

Leeuwarder Courant 1996-01-21

ook MAP Superheffing-2

LEI: Kostprijs van melk moet verder omlaag

Boeren met minder dan 55 koeien moeten er een baan bijzoeken

MARUM - Gespecialiseerde melkveehouderijbedrijven moeten in de toekomst flink blijven groeien als ze de internationale concurrentie willen overleven. Boeren met minder dan 55 koeien kunnen hun heil beter zoeken in een deeltijdbaan buiten het bedrijf of natuurproductie. Dat bepleitte Aalt Dijkhuizen, hoogleraar bedrijfseconomie aan de Landbouwniversiteit Wageningen, gisteren in Marum. Daar verzamelden zich vierhonderd boeren op de jongerendag van *Friesland Dairy Foods*.

Het pleidooi voor voortgaande schaalvergroting houdt verband met de flinke daling van de melk-prijzen in de 21ste eeuw. Naar verwachting zal een liter melk vijftien cent minder opbrengen. Boeren moeten daarom hun kostprijs verlagen om nog een inkomen over te houden. Dat kan door met dezelfde arbeid en produktiemiddelen nog meer melk te produceren, heeft Dijkhuizen uitgerekend.

Hij is optimistisch over koplopers die nu al negentig koeien melken. Zij hebben een gemiddelde kostprijs van 74 cent. Die kan verder omlaag als boeren uitbreiden tot een veestapel van 100 tot 120 koeien meteen produktie van ruim 7000 liter per koe per jaar. Bezuinigen op arbeid kan volgens de hoogleraar als boeren tijd investeren in een efficiënter management van het bedrijf.

Voor boeren met gemiddeld 55 koeien is zo'n strategie niet realistisch, voorspelt de econoom. Zij kunnen hun kostprijs van 94 cent omlaag brengen door de produktie per koe te optimaliseren. Tot de toppers zullen deze gemiddelde boeren nooit behoren, maar een noodgreep naar tweede takken zou niet nodig zijn. Deze boeren „moeten uit het bestaande bedrijf halen wat er in zit”, denkt Dijkhuizen.

Een derde categorie melkveehouders kan volgens Dijkhuizen in de toekomst geen inkomen meer halen uit melk alleen. Dat zijn de boeren met 35 koeien. Hun kostprijs van f 1,23 is niet meer concurrerend te maken. De meerwaarde op hun bedrijven valt te halen uit ecologisch boeren, regionaal herkenbare produkten, of een baan erbij.

De aanwezigen reageerden sceptisch op de suggesties van Dijkhuizen voor het behoud van de agrarische inkomens. Bestuursvoorzitter Arie Aalberts en directievoorzitter André Olijslager van *Friesland Dairy Foods*, onderschreven de noodzaak om de kostprijs te verlagen. Nederlandse melkveehouders moeten zich nu al voorbereiden op de concurrentie met landen als Nieuw-Zeeland, waar de kostprijs van een liter melk op een kwartje ligt.

De koplopersvisie van de topmannen van *Friesland Dairy Foods* leidt tot een halvering van het aantal boeren in Nederland binnen tien à vijftien jaar. De politieke macht van boeren zal daarom

van ondergeschikt belang worden. Aalberts stelde daarom een strategische alliantie voor met andere grootgrondbezitters, zoals de vereniging Natuurmonumenten. Hij zei zich te willen inzetten voor het behoud van de natuurwaarden die er nog zijn. Het terughalen van oude waarden is naar zijn mening onrealistisch.

Aalberts waarschuwde de jonge boeren ervoor zich door de drastische veranderingen die de volgende eeuw zal brengen, terug te trekken op het eigen bedrijf. Olijslager praatte de sceptici weinig moed in. „De GATT bedreigt de zuivelproductie in de EU. Maar onze merkpositie is een uitstekende verdedigingslinie. Het Verre Oosten is al tien jaar een groeimarkt. De melkconsumptie neemt daar nog steeds toe.” De export naar Midden- en Oost-Europa is voor het zuivelconcern een tijdelijke zaak.

Leeuwarder Courant 1996-02-14

Dertig banen weg bij Friesland Dairy Foods

LEEWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Dairy Foods* in Leeuwarden wil de komende twee jaar dertig banen schrappen in de sector lang houdbare produkten. Het productiepersoneel zal dit keer niet de dupe van de reorganisatie worden. De arbeidsplaatsen, die verdwijnen, gaan uitsluitend ten koste van het middenkader, de administratieve en technische diensten.

De sanering vindt plaats op de afdelingen waar Choq, Friesche Vlag koffiemelk, kindervoeding en langhoudbare melk worden geproduceerd. Totaal werken daar ruim achthonderd mensen. Sinds augustus is het organisatiebureau Koers uit Den Bosch al bezig na te gaan hoe dit onderdeel van het concern goedkoper en beter kan werken. Gedwongen ontslagen zullen vermoedelijk worden voorkomen.

Volgens de concernleiding past de reorganisatie in de cultuuromslag van het bedrijf. Meer mensen moeten meer verantwoordelijkheid krijgen. In de betreffende afdelingen moet beter kunnen worden ingespeeld op de veranderende markt. Die vraagt vaak kleinere series van produkten met een hogere toegevoegde waarde. „Er moet een betere afstemming komen met de afnemers”, aldus woordvoerder Peter den Oudsten.

Volgens Loes Fortuin van de Voedingsbond FNV kan het natuurlijk verloop voor de opvang van de mensen zorgen die straks hun baan kwijtraken. In beginsel heeft ze niet zoveel problemen met deze reorganisatie.

De business-unit lang houdbaar wordt opgedeeld in vijf operationele werkeenheden waar de mensen meer verantwoordelijkheden en afwisselender werk krijgen. „Het werk wordt er leuker door”, zegt Fortuin. De werkeenheden worden ondersteund door een centrale unit, waarin de afdelingen financiën, logistiek, kwaliteitsbeheer, personeelszaken, onderhoud en produktvernieuwing worden ondergebracht.

Het instemmen van de vakbond met deze operatie hangt nog wel af van de voorwaarden die de directie stelt en de beloning die voor de nieuwe functies gaat gelden. De mensen moet meer doen. Fortuin houdt nog even een slag om de arm, want de adviesaanvraag aan de ondernemings-

raad, waarin een en ander staat, is nog niet ingediend. „Het mag beslist niet zo zijn dat de zwakken uit de boot vallen”.

Nieuwsblad vh Noorden 1996-03-08

Voedingsbond FNV dreigt Friesland Dairy Foods met rechter

LEEWARDEN/GRONINGEN - De Voedingsbond FNV dreigt *Friesland Dairy Foods* (FDF) met een rechtszaak als het zuivelconcern niet tijdig informatie verschaft over het percentage flexibele werkkrachten. In de zuivel-cao is afgesproken dat per vestiging maximaal 10 procent uitzendkrachten mogen worden ingezet, die bovendien volgens de zuivel-cao moeten worden uitbetaald. De bond vermoedt dat FDF een hoger percentage inleenkrachten heeft.

De bond stelt het concern een ultimatum: voor 11 maart moet FDF alle gevraagde informatie over flexibele arbeidskrachten leveren, anders gaat zij naar de rechter. Bovendien verlangt de bond toezeggingen dat eventuele afwijkingen van de CAO-afspraken worden rechtgezet. Bij *Friesland Dairy Foods* heeft men verbaasd gereageerd op het dreigement. Een woordvoerder van het bedrijf staat voor een raadsel. “Wij hebben wel degelijk informatie verstrekt. Het percentage uitzendkrachten ligt op 10 tot 11 procent. Het lijkt allemaal op de gebruikelijke stemmingmakerij zoals die wel vaker heerst rond CAO-onderhandelingen.” zo meent de woordvoerder van FDF.

Dat uitzendkrachten worden onderbetaald is volgens de woordvoerder helemaal een lachertje. “Wij zijn voor uitzendkrachten zo ongeveer de best betalende onderneming in het Noorden,” aldus de woordvoerder.

Bestuurder L. Fortuin van de Voedingsbond zegt van FDF gegevens te hebben gekregen, maar die zijn volgens haar niet controleerbaar. Volgens de gegevens van FDF telt het concern 10,3 procent uitzendkrachten. Fortuin denkt dat met de juiste rekenmethode een percentage van minstens 13 zichtbaar wordt. Ze houdt bovendien vast aan haar veronderstelling dat FDF de uitzendkrachten te weinig betaalt.

Nieuwsblad vh Noorden 1996-03-13

Slecht jaar FDF-bedrijven in Drenthe en Groningen

Van onze redacteur economie Jan Kiewiet

GRONINGEN/LEEWARDEN – De fabriek van dagverse zuivelproducten van *Friesland Dairy Foods* (FDF) in Groningen heeft een slecht jaar achter de rug. Het resultaat was, aldus de FDF-directie in het jaarverslag over 1995, onbevredigend. De verkoopprijzen stonden onder druk als gevolg van een heftige concurrentie op de Nederlandse markt van melkproducten. Maatregelen worden in het jaarverslag (nog) niet aangekondigd om de resultaten te verbeteren.

Het zuivelconcern besloot een aantal jaren geleden de productie van dagverse producten te concentreren in de stad Groningen. De fabriek in het Friese **Warga** werd gesloten en in de Groninger vestiging werd roer een kleine zestig miljoen gulden geïnvesteerd. Het vervoer van de melkproducten naar onder meer de supermarkten werd een tijdje geleden uitbesteed en overgenomen door het transportbedrijf Salvesen.

Tegenvallend was vorig jaar ook het resultaat van *Domo Food Ingredients* in Beilen. Hogere grondstoffen konden niet af nauwelijks worden doorberekend in de prijzen met als gevolg dat de (winst)marge verminderde. In Beilen worden onder meer grondstoffen, halffabricaten en eindproducten gemaakt die worden verwerkt in kinder- en dieetvoeding. Uitstekend wist daarentegen *Union de Jong* in Marum zich te handhaven op de internationale markt van boter- en boterolieproducten. Het resultaat was, aldus de FDF-directie, zeer bevredigend.

Half november had FDF al in een tussentijds bericht laten weten dat het resultaat over 1995 bij lange na niet in de buurt zou komen van de prognoses. In september sprak de top van het zuivelconcern nog de verwachting uit dat de nettowinst minimaal 40 miljoen gulden zou bedragen. In november moest het bedrijf melden dat het resultaat niet meer dan ruim f 15 miljoen zou zijn. Uiteindelijk, zo blijkt nu uit het jaarverslag, is er vorig jaar 17 miljoen gulden verdiend. In 1994 was dat nog f 40 miljoen. Voor dit jaar rekent het concern op een stijging van de nettowinst.

Hoofdoorzaken van de dramatische winstval vorig jaar waren de kosten die gemaakt moesten worden om nieuwe markten te ontwikkelen en de stijgende grondstofprijzen op de wereldmarkt. Bovendien werd ook FDF vorig jaar geconfronteerd met een gedaalde dollarkoers en de harde gulden waardoor de export onder druk kwam te staan en de marges terugliepen. Interne kostenbesparingen en hogere volumes - het concern verkocht vorig jaar 6,5 procent meer - konden dat onvoldoende compenseren. De grondstofkosten in het buitenland stegen met 40 miljoen gulden, terwijl door de (negatieve) ontwikkelingen op de internationale valutamarkten het bedrijfsresultaat met 60 miljoen gulden daalde. Het bedrijfsresultaat kwam in 1995 uit op ruim f 126 miljoen (1994: f 171,1 miljoen). Het dividend per aandeel is vastgesteld op twee gulden.

Nieuwsblad vh Noorden 1996-03-14

Onderzoek toekomst FDF-bedrijf Groningen

Van onze redacteur economie Jan Kiewiet

GRONINGEN/LEEWARDEN – *Friesland Dairy Foods* (FDF) onderzoekt de toekomstmogelijkheden van de fabriek van dagverse zuivelproducten in Groningen. Bekeken zal worden of er mogelijkheden zijn om de fabriek winstgevend te laten draaien. Niet uitgesloten is dat andere zuivelconcerns zal worden gevraagd een aandeel in het bedrijf te nemen. Ook andere verliesgevend onderdelen van het noordelijke zuivelconcern zijn onderwerp van studie. Wanneer het onderzoek in Groningen wordt afgerond, is volgens topman A.A. Olijslager van FDF nog niet bekend. Hij zei dit gisteren in een toelichting op het jaarverslag over 1995.

De fabriek in Groningen kwam vorig jaar in de rode cijfers terecht. Een verliescijfer van tien miljoen gulden circuleert, maar dat bedrag wil FDF niet bevestigen. Wel stelt het concern in het jaarverslag dat het resultaat over 1995 'onbevredigend' was. De verkoopprijzen van dagverse zui-

velproducten stonden vorig jaar onder (zware) druk. Supermarktketens en inkoopcombinaties eisen grote kortingen en dat heeft een zeer nadelig effect op de marges van het Groninger bedrijf.

FDF is overigens een van de kleinere spelers op de Nederlandse markt van melkproducten. In Groningen werken ruim driehonderd mensen. De productie van dagverse zuivelproducten werd een paar jaar geleden in Groningen geconcentreerd. Een fabriek in het Friese **Warga** werd gesloten en in Groningen werd voor zo'n zestig miljoen gulden geïnvesteerd. Sluiting van Warga was, aldus Olijslager, een juiste beslissing. "Want je moet er niet aan denken wat de cijfers zouden zijn als we dagverse melkproducten nog op twee locaties zouden maken."

Tegenvallend was vorig jaar ook het resultaat van *Domo Food Ingredients* in Beilen. Hogere grondstofprijzen konden niet of nauwelijks worden doorberekend in de prijzen met als gevolg dat de (winst)narge naar beneden ging. In Beilen worden onder meer halffabricaten en eindproducten gemaakt die worden verwerkt in kinder- en dieetvoeding.

Vooraf externe oorzaken hebben volgens de FDF-top tot gevolg gehad dat de nettowinst vorig jaar is gedaald tot 17 miljoen gulden (1994: f40 miljoen). Ongeveer hetzelfde bedrag dat het concern ook verdiende voordat een aantal jaren geleden diep in de organisatie werd gesneden. Een aantal fabrieken werd gesloten en 1300 werknemers verloren door deze reorganisatie hun baan. De harde gulden, grote aanloopverliezen in Oost-Europa en de afbouw van subsidie in de Europese Unie zijn, aldus Olijslager, aan te voeren voor de teleurstellende resultaten die vorig jaar moesten worden genoteerd. Afgezet tegen een omzet van ongeveer vier miljard gulden noemde hij een nettowinst van f17 miljoen "veel te laag".

Nieuwsblad vh Noorden 1996-03-21

Directeur Stolk – FDF – treedt af midden in roerige tijd

Het rommelt binnen het zuivelconcern *Friesland Dairy Food*. De resultaten vallen tegen, er is intern beraad over hoe het verder moet en ineens stapt een directeur op.

LEEWARDEN - Directielid G.Kolk is met onmiddellijke ingang uit de directie van Friesland Dairy Foods Holding (FDF) gestapt. Het zuivelconcern laat in een persbericht weten dat het gaat om "verschillen van inzicht over het te voeren beleid". Een toelichting op het conflict wil FDF niet geven. Volgens het bericht zou het aftreden na onderling overleg zijn gebeurd. Stolk werkte sinds 1 juni 1993 bij de onderneming.

FDF maakt momenteel een roerige periode door. Na een ingrijpende reorganisatie moet het concern nu stabiliseren. Vorige week maakte het concern de jaarcijfers over 1995 bekend. De winst viel tegen: het resultaat lag ruim de helft onder dat van vorig jaar.

Het vertrek van Stolk is de tweede persoonlijke verandering in de zuivelindustrie in korte tijd. Medio november verbrak *Campina Melkunie*, een grote zuivelcoöperatie in Zaltbommel, opeens het dienstverband met haar beoogd directeur C. van den Berg. Als verklaring gaf het bedrijf toen dat er "onvoldoende waarborgen" zouden zijn voor een succesvolle taakvervulling door de aankomend directeur. Van den Berg werkte toen pas amper vier maanden bij Campina.

De Voedingsbond FNV heeft gisteren voor de rechtbank in Leeuwarden geëist dat het zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (FDF) de zuivel-cao nakomt en overleg hierover niet verder frusteert.

Het gaat de vakbond om drie punten. Zo mag het percentage variabele arbeidskrachten niet hoger zijn dan 10 procent, moet het bedrijf uitzendkrachten volgens de cao betalen en wil de bond twee keer per jaar inzage in het personeelsbestand van FDF.

Van het percentage flexibele werknemers mag het bedrijf alleen afwijken na overleg met de bonden. Momenteel ligt het percentage structureel boven de 10 procent zonder dat hierover overleg heeft plaatsgevonden. Het concern heeft uitnodigingen om hierover te praten volgens de bond niet geaccepteerd. FDF zegt gebruik te maken van veel uitzendkrachten om bij verdere reorganisaties gedwongen ontslagen te voorkomen.

Het concern vindt de stap naar de rechter van de Voedingsbond onbegrijpelijk, hypocriet en onbehoorlijk. FDF stelt dat de bond vier jaar heeft toegekeken bij het hoge percentage flexibele arbeidskrachten zonder hier iets tegen te doen. De vakbond stond het oogluikend toe en komt nu ineens met een kort geding op de proppen. FDF zou altijd bereid zijn geweest om informatie over de verdeling van arbeidsplaatsen te geven.

Het concern erkende het lager uitbetalen van uitzendkrachten, maar zag hiervoor ook ruimte in de cao. Het eerste jaar kan het bedrijf werknemers, als een soort aanloop, lager inschalen. Volgens de vakbond geldt dit alleen voor mensen met uitzicht op een vaste dienstbetrekking, de FDF echter past deze afspraak ook toe op uitzendkrachten.

De kiem van het conflict ligt bij de reorganisatie van het zuivelconcern enkele jaren geleden. Met de vakbond was toen afgesproken dat als FDF tijdelijke plaatsen moest opvullen, dat met uitzendkrachten mocht gebeuren. Ook als dat aantal boven de in de cao bepaalde grens van 10 procent kwam. Nu de reorganisatie achter de rug is, vindt de bond dat het maar eens afgelopen moet zijn met het aanhouden van een reservoir uitzendkrachten.

Uitspraak 1 april.

Leeuwarder Courant 1996-03-23

Friesland Dairy Foods verzeilt in ingewikkeld potje stratego

Tekst loopt niet goed

KAF EN KOREN WILLEM STEGENGA

DE ZUIVELCOOPERATIE *Friesland Dairy Foods* is verzeild geraakt in een ingewikkeld potje stratego. De verhoudingen met de vakbonden zijn weer eens verziekt. Het personeel staat op scherp. Dat gaat ten koste van de sfeer en uiteindelijk van het rendement. Vorig jaar schreef de directie nog in haar jaarverslag dat “er op vele fronten op een verfrissende wijze inhoud wordt gegeven aan de ondernemingsdoelstellingen”. Dit jaar bleef dat achterwege.

In het grootste zuivelconcern van het Noorden is een paar jaar geleden flink het mes gezet. André Olijslager werd aangetrokken om de onderneming uit te rusten voor de toekomst. Hij nam ingrijpende maatregelen, die ten koste gingen van tal van banen. De zaak werd opgesplitst in betrekkelijk zelfstandig opererende bedrijfseenheden.

1 Het instellen van bedrijfseenheden heeft tot verkokering geleid. De samenhang ontbreekt. Heel simpel: een afnemer vraagt een fikse hoeveelheid koffiemelk. De bedrijfseenheid die dat product maakt, is door de voorraad heen. Oproepkrachten worden van huis gehaald om koffiemelk te maken. Later blijkt bij een andere eenheid nog om partij te staan, uitzendkrachten worden een nieuwe doelgroep. Als je die nu voor het hoofd stoot, haal je ze straks, als ze een vaste baan hebben, als lid niet binnen. De directie maakte daar handig gebruik van.

De bonden heten het een tijdlang op zijn beloop. In hun achterhoofd speelde natuurlijk dat je als vakbond in de zuivel geen ledenwinst meer boekt. Het aantal leden wordt alleen maar kleiner, want de grote drie saneren voor het vaderland weg. **Uit.....die groot genoeg was geweest om de afnemer te bedienen. Het bureau Koers te Den Bosch werd ingehuurd om de zaak door te lichten.**

2 Vandaar ook dat de bonden zich wierpen op de bezoldiging van die krachten. Een enkeling kon in de laagste loongroep worden geplaatst, maar het merendeel moest toch een trapje hoger worden ingeschaald. Schaal 1 komt nauwelijks nog voor in de zuivel.

De vakbonden besloten op hun manier te werk te gaan. Met de cao in de hand. De uitzendkrachten werden speerpunt. In de top werd het aantal echter nauwelijks bijgehouden. Dat gebeurde op het niveau van de bedrijfseenheid. Een duidelijk beeld kregen de bonden nauwelijks.

3 De directie slaat nu terug. Ze wil dat er onder die schaal 1 een nulschaal komt voor de uitzendkrachten. Dan verdienen ze een pietsje meer dan het minimumloon. *Friesland Dairy Foods* staat in het Noorden al bekend als een van de beste betalers van uitzendkrachten, zei woordvoerder Peter den Oudsten onlangs. Die eer mag ook wel naar een ander. Dat is geen prestige-zaak.

3 Geen wonder dat de cao-onderhandelingen thans muurvast zitten. Er komt wellicht nauwelijks loonsverhoging, hooguit een studie naar een groot samenvattend geheel. De directies roepen al een hele tijd van de daken dat de zuivel-cao zo riant is.

4 Het blijft niet bij roepen. Zuivelaars hebben de laatste twee jaar hun loon al niet omhoog zien gaan. Ze zien om zich heen vreemde dingen gebeuren. De cultuur van de bedrijfseenheden heeft er namelijk toe geleid dat de managers in hun poging om winst te behalen en om zelf te overleven - ook op dat niveau duurt geen enkele baan automatisch tot het pensioen - speuren naar gaten. Kostenbesparing staat soms nog hoger genoteerd dan winst maken. In de laatste paar jaar heeft de Nederlandse zuivel de personeelsuitgaven met 15 prout verminderd, aldus CNV'er Rindert Algra. Dat zie je in geen andere branche.

5 Die bazen van de bedrijfseenheden moeten binnenkort hun plan voor de lange termijn bij Olijslager inleveren. Als je dan kunt zeggen dat je een deel van je mensen uit de zuivel-cao hebt getakeld en hebt neergelaten in de goedkopere cao van bijvoorbeeld het kaaspakhuispersoneel, dan valt daar goede sier mee te maken. Je moet je dan niet verwonderen dat de motivatie bij de mensen wegvloeit. Dat kost ook een poepje, maar daar hoeft je in het plaatje-voor-de-toekomst geen rekening mee te houden. Een kwestie van latere zorg.

6 Het kort geding dat de Voedingsbond FNV deze week tegen de directie heeft aangespannen over het te hoge tal uitzendkrachten, is dan ook geen incident. Het past in het lange-termijn-beleid, zij het van de vakbeweging. Immers nog altijd hangt er de oekaze van Olijslager boven de onderneming, dat in de eerst komende jaren nog veel meer banen moeten verdwijnen en dat er

kritisch zal worden gekeken naar verliesgevende onderdelen. De vakbeweging heeft al vast een signaal afgegeven, of het geding nu wordt gewonnen of niet.

Harm Schelhaas heeft bij zijn afscheid van het **Produktschap** voor Zuivel de branche een veer in de broek gestoken. „Wij hebben de sterkste zuivelondernemingen ter wereld en ook de beste managgers van de wereld.” Feit is dat met name de grote coöperaties *Friesland Dairy Foods*, *Coberco* en *Campina-Melkunie* nog steeds flinke problemen kennen. Als Schelhaas gelijk heeft, is het met de zuivelconcerns elders slecht gesteld.

7En de boer, die de basis vormt van deze coöperatie, hij ploegt voort. Dit jaar en volgend jaar heeft hij een garandeerde melkprijs, die het gemiddelde vormt van de hoogst uitbetalende fabrieken. Zij het dat de kleintjes niet worden meegeteld, als ze hoog op de ranglijst staan. Ook een kwestie van kostenbesparing.

Hij heeft, zelfs al lid van ledenraad, niet eens bericht gehad dat er weer een directeur is uitgevloegen. Dat krijg je, als je een coöperatie 'vervennootschap'. Korte lijnen, slagvaardig beleid, weet je wel. „Der komme aloan mear direkteuren, dy't molke as grúnstof beskógje", klaagde deze week een boer van het zuivelconcern.

Nieuwsblad vh Noorden 1996-03-23

BijZaken

Toeval (1)

Het kan geen toeval zijn. Vorige week moest het noordelijk zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (FDF) melden dat de winst over 1995 was ingezakt en teruggevallen naar zo'n 17 miljoen gulden. Ruim f23 miljoen minder dan het bedrag dat een jaar eerder nog werd verdiend. Incidentele factoren waren volgens de concertop de oorzaak van de winstval. En het bekende rijtje externe factoren, waarop de bedrijfsleiding dus geen invloed kon uitoefenen, passeerde daarna de revue.

En dan gaat het natuurlijk weer om zaken als de sterke positie van de gulden, de zwakke dollar en de wereldmarktprijzen. Maar niet alles viel daarop af te wentelen. Daarvoor was het verschil met het glorieuze winstcijfer van 1994 (f40 miljoen) ook te groot. Oost-Europa, en dan vooral Polen, bleek in 1995 ook nogal wat geld gekost te hebben. Om precies te zijn 16 miljoen gulden moest het concern extra op tafel leggen om de zuivelmarkten in dat land een beetje te ontwikkelen. Een forse misschatting die vorige week nog niet, maar in de loop van deze week wel personele gevolgen gehad.

Toeval (2)

De woorden zijn bekend en nietszeggend. Voor de persdienst van FDF deze week geen reden om ze niet te gebruiken. Een citaat uit het persbericht: “Verschillen van inzicht over het te voeren beleid hebben geleid tot het vertrek van concerndirecteur C. Stolk.” Stolk was binnen de FDF-directie verantwoordelijk voor het ontwikkelen van de concernstrategie. In die hoedanigheid had hij ook alles te maken met het openbreken van de Poolse markt voor de produkten van het noordelijk zuivelconcern.

Dat heeft miljoenen meer gekost dan de bedoeling was en het is daarom niet moeilijk een relatie te leggen met het plotselinge van Stok. Hij was het trouwens ook die een paar weken geleden de centrale ondernemingsraad van FDF onaangenaam verraste met de mededeling dat het niet on-

mogelijk is dat het concern in de toekomst 'bepaalde bedoelingen heeft met de fabriek van dag-verse zuivelproducten in Groningen.' Vorige week bevestigde topman A.A. Olijslager min of meer die woorden door te zeggen dat er in Groningen een onderzoek aan de gang is. Gekeken zal onder meer worden of er partners zijn te vinden die willen participeren in de zwaar verliesgevende fabriek. Voorlopig opereert Groningen nog in concernverband; de heer Stolk niet meer. Zijn collega's in de directie hadden met hem dus ook 'bepaalde bedoelingen' (jh)²³

Nieuwsblad vh Noorden 1996-04-02

Rechter: FDF moet meer betalen aan uitzendkrachten

LEEWARDEN - Zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (FDF) moet de uitzendkrachten volgens de CAO betalen. Dat betekent dat verscheidene ingehuurde krachten volgens een hogere loonschaal moeten worden betaald. De president van de rechtbank in Leeuwarden heeft dat gisteren bepaald in een kort geding dat de Voedingsbond FNV tegen de zuivelgigant had aangespannen.

De president deed geen directe uitspraak over de kern van het conflict: het aantal flexibele arbeidskrachten dat FDF in mag zetten. Volgens de FNV mag het zuivelconcern niet meer dan de in de CAO afgesproken 10 procent inzetten. Momenteel is dat volgens de bond minimaal 13 procent.

De moeilijkheid is dat de CAO op 1 april is afgelopen. Daarom kon de president op formele gronden geen uitspraak doen over het toegestane percentage. Over de looneis kon hij dat wel, omdat afspraken daarover automatisch doorlopen na afloop van een CAO-periode.

De rechtbankpresident is van mening dat beide partijen zich moeten houden aan de in de cao gemaakte afspraken over de inzet van flexibele arbeidskrachten. Zodra een nieuwe CAO van kracht is, moet het concern zich aan het geldende percentage houden.

Bestuurder L. Fortuin van de Voedingsbond FNV is erg blij met de uitspraak. "Impliciet heeft de rechtbank gezegd dat FDF zich vanaf het begin van de nieuwe CAO aan deze afspraak moet houden. Als ze dat niet doet kan ik meteen weer naar de rechter stappen." Ook is ze erg blij dat de looneisen voor de uitzendkrachten zijn ingewilligd. "Dat haalt een hoop irritatie op de werkvloer weg."

FDF gaf direct na de uitspraak aan dat zij tijdens de nieuwe CAO-onderhandelingen weer eens goed op die flexibele arbeidskrachten in zullen gaan. "Er staan ons nog een paar reorganisaties te wachten. Dat kun je gemakkelijker doen door een vermindering van het aantal flexibele krachten dan door vaste mensen weg te sturen. Dat moet de bond zich realiseren," aldus een woordvoerder van het zuivelconcern.

23 Mogelijk economieredacteur J. Kiewiet (ZHN)

Nieuwsblad van het Noorden, 1996-05-07

Vietnamese fabriek van FDF geopend

GRONINGEN Friesland Dairy Foods (FDF) heeft vandaag een nieuwe zuivelfabriek in Vietnam in gebruik genomen. De fabriek, waarin FDF een meerderheidsbelang heeft, opereert onder de naam *Vietnam Foremost Dairy Company*. De fabriek vergde een investering van 30 miljoen dollar. Binnen een aantal jaren moet de omzet zijn opgelopen tot 60 miljoen dollar. Het bedrijf biedt nog dit jaar werk aan 350 mensen.

Vietnam Foremost Dairy Company produceert, verpakt en verkoopt gesuikerde condensmelk en yoghurt dranken. Bintenkort wordt ook langdurig houdbare melk op de markt gebracht. De fabriek in de buurt van de hoofdstad Ho Chi Minh City is een van de modernste melkverwerkende bedrijven in Vietnam. Bij de opening van morgen was president-commissaris A. Aalberts van FDF aanwezig.

Leeuwarder Courant 1996-05-24

Melkprijs van FDF vanmorgen op 76,66 cent gezet

LEEWARDEN -De melkprijs van de zuivelcoöperatie *Friesland Dairy Foods* is vanmorgen door het bestuur bepaald op 76.66 cent per kilogram. Dat is bijna 2 cent minder dan een jaar eerder toen er een prijs werd betaald van 78.65 cent. De prijs is het rekenkundige gemiddelde van de vijf hoogste melkverwerkende bedrijven in ons land. FDF verwerkte 1.8 miljard kilogram melk met een vetgehalte van 4,454 procent (4.495) en een eiwitgehalte van 3,476 procent (3,468). Boven de melkprijs krijgen de leden nog 0,32 cent per kilogram als dividend over hun aandelen.

Leeuwarder Courant 1996-05-30

Vakbond FNV keurt cao in zuivel goed

LEEWARDEN - De leden van de Voedingsbond FNV hebben schoorvoetend het bod van de werkgevers geaccepteerd. "Te weinig om ja tegen tegen, maar net te veel om voor te staken", aldus de bond. De zuivelaars krijgen er op 1 juli 2 procent bij, juli volgend jaar nog eens 1 procent en op 1 januari een eenmalige uitkering van f450. De prijscompensatie moet daarvoor worden ingeleverd. De CNV-leden hebben zich ook in die trant uitgesproken.

De bond voert bij *Friesland Dairy Foods* actie om uitzendkrachten, die in het verleden te karig zijn beloond, op te roepen om een aanvulling op hun destijds genoten loon aan te vragen. Die actie vloeit voort uit een uitspraak van de Leeuwarder rechtbank. De rechter vindt dat tal van uitzendkrachten in het recente verleden te laag zijn ingeschaald.

Nieuwsblad vh Noorden 1996-06-20

Antonie Zoomers jongste topman in historie van Avebe

Van onze redacteur economie Jan Kiewiet

VEENDAM - Hij heeft in elk geval op één belangrijk punt een voorsprong op zijn voorganger. Ir. Antonie Zoomers MBA, vanaf begin volgend jaar de nieuwe topman van het Veendammer aardappelzetmeelconcern Avebe en afkomstig van de noordelijke zuivelreus *Friesland Dairy Foods* (FDF), kent het verschijnsel coöperatie. Hij weet dus wat hem te wachten staat in de vergadercircuits - met als hoogste orgaan de ledenraad - die uiteindelijk de dienst uitmaakt bij een concern als Avebe. Voor zijn voorganger ir. Job Poutsma, afkomstig uit de machinebouw, was de coöperatie een nieuw verschijnsel en dat leverde vooral in de eerste maanden van zijn zesjarig regime de nodige misverstanden op.

Friesland Dairy Foods opereert tegenwoordig als een naamloze vennootschap, maar indirect zijn het nog steeds de leden/aandeelhouders ofwel de boeren die de dienst uitmaken.

Antonie Zoomers - bij FDF in de schaduw werkend van topman ir. A.A. Olijslager - trad in 1990 en wel op 32-jarige leeftijd toe tot de top van de noordelijke zuivelgigant. Nu, op 38-jarige leeftijd, is hij de jongste directie-voorzitter uit de ruim honderdjarige geschiedenis van Avebe. Ir. Poutsma was diep in de vijftig toen hij aantrad bij de zetmeelcoöperatie en diens voorganger ir. Ad Mak was ook al de vijftig gepasseerd toen hij het roer in handen kreeg bij het bedrijf dat lange tijd de grootste industriële werkgever van Noord-Nederland was.

Antonie Zoomers kwam uit de wereld van de organisatie-adviseurs voordat hij in dienst trad van FDF in Leeuwarden. Zeven jaar bluste hij voor McKinsey and Company binnenbrandjes in het bedrijfsleven. Niet vreemd overigens dat hij bij McKinsey was terechtgekomen als gekeken wordt naar zijn 'schoolcarrière'. Na het gymnasium / B-opleiding) studeerde hij af als natuurkundig ingenieur. In de Verenigde Staten volgde hij daarna de opleiding tot Master of Business Administration (MBA) aan de universiteit van Chicago. De ideale mix - van techniek en bedrijfskunde - om aan de slag te kunnen bij een bureau als McKinsey.

Bij FDF werd hij eerst belast met de dagelijkse leiding van *Domo Food Ingredients*, de tak van het concern die producten levert voor industriële toepassingen (weiproducten) en vestigingen heeft in Beilen en Bedum. In 1993 kwam hij in de concerndirectie en kreeg ook de nog de door problemen geplaagde divisie Kaas onder zijn hoede. Hard greep Zoomers in die laatste divisie in om het rendement op te krikken; fabrieken werden gesloten en dat kostte enkele honderden banen.

Antonie Zoomers staat hij FDF bekend als toegankelijk en aimabel. Maar bovenal wordt hij genoemd om zijn intelligentie. "Zijn studiecarière wijst daar al op," aldus een woordvoerder van FDF. Haren lag voor hem centraal toen hij aantrad bij FDF - zo mooi tussen Bedum en Beilen - en dat zal ongetwijfeld ook zijn woonplaats blijven. Binnen een halfuur is hij straks in Veendam. Zijn voorganger Job Poutsma kent die route al zes jaar.

Leeuwarder Courant 1996-08-13

Ook MAP Coberco

***Frico*²⁴ stoot fabriek 'dagvers' af aan Coberco**

LEEWARDEN - Zuivelcoöperatie *Friesland Dairy Foods* in Leeuwarden wil de divisie 'dagvers' afstoten. Het concern overweegt de in Groningen gevestigde afdelingen *Frico Melkproducten* en *Frico Versservice* over te doen aan *Coberco* in Zutphen. Bij de betreffende vestigingen in Groningen werken 290 mensen. De vestiging in Groningen blijft bestaan. Of alle personeelsleden ook in dienst blijven is nog een punt van onderhandeling. Medewerkers en vakbonden zijn vanmiddag ingelicht.

Frico verwerkt jaarlijks 120 miljoen kilogram melk voor deze sector. *Coberco* wil haar positie op de markt van dagverse producten versterken. Door de overname van *Frico* stijgt haar marktaandeel van 22 naar 31 procent. De markt voor dagverse zuivel staat onder druk. De gegarandeerde minirumprijs is afgeschaft. Er is bovendien een grote overcapaciteit bij de producenten. *Frico* is verhoudingsgewijs een kleine aanbieder. De directie van *Friesland Dairy Foods* beoordeelt haar huidige positie in dit segment als kwetsbaar. De verhoudingen zijn veranderd als gevolg van de concentratie bij de supermarkten.

De overdracht van dit deel van de *Frico* producten past in het beleid voor de komende jaren, aldus de directie. Het accent van het concern ligt namelijk bij de productie van langhoudbare melkproducten.

Opmerkelijk is dat Gerrit Stolk, die als lid van de conserndirectie verantwoordelijk was voor de vestiging in Groningen, in maart van dit jaar na onenigheid met hoofddirecteur André Olijslager is vertrokken. Stolk had even vantevoren in de ondernemingsraad van de Groninger vestiging gezegd dat het wellicht beter zou zijn dat dat bedrijf, of onderdelen daarvan, werden afgestoten.

Loes Fortuin van de Voedingsbond FNV heeft daar toen verontwaardigd op gereageerd. „Daar wisten de verantwoordelijke businessmanagers niks van. Een rare manier van communiceren”. aldus Fortuin. Sinds het vertrek van Stolk heeft Anthonie Zoomers de vestiging in Groningen in zijn pakket gekregen. Zoomers ,vertrekt binnenkort naar de Avebe.

Bij de presentatie van het jaarverslag op 13 maart van dit jaar zei Olijslager reeds dat er geducht zou worden gekeken naar de vestiging in Groningen. Hij sloot toen een reorganisatie dan wel het zoeken naar een partner niet uit.

Leeuwarder Courant 1996-08-14 – blz.2

Bond vreest verlies 75 banen bij 'Frico'

LEEWARDEN - De vakbonden vrezen dat er bij *Frico Melkproducten* in Groningen 75 van de 290 banen verloren gaan als gevolg van de overname door *Coberco* in Zutphen. Zij voorzien

²⁴ *Frico* hier cursief gemaakt, het gaat hier nl. om de FDF vestiging Groningen.....die mogelijk (?) producten op de markt brengt onder de merknaam *Frico / Friesche Vlag* – zie

voor de gedupeerde werknemers grote problemen, maar ook de mensen die blijven zullen er niet op vooruitgaan. De sociale voorzieningen zijn bij Coberco minder dan bij *Friesland Dairy Foods* (FDF). aldus Harrie Vellenga van de Voedingsbond-FNV.

Coberco heeft wel een sociaal plan, maar kent ook gedwongen ontslagen. Een punt dat tot voor kort in de zuivel nog als vloeken in de kerk werd beschouwd. De mensen die bij FDF buiten de boot vallen worden geholpen bij het zoeken naar ander werk.

CNV-bestuurder Rendert Algra vindt dat het Frico-bedrijf eerst door FDF gesaneerd moet worden eer het bedrijf naar Coberco gaat. “Ik ha it idee dat André Olijslager (hoofddirecteur FDF) dér ek i wol oan wol” Algra zegt dat zonder de verkoop er in Groningen ook had moet worden gesaneerd. Hij is in beginsel niet tegen de overname: “Foar de lange termyn is dit net in minne saak”.

“Onze angst is dat *Friesland Dairy Foods* door de verkoop van het bedrijf onder haar verantwoordelijkheid voor het personeel wil uitkomen”. aldus Vellenga. Dat geldt ook voor de chauffeurs. Die zijn destijds met werkgarantie van FDF overgegaan naar Christian Salvesen.

Coberco heeft het vervoer ook uitbesteed. “Als FDF de zaak nu zonder meer overdoet komt het wel erg gemakkelijk van een probleem af.”

Frico heeft een aandeel van 9 procent van de Nederlandse markt voor consumptiemelk. Coberco van 22 procent en Campina in Zaltbommel van 60 procent. De rest is in buitenlandse handen. *Frico* was al enige tijd op zoek naar een kandidaat. Algra: “Ik hie it idee dat direkteur Gerrit Stolk hjir al in skoftke mei oan 'e gong wie. Dat wie yn maart.” Volgens Algra was toen het bod van Coberco niet hoog genoeg en dat heeft Stolk zijn positie gekost. Nu ligt er kennelijk een beter bod.

Coberco (omzet vorig jaar f3.76 miljard) wordt op de markt, die voor een groot deel wordt bepaald door de grootgrutters, nu een belangrijke tegenspeler. Algra: “Jo moatte reël wêze, mar dêr hie FDF nooit tsjinop kinnen”. FDF (f4.2 miljard omzet in 1995) wil zich meer toeleggen op de lang houdbare producten als koffiemelk en melkpoeder. Coberco wil die tak saneren “en sil dat nu foar FDF minder ferfelend dwaan as sûnder dizze oername. nim ik oen”, aldus Algra

Er zit echter nog een adder onder het gras. Toen in maart bekend werd dat FDF voor Groningen een partner zocht, heeft de ondernemingsraad aangedrongen op een extern onderzoek naar de kansen voor het bedrijf. De directie hield de boot af. De ondernemingsraad heeft het conflict voorgelegd aan de Ondernemerskamer, die nog geen uitspraak heeft gedaan. De raad wil die nu via een kort geding boven tafel krijgen.

Niet alleen bij de *Frico* in Groningen zullen banen sneven, maar ook bij Coberco, aldus Vellenga. Coberco zit midden in een reorganisatie, die honderden banen kost. Het bedrijf maakt dagverse producten in Arnhem. Nijkerk en Enschede. De laatste fabriek gaat binnenkort dicht. De productiecapaciteit in ons land is voor deze markt te groot.

In Groningen wordt jaarlijks 120 miljoen kilogram boerenmelk verwerkt. Of FDF daar na de overname nog melk zal laten verwerken is volgens Rob kan Dongen van Coberco nog niet bekend.

Frico Melkproducten van Fries speerpunt tot afdankertje

(COMMENTAAR – WILLEM STEGENGA)

LEEWARDEN - Het afstoten van de fabriek voor dagverse melkproducten in Groningen markeert het einde van een tijdperk. Frico, onder welke merknaam melk, yoghurt en via de consument bereikt, was lange tijd het vlaggeschip van agrarisch Friesland. De voorgenoemen verkoop aan concurrent *Coberco* markeert de ondergang van wat eens de trots was van de Friese zuivel.

Ooit was de drinkmelk van Frico het speerpunt van de Friese zuivel, eigenlijk het eerste echte bindmiddel. Frico was een begrip, niet altijd in de meest gunstige zin bij de boeren, maar wel bij de consument. Wie in de jaren vijftig een flesje chocolademelk bestelde, zei: „Doch my mar in fleske Frico”. Ook al wist je vantevoren dat je *Chocomel* kreeg, je vroeg ‘Frico’. Als de overname van deze tak van *Friesland Dairy Foods* slaagt, dan zal die naam allicht na verloop van tijd verdwijnen. Frico is, wat de melk betreft, verworpen tot een afdankertje van de grote zuivelcoöperatie.

De Frico is voortgekomen uit de *Friesche Coöperatieve Zuivel Export Vereeniging*. De club werd op 12 januari 1898 opgericht en had tot doel de zuivelproducten van de aangesloten fabrieken te verkopen. Eerst waren dat Achlum, Akkrum, Bartlchiem, Dronrijp, Gytsjerk en Marssum. Later groeide dat aantal naar 52 zuivelcoöperaties. Toen was al voor de naam Frico gekozen.

Al die zuivelfabriekjes hadden hun eigen melkinrichting. Dat wil zeggen: ze produceerden naast boter en kaas drinkmelk, karnemelk en 'supengroattenbrij'. Die producten kwamen in bussen en werden via de melktappers met de 'brijkarre' aan de vrouw gebracht.

Op een gegeven moment veranderde het afzetpatroon. De melkfles en het rekje deden hun intrede. Voor de kleine Friese fabrieken was het ondoenlijk om daar een eigen productielijn voor in te richten. De Frico besloot een centrale melkinrichting te bouwen. Een glorieus moment voor de exportvereniging. Niet alleen de melkinrichtingen bij de eigen deelgenoten verdwenen, ook die van de zogenaamde vrije fabrieken werden gesloten. De hele melk-, papen vlaproductie voor Friesland en wijde omgeving werd voortaan in één fabriek geconcentreerd.

Dat werd **Warga**. Niet omdat daar in het eind van de vorige eeuw de eerste Nederlandse zuivelcoöperatie was ontstaan, maar veeleer omdat de melk van de boeren uit de omgeving tbc.-vrij was. Men had daar de ziekte onder controle gekregen.

De fabriek in Wergea kreeg bovendien de 'vererende' opdracht voor de melk een prijs te realiseren die hoger was dan wanneer de deelgenoten er kaas van hadden gemaakt. Dat lukte. Wergea leverde dus een positieve bijdrage aan de melkprijs van de boeren. Productie van consumptiemelk was jarenlang een lucratieve bezigheid.

Aanvankelijk zette de *Frico* de melk af bij de Friese fabrieken, waar de melktappers dan vervolgens hun producten weer vandaan haalden.

Later volgde de rechtstreekse levering aan de melktappers, die ondertussen melkboeren waren geworden en in een nog later stadium melkmannen, om vervolgens als SRV'ers door het leven te gaan.

Wergea bleef de melkfles lang trouw en de melkboeren eveneens. Tot het moment dat melk ook haar intrede deed in de supermarkten. Eerst werd die boot afgehouden, maar uiteindelijk veranderde de Frico ook haar strategie en werd melk in pakken in het assortiment opgenomen.

In 1982 ging de Frico een fusie aan met de Drents-Groningse coöperatie Domo. Dat concern beschikte ook over een melkinrichting en wel in Groningen. Wergea en Groningen bleven vooralsnog naast elkaar bestaan. Dat bleef ook het geval, toen Frico-Domo in 1990 fuseerde met de Coöperatieve Condensfabriek Friesland in Leeuwarden.

Een paar jaar geleden trad er een drastische wijziging op. Mede door het wegvallen van de minimumprijs (eind 1994) voor drinkmelk waren beide bedrijven veel meer dan voorheen overgeleverd aan het vrije spel van de marktkrachten. Vooral buitenlandse ondernemingen begonnen de consumptiemelkmarkt met goedkope aanbiedingen te bestoken. Het resultaat verrslechterde. De directie besloot Wergea in 1994 te sluiten en de productie te concentreren in Groningen, waar voor f25 miljoen geïnvesteerd zou worden.

Na het eerste jaar werd al een deel van productie aan derden uitbesteed. De flessen vla waren sindsdien niet meer echt van Frico. Desondanks daalde het resultaat verder en bleven de vooruitzichten somber. De Frico had zich al wat teruggetrokken uit de consumptiemelk. In 1990 werd 14,7 procent van de melk bestemd voor dat doel, in 1995 was dat nog slechts 8 procent, Het oordeel van de directie over dat jaar was vernietigend: „Zowel volumes als marges stonden onder zware druk als gevolg van de concurrentie op de Nederlandse markt voor dagverse producten”.

Nadat vorig jaar de condensfabriek *De Ommelanden* in Groningen werd gesloten, wordt nu de melkinrichting afgestoten. *Friesland Dairy Foods* heeft zich daarmee uit ‘stad’ teruggetrokken. Met overnamekandidaat *Coberco* zijn eerder wel fusiebesprekingen gevoerd. Die liepen echter op niets uit.

Er werd toen bij gezegd dat er op deelterreinen mogelijk zou kunnen worden samengewerkt. Dat is nu aan de orde. De consument zal zich nauwelijks verbazen. Die zag in de winkel al geruime tijd dat melkproducten van *Coberco* aanzienlijk goedkoper werden aangeboden dan die van de Frico.

Nieuwsblad van het Noorden, 1996-08-15

'Friesland' bouwt in China zuivelfabriek

LEEUWARDEN - Het noords lijke zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (FDF) bouwt in de Chinese stad Tianjin een zuivelfabriek. Samen met een Chinese partner zijn plannen ontwikkeld voor een melkfabriek die een verwerkingscapaciteit zal krijgen van 15 miljoen liter melk per jaar. FDF krijgt een belang van 70 procent in het bedrijf dat onder meer steriele melk gaat produceren en in de toekomst, afhankelijk van de marktontwikkelingen, een capaciteit kan krijgen van zo'n 60 miljoen liter.

FDF is al een aantal jaren via verkoopkantoren actief in China. Vanuit de FDF-vestiging in Hongkong werd tot dusver steriele melk in flessen en melkpoeder naar China geëxporteerd. De fabriek in Tianjin zal volgend jaar in de gebruik worden genomen.

Nieuwsblad vh Noorden 1996-08-16

Schikking FFD met 220 uittreedboeren

LEEWARDEN - De noordelijke zuivelcoöperatie *Friesland Dairy Foods* wil een schikking treffen met de 220 boeren die sinds 1985 de coöperatie hebben verlaten. Zij hebben toen gemiddeld f 50.000 aan uittreegeld moeten betalen. Zestig boeren hebben die maatregel aangevochten en voor een deel hun gelijk gekregen bij het Hof van Justitie in Luxemburg. Die zestig hebben een vordering ingediend bij FDF om hun geld terug te krijgen. Het gaat daarbij om f 3 miljoen.

Mr. P. Mazel, de raadsman van de boeren, heeft na de uitspraak van het Europese Hof gezegd dat FDF de procedure nog jaren kan rekken. De coöperatie zou de uitspraak van het Hof nog op tal van punten kunnen aanvechten, omdat er geen eenduidige helderheid is geschapen', aldus woordvoerder P. den Oudsten eind vorig jaar.

Door een schikking voor te stellen wil *Friesland Dairy Foods* echter schoon schip maken en de affaire als afgedaan beschouwen. De boeren gingen destijds weg vanwege het lage melkgeld dat zij toen kregen. De uitgetreden veehouders kunnen volgens FDF dat deel van het uittreegeld terugkrijgen dat meer is dan 5,5 procent dan het melkgeld dat de afgelopen vijf jaar gemiddeld is uitbetaald.

Leeuwarder Courant 1996-08-16

OR FDF: Zoek ook naar andere kopers 'Frico' Groningen

LEEWARDEN – De ondernemingsraad, van de Frico Melkproducten in Groningen wil dat de directie eerst kijkt naar alternatieven eer het bedrijf wordt overgedaan aan Coberco. Gisteren is in overleg met de vakbonden besloten daar op korte termijn op aan te dringen. Zoals gemeld wil *Friesland Dairy Foods* de fabriek voor dagverse melkproducten verkopen aan Coberco.

De ondernemingsraad verwacht dat ook supermarktketens en transportondernemer Christian Salvesen belangstelling voor de fabriek hebben. Bovendien wil de raad weten waarom het bedrijf niet zelfstandig, kan voortbestaan.

Leeuwarder Courant 1996-09-03

Friesland Dairy Foods mikt voor groei op lang houdbare zuivel

Zaivekoöperatie *Friesland Dairy Foods* stopt met de productie van dagverse zuivel in Groningen. Het accent komt te liggen op lang houdbare producten, waarvan het concern een beter rendement verwacht. Directeur Marco Spits en voorzitter Arie Aalberts laten hun licht schijnen over deze omschakeling.

Door Willem Stegenga

LEEWARDEN – Friesland Dairy Foods (FDF) heeft de knoop doorgehakt De dagverse producten gaan eruit. Het bedrijf in Groningen, dat deze producten maakt, wordt hoogstwaarschijnlijk overgedragen aan Coberco in Zutphen. FDF gaat zich toeleggen op lang houdbare zuivel. Voorzitter **Arie Aalberts** heeft de boeren uitgelegd waarom. “In dagvers zijn wij de zwakste, in langhoudbare de sterkste.” Lang houdbare producten worden het speerpunt van het beleid. daar wordt flink in geïnvesteerd.

Marco Spits, directeur van de bedrijfseenheid *Friesche Vlag* van FDF, is er heilig van overtuigd dat het een succes wordt. De onderneming gaat zich richten op dat deel van de markt dat wordt beheerst door tweeverdieners en andere consumenten, die gemak prefereren boven de dagelijkse gang naar melkboer en supermarkt. Hij denkt dat daar op den duur ook de groei zit.

Er moeten evenwel eerst enige hobbels worden genomen. Melk, vla en karnemelk die je gerust weken buiten de koelkast kunt bewaren, staan vooralsnog niet hoog aangeschreven. Spits: “Ze hebben het imago van lage kwaliteit in plastic flessen en ze zijn voor 85 cent te koop. Ze zijn ook niet lekker. Er zit een kookmaakje aan.” Om dat te veranderen moest er bij FDF wat gebeuren. Spits: „Voor ons waren lang houdbare producten in het buitenland altijd al een speerpunt. Tot voor kort hebben wij er in eigen land weinig aan gedaan. Wij hadden wel de technologie in Leeuwarden ontwikkeld, maar die werd gebruikt voor het buitenland.”

Spits: “Wij hebben een nieuw proces ontwikkeld met als uitgangspunt de voedingswaarde van dagvers over te brengen in lang houdbare producten. Bovendien mocht de smaak niet of nauwelijks afwijken. Een test van de nieuwe lang houdbare producten heeft uitgewezen dat 60 procent van de consumenten geen verschil proefde. 20 procent vond dagvers lekkerder en 20 procent zei dat van lang houdbaar. De producten die onder de naam 'Domo lang lekker' op de markt worden gebracht kunnen zes maanden naast de koelkast worden bewaard. Spits: „De mensen geloven dat niet en dus hebben wij op de pakken gezet dat ze vier maanden kunnen worden bewaard. Het is een succes. In een jaar zijn wij met 30 procent gegroeid. Dat is ten koste van dagvers gegaan. Wij hebben nu volle melk, halfvolle melk en vla in dat assortiment. Daar is kortgeleden karne melk bijgekomen en wij gaan het nog verder uitbreiden. Het hele verpakket komt er onder. Wij gaan er ook mee naar Duitsland en de technologie zal ook in Griekenland worden toegepast.”

FDF had al lang houdbare producten in het assortiment. Onder andere Domo-melk in blauwe pakken. Die afzet riep jaarlijks met 30 procent terug. Ook op die producten is nu de nieuwe technologie toegepast. “Dat werkt heel goed.” De blauwe pakken zijn verdwenen, de flessen met gesteriliseerde melk krijgen een 'upgrading'

De voorgenomen overname door Coberoo van de fabriek voor dagverse melk van FDF in Groningen zal er vrijwel zeker toe leiden dat de merknaam Frico voor melkproducten verdwijnt. Coberco zal die allicht nog even handhaven, maar na verloop van tijd zal ze toch haar eigen naam gebruiken. Overnames in andere branches hebben dat bewezen. FDF zal Frico als merknaam handhaven voor haar kaasassortiment.

In de supermarkten en zeker bij de melkboer zijn de melkproducten die rechtstreeks bij de boerenverwerkers vandaan komen, bezig aan een opmars. Spits: „Voor niches zal er altijd een markt blijven. Ik denk evenwel dat die boerenproducten ten koste gaan van vers en niet van langhoudbaar.”

Voor de veranderde technologie voor lang houdbare producten heeft FDF in Leeuwarden flink geïnvesteerd. Hele lijnen moesten worden omgebouwd. Daar kwam bij dat ook de productie en vooral de presentatie van *Friesche Vlag* koffiemelk aan een drastische renovatie toe was. Zo kwamen er flesjes met een hersluitbare dop en karafjes. Een succes? Spits: “Laat ik het zo zeggen: wij verkopen meer koffiemelk in karafjes dan Nutricia gewoon koffiemelk verkoopt. De markt voor koffiemelk loopt jaarlijks met 7 procent terug. wij hebben dat tot 3 procent weten te beperken.”

Aanvankelijk werden die karafjes door derden gemaakt. FDF heeft die productie nu in eigen huis gehaald door de aankoop van een speciaal ontwikkelde machine. Daarop worden straks ook bekertjes geproduceerd voor melk, vla en Choq. De innovatie van het bedrijf in Leeuwarden zal niet leiden tot meer personeel. Vorig jaar is een reorganisatie aangekondigd waarbij twintig tot dertig arbeidsplaatsen, vooral voor het middenkader, zullen vervallen. Die afdanking gaat door.

Nieuwsblad vh Noorden 1996-09-03

Geding afgeblazen: FDF wil eisen OR Frico Groningen

GRONINGEN - De ondernemingsraad (OR) van Frico melkproducten in Groningen ziet af van het kort geding dat deze week zou plaatsvinden tegen de moedermaatschappij *Friesland Dairy Foods* (FDF). De OR-eis dat de vraag over de op handen zijnde overname door Coberco niet door de centrale ondernemingsraad, maar door de lokale OR in Groningen behandeld moet worden, is door FDF ingewilligd. Ook aan de tweede eis dat een externe deskundige de levensvatbaarheid van Frico Groningen gaat onderzoeken, is tegemoet gekomen. “Plannen omtrent Groningen horen thuis in Groningen,” aldus OR-voorzitter Ciska Voornhout.

FDF wil de in Groningen gevestigde afdelingen Frico Melkproducten en Frico Versservice overdoen aan het oostelijke zuivelconcern Coberco. FDF beschouwt haar huidige positie in de dagverse sector als te kwetsbaar. De markt voor dagverse zuivel staat onder druk door de afschaffing van de gegarandeerde minimumprijs en een grote overcapaciteit bij de producenten.

Het Friese zuivelconcern wil de komende jaren het accent leggen bij de productie van lang houdbare melkproducten zoals melkpoeder, koffie- en condensmelk. Coberco ziet nog wel kansen op de markt voor dagverse producten en wil daarom haar positie op deze markt versterken.

Bij Frico in Groningen wordt jaarlijks 120 miljoen kilogram melk voor de dagverse sector verwerkt. Er werken 290 mensen en gevreesd wordt dat door de overname enkele tientallen banen verloren gaan. In het ergste scenario wordt uitgegaan van het verlies van ruim zeventig banen.

Nieuwsblad vh Noorden 1996-09-05

Resultaten *Friesland Dairy Foods* fors beter

LEEUWARDEN/GRONINGEN – Voor dit jaar verwacht het noordelijke zuivelconcern *Friesland Dairy Food* een winst die boven het niveau ligt van de tegenvallende 17 miljoen gulden die vorig jaar werd verdiend. Op topniveau heeft het bedrijf inmiddels - na het vertrek van twee directeuren - orde op zaken gesteld.

Het noordelijke zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (FDF) heeft in het eerste halfjaar van 1996 een netto winst behaald van f 13,2 miljoen tegen f 9,7 miljoen in dezelfde periode vorig jaar. De stijging van de winst is vooral het gevolg van betere prestaties van de melkverwerkende bedrijven in Nederland. Over heel 1996 verwacht FDF eveneens een stijging van de winst. Vorig jaar viel de winst tegen en werd 17 miljoen gulden verdiend.

Het resultaat van buitenlandse deelnemingen was bevredigend. De opening van de fabriek in Vietnam en de verkoop van zuivelproducten in dit Aziatisch land verliepen volgens plan. FDF heeft minder last dan verwacht van de verhoogde concurrentiedruk binnen Europa bij de verkoop van kaas. De omzet van dagverse producten, zoals melk en yoghurt, bleef gelijk. De export vanuit Nederland was beter dan verwacht.

Het zuivelconcern zet de strategie voort om meer melkproducten op de markt te brengen, waarvan de winstgevendheid minder gevoelig is voor externe factoren als valuta, restitutiebeleid en handelsakkoorden. Het gaat dan om Kollumer kaas, Slankie smeerkaas en ingeblikte melkproducten. In dat verband wil FDF de fabriek van dagverse melkproducten in Groningen verkopen aan Coberco. Als gevolg van de zware concurrentie lijdt die fabriek al jaren verlies. De vakbonden vrezen dat enkele tientallen banen in Groningen verloren gaan.

FDF heeft inmiddels het vertrek van twee directieleden - G. Stolk en ir. A. Zommers - opgevangen door een aantal benoemingen. Drs. L.M.F. Dahlhaus (50) is benoemd tot vice-voorzitter van de conserndirectie. Tot dusver bekleedde hij diverse functies binnen het concern. Zo was hij voor FDF actief in Nigeria en Indonesië. Vanaf 1992 is hij al lid van de conserndirectie en verantwoordelijk voor Friesland International, waarin de buitenlandse bedrijven van de onderneming zijn ondergebracht.

Met ing. D. Tamminga (49) en B. Kats (43) zal hij de directie voeren over de Nederlandse activiteiten van de zuivelreus. Eerder was G. Stolk hiervoor verantwoordelijk, maar hij stapte in maart van dit jaar op wegens een verschil van mening met de rest van de directie over onder meer de toekomst mogelijkheden van de FDF-fabriek in Groningen. Ir. Zommers is benoemd tot algemeen directeur van het aardappelzetmeelconcern Avebe in Veendam. Tot vice-president van Friesland International is dr. Fooo Swee Leng (50) benoemd. Hij zal met een nog te benoemen nieuwe man de directie vormen van deze internationale tak van het bedrijf. Voorzitter van de directie blijft A.A. Olijslager.

Leeuwarder Courant 1996-09-10

Friesland Dairy Foods met melkprijs in de top

LEEWARDEN - Friesland Dairy Foods (FDF) is met haar melkprijs in de top van het onderzoek van het weekblad Boerderij geëindigd. Volgens het blad betaalde FDF 76,16 cent per kilogram uit. Dat was goed voor de tweede plaats achter de kleine zuivelonderneming Swenty Milk in Born (76,91). De *Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde werd derde met 76,01 cent per kilogram.

Op de ranglijst heeft *Twee Provinciën* in Workum een vijfde plaats (75,59 cent) bemachtigd. Die zuivelonderneming heeft pas een fusie achter de rug met *Huisternoord* in Oudwoude. Die coöperatie eindigde vorig jaar onderaan. *Nestlé-Noord* in Scharsterburg werd met 75,47 cent tiende van de zestien melkverwerkende ondernemingen, vlak voor *De Kievit* uit Meppel (75,43 cent). *Campina-Melkunie* in Zaltbommel (75,17 cent) en *Coberco* in Zutphen (74,91). De rij wordt gesloten door *Cono* in Beemster met 73,88 cent.

Van de leveranciersverenigingen kwam Juliana in Hasselt, die de melk bij ZOH laat verwerken, bovenaan te staan met 77,61 cent, gevolgd door *Klaver Vier* in Donkerbroek - eveneens gelieerd aan ZOH - met 76,36 cent en *Noordoost-Friesland* in Rinsumageest, de leveranciersvereniging van *Huisternoord* met 75,86 cent en Noordmelk in Olterterp met 75,82 cent.

Friesland Dairy Foods liet ondanks de topositie een terugval zien. De boeren krijgen echter een gegarandeerde melkprijs en bovendien nog eens een dividend van f2 per aandeel van f100.

Boerderij: “Wanneer de veehouders dat geld op de bank hadden gezet, hadden ze ondanks de lage rente meer ontvangen”.

De *Zuid Oost Hoek* „is geleidelijk op weg naar de top”. Op praktisch alle punten scoort het bedrijf hoger dan het gemiddelde. De start van *Twee Provinciën* wordt 'hoopgevend' genoemd.

Deze qua grootte vierde coöperatie in ons land “doet het beter dan de optelsom van de drie zelfstandige coöperaties waaruit zij is ontstaan”, aldus de onderzoekers.

Voor het derde achtereenvolgende jaar zijn de melkprijzen gedaald. Ze zitten nu op het niveau van tien jaar geleden. De boeren van Noordoost-Friesland zijn de enigen die meer (0,85 cent) beurden dan een jaar eerder. Toen werden ze door *Huisternoord* uitbetaald, nu door *Twee Provinciën*.

Grote drie zuivelconcerns willen de markt verkavelen

(KAF EN KOREN – WILLEM STEGENGA)

DE DRIE GROTE zuivelondernemingen zijn aan het schuiven en proberen wat uit elkaars vaarwater te blijven. Dat lukt natuurlijk niet helemaal. Er zullen altijd raakvlakken en elkaar overlappende gebieden blijven, kortom sectoren waar de concurrentie welig tiert.

Coberco in Zutphen richt zich op de binnenlandse markt en op Duitsland. *Campina-Melkunie* in Zaltbommel zoekt het heil in eigen land, België en Duitsland met een knipoog naar Groot-Brittannië.

Friesland Dairy Foods in Leeuwarden zit ook in eigen land en de naaste omgeving, maar is daarnaast steeds meer actief in verre oorden als China, Zuidoost-Azië en Zuid-Amerika. Dat zijn thans stabiele landen met een groeiende economie. Dankzij de inbreng van de voormalige CCFriesland heeft FDF ervaring in Verwegistan.

Dat het *Friesland Foods* ernst is met de uitbreiding van het concern in handen buiten de Europese Unie blijkt uit de plannen voor de bouw van een fabriek in China en de start van vestigingen in Vietnam, Peru en Polen. In het bedrijf circuleert nog een lijstje met acht fabrieken waarmee wordt overlegd over overname of over een vorm van samenwerking. Zuid-Amerika heeft op dit moment prioriteit.

Het is natuurlijk een prima zaak dat de grote drie zuivelondernemingen zijn begonnen aan deze lichte vorm van ruilverkaveling. De hevige onderlinge concurrentie heeft de boer al genoeg geld gekost. De zuivelmarkt is verre van rooskleurig. Samenwerking komt dan gemakkelijker tot stand dan wanneer het tij meezit.

Het blijft merkwaardig dat de zuivelindustrie het zo ver heeft laten komen dat de boeren centen per kilogram melk en dus duizenden guldens per jaar minder ontvangen. Ooit heeft de zuivelindustrie gezegd de bulkproducten af te zweren en zich te willen toeleggen op producten met meer toegevoegde waarde.

De Nederlandse zuivel, door velen nog altijd gekwalificeerd als de beste ter wereld, zou producent van specialiteiten worden. Daar lag de winst. De boer heeft er nog weinig van gemerkt op zijn melkafrekening. De vaderlandse zuivel danst nog steeds lustig mee op de golven van de grote ontwikkelingen en ontkomt, ondanks de weidse bespiegelingen over markt en consument, niet aan de betrekkelijke malaise die de branche nu kenmerkt.

Friesland Dairy Foods heeft een voorsprong op de beide andere giganten. Deze semicoöperatie heeft drastisch gesaneerd en kennelijk op zo'n aantrekkelijke wijze dat de vakbonden zouden willen dat de beide andere concerns een identieke bescherming voor hun overtollig personeel hadden opgehoest.

De Voedingsbond FNV voorziet voor *Campina-Melkunie* een 'hete herfst'. Het CNV wil de 75 mensen, die bij de FDF-vestiging in Groningen door de overname van Coberco overbodig worden, laten vallen onder de Leeuwarder voorwaarden opdat ze niet worden overgeleverd aan het vangnet-vol-gaten van Zutphen.

Campina en *Coberco* blijven met hun strategie dicht bij huis. Voor de boer heeft dat tot voordeel dat hij beter in de gaten heeft wat er gebeurt. Dat zou lastig kunnen zijn wanneer er wat mis gaat. Met dat probleem valt te leven. De boeren van deze beide ondernemingen zijn doorgaans gemakkelijk van aard. De competitie met de vrije fabrieken, zoals die in het Noorden heerst, ontbreekt daar vrijwel. Ook dat scheelt.

Friesland Dairy Foods boert in eigen hand nog niet geweldig. De winst moet uit het buitenland komen. In 1990 realiseerde het bedrijf in eigen land nog een omzet van 35,8 procent van het totaal, vorig jaar was dat nog maar 29 procent. In 1990 werd 33,3 procent van de omzet behaald buiten Europa, vorig jaar was dat 42 procent.

Hoe meer het accent op landen buiten Europa wordt gelegd, des te minder grip heeft de boer op de zaak. Hij kent de markt in eigen land en in de Europese Unie, daarbuiten mist hij de controle. Bijsturen door boeren van een bedrijf met een omzet van f 4,2 miljard is overigens sowieso al bijna onmogelijk.

De landen waarin FDF opereert horen tot de economische groeiers in de wereld. Daar kan een aardige winst worden behaald. CCFriesland, de voorloper van FDF, die die markten heeft ontgonnen, heeft daar jarenlang goed geboerd. In 1987 werd er echter een verlies geleden van f 42 miljoen. De boeren van alle Friese coöperaties moesten dat bijpassen. Het heugt hun nog als de dag van gisteren..

FDF haalde in 1994 een goed resultaat, dankzij het buitenland. De winst was toen f 40 miljoen. Voor 1995 werd hetzelfde of zelfs een iets hoger resultaat verwacht. Binnen een paar weken moesten de verwachtingen drastisch worden bijgesteld. Er bleef slechts f 17 miljoen schoon over.

Een duidelijke verklaring werd niet gegeven, maar feit was dat het buitenland de schuld kreeg. De kosten voor het ontwikkelen van nieuwe markten vielen tegen en de grondstofprijzen op de wereldmarkt stegen, kennelijk onverwacht.

Wie zich terugtrekt uit eigen land, is verrekt afhankelijk van wat er elders in de wereld gebeurt. Dat houdt in dat FDF nog meer dan voorheen is overgeleverd aan de politieke grillen van buitenlandse regimens. De ene keer is het kassa, de andere keer niet.

Het concern is er in het verleden nooit in geslaagd de melk van eigen boeren tot de hoogst mogelijke waarde te brengen. De langhoudbare producten moeten daar verandering in brengen. Tetra Pack, de fabrikant van de melkpakken, heeft aangegeven dat er in Europa een verschuiving aan de gang is. Dagverse producten verliezen terrein, langhoudbare zijn aan de winnende hand. De laatste twintigjaar is de consumptie van langhoudbaar in Frankrijk gegroeid van 15 naar 56 procent en in Nederland van 3 naar 15 procent. Dat alles ten koste van dagvers. Ach, er zullen ook wel rapportjes kunnen worden gemaakt van de groei van dagverse producten. Zie de opmars in de schappen van boerenzuivel. FDF heeft dit jaar wel meer voor de kaas gebeurd dan in andere jaren.

Wellicht een teken van herstel, maar nog altijd te weinig voor het uitsteken van de vlag. Jammer, want als je met de melk van je eigen boeren een leuke winst weet te maken, leg je een stevige basis onder je resultaat. Die pakt een politiek bewind elders je niet meer af. Eén troost: de anders twee hebben daar ook de grootste moeite mee.

Nieuwsblad van het Noorden, 1996-10-15

ook MAP Coberco

'Frico' uit Groningen komt definitief in handen van Coberco

ZUTPHEN - Het Zutphense zuivelconcern neemt per 1 januari 1997 de dagverse zuivelactiviteiten van *Friesland Dairy Foods* over. Met deze overname stijgt de omzet van *Coberco* Zuivel met 200 miljoen gulden en het marktaandeel van 22 naar 31 procent. Bij de dagversproductie en distributie van *Friesland Dairy Foods* werken 290 medewerkers verdeeld over Frico Melkproducten en Frico Versservice.

Coberco neemt Frico Melkproducten in zijn geheel over. Hierbij gaat het om de fabriek in Groningen, de productie, de verkoop aan grote afnemers en alle 150 medewerkers. Van Frico Versservice zullen de 140 medewerkers worden geleend. Per 1 juli 1997 zal de logistieke dienstverlening van Versservice worden uitbesteed aan een nog onbekende derde partij. *Friesland Dairy* garandeert dat de overname geen gedwongen ontslagen tot gevolg zal hebben.

Coberco heeft in haar beleidsplan Focus 2000 aangegeven haar positie in dagverse zuivelproducten te willen versterken. De overname van de Friese dagverse activiteiten met een totale productie van 120 miljoen kilogram dagverse melk past daar prima in.

Friesland Dairy Foods wil zich meer gaan toeleggen op langhoudbare zuivelproducten. *Coberco* wil die productie, die nu nog in Deventer is geconcentreerd, volgend voorjaar juist afstoten. Bij de sluiting van de Deventer fabriek gaan 136 arbeidsplaatsen verloren. Vrijdag zal een werkgroep van FNV Voedingsbond en ondernemingsraad aan het personeel mogelijke alternatieven aanbieden om de Deventer vestiging open te houden.

De overname door *Coberco* komt niet helemaal als een verrassing, want twee maanden geleden werd een dergelijke transactie al naar buiten gebracht. FFD vond zichzelf een te kleine speler op de markt voor dagverse producten.

Leeuwarder Courant 1996-10-15

Slechts deel *Frico*-mensen naar *Coberco*

LEEUWARDEN - Coberco in Zutphen is niet van plan alle 290 mensen van Frico Melkproducten en Frico Versservice in Groningen over te nemen. De 150 man, die werken in de productie en in de verkoop aan grote afnemers gaan wel over naar de oostelijke coöperatie.

Van de 140 man die werken bij de versservice gaan elf man over. Bovendien leent Frico vijftien mensen gedurende maximaal twee jaar uit aan Coberco. De andere 114 medewerkers gaan per 1 juli volgend jaar over naar een bedrijf dat het transport van de producten overneemt, of krijgen binnen het concern een andere taak. Vermoedelijk zal het transport in handen komen van Christiaan Salvesen. Die onderneming zit nu al in het voormalige Frico-pand op de Hemrik in Leeuwarden. Er zullen geen gedwongen ontslagen vallen.

De ondernemingsraden en het personeel zijn vandaag over de gang van zaken ingelicht. De beide zuivelconcerns zeggen dat de overname van de dagverse producten van Frico door Coberco nu rond is. De vestiging in Groningen blijft open.

Jaarlijks wordt daar 120 mln. kilogram melk verwerkt van boeren van *Friesland Dairy Foods*, de eigenaar van Frico. Coberco zal vijf jaar lang die melk blijven afnemen tegen een prijs die FDF aan zijn boeren uitbetaalt.

Coberco wil met de overname haar marktaandeel in dagverse zuivel in Nederland van 22 naar 31 procent vergroten. De coöperatie denkt dat haar beleid wat betreft de innovatie van producten kan worden verstaakt. Frico was een kleine aanbieder en daardoor kwetsbaar, aldus de directie van FDF.

Nieuwsblad vh Noorden 1996-10-15

Waar zijn de mensen beter af: bij *FDF* of *Coberco*?

GRONINGEN - Wie is er nu beter af? De mensen die met Frico Melkproducten naar Coberco verhuizen, of de mensen die met Frico Versservice voorlopig uitgeleend worden aan Coberco en daarna mogen terugkeren bij *Friesland Dairy Food* (FDF)? De toekomst van beide werknemersstromen lijkt ongewis, nu FDF de fabriek in Groningen definitief aan Coberco over doet. De ene groep die in een eerste oogopslag de zekerheid van een nieuwe werkgever (Coberco) krijgt, kon wel eens te vroeg juichen, zo veronderstellen de vakbonden. Want als gevolg van reorganisaties heeft Coberco nog 500 tot 600 mensen rondlopen die hun toekomst allerm minst zeker zijn en nu krijgt Coberco er ook nog eens de 150 mensen van Frico Melkproducten bij.

De vakbonden en ondernemingsraden eisen van FDF dan ook veel meer werkgelegenheids garanties. Zo is het lot van de 140 mensen bij Frico Versservice zeer onduidelijk. De activiteiten daarvan komen bij Coberco terecht, de managing komt in handen van Christian Salvesen (logistiek) en de mensen worden geleverd door FDF. "Dat is een wangedrocht", foetert H. Vellenga van de Voedingsbond FNV.

"Zoiets kan natuurlijk niet, want het is een zeer ingewikkelde constructie die de mensen alleen maar onzekerheid geeft."

Vellenga constateert dat de perspectieven voor de mensen minder rooskleurig zijn dan wordt voorgesteld. R. Algra van het CNV valt hem daarin bij, al vermoedt hij wel dat de overgang naar Coberco meer werkzekerheid biedt. "Er dreigen nu 140 mensen uit de boot te vallen." vindt Algra.

Die 140 blijven vallen onder het sociaal plan van FDF en komen in aanmerking voor herplaatsing binnen het concern.

De 150 mensen die naar Coberco verhuizen, vallen onder het sociaal plan van Coberco en lopen het risico, als ze 49 jaar of jonger zijn, te worden ontslagen aangezien dat sociaal plan niet voorziet in regelingen voor mensen in die leeftijdscategorie. Voor die mensen moeten er meer garanties komen, zo vinden de vakbonden.

Op de werkvloer is de verkoop met gemengde gevoelens ontvangen. Waarom de ene helft wel mee en de andere helft niet? - zo was de algemene tendens. Want wie bij FDF blijft, heeft vol-

gens het sociaal plan van FDF recht op herplaatsing binnen het concern. Maar daar kleven wel weer haken en ogen aan. Zo kunnen werknemers, wanneer voor hen geen geschikte en geëigende positie kan worden gevonden, tot 20 procent van hun salaris moeten inleveren. Een ander aspect is dat velen net vanuit Warga naar Groningen zijn gekomen en nu mogelijk alweer de verhuishuizen kunnen bestellen.

Gezien de recente historie is het niet aannemelijk dat Coberco al te veel belang stelt in de Frico Versservice, zo menen de vakbonden. In eigen huis is dat werk ook al uitbesteed. “Coberco neemt nu wel de activiteiten over maar geen personeel en daar maken we toch ernstige bezwaren tegen.” zegt Algra, die zegt dat moeilijk is uit te maken wie er straks beter af is. “Het is kiezen tussen twee kwaden.”

Het werk in de Groninger vestiging van Frico werd gisteren tussen 15.00 en 19.00 uur stilgelegd. Vanochtend praten bonden, ondernemingsraden en directies opnieuw met elkaar in Leeuwarden over betere werkgelegenheidsgaranties. Vellinga: “FDF heeft met deze uitkomst volledig laten ringeloren door Coberco. Er moeten betere afspraken te maken zijn.”

Leeuwarder Courant 1996-10-16

Vakbond is 'gesol' Frico-personeel zat

LEEUWARDEN - De vakbonden zijn het 'gesol en geschuif' van *Friesland Dairy Foods* (FDF) met het Frico-personeel beu. Zij zijn vandaag met de directie om tafel gaan zitten om een betere regeling te treffen voor de mensen die al dan niet overgaan naar Coberco. „Ze zijn er op een vreselijk manier mee aan de gang”, aldus Harry Vellinga van Voedingsbond FNV.

Van de 290 werknemers in Groningen, die betrokken zijn bij de overname van Frico Melkproducten en Frico Versservice in Groningen door Coberco in Zutphen, vallen er 130 man buiten de boot. Vellinga: „Die mensen worden in eerste instantie aan Coberco uitgeleend. Daarna gaan ze echter over naar transporteur Christian Salvesen. Het gaat daarbij om mensen die in de koelcellen en in de logistiek werken. Bij Salvesen vallen ze niet onder de zuivel-cao en dat maakt het voor hen een stuk minder.” In principe kunnen die mensen ook terugkeren bij *Friesland Dairy Foods*. Vellinga: „FDF zegt dat er nu veel uitzendkrachten werken, maar ik weet dat de verschillende business-units beslist niet op nieuw vast personeel zitten te wachten. Coberco moet hen overnemen en geen geschuif verder.”

Rendert Algra van het CNV zegt dat er mensen zijn die eerst in Wergea zaten, toen naar Groningen gingen en straks mogelijk in Leeuwarden terechtkomen. Ze lopen bovendien het risico dat ze 20 procent in loon achteruitgaan, „want dat is ook een onderdeel van het overigens goede sociale plan van FDF”. Het personeel in Groningen heeft gisteren het werk voor enige tijd onderbroken.

Volgens Algra zitten zijn leden bij Coberco niet te springen om collega's uit Groningen. Coberco is bezig met een forse reorganisatie en heeft moeite genoeg om overtollig eigen personeel een plekje te geven. „Ik ha dochs it idee dat Coberco besiket op in hiele slinkse wize der minsken fan de Frico ut te wurkjen. FDF moat der syn kont mar mei réde.”

Directeur Douwe Tamminga van *Friesland Dairy Foods* zegt dat de vakbonden erop hebben aangedrongen Frico Versservice niet. uit te besteden. De directie heeft daar gehoor aangegeven. De mensen blijven in dienst van FDF, worden niet gedwongen ontslagen en kunnen worden herplaatst. Er is ruimte want bij FDF werken relatief veel uitzendkrachten. Dit betsjut dat der sekerheid is foar de lju en dat der in goede regeling is. Yn prinsipe kin immen dy't fan Wergea nei Grins gongen is no yn Ljouwert terjochte komme, mar ek yn Marum of Burgum, dat hinget der fanóf.”

Leeuwarder Courant, 1996-10-25

Ook MAP Coberco

Coöperaties geven Sloten lening

‘Sloten’ over gedaan aan directie.

SLOTEN - De drie coöperaties die hun aandelen in de veevoerfabriek Sloten hebben overgedragen aan de directie blijven voorlopig nog bij de onderneming betrokken. *Friesland Dairy Foods* in Leeuwarden, *Coberco* in Zutphen en *Cebeco-Handelsraad* in Rotterdam hebben het bedrijf een achtergestelde lening verschaft van ongeveer f 5 miljoen. Dat bedrag komt overeen met de investering in de fabriek in Sloten zelf.

Financieel directeur Nico Hemmes, die met Gosse Siebenga en Steffen Rouwers de aandelen heeft overgenomen, zei vanmorgen desgevraagd dat Sloten dit jaar een omzet zal halen van rond de f 170 miljoen. Dat is f 5 miljoen minder dan vorig jaar. Toen was het bruto resultaat f 3 miljoen. Dit jaar zal dat hoger zijn. De export maakt ondertussen 90 procent (was 85 procent) van de omzet uit. In Sloten werken 30 man, in de fabriek in Deventer 70 man.

LC 1996-11-07

FDF weert mini-boeren met minder dan 300 Kg

Leeuwarder Courant 1996-11-07

Zuivelconcern weert mini-boeren

LEEWARDEN - Kleine boeren, die minder dan 300 kilogram melk aan de tankauto's leveren, kunnen niet meer toetreden tot *Friesland Dairy Foods*. Die wijziging in de statuten wordt op dit moment aan de leden voorgelegd. Boeren, die nu niet aan die hoeveelheid toe komen, zal geen stobreed in de weg worden gelegd. Het gaat om nieuwe leden. FDF zegt dat de chauffeurs nauwelijks meer in staat zijn van die melk nog een monster te nemen. FDF heeft nog een tiental van die mini-boeren in haar bestand. „Daar gaan wij niet moeilijk over doen”, aldus woordvoerder Peter den Oudsten.

LC 1996-11-21

FDF wil f 3 mln. van Eyssens Oosthuizen

Leeuwarder Courant 1996-11-21

Frico wil f 3 miljoen van Eyssen

LEEWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Dairy Foods* vordert f 3 miljoen van Jan Willem Eyssen uit Oosthuizen. FDF heeft het kaasbedrijf van Eyssen overgenomen, maar bij de koop is het een en ander misgegaan. Volgens woordvoerder Peter den Oudsten „is er een technische vergissing gemaakt”. De kwestie wordt voor de Leeuwarder rechtbank uitgevochten.

LC 1996-12-16

Minder bestuurs- en regiораadsleden bij Friesland Dairy Foods

Leeuwarder Courant 1996-12-16

Minder bestuursleden bij 'Frico'

LEEWARDEN - Het zuivelconcern Friesland Dairy Foods gaat het aantal bestuursleden en het aantal regiораadsleden inkrimpen. Dat is een gevolg van het feit dat er steeds minder melkveehouders overblijven. Jaarlijks houdt 3 tot 4 procent melkveehouders het voor gezien. Voor Friesland Dairy Foods houdt dat in dat de komende vijf jaar het aantal bestuursleden van elf naar negen wordt teruggebracht en het aantal regiораaden van elf naar vijf. Het aantal regiораadsleden gaat van 94 naar 60.

LC 1996-12-16

FDF laat f 120 miljoen zitten bij verkoop 'Groningen'.

Leeuwarder Courant 16-12-1996

'Frico laat f 120 miljoen zitten'

LEEWARDEN - Friesland Dairy Foods (FDF) laat f 120 miljoen zitten op de verkoop van de Frico-bedrijven in Groningen aan Coberco. Dat is de conclusie van de Voedingsbond FNV nadat een externe adviseur - het bureau Kamann in Groningen - de verkoopcijfers heeft bekeken. Volgens de FNV heeft Friesland Dairy Foods de vestiging in Groningen tegen boekwaarde verkocht voor f 60 miljoen. Als het bedrijf tegen 'verkeerswaarde' was verkocht had het f 180 miljoen kunnen opbrengen. FNV: „Coberco kan er binnen de kortste keren een zeer winstgevende onderneming van maken.” Als FDF ook andere activiteiten zo goedkoop van de hand doet moet er voor het voortbestaan van de onderneming in haar huidige omvang worden gevreesd, aldus de vakbond. Wat de bond vooral steekt is dat Coberco geen garantie wil geven voor de werkgelegenheid van het Frico-personeel. De bond vraagt zich af of de verkoop nog wel door moet gaan.

Nieuwsblad vh Noorden 1996-12-17

Advies OR Frico in Groningen over overname blijft nog uit

GRONINGEN - De ondernemingsraad van de divisie 'dagvers' van 'Frico' in Groningen heeft gistermiddag het personeel tijdens een bijeenkomst laten weten nog geen advies te hebben uitgebracht over de verkoop van Frico Melkproducten en Frico Versservice per 1 januari aan het oostelijke zuivelconcern Coberco. Volgens OR-voorzitter Ciska Voornhout is er nog steeds een aantal onduidelijkheden die het uitbrengen van een OR-advies in de weg staat. Er is afgelopen vrijdag een officiële brief naar de directie gegaan waarin duidelijkheid wordt gevraagd over een “aantal wezenlijke dingen dat nog niet duidelijk is.” De bal ligt volgens Voorhout nu bij de directie van Friesland Dairy Foods (FDF).

De personeelsleden - er werken 290 mensen bij Frico Groningen - kregen gistermiddag van de OR te horen wat er de afgelopen drie weken precies door de OR is gedaan en waarom er nog geen advies is uitgebracht. “De OR kan pas een afweging maken tussen een toekomst onder FDF of onder Coberco als we precies weten wat we moeten afwegen. Zolang onduidelijkheden geen duidelijkheden worden, komt er nog geen advies,” meent Voornhout. Zo is nog niet precies duidelijk wat de concrete sociale consequenties voor de personeelsleden zullen zijn. Ook is er vol-

gens Voorhout nog steeds geen operationeel plan van Coberco, die per 1 januari Frico Groningen wil overnemen. De OR-voorzitter zegt niet te weten of de OR voor 1 januari met een advies kan komen.

Volgens de advies-aanvraag van de directie verhuizen 150 personeelsleden mee met Frico Melkproducten naar Coberco. De andere 140 mensen moeten voorlopig met Frico Versservice aan Coberco worden uitgeleend en mogen daarna terugkeren bij FDF. Dit is met gemengde gevoelens ontvangen omdat aan beide mogelijkheden de nodige onzekerheden kleven. Volgens Voorhout wil de OR echter uitgaan van één geheel. "We hebben het nu over één locatie en niet over twee units."

FDF doet de in Groningen gevestigde afdelingen Frico Melkproducten en Frico Versservice over aan Coberco omdat FDF haar huidige positie in de dagverse sector als te kwetsbaar beschouwt. Het noordelijke zuivelconcern wil de komende jaren het accent leggen op de productie van lang houdbare melkproducten zoals melkpoeder, koffie- en condensmelk. Coberco ziet nog wel kansen op de markt voor dagverse producten en wil daarom haar positie op deze markt versterken.

De Voedingsbond FNV vindt dat *Friesland Dairy Foods* (FDF) haar vestigingen in Groningen te goedkoop aan Coberco wil overdoen. Uit een onderzoek is volgens de bond gebleken dat de waarde van beide Groninger bedrijven veel hoger is dan de prijs die FDF vraagt. "Coberco kan er binnen de kortste keren een zeer winstgeven de onderneming van maken," aldus de bond. FDF zou zo'n 60 tot 70 miljoen gulden vragen voor de vestiging in Groningen, terwijl volgens het onderzoek beide bedrijven minimaal het dubbele waard zijn.

Volstrekt onjuist vindt de bond het dat Coberco en FDF tot nu toe geen werkgelegenheidsgaranties willen geven voor de 290 medewerkers in Groningen. Bovendien is niet duidelijk wat de voordelen voor de werknemers zijn als het bedrijf vanaf 1 januari in handen is van zuivelgigant Coberco in Zutphen.

LC 1996-12-18

Geding Albert Heijn tegen Frico

Leeuwarden Courant 1996-12-18

Geding Albert Heijn tegen Frico

LEEUWARDEN - Albert Heijn wil de verkoop van Frico Melkproducten in Groningen aan Coberco in Zutphen voorlopig tegengaan. Onder dreiging van een kort geding eist het supermarktconcern dat een overeenkomst met Friesland Dairy Foods - de eigenaar van Frico - naar behoren wordt nagekomen. Volgens woordvoerder Peter den Oudsten van Friesland Dairy Foods zijn er wat misverstanden ontstaan over een grote offerte van Frico aan Albert Heijn. Voordat het kort geding zal plaatsvinden wordt er overleg tussen beide partijen gevoerd.

LC 1996-12-19

Kort geding Albert Heijn afgeblazen

Leeuwarden Courant 1996-12-19

Kort geding AH-Frico afgeblazen

LEEUWARDEN - Albert Heijn heeft een kort geding tegen Frico Melkproducten in Groningen op het laatste moment ingetrokken. Het geding zou vanochtend dienen. De supermarktketen eiste van Frico dat een overeenkomst met Friesland Dairy Foods - de eigenaar van Frico - naar behoren zou worden nagekomen. Albert Heijn wilde de voorgenomen verkoop van Frico Melkproducten aan Coberco in Zutphen opschorten. Volgens woordvoerder Peter den Oudsten van Friesland Dairy Foods waren er wat misverstanden over een grote offerte van Frico aan Albert Heijn. Gistermiddag kwamen beide partijen alsnog tot overeenstemming.

Nieuwsblad van het Noorden 1996-12-19

Zuivelconcern FDF verwacht voor dit jaar winstexplosie

LEEUWARDEN - De noordelijke zuivelgigant *Friesland Dairy Foods* (FDF) verwacht voor dit jaar een nettowinst die ver boven het resultaat van 1995 zal uitkomen. FDF gaat er vanuit dat een winst is gemaakt van ongeveer 45 miljoen gulden en dat is f28 miljoen meer dan in 1995. De omzet steeg van 4,2 naar 4,5 miljard gulden.

De hogere winst kan vooral worden toegeschreven aan de verbeterde prestaties van de Nederlandse bedrijven. Die tendens tekende zich in de eerste helft van dit jaar al af. De verbetering zette zich in de tweede helft van dit jaar door. In het eerste halfjaar van '96 werd een nettowinst van 13,2 miljoen gulden behaald tegen f9,7 miljoen in dezelfde periode vorig jaar. FDF liet toen weten dat het minder last dan verwacht had van de concurrentiedruk binnen Europa bij de verkoop van kaas. De export vanuit Nederland was ook beter dan verwacht.

Het zuivelconcern zet de strategie voort om meer merkproducten op de markt te brengen, waarvan de winstgevendheid minder gevoelig is voor externe factoren als valuta, restitutiebeleid en handelsakkoorden. Het gaat dan om bijvoorbeeld Slankie smeerkaas, Kollumer kaas en ingeblikte melkproducten. In dat verband wil FDF de fabriek van dagverse melkproducten in Groningen verkopen aan Coberco.

Het resultaat van de buitenlandse deelnemingen bleef 'onveranderd op een hoog niveau' en was bevredigend. Dit jaar opende FDF een zuivelfabriek in Vietnam, terwijl een meerderheidsbelang werd genomen in een zuivelfabriek in Colombia. In Peru en China zijn zuivelfabrieken in aanbouw.

Leeuwarder Courant 1996-12-19

Flinke winst Friesland Dairy Foods

LEEWARDEN - Het zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* heeft een winst van *f* 45 miljoen behaald. Dat is een forse verbetering van het resultaat over 1995 (*f* 17 miljoen). De directie schrijft dit in de eerste plaats toe aan de resultaten die in eigen land werden geboekt.

Tot voor kort bleven die altijd achter bij die van andere zuivelondernemingen. Vooral de resultaten in de kaas bleven achter. Vorig jaar was er al sprake van een lichte verbetering. Die is in de eerste helft van dit jaar doorgezet. De opgaande lijn werd ook in de rest van het jaar vastgehouden. De ingrijpende reorganisaties, die een paar jaar geleden zijn ingezet en die veel banen hebben gekost, beginnen nu vruchten af te werpen.

Friesland Dairy Foods richt zich met name op het buitenland en dan op landen buiten de Europese Unie. Dit jaar werd een fabriek in Vietnam geopend en werd begonnen met de bouw van fabrieken in China en Peru. Kortgeleden verwierf het concern een meerderheidsbelang in een fabriek in Colombia. De directie is niet van plan het verwerven van belangen in Zuid-Amerika en Zuid-Oost-Azië te stoppen.

De buitenlandse deelnemingen - voor veruit het grootste deel een erfenis van de fusiepartner Condensfabriek Friesland - hebben het concern bijna nooit windeieren gelegd. Met uitzondering van vorig jaar toen de aanloopkosten van een fabriek in Polen de directie noopten de hooggestelde verwachtingen drastisch bij te stellen. De beoogde concernwinst van *f* 40 miljoen verschrompelde toen tot *f* 17 miljoen.

In 1994 behaalde FDF voor een groot deel het gunstige resultaat van *f* 40 miljoen in het buitenland. De directie schrijft nu: „Het resultaat van de buitenlandse deelnemingen bewoog zich onveranderd op een hoog niveau en kon als bevredigend worden gekenmerkt”. Daar komen de re-venuen in het binnenland nog bij. *Friesland Dairy Foods* heeft overigens haar bedrijf in Okinawa (Japan) verkocht aan een frisdrankenproducent in dat land. Er werd voornamelijk ijs gemaakt en dat product behoort niet tot de kernactiviteiten van het concern. Al eerder werden ijsfabrieken in Azië afgestoten.

Naast het melkgeld beuren de leden van FDF nog een dividend over hun aandeel. Vorig jaar was dat *f* 2 per *f* 100. Het dividend is nu nog niet vastgesteld. Dat geldt evenzeer voor de melkprijs. De boeren beuren de gemiddelde prijs van de vijf hoogst uitbetalende fabrieken.

Nieuwsblad vh Noorden 1996-12-20

Nutricia wil ruil producten met FDF²⁵

GRONINGEN - Nutricia overweegt zijn consumentenproducten als Chocomel en Nutroma van de hand doen. Het noordelijk zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (FDF) wordt zeer waarschijnlijk de koper. Ook wil Nutricia zijn zuivelactiviteiten in Duitsland en Oost-Europa aan

²⁵ Zie LC 1992-02-07 Waarin blijkt dat deze 'uitruil' niet door gaat! In 2001 echter wel!

FDF afstaan. *Friesland Dairy Foods* zou op zijn beurt zijn babyvoeding en klinische producten aan Nutricia toeschuiven.

Beide partijen, die enkele weken geleden formeel gesprekken startten, studeren op verschillende transactievormen. Bij de consumentenproducten heet het formeel dat de twee naar 'samenwerking' kijken.

De concerns willen zich beide op hun kernactiviteiten richten, aldus H.J. Dekker, secretaris van de hoofddirectie van Nutricia en directiewoordvoerder P den Oudsten van FDF. Nutricia wil vooral excelleren in babyvoeding en klinische producten. *Friesland Dairy* is specialist in zuivelproductie en daarvan afgeleide consumentenproducten. Het bedrijf, met het hoofdkantoor in Leeuwarden, is onderdeel van de coöperatie *Friesland Frico Domo*, met meer dan 5000 leden in Noord-Nederland.

Zou Nutricia zijn consumentenproducten in Nederland en België afstoten dan gaat het om Chocomel, Nutroma, Fristi en Extran en over de grens om Cecemel en Fristi. FDF heeft in België al een grootverbruikbedrijf Food Service België (met name bakkerijgrondstoffen). Voor zijn consumentenproducten voert het zuivelconcern merken als Choq en Friesche Vlag.

De kans is groot dat Nutricia ook zijn zuivelproducten in Duitsland, Tsjechië, Polen en Hongarije aan het noordelijk zuivelconcern zal overdragen.

Nutricia beschouwt het produceren van melk en melkproducten als een noodzakelijk kwaad. Zo nam het concern voor de helft deel in een zuivelfabriek in het Poolse Wegrow om de aanvoer van melk voor de melkpoederproductie veilig te stellen.

De zuivel- en consumentenproducten van Nutricia hebben een omzet van in totaal f 600 miljoen, waarbij 1500 werknemers betrokken zijn. De omzet van *Friesland Dairy* aan zuigelingenvoeding en klinische producten is goed voor een omzet van f 100 miljoen met 55 werknemers. Den Oudsten ontkent niet dat *Friesland Dairy* daar dan geld moet bijleggen.

Friesland Dairy zet over 1996 f 4,5 miljard om met een winst van f 45 miljoen. Nutricia verdiende vorig jaar f 151,8 miljoen en verwacht dit jaar een omzet van f 3 miljard. De koers van Nutricia steeg gisteren fors op het bericht van gistermiddag. Het aandeel ging in eerste instantie met f 11,80 omhoog tot f 265. Rond sluitingstijd noteerde Nutricia f 8,80 beter op f 262.

In Hongarije neemt Nutricia voor 80 procent deel in Hajdutej Tejipari met drie melkfabrieken en een zuigelingenvoedingfabriek. Mogelijk wordt die babyvoedinglocatie eruit gelicht, aldus Dekker. In Tsjechië en Duitsland gaat het om de zuivelproducenten NMV Opcno in Opcno en Immergut in Schlüchtern.

Ook FDF heeft in Polen twee melkfabrieken (bij Poznan en in Mlava) en distributiekantoren in Hongarije en Tsjechië. In Polen haalde FDF vorig jaar nog een flinke zeperd van vele miljoenen met zijn product Choq. Dat leverde forse aanloopverliezen op.

Nieuwsblad vh Noorden 1996-12-21

Nutricia en Friesland Dairy Foods uit elkaars vaarwater

***Friesland Dairy Foods* en *Nutricia* gaan uit elkaars vaarwater en de onderlinge concurrentie beëindigen. Zij nemen van elkaar deelactiviteiten over. FDF krijgt, als de onderhandelingen tot resultaat leiden, de koffiemelk, de chocolademelk, Fristi en Extran, Nutricia de baby- en zuigelingenvoeding.**

LEEUWARDEN - Het onderzoek dat *Friesland Dairy Foods* in Leeuwarden en *Nutricia* in Zoetermeer zijn gestart over de uitruil van producten heeft alles weg van de slogan die cabateti-ere Lenette van Dongen te pas en te onpas in haar show opvoert: "If you can't beat them, join them."

Je kunt elkaar eindeloos beconcurreren, maar wellicht is het beter na te gaan op welke manier je uit elkaars vaarwater kunt blijven. De verklaring van de beide directies is anders. Zij zeggen dat ze zich willen toeleggen op die activiteiten die dicht bij de oorsprong van hun bedrijven ligt. Ooit gold voor dit soort concerns de strategie dat je je aanbod moest verbreden. Dat was gemakkelijk voor de afnemers. Konden ze voor een groot deel van hun pakket bij één leverancier terecht. *Friesland Dairy Foods* had zelfs gedroogde groente in de aanbieding. Nu heerst het kernpakket. Strategieën zijn kennelijk aan mode onderhevig.

Friesland Dairy Foods is van plan meer van Nutricia over te nemen dan aan Zoetermeer over te doen. Nutricia legt een pakket op de onderhandelingstafel met f 600 miljoen omzet. FDF houdt het bij f 100 miljoen.

Er zit voor FDF-directeur André Olijslager iets triomfantelijks in. Een tijdspanne geleden gooide zijn bedrijf zich met ziel en zaligheid op de productie van Choq, chocolademelk. Marktleider Chocomel van Nutricia kon er wel een geduchte concurrent bij hebben. Daar was ruimte voor. Choq groeide flink, maar drong Chocomel niet van de eerste plaats. Nu gaat Choq Chocomel overnemen. Dus komt er opnieuw ruimte voor een concurrent.

FDF is met *Friesche Vlag* marktleider in koffiemelk. In de horeca heeft Nutroma van Nutricia een groter aandeel, maar de hele markt aanschouwend is Friesche Vlag nummer één.

In het buitenland heeft Nutricia eerder en meer activiteiten ontplooid in Hongarije, Polen en Tsjechie. FDF is daar pas begonnen. Nutricia heeft er zuivelfabrieken, maar vindt dergelijke ondernemingen niet erg passend in de strategie van het concern. De zuivelpoten zullen moeten overgaan naar FDF, om de aldaar gevestigde verkoopkantoren (en ook enkele fabrieken) van dat concern een bredere basis te geven. Nutricia wil zich in die landen beperken tot de productie van zuigelingenvoeding.

Bij de hele operatie zijn, wat Nutricia betreft. 1500 werknemers betrokken. Over hun toekomst is nu nog niks zeker. De vakbonden reageren voorzichtig optimistisch. Van 'niet ongelukkig' (CNV) tot 'enige zorg' (VHP).

De FNV zegt dat FDF in Leeuwarden 40 en in Beilen 50 banen kwijtraakt. De bond vraagt zich af hoeveel banen er van Nutricia terugkomen. Mogelijk dat er voor de Nutricia-poot in Leeuwarden (de oude Lijempf) nieuwe kansen komen. Daar is ruimte voor meer activiteiten. Nutricia wil daar het personeelsbestand van 48 man met 25 terugbrengen.

Harry Vellenga van de FNV kijkt echter verder. Bijna alle afdelingen van FDF zijn gereorganiseerd. Het is met de kaasfabrieken begonnen. Komen die nu straks weer aan bod, nu FDF kaasproductiebedrijven van Nutricia in het buitenland overneemt? "Het zou mij niet verbazen, want alles is bij FDF in beroering."

1997

LC 1997-01-10

Vijftig man FDF naar Nutricia

Leeuwarder Courant 1997-01-10

Vijftig man FDF naar Nutricia

LEEUWARDEN - De uitruil van producten tussen Friesland Dairy Foods in Leeuwarden en Nutricia in Zoetermeer heeft onder andere tot gevolg dat er vijftig man van FDF naar de Nutricia-vestiging in Kampen zullen worden overgeplaatst. Hoeveel mensen er van Nutricia naar Leeuwarden overkomen wilde FDF-woordvoerder Peter den Oudsten vanmorgen niet zeggen. „In allerlei werkgroepen wordt gesproken over de details van de overeenkomst. Wij hopen daar eind februari meer over te kunnen zeggen”. De FDF-afdeling die naar Kampen gaat is die van de marketing, de verkoop en de research van baby- en kindervoeding. De productie daarvan zit in Leeuwarden, de verpakking in Beilen. In beide bedrijfsonderdelen werken ongeveer 100 mensen.

Nieuwsblad vh Noorden 1997-01-30

Akkoord over sociaal plan FDF-fabriek in Groningen

Van onze redacteur economie Jan Kiewiet

GRONINGEN - De vakbonden hebben met directie van *Friesland Dairy Foods* (FDF) een sociaal akkoord bereikt over de gevolgen die de verkoop van Frico Melkproducten in Groningen aan het zuivelconcern Coberco heeft. De bonden zijn met de FDF-directie tot een akkoord gekomen over een werkgelegenheidsgarantie tot het jaar 2002 voor de ongeveer 200 personeelsleden. De vakbonden zullen volgende week het sociaal akkoord met een positief advies voorleggen aan hun leden.²⁶

Van de personeelsleden komen in elk geval 150 rechtstreeks in dienst van Coberco. Deze personeelsleden zijn betrokken bij de productie van dagverse melkproducten. Voert Coberco de komende drie jaar een reorganisatie uit, dan zullen de werknemers onder het sociaal plan vallen dat enige tijd geleden met FDF is afgesloten. Het werk van de rest van het personeel zal worden uitbesteed aan bijvoorbeeld vervoerder Salvesen. Het betrokken personeel kan aan de slag bij deze ondernemingen. Ook voor hen is de werkgelegenheid gegarandeerd. CNV-districtsbestuurder R. Algra zegt tevreden te zijn over het bereikte akkoord. „Daarom zullen we dinsdag het akkoord met een positief advies aan onze leden voorleggen.”

FDF doet de in Groningen gevestigde vestiging, die onderverdeeld is in de afdelingen Frico Melkproducten en Frico Versservice, over aan Coberco in Zutphen omdat de noordelijke zuivelcoöperatie haar huidige positie - het concern heeft een marktaandeel van zo'n zeven procent - in de dagverse sector als te kwetsbaar beschouwt. FDF wil de komende jaren het accent leggen op de productie van lang houdbare melkproducten zoals melkpoeder, koffie- en condensmelk. Coberco ziet nog wel kansen op de markt producten en wil daarom haar positie op deze markt versterken.

De noordelijke zuivelreus verwacht over 1996 een winst te maken van 45 miljoen gulden en dat is f28 miljoen meer dan in 1995. De omzet steeg vorig jaar van 4,2 naar 4,5 miljard gulden.

²⁶ NvhN 1997-02-05 Het personeel stemde, bijna unaniem, in met het sociale plan.....

Leeuwarder Courant 1997-02-07

Friesland Dairy Foods en Nutricia uiteen ²⁷

LEEWARDEN - *Friesland Dairy Foods* in Leeuwarden en *Nutricia* in Zoetermeer gaan niet samenwerken. Beiden partijen konden geen overeenstemming bereiken 'over essentiële onderdelen van de mogelijke overeenkomst'. Er komt derhalve geen uitruil van producten. De vakbonden vermoeden dat *Friesland Dairy Foods* haar deel in de samenwerking niet zou kunnen financieren. Directiewoordvoerder Peter den Oudsten ontkent dat ten stelligste.

Nutricia-woordvoerder Klaas de Jong zei vanmorgen dat de werkgroepen die de bundeling onderzochten unaniem tot de conclusie zijn gekomen dat verder praten geen zin heeft. "As it om ien punt gean soe hiencn wy der wol utkommcn, mar it gie om in kompleks fan faktorcn."

De opluchting onder het personeel van *Friesland Nutrition* in Leeuwarden is groot. Dit bedrijfs-onderdeel, waar vijftig man werken, zou worden overgeplaatst naar Nutricia in Kampen. Bovendien zouden er 65 man van FDF uit Naarden naar Zoetermeer gaan. Bij Nutricia zouden 150 banen verdwijnen. "Wy binne bliid dat it net trochgiet", aldus Rendert Algra van het CNV. Het Nutrition-personeel had ook al grote vraagtekens bij de overdracht van gezet. Dat onderdeel van FDF is verantwoordelijk voor de productie en afzet van zuigelingenvoeding en van klinische producten (voeding voor medisch gebruik). Er was de laatste jaren ten koste van concurrent Nutricia een flink marktaandeel behaald. Bovendien had de directie stevig geïnvesteerd voor het ontwikkelen van een nieuwe producten, waarmee artsenbezoekers op pad waren gegaan. Dat hele onderdeel zou naar Nutricia gaan.

In ruil daarvoor zou *Friesland Dairy Foods* Chocomel, koffiemelk (Nutroma). Fristi (yoghurt-drink) en Extran (sportvoeding) krijgen. Bovendien zou Nutricia de productie en verkoop van zuivel in Duitsland, Tsjechië, Polen en Hongarije aan *Friesland Dairy Foods* overdoen.

Nutricia zou een omzet van f600 miljoen aan *Friesland Dairy Foods* afstoten en daar een omzet van f100 miljoen voor terugkrijgen. Het was de bedoeling dat beide ondernemingen voortaan voor een groot deel uit elkaars vaarwater zouden blijven. Door het niet doorgaan van de samenwerking wordt de concurrentiestrategie weer opgepakt.

De rust onder het personeel van *Friesland Dairy Foods* mag dan voorlopig zijn teruggekeerd, bestuurder Harry Vellinga van de Voedingsbond FNV wees er vanmorgen wel op dat de onrust onder het personeel van *Nutricia* in Leeuwarden, dat in de voormalige Lijempfabriek werkzaam is, weer is toegenomen. Nutricia wil dat bedrijf afslanken. Door de samenwerking met FDF bestond echter de mogelijkheid dat deze fabriek extra werk zou krijgen. De zuigelingenvoeding van Nutricia zou er mogelijk worden verpakt.

Het is voor de tweede keer in vrij korte tijd dat een aangekondigde samenwerking van *Friesland Dairy Foods* niet doorgaat. In 1992 werd na een ruime periode van onderhandelen de fusie niet

²⁷ *Chocomel* enz.. bleef echter 'in de verkoop'. In 2001 zou de coöperatie – toen FCDF – ze alsnog overnemen van Numico (moederbedrijf van Nutricia) voor.....1,46 mld. gulden – zie in MAP FCDF 2001-03-07

Friesland Dairy en Nutricia struikelen

Van een onzer redacteuren
LEEWARDEN - De samenwerking tussen Friesland Dairy Foods in Leeuwarden en Nutricia in Zoetermeer is van de baan. Beide ondernemingen zijn tot de conclusie gekomen dat verder praten geen zin heeft. ..It giet om in kompleks fan faktoren", aldus Nutricia-woordvoerder Klaas de Jong.

Meer hierover op pagina 2.

Coberco in Zutphen afgeblazen. Vorig jaar werd echter wel de afdeling melkproducten van FDF in Groningen aan *Coberco* verkocht.

Nieuwsblad vh Noorden 1997-02-08

FDF kan onrust personeel niet wegnemen

LEEWARDEN - De informatie die de directie van *Friesland Dairy Foods* (FDF) op 5 september vorig jaar op de borden in het bedrijf liet prikken, leek geruststellend. Dat wil zeggen voor het personeel dat werkt in die bedrijfseenheden die vallen onder de noemer 'kerngebieden van activiteiten'. Immers, zij waren uitverkoren het beleid op langere termijn gestalte te geven. Er gaat altijd een siddering door dit bedrijf als de directie over de toekomst nadenkt. Zo van: voor wie luidt nu weer de noodklok? De angst slaat echt toe als de boodschap naderhand is verpakt in zinnen als: "De uitkomsten van deze kritische beoordeling hebben niet geleid tot een grote beleidsomslag. Wel is er sprake van een aanscherping van het langere termijnbeleid van de onderneming."

Wie te maken had met langhoudbare producten en kaas kon met enige trots thuis vertellen dat Olijslager c.s. hadden besloten daar het accent voor de komende jaren op te leggen. Wie te maken had met de 'winstgevende groei in activiteiten in buitenlandse bedrijven' kon eveneens rustig de sponde opzoeken.

De derde poot van de onderneming die aan de zaag van een reorganisatie leek te ontkomen was de afdeling 'specialiteiten'. In die onderdelen wilde de directie flink geld steken. "*Friesland Nutrition* zal onderdeel vormen van FDF Specialities," aldus het bordschrift.

Logisch, zo dachten de vijftig man van *Friesland Nutrition*. Juist die bedrijfseenheid had gezorgd voor een groeiend aandeel op de markt voor zuigelingenvoeding. En stond er niet in het jaarverslag over 1993 dat het resultaat aan de verwachtingen had beantwoord en dat er sprake was van een lichte omzetsijging. Over 1994: resultaat bevredigend, omzet fors toegenomen. Over 1995: hoge investeringen in research en development beïnvloedden het resultaat. Dat laatste was niet verontrustend. Er was immers een complete serie nieuwe, klinische producten (voeding voor medisch gebruik) op de markt gebracht. Die zaak liep als een trein.

Het enthousiasme bij de *Nutrition*-mensen was groot. Elders in het concern heerste de wurgende onzekerheid van de aanhoudende reorganisaties, maar zij zitten gebakken. Zij kregen de ruimte om te vechten tegen hun grootste concurrent: *Nutricia*. Bij FDF was een sfeertje ontstaan dat wat hier gepresteerd werd vele malen beter was dan bij die ander.

Niks is zo onzeker als een baas. Ruim drie maanden later hing er weer een oekaze op het bord. *Friesland Dairy Foods* en *Nutricia* starten een onderzoek naar het aan elkaar overdragen van activiteiten. FDF de chocolademelk, de koffiemelk, de Fristi en de Extran; *Nutricia* de zuigelingenvoeding en die mooie serie klinische producten.

Tijdens zo'n onderzoek sijpelt er altijd wat naar buiten. Dat gebeurt bewust. Terloops wordt er een gerucht op de werkvloer gelegd. De directie heeft ingecalculeerd dat zoiets in no-time gigantische vormen aanneemt. Op een haar passend tijdstip kan zij het dan ontzenuwen en dan blijkt

dat de ingreep minder voorstelt dan het personeel had verwacht. Die methode wordt vrijwel overal toegepast.

Niet ontzenuwd werd dat vijftig man van *Friesland Nutrition* van Leeuwarden naar Kampen moesten verkassen. De onrust sloeg toe en de vakbonden moesten hun mening bijstellen.

Nutricia staat bekend als een harde werkgever. De FDF-mensen zouden hooguit twee jaar werkgelegenheidsgarantie krijgen, maar wat er daarna net hen zou gebeuren was onduidelijk. Al vast een plaatsje zoeken onder de paraplu van FDF was bijna onmogelijk. Daar zou Nutricia toestemming voor moeten geven. Bovendien kwamen er collega's van de aan Coberco verkochte fabriek in Groningen over.

Henk Gerber van de Vakorganisatie voor Hoger Personeel bond de kat de bel aan. Opgewarmd door de onrust onder het personeel van *Friesland Nutrition* schreef hij een brief aan André Olijslager die bol stond van verbijstering en van ongerustheid over de werkgelegenheid op lange termijn. Zijn mensen werden 'verkocht'.

Nutricia had toch nu al mensen zitten op plekken waar ook mensen van *Friesland Dairy Foods* moesten komen? Het was volgens Gerber onmogelijk dat alle vijftig mensen mee overgingen. De samenwerking met Nutricia is nu van de haan. De onrust heeft gisteren plaatsgemaakt voor euforie. Het personeel haalde opgelucht adem. Nog een geluk dat aan de Nutricia-mensen, die de laatste tijd geregeld de burelen in Leeuwarden bezochten, niet de procesgeheimen waren prijsgegeven. Nutricia is van partner weer de concurrent geworden die moet worden bestreden. Ze gaan er weer lekker tegenaan in Leeuwarden.

Als ze nu maar niet zo naïef zijn te denken dat het allemaal koek en ei is. De activiteiten hier te lande leveren de directie te weinig op. Dus blijft zij zoeken naar mogelijkheden buiten het eigen bedrijf. Veel zal er nog veranderen bij *Friesland Dairy Foods*, de onrust onder het personeel heeft echter een permanent karakter.

Nieuwsblad van het Noorden 1997-02-08

Advies van OR FDF 'deels positief' verkoop 'Groningen'

GRONINGEN - De ondernemingsraad van 'Frico', Groningen heeft gisteren zijn advies over de verkoop van de fabriek in Groningen aan Coberco aan de directie van *Friesland Dairy Foods* (FDF) voorgelegd. De OR heeft zijn advies in een aantal conclusies verwoord. Volgens OR-voorzitter Ciska Voornhout is dit advies deels positief.

“Maar er zijn ook nog steeds punten waarvan wij hebben gezegd dat die moeten worden opgelost. We zijn altijd uitgegaan van gelijke monniken, gelijke kappen.” En dat gaat volgens haar bijvoorbeeld niet op voor de elf medewerkers - met commerciële en marketingfunctie-, - die dan wel een werkgelegenheidsgarantie bij Coberco hebben gekregen, maar daarvoor naar Arnhem moeten verhuizen. De directie heeft de OR toegezegd zo snel mogelijk schriftelijk te zullen terugkomen op de conclusies van de OR. Dan kan het voorgenomen besluit worden omgezet in een besluit, mits deze niet afwijkt van de conclusies van de OR.

Nieuwsblad vh Noorden 1997-02-27

Verkoop van dagverse zuivel FDF aan Coberco definitief

GRONINGEN - De verkoop van de dagverse zuivelactiviteiten, die zijn ondergebracht bij Frico Melkproducten en Frico Versservice, aan Coberco is definitief. *Friesland Dairy Foods* heeft na het advies van de ondernemingsraden besloten de activiteiten over te dragen. Hierbij vallen geen gedwongen ontslagen.

Coberco neemt Frico Melkproducten in zijn geheel over. Hierbij gaat het om het productiebedrijf in Groningen en de verkoop aan grote afnemers. De ruim 140 werknemers komen in dienst van Coberco.

Het logistieke management van Frico Versservice wordt overgedragen aan Christian Salvesen Neerland BV. Van de medewerkers van Versservice kunnen 15 mee naar Coberco en 15 worden voor maximaal twee jaar bij Coberco gedetacheerd. De overige werknemers (110) worden bij Coberco gedetacheerd tot 1 juli, het moment waarop het onderzoek naar het optimaliseren van de logistieke dienstverlening moet zijn afgerond. De verwachting is dat een deel van de medewerkers in de logistieke dienstverlening werkzaam kan blijven.

Coberco heeft aangegeven haar positie in dagverse producten te willen versterken. Door de overname van de FDF-activiteiten stijgt het marktaandeel van 22 tot 31 procent. *Friesland Dairy Foods* heeft het accent liggen op langhoudbare zuivelproducten.

Leeuwarder Courant 1997-03-06

Ook MAP Coberco

Coberco neemt afscheid van Frico-merk²⁸

ASSEN - De zuivelcoöperatie Coberco in Zutphen zal in de laatste week van augustus het Frico-merk van de melk, pap en via verwijderen. Dat zei Pieter Kranenberg van het oostelijk concern gisteren tegen de noordelijke melkboeren. *Coberco* heeft van *Friesland Dairy Foods* de Frico-melkproductenfabriek in Groningen overgenomen.

Er is een uitzondering. De hooggepasteuriseerde volle en halfvolle melk, de nauwmondse flessen met respectievelijk de groene en witte dop, blijven het Frico-merk dragen. Die melk wordt in Leeuwarden geproduceerd. Kranenberg: „Dat is een typisch noordelijk product. Dat kom je in de rest van het land bijna niet meer tegen.” De nieuwe ‘versfles’ van polycarbonaat blijkt een groot succes te zijn. Jaren achtereen liep de verkoop van melkproducten in glas terug, maar de nieuwe fles heeft voor een ommekeer gezorgd, mede dankzij de melkboeren. Tot dusver wordt alleen volle-, halfvolle- en karnemelk in de nieuwe fles gebracht. Vanaf 10 maart zullen ook vanille-, blanke- en chocoladevla in de ‘versfles’ worden gestopt. De melkcomzet bij de melkboeren in het Noorden is vorig jaar 3 tot 5 procent gedaald.

²⁸ Deze ‘kostbare’ actie gezien in het licht van de fusie, eind van dit jaar komt erg ‘verspillend’ over..... Kort na deze fusie komt er een nieuwe naam op de zuivelproducten, geen Coberco maar.....Friesche Vlag (ZHN.)

Leeuwarder Courant 1997-03-13

Olijslager: resultaat FDF aardig, maar moet beter

***Friesland Dairy Foods* in Leeuwarden, een van de drie grootste zuivelondernemingen in ons land, heeft vorig jaar haar resultaat aanzienlijk verbeterd. Directeur André Olijslager zet de lijn voor de toekomst uit. Resultaatsverbetering in eigen land en in Europa; uitbreiding van activiteiten elders in de wereld.**

Door Willem Stegenga

LEEUWARDEN - „Toch wel aardig, maar het moet duidelijk nog beter. Elk jaar moeten wij een tandje hoger.” André Olijslager, directeur van *Friesland Dairy Foods*, blikt met ingehouden voldoening terug op vorig jaar. De winstsprong van f 17 miljoen naar f 49,8 miljoen mag er zijn, „maar wij moeten nog een stap vooruit. Ik heb er het volste vertrouwen in dat dat de trend wordt. Bedragen noem ik niet. Mij te gevaarlijk.”

Het bedrijf heeft volgens hem de weg omhoog duidelijk ingeslagen. „Na jaren van puinruimen gaan wij nu iets opbouwen en ik moet zeggen dat dat toch veel leuker is. De grote interne reorganisaties hebben wij gehad”, zegt hij. Hij houdt nog even een slag om de arm: “Tenminste als er niet iets gekks gebeurt.” In het jaarverslag wordt alleen over 'kleine reorganisaties' gesproken, waarvan de sociale gevolgen kunnen worden opgevangen door vermindering van het aantal uitzendkrachten.

Olijslager heeft duidelijk twee dingen voor ogen. In Nederland en in de andere landen van de Europese Unie, die vanuit Leeuwarden worden aangestuurd, zal het concern niet op groei van de activiteiten uit zijn. „Wij willen ons daar concentreren op verbetering van het resultaat.”

Dat houdt in dat *Friesland Dairy Foods* „verder wil komen af te staan van de zuivelmarkt, laat ik zeggen van de bulkproducten. Nu is het nog zo dat 60 procent van onze producten bulk is en 40 procent merken en specialiteiten. Over enige jaren moet dat 50-50 worden.”

Deze poot van het concern is gebaseerd op verwerking van de melk van de 4500 aangesloten boeren. Jaren achtereen werd op dat terrein verlies geboekt. In 1995 nog meer dan f 9 miljoen, vorig jaar was er een bruto winst van f 35,5 miljoen. Olijslager: „En dat is onder aftrek van de marktconforme melkprijs.”

Hoe hoog de melkprijs voor de boeren zal uitvallen is nog niet bekend. FDF betaalt het gemiddelde uit van de vijf hoogste uitbetalers van Ons land, dat wil zeggen van die bedrijven die zelf melk verwerken. Er komt in elk geval 0,8 cent per kilogram als dividend op een part van de aandelen. De aandelen die de boeren op de interne beurs kunnen verhandelen leveren een dividend op van f 4,70 per f 100.

Olijslager: “Als je dat ontvangt zet je toch een aardige stap in de richting van de compensatie van de lagere melkprijs die straks wordt uitbetaald. Ook op de langere termijn moeten wij op die manier de daling van de melkprijs compenseren.” Voor de landen buiten Europa geldt een andere strategie. Daar zal naast verbetering van het resultaat ook gewerkt worden aan vergroting van de omzet. Zeker in Azië zal dat het geval zijn. In het Oostblok worden de activiteiten beperkt tot Polen, Hongarije, Tsjechië en Rusland. De verkoopkantoren in Bulgarije en Roemenië zijn gesloten.

In Polen werd in 1995 zwaar verlies geleden. De herstructurering heeft vorig jaar geleid tot een 'nul-resultaat' halverwege het jaar en „nu hebben wij daar de zaak in de hand”, aldus de directeur.

De groei buiten Europa is ook af te lezen aan het aantal werknemers. Dat steeg daar met ruim 700 tot bijna 5000. Vooral in Indonesië werd in de loonlijst stevig uitgebreid. *Friesland Dairy Foods* nam daar het verkoop- en distributie-apparaat over van een plaatselijke ondernemer. Dat had een toeloop van honderden werknemers tot gevolg.

Na het mislukken van de uitruil en overname van producten met *Nutricia* in Zoetermeer wil Olijslager van nu af jaarlijks fors investeren in de kleinste divisie van het concern: *Friesland Dairy Foods Specialities*, het bedrijfsonderdeel dat baby-, kinder- en ziekenhuisvoeding produceert en verkoopt. Dat onderdeel zou naar *Nutricia* overgaan, maar dat ging niet door.

Olijslager. „Die specialities-unit krijgt van ons een sterretje. Het is absoluut niet zo dat dat onderdeel in de etalage staat, verre van dat. Het was een onderdeel van de deal met *Nutricia*, maar wij gaan er nu jaarlijks f2 miljoen tot f6 miljoen in steken. Dat moet een grote ster worden, wat ons betreft.”

Nieuwsblad van het Noorden 1997-03-13

Resultaat van FDF explosief gestegen

Na een teleurstellend 1995 heeft het zuivelconcern FDF vorig jaar een nettowinst behaald van bijna f 50 miljoen. Voor dit jaar wordt een verdere verbetering van het resultaat verwacht.

Van onze redacteur economie Jan Kiewiet

LEEUWARDEN/GRONINGEN

De nettowinst van het noordelijke zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (FDF) is vorig jaar explosief gestegen. De nettowinst kwam uit op bijna 50 miljoen gulden. Eind december vorig jaar ging de directie nog uit van een nettoresultaat van zo'n f45 miljoen. In 1995 boekte het concern nog een mager resultaat van 17 miljoen gulden. De omzet steeg van 4,2 naar ruim 4,4 miljard gulden.

De (fors) hogere winst kan vooral worden toegeschreven aan de verbeterde prestaties van de bedrijven die onder de Nederlandse tak van FDF vallen. Die tendens tekende zich in de eerste helft van 1996 al af. De verbetering zette zich in de tweede helft van het jaar door. Het bedrijfsresultaat bedroeg f35,5 miljoen; in 1995 zaten de Nederlandse onderdelen van het concern nog in de min (-f9,3 miljoen).

Positief was vorig jaar het resultaat van *Domo Food Ingredients* in Beilen. In 1995 viel de winst van deze vestiging tegen, omdat hogere grondstoffen niet konden worden doorberekend in de prijzen met als gevolg dat de (winst)marge verminderde.

In Beilen worden onder meer grondstoffen, halffabricaten en eindproducten gemaakt die worden verwerkt in kinder- en diëtvoeding.

Ook vorig jaar wist *Union de Jong* in Marum zich prima te handhaven op de internationale markt van boter- en boterolieproducten.

FDF werd vorig jaar niet, zoals dat in 1995 wel het geval was, geconfronteerd met tegenvallers. De harde gulden, grote aanloopverliezen in Oost-Europa en de afbouw van subsidie in de Europese Unie waren in dat jaar mede de oorzaak van de teleurstellende resultaten. In 1996 hadden veel van die factoren een positieve invloed op het bedrijfsresultaat. Zo werd het concern tien miljoen gulden beter van de bewegingen op de valutamarkt, terwijl de melkpijnsdaling het dubbele opleverde.

Meer nog dan in het verleden wil het concern zich richten op het versterken en uitbouwen van (wereldwijde) marktposities in langhoudbare zuivel en kaas. Omdat de productie en verkoop van dagverse zuivel niet in deze strategie paste, zijn inmiddels twee vestigingen van het concern in Groningen - Frico Melkproducten en Frico Versservice - aan Coberco verkocht.

Ook een ijsfabiek in Japan is van de hand gedaan. Dit leverde ruim 17 miljoen gulden op. Hoeveel de verkoop van de Groninger bedrijven heeft opgeleverd is nog onduidelijk.

Nieuwsblad van het Noorden 1997-03-14

Bulk moet bij FDF plaats maken voor merkproducten

Van onze redacteur economie Jan Kiewiet
LEEUWARDEN/GRONINGEN

- Het lijkt op het eerste gezicht tegenstrijdig. Vorig jaar betaalde het noordelijke zuivelconcern *Friesland Dairy Foods* (FDF) zo'n 20 miljoen gulden minder aan melkgeld uit aan de leden van de coöperatie. In de vorm van dividend wordt dat bedrag in de loop van dit jaar teruggesluisd naar dezelfde leden/aandeelhouders. Toch een doordachte en geen versluisende manoeuvre, aldus directievoorzitter A.A. Olijslager gisteren in een toelichting op de jaarcijfers van het zuivelconcern.

De melkpijns van FDF is gebaseerd op de gemiddelde prijs die een vijftal concurrenten zoals Nestlé en Nutricia uitbetaalt. Marktconform heet dat in termen van de FDF-directie. Om toch 'iets' terug te doen in de richting van de aangesloten boerenleveranciers is twee jaar geleden besloten om veertig procent van de nettowinst uit te keren. En laat dat nou precies die 20 miljoen gulden zijn. De overige zestig procent van het nettoresultaat - totaal ging het vorig jaar bij FDF om een kleine f 50 miljoen - blijft in het concern en wordt onder meer gebruikt voor versterking van het eigen vermogen en financiering van investeringen.

Die winst was voor een niet onbelangrijk deel afkomstig van de bedrijven die opereren onder de paraplu van *Friesland Dairy Foods Nederland*. Vooral *Domo Ingredient Foods* in Beilen en de kaasbedrijven, draaiden goed en wisten een verlies (min f 9 miljoen in 1995) om te buigen in een positief bedrijfsresultaat van 35 miljoen gulden. Wat achter bleven de winsten die FDF in het buitenland boekte. Met name in Duitsland moest het bedrijf genoeg nemen met een fors lagere bijdrage aan de winst.

Het was met enige trots dat Olijslager gisteren sprak over het winstcijfer van 1996. En afgezet tegen de schamele f 17 miljoen die in 1995 werd verdiend, ook een keurige verbetering. Maar

wordt gekeken naar de omzet van ruim 4,4 miljard gulden, dan was het nettoresultaat vorig jaar niet meer dan 1,1 procent van de verkopen. Dat moet meer worden, vindt de FDF-directie. Een concreet (redelijk) winstcijfer wilde Olijslager niet noemen, maar het zal al gauw in de buurt van de honderd miljoen gulden liggen.

De hogere winst moet in de visie van FDF vooral komen uit 'producten met een hoge toegevoegde waarde'; geen bulk meer, maar merkproducten met een aantrekkelijke winstmarge moeten in de toekomst verkocht worden. Frico Versproducten (melk, vla en yoghurt) in Groningen werd daarom al verkocht aan college *Coberco*, omdat er op deze 'vechtmarkt' voor FDF weinig eer te behalen viel. Merkartikelen zoals Choq, Completa en Kollumer Kaas heeft FDF al enige tijd in huis en dat moeten er meer worden. Domo Langlekker is enige tijd geleden geïntroduceerd; zuivelproducten (karnemelk, melk en straks ook yoghurt) met een lange houdbaarheid. Ook Slankie Natuurkaas moet binnen een paar jaar een leuke bijdrage leveren aan het resultaat van het zuivelconcern.

Moeilijker - lees duurder - is het voor FDF om merkproducten los te weken van concurrenten. Namen zijn ook in de zuivelwereld duur. Als er al wat te koop is, is de vraagprijs, aldus directievoorzitter Olijslager, vaak te hoog. Een uitgelezen kans om een fraaie reeks A-merken aan de eigen stal toe te voegen leek zich vorig jaar voor te doen. *Nutricia* in Zoetermeer was bereid te praten over een 'uitruil' van activiteiten. FDF zou zijn babyvoedingproducten overdoen aan *Nutricia* en in ruil zou het noordelijke zuivelconcern bekende merken als Chocomel, Fristi en Extran in handen krijgen. Een omzet van 600 miljoen gulden zou hierdoor door FDF worden binnengesleept.

De deal ketste echter begin dit jaar af. Waarom is nooit duidelijk geworden. De financiering - FDF zou een aanzienlijk bedrag aan *Nutricia* moeten bijbetalen - was volgens Olijslager niet het probleem. Meer wilde hij gisteren niet kwijt.

“We hebben afgesproken de zaak binnenskamers te houden. Aan die afspraak houden we ons.” Binnenkort komt *Nutricia* met de jaarcijfers naar buiten. Wellicht dat de top van dit Zoetermeerse bedrijf wat loslippiger is dan Olijslager en de andere leden van de Raad van Bestuur van FDF en wel de redenen van het afketsen van de transactie wil noemen.

Nieuwsblad van het Noorden, 1997-03-26

COR Domo Beilen woedend op directie van FDF

LEEWARDEN/BEILEN - De directie van zuivelreus *Friesland Dairy Foods* - waar ook de Domo in Beilen deel van uitmaakt - heeft zich de woede van de centrale ondernemingsraad (COR) van het concern op de nek gehaald. Het dagelijks bestuur van de centrale OR heeft zijn leden opgeroepen voor spoedberaad en heeft een nijldige brief aan directeur A.A. Olijslager gestuurd.

De woede van de OR's is opgewekt door de plotselinge functiewijziging van de geliefde OR-coördinator H. Postma. De functionaris die door het bedrijf wordt betaald, fungeerde als schakel tussen de diverse ondernemingsraden. Postma, die op het hoofdkwartier in Leeuwarden werkt, heeft van de ene op de andere dag een andere baan binnen het bedrijf gekregen. Volgens het bestuur van de centrale OR is Postma in die wijziging zelf niet eens gekend.

In de kwade brief noemt het bestuur de directie-ingreep hoogst onfatsoenlijk. De OR's stellen vast dat door de eenzijdige beslissing van de directie de medezeggenschap binnen het bedrijf op het spel staat. De bedrijfsleiding vindt dat Postma domweg aan een nieuwe uitdaging toe was, maar binnen de OR bestaat de stellige overtuiging dat de man door de directie als een hinderlijk obstakel werd gezien bij het nemen van beslissingen.

Het is niet de eerste keer dat Olijslager de wrevel van de werkvloer opwekt. Eerder was dat het geval toen de voormalige Domo in Groningen werd verkocht aan Coberco zonder dat de plaatselijke leiding in die stap was gekend. Ook de vakbonden zouden lang niet enthousiast zijn over het democratisch gehalte van de top van .

Leeuwarder Courant 1997-04-26

Zuivelindustrie krijgt te maken met personeelsproblemen

(KAF EN KOREN – WILLEM STEGENGA)

DE ZUIVELINDUSTRIE zit in de problemen. De melkprijs is weer lager, het perspectief is verre van rooskleurig. Toch vragen de boeren hun directeuren een optimistisch verhaal te houden. Iets waar je wat aan hebt, opdat je toch na de fabrieksvergadering nog redelijk fleurig de sponde opzoekt. Welaan, dacht de redacteur van *Coberco Post*, ik gooi er een zonnige tekst tegenaan met als kop 'Aandacht gericht op de toekomst'. En voor die 'toekomst' zoek ik een lekkere vette letter uit. Aldus geschiedde.

Het is te hopen voor de boeren en voor het personeel dat alle aspecten worden meegenomen, als de toekomst weer eens op de agenda staat. Tot dusver zijn zuivelfabrieken niet veel verder gekomen dan saneren, of liever gezegd reorganiseren. Dat gaat nog even door.

Coberco is al bezig met het sluiten van een bedrijf in **Zwolle**. Straks komt de kaasopslag in **Meppel** aan de beurt. Eerst de kaas van alle fabrieken samenbrengen naar een centraal punt. nu bij die fabrieken opslagruimte bouwen en de centrale opslag weer ontmantelen. Zo blij je bezig.

Campina-Melkunie zal ook nog het een en ander doen. De productie van consumptiemelk en van kaas zit in een te ruim jasje. Ook daar gaan allicht nog een paar bedrijven dicht. Minder personeel en dus minder kosten, is het motto.

De vakbonden voorzien dat het aantal werknemers nog kleiner wordt. Tussen maart 1995 en september 1996 verdwenen er al 1615 banen. Op een totaal van 15.497 arbeidsplaatsen is dat in luttele tijd niet minder dan 10,4 procent.

De zuivelindustrie heeft straks te kampen met een verouderd personeelsbestand. Op dit moment is nota bene al 50,6 procent van het personeel ouder dan veertig jaar, 19,9 procent is zelfs ouder dan vijftig jaar. In het onbestorven verleden gingen reorganisaties vaak gepaard met een uitstoot van oudere werknemers. Ze konden gebruik maken van een seniorenregeling. Als ze 55 jaar of ouder waren, konden ze met een douceurtje van de baas vertrekken.

Minister Ad Melkert van sociale zaken heeft daar vorig jaar een stokje voor gestoken. Dat houdt in dat de oudere werknemers minstens tot hun 62ste in dienst moeten blijven. Aangezien aan het

sluiten van fabrieken nog geen eind is gekomen, is het gevolg dat de instroom van jongere werknemers nog meer dan de laatste jaren zal stagneren. De bovenkant blijft aan en belemmert de aanvulling van anderen.

Er ontstaat derhalve een groot gat tussen oudere en jonge werknemers. Het middenkader, de redelijk ervaren werknemer in de bloei van zijn leven, is straks niet meer aanwezig. Syds Kloosterman van het CNV voorziet dat er over niet al te lange tijd voor duur geld mensen van elders moeten worden aangetrokken om de tent draaiende te houden. Hij bespeurt nog weinig gedrevenheid bij de directies om aandacht aan dat punt te besteden.

Die directies moeten twee zaken klaren. In de eerste plaats zullen de oudere werknemers, willen zij op niveau kunnen blijven functioneren, extra scholing moeten ondergaan. Een moeilijke operatie. De noodzaak om er nog wat bij te leren leidt bij mensen boven de vijftig niet tot golven van enthousiasme.

In de tweede plaats verdwijnt er met het vertrek van oudere werknemers kennis, want voor hen komt er niemand in de plaats. Kennis is de basis voor kwaliteit. En juist die kwaliteit wordt in de nabije toekomst een steeds groter speerpunt van de zuivelindustrie.

De vakbonden hebben deze ontwikkelingen al een paar keer op het bordje bij de directies gelegd. Niet dat die daar geen oren naar hadden, maar tussen begrijpend knikken en daadwerkelijk optreden ligt nog een flink terrein braak. Kloosterman: „Se binne der noch net serius mei oan 'e gong.”

Bij de volgende cao-onderhandelingen zal dan ook een adequaat ouderen-beleid een indringend punt van bespreking worden. Bovendien zal de instroom van jongeren aller aandacht voor zich opeisen. Opbouwen in plaats van afbreken. De vakbonden zijn druk doende het probleem helder te maken. „Der moet wat barre, dat sjocht in elk.”

Dat de directies nog steeds het spoor van reorganisatie niet hebben verlaten, blijkt onder andere uit de samenstelling van het personeelsbestand. Niet minder dan 11.8 procent van de arbeidsplaatsen wordt ingenomen door uitzendkrachten. Daar is bewust naar gestreefd. Die mensen kunnen straks gemakkelijk de deur uit worden gewerkt, als er weer een fabriek dicht gaat. Dan hoeven er formeel geen gedwongen ontslagen te vallen.

Overigens verleggen de uitzendbureaus hun koers al een beetje. De arbeidsmarkt wordt krapper. Het wordt een beetje moeilijker om de juiste man of vrouw voor de juiste baan te vinden. Het uitzendwezen schermt nu met detachingscontracten. De banenzoekers kunnen in bepaalde gevallen een dienstverband voor twee jaar bij zo'n bureau krijgen. Allemaal leuk en aardig, maar over de periode daarna bestaat voor hen geen enkele zekerheid.

Feit blijft dat de zuivelindustrie straks met de gebakken peren zit. De signalen zijn nu al zichten voelbaar. Door de reorganisaties is de werkdruk vergroot. Minder mensen moeten meer doen en bovendien dikwijls onder slechtere omstandigheden. Immers in een toenemend aantal gevallen worden plannen gesmeed om fabrieken volcontinu te laten draaien. Het zijn net de oudere werknemers die daar de grootste moeite mee hebben. Vooralsnog wordt echter 'de aandacht gericht op de toekomst', zij het op een andere toekomst.

LC 1997-05-23
Melkprijs FDF 1996 75.80 cent

Leeuwarder Courant 1997-05-23

FDF betaalt **melkprijs** 75,80 cent

LEEWARDEN - Het zuivelconcern Friesland Dairy Foods betaalt zijn boeren over 1996 een **melkprijs** uit van 75,80 per kilogram. Dat is 1,18 cent minder dan een jaar eerder. De kale prijs is 75 cent (76,66). Daar komt 0,80 cent (0,32) per kilogram aan dividend overheen. FDF heeft 1,8 miljard kilogram melk verwerkt met een vetgehalte van 4,485 procent (4,454) en een eiwitgehalte van 3,475 procent (3,476). De prijs van FDF is het gemiddelde van de vijf hoogste melkverwerkende fabrieken in ons land.

Leeuwarder Courant 1997-08-09

LC 1997-07-23
Bestuur FDF grootverdieners in
Friesland – gemiddeld 1,04 mln. gld.

Leeuwarder Courant 1997-07-28

Bestuur FDF best betaalde
Friese top

Het gemiddelde bestuurslid van Friesland Dairy Foods (FDF) is het best betaalde in Friesland. De top genoot vorig jaar een gemiddelde beloning van f 1,04 miljoen, zo blijkt uit berekeningen van De Volkskrant. Daarmee streeft het de collega's van **Campina Melkunie** en Coberco ruimschoots voorbij. De gage bij **Campina Melkunie** is f 700.000, die bij Coberco 'slechts' f 273.000.

Ook MAP Rundvee

Nederlandse melkveehouderij staat aan de top, de rest niet

KAF EN KOREN – WILLEM STEGENGA

ONDANKS de hoge bevolkingsdichtheid en de daaruit voortvloeiende geringe oppervlakte cultuurgrond heeft de Nederlandse land- en tuinbouw in de Europese Gemeenschap een sterke positie, tot voor kort zelfs de allersterkste. Van koploper zijn de boeren en tuinders echter teruggevalen tot lid van de kopgroep, aldus een studie van het *Landbouw-Economisch Instituut*.

Deel twee: de veeteelt.

Wij zijn een land van koeien. Van hele beste koeien, zelfs. In geen land ter wereld is de genetische vooruitgang de laatste jaren zo groot geweest als bij ons. De rundveesyndicaten, inmiddels samengesmeed tot *Holland Genetics*, hebben daar een werkzaam aandeel in gehad en een leidende rol in gespeeld.

Nederland beschikt over een puike veestapel.

De melkveehouderij zit royaal boven het Europese gemiddelde. Ons aandeel in het Europees agrarisch totaal is 7,9 procent, het aandeel van de melkkoeien zit op 11 procent. Veehouders in Denemarken, Nedersaksen en in West-Engeland klimmen omhoog. Zij doen dat met royale steun van de overheid: f 13.100 per bedrijf. Hun Nederlandse collega's moeten het stellen met f 3100.

In de Europese Unie werd in 1993 op een miljoen bedrijven gemolken. Acht jaar eerder waren dat er nog 1,6 miljoen. De sanering is derhalve snel gegaan. Bij ons is het aantal bedrijven in die tijd verminderd van 58.000 naar 43.000. Vorig jaar waren er nog maar 36.258 over. Verhoudingsgewijs is die teruggang bij ons nog vrij gematigd gegaan. In Duitsland en vooral in Spanje en Frankrijk lag het tempo aanmerkelijk hoger.

De boeren in Groot-Brittannië hadden in 1993 de meeste koeien per bedrijf: 69 stuks. Nederland volgde met 42, daarna kwam Denemarken met 40 stuks. Duitsland zat met 23 koeien maar net boven het EU-moyenne van 20. Van de totale hoeveelheid melk in de EU (107 miljard kilogram)

kwam 58 procent van sterk gespecialiseerde bedrijven. In ons land was dat percentage maar liefst ruim 75. Nederland had na westelijk Engeland het grootste quotum per boer: 372.000 kilogram.

Van alle koeien in de EU geven de Nederlandse de meeste melk. In 1993 was dat 6869 kilogram. Denemarken (6287 kilogram), Bretagne en Nedersaksen zaten ook boven de 6000 kilogram. Dit jaar gaat in Nederland de productie van de koeien zelfs tot boven de 8000 kilogram, aldus Henk van der Zwaag, directeur van het *Fries Rundvee Syndicaat*.

Het gaat er natuurlijk om wat een boer voor een liter melk beurt. Op dat terrein staat ons land niet aan de kop. De 74,26 cent per kilogram in 1993 was aardig, maar de boeren in Denemarken beurden toen 75,90 cent en die in Lombardije zelfs 83,20 cent.

Aanmerkelijk minder sterk is de positie als het om rundvlees gaat. Het LEI ziet ook weinig verbetering in de nabije toekomst. De kosten voor de milieuwetgeving spelen daarbij een rol van betekenis. Tekenend is de zin: „De te verwachten verdere teruggang van de rentabiliteit zal op den duur tot gedwongen bedrijfsbeëindiging leiden.”

Ook in deze bedrijfstak speelt het verschil in subsidies een grote rol. De Nederlandse stierenmester ontving in 1993 in doorsnee f 7200. Zijn Ierse collega toucheerde f 7400, zijn Belgische streek f 15.100 op, zijn Noord-Ierse maar liefst f 18.000 en wat te denken van de mesters in de Franse Limousin: f 30.500. Brusselse steun wordt in sommige landen 'rynsk' aangevuld met donaties van de nationale en regionale overheid.

Leeuwarder Courant 1997-08-09

Coberco 'Groningen' zwaait zuivelmerk Frico omzichtig uit²⁹

GRONINGEN - Met een campagne die iets minder dan f 1 miljoen kost en twaalf weken duurt, neemt zuivelconcern Coberco afscheid van het Fricomerk. Vooral de Friezen worden omzichtig in de watten gelegd. Advertenties, rijdende billboards en aardige verhaaltjes op de melkpakken moeten de Friese melkdrinkers vanaf maandag aan de zuivel van Coberco zetten.

Alles wat nu Frico heet, heet straks Coberco. Dat geldt voor de melk in pakken, voor de vrachtauto's, en ook voor de gepasteuriseerde melk in de nauwmondse flessen met een gekleurde dop. De laatste wordt in Leeuwarden gemaakt en zou, vanwege de emoties, Frico blijven heten. Maar om duidelijk te wezen krijgen ook de doppen de Coberco-naam.

De Friezen zullen een grote hobbel moeten overwinnen, beklemtoont directeur Jan Hordijk van Coberco Zuivel. „De loyaliteit aan Frico is in het Friese erg groot.” Vandaar dat het aardigste deel van het Fricomelkpak wordt ingeruimd voor de afscheidscampagne: het blokje tekst op de zijkant van het melkpak. Daar staan de verhaaltjes die de grote raatselen des levens oplossen, zoals Wat is kippenvel? Die Verse Feiten, bedacht door studenten van de Rijksuniversiteit Groningen, zijn trouwens zó populair, dat Coberco overweegt om ze landelijk in te

²⁹ Onbegrijpelijk, achteraf gezien. Op het moment van verschijning van dit artikel over een grote reclamecampagne voor het 'nieuwe' merk *Coberco*, waren de onderhandelingen over 'de grote fusie' in volle gang, of.....misschien zelfs al afgerond!

Januari 2000 zou de naam Coberco volledig verdwijnen, van alle melkpakken, die werd.....Friesche Vlag!

voeren. „De goeie dingen van Frico nemen we over.” Dat moet blijken in de tweede week van september. Coberco komt dan met „een nieuwe verpakkingvorm” op de markt (welke, dat blijft geheim), en wijzigt de styling van haar zestig jaar oude merknaam.

Het verdwijnen van het Fricomerk vloeit voort uit de verkoop van de Groningse Frico-fabriek. De fabriek was eigendom van *Friesland Dairy Foods* maar werd per 1 januari van dit jaar verkocht aan Coberco. Het zuivelconcern wil haar afzet en vooral haar naamsbekendheid in het Noorden vergroten. Als de noorderlingen eenmaal houden van het Coberco-merk. gaan zij wellicht ook meer Coberco-producten kopen. Zoals het Luchtig Toetje of de Milk en Fruit. Coberco heeft in het Noorden een naamsbekendheid van 40 tot 50 procent. Dat is weinig. Het moet groeien naar tegen de 100 procent, zoals elders in het land. Het zuivelconcern boekt een jaaromzet van f3,5 miljard en streeft in het jaar 2000 naar een groei tot f4.5 miljard. De zuivel maakt 65 procent van de omzet uit. Coberco zet jaarlijks 540 miljoen liter af. De voormalige Frico-fabriek in Groningen is goed voor zo'n 150 miljoen kilo 'grondstoffen'.

Het zuivelconcern is de tweede speler op de Nederlandse markt. Nummer een is *Campina Melk-unie* met een marktaandeel van meer dan 50 procent. Coberco komt sinds de inlijving van Frico, dat 8 procent aandeel heeft, op een marktaandeel van 32 procent. Het Wassenaarse *Menken Van Grieken* staat op nummer drie met 13 tot 14 procent. Voor de Frico-melkdrinker verandert er, behalve de naam, niets. Uiteindelijk komt de melk bij dezelfde koeien vandaan. Hij doet er hoogstens verstandig aan om kritisch naar de melkmerken in de supermarkt te kijken. Zo is Melkan een eigen winkelmerk van een aantal supermarkten.....geproduceerd door Coberco. Het staat nu naast de Frico-melk in de schappen. De prijs is verschillend, maar het geld komt voortaan in één en dezelfde kas terecht: die van Coberco.

VOORPAGINA LC

Grote fusie Coberco met FDF zuivel kost 600 banen

Friese bedrijven en Coberco

Van een onzer redacteuren

LEEUWARDEN - De zuivelcoöperaties in het noorden en oosten van ons land fuseren.

Dat gaat ten koste van zeker zeshonderd banen. *Friesland Dairy Foods* in Leeuwarden. *Coberco* in Zutphen, *Twee Provinciën* in Workum en *Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde zullen samen de op twee na de grootste zuivelonderneming in Europa worden. Het nieuwe concern heeft een omzet van f9,11 miljard. Alleen *Nestlé* in Zwitserland (f22.8 miljard) en *Danone* in Frankrijk (f9,6 miljard) zijn groter.

Het samengaan is een gevolg van de concentratie van de supermarktketens. Die vormen een steeds grotere marktpartij, waar de zuivel wat tegenover wil stellen. Ook het feit dat de melkveehouderij minder steun van de overheid krijgt was een belangrijke aanzet voor de besprekingen.

Door de fusie zullen zo'n 600 van de 5672 arbeidsplaatsen in ons land verdwijnen. Bij de vier bedrijven werken in totaal 11.945 mensen. Van de 8322 personeelsleden van *Friesland Dairy Foods* zitten er 5721 in het buitenland. *Coberco* heeft 552 van haar 3077 werknemers in andere landen. Bij *ZOH* zijn 280 mensen in dienst, bij *Twee Provinciën* 266.

Bij de fusie zijn zo'n 16.500 veehouders betrokken, de helft van alle veehouders in ons land. Zij leveren 5,1 miljard kilogram melk. De nieuwe coöperatie krijgt het model van *Friesland Dairy Foods*. De veehouders worden dus ook aandeelhouder. De verwachting is dat het nieuwe concern over drie jaar een winst van tegen de f 200 miljoen zal maken.

Er wordt al op korte termijn gesneden in het aantal arbeidsplaatsen. De productie wordt gestroomlijnd en vrij zeker gaan er fabrieken dicht. De directies hebben echter de verzekering gegeven dat er geen gedwongen ontslagen vallen. Vermoedelijk worden voor het overtollige personeel banen gezocht bij andere bedrijven. *Friesland Dairy Foods* hakt al geruime tijd met dat bijltje.

De vier coöperaties hebben in Friesland elf vestigingen. *Friesland Dairy Foods* heeft bedrijven in Leeuwarden, Wolvega, Burgum, Sint Nicolaasga en Dronrijp. *ZOH* heeft fabrieken in Oosterwolde, Olterterp en Elsloo en *Twee Provinciën* in Workum, Balk en Gerkesklooster.

Daarnaast beschikt *Friesland Dairy Foods* nog over ondernemingen in Beilen, Marum, Bedum, Culemborg, Raamsdonksveer, Oosthuizen, Noordwijk (Gr.) en Hoofddorp en tal van vestigingen in het buitenland. *ZOH* heeft ook fabrieken in Winschoten en Assen.

Coberco opereert vanuit Zutphen en heeft fabrieken in eigen land (onder andere in Vollenhove en Meppel) en vestigingen in België, Duitsland, Spanje, Frankrijk en Engeland. Het is ook eigenaar van de frisdrankenfabriek Riedel.

BIJLAGEN

Bijlage-1 **Ontstaansgeschiedenis Friesland Coberco Dairy Foods.**

Bron: voormalige [www Royal Friesland Dairy Foods](#) (nu 404)

8 juni 2004

oorspronkelijke bron: [Frieslandfoods.com](#).³⁰

125 jaar zuivelindustrie

De Nederlandse zuivelindustrie is groot geworden door flinke mensen, producten van uitstekende kwaliteit, een sterke marktpositie en een onvermoeid streven naar efficiency. Deze vier dimensies bepaalden sinds het begin in 1879 een ontwikkeling die dezer dagen een nieuw markeringspunt bereikt.

Op 7 juli 1879 werd de naamloze vennootschap de Arnhemsche Melkinrichting officieel opgericht. De melkboer van het nieuwe bedrijf had toen de eerste smakelijke melk al verkocht die in een schoon, nieuw bedrijf aan de Kerkstraat was bereid. Het was meer dan een zakelijke transactie. Verstandig idealisme bij notabelen als mr. K.G.M. de Meijier, W.H. van Braam en E. Rutgers had aan de oprichting van de NV ten grondslag gelegen. De Gelderse hoofdstad werd in de jaren 1870, als vrijwel alle steden in die tijd, met deprimerende regelmaat getroffen door epidemieën. Cholera was het meest gevreesd. De besmettingsziekte, via faecaliën in grachtwater massaal overgedragen, eiste in tien jaar tijd in Nederland en België meer dan honderdduizend slachtoffers. Door het baanbrekende werk van de Parijse wetenschapper Louis Pasteur werd hygiëne het moderne toverwoord: schoon drinkwater, gecontroleerde afvoer van faecaliën én zuivere voedingsmiddelen. Daar mankeerde het nogal aan, ook in de Gelderse hoofdstad. Melk was toen een bijproduct voor de boeren uit de omgeving, die op hun gemengde bedrijven het rundvee vooral voor het vlees hielden. De koeien stonden in bedompte stallen op mesthopen die nuttig waren voor de akkerbouw, maar broeinesten voor bacteriewoekering. De melkinrichting van Arnhem garandeerde haar klanten de levering van reine drinkmelk, karnemelk en goede boter, en na enige tijd ook kindervoeding. Zij betaalde de melkleveranciers royaal, maar eiste en controleerde op hygiënische bedrijfsvoering. Dat klanten het waardeerden, bleek uit de omzet: 354.872 liter in het eerste jaar, 734.820 in het vijfde en meer dan een miljoen in het vijftiende jaar van haar bestaan. Zo droeg ze onder aanvoering van directeur Herman Beer bij tot de ontwikkeling van moderne melkveehouderij. In Friesland ontstond datzelfde jaar 1879 in Veenwouden op initiatief van de ondernemer Mindert Bokma de Boer de zuivelfabriek Freia, vooral ingericht voor fabrieksmatige boterverwerking. Kleine boeren uit de noordelijke Friese Wouden brachten er hun melk, zodat ze zelf niet meer hoefden karnen en kazen. Ook zij moesten, om aan de kwaliteitseisen van de fabriek te voldoen, hun bedrijfsvoering aanpassen. Vanuit beide bedrijven lopen lijnen naar de in 1997 ontstane fusie-onderneming Friesland Coberco Dairy Foods. De melk van de Freia ging na haar liquidatie in 1969 over naar de Frico. De rechtsopvolgers van de Arnhemsche Melkinrichting werden via de coöperatie Camiz (1921) en het verband Vecomi (1965) in 1970 opgenomen in de Coberco-familie.

Vernieuwing in barre tijden

De fabrieksmatige zuivelbereiding kwam op in een tijd van economische malaise. Het waren tus-

30 URL. niet meer aanwezig

sen 1877 en 1897 barre tijden voor de boeren. De akkerbouw werd het eerst getroffen toen goedkoop Amerikaans en Argentijns graan het Europese continent overspoelde. Toen volgde de veehouderij. Nederlandse boterhandelaren hadden trouwens al eerder hun neus gestoten. Vanaf 1873 kwamen geregeld zendingen uit Londen terug met oordelen als *„tanig, harig, smerig„*. De opkomende Deense concurrentie en producenten van de nieuwe kunstboter profiteerden ervan. Alleen goed geleide, modern ingerichte boterfabrieken konden het tij doen keren. Dankzij nieuwe technieken kon met minder moeite ook veel meer uit de melk worden gehaald. In de kolonie van de Maatschappij van Weldadigheid in Vledder werd in 1880 een klein handkrachtfabriekje ingericht. Het was, in zijn idealistische eenvoud, een pril voorbeeld van coöperatief streven. In Groningen begint de geschiedenis van de zuivelindustrie in 1882 in Zuidbroek. Er kwam in 1883 een vervolg op in onder meer Winschoten, later een stabiel bolwerk van boerenkracht. Datzelfde jaar ontstond in Hellendoorn de eerste echte zuivelfabriek van Overijssel. Friesland kreeg in 1882 een fabriek in Leeuwarden en in 1883 in Sneek en Bolsward. In Zutphen en Enschede kwamen er, met steun van ontevreden burgers, in 1883 en 1884 net zulke melkinrichtingen als in Arnhem. Drenthe volgde een paar jaar later met stoomzuivelfabrieken (Meppel, 1888) en een groot aantal kleine handkrachtfabriekjes, eigenlijk meer centrale werkplaatsen. Zo'n handkrachtfabriekje, de *„Eensgezindheid„*, vormde in 1900 het begin van een roemrijke zuivelgeschiedenis in Marum. Hoewel niet elke onderneming meteen een succes werd, was de industrialisatie niet te stuiten. Waar stedelijke ondernemers geen fabrieken op het platteland bouwden, namen boeren zelf het initiatief. Zo begon in 1886 te Warga de eerste moderne zuivelcoöperatie van Nederland. Zij werd opgericht door een groep vooraanstaande, vernieuwingsgezinde veehouders, omdat een Leeuwarder zuivelfabrikant niet wilde investeren in een vestiging op hun dorp. Rond 1890 stonden er in Friesland 67, in Drente 25, in Groningen 16, in Gelderland 18 en in Overijssel 15 zuivelfabrieken en -fabriekjes. Tien jaar later werd de meeste melk in Noord- en Oost-Nederland al niet meer op de boerderij, maar in de fabriek verwerkt. Friesland en Drenthe liepen voorop, met een industrieel aandeel van resp. 90 en 81% in 1903. In de opgaande tijd zette de industrialisatie versterkt door. In 1908 kwam van de 63,5 miljoen kilo in Nederland geproduceerde boter 64% uit stoomzuivelfabrieken, 7% uit kleine handkrachtfabriekjes en nog 30% van de boerderij. Vooral rond Zwolle bleef de eigen boterproductie door boeren nog even op peil. De banketbakkerij betaalde er meer voor boerenboter dan voor fabrieksboter. In korte tijd veranderde de boerenwereld ingrijpend. De pioniers waren internationaal geïnspireerd door het succes van nieuwe technieken en ze werden voortgedreven door kritische afnemers. Uit het buitenland haalden ze machines als karn en kneder (Lefeldt) en de centrifugale separator (Laval, 1878) voor het ontromen van de melk. Een individuele boer kon in die slag als zuivelproducent nooit concurreren met een fabriek, zelfs al had hij tien, twaalf koeien die elk 3500 tot 4000 liters melk per jaar gaven.

Emancipatie

Tot de komst van de fabrieken zaten boeren met een geringe melkproductie gevangen in een systeem van ruilhandel met winkeliers. Op de markten van Deventer, Zwolle, Meppel, Kampen, Zutphen en Groningen verdrongen grotere aanbieders elkaar. Grote boeren waren in tijden van overschot overgeleverd aan de gunst van oppermachtige opkopers. De nieuwe industrie daarentegen legde zelfs in slechte jaren een bodem in de markt. Daar kon geen boerin tegenop die met haar kazen bij de winkel of op de markt kwam, geen boer die zijn vaatjes boter of kannen melk in de stad probeerde te slijten. Maar er bleef een bron van ongenoegen. Niet alle directies werden in die magere tijd vertrouwd. Omdat aanvankelijk per liter werd uitbetaald, zullen zwakke broeders wel eens in de verleiding zijn gekomen om volvette melk met een toegift water aan te lengen. Sommige fabrikanten registreerden op hun beurt bij de melkontvangst minder liters dan de boeren in hun emmers hadden gemeten. Dat gaf conflicten, die zelfbewuste boeren oplosten door

voor eigen rekening en risico coöperatieve fabrieken te stichten. In die tijd was dat minder bijzonder dan het nu misschien lijkt. Het Nederlandse platteland werd gekenmerkt door hechte sociale structuren. Overal was naoberschap, buurskip en burenhulp normaal. In het Oosten en in Drenthe waren de Markegenootschappen nog maar net door ingrijpen van bovenaf ontbonden, in het Noorden de gemene gronden verdeeld. Maar boeren bleven overleggen over teeltplannen, elkaar helpen en van elkaar leren. In de jaren van crisis bereikte de 'zelforganisatie' van boeren, veelal geholpen door notabelen en geestelijken, een hoger, professioneel niveau. Boerenorganisaties groeiden, stamboeken werden opgericht, de voorlichting werd regionaal ingevuld.

Priesters, notarissen, onderwijzers en vooruitstrevende edelen bemoeiden zich ermee. Burgemeester Eduard Jacobs van Lonneker bij Enschede organiseerde in 1896 boeren in een handelsvereniging, met daarbij de eerste Nederlandse landbouwbank voor coöperatieve kredietverlening. Daar hoorde een coöperatieve melkinrichting bij. Als een onstuimige rivier vulde het coöperatieve denken de nieuwe beddingen van de zuivelindustrie. In nog geen tien jaar tijd werden overal in het land vele honderden zuivelcoöperaties opgericht. In elke streek waren de verhoudingen anders. In Friesland droegen vooral grote boeren de risico's van het lidmaatschap. Kleine veehouders profiteerden er als leveranciers van mee. In Groningen concurreerde het machtige grootkapitaal vanuit de Stad met plaatselijke coöperatieve verbanden in de Ommelanden. In Drenthe en Gelderland namen klein en groot aan de coöperaties deel: daar waren leden-bedrijven met drie, vier koeien geen uitzondering. Coöperaties hadden in 1908 landelijk al een aandeel van 70% in de fabrieksmatige verwerking, met concentraties in Friesland, Drenthe en Limburg. De beweging was zo sterk dat zelfs het particuliere bedrijf coöperatietrekjes ging vertonen. De Arnhemsche Melkinrichting kende van de overwinst boven een redelijke vergoeding aan de aandeelhouders 60% aan de leveranciers toe. Beers schreef in 1904: "Wij betalen voor onze melk meer dan iedere andere melkverkooper in Arnhem en daardoor kunnen wij ook de hoogste eischen stellen." De Freia deed in de eerste moeizame jaren van haar bestaan zaken met de directeur van de Wargaaster coöperatie, Gemtius Wybrandi. Typerend voor het coöperatiedenken was dat de pioniers niet vervielen tot eng eigenbelang. Zelfs als het water hen op eigen bedrijf aan de lippen stond, investeerden ze via hun fabriek in kwaliteit. Ze hechtten afzonderlijke coöperaties aaneen tot netwerken van onderlinge bijstand bij storing en calamiteit. Fabrieksbesturen en 'directies leerden van elkaar. Ze stichtten, toen de staat het liet afweten, regionale botercontrolestations en accountantsdiensten voor de boekhouding. Ze maakten grensafspraken om onderlinge gevechten om de laatste druppel melk te voorkomen. Ook sloegen ze in sommige streken de handen ineen om de internationale afzet te stimuleren en overschotmelk te condenseren. In Friesland werden vanaf 1898 export-inspanningen gebundeld via de Friesche Coöperatieve Zuivel Export Vereeniging (Frico). Een jaar later stichtte de Gelders-Overijsselse Zuivelbond (1896) de Zutphense Botermijn. Zo werkten regionale koepels van coöperaties aan versterking en verbetering, met als lichtend voorbeeld de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland. Ze organiseerden onder veel meer opleidingen voor boter- en kaasmakers, die als vakmensen een benijde positie binnen de arbeidersstand innamen. In nationaal verband lieten ze hun belangen behartigen door de federatieve Algemeene Nederlandsche Zuivelbond (FNZ). Later werd deze met de particuliere koepel gebundeld in de NZO. Coöperaties sloegen bruggen over levensbeschouwelijke, economische en familiale scheuren en kloven op plaatselijk vlak. Elke stem telde. De bestuursleden ontleenden een flinke status aan hun veelal pro deo en voor een goede sigaar geleverde inspanningen voor 'De Eendracht', de meest voorkomende coöperatiennaam. Slechts in een paar Overijsselse dorpen ' Staphorst, Rouveen en Steenwijkerwold ' sloeg de versnippering toe. Daar bestonden in het begin van de twintigste eeuw meerdere particuliere en coöperatieve zuivelfabriekjes naast en soms tegenover elkaar. Dat vond mede zijn oorzaak in de sterke positie van (speculatieve) handelaren

in dit gewest, die melk inkochten onder teruglevering van kunstmest en veevoer. Een andere typerende eigenschap van de jonge zuivelindustrie was het streven naar een fatsoenlijk sociaal beleid voor de werknemers. Ze hadden fondsen voor steun bij ziekte en de opbouw van een pensioen *“in een tijd waarin dit nog eerder uitzondering dan regel was. Misschien moesten ze even wennen aan de moderne vakbeweging, waarvan Wargaaster zuivelarbeiders de basis legden. Maar bij de eerste concentratiegolven in de jaren 1905-1920 werd, indien mogelijk, een acceptabele oplossing voor het personeel gezocht. In principe ging het, zoals dat heette, ‘met de melk mee’*”. Zo voorkwamen de coöperatoren ook dat menselijk kapitaal verloren ging.

Specialisatie

De industrialisatie had een nadeel dat na verloop van tijd in een voordeel zou omslaan. Boeren hielden te weinig melk en ondermelk op eigen bedrijf voor de opfok van kalveren. De karnemelk die ze van de fabriek terugkregen, was veel magerder dan de ondermelk die vroeger thuis uit de boterkarn werd getapt. De toegenomen verkoop van karnemelk aan particulieren vergrootte het nadeel voor boeren die de productie van melk en vlees in één rundveetype combineerden. Het effect van de zuivelindustrie was *“vette vrouwen en magere kalveren”*, zoals het in een populaire uitdrukking uit die tijd heette. Waar boeren voordeel zagen in een ingrijpende omschakeling in hun bedrijfsvoering, droeg dit bij tot specialisatie: van gemengd bedrijf naar veehouderij, binnen de veehouderij naar melk, binnen melk van volume naar gehalten (vet eerst, eiwit later) en kwaliteit (tuberculosevrij). Overschotten werden bestreden door de smalle basis van boter, drinkmelk en pap te verbreden. De Frico maakte vanaf 1908 speciale kaassoorten voor de Engelse markt, cheddar en cheshire, en liet daar Britse kaasmakers voor overkomen. Het product kreeg gaandeweg een onmisbare functie in de buffering tussen pieken en dalen, en bij de benutting van ontroomde botermelk. Naast *‘volvette’* werden magerder varianten in grote hoeveelheden geproduceerd en afgezet, wat soms in de export tot misverstanden leidde.

De specialisatie deed zich niet overal gelijk voor. In Overijssel en vooral Gelderland bleven vleestypische veeslagen nog lang populair, waardoor de behoefte aan teruggeliverde ondermelk en karnemelk groot bleef. Dit remde de vorming van centrale productiebedrijven. Een knappe fabriek in deze streken streefde naar een compleet productenpakket, waar later ook kaas en melkpoeder bij hoorde. De directeur onderhield zelf het contact met zijn afnemers. Hij en zijn fabriek werden aangesproken op kwaliteit, want echte merknamen bestonden hier niet. De boeren in dit deel van Nederland vonden, net als in Noord-Brabant, een compensatie voor de nadelen in verbetering van gemengde bedrijven en een sterke groei van de varkenshouderij en, meer plaatselijk, de pluimveeteelt. In het Noorden, waar de specialisatie wel doorzette, leidde zij tot een ongekende versterking van de Nederlandse positie in de internationale zuivelhandel. Naast Engeland werden Duitsland en België sterk groeiende afzetgebieden. Tussen 1890 en 1910 verdriedvoudigde de boterexport in kilo's, bij stijgende prijzen. Ook de kaasexport groeide, zij het minder dramatisch. Een van de grote partijen in de Europese zuivelhandel werd de Frico, verkooporganisatie voor primaire coöperaties én merknaam. Maar specialisatie kan ook tot grotere kwetsbaarheid leiden. Dat ervoeren boeren en handelaren kort na 1910, toen de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) de inmiddels veroverde markten en opgebouwde afzetpatronen ernstig verstoorde. Het was de periode waarin ook de laatste handkrachtfabriekjes opgingen in het grotere geheel van een stoomzuivel-, en even later met gigantische dieselmotoren uitgeruste fabriek, of gewoon verdwenen.

Doorbraak in crisistijd

Hoewel grote coöperaties schommelingen in melkaanvoer en vraag beter konden opvangen dan

kleine fabriekjes, bestond overal het jaarlijks weerkerende probleem van pieken in het voorjaar en dalen in de winter. Dat was met de kaasproductie niet op te vangen. De techniek van verduurzamen en inblikken van melk was rond 1910 nog verre van volmaakt. Verpoedering leverde eigenlijk te weinig op. Dertig Friese coöperaties richtten daarom in 1913 een Coöperatieve Vereniging tot Bereiding van Melkproducten op, vanaf 1919 de Coöperatieve Condensfabriek 'Friesland'. Zo konden ze overschotten beter te gelde maken. Helaas brak vlak daarna de oorlog uit, zodat het tot maart 1916 duurde voordat deze industrie in Leeuwarden ging draaien. Een jaar later moest ze al overschakelen op productie voor de binnenlandse markt, want de exportstromen vanuit Nederland vielen stil. Ook andere regio's kregen hier last van. Verschillende fabrieken, particuliere en coöperatieve, moesten de poort voorgoed sluiten. De tweede fusiegolf werd een feit. In Gelderland kanaliseerde de 'Eerste Coöperatieve Boterverkoop' te Zutphen de afzet. Een extra probleem daarbij was dat boeren dik konden verdienen aan 'sluikhandel'. Dit werd verergerd door strenge maatregelen van de regering ten behoeve van de voedselvoorziening. Drie jaar duurde de hausse na de vrede van 1918. In die periode bouwde de coöperatie van Beldum, inmiddels uitgebreid met Middelstum, een van de grootste en moderne zuivelfabrieken van Europa (1921). Toen haperde de economie. Mede dankzij de bufferfunctie van de CCF hadden Friese boeren minder last van de heftige prijsschommelingen waar hun collega's elders in den lande mee worstelden. Zo werkte de Coöperatieve Boterverkoop in Zutphen in 1922 wel voor 15 leden en 24 min of meer losse toeleveranciers, maar moest ze gevoelige prijsdalingen zien op te vangen. Logisch dat Gelderse boeren hun vleesvee koesterden. Begrijpelijk ook dat de inmiddels verzuilde vakbeweging stug met de werkgevers onderhandelde over schraler geworden arbeidsvoorwaarden.

De crisis van de jaren dertig bracht een doorbraak. Toen in 1930 de afzet in Engeland ernstig terugliep, vloog CCF-directeur Sietse Hepkema naar Nederlands-Indië om de mogelijkheden van verkoop in de tropen te verkennen. Voor drastische productiebeperking, waarop binnen de FNZ werd aangedrongen, voelde hij niet veel. Als er naar traditionele producten te weinig vraag was, moest er maar wat anders worden uitgevonden. Hij verwees daarbij, pijnlijk voorbeeld, naar het succes van de margarine-industrie sinds de jaren 1880.

De scheikundige J.S. Kadt ontwikkelde tal van nieuwe toepassingen, op basis van behoeften die Hepkema onderweg signaleerde. In 1932 werd ongesuikerde evap als eerste product voor de Nederlandse markt gelanceerd als vervanger van bederfelijke koffieroom. Ondanks creatieve acties in de grote steden bleef het succes van Friesche Vlag aanvankelijk beperkt. Pas in de jaren vijftig veranderde de Nederlandse koffiecultuur erdoor ' waar Douwe Egberts weer dankbaar op inspeelde. De lobbige substantie in kleine blikjes vond wel in grote hoeveelheden een weg naar de tropen. In hotelkeukens werd het populair bij de bereiding van sauzen. Aangelengde evap werd in landen met extreme gevoeligheid voor bacteriële besmetting gedronken als versterkend drankje, een tonicum. Het werd ook een gewaardeerd vervangingsmiddel voor moedermelk. Dat wel doorvoede lange witte mensen het product aanprezen, was extra reclame. Dit inspireerde Kadt weer tot de ontwikkeling van een speciale meel-melk kindervoeding, farine lactée. Technische tovenaars in fabriek en laboratorium maakten er een mooi product van.

Na de Engelse zakte ook de Duitse markt compleet in. Dat wil zeggen: de Duitsers wilden wel kopen, maar betaalden niet meer in acceptabele valuta. De mark werd in de valutaire chaos minder dan een duizendste cent waard. Vooral in Oost-Nederlandse grensgebieden was dat een zware slag voor de zuivelbedrijven. Het eiste ook slachtoffers: de Zutphense Melkinrichting moest,

na een felle concurrentieslag met de CZ in Eefde, in 1931 de pijp aan Maarten geven.

Toen de melkprijs in heel Nederland angstwekkend daalde tot 5,7 cent in 1933-'34 (de helft van de prijs uit de jaren twintig), haalde de CCF wat druk van de ketel in haar werkgebied door chocolademelk in blik in de tropen te lanceren en ijsmix op de Nederlandse markt. Het eerste werd aanvankelijk een falikante mislukking, omdat Indische detaillisten dachten dat de blikken met bruine inhoud bedorven melk bevatten. De ijsmixen veranderden het Nederlandse straatbeeld. In alle dorpen en steden verschenen witgejaste verkopers met hun ijskarretjes.

Om nieuwe markten in den vreemde te veroveren, benoemde CCF-directeur Sietse Hepkema in 1934 de 22-jarige koopmanszoon Dries Bouwes. Die werd na een introductie van twee dagen losgelaten in Tanager. Gelukkig kende hij Frans, en werkte hij met zijn ijzeren constitutie vrolijk anderhalve dag in een etmaal. Zo werd het verlies op de Engelse en Duitse markt ruimschoots gecompenseerd door verovering van Afrikaanse afzetgebieden, en uitbreiding van de markt in het Midden- en Verre Oosten. Nieuwe toepassingen werden bedacht, fraaie producten in de markt gezet. Toen, midden in de diepste crisis van de Nederlandse melkveehouderij, werd in binnen- en buitenland de basis gelegd voor het markt- en merkenpatroon waarop veel later ccFriesland en Friesland Coberco konden voortbouwen. De overheid beperkte in de crisistijd de productie van vlees in kalver- en varkensmesterij. In Drenthe, Overijssel en Gelderland groeide daarvoor het overschot aan ondermelk. In een poging om dit op te vangen werd in 1937 zelfs, met gering succes, melkwol uit caseïne als product gelanceerd. Vijftien Drentse verenigingen vormden in 1938 de Drentse Onder Melk Organisatie (DOMO) om dat probleem op te vangen. De DOMO fungeerde eerst als verkoop-, later ook als productiebedrijf bij de in 1919 opgerichte Coöperatieve Stoomzuivelfabriek te Beilen.

Groningse fabrieken lieten hun ondermelk verwerken bij 'De Ommelanden' in 'Stad'. In Gelderland en Overijssel kwam dit proces van centralisatie later op gang. Hier ontstonden centrale productiebedrijven pas na de Tweede Wereldoorlog, in de jaren vijftig.

Naar meer eenheid

In de oorlog zijn door boeren en fabrieken grote prestaties geleverd. Het vroeg van de directeuren soms de lenigheid van een slang om in een verstoorde markt met een lastig distributiesysteem en een slinkende aanvoer hun bedrijven draaiende te houden. De energievoorziening leverde moeilijke puzzels op. Veel directies probeerden boventallig personeel toch aan het werk te houden om gedwongen inzet bij de Arbeitseinsatz in Duitsland te voorkomen.

Een markeringspunt vormden de april-meistakingen in 1943, die vanuit Hengelo in Overijssel als een fel uitslaande brand het hele land beroerden. Maar binnen een week had de bezetter deze vorm van spontaan verzet, ten koste van enkele tientallen standrechtelijk geëxecuteerde slachtoffers, de kop in gedrukt. Als een smeulende veenbrand ging het ondergronds door. Er werd nog meer aan hongerige particulieren geleverd. Doordat de veestapel sterk slonk, werd veel minder melk aan de fabriek geleverd dan voorheen.

De CCF werd in de oorlogstijd afgesneden van haar buitenlandse kantoren en belangen. De toevallig in het buitenland vertoevende Dries Bouwes gebruikte zijn verkregen volmacht om met het uitstaande kapitaal nieuwe handelsstromen op gang te brengen. Terwijl hij via Amerika naar Canada en daarna Engeland reisde, kochten zijn agenten lokale melk in om die na verwerking onder CCF-merken af te zetten. Het bleek lucratieve handel. In Leeuwarden werden ondertussen

allerlei nieuwe fantasieproducten ontwikkeld, tot knopen uit caseïne toe, om de mensen maar aan het werk te houden. Er stonden, met goedkeuring van het coöperatiebestuur, in 1943 veel meer personeelsleden op de loonlijst dan nodig was.

Toen de wederopbouw met ondersteuning van de Verenigde Staten via de Marshallhulp krachtig ter hand werd genomen, waren ook in Gelderland en Overijssel de geesten rijp voor verdere centralisatie en samenwerking. In 1947 werd in Deventer de Coöperatieve Melkcentrale opgericht door een vijftal deelgenoten. Deze produceerde vanaf 1955 condens in de Condensfabriek Deventer. In Zutphen bundelden Overijssels-Gelderse coöperaties hun commerciële krachten in 1948 in de Coöperatieve Melkafzet Gelderland-Overijssel (Comego). Drie andere coöperaties stichtten in 1950 een centrale kaasfabriek in Winterswijk. En in Lochem werd in 1952 de sinds 1905 bestaande zuivelcoöperatie opgevaardeerd tot Coöperatieve Melkproductenfabriek 'De Berkelstroom', voor de productie van mager en vol melkpoeder. Zo konden aanvoerpieken worden 'afgeschoren' en kon er op ondermelk meer worden verdiend. Weipoeder werd bij een groeiend belang van de kaasmakerij een interessant product, waarvoor in 1962 in Borculo een speciale fabriek werd ingericht. DOMO en CCF namen in 1956 de Groningse condensfabriek 'De Ommelanden' over. Die zou in 1963 fuseren met de Coöperatieve Fabriek van Melkproducten te Bedum. De internationale uitbouw met eigen fabrieken werd toen stevig aangepakt met activiteiten in onder meer Kuala Lumpur in Maleisië (1964).

Tientallen Gelderse en Overijsselse zuivelbedrijven vonden elkaar korte tijd later - 1964/5 - in samenwerkingsverbanden als Vecomi (van Doetinchem tot Arnhem en Ede-Wageningen), Andi (Angerlo, Dieren en coöperaties in de omgeving) en Vecolac (rond Zwolle). De grote samenwerkende bedrijven in Zutphen, Lochem en Deventer sloten zich eveneens in 1965 aaneen in de Vennootschap onder Firma Coberco. De ontwikkeling van deze samenwerkingspatronen ging gepaard met concentratie van tientallen plaatselijke coöperaties tot een veel kleiner aantal regionale bedrijven. Zo ontstond op 30 augustus 1962 de zuivelcoöperatie De Zuid-Oost-Hoek uit een fusie van de coöperaties van Oosterwolde en Elslloo, ook weer een samenwerkingsverband dat in de latere fusie-geschiedenis een belangrijke rol zou spelen.

Achteraf is het nauwelijks te geloven hoe snel en rationeel er werd afgerekend met het verleden. Elke fabriekssluiting betekende het einde van een stukje levende dorps historie en een gevoelige aantasting van de bedrijvigheid in zo'n kleine kern. Dat is nog steeds zo. Gelukkig was er toen nog werk voor iedereen. Dat maakte ook de bedrijfsbeëindiging van duizenden boeren in diezelfde tijd sociaal draaglijk.

Weer was het niet toevallig dat zich juist toen in zeer korte tijd een grootscheepse herstructurering in de zuivel voordeed. Eensdeels had het te maken met technologische vernieuwing. De motorisering van het vervoer speelde ook een rol: de natuurlijke grens voor een melkrijder met paard-en-wagen was vijf kilometer, voor een vrachtauto minstens vier keer zoveel. Vernieuwing was ook gewenst vanwege elkaar opvolgende problemen. Eerst was er rond 1951 de Koreacrisis met een explosie van blikprijzen en een korte recessie. Dat dwong tot snelle overschakeling op glazen flessen als verpakking. Vervolgens maakten min of meer gedwongen schaalvergroting en mechanisatie een einde aan het zelfstandig bestaan van kleine boeren, vooral op het zand. Het waren onrustige tijden, met in 1954 in oostelijk Groningen de eerste stakingsacties in de zuivel. Daarop volgde in de opgaande tijd een lange periode van personeelskrapte in landbouw en industrie, met sterk stijgende lonen. Dat stimuleerde weer tot verdere vernieuwing, op boerenbedrijven en vooral in de industrie. Vrijwel elk samengaan van coöperaties ging gepaard met diepte-in-

vesteringen, waarbij zwaar en tijdrovend handwerk werd gemechaniseerd en vervolgens gedeeltelijk geautomatiseerd.

De volgende grote slag om de zuivelmarkt, met een voortdurende groei van de melkproductie, begon midden jaren zestig. De binnenlandse zuivelconsumptie groeide weinig meer dan de bevolking, met enkele procenten per jaar. Hier namen vanaf 1965 kruideniers, die hun winkels ombouwden tot zelfbediening en supermarkt, een snel toenemend deel van de afzet voor hun rekening nadat melkboeren het zuivelmonopolie waren kwijtgeraakt. Om de wassende melkstroom een goede bestemming te geven, was een sterke groei van de export nodig. Dat vroeg nog meer eenheid, in een tempo die de coöperatiebesturen nauwelijks konden bijhouden.

In Friesland knarste en schuurde het lange tijd tussen de CCF en de Frico. Die hadden vanaf 1951 een tijdje wel één gezamenlijke directeur gehad. Maar ze beconcurrerden elkaar op deelmarkten, zeker na nieuwbouw van de Frico in Warga, in 1969. Sommige succesvolle Friese coöperaties als De Goede Verwachting te Workum, De Zuid-Oost-Hoek in Oosterwolde (gevormd in 1962), Welgelegen in Gerkesklooster en Huis ter Noord in Oudwoude waren wel deelgenoot van de CCF, maar behoorden niet tot het Frico-blok. Dat ondermijnde het eenheidsstreven. Daarmee kreeg het Noorden te maken met de wet van de remmende voorsprong, want elders werd het land mooi overzichtelijk ingedeeld.

Melkunie heerste in het Westen, Campina in het Zuiden, Coberco in het Oosten. De zuivelproductie in het Noorden bleef versnipperd en verdeeld. Daar kwam pas in de jaren 1980-'83 enige verschuiving in toen de DOMO-coöperaties zich aansloten bij CCF en Frico. In het Oosten lagen de verhoudingen in de jaren zeventig veel eenvoudiger. Coberco, begonnen als bundeling van Zutphen, Lochem en Deventer, concentreerde in 1970 met 33 deelgenoten als coöperatieve vereniging tal van activiteiten in Zutphen. Via de overname van de frisdrankenindustrie Riedel uit Ede kreeg de nieuw gevormde coöperatie dat jaar toegang tot de snel groeiende welvaartsmarkt voor dranken en sappen. Toen het jaar daarop ook Vecomi en Mel-Ami (Borculo, Ruurlo) toetraden (Vecolac wachtte tot in 1979), was in oostelijk Nederland een machtsblok ontstaan met een enorme plas melk, een uitgebreid assortiment producten en prachtige perspectieven voor verdere groei en bloei. Als kaas, boter, melk, toetjes, poeders en mixen daar al niet voor konden zorgen, dan waren er nog de sterke frisdrank-merken. Zij bestreken vanaf 1973 het hele scala van verfijnd-luxeus tot massaal-populair.

Eén multinational

Helaas hadden fabrieksdirecties en coöperatiebesturen geen invloed op het producerend vermogen van de Nederlandse veestapel. Tijdens de economische dip na de oliecrisis van 1973 bruisde de melk onstuitbaar in steeds grotere hoeveelheden uit zorgvuldig op productiviteit geselecteerde uiers. Er was niet tegen te verkopen, ook niet op verre markten. Er dreigde een ramp voor de Nederlandse melkveehouderij toen in 1974-'75 de prijzen voor mager melkpoeder met 50% en voor botervet met een kleine 20% daalden. Als toen niet de Europese Economische Gemeenschap met exportrestituties de afzet op de wereldmarkt had ondersteund, had met name de Nederlandse condensindustrie het niet lang overleefd.

De CCF versterkte haar internationale positie onder deze beschermende paraplu met deelnemingen in onder meer Nigeria (1974), Duitsland (1979) en een aantrekkelijke overname van Foremost-bedrijven in Indonesië (1977). Die laatste deal vormde de basis voor verdere groei van de belangen in Afrika en Azië in 1984 via de overname van Foremostbedrijven van Nigeria tot

Guam. Boeren accepteerden dat redelijk autonome bedrijven deels met lokale melk de groei-markten bedienden, via soms zeer kleinschalige dairyshops. Ze plukten er in hun potgeld de vruchten van. Maar de door sommigen gewenste, en via de DOMO-scharnier dichterbij komende samensmelting met de Frico was in de gevoelige noordelijke verhoudingen een brug te ver. Veehouders reageerden op kostenstijgingen op hun bedrijven met een nog grotere productie, nog meer rationalisatie, een nog heviger schaalvergroting. De Hollandse stal had maar amper de Friese, Gelderse of Saksische stallen verdrongen, of overal verzezen ligboxstallen met voersilo's. Investeringspremies (WIR) en belastingvoordelen hielpen een handje. Jarenlang groeide de melk-plas met 10 procent per jaar.

Die voortdurende toename van grondstoffenaanvoer werd pas in 1984 plotseling een halt toege-roepen met een van bovenaf opgelegde productiebeperking. Het kon niet anders, want melkpoeder- en boterbergen eisten een te groot deel van de Europese budgetten op. Even onverhoeds als de melk-quoting was ingevoerd, moesten de coöperatieve ondernemingen het accent verleggen: van kwantiteit naar kwaliteit, van omzetgroei naar margeverbetering. Dat kon alleen als er verder werd gesaneerd, vernieuwd en gereorganiseerd, onder dreiging van een gestage afbouw van exportsubsidies. Wederom werden tientallen fabrieken stilgelegd, waaronder nu ook grotere, goed ingerichte bedrijven.

De zuivelondernemingen kregen ondertussen met veranderingen in voorkeuren van het publiek te maken. De mensen werden rijker en veel kieskeuriger. 'Vet' kreeg concurrentie van 'slank', gewone gortepap was niet goed genoeg meer. A-merken bleven populair, maar ze moesten opboksen tegen een toenemend aantal huismerken en, even later, agressieve prijsdumpers. Er is een spannend boek te schrijven over de wijze waarop Frico, DOMO, CCF en Coberco op deze uitdaging reageerden met de lancering van een groot aantal nieuwe producten en productvarianten. Sommige werden een grandioos succes, andere een jammerlijke mislukking ' en veel zat daar tussenin.

Nog spannender was de groei tot één grote, internationaal werkende onderneming voor heel Noord-, Oost- en Midden-Nederland. Vooral in Friesland is hier hartstochtelijk voor en tegen gepleit en gestreden. Er hebben zich dramatische taferelen in bestuursvergaderingen en achterafkamtjes voorgedaan nadat Frico en DOMO in 1983 'Noord-Nederland' hadden gevormd. Doordat die in melkprijs achterbleef bij de concurrentie van 'vrije fabrieken' in het Noorden, lagen directie en bestuur van deze onderneming zwaar onder vuur van ontevreden leden. Die werden in de pers getraceerd op prikkelende vergelijkingen van 'Noord-Nederland' met o.m. De Goede Verwachting in Workum en De Zuid-Oost-Hoek in Oosterwolde, met jarenlang de hoogste melkprijzen van Nederland.

Door dezelfde oorzaak duurde het nog vijf jaar voordat 'Noord-Nederland' en ccFriesland (voorheen CCF) in 1990 FRIESLAND Frico Domo vormden, sinds 1995 FRIESLAND Dairy Foods. Dat gebeurde onder de druk van magere resultaten in een overvolle Nederlandse markt en zwaar-bevochten exportposities. Maar het lukte wel, ook omdat volgens deskundigen vijftig miljoen gulden per jaar te verdienen was met deze fusie. Dat bedrag werd niet direct helemaal gehaald, voordelig was de samenbundeling wel.

In dezelfde tijd versterkte Coberco zich op vele fronten door overnames, integratie en verdere sanering. Zij had minder last van opstandige en kritische leden. In 1985 kreeg de Gelders-Overijsselse onderneming met toen 18.000 aangesloten veehouders haar eerste buitenlandse vestigingen

door de overname van Madibic in België en Frankrijk. Haar positie op de kaasmarkt versterkte ze aanmerkelijk door de overname van NCZ, en er werd verder gesneden in het nog resterende bestand aan fabrieken. Een enkele keer leidde dat tot heftige reacties van het personeel. Zo legden in november 1985 de bijna driehonderd medewerkers van de Arnhemse vestiging even het werk stil uit protest tegen een sluiting die een einde dreigde te maken aan 106 jaar zuivelproductie in de Gelderse hoofdstad. Ze hadden succes, want er werd voor nog eens achttien jaar een nieuw perspectief voor Arnhem gevonden.

Het leek logisch dat er in de algehele heroriëntatie van de nieuwe tijd een contact tot stand kwam tussen Noord en Oost. Maar een eerste studie naar de mogelijke voordelen van fusie of vergaande samenwerking tussen FRIESLAND Frico Domo en Coberco leidde in 1992 tot de conclusie dat het voorlopig meer complicaties dan voordelen zou opleveren. Vijf jaar later, na tal van aanpassingen bij beide ondernemingen, kon het wel. In 1997 fuseerde FRIESLAND Dairy Foods met Coberco en de 'vrije coöperaties' De Zuid-Oost-Hoek en Twee Provinciën tot één grote Friesland Coberco Dairy Foods. Bestuur en directie verbonden zich aan de zware inspanningsverplichting om qua melkprijs een aantal goed draaiende referentie-bedrijven te evenaren. Minstens zo belangrijk was de ambitie om verder door te groeien als marktgedreven onderneming met een evenwichtig opgebouwd productenpakket met sterke merken en goed renderende posities op groeimarkten. Dat waar te maken zou nog jarenlang de volle inzet eisen van allen die met de onderneming verbonden waren. Er werd veel in de steigers gezet en opgebouwd, met als binnenlandse bekroning in 2001 de overname van het de Nutricia Dairy & Drinks Group met merken als Chocomel, Fristi en Extran. Maar vooral het stroomlijnen van de kaasproductie, nodig om de kostprijs te matigen, vroeg ingrijpende saneringsmaatregelen.

Ook een grote onderneming kan zich, zoals de eerste zeven jaren van de nieuwe fusie-onderneming hebben bewezen, niet handhaven zonder strijd. Maar 125 jaar zuivelhistorie heeft ook aangetoond dat in saamhorigheid problemen in kansen kunnen worden omgezet. Een open venster naar de wereld, durf en gevoel voor de markt zijn daarvoor nodig.

Klaas Jansma

- 1899 Steenderen opgericht in 1899 Als Andi in 1967 onderdeel van Coberco
- 1905 Lochem in '52 "De Berkelstroom" in 1965 Coberco
- 1908 Balkbrug per 1970 Cobrco
- 1918 Nijkerk Coöp. "De Volharding" in 1981 naar Coberco. Volmij was merk tot 1996
- 1920 Huizen Oprichting "Eerste Gooishe Coöp. Melkinr." Als Schaap-Kaas BV. wordt deze in 1985, via de NCZ., onderdeel van Cob. NCZ. in 1922 opger. in '86 geint. in C.
- 1947 Oprichting Coöp. Melkcentrale Deventer door een vijftal deelnemers In 1955 produceerd deze ook Condens. In 1965 als Condensfabriek Deventer opgegaan in Coberco
- 1962 De ontwikkeling van deze samenwerkingspatronen - ook elders in ons land - ging gepaard met concentratie van tientallen plaatselijke coöperaties tot een veel kleiner aantal regionale bedrijven. Zo ontstond op 30 augustus 1962 de zuivelcoöperatie De **Zuid-Oost-Hoek** uit een fusie van de coöperaties van Oosterwolde en Elsloo, ook weer een samenwerkingsverband dat in de latere fusie-geschiedenis een belangrijke rol zou spelen.
- 1962 Borculo oprichting Coöp. Weiprod. F. in 1991 over genomen door Cob.
- 1964 Kaaspakhuis Meppel **NCZ.** opend. Later bij overname NCZ. in handen van Coberco
- 1964 Tientallen Gelderse en Overijsselse zuivelbedrijven vonden elkaar korte tijd later - 1964/5 - in samenwerkingsverbanden als **Vecomi** (van Doetinchem tot Arnhem en Ede-Wageningen), **Andi** (Angerlo, Dieren en coöperaties in de omgeving) en **Vecolac** (rond Zwolle).
- 1965 De grote samenwerkende bedrijven in Zutphen, Lochem en Deventer sloten zich eveneens aan in de Vennootschap onder Firma **Coberco**.
- 1965 Zutphen oprichting Vennootschap onder Firma Coberco Samenvoeging van activiteiten van Comego te Zutphen, Berkelstroom te Lochem en Cond. F te Deventer
- 1969 Zutphen VOF Coberco wordt Verenigde Coöp. Melkproductenbedrijf Coberco g.a.
- 1969 Coberco neemt Riedel over - zat eerst in Leiden maar ging naar Ede voor het goede grondwater. Via de overname van deze frisdrankenindustrie Riedel uit Ede kreeg de nieuw gevormde coöperatie dat jaar toegang tot de snel groeiende welvaartsmarkt voor dranken en sappen.
- 1970 Ede Coberco neemt Riedel - frisdrank - over
- 1971 In 1971 neem Coberco Roomcentrale **Ballegoijen** over. Was in 1939 opgericht als Eindhovense Roomcentrale en in 1971 (?) verhuist naar **Nuenen**
- 1970 Coberco, begonnen als bundeling van **Zutphen, Lochem en Deventer**, vervolgd met een concentratie van 33 deelgenoten, als coöperatieve vereniging tal van activiteiten in Zutphen. Toen in 1971 ook **Vecomi** en **Mel-Ami** (Borculo, Ruurlo) toetraden was in oostelijk Nederland een machtsblok ontstaan met een enorme plas melk, een uitgebreid assortiment producten en prachtige perspectieven voor verdere groei en bloei. Als kaas, boter, melk, toetjes, poeders en mixen daar al niet voor konden zorgen, dan waren er nog de sterke frisdrank-merken. Zij bestreken vanaf 1973 het hele scala van verfijnd-luxueus tot massaal-populair.
- In dezelfde tijd versterkte Coberco zich op vele fronten door overnames, integratie en verdere sanering. Zij had minder last van opstandige en kritische leden. In 1985 kreeg de Gelders-Overijsselse onderneming met toen 18.000 aangesloten veehouders haar eerste buitenlandse vestigingen door de overname van **Madibic** in België en Frankrijk.
- Haar positie op de kaasmarkt versterkte ze aanmerkelijk door de overname van NCZ, en er werd verder gesneden in het nog resterende bestand aan fabrieken. Een enkele keer leidde dat tot heftige reacties van het personeel. Zo legden in november 1985 de bijna driehonderd medewerkers van de **Arnhemse vestiging** even het werk stil uit protest tegen een sluiting die een einde dreigde te maken aan 106 jaar zuivelproductie in de Gelderse hoofdstad. Ze hadden succes, want er werd voor nog eens achttien jaar een nieuw perspectief voor Arnhem gevonden. Het leek logisch dat er in de algehele heroriëntatie van de nieuwe tijd een contact tot stand kwam tussen Noord en Oost. Maar een eerste studie naar de mogelijke voordelen van fusie of vergaande samenwerking tussen FRIESLAND **Frico Domo** en Coberco leidde in 1992 tot de conclusie dat het voorlopig meer complicaties dan voordelen zou opleveren. Vijf jaar later, na

- tal van aanpassingen bij beide ondernemingen, kon het wel.
- 1978/9 Coberco fuseert met Vecalac (oa. Zwolle)
- 1984 Coberco fuseert met CZ. Den Ham
- 1985 Integratie NCZ. met Coberco met vestigingen in Meppel, Amsterdam, Huizen, Lochem
- 1991 Fusie tussen Coberco Heino-Krause HaVo Ormet en Tubbergen
- 1991 Fusie tussen Coberco, Heino-Krause, HoVo, Ormet (Enschede) en Tubbergen
- 1992 Bodegraven: Coberco neemt Kaashandel Twaalfhoven B.V. over
Hardinxveld-Giesendam: Oprichting Kaash. In 1998 door FC resterende aandelen gekocht andel Culemborg BV. (Bouter Kaas) Twee Provinciën was een van de aandeelhouders
- 1997 Fusie tussen Coberco Friesland Domo (Friesland Dairy Foods), Twee Provinciën en de ZOH tot Zuivelcoöp. De Zeven Provinciën U.A. Tegelijkertijd ontstaat de onderneming Friesland Coberco Dairy Foods Holding N.V. alle aandelen in de onderneming zijn in handen van Zuivelcoöp. De Zeven Provinciën.
- 1997 In 1997 fuseerde **FRIESLAND Dairy Foods** met **Coberco** en de 'vrije coöperaties' **De Zuid-Oost-Hoek** en **Twee Provinciën** tot één grote **Friesland Coberco Dairy Foods**. Bestuur en directie verbonden zich aan de zware inspanningsverplichting om qua melkprijs een aantal goed draaiende referentie-bedrijven te evenaren. Minstens zo belangrijk was de ambitie om verder door te groeien als marktgedreven onderneming met een evenwichtig opgebouwd productenpakket met sterke merken en goed renderende posities op groeimarkten. Dat waar te maken zou nog jarenlang de volle inzet eisen van allen die met de onderneming verbonden waren. Merken Coberco en Domo (in Nederland) worden vervangen door Friesche Vlag
- 2001 Friesland Coberco koopt Nutricia Dairy & Drinks Group van Kon. Nutricia NV. met merken als Chocomel (1932) Nutroma (1949) Fristi (1986) eb Extran (1987) Onderdeel hiervan zijn ook Vestigingen in Bornen (België) en div, zuivelondernemingen in Hongarije, Tsjechië, Slowakije en Roemenië
- 2001 Er werd veel in de steigers gezet en opgebouwd, met als binnenlandse bekroning in 2001 de overname van het de **Nutricia Dairy & Drinks Group** met merken als Chocomel, Fristi en Extran. Maar vooral het stroomlijnen van de kaasproductie, nodig om de kostprijs te matigen, vroeg ingrijpende saneringsmaatregelen.

Ook een grote onderneming kan zich, zoals de eerste zeven jaren van de nieuwe fusieonderneming hebben bewezen, niet handhaven zonder strijd. Maar 125 jaar zuivelhistorie heeft ook aangetoond dat in saamhorigheid problemen in kansen kunnen worden omgezet. Een open venster naar de wereld, durf en gevoel voor de markt zijn daarvoor nodig.

Klaas Jansma

▲ Bijlage-2 fusiepoging FFD Coberco febr.- juni 1992

Bijlage-3-staking eind mrt / begin apr. 1992

Bijlage-2 Fusieplannen FFD met Coberco voorjaar 1992

EEN FUSIE DIE NIET DOORGING.....

1992-02-10	DTel	Friesland Drico Domo en Coberco onderzoeken nauwe Samenwerking	
1992-02-10	LC	Zuivelcoöperatie voor zo'n 15.000 melkveehouders – als fusie een feit wordt	
1992-02-10	LC	Onderzoek FFD en Coberco, samenwerking – na fusie 2e in EG	
1992-02-10	NRC	Zuivelfusie Coberco en Frico Domo in de maak	
1992-02-11	LC	FFD en Coberco willen markten samen veroveren	
1992-02-11	LC	Coberco en FFD tot fusie gedwongen	
1992-02-11	NvhN	Melkveehouder: 'als zuivelfusie geld oplevert zijn we ervoor'	
1992-02-11	NvhN	Bonden gereserveerd over fusie in zuivel	
1992-02-11	NvhN	Fusie moet positie van zuivelreuzen versterken	
1992-02-11	NvhN	Commentaar: Zuivel al jaren in fusiegriep	
1992-02-11	NRC	Commentaar: Nieuwe produkten leiden tot fusiedrift in de zuivelsector	
1992-02-12	DTel	Megafusie FFD met Coberco	
1992-02-12	NDa	Nieuwe zuivelfusie eind '93 rond	
1992-02-12	LC	Vakbonden over Fusie: 'Uitstel kaasplan Frico'	
1992-02-13	LC	Frico houdt vast aan reorganisatie in kaasdivisie	
1992-02-15	LC	KAF EN KOREN: Fusie zet hele zuivelsector op de helling	
1992-02-15	NvhN	Ingezonden: 'zuivelfusie-1'	
1992-02-24	NvhN	Ingezonden: 'zuivelfusie-2'	
1992-02-15	NvhN	Zuivelreuzen zoeken toenadering tot elkaar	
1992-02-18	LeD	Nieuwe fusie op komst in zuivel FFD/Coberco en Campina-Melkunie	
1992-02-19	LeC	Vakbond FNV: Garantie geëist bij fusie van Coberco met FFD	
1992-02-20	NDa	In verband met fusie met 'Friesland' Werknemers Coberco eisen harde garanties	
1992-02-27	LC	Kritiek vakbond op handelwijze bij zuivelfusie	
1992-03-04	LC	Conflict tussen vakbonden en directies over fusie in zuivel	
1992-03-06	NvhN	Cor's willen alleen met vakbonden over zuivelfusie praten	
1992-03-11	LC	Directies zeggen overleg met bonden over zuivelfusie af	
1992-03-14	NvhN	Zuivelfusie kan zonder gedwongen ontslagen	
1992-03-14	LC	'Frico' wil productie kaas fors reduceren – Weer gesprekken met bonden	
1992-03-20	NvhN	Europarlementariër Herman Verbeek bang voor kartel door zuivelfusie	
1992-03-25	LC	FFD heeft plannen om kaasfabrieken Oosterzee en Tuk te sluiten – zie bijlage-3	
1992-05-07	DTel	Omzet <i>Coberco</i> na fusies 25% omhoog – half juni beslissing over fusie	
1992-05-07	NvhN	Fusie Coberco en Friesland dit jaar rond	

1992-06-13	LC	KAF EN KOREN: Haperingen rond de grote zuivelfusie – deel	
1992-06-19	NvhN	1 / Commentaar: Zuivelfusie FFD met Coberco van de baan	
1992-06-19	NvhN	2 / Fusie <i>Friesland Frico Domo</i> en <i>Coberco</i> van de baan	
1992-06-19	LC	1 / Zuivelfabrieken: eerst intern reorganiseren	
1992-06-19	LC	2 / Vakbond verdeeld over niet doorgaan van fusie in zuivelbeleid	
1992-06-19	LDa	Coberco en FFD. over samenwerking. <i>'Te weinig aanleiding voor totale zuivelfusie'</i>	
1992-06-19	NRC	Commentaar: Economie Der Lage Landen Melkkoeien staan niet alleen op stal	
1992-06-20	DTel	Afblazen zuivelfusie voor velen een grote verrassing door	

De telegraaf 1992-02-10-1

Friesland Frico Domo en Coberco onderzoeken nauwe samenwerking

Van een onzer verslaggevers

LEEWARDEN, maandag De zuivelconcerns Friesland Frico Domo (FFD) en Coberco gaan een onderzoek starten naar de mogelijkheden voor nauwere samenwerking. Op basis van dat onderzoek moet besloten worden of beide coöperaties samen verder moeten en hoe. Daarbij wordt een fusie niet uitgesloten.

Goed ingelichte bronnen binnen beide coöperaties hebben dit bevestigd. Vanavond of morgen zullen de voornemens bekend worden gemaakt. Tot dat moment willen beide bedrijven geen officieel commentaar geven. Of de nauwere samenwerking uiteindelijk banen kost is nog niet te zeggen. Zowel FFD als Coberco zijn nu al met flinke reorganisaties bezig waarbij honderden banen zijn geschrapt. Gaan beide concerns in de toekomst gezamenlijk door dan ontstaat een bedrijf met een omzet tussen de 7,5 en 8 miljard gulden. Daarmee zou de combinatie veruit de grootste coöperatie van Nederland worden en de grootste coöperatieve zuivelverwerker van Europa. Momenteel zijn Campina-Melkunie en Cebeco Handelsraad de grootste coöperatie met omzetten van respectievelijk 5,5 miljard en 4,5 miljard gulden. FFD en Coberco verwerken 4,6 miljard kilo melk, dat is 40 tot 45 procent van alle Nederlandse melk. Daarnaast wordt nog melk aangekocht van niet leden.

Problemen

Tot het onderzoek is besloten omdat beide coöperaties geconfronteerd worden met dezelfde problemen. Zo maken FFD en Coberco vrijwel dezelfde producten, opereren ze op dezelfde afzetmarkten en worden ze geconfronteerd met een lagere melkaanvoer. Om naar de toekomst toe ook een goede melkprijs neer te zetten voor de boerenleden willen de hoofddirecties van beide concerns tot nauwere samenwerking komen. Verder wordt het onderzoek ingegeven door de ontwikkelingen op de buitenlandse afzetmarkten. In met name Duitsland worden de afnemersblokken steeds groter. Verder heeft een aantal Duitse grootwinkelbedrijven onlangs besloten om meer kaas van eigen bodem te kopen. Daardoor zag de coöperatie Friesland zich geconfronteerd met het wegvallen van een aantal grote afnemers. Door de krachten te bundelen menen de hoofddirecties van beide concerns een sterkere marktpositie te krijgen richting de afnemers.

Leeuwarder Courant 1992-02-10-2

Zuivelcoöperatie voor zo'n 15.000 melkveehouders

Als fusie een feit wordt

LEEUWARDEN - Als *Friesland Frico Domo* en *Coberco* een fusie aangaan zal de nieuwe coöperatie zo'n 15.000 boeren kunnen tellen. Eind 1990 had *Friesland Frico Domo* 5751 boeren als lid. Zij leverden 1,8 miljard kilogram melk, gemiddeld ruim 300.000 kilogram per boer. *Coberco* heeft een wat andere structuur: 9586 boeren leverden in 1990 2,3 miljard kilogram melk, gemiddeld 240.000 kilogram per boer.

Friesland Frico Domo had eind 1990 een omzet van f 4,029 miljard, *Coberco* van f 3,072 miljard. Daar is door de fusies van vorig jaar inmiddels ruim f 500 miljoen bijgekomen. *Campina-Melkunie* komt op f 4,607 miljard, f 200 miljoen meer dan de landbouwcoöperatie *Cebeco-Handelsraad*. Bij *Friesland Frico Domo* werken 7.317 mensen van wie 4.112 in Nederland. *Coberco* heeft 3.353 werknemers in dienst.

Friesland Frico Domo behaalde in 1990 35 procent van de omzet in Nederland. 31 procent in de rest van Europa, 22 procent in Azië en Australië, 8 procent in Afrika en 2 procent in Amerika. *Coberco* had in Nederland 47 procent van haar afzet, in de andere EG-landen 38 procent en in de rest van de wereld 15 procent.

Niet direct succes

Syds Kloosterman van *Industrie- en Voedingsbond CNV* en lid van het bestuur van het *Productschap voor Zuivel* zei vanmorgen dat grote fusies als deze niet per definitie geslaagd zijn. Onderzoeken hebben uitgewezen dat de helft een succes is en de andere helft beslist niet. Een grote omvang is nog geen eenheid. „Er wordt vaak te snel beslist.”

Strategisch en zeker gezien de ontwikkelingen in de Europese zuivel en op de wereldmarkt (***GATT-overleg***) vindt Kloosterman deze mogelijke fusie logisch. Sociaal zijn er nog onduidelijkheden. Fusies kosten arbeidsplaatsen. Het hangt er van af welke opdracht de onderzoekers krijgen. Gaan zij uit van geen gedwongen ontslagen of moet er gezocht worden naar het hoogste rendement zonder dat de sociale gevolgen goed worden bekeken. Dat is een groot verschil.

Belangrijk zal ook zijn of er iets van de regionale spreiding van de bedrijven in stand blijft.

Friesland Frico Domo is bezig haar kaasdivisie te reorganiseren. Dat zal met sluitingen gepaard gaan. *Coberco* heeft vorig jaar *Heino-Krause*. *Hovo* in Raalte, de fabriek in Tubbergen en *Ormet* in Enschede / Almelo overgenomen. Raalte, Heino en Tubbergen zijn gesloten. *Ormet* flink afgeslankt. Kloosterman: „Die overnames zijn allemaal ten koste van de nieuwe partners gegaan”.

Volgens *Wendy Young* van de *Voedingsbond FNV* valt er alleen over een fusie te praten als er aan de voorwaarden van de vakbonden wordt voldaan: goede informatie, goede afspraken over eventueel te sluiten bedrijven, goede onderbouwing van de plannen, afspraken over harmonisatie van de arbeidsvoorwaarden en zeker geen gedwongen ontslagen.

Leeuwarder Courant, 1992-02-10-3

ook MAP Coberco

Frico met Coberco tweede in EG

Na fusie noordelijke oostelijke zuivelcoöperatie

Van een onzer redacteuren

LEEUWARDEN - De zuivelcoöperaties *Friesland Frigo Domo* in Leeuwarden en *Coberco* in Zutphen onderzoeken de mogelijkheden van een vergaande vorm van samenwerking. De bedrijven zullen na een fusie na *Nestlé* de tweede zuivelonderneming in de Europese Gemeenschap zijn wat grootte betreft. Vandaag zullen de directies over een en ander nadere mededelingen doen.

Friesland Frigo Domo heeft een omzet van f4.029 miljard. *Coberco* van f3.094 miljard. Samen komen de bedrijven op f7,123 miljard. Dat is ruim f3 miljard minder dan *Nestlé*, maar bijna f2 miljard meer dan de tweede tot dusver, het Franse *Besnier*.

Van zowel *Friesland Frigo Domo* als *Coberco* was bekend dat ze op zoek waren naar een partner. *Friesland Frigo Domo* heeft een tijdlang gezocht in Duitsland en in Frankrijk. De coöperatie heeft contacten met het Franse bedrijf *Sudima*, de producente van *Yoplait*.

Coberco, zo zei voorzitter Evert Meilink in mei vorig jaar, was op zoek naar een partner in een ander EG-land. Aan een fusie met een Nederlandse coöperatie werd toen niet gedacht. Directeur drs. Johan Plageman zei evenwel: „In de toekomst sluit ik niets uit. Wie zit nu echter in *Friesland Frigo Domo*? Waar bouw je daar een relatie mee op? Dat is nog niet duidelijk, dat moeten wij eerst maar eens bekijken .

In de loop van vorig jaar is daar kennelijk verandering in gekomen. Vorig jaar ontstond de nieuwe noordelijke coöperatie uit een fusie tussen *CCFriesland* en Frico/Domo. Er kwam een nieuw bestuur en in de loop van dat jaar ook een vrijwel geheel nieuwe directie.

Samenwerking tussen beide coöperaties lag ook wel wat voor de hand. De werkgebieden van beide ondernemingen grenzen aan elkaar. Ze beslaan de drie noordelijke provincies, Overijssel, Gelderland en Flevoland. Bestuur en directie van beide concerns zijn ook van oordeel dat de betrokken bedrijven gemakkelijk in elkaar zijn te schuiven.

Friesland Frigo Domo is sterk op het gebied van kaas, koffiemelk, condens, kinder- en babyvoeding en heeft behalve in Europa veel vestigingen in Azië en een enkele in Afrika. *Coberco* is eveneens sterk in kaas, maar ook in frisdrank (eigenaresse van *Riedel*). consumptiemelk en speciale producten. De coöperatie heeft vestigingen in België, Frankrijk en Spanje.

Coberco zou kunnen profiteren van de ervaringen van *Friesland International* in vooral Azië. *Friesland Frigo Domo* zou producten als *Yor* en *Cheers* mee kunnen laten liften met de frisdrankervaring van *Coberco*.

Vorig jaar is de fusie tussen *Campina* in Den Bosch en *Melkunie* in Woerden tot stand gekomen. Die nieuwe coöperatie werd daarmee de grootste machtsfactor in de Nederlandse zuivel. Voor *Coberco* en *Friesland Frigo Domo* was ook dat een reden om om de tafel te gaan zitten.

NRC 1992-02-10

Zuivelfusie Coberco en Frico Domo in de maak

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM, 10 FEBR. De zuivelcoöperaties *Coberco* (Oost-Nederland) en *Friesland Frico Domo* (Noord-Nederland) onderzoeken de mogelijkheden voor een juridische fusie per 1 januari 1993. Dit bevestigt districtsbestuurder H. Amperse van de Industrie- en Voedingsbond CNV. De nieuwe combinatie zou met een omzet van ruim 7,5 miljard gulden de grootste zuivelonderneming van Nederland worden.

Nu is dat *Campina-Melkunie* met een omzet van 4,6 miljard gulden. *Coberco* en *Frico* wilden vanochtend nog geen commentaar geven. Een extern onderzoeksbureau zal beide organisaties dit jaar doorlichten en onderzoeken hoe beide zuivelondernemingen „in gezamenlijkheid op deelterreinen en in totaliteit verder kunnen gaan”, aldus Amperse.

De achtergrond voor de samenwerking vormt volgens hem mede de fusie van *Campina* met *Melkunie* in 1989. „Deze coöperatie is door zijn grootte aantrekkelijk geworden voor andere Europese zuivelondernemingen, zodat er minder aandacht voor *Coberco* en *Friesland Frico Domo* dreigde”, zegt Amperse.

De CNV'er is pessimistisch over de gevolgen van de fusie voor de werkgelegenheid in beide concerns. „Ik verwacht dat het nogal wat arbeidsplaatsen gaat kosten. Elk van de ondernemingen is al bezig met een reorganisatie, inclusief plannen voor sluitingen van fabrieken en magazijnen. Ik hou rekening met nog meer verlies van arbeidsplaatsen als het tot een fusie komt.”

Vanavond zullen de directies van *Coberco* en *Friesland Frico Domo* de ondernemingsraden en de vakbonden in respectievelijk Zutphen en Heerenveen inlichten over hun plannen.

Leeuwarder Courant, 1992-02-11

ook MAP Coberco

Leeuwarder Courant 1992-02-11 F

Op een persconferentie in Zwolle werden gisteren de fusieplannen toegelicht. Van links naar rechts: directeur André Olijslager en voorzitter Arie Aalberts van Friesland Frico Domo en voorzitter Evert Meilink van Coberco.
Foto LC/Siep van Lingn

Frico en Coberco willen markten samen veroveren

ZWOLLE - De fusiepartners *Friesland Frico Domo* en *Coberco* schuiven bij elkaar aan tafel om te proberen samen markten te veroveren. *Coberco* zat al redelijk in Duitsland, zeker met kof-fiemelk, terwijl *Friesland Frico Domo* bezig was daar een voet aan de grond te krijgen. Nu willen ze samen die markt op. *Friesland Frico Domo* heeft een prima positie in Griekenland. *Coberco* wilde ook die markt op. Ook dat gaat nu samen gebeuren. Men kan elkaar aanvullen, aldus directeur André Olijslager van *Friesland Frico Domo*.

Het investeren in markten is één kant van de fusie. De andere is dat er productiebedrijven zullen worden gesloten. Als men de zaken nu op elkaar afstemt kan men eerder dan wanneer beide bedrijven het alleen moesten doen de EG-markt op, aldus *Coberco*-voorzitter Evert Meilink gisteravond in Zwolle.

Met behulp van het adviesbureau *Booz, Allen en Hamilton*, dat wel in de zuivel in het algemeen, maar nog niet eerder in de noordelijke zuivel werkzaam is geweest, wordt getracht de nieuwe onderneming op 1 januari volgend jaar van start te laten gaan. Er ontstaat dan een onderneming met een omzet van bijna f8 miljard. *Coberco* behaalde vorig jaar een omzet van 3,8 miljard, tegen 3,1 miljard in 1990. In dat jaar had *Friesland Frico Domo* een omzet van f4 miljard en vorig jaar f4,1 miljard. De hogere omzet van *Coberco* vloeit voort uit de overname van *Heino Krause Ormet* in Almelo, de fabriek van Tubbergen en Hovo Raalte.

Twee maanden geleden hebben André Olijslager van *Friesland Frico Domo* en Johan Plageman van **Coberco** de eerste stappen voor samenwerking gezet. Tussen Kerstmis en oudejaarsdag hoorde *Friesland Frico Domo*-voorzitter Arie Aalberts dat *Coberco* bereid was te spreken. Vanaf dat moment is het proces in een stroomversnelling gekomen.

Plageman zei dat een fusie voor de werkgelegenheid het beste is. Er zullen arbeidsplaatsen verdwijnen, maar dat zal eerder worden ingegeven door politieke maatregelen (**MacSharry-plan en GATT-overleg**) dan door de fusie. Grotere ondernemingen kunnen het verlies aan werkgelegenheid beter opvangen dan kleinere. De vakbonden gaan er echter vanuit dat er ‘klappen zullen vallen’.

Behalve het tal werknemers zal ook het aantal veehouders verminderen. Niet alleen door de gebruikelijke inkrimping met 3 tot 4 procent per jaar, vrij zeker zullen ook veehouders weggaan omdat ze bang zijn voor de omvang van een dergelijke grote coöperatie. Meilink: „Dat risico loopje natuurlijk. Wij zullen uiterst zorgvuldig met onze veehouders moeten omgaan. De aversie tegen groot zal best wat krachtsinspanning vergen, maar ik denk dat de leden in grote getale achter ons zullen staan”.

De melkprijs van de laatste vijf jaar is met elkaar vergeleken. Daarbij kwam Coberco wat beter uit de bus dan *Friesland Frico Domo*. Dit jaar zal de noordelijke coöperatie ruim 1 cent meer uitbetalen, waardoor de zaak weer wat dichterbij elkaar komt, aldus Plageman.

„Een spoedige fusie met *Campina-Melkunie*? Nee, dat zou een stap te ver zijn”, aldus Plageman. „Dat dat nooit eens zal gebeuren, zult u mij echter niet horen zeggen”.

	Friesland Frico Domo		Coberco		
	CLIFERS 1990	('89)	CLIFERS 1990	('89)	
omzet	f 4.029 miljoen	(f 4.290)	f 3072 miljoen	(f 3431)	omzet
melkaanvoer	1872 miljoen kg.	(1920)	2248 miljoen kg.	(2252)	melkaanvoer
veehouders	5754	(6083)	9586	(9920)	veehouders
werknemers	7317	(7323)	3353	(3322)	werknemers

LC 1992

Leidse Courant, 1992-02-11

ook MAP Coberco

Coberco en Frico Domo tot fusie gedwongen

Door HENK J. VERKERK

DEVENTER, – Minder subsidies voor zuivelexport, minder aanvoer van melk uit het EG-beleid, noodzakelijke investeringen om met merkartikelen de open Europese markt te bereiken. Het zijn evenzovelen argumenten waarom gisteren de directies van Coberco en *Friesland Frico Domo* de geruchten bevestigden, dat ze werken aan een fusieplan. Eind van het jaar moeten de twee zuivelcoöperaties uit het oosten en noorden van het land samensmelten tot het grootste zuivelconcern van ons land. De wording van een gedwongen relatie.

Voorzitter E. Meilink van de zuivelcoöperatie *Coberco* weet nog precies wanneer hij 'bekeerd' is tot de fusiegedachte: 20 december vorig jaar. Op die dag legt de topman van het internationaal GATT-overleg, over het opheffen van handelsbarrières, secretarisgeneraal Arthur Dunkels een voorstel op tafel om de EG exportsubsidies met 36 procent te verlagen.

Dit voorstel, dat in Brussel wordt besproken (en later in de kast verdwijnt) treft vooral de Nederlandse zuivel. Daarxxx wordt bijna vier miljoen xxx buiten de EG met exportsteun afgezet. Dunkels plan betekent een vermindering van het volume met bijna een kwart.

Voor Coberco-voorzitter Meilink reden om bij de 'buren' langs te gaan, de bijna even grote *Friesland Frico Domo* - coöperatie in het noorden.

Vorig jaar had Meilink nog gezegd, dat hij voor eventuele samenwerking alleen dacht aan buitenlandse partners. De directeur van het Friese concern *A. A. Ulijslager* had in diezelfde tijd gezegd als 'dominante partner' alleen geïnteresseerd te zijn in de overname van kleinere bedrijven. Gisteravond, toen de leiding van de twee zuivelconcerns hun voorgenomen fusie toelichtte, bekende Meilink op 20 december te hebben beseft dat een goede buur beter is dan een verre vriend. Nauwelijks zes weken later zijn de fusieplannen al zo ver ontwikkeld, dat ze kunnen worden gepresenteerd.

Melkquota

De liberalisering van de wereldhandel binnen de GATT is niet de enige reden. Ook het verminderde aanbod van melk door de melkquota van de EG speelt een rol. Friesland-directeur Olijslager schat, dat de melkaanvoer de afgelopen tijd met twintig procent is afgenomen. De zuivelindustrie denkt te kunnen overleven, door zich meer met merkartikelen op de Europese markt te gaan richten. Nu voert bijvoorbeeld *Coberco* al merken als Tjolk, Taksi, Umer en Yovol.

FNV-bestuurder J. Heinen onderstreepte gisteren, dat dit nog niet genoeg is: „De bedrijven zijn te sterk produktiegericht geweest, op bulkgoederen zonder toegevoegde waarde. Dat betekent, dat de voorsprong van de jaren zeventig is veranderd in een achterstand in de jaren tachtig”. Met (nieuwe) merkartikelen moet de zuivelindustrie de slag op de Europese markt, aangaan. Minder melk meer Tjolk. Maar dat eist investeringen in fabrieken, die nu een overcapaciteit hebben voor bulkprodukten als melk en kaas. Reden genoeg voor de burens om bij elkaar op bezoek te gaan.

Fusiegolf

De aangekondigde samenwerking tussen beide bedrijven is een nieuw hoogtepunt in een fusiegolf die de zuivel al vele jaren in zijn greep houdt. In 1919 telde Nederland ruim 500 zuivelcoö-

peraties aangesloten bij de Koninklijke Zuivelbond FNZ., momenteel zijn het er dertien. Nog slechts een paar jaar geleden telde Nederland vier grote zuivelcoöperaties: *DMV-Campina* in het zuiden, *Melkunie-Holland* in het westen, *Coberco* in het oosten en *Noord-Nederland*. In 1990 Smolten de westerse en zuidelijke zuivelreuzen samen tot *Campina-Melkunie* en ontstond *Friesland Frico Domo* uit *Noord-Nederland* en *ccFriesland*.

Friesland Frico Domo en *Coberco* zijn van mening dat een bundeling van krachten een gezonde bedrijfsvoering op lange termijn kan versterken. Uitgangspunt is het vormen van een zuivelcoöperatie die de leden-veehouders een continu goede melkprijs kan bieden en kan voorzien in de werkgelegenheid op lange termijn.

Binnen beide bedrijven vinden op het moment nog forse reorganisaties plaats. Bij *Frico Domo* 550 verdwijnen arbeidsplaatsen, met name in de kaasproductie. Het Friese concern heeft gisteren bij de presentatie van de fusieplannen gezegd, dat het bedrijf de kosten voor de reorganisatie niet ten laste zal laten komen van het nieuw te vormen concern. *Coberco* heeft zojuist een reorganisatie achter de rug nadat de coöperatie vorig jaar fuseerde met vier kleine coöperaties in het oosten van het land. Alleen de verhuizing van de kaasproductie uit Tubbergen naar Steenderen moet nog worden gerealiseerd.

Werkgelegenheid

Behalve bij de twee fusiepartners neemt elders in de zuivel de werkgelegenheid af. Zo verdwijnen bij *Campina Melkunie* 800 arbeidsplaatsen als gevolg van reorganisatie. De *Koninklijke Zuivelbond* verwacht dat dit jaar circa tien procent van de 19.000 arbeidsplaatsen in de zuivel verloren gaat.

Ook bij de fusie van de twee concerns uit het oosten en noorden van het land zullen arbeidsplaatsen verloren gaan. Maar volgens *Coberco*-directeur *J. Plageman* „kan de opvang van personeel bij een grote onderneming beter geschieden, dan bij een kleine. De vakbonden hebben met enige bedenkingen kennis genomen van de voorgenomen plannen. Tijdens de informatiebijeenkomst met de directie hebben de bonden ‘geëist’, dat ook in de jaren negentig geen gedwongen ontslagen zullen plaatsvinden. CNV-bestuurder *S. Kloosterman* wil verder dat de werkgelegenheid geografisch eerlijk over de provincies wordt verdeeld. FNV-er *Van de Ploeg* vatte het gevoel bij de bonden samen met: „Ik ben best bezorgd, en niet zo zuinig ook”. In tegenstelling tot de directies ziet hij wel degelijk overlappingen van activiteiten komen, waardoor uiteindelijk bedrijven zullen moeten sluiten

Overlapping

De bedoeling is dat de bedrijven elkaar aanvullen. *Friesland Frico Domo*-directeur *Olijslaber* gaf gisteren als voorbeeld de verkooporganisatie, die *Coberco* heeft voor merkartikelen in Duitsland, waar *Frico Domo* een soortgelijke organisatie in Griekenland heeft. Terwijl in *Friesland* zeven-tien procent van de melk tot gecondenseerde melk wordt verwerkt, is dat bij *Coberco* minder dan tien procent. Bij *Coberco* bestaat daarentegen zeventien procent van de omzet uit consumptiemelk, terwijl dit bij *Frico Domo* slechts zeven procent is. Alleen wat kaas betreft zijn er overeenkomsten. Beide concerns verwerken ongeveer de helft van het melkaanbod tot kaas.

Coberco en *Friesland Frico Domo* groeien dit jaar naar de status van grootste zuivelconcern in Nederland. De omzet bedraagt bijna acht miljard. *Melkunie/Campina*, die opereert in het westen en zuiden leidt nu nog met een omzet van ruim 5 miljard. De concernleiding hoopt zo de slag op

de Europese markt aan te kunnen gaan. In de zuivelindustrie is dan nog maar één laatste fusie mogelijk. Die tussen de *Melkunie* en *Coberco/Frico*. Directeur Olijslager zei gisteren desgevraagd: „We hebben niet met de *Melkunie* gesproken Dat is nu een stap te ver. Voor de verre toekomst hoort u mij niet zeggen, dat het onzin is. Voorlopig hebben we echter onze handen vol aan deze fusie”.³¹

Nieuwsblad van het Noorden, 1992-02-11-3

ook MAP Coberco

‘Als zuivelfusie geld oplevert zijn we ervoor’

Melkveehouder Van der Knaap:

Van onze verslaggever Henk Kuipers

ONDERDENDAM - Melkveehouder Machiel van der Knaap (57) uit Onderdendam is een van de 15.340 boeren die straks, als de fusie van *Friesland Frisco Domo* (FFD) (Noord-Nederland) en *Coberco* (Oost- en Midden-Nederland) doorgaat, hun melk gaan leveren aan de grootste zuivelcoöperatie van Nederland. Van de ruim zeven miljard kilo melk die de nieuwe zuivelreus gaat verwerken, zullen de heer Van der Knaap en zijn 45 koeien er 362.000 kg voor hun rekening nemen. Bang dat hij verloren gaat in zo'n gigantisch bedrijf is Machiel van der Knaap niet. Hij denkt dat de meesten van zijn collega-veehouders er net zo over denken. „Wij zeggen gewoon heel nuchter: als zo'n fusie ons geld oplevert, zijn we ervoor.”

Zijn hele leven al zit Machiel van der Knaap in de zuivel. Melk is als het ware zijn brood. In 1966 heeft hij in het Zuidhollandse Schipluiden, het bedrijf van zijn vader overgenomen. „Met dertig koeien had je toen nog een redelijk bestaan, al moest je er wel hard voor werken. 's Morgens om vier uur melken, zeven dagen per week. Elke keer de melk in bussen van veertig liter aan de weg zetten; die dan opgehaald werden door de wagen van onze Coöperatieve Melk Centrale, 's zomers zelfs twee keer per dag.”

In 1974 heeft Machiel van der Knaap een groter bedrijf gekocht in Onderdendam. Hij ging van dertig naar veertig koeien, vervolgens naar zestig en na de invoering van de melkquotering terug naar ruim veertig. Het gesleep met melkbussen was in Noord-Groningen niet meer nodig, want de voorganger van de heer Van der Knaap had al een melkkoeltank van de nabijgelegen Domo-fabriek. Die situatie bestaat nog steeds. Drie keer in de week komt een tankwagen (RMO) voorbij om de melk af te zuigen.

Veehouder Van der Knaap, die eerst aan de *Domo* leverde, vervolgens aan *Frico Domo*, daarna aan *Friesland Frisco Domo* en straks wellicht aan een van de grootste zuivelindustrieën van Europa, weet nauwelijks waar zijn melk blijft. Wat dat betreft lijkt hij een beetje 'op de boer in de Ster-spot van *Coberco* die de ultramoderne zuivelinrichting binnensluipt om tot zijn verbazing te zien dat de melk volautomatisch in dozen wordt gedaan. „Als het eiwitgehalte van mijn melk hoog is, zal het hier wel in Bedum tot kaas worden verwerkt. Maar voor hetzelfde geld wordt er Completa van gemaakt of gaat het ergens anders naar toe. Voor mij is het melkgeld het belangrijkste, dus de prijs die ik voor mijn melk krijg.”

31 In het verslag in de Leeuwarder Courant werden dezelfde woorden gesproken door Coberco concern-directeur J. Plageman.....

„In een grote coöperatie,” vervolgt boer Van der Knaap, „heb ik meer vertrouwen dan in een vrije fabriek. Die fusies zijn voor ons een goede zaak, vooral als je aan het nieuwe Europa denkt. Wij in Nederland moeten ons specialiseren in zuivelprodukten die een goede prijs maken, zoals kaas, toetjes en babyvoeding. De zuivelbulk kunnen we straks rustig aan het Oostblok overlaten.”

Dat boeren als lid van steeds groter wordende coöperaties niets meer te vertellen zouden hebben over hun gezamenlijke eigendom vindt veehouder Van der Knaap onzin. „Wij hebben een ledenraad. Daarin zitten onze afgevaardigden. Als directie en bestuur een bepaald plan hebben en de ledenraad is het er niet mee eens, gaat het verhaal mooi niet door. Nee, ik heb er alle vrede mee dat we steeds groter worden. Een goede directie, een goed bestuur en een goed melkgeld, daar gaat het vooral om.”

Nieuwsblad vh Noorden 1992-02-11-5

Bonden gereserveerd over fusie in zuivel

ZWOLLE — De vakbonden stellen zich voorlopig gereserveerd op tegen de plannen van de zuivelcoöperaties *Friesland Frico Domo* en *Coberco* om te fuseren. De bonden hebben gisteravond gezegd dat er over gedwongen ontslagen niet valt te praten. De Voedingsbond CNV erkent dat een fusie gunstig kan uitpakken met het oog op de concurrentie op de Europese en wereldmarkt. De bonden vrezen dat door de fusie honderden baan op de tocht komen te staan. Volgens drs. J. Plageman, voorzitter van de hoofddirectie van *Coberco*, is echter niet de fusiekoorts de belangrijkste oorzaak van het alsmaar verdwijnen van banen in de zuivel, maar is de grootste boosdoener het afnemen van de melkaanvoer. “Een groter concern is beter in staat de teruglopende werkgelegenheid op te vangen.”

Volgens regio-bestuurder H. van der Ploeg van de Voedingsbond FNV heeft Plageman in het onderhoud met de bonden gezegd dat er “ongetwijfeld reorganisaties aankomen.” Hij vindt dat dit soort ontwikkelingen een zware druk legt op de cao-onderhandelingen die deze week in de zuivel beginnen. “Onder dergelijke omstandigheden mag in elk geval niet aan de vut worden getornd en dient de werktijd van oudere werknemers verder te worden verkort.”

Nieuwsblad vh Noorden 1992-02-11-6

Fusie moet positie van zuivelreuzen versterken

Van onze redactie economie

ZWOLLE — De zuivelcoöperaties *Friesland Frico Domo* en *Coberco* zijn van mening dat een bundeling van krachten een gezonde bedrijfsvoering op lange termijn kan versterken. Uitgangspunt bij de fusieplannen is het vormen van een zuivelcoöperatie die de leden-veehouders een continu goede melkprijs kan bieden en kan voorzien in de werkgelegenheid op lange termijn. De ondernemingen hebben dit gisteravond in Zwolle bekendgemaakt.

De verwachte aanpassingen in het EG-landbouwbeleid en de invloed van de GATT-onderhandelingen zullen leiden tot een lagere melkaanvoer en vermindering van restituties voor export buiten de EG. Een fusie kan volgens de beide coöperaties een breder draagvlak scheppen om hieraan het hoofd te bieden. Gezamenlijk is het beter mogelijk een goede positie op de Europese zuivelmarkt in te nemen. De doelmatigheid van investeringen zal verbeteren, doublures kunnen worden voorkomen.

Bovendien is het samen beter mogelijk produkten met een hoge toegevoegde waarde te ontwikkelen en op de markt te brengen. In de komende maanden zullen de argumenten die tot het besluit hebben geleid nader op hun haalbaarheid worden onderzocht. Hierbij wordt een extern adviesbureau betrokken. De ondernemingsraden van beide coöperaties reageerden met instemming op het besluit tot een studie naar het samengaan. CNV-bestuurder S. Kloosterman zegt begrip te kunnen opbrengen voor de fusieplannen vanwege de omstandigheden waarin de beide coöperaties verkeren.

Het fusieproces wordt volgens directeur A. Olijslager van *Friesland Frico Domo* vergemakkelijkt aangezien het produktenpakket van de twee betrokken bedrijven elkaar nauwelijks overlappen. Ook activiteiten in het buitenland vullen elkaar goed aan, zo stelde Olijslager.

De samenwerking tussen beide bedrijven is een nieuw hoogtepunt in een fusiegolf die de zuivel al vele jaren in zijn greep houdt.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-02-11-7

Zuivel al jaren in fusiegreep

DEN HAAG - De komende samenwerking tussen *Coberco* en *Friesland Frico Domo* vormt een nieuw hoogtepunt in een fusiegolf die de zuivel al vele jaren in zijn greep houdt.

In 1919 telde Nederland ruim 500 zuivelcoöperaties aangesloten bij de *Koninklijke Zuivelbond FNZ*. Momenteel zijn het er dertien. Nog slechts een paar jaar geleden telde Nederland vier grote zuivelcoöperaties: *DMV Campina* in het zuiden, *Melkunie Holland* in het westen, *Coberco* in het oosten en *Noord-Nederland* in het noorden. In 1990 smolten de westerse en zuidelijke zuivelreuzen samen tot *Campina Melkunie*. In datzelfde jaar ontstond *Friesland Frico Domo* uit Noord-Nederland en ccFriesland.

De fusiegolf wordt in de zuivel gezien als een logische reactie op de concentratie aan inkoperszijde. Supermarktketens verenigen zich in gigantische inkoperscombinaties. Om in de nieuwe Europese markt hieraan enigszins partij te kunnen geven, zijn de zuivelbedrijven gedwongen hetzelfde te doen. De Europese zuivelindustrie ondervindt daarnaast nog de gevolgen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, zoals dat in Brussel wordt gemaakt.

Sinds 1984 ligt de melkproductie in de EG door de superheffing aan banden. De stelselmatige quotumkortingen die sindsdien bijna elk jaar worden doorgevoerd hebben er toe geleid dat veel fabrieken met een overcapaciteit kampen. Om desondanks goede resultaten te kunnen boeken vindt er momenteel een verschuiving plaats in produktie. De nadruk wordt verlegd van bulkprodukten als boter en melkpoeder naar de luxere consumentenprodukten, zoals toetjes, zuivel-drankjes en merkkaasjes. Het lanceren van nieuwe consumentenprodukten vergt echter bijzonder hoge investeringen.

NRC 1992-02-11-7

Nieuwe producten leiden tot fusiedrift in de zuivelsector

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM, 11 FEBR. De concentratie in de Nederlandse zuivel is door haar tempo nauwelijks bij te houden, maar daar staat tegenover dat het speelveld allengs beter is te overzien. Gisteren werd bekend dat *Coberco* en *Friesland Frico Domo* de mogelijkheden voor een fusie onderzoeken. Lukt het om voor 1993 tot een volledige fusie te komen, zoals gepland, dan kent Nederland in feite nog maar twee grote zuivelcoöperaties.

ZUIVELCOÖPERATIES IN NEDERLAND
cijfers over 1990

	 melkproductie in mid.kilo's	 omzet in mid.guldens	 leden- boeren	 personeel in Nederland	 balans totaal in mid.guldens
Friesland	1,87	4,03	5754	4112	0,86
Coberco	2,29	3,07	9586	3353	1,05
Friesland + Coberco	4,16	7,10	15340	7465	1,91
Campina Melkunie	3,57	4,61	12498	6367	1,96

NRC Handelsblad 110290/ Bron: Jaarverslagen

Vorig jaar rondde het Zuidnederlandse *Campina* formeel een fusie af met de *Melkunie* in het westen. Daardoor onstond 's lands grootste zuivelcoöperatie. *Campina-Melkunie* nam die positie over van *Friesland Frico Domo*, een jaar eerder ontstaan door bundeling van de noordelijke coöperatieve zuivelconcerns *CCFriesland* en *Noord Nederland*.

En het stuivertje wisselen aan de kop van de ranglijst gaat door. Bij fusie van het oostelijke *Coberco* en *Friesland Frico Domo* ontstaat een nieuwe gigant, die werk biedt aan 11.000 mensen, melk afneemt van ruim 17.000 leden-boeren en een omzet genereert van bijna 8 miljard gulden.

De schaalvergroting in de Nederlandse zuivel is niet van recente datum. De geschiedenis van de sector is de afgelopen decennia in feite één grote aaneenschakeling van sanering en fusie. In 1960 waren er 500 zuivelfabrieken in het land, dertig jaar later — uit efficiency-overwegingen — nog maar 95. In die zelfde periode verminderde het aantal werknemers in de zuivelindustrie van een kleine 30.000 tot zo'n 19.000.

Ter verhoging van de produktiviteit stegen de investeringen, bijvoorbeeld aan automatisering, aanzienlijk: van ruim 2600 tot ruim 22.000 gulden per werknemer.

Het tempo waarin en de schaal waarop fusies in de zuivelsector plaatshebben, zijn de laatste jaren drastisch toegenomen. Toenemende druk op de Europese landbouwuitgaven, mede als gevolg van het mondiaal handelsoverleg, is daar debet aan. Zuivelcoöperaties en hun leden zien en voorzien afnemende EGsteun voor export van melkprodukten. Ook de melkproductie zelf daalt. Door de melkquota, waarop elk jaar opnieuw iets wordt gekort, is de melkaanvoer in de EG-landen sinds het topjaar 1986 gedaald van 107 miljoen ton tot 98,9 miljoen ton in 1990 (in Nederland van 12,3 naar 10,8 miljoen ton). Daardoor is bij de verwerkingsfabrieken overcapaciteit ontstaan, die volgens sommige deskundigen zo'n tien procent bedraagt. Mede daardoor besloten

Campina Melkunie en Friesland Frico Domo eerder al tot forse saneringen: ze sluiten overtollige fabrieken, waarbij honderden arbeidsplaatsen verdwijnen. De saneringen en fusies zijn overigens niet een teken dat het de Nederlandse zuivel slecht gaat. Wel onderkennen de partijen dat grotere doelmatigheid nodig is, gezamenlijk aan beperking van de verwerkingscapaciteit moet worden gewerkt, en dat men elkaars steun nodig heeft om de komende jaren op de Europese en wereldmarkten een rol van belang te kunnen blijven spelen.

De winnaars op die markten zijn namelijk, zo wordt algemeen erkend, de zuivelconcerns die in staat zijn produkten met een hoge toegevoegde waarde te leveren. Die in staat zijn merkprodukten te lanceren en klanten te binden. De traditionele rol van melkinzamelaar komt daardoor wat op de tocht te staan, ten gunste van de verkoop van consumentenprodukten. Een doelmatige inzameling en verwerking van de grondstof blijft belangrijk, maar wie zich beperkt tot de strijd om kilo's melk, legt het af tegen de Nestlé's van deze wereld — de levensmiddelenconcerns die zich met kwaliteitsprodukten en eerste klas marketing een leidende positie hebben verworven. Bundeling van kennis en kapitaal acht de Nederlandse zuivelbranche, die vrij laat koos voor consumentenprodukten, nodig om een leidende rol op de internationale markt voor zuivelprodukten te blijven spelen.

De Telegraaf 1992-02-12

ook MAP Coberco

Megafusie Friesland Frico Domo en Coberco

De Boer Op (commentaar)door ANDRIES DIJKSTRA

De voorzitters en hoofddirecteuren van de zuivelgiganten *Friesland Frico Domo* (FFD) en *Coberco* willen hun coöperaties laten fuseren. Onderzoek moet uitwijzen waar eventuele knelpunten kunnen ontstaan. De definitieve beslissing over het al dan niet samengaan moet in de tweede helft van dit jaar worden genomen. Gaat de fusie door dan ontstaat in Europees verband gezien de grootste coöperatieve zuivelverwerker met een omzet van f7,9 miljard. Alleen het particuliere *Nestlé* is groter.

De aankondiging van *FFD* en *Coberco* komt niet uit de lucht vallen. Anders dan de hoofddirecteuren in het afgelopen jaar vertelden was het bij boeren en in zuivelkringen duidelijk dat *FFD* en *Coberco* logische partners zouden zijn. Een fusie tussen een Nederlandse en buitenlandse coöperatie is zo complex en stuit op zoveel weerstand dat die verhalen nooit serieus werden genomen. *FFD* en *Coberco* sluiten op elkaar aan en spreken elkaars taal.

De belangrijkste reden om met fusieplannen te komen wordt ingegeven door de onzekere toekomst. Het door de „hond of de GATT gebeten worden”. Gaan de voorstellen van EG landbouwcommissaris MacSharry door dan heeft dat ernstige gevolgen voor de Nederlandse boer. De tweede onzekere factor is het GATT-zwaard dat boven de sector hangt. Zoals de vlag er nu voor staat vervalt de subsidie op zuivelproducten die naar niet-EG-landen gaat. Daar valt nog mee te leven maar aan het wegvallen van die subsidie zit ook een volumebeperking gekoppeld. In de praktijk betekent dat een beperking van de exportmogelijkheden.

De tweede factor is de gang van zaken in Duitsland. Als grootafnemer van kaasproducten een belangrijke markt voor de Nederlandse zuivel. Sinds kort zijn de Duitse winkels kaas van eigen bodem aan het promoten.

Om niet ‘links en rechts te worden ingehaald’ lijkt een fusie onontkoombaar. Immers wie kan er nog om je heen wanneer je zo’n grote omvang bereikt?

De vraag is nu waar een fusie nog op kan afketsen. Zoals de situatie nu is lijken er geen knelpunten. Friesland heeft de fusieperikelen met Noord-Nederland (*Frico-Domo*) achter de rug en *Coberco* fuseerde vorig jaar met vier kleinere coöperaties. Nu de gemoederen bij beide coöperaties enigszins tot bedaren zijn gekomen kan de volgende stap worden gezet. Cultuurtegenstellingen zoals waarmee *Campina-Melkunie* te kampen heeft spelen bij *FFD* en *Coberco* geen rol. Twintenaars. Sallanders en Friezen kunnen goed met elkaar opschieten. Heel wat beter dan Friezen en Drenten maar dat is ook goed gekomen. Een moeilijker punt is het in elkaar schuiven van het eigen vermogen dat de boeren in hun coöperaties hebben gestoken. Dat is nu nog een onontwarbare kluwen, maar de rekenmeesters zullen daar wel uitkomen.

Pijnlijk is de werkgelegenheid. Daar is nog weinig over te zeggen maar het zal duidelijk zijn dat bij een fusie de nodige arbeidsplaatsen zullen vervallen. Niet alleen zullen flink wat directeuren op straat komen te staan maar ook zullen de nodige fabrieken de poorten moeten sluiten. De fusie is gericht op het behalen van een beter rendement voor de 15000 boerenleden en niet voor de werkers in de fabriek. Gelukkig staan coöperaties al decennia bekend om hun sociale gezicht.

Al met al lijkt de voorgenomen fusie onder een gelukkig gesternte te worden geboren. Daarmee komt de zuivelsector na jaren van fusies en overnames eindelijk tot rust. Verdere mega-fusies zijn niet te verwachten niet in de laatste plaats omdat Brussel zich dan met de zaken gaat bemoeien (kartelvorming). Het is nu de taak aan de zuivelsector om weer eens flink te gaan verdienen.

Nederlands dagblad 1992-02-12-3

Nieuwe zuivelfusie eind '93 rond

ZWOLLE (ANP) - De directies van de zuivelcoöperaties *Coberco* en *Friesland Frico Domo* gaan er vanuit dat het aangekondigde onderzoek naar de mogelijkheid van een samensmelting voor 1 januari 1993 daadwerkelijk tot een volledige fusie zal hebben geleid.

Volgens voorzitter E. Meilink van *Coberco* zien de bedrijven geen obstakels meer op weg naar de fusie. Directielid A. Olijslager van '*Friesland*' stelt dat het fusieproces wordt vergemakkelijkt, aangezien het produktenpakket van de twee bedrijven elkaar nauwelijks overlapt. „Ook de activiteiten in het buitenland vullen elkaar goed aan”, aldus Olijslager.

Zowel de ondernemingsraden van beide bedrijven als de Voedingsbonden FNV en CNV hebben niet negatief gereageerd op de mogelijke samensmelting. Voorzitter Williams Lord van de OR van '*Friesland*' merkt wel op dat zijn raad moet worden betrokken bij het onderzoek dat aan de fusie vooraf gaat. „Het gaat tenslotte om 8000 arbeidsplannen, alleen al in Nederland”, aldus Lord.

Ook de vakbonden zijn bezorgd over de gevolgen voor de werkgelegenheid. CNV-bestuurder S. Kloosterman heeft begrip voor de fusieplannen vanwege de omstandigheden waarin beide coöperaties verkeren. Uitgangspunt van de vakbonden is echter, dat bij de fusie geen gedwongen ontslagen vallen. „Bovendien moet de werkgelegenheid geografisch goed worden verdeeld”, aldus Kloosterman. Volgens directievoorzitter Plagema van *Coberco*, „staat het voor ons vast dat de werkgelegenheid meer is gediend met het samengaan van de coöperaties dan wanneer ze zelfstandig zouden blijven.”

Reorganisaties

Binnen beide bedrijven vinden op dit moment al forse reorganisaties plaats. Bij *Frico Domo* verdwijnen 550 arbeidsplaatsen. *Coberco* is bezig met een reorganisatie nadat het bedrijf vorig jaar vier kleine coöperaties in het oosten van het land overnam. Ook elders in de zuivel neemt de werkgelegenheid af.

Zo verdwijnen bij *Campina-Melkunie* 800 arbeidsplaatsen als gevolg van een reorganisatie. De Koninklijke Zuivelbond FNZ verwacht dat dit jaar circa tien procent van de 19.000 arbeidsplaatsen in de zuivel verloren gaat.

De nakende samenwerking tussen *Coberco* en '*Friesland*' is een nieuw hoogtepunt in de fusiegolf die de zuivel al vele jaren in zijn greep houdt. In 1919 telde Nederland ruim 500 zuivelcoöperaties, momenteel zijn het er dertien. Na de fusie zal ons land nog maar twee grote zuivelcoöperaties tellen: *Campina-Melkunie* in het zuiden en westen van het land en *Coberco* en *Friesland Frico Domo* in het oosten en en noorden van het land.

'Friesland' en Coberco zijn van mening dat een bundeling van krachten een gezonde bedrijfsvoering op lange termijn kan versterken. Uitgangspunt is het vormen van een zuivelcoöperatie die de leden- veehouders een continu goede melkprijs kan bieden en kan voorzien in de werkgelegenheid op de lange termijn.

De verwachte aanpassingen in het EG-landbouwbeleid en de invloed van de GATT-onderhandelingen zullen leiden tot een lagere melkaanvoer en vermindering van de toeslagen voor export buiten de EG. De consequentie hiervan is enerzijds de noodzaak van een accentverschuiving in de richting van de EG-markt en anderzijds de dreiging van toenemende overcapaciteit in de productie.

Een fusie kan volgens de beide coöperaties een breder draagvlak scheppen om hieraan het hoofd te bieden. Coberco realiseerde in 1991 een omzet van 3,8 miljard gulden. In totaal werken er 4100 mensen, waarvan 400 in het buitenland. Bij de coöperatie zijn 12.000 veehouders aangesloten. De onderneming verwerkt per jaar 2,8 kilo melk. Friesland Frico Domo had in 1991 een omzet van 4,1 miljard gulden. In totaal werken er 7700 mensen, van wie 3400 in het buitenland. Bij de coöperatie zijn 5450 leden-veehouders aangesloten. Het bedrijf verwerkt per jaar 2,6 miljard kilo melk.

Leeuwarder Courant 1992-02-12-2-2

Vakbonden over fusie: 'Uitstel kaasplan Frico'

LEEUWARDEN - De vakbonden willen uitstel van de reorganisatie van de kaasdivisie van de zuivelcoöperatie Friesland Frico Domo. Nu het zuivelconcern fusiebesprekingen voert met Coberco in Zutphen vinden de bonden dat de reorganisatie in een geheel ander daglicht komt te staan.

Henk Gerber van de bond voor hoger personeel (VHP) wil ook liever van de fusie af. Hij stelt voor een topcoöperatie in het leven te roepen waaronder de beide zuivelondernemingen zelfstandig verder kunnen gaan. Henk Ampersé (CNV) wil de plannen van *Friesland Frico Domo* naast die van *Coberco* leggen. Pas dan kun je volgens hem beter bepalen welke technische mogelijkheden er zijn.

Het dagelijks bestuur van de centrale ondernemingsraad van *Friesland Frico Domo* zal vrijdag het overleg openen met de collega's van *Coberco*. Het bestuur wil een extern adviseur aantrekken die het fusieproces van begin af aan volgt. Voorts moet er een breed samengestelde werkgroep komen met inbreng van alle divisies en vakorganisaties. Adviseur en werkgroep moeten snel de te verwachten gevolgen van de fusie in beeld brengen.

Leeuwarder Courant 1992-02-13

Frico houdt vast aan reorganisatie in kaasdivisie

LEEUWARDEN - De directie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frigo Domo* wil niet tegemoet komen aan de wensen van de vakbonden om de reorganisatie van de kaasdivisie uit te stellen. De bonden vinden dat door de voorgenomen fusie met *Coberco* in Zutphen de reorganisatie in een totaal ander daglicht is komen te staan.

De directie is echter van oordeel dat de vaart in de reorganisatie moet blijven. Er zal wel overleg met *Coberco* plaatsvinden, maar dat mag niet tot vertraging leiden. Over de te volgen procedure bij de fusie is gisteren met de vakbonden overeenstemming bereikt. Alle bestaande regelingen blijven overeind, aldus *Wendy Young* van de Voedingsbond FNV.

Dat houdt in dat er voor 1 januari 1993 geen bedrijven zullen worden gesloten en dat de harmonisatie van de lonen tussen de *CCFriesland*- en *Frico/Domo*-werknemers ook doorgaan. De bonden krijgen invloed op het fusieproces. Voordat het fusiebesluit wordt genomen zullen er met de bonden afspraken worden gemaakt.

Leeuwarder Courant, 1992-02-15

ook MAP Veemarkt

Fusie zet hele zuivelsector op de helling

(KAF EN KOREN – WILLEM STEGENGA)

DE FUSIE tussen *Friesland Frico Domo* (FFD) en *Coberco* zal – als die doorgaat – niet alleen gevolgen hebben voor de beide ondernemingen zelf maar ook voor de hele zuivelsector in Nederland en wellicht in Europa. Coberco-voorzitter Evert Meilink wilde deze week nog niet op de zaak vooruitlopen. Hij zei belangrijker zaken aan het hoofd te hebben dan de toekomst van bijvoorbeeld een *Produktschap voor Zuivel*, een *Nederlands Zuivel Bureau*, een *Nederlands Instituut voor Zuivel Onderzoek*, de *Koninklijke Zuivelbond FNZ* en nog een handjevol instellingen

„Ik ga maar eens om me mij heen kijken” zei deze week een werknemer van een van deze instellingen. „Dit is de voorlaatste fusie. Als die andere ook nog doorgaat, zijn we overbodig” Hij doelde daarbij op de samenvoeging van de nieuwe fusieclub met *Campina-Melkunie*.

Dat is een kwestie van tijd. *Campina-Melkunie* maakt voor de vorm eerst even een zijstapje naar *Molkerei Centrale* in Oldenburg, moet vervolgens orde op zaken stellen in eigen huis en daarna de melkprijs omhoog brengen. Dan kunnen ook die onderhandelingen van start gaan. De oudvoorzitter van de *Koninklijke Zuivelbond FNZ*, Rinse Zijlstra, zei deze week dat zijn ideaal met rasse schreden naderbij komt. een grote zuivelorganisatie in ons land.

Twee jaar geleden hebben *CCFriesland Frico Domo* en *Campina* al eens voorzichtig over enige vormen van samenwerking trachten te spreken. Dat is op niks uitgelopen. De liberalen uit het Noorden waren een beetje bang voor de roomsen uit het Zuiden. *Coberco* zit daar letterlijk en figuurlijk tussen en kan naast de fusie met *Friesland Frico Domo* meteen een brug slaan tussen Noord en Zuid.

Naast die ene grote zullen er enkele kleine overblijven. Tot heil van alle boeren, want als er niets meer te vergelijken valt is de grap eraf.

Deze ontwikkelingen maken echter tal van instituten overbodig. De fusie moet natuurlijk eerst een feit zijn. De euforie van het feestje rond de wieg moet nog omslaan in een rationele aanpak. Dank zij *Campina-Melkunie* kan er echter worden gebouwd aan een hecht huis. Bij *Campina-Melkunie* is er tijdens het proces immers van alles misgegaan. *Friesland Frico-Domo* en *Coberco* kunnen daar lering uit trekken.

Tot dusver is *Campina-Melkunie* de grote machtsfactor in de Nederlandse zuivel. Zij beheerst de *Koninklijke Zuivelbond FNZ*. En het *Produktschap voor Zuivel*. Daar wordt wel eens met afschuw over gesproken, maar je kunt het deze coöperatie natuurlijk niet kwalijk nemen dat ze gebruik maakt van haar positie. Het kan nu nog. Volgend jaar nemen *Friesland Frico Domo* en *Coberco* het roer over. *Campina* klopt dan aan om te mogen meedoen. Gedeelde macht is beter dan geen macht.

Telegram

De kleine fabrieken moeten in eerste instantie met moeite de neiging hebben onderdrukt een gelukstelegram te sturen. Immers als groot bij groot komt, jaagt dat vrij veel boeren de stuipen op het lijf. De kleine fabrieken zullen er dus melk bij krijgen. Daar bestaat geen twijfel over.

De Nederlandse zuivel kent straks nog drie typeringen: een reus (eerst nog even twee reuzen) een groep kleine fabrieken en enkele particuliere industrieën die voor een deel nu al nauwe banden hebben met die kleinere fabrieken, al was het alleen maar om de eigen melkprijs erop af te stemmen (Nestlé)

Friesland Frico Domo en *Coberco* zullen heersen op de kaasmarkt. Die wordt nu nog bestierd door *Campina-Melkunie*, hoewel die maar 10 procent van de totale productie heeft. De nieuwe combinatie heeft minstens 45 procent van de Nederlandse productie in handen. Alles wat niet onder een gevestigd eigen melk valt, is afhankelijk van het commerciële vermogen van deze coöperatie.

Dat vermogen heeft zich nooit kunnen manifesteren. De grote coöperaties hebben altijd geroepen dat je merkposities moet innemen. Terwijl zij erover praatten, hebben enkele kleinere kaasfabrieken daden gesteld. Dat geldt met name voor de fabrieken die met *Westland Huizen* kazen hebben ontwikkeld met een eigen merk. Zo kom je de *Old Amsterdam* en *Litedammer* van *Huisternoord* in *Oudwoude* geregeld tegen in advertenties in bij voorbeeld de *Süddeutsche Zeitung Westlite* van *De Goede Verwachting* in *Workum* duikt daar ook in op net als in de *Berliner Morgenpost*. Niet dat dat alleszeggend is, maar typerend is het wel.

Het grootste succes is de *Leerdammer* van *Baars* in *Schoonrewoerd*.

De nieuwe coöperatie zal de grootste kaasproducent zijn van Europa. Op zuivelgebied heeft zij alleen *Nestlé* boven zich: f 8 miljard tegen f 11.9 miljard omzet. *Nestlé* doet niets in kaas. *Friesland Frico Domo* en *Coberco* hebben aangekondigd arm in arm de Europese markt op te willen. Zij treffen de omvangrijkste concurrenten aan in Frankrijk. In de top-tien van de zuivel in Europa zitten vier Franse bedrijven: *Besnier*, *Sodiaal*, *BSN* en *ULN* met omzetten van f 3.8 miljard tot f 6,3 miljard.

Goede weg

In Frankrijk voltrekt zich bijna maandelijks een grote fusie van supermarktketens. Dat heeft geleid tot bedrijven als *Carrefour* met een omzet van f 35,5 miljard, als *Intermarché* met f 33.8 miljard en als *Leclerc* met f 31.4 miljard. Alleen aan Nederlandse kaas nemen deze bedrijven elk per jaar 5000 ton af, aldus het *Nederlands Zuivel Bureau* in Parijs. Dat komt neer op bijna een halve werkproductie.

Als fusies van producenten worden beargumenteerd met fusies van afnemers, dan zijn *Frico* en *Coberco* wat Frankrijk betreft op de goede weg. Je ziet echter in grote Franse supermarkten altijd een enorme verscheidenheid aan artikelen. Zelfs voor de kaas van de boer uit de directe omgeving wordt er ruimte in de schappen vrijgehouden.

Op de belangrijkste Nederlandse exportmarkt, Duitsland, ligt het even anders. Daar zijn winkelketens tot giganten gefuseerd, maar is de zuivel niet meegegaan. De 25 grootste zuivelondernemingen in de Bondsrepubliek hebben een omzet van f 102.6 miljoen tot f 1,7 miljard. Die grootste is *AMZO*. waar *Campina* nu mee flirt. Daarna volgt *Südmilch* in *Stuttgart* met slechts f 1.4 miljard omzet. In Duitsland rommelt het wel in de zuivel, maar het fusieproces verloopt vrij traag. De Duitse zuivelindustrie is niet te adviseren, zei de lobbyist voor de Nederlandse agrarische exporteurs in Duitsland, *Leopold Graf Rothkirch*, nog onlangs in deze krant.

De nieuwe zuivelcoöperatie zal veel naar haar hand kunnen zetten. De kleine coöperaties moeten daar hun inventiviteit en hun flexibiliteit tegenover stellen. Tot dusver hebben ze daar geen moeite mee gehad.

Dat blijkt uit de uitbetaalde melkprijzen aan de boeren. Er is nog geen grote coöperatie in Nederland in geslaagd op dat terrein te scoren. Enkele voorbeelden: in 1988 belandde *Campina* op de 25ste stek van de Boerderij ranglijst. *Melkunie* werd 24ste, *Coberco* 23ste en *Frico-Domo* twintigste. Een jaar later was de volgorde even anders, maar *Campina* was met een twaalfde plaats de hoogste van de grote vier. Vorig jaar kwam *Coberco* op de zesde plaats terecht. *Friesland Frico Domo* was toen negende en *Campina* veertiende. Over het algemeen boeren grote ondernemingen pas dan goed, wanneer zij de prijs voor hun grondstof laag kunnen houden en derhalve de producenten arm.

Als groot zijn niet het doel is, zoals *Coberco*- directeur Johan Plageman, deze week zei, moet 'goed zijn' dat zijn Een zuivelcoöperatie is pas dan goed, wanneer de boeren er een hoge melkprijs krijgen. Voor de grote fabrieken is dat een uitdaging, voor de kleine bedrijven tot nu toe nog een geruststelling.

Nieuwsblad van het Noorden, 1992-02-15

ook MAP Coberco

Ingezonden-1 'ZUIVELFUSIE'

Er was eens een boer in Onderdendam. Niets kon hem meer raken, als je maar niet aan zijn melkgeld kwam. (Bijna) een limerick. Boer v.d. Knaap kan het mooi vertellen. Alleen melkgeld is voor hem belangrijk. Hoe daar aan te komen interesseert zijn "licht" egoïstische denkwerk niet. Dat subsidies eventueel weg kunnen vallen stoort hem niet. Aan de duizenden vakbekwame medewerkers heeft hij geen boodschap; kennis van zaken is ook niet in huis. Ter lering even dit meneer v.d. Knaap: in Completa zit geen drup melk.

Als de heer v.d. Knaap een afspiegeling is van zijn collega's in de ledenraad, is het niet zo'n vreemde zaak dat alle fusies van de Noordelijke zuivel lang niet soepel verlopen. Er staan door de fusie *Friesland Frico Domo* nog steeds 500 banen op de tocht. Met de nieuwe plannen in het voortzicht (nou ja vooruitzicht) komen daar nog ettelijke honderden bij. Dat dit een voorzichtige benadering is, mag duidelijk zijn. Eventuele gedwongen overplaatsingen naar het oosten v/h land nog niet meegerekend.

Maar ach, wat geeft het als de heer v. d. Knaap zijn geld maar krijgt.

Marum,

J. BUITER

Nieuwsblad van het Noorden, 1992-02-24

ook MAP Coberco

Ingezonden-2 'ZUIVELFUSIE'

Het verwijt van de heer Buitter in het Nieuwsblad dat ik aan de medewerkers van Frico Domo geen boodschap zou hebben, is geheel onterecht en misplaatst. Natuurlijk is het melkgeld belangrijk. Het zijn onze inkomsten, waarmee we gezin en bedrijf draaiende moeten houden. Wat hier egoïstisch aan is, is mij niet geheel duidelijk.

Het gaat mij echter bij deze fusie niet in de eerste plaats om het geld, maar om een sterke onderneming waar óók de werknemers baat bij hebben. Dat dit arbeidsplaatsen kost is wrang en er zal dan ook een goede regeling getroffen moeten worden.

Maar als we niets doen, kunnen er in de toekomst wel eens veel meer ontslagen vallen. In dit licht bezien is het maar de vraag wie van "licht" egoïstisch denkwerk beticht moet worden. Onderdendam,

M. A. G. Van der Knaap

Nieuwsblad van het Noorden, 1992-02-15

ook MAP Coberco

Zuivelreuzen zoeken toenadering tot elkaar

Van onze redactie economie³²

LEEUWARDEN - De fusie tussen *Friesland Frico Domo* en *Coberco* zal niet alleen gevolgen hebben voor de beide ondernemingen zelf, maar ook voor de zuivel in Nederland en wellicht in Europa. Het lijkt nog slechts een kwestie van tijd voordat de nieuw te vormen coöperatie toenadering zoekt tot de tweede zuivelreus, *Campina-Melkunie*.

Twee jaar geleden hebben *CCFriesland*, *Frico/Domo* en *Campina* al eens voorzichtig over enige vormen van toenadering trachten te spreken. Dat is op niks uitgelopen. Gisteren werd bekend dat *Campina Melkunie* onderhandelt met de Duitse zuivelcoöperatie *Molkerei Zentrale Oldenburg* over mogelijke samenwerking bij de kaasproductie.

Tot dusver is *Campina-Melkunie* de grote machtsfactor in de Nederlandse zuivel. Zij beheerst de *Koninklijke Zuivelbond FNZ* en het *Produktschap voor Zuivel*. Volgend jaar nemen *Friesland Frico Domo* en *Coberco* het roer over. *Campina* klopt dan aan om te mogen meedoen: gedeelde macht is immers beter dan geen macht.

De nieuwe mega-coöperatie zal veel naar haar hand kunnen zetten. De kleine coöperaties moeten daar hun inventiviteit en flexibiliteit tegenover stellen. Tot dusver hebben ze daar geen moeite mee gehad.

Dat blijkt bijvoorbeeld uit de prijzen die de boeren voor hun melk krijgen. Er is nog geen grote coöperatie in Nederland in geslaagd hogere prijzen aan de leden te bieden dan de kleintjes. Vorig jaar kwam *Coberco* op de zesde plaats terecht van de top 25 van het blad *De Boerderij*, *Friesland Frico Domo* was toen negende en *Campina* veertiende.

Over het algemeen boeren grote ondernemingen pas goed wanneer zij de prijs voor hun grondstof laag kunnen houden en derhalve de producenten arm. De boeren hebben dus juist een tegengesteld belang: zij willen van hun zuivelcoöperatie een hoge melkprijs. Voor de grote fabrieken is dat lastig, voor de kleine bedrijven tot nu toe een geruststelling. Ondanks de grote fusies blijven de kleintjes het ook goed doen op de kaasmarkt.

32 Bijna identieke tekst als opiniestuk *Kafen Koren* – LC-1992-02-15 – van Willen Stegenga

Friesland Frico Domo en *Coberco* hebben aangekondigd arm in arm de Europese markt op te willen. Zij treffen de omvangrijkste concurrenten aan in Frankrijk. In de top-tien van de zuivel in Europa zitten vier Franse bedrijven: Besnier, Sodiaal, BSN en ULN met omzetten van f 3,8 miljard tot f 6,3 miljard. De nieuwe coöperatie zal de grootste kaasproducent zijn van zowel Nederland als van Europa. Op zuivelgebied heeft zij alleen *Nestlé* boven zich: f 8 miljard tegen f 11,9 miljard omzet. *Nestlé* doet overigens niet in kaas.

Op de belangrijkste Nederlandse exportmarkt, Duitsland, ligt het even anders. Een krachtige, gebundelde concurrentie hoeft de Nederlandse super-coöperatie daar niet te verwachten.

Leidsch Dagblad 1992-02-18

Nieuwe fusie op komst in zuivel

Friesland Frico Domo/Coberco en Campina-Melkunie

De fusie tussen *Friesland Frico Domo* en *Coberco* zal niet alleen gevolgen hebben voor de beide ondernemingen zelf, maar ook voor de zuivel in Nederland en wellicht in Europa. Het lijkt nog slechts een kwestie van tijd voordat de nieuw te vormen coöperatie toenadering zoekt tot de tweede zuivelreus, *Campina-Melkunie*.

LEEWARDEN • WILLEM STEGENGA

Twee jaar geleden hebben *Friesland, Frico/Domo* en *Campina* al eens voorzichtig over enige toenadering gesproken. Dat liep op niets uit. De liberalen uit het Noorden waren een beetje bang voor de roomsen uit het Zuiden. *Coberco* zit daar letterlijk en figuurlijk tussenin en kan naast de fusie met *Friesland Frico Domo* meteen een brug slaan tussen Noord en Zuid.

De nieuwe mega-coöperatie zal veel naar haar hand kunnen zetten. De kleine coöperaties moeten daar hun inventiviteit en flexibiliteit tegenover stellen. Tot dusver hebben ze daar geen moeite mee gehad.

Dat blijkt bijvoorbeeld uit de prijzen die de boeren voor hun melk krijgen. Er is nog geen grote coöperatie in Nederland in geslaagd hogere prijzen aan de leden te bieden dan de kleintjes. Vorig jaar kwam *Coberco* op de zesde plaats terecht van de top 25 van het blad *De Boerderij*, *Friesland Frico Domo* was toen negende en *Campina* veertiende.

Ondanks de grote fusies blijven de kleintjes het ook goed doen op de kaasmarkt. Die wordt nu nog gedomineerd door *Campina-Melkunie*, met 10 procent van de totale produktie. De combinatie *Frico Domo/Coberco* heeft minstens 45 procent van de Nederlandse produktie in handen. Alles wat niet een gevestigd eigen merk heeft, is straks afhankelijk van het commerciële vermogen van deze coöperatie.

Van dat vermogen is tot dusver nooit veel gebleken. De grote coöperaties hebben altijd geroepen dat je goed lopende merkkazen moet verkopen. Terrwijl zij erover praten, hebben enkele kleinere kaasfabrieken daden gesteld. Dat geldt vooral voor de fabrieken die met Westland in Huizen kazen hebben ontwikkeld met een eigen merk.

Friesland Frico Domo en *Coberco* hebben aangekondigd arm in arm de Europese markt op te willen. Zij treffen de omvangrijkste concurrenten aan in Frankrijk. Maar de nieuwe coöperatie

zal groter zijn dan de vier Franse zuivelbedrijven die in de Europese zuivel-top tien staan. Daarmee wordt de nieuwe coöperatie zowel van Nederland als van Europa de grootste kaasproducent. Op zuivelgebied heeft zij alleen Nestlé boven zich. Maar dit concern doet niet in kaas.

Leidse Courant, 1992-02-19

ook MAP Coberco

Garanties geëist bij fusies van Coberco met Frico-Domo

UTRECHT - Kaderleden van de Voedingsbond FNV bij de zuivelcoöperatie *Coberco* willen van hun directie een aantal harde garanties die de fusie met het zuivelbedrijf *Friesland Frico Domo* moeten begeleiden. Zo eisen de kaderleden onder meer dat er geen mensen ontslagen worden. „Temeer nu de directie in alle talen zwijgt over de sociale gevolgen voor de werknemers”, aldus een woordvoester van de Voedingsbond FNV gisteren. Het onlangs aangekondigde onderzoek naar een eventueel samengaan van beide coöperaties moet zoals bekend voor 1 januari 1993 daadwerkelijk leiden tot een volledige fusie.

Nederlands Dagblad 1992-02-20

In verband met fusie met 'Friesland'

Werknemers Coberco eisen harde garanties

UTRECHT (ANP) Kaderleden van de Voedingsbond FNV bij de zuivelcoöperatie *Coberco* willen van hun directie een aantal harde garanties die de fusie met het zuivelbedrijf *Friesland Frico Domo* moeten begeleiden eisen de kaderleden onder meer dat er geen mensen ontslagen worden “Te meer nu de directie in alle talen zwijgt over de sociale gevolgen voor de werknemers”, aldus een woordvoester van de Voedingsbond FNV gisteren.

Het onlangs aangekondigde onderzoek naar een eventueel samengaan van beide coöperaties moet voor 1 januari 1993 daadwerkelijk leiden tot een volledige fusie. De kaderleden van de FNV-bond zijn overigens niet tegen fuseren, maar willen wel een flink aantal garanties vooraf. Zo moeten vakbonden genoeg ruimte krijgen voor informeren van er overleg met de werknemers in de bedrijven. Ook moet er een termijn worden vastgesteld waarbinnen geen enkel bedrijf wordt gesloten.

Verder dienen vóór de fusie de bestaande overeenkomsten tussen beide ondernemingen en de bonden op elkaar te zijn af gestemd, zoals de salarissen (die bij *Friesland Frico Domo* een hoger maximum kennen). Alleen bij deze garanties willen de kaderleden meewerken, maar dan moeten bovendien de huidige cao-onderhandelingen een goed resultaat opleveren Tot nu toe wijzen de werkgevers in de zuivel elke verantwoordelijkheid voor werkgelegenheid in de bedrijfstak af, ze vinden de kaderleden. Zo zouden de werkgevers moeten ingaan op de wens van de FNV bond om een 32-urige werkweek voor oudere werknemers in te voeren.

Leeuwarder Courant 1992-02-27

Kritiek vakbond op handelwijze bij zuivelfusie

LEEWARDEN - De sfeer tussen de vakbonden en de directie, van de zuivelcoöperaties *Friesland Frico Domo* en *Coberco* is sinds; gisteravond verslechterd. De bonden vinden het 'verdacht' dat de directie niet op de 'normale eisen' van de werknemersvertegenwoordiging wil ingaan. „Op alles wordt; nee gezegd”, aldus Wendy Young van de Voedingsbond FNV vanmorgen. De directie wilde geen commentaar geven.

In een eerder stadium heeft de directie gezegd dat het bestaande sociale plan zou worden gehandhaafd, aldus Young. Volgens haar blijkt nu dat afspraken over geen gedwongen ontslagen, regionale spreiding van de vestigingen, het geleidelijk en eenmalig reorganiseren („Opdat wij straks niet nog eens vier keer met reorganisaties krijgen te maken”) en het meer dan nu verwerken van melkvreemde grondstoffen, „niet worden herbevestigd”.

Johannes de Boer van Cornjum, oud-bestuurslid van CCFriesland, heeft gisteravond op een bijeenkomst van de afdeling Leeuwarden-Noordwest Friesland van het Friesch Grondbezit, zijn verbazing over de fusieplannen uitgesproken. „Is de noodzaak zo groot? , zo vroeg hij zich af. *Friesland Frico Domo* is nog druk aan het reorganiseren en daar wordt het probleem van een fusie-integratie aan toegevoegd. Het al of niet bekwaam zijn van bestuur en directie is nog niet goed uit de verf gekomen. Dat aspect zal straks in het fusieproces ondersneeuwen, zo veronderstelt hij.

Leeuwarder Courant 1992-03-04

ook MAP Coberco

Conflict tussen vakbonden en directie over fusie in zuivel

LEEWARDEN - De directieleden van *Friesland Frico Domo* en *Coberco* zijn gisteren in aanvaring gekomen met de vakbonden en dagelijkse besturen van de ondernemingsraden.³³ In het motel in Zwolle zou worden gesproken over de procedure en over de mate waarin de sociale partners bij het proces zullen worden betrokken. Na twee uren vergaderen en vooral schorsen hebben de directieleden hun papieren gepakt en in de tas gestoken en zijn ze onverrichterzake weggegaan, aldus Henk Amperse van de Industrie- en Voedingsbond CNV vanmorgen. „Wij zijn er geen stuiver wijzer van geworden.”

Voor de vergadering in Zwolle hadden de directies de vakbonden uitgenodigd. De bonden vonden het echter noodzakelijk dat ook de dagelijkse besturen van de ondernemingsraden de bijeenkomst zouden bijwonen. De directies hadden daar bezwaar tegen. Dat leidde tot een paar uur uitwisselen van argumenten, maar niet tot enig resultaat.

Amperse: „De directies wilden niets zeggen zolang de ondernemingsraden erbij zaten. Wij wilden niet zonder de ondernemingsraden vergaderen en dus is er niets besproken.” Vakbonden en ondernemingsraden zullen zich op de toestand beraden.

33 NvhN 1992-03-06 „De Centrale ondernemingsrader – COR's – willen samen alleen samen met de vakbonden met de directiesover de fusie praten”

Vorige week bleek al dat de sfeer tussen directie en sociale partners aan het verslechteren is. De bonden vinden dat de directies op 'normale eisen' te vaak 'nee' zeggen. Op de vraag of er geen gedwongen ontslagen zullen vallen, of er rekening wordt gehouden met regionale spreiding van de vestigingen en of er een goede reorganisatie komt in plaats van vier kleine, kwam toen geen antwoord, aldus de vakbonden.

Volgens [Peter den Oudsten](#), de woordvoerder van de directie van *Friesland Frico Domo*, is er verschil in positie van de ondernemingsraden en van de vakbonden.

De ondernemingsraden zitten in de medezeggenschapsstructuur van het bedrijf, de vakbonden hebben hun eigen verantwoordelijkheid. Dus moet er ook gescheiden overleg plaatsvinden. Dat overleg kan best een keer gezamenlijk, maar dan moet het om meningsvorming gaan, niet om besluitvorming. Hoe het nu verder zal lopen weet ik op dit moment niet. De andere verkennende besprekingen over de fusie lopen geheel volgens plan”.

Nieuwsblad van het Noorden 1992-03-06

Cor's willen alleen met vakbonden over zuivelfusie praten

LEEWARDEN - De centrale ondernemingsraden (cor's) van *Friesland Frico Domo* en *Coberco* willen alleen samen met de vakbonden met de directies van de zuivelconcerns de voortgang van de voorgenomen fusie bespreken. Omdat de directies van de zuivelconcerns dit in strijd met de gemaakte afspraken vinden, is het voortgangsoverleg woensdag niet doorgegaan.

De partijen bleken over de ontstane situatie niet nader tot elkaar te kunnen komen en keerden overrichter zake huiswaarts. De hoofddirecties van beide ondernemingen konden zich niet met de wens van de cor's verenigen. Afgesproken was dat de ondernemingen de dagelijkse besturen van de ondernemingsraden en de vakbonden apart over de voortgang van het proces zouden

Leeuwarder Courant 1992-03-11

ook MAP Coberco

Directies zeggen overleg met bonden over zuivelfusie af

LEEWARDEN - Het overleg over de voorgenomen fusie tussen *Friesland Frico Domo* en *Coberco* wil maar niet op gang komen. De directies van de zuivelcoöperaties hebben een voor gisteravond gepland overleg met de vakbonden en de centrale ondernemingsraden opnieuw afgezegd. De directie zou voorwaarden vooraf van de zijde van de bonden afwijzen en meende bovendien dat de ondernemingsraden nog geen advies konden geven.

Districtsbestuurder [Dick Heinen](#) van de Voedingsbond FNV noemt de gang van zaken „onverkwikkelijk”. Hij spreekt van „een achterhoedegevecht om de werknemers tegen elkaar uit te spelen”. „Het klimaat wordt aardig verslechterd. Het is ook uitermate slecht voor het gesternte waaronder de besprekingen over de fusie moeten worden gevoerd. Zo wordt elk zinvol overleg om zeep geholpen.”

De bonden en de ondernemingsraden hebben te kennen gegeven in te stemmen met een studie om een beter inzicht te krijgen wat een fusie voor verbeteringen zou kunnen opleveren. Pas later komt er een gedetailleerde uitwerking. Volgens Heinen wordt ook pas dan onderhandeld over de sociale gevolgen.

Nieuwsblad van het Noorden, 1992-03-14

ook MAP Coberco

Zuivelfusie kan zonder gedwongen ontslagen

Directies Frico Domo en Coberco

van onze redactie economie

STAPHORST - De directies van de zuivelcoöperaties *Friesland Frico Domo* en *Coberco*, de vakbonden en ondernemingsraden van beide concerns hebben gistermiddag het groene licht gegeven voor een studie naar financieel-economische voordelen van een fusie van zuivelgiganten. Als gevolg van de fusie zullen geen gedwongen ontslagen vallen, zo hebben de concerndirecties tijdens overleg in Staphorst aan de vakbond toegezegd.

Het fusieonderzoek zal worden uitgevoerd door een onafhankelijk adviesbureau, aldus W. Young van de Voedingsbond FNV. De zuivelcoöperaties zullen aan de hand van de studie een besluit nemen over het al of niet overgaan tot een fusie.

De vakbonden hebben op voorhand een aantal wensen op tafel gelegd waar meteen na het besluit over onderhandeld moet worden, aldus Young. De toezegging dat er geen gedwongen ontslagen vallen is al binnen, maar dat mag, aldus Young, echter niet ten koste gaan van de andere eisen van de bonden. Zo vinden de bonden dat de werkgelegenheid regionaal gespreid moet blijven en er andere grondstoffen dan alleen melk bij de fusie moeten worden betrokken. Ook mogen er voor een nog nader te bepalen datum geen vestigingen worden gesloten en is een harmonisatie van de arbeidsvoorwaarden nodig. De bonden willen tenslotte invloed houden op het verdere fusieproces.

De directies van *Friesland Frico Domo* en *Coberco* en de vakbonden en ondernemingsraden zullen in ieder geval geen ruzie meer krijgen over het wel of niet voeren van gezamenlijk overleg. Eerdere vergaderingen liepen vast omdat er verschil van mening bestond over de gelijktijdig aanwezigheid van zowel de de ondernemingsraden als de vakbonden. "We zijn weer een stukje verder gekomen," aldus Young

De eis van de bonden, dat de nieuwe onderneming andere grondstoffen dan alleen melk moet gaan verwerken, kan aldus Young „de werkgelegenheid weer ten goede komen. Verder willen we in ieder geval invloed houden op het verdere fusieproces

Leeuwarder Courant-1992-03-14

'Frico' wil productie kaas fors reduceren

Weer gesprekken met bonden

LEEUWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* wil de productie van kaas flink verminderen. In het bedrijf wordt het voorstel besproken de productie van 120.000 ton per jaar naar 100.000 ton terug te brengen. *Coberco*, waarmee fusiebesprekingen worden gevoerd, zou die 20.000 ton er op den duur bij krijgen en daarmee jaarlijks 140.000 ton kaas op de markt brengen. Dat zou ertoe kunnen leiden dat er bij Friesland Frico Domo meer dan een kaasfabriek moet worden gesloten. De noordelijke coöperatie zou zich vooral moeten richten op de productie en verkoop van industriële producten, poeder en niet te vergeten condens.

Peter den Oudsten, de woordvoerder van *Friesland Frico Domo*, wilde geen commentaar geven. In het bedrijf werkt men aan het project 'Huis op orde'. „In dat kader is er de komende weken een aantal besluiten te verwachten”. zo zei hij.

Het overleg tussen directies, vakbonden en ondernemingsraden over de studie naar de fusie tussen *Friesland Frico Domo* en *Coberco* is gisteren in Staphorst weer op gang gekomen. Bonden en ondernemingsraden willen op belangrijke momenten samen met de directies onderhandelen. De directies beschouwden dat aanvankelijk als een voorwaarde vooraf waar zij niet mee akkoord konden gaan. Gistermiddag is afgesproken dat deze vorm van overleg niet meer een struikelblok zal vormen al zullen er volgens de directies best momenten zijn dat er met de partijen afzonderlijk even wordt overlegd.

CNV'er Henk Amperse vindt dat „redelijk constructief, zeker nadat het er eerst op leek dat ze helemaal niks wilden”. Wendy Young van de Voedingsbond FNV voegde eraan toe dat de directies hebben toegezegd dat er geen gedwongen ontslagen zullen vallen. De directies hebben daar de voorwaarde aan verbonden dat de studie naar de fusie flexibiliteit en vaart moet houden. De bonden blijven voorts eisen dat de voorgenomen fusie niet tot een golf van reorganisaties mag leiden, dat de regionale spreiding van de vestigingen moet blijven bestaan, dat er moet worden gezocht naar andere grondstoffen dan melk en dat de arbeidsvoorwaarden van beide bedrijven gelijk moeten komen. De directie beraadt zich op deze eisen.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-03-20

Europarlementariër bang voor kartel door zuivelfusie

Van onze redactie economie

GRONINGEN — Naar aanleiding van de voorgenomen fusie van de zuivelcoöperaties *Friesland Frico Domo* en *Coberco* heeft Europarlementariër Herman Verbeek (Groene Fractie) de Europese Commissie gevraagd hoe zij deze fusie beoordeelt met het oog op de mededingingswetgeving van de EG.

In zijn vragen aan de commissie wijst Verbeek erop dat door het samengaan van de twee zuivelgiganten een marktsituatie ontstaat waarin concurrentie nauwelijks meer mogelijk is. Er ontstaat volgens Verbeek een zuivelkartel dat sterker is dan het eind jaren '80 door de EG ontmantelde Meldockartel.

Met een aanvoer van ruim 4,1 miljard kilo melk zal de nieuwe combinatie waarschijnlijk de grootste zuivelonderneming van Europa worden. De fusie zal tot gevolg hebben dat circa 75 procent van de in ons land aangevoerde melk door twee ondernemingen, de nieuwe combinatie en *Campina Melkunie*, zal worden verwerkt.

LC 1992-03-25

FFD heeft plannen om kaasfabrieken Oosterzee en Tuk te sluiten

Leeuwarder Courant 1992-03-25

Frico sluit kaasfabrieken Oosterzee en Tuk

VERLIES VAN 160 ARBEIDSPLAATSEN,
GEEN GEDWONGEN ONTSLAGEN

Van een onzer redacteuren

LEEUWARDEN - De zuivelcoöperatie Friesland Frico Domo sluit de kaasfabrieken van **Oosterzee** en Tuk. De fabriek van Kolderveen blijft 'vooralsnog in bedrijf'. Met de maatregelen gaan 128 arbeidsplaatsen verloren. Bovendien worden in het consumptiemelkbedrijf in Groningen 32 banen geschrapt. Er zullen geen gedwongen ontslagen volgen.

De Telegraaf 1992-05-07

Omzet Coberco na fusies 25% omhoog

Van onze correspondent

ZUTPHEN, donderdag

De omzet van zuivelcoöperatie *Coberco* is met 25% toegenomen tot f3,87 miljard. Dit is het gevolg van een viertal fusies die *Coberco* in het afgelopen jaar heeft afgerond. De melkaanvoer steeg met 537 miljoen liter tot bijna 3 miljard liter.

De 11.500 boerenleden hebben voor de geleverde melk 1,5 cent per liter minder ontvangen. Het slechtere resultaat komt vooral door extra kosten voor de fusies. *Coberco* werkt deze kosten in een keer weg om de handen vrij te hebben voor de megafusie met zuivelreus *Friesland Frico Domo*. Half juni wordt besloten of de fusie tussen beide coöperaties doorgaat.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-05-07

Fusie Coberco en Friesland dit jaar rond

Van onze redactie economie

ZUTPHEN - De interne en externe studies naar een samengaan tussen de zuivelcoöperaties *Friesland Frico-Domo* en *Coberco* verlopen positief. Hoewel "cultuurverschillen" tussen de betrokken concerns zichtbaar zijn, blijft de verwachting gehandhaafd dat de samensmelting vóór het einde van het jaar een feit zal zijn. Dat bleek gistermiddag tijdens een toelichting op het jaaroverzicht 1991 van *Coberco* in Zutphen.

M *Coberco* heeft in het afgelopen boekjaar 1991 een bedrijfsopbrengst gerealiseerd van 3,87 miljard gulden. Dat is 25 procent meer dan een jaar eerder. De stijging van de opbrengst was vooral te danken aan de gemiddeld hogere prijzen voor weiprodukten en melkpoeder. Ook het samengaan met vier Overijsselse zuivelcoöperaties en de consolidatie van *Borculo Whey Products* leverden een positieve bijdrage.

De bedrijfslasten stegen voorals als gevolg van de uitbreidingen met 28 procent tot 1,8 miljard gulden.

Leeuwarder Courant 1992-06-13

Volledig in MAP Kaf en Koren

Haperingen rond de grote zuivelfusie

(KAF EN KOREN)

DE MOTOR HAPERT. De grote zuivelfusie tussen *Friesland Frico Domo* en *Coberco* loopt niet zoals werd verwacht. De boeren raken daar langzaam maar zeker ook van op de hoogte, ook al zeggen bestuursleden dat er niks aan de hand is. De afgegeven signalen worden echter gemakkelijk opgepikt en vertaald. Als de vice-voorzitter van *Friesland Frico Domo*, Lammert Knobbe

van Gersloot, een paar keer moeite heeft vergaderingen van andere coöperaties, waar hij ook bestuurslid van is, helemaal bij te wonen, wordt dat geweten aan strubbelingen rond de zuivelfusie. [...]

Coberco is ook niet een coöperatie waar de vonken van afspatten. In 1986 zestiende in de melkprijzvergelijking van Boerderij; achttiende in 1987; negentiende in 1988; negende in 1989; zesde in 1990 en vorig jaar negentiende (en laatste).

[.....]

Nieuwsblad vh Noorden 1992-06-19-b2-1

Commentaar: Zuivelfusie van de baan ?

Een fusie tussen de coöperaties *Friesland Frico Domo* (FFD) en *Coberco* had moeten leiden tot een zuivelreus, die de grootste van Nederland was geweest. Maar de directies zijn tot de wijze conclusie gekomen dat de combinatie de eerste jaren vooral een reus op lemen voeten zou zijn geworden.

De fusie zou tot hoge kosten hebben geleid, zonder dat er op de korte termijn relevante opbrengsten tegenover hadden gestaan. Dat zou de melkprijs voor de toeleverende boeren zwaar onder druk hebben gezet. Vooral de noordelijke coöperatie zou er nadeel van hebben ondervonden. In Friesland is de concurrentie op het gebied van de melkprijs hevig, dankzij het bestaan van enkele vrije coöperaties. Die hebben zich geheel gespecialiseerd in de kaasmakerij en genereren daarvoor een toegevoegde waarde die leidt tot een hogere melkprijs dan *FFD* met zijn diversiteit aan hoog- en laagwaardige producten kan bieden.

Een verdere verlaging van de melkprijs zou dan ook hebben betekend dat tal van Friese veeboeren de combinatie de rug hadden toegekeerd. Een zo fors ledenverlies kan de coöperatie, die amper de kosten van de laatste fusie te boven is, zich niet veroorloven (nog maar betrekkelijk kort geleden kwam de *Coöperatieve Condensfabriek Friesland* er bij).

Het is te betreuren dat de vorming van de beoogde zuivelgigant niet doorgaat. De fusie zou hebben geleid tot een sterke onderneming met in potentie goede mogelijkheden voor afzetvergroting. Op de langere termijn had de beoogde combinatie dan ook zeker economische schaalvoordelen opgeleverd.

De directies hebben toegegeven dat de overwegingen voor de korte termijn de doorslag hebben gegeven bij het besluit om van de fusie af te zien. Het is daarom goed dat *FFD* en *Coberco* hun oorspronkelijke plan, te weten samenwerking op deelmarkten, niet tevens hebben laten varen. Geleidelijk aan hechter samenwerken lijkt nu immers de aangewezen route om toch tot de gewenste schaalvergroting te komen. De fusie is weliswaar uit het oog, maar daarmee nog niet uit het hart.

Nieuwsblad van het Noorden, 1992-06-19-b2-2

ook MAP Coberco

Fusie *Friesland Frico Domo* en *Coberco* van de baan – 2

Van onze redactie economie

ZWOLLE - De zuivelcoöperaties *Friesland Frico Domo* in Leeuwarden en *Coberco* in Zutphen zien (voorlopig) af van een fusie. Een volledige integratie van beide concerns, waardoor met 11.000 werknemers en een omzet van 7,9 miljard gulden de grootste zuivelgigant in Europa zou ontstaan, levert op korte en middellange termijn te weinig voordelen op.

Bovendien zou de melkprijs voor de in totaal 17.000 aangesloten leden-veehouders onder druk komen te staan. De zuivelconcerns vrezen dat de boeren dan overstappen naar kleine zelfstandige coöperaties die nu al een hogere prijs voor melk betalen.

Besturen en directies van *Frico Domo* en *Coberco* hebben besloten om wel op deelgebieden met elkaar samen te gaan werken. Het gaat, zo is gisteravond tijdens een toelichting in Zwolle bekend gemaakt, om consumptiemelk, condens en een gezamenlijk optreden op de Duitse markt. Zowel de Voedingsbond FNV als de Industrie- en Voedingsbond CNV vrezen dat de werkgelegenheid in de consumptiemelk- en condensfabrieken daardoor onder druk komt te staan.

Frico Domo en *Coberco* besloten in februari om de fusiemogelijkheden te onderzoeken. Beide ondernemingen streefden naar een breder draagvlak om een sterke positie op de Europese markt in te kunnen nemen.

Zorgen om behoud van zuivelbanen.

Een fusie tussen de coöperaties *Friesland Frico Domo* (FFD) en *Coberco* had moeten leiden tot een zuivelreus, die de grootste van Nederland was geweest. Maar de directies zijn tot de wijze conclusie gekomen dat de combinatie de eerste jaren vooral een reus op lemen voeten zou zijn geworden.

De fusie zou tot hoge kosten hebben geleid, zonder dat er op de korte termijn relevante opbrengsten tegenover hadden gestaan. Dat zou de melkprijs voor de toeleverende boeren zwaar onder druk hebben gezet. Vooral de noordelijke coöperatie zou er nadeel van hebben ondervonden. In *Friesland* is de concurrentie op het gebied van de melkprijs hevig, dankzij het bestaan van enkele vrije coöperaties. Die hebben zich geheel gespecialiseerd in de kaasmakerij en genereren daardoor een toegevoegde waarde die leidt tot een hogere melkprijs dan FFD met zijn diversiteit aan hoog- en laagwaardige producten kan bieden.

Een verdere verlaging van de melkprijs zou dan ook hebben betekend dat tal van Friese veeboeren de combinatie de rug hadden toegekeerd. Een zo'n fors ledenverlies kan een coöperatie, die amper de kosten van de laatste fusie te boven is, zich niet veroorloven, (nog maar betrekkelijk kort geleden kwam de Coöperatieve Condensfabriek *Friesland* er bij).

Het is te betreuren dat de vorming van de beoogde zuivelgigant niet doorgaat. De fusie zou hebben geleid tot een sterke onderneming met in potentie goede mogelijkheden voor afzetvergroting. Op de ganggere termijn had de beoogde combinatie dan ook zeker economische schaalvoordelen opgeleverd.

De directies hebben toegegeven dat de overwegingen voor de korte termijn de doorslag hebben gegeven bij het besluit om van de fusie af te zien. Het is daarom goed dat FFD en *Coberco* hun oorspronkelijke plan, te weten samenwerking op deelmarkten, niet tevens hebben laten varen.

Geleidelijk aan hechter samenwerken lijkt nu immers de aangewezen route om toch tot de gewenste schaalvergroting te komen. De fusie is weliswaar uit het oog, maar daarmee nog niet uit het hart.

Leeuwarder Courant 1992-06-19-b2-3

Zuivelfabrieken: eerst intern reorganiseren

ZWOLLE - De zuivelcoöperaties *Friesland Frico Domo* (FFD) en *Coberco* gaan eerst intern de zaken verder op een rijtje zetten. Beide bedrijven waren daar al mee bezig eer er sprake was van een studie naar een mogelijke fusie. Voor CNV'er Henk Amperse is daarmee de kou nog niet van de lucht: „Onze zorg ten aanzien van de werkgelegenheid is er overigens niet minder op geworden. Immers de kaasplannen van *Friesland Frico Domo* zullen nu in volle omvang worden voorgelegd. De werkgelegenheid in de consumptiemelk en de condens komt ook onder druk te staan.”

De voorzitter van Coberco, Evert Meilink, heeft gisteren ten stelligste ontkend dat de fusie zou zijn gestrand op het invullen van de topposities. „Het proces zou niet op het plaatsen van de poppetjes zijn vastgelopen. Daar waren wij uit, maar ik vind het niet relevant om te zeggen op welke manier de functies zouden zijn verdeeld.” Met name in Friesland werd gevreesd dat Coberco te veel het roer in handen zou hebben genomen.

De directeur van *Friesland Frico Domo*, André Olijslager, beklemtoonde dat een fusie op termijn voordelen had geboden. Er zullen nu wellicht kansen worden gemist als er straks een GATT-akkoord komt: wereldwijde afspraken over heffingen en tarieven. Dat akkoord zal met name de export naar landen buiten de *Europese Gemeenschap* bemoeilijken. Olijslager: „Wij missen straks de macht om daar goed op in te kunnen spelen. De gevolgen zullen dan ook moeilijker te dragen zijn.”

Olijslager zei evenwel het risico van weglopende boeren te willen voorkomen. Een fusie had op korte termijn hogere kosten met zich meegebracht en vermoedelijk het verschil in melkprijs met de kleinere fabrieken eerder groter dan kleiner gemaakt. „Met het in elkaar passen van twee culturen en met mensen die moeten samenwerken, verlies je momenten.”

Zijn collega Johan Plageman van Coberco zei dat er voorbeelden genoeg zijn van het gegeven dat een fusie van twee grote bedrijven niet direct resultaat oplevert. Hij wees daarbij op de Amro- en ABNbank. „Wij hebben direct onderkend dat je kosten krijgt die je zonder fusie niet zou hebben. Die kosten bleken zo hoog te zijn.” Plageman: „In het verkeer geldt: bij twijfel niet inhalen. Dat doen wij dus ook niet.”

Geen invloed

Meilink ontkende dat onder druk van de boeren het fusieverhaal voorlopig van tafel is. De boeren hebben er geen invloed op uitgeoefend, zei hij. FFD-voorzitter Arie Aalberts: „Bij ons is het precies zo gegaan. De leden hebben wel gezegd: maak waar wat je zecht

Het onderzoek naar samenwerking in de consumptiemelk, condens en op de Duitse markt kan volgens Plageman van alles inhouden. Je kunt denken aan uitruil van producten, aan het samen vormen van een onderneming, aan het behalen van een beter resultaat of - en dat geldt met name voor Duitsland - aan het vermijden van dubbele uitgaven. Daarmee is dit onderzoek eigenlijk ook begonnen.”

Op het gebied van kaas, waarmee met name de kleine coöperaties in het Noorden en *Cono* in Beemster, de hogere melkprijs halen, zullen de beide ondernemingen voorlopig niet samenwerken. Plageman: „Het directe voordeel dat uit een samenwerking bij de kaas is te behalen, weegt niet op tegen de kosten die daarmee gemoeid zouden zijn. Wij gebruiken zeer verschillende afzetkanalen. Daar speelt mee dat in een bepaald geval een afnemer niet te veel van een grote producent afhankelijk wil zijn.”

De 'kleine' samenwerking die nu wordt onderzocht heeft niet tot gevolg dat de beide coöperaties tot elkaar zijn 'veroordeeld'. Meilink: „Wij blijven zelfstandig. Wij kunnen best eens samen optrekken, maar ook is het mogelijk dat wij een verschillend geluid laten horen.”

Coberco had vorig jaar een omzet van f 3,8 miljard. De 11.600 bij deze coöperatie aangesloten boeren brachten 2,8 miljard kilogram melk bij de fabrieken, die door 4100 mensen werd verwerkt.

Friesland Frico Domo zette voor f 4 miljard om. Van de 7000 medewerkers werken er 3000 in het buitenland. De 5450 boeren leverden 2,8 miljard kilogram af.

Automatisering

Het aantal personeelsleden bij *Friesland Frico Domo* zal mogelijk op korte termijn al verminderen. Bij de voormalige *CCFriesland* in Leeuwarden loopt een onderzoek dat door Amperse wordt betiteld met: „Hebben we alle huidig aanwezige indirecten wel nodig.” In dat onderzoek wordt nu de automatiseringsafdeling onder handen genomen en dat heeft daar tot veel onrust geleid.

Leeuwarder Courant 1992 -06-19-b2-4

ook MAP Coberco

Vakbond verdeeld over niet doorgaan van fusie in zuivelbeleid

Van een onzer redacteurs

ZWOLLE - De vakbonden zijn verdeeld over het voorlopig niet doorgaan van de fusie tussen de zuivelcoöperaties *Friesland Frico Domo* in Leeuwarden en *Coberco* in Zutphen. De besturen en directies hebben besloten op deelgebieden wel samen te werken. Een volledig samengaan, zo is uit een onderzoek gebleken, levert op korte en middellange termijn te weinig voordelen op. Bij een fusie was de grootste coöperatieve zuivelonderneming van Europa ontstaan.

De terreinen waarop, men met elkaar mogelijk wat wil ondernemen zijn consumptiemelk, condens en de Duitse markt. Henk van der Ploeg (Voedingsbond FNV) vreest dat er dan een paar consumptiemelkbedrijven worden gesloten. *Coberco* heeft er drie, *Friesland Frico Domo* twee: in Wergea en Groningen. „Er zijn kosten te besparen als je er een paar dichtdoet. Ik sluit dat dan ook niet uit”.

Hij acht het bij de samenwerking in de condensproductie niet onmogelijk dat het Cobercobedrijf in Deventer wordt gesloten en de activiteiten worden overgeheveld naar de condensfabriek in Leeuwarden.

„Ik ben niet erg gelukkig met deze gang van zaken”, aldus Van der Ploeg. Hij had liever gehad dat er in een keer een reorganisatie zou komen. Nu verwacht hij van de ene herstructurering in de andere terecht te komen. „De saneringen gaan door, klappen vallen er toch. Ik sluit bovendien niet uit dat die fusie er straks toch een keer komt”.

Henk Gerber van de Vakorganisatie van Middelbaar en Hoger Personeel is daarentegen ingenomen met het besluit van beide coöperaties. „Het is nog maar kort geleden dat Frico/Domo en CCFriesland een fusie aangingen.

De ondernemingsculturen van beide bedrijven moeten nog naar elkaar toegroeien. Wij hebben daarom direct gezegd dat het veel verstandiger zou zijn op deelgebieden samen te werken. Een fusie zou een ramp voor onze leden zijn geweest. In beide bedrijven hebben wij vijfhonderd mensen, van wie een groot aantal had moeten wijken”.

Melkprijs

Friesland Frico Domo en *Coberco* hebben de afgelopen jaren een melkprijs uitbetaald die lager was dan die van de kleinere zuivelfabrieken in het Noorden. Een fusie zou daar de eerste jaren wellicht geen verandering in brengen, maar op de langere termijn wel.

Veel boeren van *Friesland Frico Domo* hebben aangegeven daar niet op te willen wachten. Ook onder de boeren van *Coberco* welt de onrust op. Om te voorkomen dat er op korte termijn te veel boeren met hun melk weglopen is de fusie in de ijskast gezet.

Limburgsch dagblad 1992-06-19-b2-5

Coberco en Friso Domo over samenwerking.

'Te weinig aanleiding voor totale zuivelfusie'

ZWOLLE - De directies van *Coberco* en *Friesland Frico Domo* zijn tot de conclusie gekomen dat er op dit moment onvoldoende aanleiding is om over te gaan tot een volledige fusie. Wel zijn er mogelijkheden tot samenwerking op deelterreinen tussen de beide zuivelcoöperaties. Deze mogelijkheden worden nader onderzocht. Dit hebben *Coberco* en *Friesland Frico Domo* gisteravond tijdens een persconferentie in Zwolle bekendgemaakt.

De verwachting, dat op langere termijn - mede gelet op de ontwikkelingen in de zuivel - een fusie voordelen met zich zal meebrengen, is bevestigd door het onderzoek dat beide ondernemingen hebben ingesteld. Maar op korte en middellange termijn zijn er niet genoeg zekerheden dat de fusie voordelen zou geven en daarmee een belangrijke bijdrage zou kunnen leveren aan een continu goede melkprijs. Gedurende het onderzoek zijn beide bedrijven naar elkaar toegegroeid.

Werkgroepen, samengesteld uit medewerkers van beide ondernemingen, hebben de mogelijkheden van een fusie onderzocht. Hieruit is gebleken, dat op een aantal terreinen zeker sprake kan zijn van voordelen van samenwerking op korte en middellange termijn. Samenwerking op deel-

gebieden lijkt dan ook mogelijk. Hierbij wordt gedacht aan consumptiemelk, condens en activiteiten op de Duitse markt.

NRC. 1992-06-19-b2-6

Melkkoeien staan niet alleen op stal

Economie Der Lage Landen

Door JOOP MEIJNEN

Het afblazen van de fusie tussen de zuivelgiganten *Friesland Frico Domo* en *Coberco* heeft veel weg van een schijnbeweging. Zeker, op korte termijn is de fusie van de baan. Maar wie iets verder kijkt, komt al gauw tot de conclusie dat beide concerns tot elkaar veroordeeld zijn. Alleen: ze kunnen de fusie op dit moment (nog) niet aan hun achterban verkopen.

Fusies tussen concerns die voor een belangrijk deel dezelfde produkten maken kosten in de beginfase altijd veel geld. De voordelen van zo'n schaalvergroting mogen op termijn evident zijn, eerst moet er meestal veel geld op tafel komen. Want het beleid moet op elkaar worden afgestemd, de produktie moet worden gereorganiseerd en de huisstijl moet concernwijd op een nieuwe leest worden geschoeid.

Friesland Frico Domo en *Coberco* veronderstelden in februari, toen ze het fusieplan ontvouwden, dat zij deze extra kosten zouden kunnen financieren uit een hogere omzet en een efficiëntere afzet. Onderzoek van een adviesbureau heeft echter uitgewezen dat ze daarvan geen hoge verwachtingen mogen hebben. Externe financiering van de aanloopfase is uit den boze. De zuivelcoöperaties zijn juist bezig hun eigen vermogen op te krikken. Een noodzakelijke en urgente operatie, als ze ten minste willen blijven meetellen op de Europese markt. Hun eigen vermogen, uitgedrukt in percentage van het balanstotaal, schommelt momenteel tussen de 20 en 30 procent en dat is structureel te laag in vergelijking met bijvoorbeeld de belendende voedingsmiddelenindustrie.

Een ander alternatief zou zijn aan de boeren een lagere melkprijs te betalen. Maar die suggestie is onder de huidige omstandigheden bijna nog erger dan vloeken in de kerk. Want het zijn juist de melkveehouders die hun coöperaties onder steeds zwaardere druk zetten om de melkprijs te verhogen, opdat zij hun door de superheffing belemmerde bedrijfsvoering gezond kunnen houden.

De melkveehouders beschikken daarbij over een sterk machtsmiddel. Zij kunnen de grote zuivelcoöperaties de rug toekeren en onderdak zoeken bij een kleinere coöperatie. Daarvan is de afgelopen jaren een groot aantal opgekocht door de 'grote drie' in de Nederlandse zuivelindustrie: *Campina Melkunie*, *Friesland Frico Domo* en *Coberco*. Maar het tiental dat nog over is, is tamelijk vitaal en boert verhoudingsgewijs beter dan de zuivelreuzen. Dat vertaalt zich in een hogere 'boerenmelkprijs', die soms wel zes cent per kilogram ligt boven de prijs die de giganten uitbetalen.

Dat het hierbij niet om loze dreigementen gaat, bewijst de fusie tussen *Campina* en *Melkunie Holland*. De nieuwe combinatie, die in 1989 werd gevormd, verloor honderden boeren aan kaasfabrieken in met name Noord-Holland en kwam daardoor met een peperdure extra overcapaciteit te zitten.

De hamvraag is natuurlijk hoeveel melk de overgebleven kleine coöperaties op kunnen nemen zonder hun hogere prijs in gevaar te brengen? Als specialisten in wei- en kaasprodukten stuiten zij vroeg of laat ook op de grenzen van hun produktiecapaciteit en vraag uit de markt. De forse investeringen die in Duitsland in kaasfabrieken worden gedaan wijzen erop dat ook zij zich moeten opmaken voor nog scherpere concurrentie op de Europese kaasmarkt.

Daar komt bij — melkkoeien staan immers niet alleen op stal — dat het *Produktschap voor Zuivel*, waarop de zuivelindustrie zelf een zwaar stempel drukt, uitgerekend gisteren bekendmaakte dat de minimumprijs voor consumptiemelk per 6 juli met vier cent omhoog gaat. Zo geven de zuivelreuzen zichzelf iets meer financiële ruimte om hun boeren tevreden te houden in afwachting van gunstiger gesternte voor verdergaande schaalvergroting.

De Telegraaf 1992-06-20

Afblazen zuivelfusie voor velen een grote verrassing door

ANDRIES DIJKSTRA

Vriend en vijand waren het er over eens dat de begin dit jaar aangekondigde fusie tussen de zuivelreuzen Friesland Frico Domo (FFD) en Coberco onder een goed gesternte werd geboren. Groot was dan ook de verbazing toen vorige week werd gemeld dat „de zuivelfusie van de eeuw" van de baan was. In coöperatieve kringen is het niet normaal dat een aangekondigde fusie wordt teruggedraaid. De voorzitters van de hoofddirecties van FFD en Coberco legden uit dat de fusie op korte termijn te veel zou kosten. Exacte bedragen wilden de hoofddirecteuren niet geven. Ook waren er bij enkele afnemers bezwaren gerezen. Een aantal groothandels en supermarkten wil niet afhankelijk zijn van één afnemer.

Toespelingen over mogelijke problemen met de personele invulling van de nieuw op te richten mega-coöperatie werden resoluut van de hand gewezen. Waar nu precies de pijn zit, werd tijdens een inderhaast gehouden persbijeenkomst niet duidelijk. Afgaande op de mededelingen die werden gedaan, rijst het vermoeden dat met name Friesland nog niet rijp is voor een fusie. De grote Noordelijke zuivelorganisatie FFD, jaarlijks goed voor de verwerking van 2,6 miljard kilo melk, bungelt al jaren onderaan met de melkprijs voor de 5450 boerenleden. Het vooruitzicht dat ook in de komende jaren de melkprijs niet zou aantrekken, was voor hoofddirectie en hoofdbestuur van FFD niet acceptabel. FFD vreest het vertrek van boeren wanneer niet snel iets wordt gedaan aan de melkprijs. Doordat melk steeds schaarser wordt (vanwege quotumkortingen) zijn er genoeg kleine zuivelbedrijven die graag meer melk willen verwerken.

Dat een aantal groothandels en supermarkten niet zit te wachten op een fusie tussen FFD en Coberco is een veeg teken. Het onderstreept de stelling dat ook zuivelbedrijven moeten groeien om het hoofd te kunnen bieden aan de steeds maar machtiger wordende inkoopblokken.

De resolute ontkenning dat de verdeling van topfuncties problemen opleverde, is meer voor de buitenwacht bedoeld. In de zuivelsector is het een publiek geheim dat *Coberco* de leidende rol wilde spelen binnen de nieuwe organisatie. Coberco-voormannen hebben dat ook openlijk gezegd tijdens boerenvergaderingen. Helaas mist FFD momenteel de door de wol geverfde zuivelkenners in tegenstelling tot *Coberco*.

Hoe het ook zij, FFD en Coberco gaan in de komende jaren werken aan een hogere melkprijs voor hun boeren. Wanneer FFD vervolgens de herstructurering van het concern heeft afgerond, liggen de kaarten weer open. Het zal niemand verbazen als beide coöperaties dan alsnog tot elkaar komen.³⁴

34 9 september 1997 fuseren, zeer onverwacht voor buitenwacht, 'Friesland', 'Vrije' en Coberco (tot FCDF)

Bijlage-3 Stakingen rond sluiting Oosterzee en Tuk

		<u>Onrust ivm. sluitingsplannen 'Tuk' en 'Oosterwolde'</u>	
1992-02-25	LeC	<i>Bericht: Friesland Frico-Domo</i> sluit kaasfabrieken Tuk en Oosterzee	x
1992-03-25	LC	Frico sluit kaasfabrieken Oosterzee en Tuk	
1992-03-25	LC	Oosterzee wacht af – Zuivelpersoneel in Tuk staakt	
1992-03-26	NvhN	<u>Personeel van kaasfabrieken Oosterzee en Tuk in staking</u>	
1992-03-26	LC	Directie Frico wil sluiting van kaasfabrieken niet opschorten	
1992-03-27	LC	Nieuwe gesprekken over kaasfabrieken Frico	
1992-03-27	LCo	Voedingsbond FNV wil <u>landelijke</u> acties ivm. extra druk bij CAO-onderhandelingen	
1992-04-03	LC	Opnieuw acties zuivelfabrieken Oosterzee en Tuk	
1992-04-04	LC	FFD wil bonden voor rechter slepen – Om staking kaasfabriek te voorkomen	
1992-04-04	NvhN	Acties dreigen bij kaasdivisie FFD – Directie zet sluiting fabrieken door	
1992-04-06	LC	Geen kort geding tegen staking in kaasfabrieken	
1992-04-06	NDa	Knipsel: Overleg Friesland Frico Domo mislukt	
1992-04-07	LeD	Knipsel: Werknemers FFD Tuk en Oosterzee voeren actie	
1992-04-07	LC	Verharding strijd bij kaasfabrieken	
1992-04-08	LC	Vakbonden ruziën met Frico om verwerken melk	
1992-04-08	LC	Geen belang Duitse fabriek bij 'besmette' Frico-melk	
1992-04-08	NvhN	Kaasstaking slaat over naar meer vestigingen	
1992-04-09	NvhN	Coberco gaat 'besmette' Domo-melk verwerken	
1992-04-09	LC	Coberco-fabriek Lochem verwerkt deel FFD-melk	
1992-04-10	NvhN	Acties worden uitgebreid: Frico/Domo in problemen	
1992-04-11	LC	Nederlaag vakbonden bij kaasfabrieken van FFD	
1992-04-11	LC	FNV voorziet massale acties in zuivel – naast FFD conflict ook CAO acties	
1992-04-11	NDa	Staking bij kaasdivisie Frico/Domo uitgebreid	
1992-04-11	LC	Alsnog poging om overleg zuivel-cao vlot te trekken	
1992-04-13	LC	Staking in helft van Friese zuivel	
1992-04-13	LC	'We laten CNV'ers spitsroeden lopen'	
1992-04-13	LC	Noodplan Friese zuivel om melk te verwerken	
1992-04-13	NvhN	Hamsterwoede slaat toe Zuivelstaking leidt tot tekort in winkels	
1992-04-13	NvhN	Drentse boeren dreigen met tegenacties	
1992-04-14	LC	Boerenorganisaties: melk naar bouwterreinen	
1992-04-14	LC	Strijd vakbonden in zuivelconflict spitst zich toe - FFD staking	
1992-04-14	NRC	Solidariteit tussen zuivelstakers is zoek – over CAO. staking Coberco Arnhem	
1992-04-14	NvhN	Boze boeren protesteren in Beilen tegen zuivelstaking	
1992-04-15	LC	Boeren weren melkwagens Heinen (FNV): Melkopslag geen probleem	

1992-04-15	LC	Actie in Workum en Heeg CCF doet niet mee aan zuivelstaking	
1992-04-15	DTel	Boze boeren jagen op stakers	
1992-04-15	NvhN	Provincies: Kabinet moet ingrijpen in zuivelstaking	
1992-04-15	NvhN	Beilen/Assen: Grimmige sfeer bij boerenacties	
1992-04-16	LC	Leeuwarden verbiedt melkdumpen	
1992-04-16	NRC	Stemming zuivelacties grimmiger	
1992-04-16	NvhN	Beilen' verwerkt weer melk Milieuramp voorlopig afgewend in Noorden	
1992-04-16	NvhN	Schappen blijven veelal leeg Luxe zuivel in veel regio's niet te koop	
1992-04-16	NvhN	Boze boeren laten spoor van melk achter	
1992-04-17	LC	Einde staking 'geen FNV-nederlaag'	
1992-04-17	LC	Commentaar LC.: Gebrek aan solidaire koeien	
1992-04-17	NRC	'Nu de mensen weer zo snel mogelijk aan de slag krijgen'	
1992-04-18	LDa	Landelijke zuivelstaking ten einde Werkgevers lijden 'vele miljoenen schade'	
1992-04-18	LC	KAF EN KOREN: Stakingsweek had ook voordelige kanten	
1992-04-21	LC	Gegoochel met werkers Lijempf blijkt misverstand	
1992-04-21	LC	Melkboeren willen f 200.000 van FNV	
1992-04-21	LC	Poging staking in kaasfabrieken te beëindigen	
1992-04-22	LC	Geding Frico tegen stakers kaasfabrieken Oosterzee en Tuk	
1992-04-22	LC	Spookverhalen speelden zuivelstakers parten'	
1992-04-22	NvhN	Dick Heinen FNV: Met CNV'ers hebben we geen conflict, wel met CNV-leiding	
1992-04-23	LC	Kaasfabriek Tuk en Oosterzee draaien weer na 2½ week staken	x

Leidse Courant, 1992-03-25

Friesland Frico-Domo sluit kaasfabrieken Tuk en Oosterzee

LEEWARDEN - De directie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico-Domo* heeft besloten twee kaasfabrieken te sluiten. Het gaat om de fabrieken in **Tuk** en **Oosterzee**. Met de sluitingen gaan 128 arbeidsplaatsen verloren. Er vallen geen gedwongen ontslagen. De inkrimping van de kaasproductie is een onderdeel van de in oktober vorig jaar aangekondigde operatie „Huis op Orde” van de zuivelcoöperatie. Het concern kondigde toen een reorganisatie met een verlies van in totaal 550 arbeidsplaatsen en een investering van 150 tot 200 miljoen gulden aan. De locatie Tuk wordt op 1 januari 1993 gesloten, de fabriek in Oosterzee volgt een jaar later.

Aanvankelijk stond ook de kaasfabriek in **Kolderveen** op de nominatie om gesloten te worden. Deze fabriek blijft echter eerst open, in afwachting van de fusiebesprekingen met *Coberco*. Ook de voornemens omtrent de herstructurering van de opslag en distributie van kaas worden in afwachting van de fusiebesprekingen op de langere baan geschoven.

De directie heeft voor 52 miljoen gulden aan investeringsbeslissingen genomen. Er wordt onder meer geïnvesteerd in de productie van wei-derivaten in de vestiging in Beilen en bij Frico Melkprodukten in Groningen.³⁵

Leeuwarder Courant 1992-03-25-3b

Frico sluit kaasfabrieken Oosterzee en Tuk

Verlies van 160 arbeidsplaatsen, geen gedwongen ontslagen

Van een onzer redacteuren

LEEWARDEN - De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* sluit de kaasfabrieken van **Oosterzee** en **Tuk**. De fabriek van **Kolderveen** blijft vooralsnog in bedrijf. Met de maatregelen gaan 128 arbeidsplaatsen verloren. Bovendien worden in het consumptiemelkbedrijf in Groningen 32 banen geschrapt. Er zullen geen gedwongen ontslagen volgen.

Het voortbestaan van de fabriek in **Oosterzee** stond al lange tijd ter discussie. Eind vorig jaar was het pleit in wezen al beslecht. De aankondiging van de sluiting van **Tuk** heeft vanmorgen geleid tot een wilde staking in dat bedrijf. Het personeel was duidelijk verrast door het besluit. Henk Amperse (CNV): „Tot half februari is er over heel wat anders gepraat. Tuk zou een mooie nieuwe locatie worden. Op dit moment ontbreekt de onderbouwing van de plannen. Wij worden daar in een later stadium grondiger over geïnformeerd. Wij hebben nu alleen maar plaatjes via een beeldscherm voorbij zien vliegen”.

Voor Dick Heinen van de Voedingsbond FNV komt de directie „met een nieuwe staal geleheidsargumenten. Dit verhaal is totaal anders dan een tijd geleden ons werd voorgehouden. De langetermijnvisie ontbreekt volkomen. Wij gaan hier zeker niet mee akkoord.”

35 De drie genoemde zuivelfabrieken, Tuk, Oosterzee en Kolderveen, sloten resp. in 1992, 1993 en 1995. Bij alle drie de (kaas)fabrieken ontstond veel onrust, na het bekend worden van sluiting – zoek verder in deze tekst en op de site op plaats!

Het zuivelconcern wil de kaasproduktie terugbrengen van 120.000 ton naar 100.000 ton per jaar. Die 20.000 ton wil men overbrengen naar *Coberco*, waar nu fusiebesprekingen mee worden gevoerd. *Coberco* heeft haar kaasfabrieken gemoderniseerd.

Te afhankelijk

De directie zegt de produktie van kaas te willen verminderen omdat men daarvoor te afhankelijk is van de prijs van de melk die moet worden bijgekocht. Een op verzoek van de ondernemingsraad uitgebracht rapport van het bureau *Lakeman* in Wijk bij Duurstede heeft onlangs aange- toond dat *Friesland Frico Domo* forse verliezen in de kaassector heeft geleden.

Tegenover de sluiting staat het plan om f 52 miljoen te investeren in wei-derivaten, dagverse produkten en ook in kaas.

Bij kaas gaat het om f 12,5 miljoen voor nieuwe produktieapparatuur, verbetering van de opslag en voor algemene maatregelen voor verbetering van de kwaliteit. In de wei zal f 22,5 miljoen worden gestoken. Die investeringen worden in Beilen gedaan. In het consumptiemelkbedrijf in Groningen wordt f 18 miljoen geïnvesteerd. Het gaat hier om melk en yoghurts in papierverpak- king.

De plannen zijn volgens de directie het gevolg van de vorig jaar oktober ingezette koersverande- ring. *Friesland Frico Domo* moest reorganiseren want het bedrijf heeft al jaren niet de melkprijs van de omliggende vrije fabrieken kunnen betalen. Daardoor zijn er in de loop van de jaren boe- ren weggegaan met miljoen kilogram melk. Binnenkort zal *Friesland Frico Domo* een melkprijs van rond de 80 cent per kilogram bekendmaken. Die ligt dan weer onder die van de vrije fabri- ken. **Zie vervolg.**

Leeuwarder Courant 1992-03-25-4b

Oosterzee wacht af

Zuivelpersoneel in Tuk staakt

TUK/OOSTERZEE - Bij de kaasfabriek in **Tuk** is vanochtend een wilde staking uitgebroken. Dat was de reactie op het besluit van de directie van *Friesland Frico Domo* om het bedrijf op 1 januari 1993 te sluiten. De ochtendploeg is niet aan het werk gegaan. Volgens Guus Daams, af- gevaardigde voor de centrale ondernemingsraad, ligt de fabriek voor onbepaalde tijd plat. Vol- gens districtsbestuurder Dick Heinen van de Voedingsbond FNV zouden de werknemers in de zuivelfabriek in **Oosterzee** vanmiddag het werk neerleggen.

De vakbonden FNV en CNV nemen hoogstwaarschijnlijk de wilde staking van het personeel in **Tuk** over. Heinen liet dat vanmorgen doorschemeren bij zijn bezoek aan de stakers in **Tuk**. Van- middag om vijf uur zou daarover op een ledenvergadering het besluit vallen. „Maar wij staan vierkant achter jullie”, aldus Heinen die de dozen met actiestickers en t-shirts vast meegenomen had. Volgens Heinen krijgen de werknemers nu de rekening gepresenteerd van het feit dat de Boeren in het Noorden tot nu weigerden in hun kaasproduktie te investeren. „Vanaf 17 augustus 1986 is er met deze fabriek gesold. Dit signaal is heel goed.” 'Hier wordt gestaakt uit lijfsbehoud', zo schreeuwden de pamfletten die het personeel van de fabriek in **Tuk** ronddeelde.

De meeste werknemers zijn volgens Daams diep teleurgesteld. “Nog geen maand geleden waren we in een jubelstemming, omdat de directie een studie naar de kaasdivisie had laten verrichten en daaruit bleek dat in onze fabriek *f* 35 miljoen geïnvesteerd zou moeten worden. Nu horen we plotseling dat de zaak moet sluiten. Dat gaat allemaal wel erg snel.” Wethouder Steven Brandsma van Steenwijk bezocht vanmorgen de actievoerders in **Tuk** om hen een hart onder de riem te steken. Hij was zeer teleurgesteld.

Het personeel van de zuivelfabriek Tuk ging vanmorgen in staking, na de bekendmaking dat het bedrijf volgend jaar dicht moet. Enkele werknemers hingen de bedrijfsvlag halfstok. Foto LC/Jan de Vries

Bom

In **Oosterzee**, waar de kaasfabriek 1 januari 1994 dichtgaat, beraadde het personeel zich vanochtend op de situatie, vertelde werknemer Piet Jousma. Gisteravond heeft het personeel te horen gekregen dat ook deze fabriek moet sluiten. „Het is hier als een bom ingeslagen. Vanuit de ondernemingsraad waren juist plannen ontwikkeld om toch nog iets te doen voor het behoud van deze vestiging. De stemming is vandaag heel down.” Hij heeft de indruk dat de zuivel in net Noorden morgen weleens plat kan liggen, omdat ook de onderhandelingen over de zuivel-cao nog gaande zijn.

Wethouder Jacob Berger van Lemsterland zag de bui al hangen. „Yn novimber hawwe wy as gemeentebestjoer noch mei de direksie praat. Doe diene hja gjin inkelae tasizzing. By üs wie de hoop doe al lyts. En nei de berjochten oer de tsiisproduksje fan ferline wike fiede ik dit al oankommen”, aldus Berger.

Voor de gemeente Lemsterland komt het verlies van de vijftig arbeidsplaatsen hard aan. „Wy sitte te springen om wurk, mar it brekt üs allegear by de hannen óf. En Eastersee krijt klap op klap. Earst it Limnologysk Ynstitút, doe de Vicon wat mei JLO ek noch ófwachtsjen is en no it suvelfabryk. In beroerde saak, en wy kinne der as gemeente neat oan dwaan.”

Opnieuw heeft volgens Dick Heinen de directie niet duidelijk gemaakt welke koers er zal worden gevaren. Het steekt Heinen dat er in november door de conerndirectie is gezegd dat de kaasproduktie op ruim 120.000 ton zou blijven en dat de problemen niet lagen in de productiebedrijven maar bij de distributie en de commercie. Of **Oosterzee** of **Tuk** zou worden gesloten, maar in **Sint Nicolaasga** zou worden geïnvesteerd. Heinen: „Nu gaan beide bedrijven dicht, ligt **Kolderveen** in feite voor eb en vloed, en hoor je niets van investeringen in **Sint Nicolaasga**”.

Uitgewerkt plan

„Er zou een totaal uitgewerkt plan komen. Daar moest de ondernemingsraad over adviseren. Dat plan ligt er nu niet, dus gaat de FNV hier niet mee akkoord. Er zou rekening worden gehouden met de regionale spreiding van de bedrijven. Nu wordt er alleen aan de zuidflank geknipt. Als de windrichting verandert, verandert ook het verhaal weer.”

Henk Gerber van de Bond voor Middelbaar en Hoger Personeel vindt dat er eerst meer duidelijkheid over de fusie tussen *Friesland Frico Domo* en *Coberco* had moeten zijn. Daarna had de re-

organisatie aan de beurt moeten komen. „Wat hier gebeurt is al te fors. Je moet je toch wel zorgen maken over de werkgelegenheid in de Zuidwesthoek.”

Het voortbestaan van de fabriek in **Kolderveen** is onzeker. Als de grondstofprijzen stijgen dan wel de marktprijzen dalen kan ook dit bedrijf worden gesloten. Bovendien wordt het voortbestaan van **Kolderveen** bedreigd door de fusie met *Coberco*. Over net sluiten van de kaasopslag op de **Hemrik** in Leeuwarden en concentratie van de distributie in **Wolvega** wordt in een later stadium beslist.

Nieuwsblad van het Noorden 1992-03-26

Personeel van kaasfabrieken Oosterzee en Tuk in staking

Van onze redactie economie

TUK - De staking in de kaasfabrieken van het zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* in Tuk en Oosterzee wordt vandaag voortgezet. De stakers hebben steun gekregen van de voedingsbonden FNV en CNV. Die besloten gisteravond de staking, gericht tegen voorgenomen sluiting van de fabrieken door het zuivelconcern, over te nemen.

De fabriek in Tuk (Overijssel) ging gistermorgen direct plat toen de sluiting per 1 januari 1993³⁶ werd aangekondigd. Het personeel van de fabriek in het Friese Oosterzee, die een jaar later dicht moet, volgde dat voorbeeld gisteravond.

Bij de sluiting van beide vestigingen moeten 128 arbeidsplaatsen verdwijnen. Er komen volgens de directie geen gedwongen ontslagen. De bonden hebben vooreerst een staking voor bepaalde tijd uitgeroepen. Het werk wordt tot morgenvroeg vier uur neergelegd. Tot die tijd krijgt de directie van *Friesland Frico Domo* de kans de voorgenomen sluiting van tafel te halen. Gaat de directie hier niet op in, dan volgen volgens Wendy Young van de voedingsbond FNV actievergaderingen in meerdere vestigingen van de zuivelcoöperatie. Er kan dan een staking voor onbepaalde tijd worden uitgeroepen.

De bonden en centrale ondernemingsraad zijn van mening dat de directie van *Friesland Frico Domo* onlangs gemaakte afspraken en toezeggingen niet nakomt. “Er is altijd gezegd dat of Oosterzee of Tuk dicht zou gaan, maar niet allebei,” aldus Young. “Ook is vorige maand nog toegezegd dat er onderzoek gaat komen naar de kansen voor de vestiging in Tuk en dat er mogelijk investeringen van 86 miljoen gulden worden “ De aankondiging dat het dicht moet viel de werknemers dan ook rauw op hun dak.

[...] Er werd ook bij andere bedrijven in het noorden gestaakt, oa. bij suikerfabrieken, en koek en banketbakkerij Klinkhamers!

36 Stond 1 jan. 1994 ! (ZHN)

Leeuwarder Courant 1992-03-26

Directie Frico wil sluiting van kaasfabrieken niet opschorten

OOSTERZEE - De directie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* heeft vanmorgen verklaard niet te zwichten voor de stakingen in de kaasfabrieken van **Tuk** en **Oosterzee**. Het voornemen deze bedrijven te sluiten wordt niet van de tafel gehaald, aldus woordvoerder Peter den Oudsten. „De directie keurt de staking af, maar begrijpt dat de mensen uiting willen geven aan hun ongenoegen”. Vanmorgen was er nog geen sprake van nader overleg tussen directie en bonden.

Gisteren werd besloten de stakingen in de beide fabrieken tot morgenochtend vroeg te verlengen. Ze zijn gisterochtend om vier uur in **Tuk** en gisteravond om acht uur in **Oosterzee** begonnen. Er is geen sprake meer van wilde stakingen. De vakbonden hebben gisteravond de acties ondersteund. Blijft de directie op haar standpunt staan dan overweegt de Voedingsbond FNV de directie een nieuw ultimatum te stellen. Komt er op dit ultimatum ook geen reactie van de directie, dan wil de bond in alle kaasfabrieken van *Friesland Frico Domo* stakingsvergaderingen uitschrijven. CNV'-er Henk Amperse zei vanmorgen: „Ik ben zo ver nog niet. Wij volgen de situatie van uur tot uur en bepalen aan de hand van onze bevindingen wat wijsheid is.”

De *Centrale Ondernemingsraad* (COR) van de kaasdivisie heeft besloten dezelfde lijn te volgen. „Maar als we via overleg niet tot een oplossing komen, dan zullen er juridische stappen volgen”, aldus Ruud Daams, lid van de COR. Mocht er eerder dan vrijdag overeenstemming met de directie bereikt worden, dan zal men in beide fabrieken weer aan het werk gaan.

Coberco

FNV-vakbondsbestuurder Dick Heinen sprak de stakers gisteren toe op een vergadering in de kantine van de fabriek in **Tuk**. Volgens hem komt de directie steeds weer met nieuwe gezichtspunten om maar tot sluiting van fabrieken te kunnen komen. Hoewel de directie het ontkent, is Heinen ervan overtuigd dat de sluiting van de fabrieken min of meer in opdracht van *Coberco* gebeurt. *Coberco* heeft *Friesland Frico Domo* waarschijnlijk een aantal voorwaarden opgelegd voordat deze beide concerns tot een fusie kunnen komen.

De sluiting van de fabrieken in **Tuk** en **Oosterzee** staat volgens Hemen haaks op de eigen plannen van de directie. Die maakte in november vorig jaar twee scenario's bekend. In het eerste geval zou er f 35 miljoen in **Tuk** geïnvesteerd worden, wat tegelijkertijd sluiting van **Oosterzee** inhield. In het tweede, geval zou er f 14 miljoen in **Oosterzee** geïnvesteerd worden, maar dan zou **Tuk** moeten sluiten. Van sluiting van beide vestigingen tegelijk was toen geen sprake.

Melkprijs

Enkele aanwezigen op de vergadering uitten het vermoeden dat de bekendmaking van de directie ook weleens te maken kan hebben met de melkprijs die binnenkort naar buiten wordt gebracht. „Die zal wel weer tegenvallen en dan kunnen ze mooi vertellen dat ze alweer maatregelen hebben genomen door deze twee fabrieken te sluiten.”

Heinen noemde het vreemd dat de directie nog geen onderbouwing kan geven voor de sluiting van de fabrieken. „Ze weten wel dat deze twee dicht moeten, maar waarom kunnen ze nog niet zeggen.” Over de opslagbedrijven wil de directie volgens Heinen ook nog niks zeggen, omdat ze eerst de fusie met *Coberco* af wil wachten. „Maar voor een besluit over de kaasfabrieken hoeven

ze ineens niet meer te wachten op die fusie. De handelwijze van de directie wordt daardoor alleen nog maar onbegrijpelijker”, aldus Heinen.

Vanochtend heeft hij de stakers van de kaasfabriek in **Oosterzee** toegesproken in café Tjeuke-meer. De werknemers in **Oosterzee** hebben vanaf acht uur gisteravond het werk neergelegd, omdat ze de produktie niet eerder af konden breken. Zij konden instemmen met het voorstel van de bonden om tot morgenochtend half vijf door te gaan met de staking.

Cao

De staking in de beide bedrijven vindt plaats op een cruciaal moment. Vandaag vergadert de vakgroep zuivel van de Voedingsbond FNV over het voeren van een algemene actie in de zuivel tegen de cao-voorstellen van de werkgevers. De onderhandelingen over een nieuwe cao zijn vorige week gestrand. De Industrie- en Voedingsbond CNV ziet nog mogelijkheden weer om de tafel te gaan, de Voedingsbond FNV niet. De FNV heeft de actiebereidheid van de leden al gepeild. Bij de NCZ in **Meppel** en bij *Friesland Frico Domo* in **Groningen** en **Wolvega** was de bereidheid om te staken groot. Het CNV heeft gisteren in **Leeuwarden** de leden bij elkaar gehad. Amperse: „Primair wordt er voor overleg gekozen. Onze mensen zijn bereid een hogere bijdrage te leveren als de vut maar op 59 jaar blijft gehandhaafd”.

Leeuwarder Courant 1992-03-27

Nieuwe gesprekken over kaasfabrieken Frico

OOSTERZEE/TUK - Over het al dan niet sluiten van de kaasfabrieken van **Oosterzee** en **Tuk** zal volgende week overleg worden gevoerd. De directie van *Friesland Frico Domo* heeft de vakbonden daar voor uitgenodigd. Gisteren hebben de vakbonden ook van de directie een nadere onderbouwing van de plannen gekregen. Henk Amperse van het CNV zei eerst met de leden in Tuk en Oosterzee overleg te willen plegen. Volgens Wendy Young van het FNV blijkt uit de uitnodiging van de directie niet dat er een opening wordt geboden.

Vanmorgen vroeg is het personeel in **Oosterzee** en **Tuk** weer aan het werk gegaan na een 24 uursstaking. In Oosterzee is de staking gisteren door het voltallige personeel gesteund. De ploegen, die elkaar om half één 's middags afwisselden, vermaakten zich met kaartspelletjes in de kantine en met het lezen van tijdschriften. Net als in Tuk zorgde men er gisteren in Oosterzee wel voor dat er geen schade aan het produkt ontstond. „Alles wat onderweg is, wordt afge maakt”, aldus Marten de Jong, lid van de centrale ondernemingsraad.

De Jong is blij dat de fabriek in Oosterzee uiteindelijk achter Tuk aangegaan is wat de staking betreft. Daardoor was het gisteren ook vrij rustig onder het personeel, terwijl de dag ervoor iedereen in groepjes stond de discussiëren over wel of niet staken. „Als Tuk tot zo'n actie beslist, kun je niet achterblijven.”

Overigens is het personeel verbaasd over de verklaring die de directie waarschijnlijk zal geven over de sluiting van de fabriek. „Wij hebben gehoord dat het te maken zou hebben met het feit dat onze fabriek en die in Tuk straks alleen bijkoop-melk verwerkt. Dat is nu nog niet zo. Maar als ze daar naar toe willen, dan zijn we inderdaad altijd duurder uit dan dat we de melk van de leden zouden verwerken.”

De stakende werknemers kregen gisteren bezoek van wethouder Wietze de Haan van Lemsterland die zijn sympathie kwam betuigen. Ook voor de gemeente betekent het verdwijnen van de kaasfabriek een forse ingreep in de werkgelegenheid.

Cao

De Voedingsbond FNV heeft gisteren besloten acties in de zuivel voor te bereiden om tot een andere cao te komen. De bond vindt dat het resultaat dat tot dusver is bereikt onvoldoende. Het CNV vindt dat ook, maar wil eerst nog een keer proberen met de werkgevers te onderhandelen. De werkgevers hebben laten weten dat er nog mogelijkheden voor overleg zijn. Marjolein Hoo-geveen van de *Koninklijke Zuivelbond FNZ* zei gistermiddag dat „alles eerst zoveel mogelijk moet worden uitgenut. Dat is naar ons idee en kennelijk ook naar dat van het CNV nog niet gebeurd. De acties zijn voorbarig. De huidige cao loopt nog tot 1 april”.

De Voedingsbond FNV wil de acties laten beginnen in de nacht van 12 op 13 april. De bond wil de vut handhaven op 59-jarige leeftijd (de werkgevers willen naar 60 jaar zoals eerder is afgesproken). De bond wil ook dat het overwerk voor mensen van 50 jaar en ouder wordt afgeschaft. Boven de automatische prijscompensatie wil de FNV 1 procent loonsverhoging. Gisteravond is de Voedingsbond FNV doorgestaan met het peilen van de actiebereidheid onder de leden. Een groot aantal bedrijven heeft die bereidheid getoond. Alleen bij *De Kievit* in **Meppel** moet opnieuw worden vergaderd, omdat daar in de eerste ronde 'geen duidelijke uitslag' uit de bus was gekomen. **Meer hierover op pagina 9**

Leidse Courant 1992-03-27-3

Voedingsbond FNV: actie in zuivel

Leidse Courant, 27/03/1992; p. 7/18

Voedingsbond FNV: acties in zuivel

UTRECHT – Als de werkgevers niet met een beter cao-bod komen zijn er vanaf 13 april in de zuivelindustrie acties te verwachten waaronder stakingen. Dat heeft een woordvoerder van de Voedingsbond FNV gisteren meegedeeld. De cao-onderhandelingen voor de

19.000 werknemers in de zuivel liepen een week geleden vast op de vut en de aanpak van het ziekteverzuim. Aan onderhandelingen over de lonen kwamen partijen niet eens toe. Tot verontwaardiging van de vakbonden willen de werkgevers de vut-leeftijd verhogen

van 59 naar 60 jaar. Ook willen ze werknemers vanaf de derde ziekmelding geen vrije dag of tien procent van hun loon laten inleveren. Volgens de vakbondswoordvoerder is uit peilingen tot nu toe gebleken dat de leden wel voor acties zijn te porren. Dat is volgens de bond

bijvoorbeeld het geval bij Frico Domo, NZC, Nestlé, Ormet en Mona waar inmiddels al actie-vergaderingen zijn gehouden.

De ledenraadpleging gaat nog door tot begin april en daarna gaat er een ultimatum de deur uit.

Leeuwarder Courant 1992-04-03

Opnieuw acties in Oosterzee en Tuk

LEEWARDEN - Het pers. van de kaasfabrieken van Friesland Frico Domo in Oosterzee en Tuk zal binnenkort opnieuw actievoeren. Het overleg tussen vakbonden en directie over uitstel van de sluiting van de beide fabrieken is vanmiddag op niets uitgelopen. Aan het eind van de dag is net personeel van beide bedrijven bijeengekomen om zich te beraden over de aard van de actie. Eerder deze week hebben de bonden al laten weten dat bij het mislukken van het overleg met ingang van zondagnacht de productie zou worden stilgelegd.

Leeuwarder Courant 1992-04-04

Friesland Frico Domo wil bonden voor rechter slepen Om staking kaasfabriek te voorkomen

TUK - *Friesland Frico Domo* beraadt zich over juridische stappen tegen de vakbonden om te voorkomen dat er volgende week opnieuw stakingen uitbreken in dé kaasfabriek in Oosterzee en Tuk. Na het mislukken van het overleg gisteren over sluiting van beide fabrieken heeft de FNV de directie een ultimatum gesteld tot maandagavond twaalf uur. Het ultimatum van het CNV loopt dinsdagochtend om vier uur af.

Op het hoofdkantoor van de voedingsbond FNV in Utrecht kwam gisteren het bericht binnen dat *Friesland Frico Domo* een procedure aan het voorbereiden is om een rechtszaak tegen de bonden aan te spannen. De vakbonden hebben op hun beurt begin deze week al laten weten de directie van *Friesland Frico Domo* voor de rechter te willen slepen. De juristen van beide partijen zijn nu bezig de mogelijkheden te onderzoeken.

Het overleg tussen de vakbonden CNV, FNV, VHP en de directie van *Friesland Frico Domo* over de sluiting van de twee kaasfabrieken heeft gisteren niets opgeleverd. Volgens FNV-districtsbestuurder Dick Heinen werd de bonden door de directie meegedeeld dat de kans op intrekking van het besluit oneindig klein is. „Voor ons betekent dit dat de directie het niet eens aan de orde wil stellen”. aldus Heinen

De FNV had voor het overleg al een ultimatieve brief aan de directie geschreven, terwijl het CNV zich in een open brief tot de directie had gewend. Omdat de FNV al een ultimatum had gesteld, wilde *Friesland Frico Domo* deze bond in eerste instantie voor de rechter dagen. Omdat het CNV gistermiddag alsnog ook een ultimatum heeft gesteld, is de kans groot dat het kort geding ook tegen het CNV zal dienen.

Heinen en CNV'er Henk Amperse overlegden gistermiddag in Tuk met de bedrijfsledengroepen van de bonden uit beide fabrieken. „Blijkbaar willen ze het gevecht via een derde winnen”, zei Heinen daar over het kort geding. Op de uitspraak wilde hij niet vooruit lopen. “Maar als we dit winnen, dan hebben we de strijd ook gewonnen”. aldus de vakbondsman.

De FNV is van plan naast stakingsacties in Oosterzee en Tuk ook stakingsvergaderingen in de andere kaasfabrieken van *Friesland Frico Domo* uit te schrijven. Heinen wees erop dat onder andere de toekomst van de fabrieken in Sint Nicolaasga en Kolderveen allerm minst zeker is. Het hoofdbestuur van het CNV heeft nog geen toestemming gegeven voor acties in de andere fabrieken binnen de divisie. *De Centrale Ondernemingsraad* (COR) heeft gisterochtend besloten het ultimatum te steunen. De behandeling van de adviesaanvraag over sluiting van de twee fabrieken wordt opgeschort zolang de stakingsacties duren.

De vakbonden zijn nog steeds van mening dat de directie van *Friesland Frico Domo* zich niet aan eerder gemaakte afspraken houdt. Zo is op 13 maart 1990 nog in een contract vastgelegd dat er voor elke onderneming binnen *Friesland Frico Domo* een strategisch plan en een ontwikkelingsplan zou komen. Bovendien eisen de bonden een totaalplan voor de hele kaasdivisie en vindt men dat de directie moet **wachten met besluiten tot er meer duidelijkheid is over de fusie tussen *Friesland Frico Domo* en Coberco.**

Tijdens het overleg kregen de bonden gisteren te horen dat *Friesland Frico Domo* in 1995 een resultaatsverbetering van f25 miljoen wil zien in de kaasdivisie. Was er eerst 1,2 miljard kilo melk beschikbaar voor de kaas, nu wil de directie dit volgens de bonden afbouwen naar 900 miljoen kilo. De bedrijfsledengroepen uitten gisteren het vermoeden dat het hier wel niet bij zal blijven. „Dit is een aflopende zaak. Over een aantal jaren is het gebeurd met de kaas in het Noorden”, zei een van hen.

Nieuwsblad van het Noorden 1992-04-04

Acties dreigen bij kaasdivisie Frico Domo

Directie zet sluiting fabrieken door

Van onze redactie economie

OOSTERZEE - Bij alle kaasfabrieken van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* dreigen stakingen. De FNV is acties in de divisie kaas aan het voorbereiden, nadat gistermiddag het overleg tussen de vakbonden en de directie van de coöperatie zonder resultaat is afgebroken. De directie wil wel met de bonden praten over reorganisatie van de kaasdivisie, maar het voorgenomen besluit om de kaasvestigingen in **Tuk** en **Oosterzee** te sluiten wordt niet meer teruggedraaid.

Volgens woordvoester Wendy Young van de FNV heeft het daarom geen zin met de directie verder te praten. De bonden hebben een ultimatum tot maandagmiddernacht gesteld. Als de directie de voorgenomen sluiting niet intrekt, gaan dinsdagmorgen om 4.00 uur de vestigingen in Tuk en Oosterzee voor onbepaalde tijd in staking. Het personeel van deze fabrieken ging twee weken geleden al een dag in staking toen de definitieve sluiting van de fabrieken volgend jaar en in 1994 werd bekend gemaakt.

De FNV is inmiddels actievergaderingen in alle andere kaasvestigingen van *Friesland Frico Domo* aan het voorbereiden. “We proberen of de andere kaasvestigingen in **Kolderveen, Sint-Annaparochie, Bedum, Marum, Dronrijp, Bergum** en twee in **Wolvega** de staking ook overnemen,” aldus Young. De bonden zijn vooral gepikeerd dat de directie aankondigt fabrieken op te doeken zonder dat de maatregel met een beleidsplan wordt onderbouwd.

De directie betreurt de houding van de bonden. Volgens haar zijn de bonden voorbarig omdat de ondernemingsraad nog geen advies heeft gegeven. De directie heeft reeds tweemaal met de ondernemingsraad overleg gevoerd over de adviesaanvraag.

Bij de zuivelgigant is het al geruime tijd onrustig. Oktober vorig jaar werd aangekondigd dat de komende jaren 550 banen moeten verdwijnen, waarbij vooral de kaasdivisie klappen gaat krijgen. Ook gaan banen verloren bij de divisie die zich bezighoudt met de produktie van consumen-tenprodukten voor de Westeuropese markt.

Doel is om marktgerichter te kunnen werken. Om de positie van het concern verder te versterken werd begin dit jaar toenadering gezocht tot de zuivelcoöperatie Coberco in Zutphen. Beide concerns besloten in februari de fusieplannen verder uit te werken, in de overtuiging dat een bundeling van krachten een gezonde bedrijfsvoering op lange termijn verder kan versterken.

Leeuwarder Courant 1992-04-06

Geen kort geding tegen staking in kaasfabrieken

LEEUWARDEN - De directie van *Friesland Frico Domo* ziet voorlopig af van een kort geding tegen de vakbonden om de aangekondigde stakingen in de kaasfabrieken van **Oosterzee** en **Tuk** te voorkomen. Of de directie nog nadere actie onderneemt en wanneer dat gebeurt hangt af van de schade, de duur en de omvang van de stakingen.

De voedingsbond FNV liet de werknemers van beide fabrieken vrijdag nog weten dat er een kort geding op komst was. De personeelsleden werd zelfs verzocht alvast een bus te reserveren, zodat men massaal naar Leeuwarden kon reizen zodra de datum en het tijdstip van het kort geding bekend zou worden.

Als de beide partijen vandaag niet nader tot elkaar komen, breekt er morgen opnieuw een staking uit in **Oosterzee** en **Tuk**, waar op 25 en 26 maart ook al gestaakt werd om het voornemen tot sluiting van beide fabrieken van tafel te krijgen. De directie van *Friesland Frico Domo* veroordeelt de voorgenomen staking omdat de sluiting van de fabrieken volgens hen op grond van zorgvuldige overwegingen tot stand is gekomen.

NDa 1992-04-06

Overleg Friesland Frico Domo mislukt

Nederlands dagblad 06-04-1992

Overleg Frico-Domo mislukt

OOSTERZEE - Het overleg tussen de vakbonden en de directie van zuivelcoöperatie Friesland (Frico-Domo) is zonder resultaat afgebroken. De directie wil met de bonden praten over reorganisatie van de kaasdivisie. Maar het voorgenomen besluit om de kaasvestigingen in Tuk en Oosterzee te sluiten wordt niet meer teruggedraaid. Volgens woordvoester Wendy Young van de FNV heeft het daarom geen zin met de directie verder te praten. De bonden hebben een ultimatum tot vanavond 0.00 uur gesteld. Als de directie de voorgenomen sluiting niet intrekt, gaan morgenochtend om 4.00 uur de vestigingen in Tuk en Oosterzee voor onbepaalde tijd in staking.

LeD 1992-04-07

Werknemers FFD Tuk en Oosterzee voeren actie

Leeuwarder Courant 1992-04-07

Verharding strijd bij kaasfabrieken

OOSTERZEE - De strijd om de sluiting dan wel het behoud van de kaasfabrieken van *Friesland Frico Domo* is verhard. In **Oosterzee** en **Tuk** is vanochtend een staking uitgebroken voor onbepaalde tijd. Op die manier wil het personeel de dreigende sluiting voorkomen of in elk geval uitstellen. De eerste ploegen van beide fabrieken meldten zich in cafés in de nabijheid om zich in te laten schrijven als staker.

De directie van het zuivelconcern heeft gisteren in een brief aan de bonden laten weten nog steeds bereid te zijn 'open overleg' te voeren. Henk Amperse van het CNV, die vanochtend in Oosterzee was, is niet van plan daarop in te gaan. Hij omschrijft de brief, die door het advocatenkantoor Trip en De Goede namens *Friesland Frico Domo* is verstuurd, als onzin. „Op dat soort briefjes gaan wij niet in. Wij hebben ze vorige week uitgenodigd en ze weten wat we willen. Dit is de zaak omdraaien.”

In de brief staat onder andere dat *Friesland Frico Domo* zich zal houden aan de met de bonden gesloten overeenkomsten. Juist die zin is Amperse in het verkeerde keelgat geschoten, omdat de bonden vinden dat *Friesland Frico Domo* zich helemaal niet houdt aan eerder gemaakte afspraken. In de brief worden de bonden aansprakelijk gesteld voor de schade die uit de staking voortvloeit en voor de wettelijke rente van die schade. Overigens is zowel in **Tuk** als in **Oosterzee** afgesproken dat er ondanks de staking geen schade aan het produkt mag ontstaan. Dat betekent dat noodzakelijke werkzaamheden wel uitgevoerd zullen worden.

Trip en De Goede hebben de Voedingsbond FNV geschreven dat stakingen onrechtmatig zijn. “U frustreert de democratische besluitvorming op grond van de Wet op de Ondernemingsraden. U maakt geen gebruik van de geboden gelegenheid voor open en inhoudelijk overleg”. Het advocatenkantoor had verwacht dat de bond naar de rechter zou zijn gestapt als het FNV denkt dat de directie zich niet aan gemaakte afspraken had gehouden. “U laat dat na en grijpt naar het stakingswapen. Een dergelijke reactie is disproportioneel. Voorts vindt het advocatenbureau dat de FNV handelt „in strijd met de vredesplicht ingevolge de cao” en met het Europees Sociaal Handvest. De directie dreigt de vakbondsfaciliteiten op te schorten en de bond wordt de toegang tot de bedrijven ontzegd.

De bonden hebben met de andere fabrieken van *Friesland Frico Domo* afgesproken dat ze geen melk zullen verwerken die voor **Oosterzee** of **Tuk** is bestemd. Verder staat vast dat morgen de eerste solidariteitsstaking van start gaat in **Bedum**. Vandaag volgen actievergaderingen in de fabrieken in **Leeuwarden** en **Dronrijp**.

Gisteren heeft de directeur van de kaasdivisie, Wiebren Boersma, de fabrieken in **Oosterzee** en **Tuk** bezocht. „We hebben hem zijn verhaal laten vertellen”, aldus een van de stakers in **Tuk**, „maar toen bleek dat hij alleen maar kwam om te proberen de staking te voorkomen, hebben we de kantine verlaten. We waren gewoon opgelucht toen het zover was.” In **Oosterzee** waren slechts drie werknemers bereid het verhaal van Boersma aan te horen. Het actiecomité had van tevoren al besloten niet naar de directeur te luisteren, omdat hij toch geen nieuws te vertellen zou hebben.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-04-08

Kaasstaking slaat over naar meer vestigingen

Van onze redactie economie

BEDUM/BEILEN - De stakingen bij de zuivelcoöperatie *Friesland Frico-Domo* breiden zich uit. Naast de gisterochtend begonnen stakingen voor onbepaalde tijd in **Tuk** en **Oosterzee**, hebben gistermiddag de werknemers van de kaasvestiging in **Dronrijp** besloten dat ze vandaag van 12.00 tot 16.00 uur ook het werk zullen neerleggen. Vanavond om 22.00 uur volgt de vestiging van **Bedum** met een 24 uurs-staking.

Met de acties protesteren de werknemers tegen de sluiting van de kaasfabrieken in **Tuk** en **Oosterzee**. Daarmee zijn 128 arbeidsplaatsen gemoeid. De bonden willen dat de coöperatie-directie het besluit tot sluiting van de kaasfabrieken teruggedraait en met een totaalvisie voor het hele concern komt. Maandag had de directie al te kennen gegeven dat zij de besluitvorming van de ondernemingsraad afwacht en dat zij niet van plan is het voornemen tot sluiting nu al van tafel te halen.

Woordvoester W. Young van de industrie- en voedingsbond FNV is zeer verbolgen over de houding van de directie. Gisteren kwamen de vakbondsmensen er achter dat de melk die door de stakingen niet in **Tuk** en **Oosterzee** kan worden verwerkt, door de directie wordt doorgesluisd naar de vestigingen in **Leeuwarden** en **Beilen**. “Op deze manier zitten de mensen hier voor niets te staken. De directie heeft gewoon het reguliere opkopen van Duitse melk opgeschort. Daarmee besparen ze kosten en kunnen ze de stakingsmelk gewoon binnen het concern verwerken. Dat accepteren wij niet.”

Furieus

De werknemers van de fabriek in **Beilen** hebben ook furieus gereageerd. Vooral toen ze merkten dat ze vandaag 325.000 liter melk extra moeten verwerken. Zonder dat ze daarvan op de hoogte waren hebben ze dinsdag al 60.000 liter stakingmelk verwerkt. De werknemers in **Beilen** hebben de directie geschreven dat ze het hele bedrijf plat leggen als ze gedwongen worden de besmette melk te verwerken.

In een spoedoverleg gisteravond hebben de vakbonden geen afspraken met de directie kunnen maken om de melk buiten het concern te laten verwerken.

Leeuwarder Courant 1992-04-08

Vakbonden ruziën met Frico om verwerken melk

Van een onzer redacteuren

LEEUWARDEN - Het verwerken van de boerenmelk wordt een probleem bij de gedeeltelijk stakende zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo*. De vakbonden willen dat de 'besmette' melk naar het Westduitse Leer wordt gebracht, de directie wil de melk binnen het eigen concern houden. Gisteravond hebben beide partijen daar geen overeenstemming over kunnen bereiken. In de loop van vandaag is het overleg voortgezet. De directie heeft de aankoop van 1,6 miljoen kilogram melk van buiten het concern geannuleerd.

De staking van de kaasfabrieken van **Tuk** en **Oosterzee** gaat vandaag door. Vanmiddag hebben ook de werknemers van de kaasfabriek in **Dronrijp** voor vier uur het werk neergelegd. Morgen zal in **Bedum** worden gestaakt.

Voor het uitroepen van een staking in de kaasopslag op de **Hemrik** in Leeuwarden was gisteravond op een vergadering in Tivoli in Huizum te weinig animo. Van de bijna 200 werknemers waren er slechts 40 aanwezig. Bij de kaasopslag in Leeuwarden dreigt nog een ander probleem. Deze vestiging zal volgens de plannen van de directie op den duur worden opgeheven. Dat heeft tot onrust onder het personeel geleid. Die onrust is zo hoog opgelopen dat Frico-Leeuwarden met ingang van 7 mei zonder ondernemingsraad zit. Personeel uit het kaaspakhuis wil daar wel zitting in nemen, maar het kantoorpersoneel ziet geen kans mensen af te vaardigen. Om die reden hebben de kandidaten van het kaaspakhuis zich nu ook teruggetrokken.

De kans bestaat dat morgen het overleg over de zuivel-cao wordt hervat. Vanmiddag hebben de werkgevers telefonisch het CNV uitgenodigd en daarbij gezegd dat er viel te denken aan een vutleeftijd van 59 jaar en aan een totaalpakket. Voor Syds Kloosterman was dat genoeg om de uitnodiging aan te nemen. De NV wist toen nog van niks. – *zie vervolg*.

Leeuwarder Courant 1992-04-08

Geen belang Duitse fabriek bij 'besmette' Frico-melk

LEEUWARDEN - Directeur Roelof Weerts van de kaasfabriek in Leer heeft geen belang bij de melk die door de werknemers van *Friesland Frico Domo* besmet is verklaard. De vakbonden hebben er gisteren bij de directie op aangedrongen die melk bij dit concern in Leer te laten verwerken. De directie heeft daarop met Weerts onderhandeld maar zonder resultaat.

Als er vandaag geen oplossing voor de besmette melk komt, dreigen er morgenochtend boeren in de problemen te komen. De tankwagens kunnen dan geen melk meer van de boerenerven halen, aldus woordvoerder Peter den Oudsten.

“Het lost niks op als wij hun melk verwerken”, aldus Weerts vanmorgen. „Het blijft besmette melk. Ik zou er eerst ook met ons personeel over moeten praten, maar ik kan nu wel zeggen dat het geen mens verder helpt. Het verwerken van de melk is een intern probleem van *Friesland Frico Domo* en het moet dan ook intern worden opgelost. Als wij die melk zouden verwerken kost dat veel geld. Wat helpt het een vakbond als het eigen bedrijf op kosten wordt gejaagd? Ik

wil er trouwens ook niet te veel over praten. Ik wil de onderhandelingen tussen directie en vakbond niet beïnvloeden”, aldus Weerts.

Het geschuif met al dan niet 'besmette melk' in het door stakingen geplaagde zuivelconcern *Friesland Frico Domo* heeft de irritatie bij stakers en directie verhoogd. „Als gebaar van goede wil”, zoals FNV'er Dick Heinen gisteravond op een bijeenkomst in Leeuwarden zei, wordt er vandaag 550.000 kilogram melk die in Oosterzee in tankwagens stond in Leeuwarden tot gesuikerde condens verwerkt. „Wij hebben er geen belang bij dat melk bederft. Dat zou onmiddellijk door de tegenpartij worden aangegrepen”, aldus Heinen.

Melkprobleem

In Beilen was gisteren ook een melkprobleem. De bonden hadden de indruk dat melk die bestemd was voor het stakende bedrijf in **Tuk** naar **Kolderveen** werd gebracht en de melk voor **Kolderveen** naar **Beilen** was gegaan. In **Beilen** stonden op een gegeven moment tankwagens met 65.000 kilogram melk. De chauffeurs, aldus Heinen, wilden die niet lossen. Het personeel in **Beilen** heeft aangekondigd in staking te gaan als er weer besmette melk op het terrein komt. Vorige week zou de directie 1,6 miljoen kilogram melk van elders bijkopen. Die koop is niet doorgegaan. Bewust niet, aldus Heinen. De directie zou rekening met de stakingen hebben gehouden. „Ze willen de werknemers van verschillende lokaties tegen elkaar opzetten.” De mogelijkheid om melk elders te verwerken wordt steeds kleiner.

Voor volgende week hebben de bonden stakingen aangekondigd, omdat men het nog niet eens is over de cao. Dat zal ertoe leiden dat veel bedrijven hun capaciteit meer dan nodig hebben. Vandaag wordt er opnieuw overleg over de melkverwerking gevoerd. Volgens woordvoerder Peter den Oudsten krijgt de directie op de regio-vergaderingen veel steun van de boeren om de sluiting van de fabrieken in **Tuk** en **Oosterzee** door te zetten. De boeren willen dat er maatregelen worden genomen, nu de melkprijs weer bij de andere fabrieken achterblijft.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-04-09

Coberco gaat 'besmette' Domo-melk verwerken

Van onze redactie economie

LEEWARDEN — *Coberco* in Zutphen is bereid om 600.000 kilogram melk van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* in Leeuwarden te verwerken. Die melk is door de stakers van de Frico-fabrieken in **Tuk, Oosterzee, Dronrijp, Beilen** en **Bedum** besmet verklaard. Vandaag onderhandelen beide coöperaties — die ook bezig zijn met fusiebesprekingen — verder over het verwerken van de melk.

De directie is het overleg ingegaan met het dreigement de beheerders van zuivelinstallaties in te schakelen. Zij zouden zich er op moeten voorbereiden dat er melk naar hun installaties wordt gebracht omdat die niet elders kan worden verwerkt.

Wendy Young van de Voedingsbond FNV: “Als er problemen komen met de melk, zijn dat problemen waar de directie zelf voor heeft gekozen. Wij hebben onze kaderleden in het hele land in-geschakeld en die hebben gezegd dat er nog genoeg ruimte in de coöperatieve zuivelindustrie is om stakingsmelk op te nemen. In **Lochem** alleen al kan meer melk worden verwerkt dan deze eenmalige 600 ton”.

De werknemers in **Beilen** hebben verklaard onmiddellijk in staking te gaan als er besmette melk wordt aangevoerd. Vandaag zal de mening worden gepeild van de personeelsleden bij *Friesland Frico Domo* in **Wolvega** en aan de Stuyvesantweg in **Leeuwarden**. De directie wil in Leeuwarden per dag 1 miljoen kilogram melk laten verwerken.

De directie is echter van oordeel dat een escalatie van het probleem niet te voorkomen is. “De plaats waar de melk wordt verwerkt, behoort tot de verantwoordelijkheid van de ondernemingsleiding en is derhalve geen onderwerp van overleg met de vakbonden.”

Staking Bedum

De werknemers van de zuivelfabriek in **Bedum** hebben gisteravond het werk voor 24 uur neergelegd. Dit uit solidariteit met hun stakende collega's van de met sluiting bedreigde kaasfabrieken in Tuk en Oosterzee. Slechts een klein aantal werkwilligen ging in Bedum aan de slag. De FNV heeft te kennen gegeven zondag opnieuw te willen staken in Bedum uit onvrede over het verloop van de cao-onderhandelingen, die al enige tijd vast zitten.

De werkgevers in de zuivel hebben vanmorgen een poging ondernomen het cao-overleg weer vlot te trekken. Zij hebben de vakbonden een nieuw pakket van voorstellen gestuurd. Volgens Eppo Bolhuis van de Koninklijke Zuivelbond FNZ willen de werkgevers de vut-gerechtigde leeftijd van 59 jaar verlengen tot 1 januari 1994. Daarna moet die op 60 jaar worden gesteld. Om het ziekteverzuim terug te dringen zullen er geen negatieve prikkels worden ingevoerd. Eventuele maatregelen zullen afhankelijk van het verloop van het verzuim worden gesteld.

Voorts hebben de werkgevers aangeboden per 1 april van dit jaar het loon eenmalig met een half procent te verhogen en volgend jaar april structureel met een eveneens een half procent. De prijscompensatie wordt vergoed.

Bolhuis zei dat met deze voorstellen de loonkosten voor de bedrijven met 5,5 procent stijgen. “Dat is meer dan in andere sectoren het geval is.” De bonden hebben vandaag de tijd te reageren. Als er openingen zijn wordt vanavond het overleg in Amersfoort hervat.

Leeuwarder Courant 1992-04-09

Coberco-fabriek Lochem verwerkt deel FFD-melk

LEEWARDEN - De voorgenomen fusie tussen *Friesland Frico Domo* in Leeuwarden en *Coberco* in Zutphen werpt haar schaduwen reeds vooruit. *Coberco* is bereid om een keer 600.000 kilogram melk van de noordelijke coöperatie te verwerken. Die melk is door de stakers van de Frico-fabrieken in **Tuk**, **Oosterzee**, **Dronrijp** en **Bedum** besmet verklaard. Vandaag wordt verder onderhandeld over het verwerken van de melk.

De directie is het overleg ingegaan met het dreigement de beheerders van zuivelinstallaties in te schakelen. Zij zouden zich er op moeten voorbereiden dat er melk naar hun installaties wordt gebracht omdat die niet elders kan worden verwerkt.

De eerste tankwagens van Coberco vestrok vanmorgen met Frico-melk bij de zuivelfabriek in Tuk. Vakbonden en de directie van Friesland Frico Domo zijn overeengekomen dat Coberco eenmalig 600.000 kilogram vanwege de staking 'besmette' melk verwerkt.
Foto: J.C. Jan de Vries

Wendv Young van de Voedingsbond FNV: „Als er problemen komen met de melk, zijn dat problemen waar de directie zelf voor heeft gekozen. Wij hebben onze kaderleden in het hele land ingeschakeld en die hebben gezegd dat er nog genoeg ruimte in de coöperatieve zuivelindustrie is om stakingsmelk op te nemen. In Lochem alleen al kan meer melk worden verwerkt dan deze eenmalige 600 ton”.

De werknemers in Beilen hebben verklaard onmiddellijk in staking te gaan als er besmette melk wordt aangevoerd. Bij *Friesland Frico Domo* in Wolvega is vanmiddag het werk voor twee uur neergelegd, aan de Stuyvesantweg in Leeuwarden wordt vandaag de mening gepeild. De directie wil in Leeuwarden per dag 1 miljoen kilogram melk laten verwerken.

De directie is echter van oordeel dat een escalatie van het probleem niet te voorkomen is. „De plaats waar de melk wordt verwerkt behoort tot de verantwoordelijkheid van de ondernemingsleiding en is derhalve geen onderwerp van overleg met de vakbonden”, aldus een persverklaring. Over één ding geven directie en vakbonden dezelfde verklaring uit: over het sluiten van de kaasfabrieken van Tuk en Oosterzee - de aanleiding van de staking - is de laatste dagen niet meer gesproken.

De werkgevers in de zuivel hebben vanmorgen een poging ondernomen het cao-overleg weer vlot te trekken. Zij hebben de vakbonden een nieuw pakket van voorstellen gestuurd. Volgens Eppo Bolhuis van de *Koninklijke Zuivelbond* FNZ willen de werkgevers de vut-gerechtigde leeftijd van 59 jaar verlengen tot 1 januari 1994. Daarna moet die op 60 jaar worden gesteld. Om het ziekteverzuim terug te dringen zullen er geen negatieve prikkels worden ingevoerd. Eventuele maatregelen zullen afhankelijk van het verloop van het verzuim worden gesteld.

Voorts hebben de werkgevers aangeboden per 1 april van dit jaar het loon eenmalig met een half procent te verhogen en volgend jaar april structureel met een eveneens een half procent. De prijscompensatie wordt vergoed.

Bolhuis zei dat met deze voorstellen de loonkosten met 5.5 procent stijgen. “Dat is meer dan in andere sectoren het geval is.” De bonden hebben vandaag de tijd te reageren. Als er openingen zijn wordt vanavond het overleg in Amersfoort hervat.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-04-10 -2

Acties worden uitgebreid: FFD in problemen

Van onze redactie economie

OOSTERZEE/RIJSWIJK - De staking van de kaasfabrieken van *Friesland Frico Domo* in Oosterzee en Tuk breidt zich uit naar het kaasopslagbedrijf van deze onderneming in Leeuwarden. Bij de Leeuwardense vestiging werken 300 mensen. De staking werd vanmorgen voor onbepaalde tijd aangegaan. Woordvoester Wendy Young van de industrie en voedingsbond FNV heeft dit meegedeeld.

Inzet van de staking is de eis van de stakers aan de directie om het voorgenomen besluit de fabrieken in Tuk en Oosterzee te sluiten in te trekken. Het zuivelconcern raakt inmiddels in de problemen met het verwerken van de melk.

Volgens Young is de directie bereid om een onderzoek naar rendementsverbetering van de kaasdivisie opnieuw op te pakken, waarbij de uitslag van het onderzoek zou kunnen leiden tot het blijven bestaan van een van de kaasfabrieken of zelfs van beide. De leden wensten hier niet op in te gaan en willen het voorgenomen besluit van tafel.

De zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* komt vandaag in problemen met de inname en verwerking van de melk, door de staking bij het bedrijf. De zuivelcoöperatie komt extra in het nauw te zitten met de melk, omdat de andere vestigingen weigeren de “besmette melk” van Tuk en Oosterzee te verwerken. Ook bij andere zuivelondernemingen is geen ruimte meer voor de melk, omdat deze voorbereidingen aan het treffen zijn voor de mogelijke landelijke zuivelstaking begin volgende week.

In de rest van de zuivelindustrie (19.000 werknemers) dreigen namelijk vanaf zondagavond stakingen op grote schaal. **Gisteravond zijn de cao-onderhandelingen in deze bedrijfstak definitief vastgelopen**. Een van de voornaamste struikelblokken was de VUT.

Bij zeker 40 bedrijven zal in eerste instantie het werk worden neergelegd. De FNV-bond verwacht dat daar nog meer bedrijven bij zullen komen. De stakingen gelden in principe voor onbepaalde tijd.

In de metaalnijverheid gaan maandag in zo'n 20 bedrijven stakingen van start. De industriebonden van FNV en CNV alsmede de Unie BLHP roepen daartoe op na het mislukken, gisteravond laat, van het overleg over een nieuwe cao voor de bedrijfstak. Als gevolg van het conflict zullen oudere werknemers die kort voor hun vut (in de metaal: sum) zitten, vooralsnog niet de gelegen-

heid hebben om hun werk voor gezien te houden. Eind van de komende week moeten de stakingsacties zich over zo'n 80 bedrijven hebben uitgebreid.

Het inleveren van vrije dagen bij ziekte is toch een breekpunt geworden in de cao-onderhandelingen. Het laatste Staartje van hun voorstellen op dat punt hebben de werkgeversorganisaties uiteindelijk niet willen loslaten.

Leeuwarder Courant 1992-04-11

Nederlaag vakbonden bij kaasfabrieken van FFD

OOSTERZEE/TUK - Werknemers van de kaasfabrieken *Friesland Frico Domo* in **Tuk** en **Oosterzee** hebben het onderhandelingsresultaat van districtsbestuurders Dick Heinen (FNV) en Henk Amperse (CNV) massaal afgewezen. De ontwerp-overeenkomst die na een dag onderhandelen met de directie van *Friesland Frico Domo* tot stand kwam, moest een einde maken aan de staking die gericht is tegen de sluiting van de kaasfabrieken in Oosterzee en Tuk. In de overeenkomst bleef de sluiting gehandhaafd.

Het personeel van het concern van de kaasopslag op de Hemrik in Leeuwarden heeft zich solidair verklaard met de collega's in Tuk en Oosterzee en is vanmorgen voor onbepaalde tijd in staking gegaan. Het kantoorpersoneel werkt door.

Bij de Frico-kaasopslag in Wolvega werd vanmorgen het werk uit solidariteit tijdelijk neergelegd.

De 51 personeelsleden werden door de directie gesommeerd weer aan het werk te gaan, of anders het bedrijfsterrein te verlaten. De ondersteunende actie kreeg daarna een vervolg in *Ons Gebouw*, waar vanmiddag wordt besloten of men tot een staking van langere duur zal overgaan. „Ze zijn zo van het terrein gegooid en dat maakt de stemming er niet beter op”, zei woordvoerder Wendy Young van de Voedingsbond FNV.

Concerndirecteur André Olijslager zei gisteravond dat „iemand verdomd goede argumenten moet hebben om de sluiting van tafel te halen. Maar het kan, want je weet nooit hoe een koe een haas vangt. Iedereen weet echter dat wij te maken hebben met een krimpende bedrijfstak en dan is het een illusie te menen dat je niet hoeft te saneren”.

Door de staking in Oosterzee en Tuk komt de melkverwerking in de problemen. Vandaag zal alle melk nog een plaatsje kunnen krijgen. Morgen niet meer, zeker niet nu de onderhandelingen over de cao weer zijn afgebroken en er dit weekeinde wellicht in 42 zuivelbedrijven wordt gestaakt. Friesland Frico Domo moet per dag 900.000 kilogram melk elders verwerken die normaal in Oosterzee en Tuk wordt aangeleverd. De afvoer via de zuiveringsinstallaties komt nu in zicht. Problemen zullen zich in de loop van de dag voordoen in Drenthe en de Flevopolders, aldus woordvoerder Peter den Oudsten. Vanmorgen is er weer overleg met de vakbonden over de bestemming van de melk. In de afgelopen nacht deed zich in Beilen een acuut probleem voor met de verwerking van 600.000 kilogram. Directie en vakbonden hebben besloten „naar alle mogelijkheden te kijken”. Dat houdt ook in dat die melk intern kan worden verwerkt. Dat zal niet in Leeuwarden gebeuren om daar de gemoederen niet te verhitten.

Positief

Henk Amperse (CNV) zei gistermiddag in de JLo-kantine in Oosterzee, waar het personeel van de zuivelfabriek onderdak had gevonden, dat hij de overeenstemming met de directie positief had voorgelegd aan het personeel. In het compromis staat ook dat het overleg over de rendementsverbetering van de kaasdivisie wordt voortgezet. Het resultaat daarvan wordt met de vakbonden besproken. Amperse: „Ik heb gezegd dat wij ermee uit de voeten zouden kunnen. Wij meenden een poging te moeten wagen om het verder oplopen van de spanning tegen te gaan. Laat ons snel over verbetering van het rendement praten. Aan de andere kant: wij hoeven niet zo nodig snel van deze staking af, maar je moet natuurlijk wel verder dan alleen vandaag.”

Wendy Young (FNV) zag het „niet zozeer als een nederlaag”. „Dit was het meeste wat wij eruit konden trekken. Er zat een flink aantal beperkingen in, concreet was het ook niet. Eigenlijk wil de directie gewoon niet.”

Olijslager zei gisteren dat de vakbonden 'juridisch helemaal fout zitten'. „Ze zijn over de ondernemingsraad heen gesprongen en hebben de zaak geblokkeerd.” Hij zei zeer sterk te worden gesteund door de boeren. „Nu doorzetten, is het parool. Dat is in het verleden te weinig gebeurd, voegen ze eraan toe. Als het moet dan de melktank maar vol.”

Hij had gistermiddag gehoopt dat zaak zou worden vlotgetrokken. De vakbonden zijn volgens hem in een moeilijke situatie terechtgekomen. Ze hebben naar zijn mening ook een scheve schaats gereden door op de stoel van de directie te willen klimmen en te bepalen waar de melk wordt verwerkt. Er ligt momenteel nog 2 miljoen kilogram op een bestemming te wachten in koeltanks bij verschillende fabrieken.

De directie heeft de veehouders een brief geschreven waarin staat dat er geen situatie wordt geaccepteerd “waarbij voorstellen van bestuur en directie om het rendement op korte termijn te verbeteren steeds zullen worden vertraagd door acties van vakbonden .

Leeuwarder Courant 1992-04-11-3

FNV voorziet massale acties in zuivel

Van een onzer redacteuren

LEEWARDEN - In het conflict rond de cao voor de zuivelindustrie wordt vandaag een laatste poging gedaan om massale acties te voorkomen. Op initiatief van het CNV beraden de werkgevers zich over een voorstel om de onderhandelingen te hervatten.

De Voedingsbond FNV heeft weinig vertrouwen in deze poging, en gaat er van uit per zondagnacht zoveel mogelijk bedrijven tegelijk in staking gaan. Inmiddels is wel een oplossing gevonden voor het probleem rond de melk uit de stakende bedrijven van *Friesland Frico Domo* in **Wolvega**, **Oosterzee** en **Tuk**. De vakbonden zullen geen actie ondernemen tegen verwerking elders binnen het concern.

De directie van De Boer Winkelbedrijven heeft gisteravond, na overleg met de ondernemingsraad, besloten af te zien van een kort geding tegen de stakers bij de distributiecentra in Leek en Beilen. De bonden wezen eerder een voorstel om het overleg te heropenen van de hand, omdat in dit voorstel opnieuw sprake was van aparte cao's voor de distributiecentra en de winkels. De

werknemers van het distributiecentrum van Poiesz in Sneek besloten om hun acties voorlopig op te schorten. Zij hervatten het werk maandag na een staking van een week.

De ruim tachtig stakers bij drie suikerverwerkende bedrijven in Hallum gaan maandag de vierde stakingsweek in. De directies hebben gesprekken met de actievoerders aangeboden, maar daarbij mogen geen vertegenwoordigers van een vakbond aanwezig zijn. De stakers hebben dit afgewezen en beraden zich maandag opnieuw op de situatie.

Ook in de metaalnijverheid dreigen stakingen. De werkgevers en bonden zijn het gisteren niet eens geworden over het via de cao terugdringen van het ziekteverzuim in de bedrijfstak. Voor maandag zijn stakingen georganiseerd in twintig bedrijven, verspreid over het land. De vakbonden zwijgen over de precieze doelwitten van de acties. Zij vrezen dat de werkgevers, wanneer de betrokken bedrijven bekend worden, druk zullen uitoefenen op hun personeel om het werk niet neer te leggen.

De onderhandelingen over de cao voor 20.000 werknemers in de textielindustrie zijn gisteren eveneens vastgelopen op het terugdringen van het ziekteverzuim. De bonden hebben de werkgevers veertien dagen de tijd gegeven om op hun standpunten terug te komen. Ondertussen zal de actiebereidheid onder de textielwerknemers worden gepeild.

Stakingsmelk

Het probleem van de stakingsmelk werd gisteren verhoogd door de mededeling van de provincie dat er geen melk naar zuiveringsinstallaties mag worden gebracht, noch op riolen mag worden geloosd. De Koninklijke Zuivelbond FNZ kreeg gisteren van rijkswaterstaat te horen dat die niet zou toestaan dat er containers met melk in zee zouden worden geloosd. De bond was van plan voor die uitweg te kiezen.

Er wordt op verschillende fronten overleg gevoerd om alternatieven te zoeken voor de overtollige melk. Hierbij is onder meer de milieu-officier van justitie mr. Piet Bakker van het arrondissementsparket in *Leeuwarden* betrokken. De boeren moeten bij problemen de melk in de gierkelder laten lopen, zo heeft GS van Friesland de Zuivelbond FNZ geschreven. Voor de voorraad in de fabrieken, indien deze na enkele dagen bederft, is geen oplossing. De FNV schuift de verantwoordelijkheid voor de schade aan het milieu op het bordje van de werkgevers. „Zij doen een duidelijke poging om tegen het publiek te zeggen: kijk maar, de bonden maken een rotzootje van het milieu. Terwijl zij het zijn die met verslechteringsvoorstellen voor de cao een staking veroorzaken.”

Als de staking niet vroegtijdig wordt verboden, dreigt de consument nadeel te ondervinden. Wanneer die geconfronteerd zal worden met lege koelvakken in de winkels, hangt af van het zwaartepunt van de staking. Als de staking zich vooral richt op kaasfabrieken, dan zal het nog wel even duren. Concentreren de stakingen zich op de fabrieken voor consumptiemelk, dan is het al na enkele dagen mis.

Leeuwarder courant 1992-04-11-4

Alsnog poging om overleg zuivel-cao vlot te trekken OPLOSSING MELKPROBLEEM BIJ STAKENDE FRICO-BEDRIJVEN

LEEWARDEN - Vandaag zal een laatste poging worden gedaan om het overleg over een zuivel-cao weer op de rails te krijgen. De werkgevers beraden zich vanmorgen over een voorstel van de Industrie- en Voedingsbond CNV en van de Unie BLHP (middelbaar en hoger personeel). De werkgevers vinden dat zij te snel de onderhandelingen met deze beide bonden hebben afgekapt. Dat gebeurde op het moment dat de Voedingsbond FNV vond dat er te weinig uitzicht op resultaat was.

Het initiatief van het werkgeversoverleg komt van het CNV. Die bond heeft gisteren de werkgevers een brief gestuurd met het voorstel over de uitgangspunten van de werkgevers te overleggen, aldus onderhandelaar Syds Kloosterman. „Wij gaan niet terug naar ons oorspronkelijk voorstel, maar praten over het voorstel van de werkgevers”, aldus Kloosterman. „Wij voelen ons belazerd door de werkgevers, maar houden vast aan ons streven een actie in de zuivel te voorkomen”.

De Voedingsbond FNV ging er gisteravond nog vanuit dat er met ingang van zondagnacht massaal wordt gestaakt. Wendy Young van die bond: „Er gaan zoveel mogelijk bedrijven gelijktijdig in staking. Het wordt geen estafette-staking. Ik verwacht niet dat er wat uit de onderhandelingen komt. Dan moeten de werkgevers met voorstellen komen die heel wat meer inhouden dan die van donderdag, willen wij komen”.

Bij Friesland Frico Domo zijn voor dit weekeinde de problemen met het verwerken van de melk van de stakende bedrijven van **Tuk**, **Oosterzee** en **Wolvega** gistermiddag opgelost. Het grootste deel mag binnen het concern worden verwerkt. De vakbonden zullen daar geen actie tegen ondernemen. Bovendien is er gisteren nog 350.000 kilogram naar *Coberco* gegaan en 100.000 kilogram naar de veevoerfabriek 'Sloten’.

Stakingsmelk

Het probleem van de stakingsmelk werd gisteren verhoogd door de mededeling van de provincie dat er geen melk naar zuiveringsinstallaties mag worden gebracht, noch op riolen mag worden geloosd. De Koninklijke Zuivelbond FNZ kreeg gisteren van rijkswaterstaat te horen dat die niet zou toestaan dat er containers met melk in zee zouden worden geloosd. De bond was van plan voor die uitweg te kiezen.

Er wordt op verschillende fronten overleg gevoerd om alternatieven te zoeken voor de overtollige melk. Hierbij is onder meer de milieu-officier van justitie mr. Piet Bakker van het arrondissementsparket in Leeuwarden betrokken. De boeren moeten bij problemen de melk in de gierkelder laten lopen, zo heeft GS van Friesland de Zuivelbond FNZ geschreven. Voor de voorraad in de fabrieken, indien deze na enkele dagen bederft, is geen oplossing. De FNV schuift de verantwoordelijkheid voor de schade aan het milieu op het bordje van de werkgevers. „Zij doen een duidelijke poging om tegen het publiek te zeggen: kijk maar, de bonden maken een rotzooitje van het milieu. Terwijl zij het zijn die met verslechteringsvoorstellen voor de cao een staking veroorzaken.”

Als de staking niet vroegtijdig wordt verboden, dreigt de consument nadeel te ondervinden. Wanneer die geconfronteerd zal worden met lege koelvakken in de winkels, hangt af van het

zwaartepunt van de staking. Als de staking zich vooral richt op kaasfabrieken, dan zal het nog wel even duren. Concentreren de stakingen zich op de fabrieken voor consumptiemelk, dan is het al na enkele dagen mis.

'Unicum'

Het vermoeden bestaat dat een eventuele staking niet lang zal duren. Zes jaar geleden heeft de toenmalige president van de rechtbank in Utrecht, mr. C. van Harinxma thoe Slooten, stringente voorwaarden gesteld aan een zuivelstaking vanwege de gevolgen voor het milieu. De rechter vond de staking niet onrechtmatig maar verbood die wel voor een week, juist vanwege de schade voor het milieu.

Gelet op de beperkte voorraden in de levensmiddelenbedrijven zal de stagnerende aanvoer dinsdag al merkbaar zijn. Dat hoeft overigens niet in het hele land zo te zijn, omdat de grootwinkelbedrijven over verschillende aanvoerlijnen beschikken.

De boerenbonden vrezen voor onaanvaardbare consequenties voor de melkveehouders als de zuivelstaking zich over langere periode zal uitstrekken. Al in de tweede helft van de komende week zullen de boeren in grote problemen raken als de melkproduktie niet kan worden afgevoerd. Dit vanwege de beperkte opslagcapaciteit op de bedrijven. Per dag wordt er landelijk 23 miljoen liter melk geleverd. Normaal wordt er twee keer per week melk opgehaald.

Nederlands dagblad 1992-04-11-5

Staking bij kaasdivisie Frico/Domo uitgebreid

OOSTERZEE (ANP) - De staking van de kaasfabrieken van Frico/Domo in **Oosterzee** en **Tuk** heeft zich gisteren uitgebreid naar het kaasopslagbedrijf van deze onderneming in **Leeuwarden**. Daar werken 300 mensen. De staking is voor onbepaalde tijd aangegaan. Inzet van de staking is de eis het voorgenomen besluit de fabrieken in **Tuk** en **Oosterzee** te sluiten in te trekken.

De directie zou bereid zijn een onderzoek naar rendementsverbetering van de kaasdivisie op-nieuw „op te pakken”, waarbij de uitslag zou kunnen leiden tot het blijven bestaan van één of beide kaasfabrieken. De leden wensten hier echter niet op in te gaan. Zij willen dat het voorgenomen besluit van tafel gaat.

Directeur Olijslager van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico-Domo* heeft verklaard dat zij in problemen komt met de inname en verwerking van de melk door de staking bij het bedrijf. Andere vestigingen weigeren de „besmette melk” van **Tuk** en **Oosterzee** te verwerken. Ook bij andere zuivelondernemingen is geen ruimte meer voor de melk, omdat deze voorbereidingen aan het treffen zijn voor de zuivelstaking begin volgende week. De fabrieken in **Tuk** en **Oosterzee** verwerken dagelijks circa 900.000 kilo melk. Er is al contact gelegd met waterzuiveringsinstallaties, maar hier zijn nog geen concrete maatregelen getroffen. Daarnaast zullen de boeren genoodzaakt zijn de melk weg te laten lopen in de gierkelder of een sloot. De directie van *Friesland Frico-Domo* weet zich gesteund door de leden-veehouders, zo is volgens Olijslager op verschillende regiovergaderingen gebleken.

Leeuwarder Courant 1992-04-13-1

Staking in helft van Friese zuivel

LEEUWARDEN - In ongeveer de helft van de Friese zuivelfabrieken wordt gestaakt. In niet alle bedrijven waar actie wordt gevoerd ligt het werk stil. In enkele fabrieken wordt op beperkte schaal gewerkt. Gestaakt wordt in de Friesland Frico-Domo-vestigingen op de **Hemrik** in Leeuwarden, in **Wolvega, Tuk, Oosterzee, Wergea, Groningen, Noordwijk, Dronrijp** en voor een deel in **Bedum**. Voorts ligt de *Lijempf* in Leeuwarden plat en staakt een deel van het personeel van *Nestlé* in **Scharsterbrug**. In enkele plaatsen staken de leden van het CNV ook mee. Vanmorgen hebben bij voorbeeld 28 van de 33 CNV'ers in Dronrijp zich voor een staking uitgesproken.

Alle vestigingen van de vrije coöperaties draaien normaal, de Coöperatie Stremsel- en Kleursel-fabriek eveneens en dat geldt ook voor *Nestlé* in **Bolsward**, voor de voormalige CCF in Leeuwarden en de FFD-fabrieken van **Sint Nicolaasga, Burgum, Kolderveen** en **Marum**. Tot een uur of zes vanavond zal de melkverwerking geen problemen opleveren.

De Koninklijke Zuivelbond FNZ vindt dat aan de stakingsoproep slechts in beperkte mate gehoor is gegeven. Volgens deze bond ligt het werk in 13 bedrijven helemaal stil en wordt in 19 bedrijven op beperkte schaal gestaakt. In 46 bedrijven wordt doorgewerkt. „Kennelijk is de stakingsbereidheid onder de werknemers niet zo groot”, aldus de FNZ-woordvoester.

Bij de *vrije fabrieken* in Friesland staan er woensdag acties op het programma in **Workum** en **Heeg**. In **Oosterwolde** voelt het personeel er niet voor als speerpunt te fungeren, aldus directeur Jan Willem Koek. „Heinen (FNV) had dat wel gewild, maar ze denken er hier anders over”. Het personeel van **Elsloo** (ook onderdeel van de *Zuid Oost Hoek* in Oosterwolde) beraadt zich morgenochtend op de situatie. In Zalen Tivoli in Leeuwarden noteerde het actiecomité vanochtend ongeveer 130 stakers, onder wie ook enkele voormalige CNV'ers die zich uit onvrede met hun eigen bond lieten overschrijven naar de FNV. Het merendeel was afkomstig van de kaasopslag op *De Hemrik*. Het werk ligt daar overigens gedeeltelijk stil, het administratieve personeel is vanochtend gewoon op kantoor verschenen. De stakers hebben besloten dat er in het pakhuis zelf uitsluitend jonge kaas aangevoerd mag worden. Dit alleen na overleg met het actiecomité. Oude kaas wordt geweigerd.

In Tivoli schreven ook 32 van de 47 werknemers van *Lijempf* (ijsmix en kindervoeding) zich in. De rest van het personeel, onder wie enkele CNV'ers en niet-vakbondsleden, heeft volgens actie-leider Sjouke Procee vrijgenomen. Afgelopen vrijdag nog riep Lijempf-directeur Eikelenboom in een persoonlijke brief de werknemers op af te zien van acties. „Lijempf kan een staking moeilijk verdragen: het is jammer genoeg nog steeds een financieel zwakke onderneming. Het is een zorgenkind. Een staking vergroot de zorg aanzienlijk.”

De staking in de Frico-kaasfabrieken van **Tuk** en **Oosterzee** om de sluiting van deze fabrieken van tafel te krijgen, duurt nog steeds voort. In **Tuk** wordt nu ook gestaakt wegens de cao, in **Oosterzee** alleen voor behoud van de eigen fabriek. „Pas als het voornemen tot sluiting van de baan is, kunnen wij voor iets anders gaan staken”, aldus een woordvoerder van het actiecomité.

Het personeel van *Friesland Frico Domo* in **Beilen** verwerkt alleen melk in overleg met de vakbond. Bij *Nestlé* in **Scharsterbrug** staakten vanmorgen 40 van de 180 personeelsleden. De fabriek draaide door. Alle melk werd tot melkpoeder verwerkt. Nestlé-directeur Rudy de Man heeft het personeel een brief geschreven. „De zuivelcao die afliep was goed voor de mensen en

behoort tot de beste arbeidsvoorwaarden die wij in Nederland kennen". Een vut op 59-jarige leeftijd lost de reorganisatieproblemen bij de coöperaties niet op, aldus De Man. „Daarvoor moeten betrokkenen eigen oplossingen creëren". De Man zegt dat *Nestlé* niet hoedan ook uit de bedrijfstak-cao wil stappen. „Alleen als de omstandigheden ons daartoe noodzaken zullen wij dit doen. Maar dan komt er vanzelfsprekend een Nestlé-zuivel-cao die goed is, net als de andere cao's die wij al voor onze mensen hebben".

Leeuwarder Courant 1992-04-13-2

'We laten CNV'ers spitsroeden lopen'

OOSTERWOLDE - „Ik kan hun bloed wel drinken." Piet Joustra, kaderlid van de Voedingsbond FNV, is woedend over het besluit van de Voedingsbond CNV om af te zien van acties in de zuivelindustrie. „Het verraad" van het CNV steekt. Joustra, werkzaam bij de zuivelfabriek van *Friesland Frico Domo* in **Oosterzee** verwacht dat CNV'ers overlopen naar de Voedingsbond FNV. „We laten ze spitsroeden lopen in de bedrijven. Dit pikken we niet." Gisteravond op de ledenbijeenkomst van de Voedingsbond FNV in **Oosterwolde** waren het niet de werkgevers, maar de collega's van de andere bond die het moesten ontgelden. Joustra meent te weten dat de CNV'ers in **Oosterzee** weinig op hebben met het onderhandelingsresultaat. „Voor ons verandert er niet veel, wij gaan gewoon door met de actie die nu al een week loopt." Een collega-staker van de Voedingsbond CNV had hem nog gebeld om te laten weten dat hij het besluit verfoeide. „Hij voelde wel aan dat hij niet op deze vergadering hoefde te komen om zijn solidariteit met ons kenbaar te maken. Hij zou uitgejoeld zijn." Andries de Ruiter en Jan Boek, eveneens van de zuivelfabriek in **Oosterzee**, vallen Joustra bij. Zij vrezen dat het maanden zal duren voordat de leden van de twee bonden elkaar op de werkvloer weer recht in de ogen kunnen kijken.

Bravoure

De kaderleden dragen hun actiepetjes nog altijd met een bravoure alsof er niets aan de hand is. De taal blijft geharnast en tegenwerpingen worden met een vuistslag op tafel weggewimpeld. De lange klep van hun FNV-pet camoufleert zorgelijke fronsen op vragen over de ommezwaai van de Voedingsbond CNV. Voor twijfel is aan de vooravond van landelijke acties geen plaats. Toch zijn ook de kaderleden duidelijk aangeslagen nu het de werkgevers opnieuw, zoals eerder bij de treinstakingen, is gelukt een wig te drijven tussen de bonden.

„Ze laten het weer afweten", zegt Joustra pinnig. Zijn oordeel is kort en krachtig: „De CNV-top kun je niet vertrouwen. Als het er op aan komt is het een braaf werkgeversclubje. Ze hebben een schouderklopje van de baas nodig." Dat actievoeren geen zin heeft nu werkgevers de lachende derde zijn door het onderlinge gekrakeel tussen de bonden, bestrijdt Joustra.

Toch zien de drie stakers van het eerste uur met spanning naar de nieuwe ontwikkelingen. De Voedingsbond FNV mag met een organisatiegraad van 60 procent dan wel de grootste en machtigste bond zijn, het heropend overleg van werkgevers met de andere bonden betekent zo vlak voor de acties een lelijke tegenvaller. In **Wolvega**, waar sinds vrijdag gestaakt wordt, zal de scheur in het landelijke actiefrent weinig gevolg hebben. Van de 115 personeelsleden zijn er 6 lid van het CNV en ruim 80 van de Voedingsbond FNV. „Die CNV'ers doen gewoon met ons mee." Die wetenschap tempert Joustra's woede niet. „Het komt er toch op neer dat wij er weer alleen voor staan."

Leeuwarder Courant 1992-04-13-3

Noodplan Friese zuivel om melk te verwerken

Vrouwen stakers naar boeren

LEEWARDEN - De **Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland** heeft gisteren een noodplan gemaakt om melk te kunnen verwerken die bij stakende fabrieken wordt aangeboden. Behalve *Friesland Frico Domo* en de *vrije coöperaties* van **Workum, Gerkesklooster, Oudwoude** en **Oosterwolde** zijn ook *Acmesa* in **Assen** en *DOC* in **Hoogeveen** bij het plan betrokken. Bondssecretaris ir. Albert Hagting zei gisteravond dat de krapte in de opslagcapaciteit snel zal komen. „Na een tot twee dagen zitten wij in de problemen.”

De mogelijkheden zijn beperkt, want een deel van de ruimte is al ingenomen door de staking bij *Friesland Frico Domo*, waar de sluiting van de kaasfabrieken van **Oosterzee** en **Tuk** de aanleiding voor was. In **Oosterzee** hebben overigens vanmorgen de vrouwen van de stakers in pamfletten aan de boeren uitgelegd waarom de fabriek stil ligt. Sluiting, aldus het pamflet, heeft nog nooit geleid tot verhoging van de melkprijs bij *Friesland Frico Domo*.

De drie Friese landbouworganisaties hebben contact met de zuivelbond gehad. Zij zullen actie ondernemen zodra de bond dat vraagt, aldus CBTB-voorzitter Pé Miedema. De voorzitter van de Landbouw Maatschappij Friesland-Flevoland, Johannes Panman, zei gisteravond de staking „een onmogelijke zaak” te vinden. „Melk in de sloot laten lopen, dat kan niet.” Miedema: „De verdeeldheid in het werknemerskamp geeft aan dat de werkgevers alles hebben gedaan om tot overeenstemming te komen”.

De Katholieke Nederlandse Boeren- en Tuindersbond (KNBTB) overweegt naar de de rechter te stappen om de staking te breken. „Als de melk niet verwerkt kan worden, moeten we overwegen om verwerking af te dwingen via de rechter”, zo liet voorzitter Jef Mares weten. Verder onderzoekt de KNBTB of het mogelijk is de Voedingsbond FNV aansprakelijk te stellen voor eventuele schade die melkveehouders lijden. Panman kan zich heel goed vinden in dat standpunt.

Landelijk hebben de werkgevers besloten in te gaan om net milieuplan van de Voedingsbond FNV. De FNV wil zelf bepalen waar overschotmelk door stakers wordt verwerkt en onder welke omstandigheden. Volgens dat plan kunnen stakers worden ingezet om melk te verwerken. De bond wil dat de stakers voor dat werk normaal krijgen betaald en dat de werkgever niet aan het produkt verdient. De FNV denkt daarbij ook aan 'goede doelen'.

Akkoord

Zaterdagochtend leidde overleg tussen de werkgevers en de vertegenwoordigers van het CNV en de Unie BLHP tot een cao voor twee jaar. De vut-leeftijd blijft tot 1 januari 1994 op 59 jaar en gaat daarna naar 60 jaar, maar is op 1 april 1994 weer punt van onderhandeling. Er komt een algemene prijscompensatie en twee keer een loonsverhoging van 0,75 procent op 1 april van dit jaar en op 1 april volgend jaar. Naar het ziekteverzuim wordt een studie ingesteld.

CNV'er Bart Bruggeman uit Drachten toonde zich tevreden over het pakket. „Wij zullen het met een gerust hart aan onze leden voorleggen. Wij zijn er erg gelukkig mee en ik heb begrepen dat

de werkgevers dat ook zijn. Over tal van andere cao's worden normale onderhandelingen gevoerd, bij de zuivel-cao gaat dat steeds met acties gepaard. Dat zou een keer anders moeten.” De FNV (10.000 leden, CNV 4.000) begrijpt niets van het akkoord dat andere bonden hebben gesloten. „Het resultaat biedt alleen maar verslechtingen op het gebied van de werkgelegenheid. De vut gaat omhoog en wordt in september 1995 zelfs vrijgegeven voor verdere onderhandelingen. Een ontzettend slechte zaak.”

Nieuwsblad vh Noorden 1992-04-13-4

Hamsterwoede slaat toe Zuivelstaking leidt tot tekort in winkels

Van een onzer verslaggevers

GRONINGEN — De door de Voedingsbond FNV uitgeroepen staking, die praktisch de hele zuivelindustrie heeft lamgelegd, zal volgens de directie van het zuivelconcern *Friesland Frico Domo* op zeer korte termijn leiden tot een tekort aan verse producten zoals dagmelk, vla en yoghurt. De winkels hebben de afgelopen dagen extra voorraden ontvangen, maar die zijn onvoldoende voor het opvangen van de hamsterwoede. Volgens een woordvoester van Albert Heijn zitten de AH-supermarkten in het Noorden en Zuiden door de staking vermoedelijk morgen al zonder melk.

Gestaakt werd vanmorgen bij de Friesland Frico Domo-vestigingen in **Bedum, Groningen, Noordwijk, Leeuwarden, Wollega, Warga, Oosterzee** en **Tuk**. Bij **NCZ** in **Meppel** (Coberco kaas) waren vanmorgen acties gaande.

Het lijkt erop dat het arbeidsconflict in de zuivel tot een broedertwist tussen enerzijds de Voedingsbond FNV en anderzijds de Industrie- en Voedingsbond CNV, de Unie BLHP en de VHP leidt. De laatste drie hebben dit weekeinde met de werkgevers een principe-akkoord bereikt over een nieuwe cao. De FNV is boos omdat deze cao alleen verslechtingen zou bevatten, waaronder een verhoging van de vut-leeftijd van 59 naar 60 jaar.

De landbouworganisatie KNBTB en de zuivelwerkgevers zullen, als de melk niet meer kan worden verwerkt, de rechter vragen de staking te verbieden.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-04-13-5

Drentse boeren dreigen met tegenacties

Van een onzer verslaggevers

ASSEN — Woordvoerder J. van der Struik van het Drents en Veenkoloniaal Landbouwgenootschap DVLG acht het niet uitgesloten dat veehouders in Drenthe, die in verband met stakingen in de zuivel hun melk niet meer kwijt kunnen, de melkfabrieken gaan bezetten. Vanmorgen was dit nog niet aan de orde, omdat bij de Drentse fabrieken niet werd gestaakt. Alleen bij **NCZ** in **Meppel** werd beperkt actie gevoerd.

Op de boerderijen dreigen bij uitbreidende stakingen grote moeilijkheden, omdat de eigen opslagcapaciteit van melk beperkt is. Het gevaar dreigt nu dat veehouders gedwongen zijn de melk weg te laten lopen; in de sloot, in het riool of op het land.

“Het middel van de staking is naar ons oordeel onevenredig zwaar gezien de chaos waartoe het kan leiden. Wij hebben diverse telefoontjes gehad van boeren die vragen of ze de straat op moeten. Wij houden er rekening mee dat ze in het uiterste geval naar de fabrieken gaan. En ook wij zijn van mening dat er alles aan moet worden gedaan om milieuvervuiling te voorkomen,” aldus de heer Van der Struik.

Leeuwarder Courant 1992-04-14-1

Boerenorganisaties: melk naar bouwterreinen

Van een onzer redacteurs

LEEUWARDEN - De noordelijke boerenbonden hebben gisteren besloten massaal overtollige melk in het milieu te lozen. Bouwterreinen van gemeenten zijn de meest aangewezen plaatsen, aldus Harm de Kroon, secretaris van de landbouw Maatschappij Friesland- Flevoland. Lozen van melk op open water geeft te veel milieuproblemen. Het idee van de provincie Friesland om melk in gierkelders te spuiten, wordt afgewezen. Het effect daarvan is onbekend, zeker is dat er lange tijd kale plekken op het land zullen achterblijven. Bouwgrond kan wel wat hebben, aldus De Kroon.

In de loop van de dag hebben de noordelijke boerenorganisaties actiecentra ingesteld. Daar moeten boeren die geen ruimte meer in de melktank hebben zich melden. Als er zich voldoende boeren hebben gemeld wordt een massale actie ingezet. Individueel zouden de boeren te gemakkelijk als overtreders kunnen worden aangepakt, gezamenlijk en op dezelfde plaats, is beter, aldus De Kroon.

Vanmiddag heeft de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* geen melk meer opgehaald bij de boeren in Dronrijp en omgeving. Wendy Young van de FNV reageerde verbaasd. „Onze kaderleden in **Dronrijp** hebben ons gezegd dat er in hun fabriek nog wel ruimte voor 400.000 kilogram melk is. De melkontvangst moet even open worden gesteld. De bedrijfsdirectie wil dat wel, maar de concernleiding wil dat niet. Heel vervelend is dat”.

Peter den Oudsten van de coöperatie zei evenwel dat er melk van een paar dagen geleden wordt verwerkt tot ondermelk en dat daardoor beperkte ruimte ontstaat in de opslagcapaciteit. Die ruimte wordt echter snel opgevuld omdat ook de melk van de stakende bedrijven **Tuk** en **Oosterzee** een plaatsje moet hebben.

Vanmorgen is er nog overleg tussen werkgevers en FNV geweest. Dat heeft geen resultaat opgeleverd. De FNV zei dat de werkgevers de loon- en energiekosten van door stakers verwerkte melk mochten verrekenen door verkoop van produkten. Daar wilden de werkgevers niet aan. De FNV'ers hebben daarop het overleg verlaten. Volgens de Friese Zuivelbond werken de methoden van de FNV niet in de praktijk. „Zij willen melk verpoederen, maar als de mensen in de poederfabrieken staken, kun je daar je melk niet kwijt”, aldus een woordvoerder.

De FNV wil dat de melkverwerking op een door de vakbond gecontroleerde manier plaatsvindt. De FNV wil zelf ook de bestemming bepalen. De directies, vinden dat zij zelf baas zijn in hun bedrijf. Zij hebben de boerenbonden in het Noorden achter zich.; Die vinden dat de cao voor de zuivelindustrie „een erg goede is”. Een 36-urige werkweek, automatische prijscompensatie, een loonsverhoging van 1,5 procent en verlenging van de vut van 59 jaar „dat zijn voordelen die veel cao's ontberen”, aldus de gezamenlijke boerenbonden in Friesland, Flevoland, Groningen en Drenthe.

Leeuwarder Courant 1992-04-14-2

Strijd vakbonden in zuivelconflict spitst zich toe

LEEWARDEN - De strijd tussen de vakbonden FNV en CNV in het zuivelconflict spitst zich toe. Gisteren oogstte de FNV succes in **Dronrijp** toen de CNV'ers van die fabriek zich aansloten bij de staking. Eerder gebeurde hetzelfde in **Warga**. Vannacht meldde het CNV resultaat bij *Coberco* in **Arnhem**. De FNV'ers hadden zich daar bij de CNV'ers aangesloten om niet te staken. Zon 87 procent van de geraadpleegde leden van het CNV in de zuivel staat achter het onderhandelingsresultaat.

CNV-bestuurder Bart Bruggeman uit Drachten zei vannacht dat de reacties uiteenlopen van „normale instemming tot applaus. Je hebt de keuze om mee te hobbelen op de bagagedrager van FNV of een eigen beleid uit te voeren. Wij kiezen voor het laatste”.

Vandaag zijn de stakingen uitgebreid. In het Noorden komen daar de vestigingen van *Friesland Frico Domo* in **Beilen** en in **Groningen (Ommelanden)** bij. In 19 van de 37 bedrijven waar wordt gestaakt ligt het werk helemaal stil. De FNV-bond registreerde 2.350 stakers. De staking heeft geleid tot acute melkproblemen *Friesland Frico Domo*.

Sinds vanmorgen wordt er geen melk meer opgehaald bij 175 boeren in de buurt van **Dronrijp** en vanaf vanavond zes uur zal dat het geval zijn rond **Beilen**.

Er zijn enkele vage tekenen die wijzen op toenadering tussen bonden en werkgevers. Vandaag wordt er onderhandeld over de verwerking van de melk en ingewijden denken dat daarbij de *cao* niet onbesproken zal blijven. Voor de boeren begint de actie tot flinke problemen bij de opslag van melk te leiden. De rijdende melkontvangst stagneert omdat de vrachtauto's de fabrieksterreinen niet op mogen rijden.

De **Amelander boeren** hebben deze dans gisteren nog kunnen ontspringen. Hun melk gaat met een pijpleiding van het eiland naar de fabriek. De Amelander boeren produceren dagelijks 45.000 liter en hun opslagcapaciteit bedraagt 60.000 liter. Het is nog niet duidelijk hoe de eilander boeren de komende dagen hun melk kwijt kunnen raken.

NRC 1992-04-14-3

Solidariteit tussen zuivelstakers is zoek

Door onze correspondent FRANK POORTHUIS

ARNHEM, 14 APRIL. De solidariteit in het arbeidersfront is dezer dagen in de zuivel even zoek. Niet alleen aan de onderhandelingstafel waar de vakbonden elkaar van 'lafheid' en 'leugens' betichten, maar ook op de werkvloer zelf.

Een van de postende stakers bij de poort van de *Coberco-vestiging* in **Arnhem** getuigt ervan. Of er vanochtend veel collega's zijn gaan werken, was de vraag. „Collega's?“, vraagt hij op niet mis te verstane cynische toon. „Dat noem ik geen collega's meer.”

Terwijl leden van de Voedingsbond FNV gisteren begonnen te staken in de zuivel, togen collega's van de Industrie- en voedingsbond CNV, de Unie BLHP en de vakbond voor hoger personeel (VHP) normaal aan het werk. Het gevolg lag voor de hand: irritatie onder de werknemers en gegniffel in de werkgeversbankjes, zij het besmuikt, want zonder gevolgen is de actie zeker niet.

Er wordt in de zuivel ook geruzied over loonsverhogingen, maar het grote twistpunt is toch de Vut. Op dit moment kunnen werknemers nog met 59 jaar vervroegd uittreden en met 55 als zij al 40 jaar werken. De werkgevers klagen echter al jaren dat de (door de hen betaalde) premies voor die regeling „de spuigaten uitlopen”, zoals hun onderhandelaar mr. R.L.M. Mattheussens het stelt. „Het is gewoon niet meer op te brengen.” Op dit moment bedragen de kosten van de Vut in de zuivel 10,2 procent van de loonsom. Volgend jaar zullen die op 12 procent uitkomen en bij ongewijzigd beleid over een paar jaar op 16 procent. „De verhoudingen zijn inderdaad zoek”, zegt J. Immerzeel van de CNV-bond en zijn vakbond heeft dan ook uiteindelijk met de Unie BLHP het door de werkgevers gedane voorstel voor beëindiging van die regeling aanvaard. De huidige Vut-leeftijd wordt daarin tot 1 januari 1994 gehandhaafd, vervolgens blijft ze nog anderhalf jaar op 60 liggen. Voor Immerzeel is dat onderhandelingsresultaat winst: „Dat is binnen. We hebben de zaak tot '95 afgespijkerd”. De Voedingsbond FNV vindt het daarentegen „onbegrijpelijk” dat de andere bonden het bod accepteerden.

Aan het stakersfront steunt men de FNV, logischerwijs. In Arnhemse vestiging van *Coberco*, waar zich gistermorgen ongeveer 80 van de 300 werknemers als staker inschreven, zegt FNV'er B. Bensink (53): „Van 59 naar 60 en dan weer verder. Zo gaat dat. Straks is de Vut helemaal afgeschaft”. Bensinks vakbond vindt de kwestie als enige dus de moeite van een staking waard en daarom is het front gespleten. De afgelopen dagen, vertellen verschillende stakers, is er in de fabrieken stevig gediscussieerd over de zaak. „Dat ging soms vrij heftig”, zegt staker A. Schaap, „want met z'n allen sta je sterker”. Het resultaat was er echter niet naar. Zelfs onder FNV-leden is de stakingsbereidheid niet optimaal. De vakbond heeft wel een hoge organisatiegraad in de sector (bijna 10.000 leden onder de 19.000 werknemers), maar gisteren staakten naar schatting slechts 2500 van hen. „Niet iedereen durft. Er wordt momenteel flink gereorganiseerd in de sector”, zegt woordvoester W. Young van de Voedingsbond FNV, onder meer doelend op de aanstaande fusie tussen *Coberco* en *Friesland Frico Domo*, die juist voor haar bond een reden te meer is om de bestaande Vut-regeling te handhaven. „Mensen zijn gewoon bang eruit te vliegen.” Desalniettemin is de bond tevreden met het resultaat van de staking.

Matheussens, die in ieder geval de indruk wekt niet geïmponeerd te zijn door de staking, vermoedt dat het wel even duurt voor ze daadwerkelijk problemen oplevert. „De hoeveelheid bestaakte melk valt wel mee.” Planningsmanager F. Evers van *Coberco Arnhem*, waar melk, yoghurt en toetjes maakt, liet gisteren ondanks de afwezigheid van vele tientallen werknemers nog opgewekt weten: „Wij draaien volop en leveren ook voluit. Geen problemen”. En vanuit het Coberco-hoofdkwartier in **Zutphen** meldt woordvoerder R. van Dongen dat „alles nog volgens plan verloopt”.

Officiële afspraken zijn onder de werkgevers niet gemaakt, maar uit uitlatingen van die kant blijkt dat men eventueel wel bereid is „onderling te schuiven” met voorraden. Bij *Friesland Frico Domo* staat de melk evenwel al bijna tot de lippen, zegt P. den Oudsten. De FNV wijst onder-tussen routineus elke verantwoordelijkheid van zich af: „De werkgevers zijn schuld. Als ze met een beter CAO-voorstel komen is de actie voorbij”.

In het actiecentrum in Arnhem zijn de eerste steunbetuigingen voor de Coberco-werknemers al binnen, de bond blijkt zelfs geld over te hebben voor het 'woonstaakverkeer' van de leden en FNV'ers beuren elkaar op met verhalen over de roemruchte staking van 1987, toen *Coberco* de vestiging in **Arnhem** wilde sluiten. Tijdens een heroïsche actie pleegden stakers toen een 'overval' op de vestiging in **Nijkerk** om daar door de directie ondergebrachte Arnhemse melkwagens te

rug te kapen. „Maar laat het duidelijk zijn”, zegt een van de stakers, „we hadden dit nu liever ook niet gedaan. Want een staking, je schiet er altijd wat bij in.”

Nieuwsblad vh Noorden 1992-04-14-4

Boze boeren protesteren in Beilen tegen zuivelstaking

Demonstratie bij melkfabriek Frico Domo

Van een onzer verslaggevers

GRONINGEN/BEILEN — Boze boeren uit Drenthe en Groningen zijn vanmiddag massaal op weg gegaan naar **Beilen**, om daar bij de melkfabriek *Friesland Frico Domo* (FFD) te demonstreren tegen de zuivelstaking. De staking breidde zich vanmorgen uit tot deze vestiging. Ook de *Ommelanden* in **Groningen** ligt gedeeltelijk plat. Nu de opslagcapaciteit van de FFD vol is, heeft de directie besloten geen melk meer bij de boeren op te halen.

De noordelijke boeren zitten daardoor met de melk in hun maag. Ze zijn woedend op de Voedingsbond FNV en hebben al gedreigd de staking eigenhandig te zullen breken. In Friesland beraden de boeren zich vanmorgen op tegenacties. De noordelijke boerenbonden besloten gisteren overtollige melk te lozen op bouwgronden. Dit zou het milieu minder schade berokkenen dan lozingen in sloten en riolen zoals bij eerdere stakingen geschiedde.

De landbouworganisaties hebben crisiscentra ingericht, die de lozingsacties moeten coördineren. Bij een individuele lozing zou een boer eerder als wetsovertreder worden bekeurd, aldus de verzamelde organisaties. Elders in het land merken de veehouders voorlopig minder van de zuivelstaking. Wel verwachten supermarkten in het hele land dat zij in de loop van vandaag zonder melk komen te zitten. Landelijk wordt er nu in 37 bedrijven gestaakt.

De zuivelwerkgevers hebben de Voedingsbond inmiddels uitgenodigd te praten over het milieu-plan dat de bond heeft opgesteld. De bond is bereid stakers op te roepen overtollige melk te verwerken, maar dan wel geheel op eigen voorwaarden. Zieken- en bejaartehuizen worden tijdens de staking ontzien. Bonden en leveranciers zijn overeengekomen dat hieraan wel melk wordt geleverd.

Leeuwarder Courant 1992-04-15-2

Boeren weren melkwagens

Heinen (FNV): Melkopslag geen probleem

Van een onzer redacteuren

LEEWARDEN - De spanningen in de zuivel nemen toe. Boeren en stakers komen steeds meer lijnrecht tegenover elkaar te staan. Gisteren is de confrontatie in **Beilen** uit de hand gelopen. Melkveehouders koelden hun woede op de deur van een discotheek. Vanmorgen waren de stakers bij *Acmesa* in **Assen** bang voor een botsing met de boeren. Bij *Acmesa* is vanmorgen een staking begonnen door de helft van het personeel. Het personeel van *De Goede Verwachting* in **Workum en Heeg** is voor 24 uur in staking gegaan. Bij de *CCF* in **Leeuwarden** is gisteravond een staking afgesteld.

„Wrevel, wrok en weerspanningheid nemen snel toe”, zei vanmorgen Harm de Kroon van de Landbouwmaatschappij Friesland Flevoland. Hij bemant het actiecentrum voor boeren die omhoog zitten met hun melk. Het aantal meldingen was vanmorgen nog gering.

In de omgeving van de Fricofabrieken van **Warga en Dronrijp** hebben de boeren besloten vandaag geen melkwagens meer op het erf toe te laten. Vanmorgen stuurden zestien veehouders de wagen terug. Zij vinden dat ze geen melk meer naar de fabrieken moeten brengen waar er niks mee wordt gedaan en het produkt toch maar verkommert.

In de fabriek in *Wergea* ligt volgens de directie voor *f* 1 miljoen aan room te verzuren. Vanmorgen is daar nog overleg over geweest, maar de stakers wilden niet onder de directievoorwaarden de botermakerij laten draaien. Hun eigen voorwaarden werden niet door directie en veehouders geaccepteerd. Wel is een partij zoete karnemelk naar de *CCF* in Leeuwarden vervoerd. Dat heeft het probleem echter niet opgelost.

Volgens FNV-bestuurder Dick Heinen roepen de boeren nu zelf de moeilijkheden over zich af. Er is bij *Friesland Frico Domo* in **Dronrijp en Beilen** nog ruimte genoeg voor melk. „Er is geen enkele reden om melk thuis te houden. Dat gebeurt alleen voor de publieke tribune. Ze willen de stakers in een kwaad daglicht stellen door alle onoirbare middelen uit de kast te halen.” Volgens Peter den Oudsten van *Friesland Frico Domo* is er vandaag nog opslagruimte, vanavond niet meer.

Supermarktketen *De Boer* heeft besloten om eenmalig voor de winkels in het Noorden een vrachtwagen vol dagverse melk uit Frankrijk te halen. *Nieuwe Weme* en *Poesz* zullen geen beroep op het buitenland doen. De melkboeren beraden zich nog op alternatieven. De meesten hebben vandaag een vrije dag. *Albert Heijn* laat een keer dagverse melkprodukten voor het Noorden uit Duitsland komen.

De Nederlandse Melkhandelaren Organisatie (NMO) bereidt een kort geding voor tegen de Voedingsbond FNV. Dat heeft voorzitter *Eabele de Boer* vanmorgen gezegd tijdens een vergadering van het *produkschap Zuivel* in Rijswijk. De NMO wil de FNV via de rechter dwingen een eind te maken aan de stakingsacties in de zuivelindustrie. Volgens *De Boer* is de situatie voor met name 600 zelfstandige melkhandelaren in het noorden van het land zeer ernstig. Deze groep is sinds zaterdag niet meer bevoorrad en kan geen melk meer verkopen.

De Telegraaf 1992-04-15-4

Boze boeren jagen op stakers

Van onze correspondent

BEILEN, woensdag Twaalfhonderd woedende Drentse boeren, die gistermiddag spontaan demonstreerden voor de Frico-DOMO vestiging in **Beilen** tegen de zuivelstakingen, openden na een kort samenzijn spontaan de jacht op bestuurders en leden van de Voedingsbond FNV.

„We zullen ze wel eens even de broek opbinden”, werd alom gehoord. Doelwit van de ontketende veehouders was het plaatselijke restaurant-kegelbaan Meinen, waar zeventig stakers van de Frico-DOMO hun actiecentrum hadden ingeruimd. De woeste boeren die massaal het restaurant binnenvielen, kwamen echter net te laat. De stakers die de bui al zagen hangen hadden de uitspanning bliksemsnel verlaten en verruild voor een nieuw en geheim adres. Op advies van de politie werd gistermiddag bovendien het FNV-regiokantoor in Haren ontruimd en gesloten.

De teleurstelling van de boeren was groot toen bleek dat de FNV'ers waren gevlogen. Een enkele veehouder klom zelfs op het dak van het restaurant om te zien of de stakers zich daar hadden verstopt. Hier en daar drongen de woeste boeren huizen binnen om inlichtingen te verzamelen. Volgens uitbater Arend Meinen bracht een kop koffie de rust terug. „We doen goede zaken. Vanochtend hadden we stakers en vanmiddag boeren op de koffie”, aldus de restaurateur die na een benauwd ogenblik zijn gevoel voor humor had hervonden.

De teleurstelling van de boeren was groot toen bleek dat de FNV'ers waren gevlogen. Een enkele veehouder klom zelfs op het dak van het restaurant om te zien of de stakers zich daar hadden verstopt. Hier en daar drongen de woeste boeren huizen binnen om inlichtingen te verzamelen. Volgens uitbater Arend Meinen bracht een kop koffie de rust terug. „We doen goede zaken. Vanochtend hadden we stakers en vanmiddag boeren op de koffie”, aldus de restaurateur die na een benauwd ogenblik zijn gevoel voor humor had hervonden.

Leeuwarder Courant 1992-04-15-3

Actie in Workum en Heeg CCF doet niet mee aan zuivelstaking

LEEUWARDEN - De staking van de zuivelindustrie is in Friesland vandaag uitgebreid met een actie voor 24 uur in de fabrieken van *De Goede Verwachting* in **Workum** en **Heeg**. Deze coöperatie is daarmee de eerste vrije fabriek in Friesland waar wordt gestaakt. Een poging om bij de voormalige *CCF* in **Leeuwarden** te staken is gisteravond mislukt. Het voorstel om het werk voor onbepaalde tijd neer te leggen haalde niet de vereiste 75 procent van de stemmen. Het daarop volgende voorstel om de fabriek voor 24 uur plat te leggen, liep stuk op 1 stem.

De boeren van *De Goede Verwachting* zullen volgens directeur Jan de Vries geen hinder van de 24-uursactie ondervinden. De melk wordt gewoon opgehaald en naar de fabrieken gebracht. Ook de kwaliteit van de produkten wordt niet aangetast. Daar zijn afspraken over gemaakt.

Voorafgaand aan de stemming bij de CCF riep een delegatie van veehouders de FNV-leden op af te zien van een staking. In een kort betoog waarschuwden ze er voor dat veel boeren de staking zullen aangrijpen om de zuivelreus de rug toe te keren. „Staken gaat jullie melk kosten, en dus werkgelegenheid”, aldus veehouder Adrie Hobert uit Warten.

Friesland Frico Domo, waarvan CCF sinds vorig jaar deel uitmaakt, verloor de afgelopen vier jaar al 12 procent van de melk. Voor een belangrijk deel kwam dit op het conto van boeren die hun heil zochten bij coöperaties die betere melkprijzen uitbetalen. Het geschetste vooruitzicht van nog meer boeren die weglopen, raakte bij de circa honderd aanwezigen een gevoelige snaar. Ook de constatering van Hobert dat de vakbond zich opnieuw eerst tot de grote coöperaties wendt, en pas in een later stadium de vrije fabrieken probeert 'om' te krijgen, leek indruk te maken bij de aanwezigen. Toen ook veehouder Sjoerd Schaap uit Tirns nog eens de nadruk legde op het gezamenlijk belang dat de boeren en de werknemers hebben bij een sterke FFD, sloeg de twijfel toe.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-04-15-5

Provincies: Kabinet moet ingrijpen in zuivelstaking

Van onze verslaggevers

ASSEN/EMMEN/GRONINGEN — De provincies Groningen, Drenthe, Friesland, Overijssel en Flevoland hebben de regering gevraagd onmiddellijk een einde te maken aan de zuivelstaking. Volgens de Flevolandse Commissaris der Koningin H. Lammers stappen de provincies naar de rechter als de overheid niets doet. Lammers noemt de acties van het FNV “onevenredig zwaar”.

Het ministerie van VROM zegt in een reactie dat de rijksoverheid naar wegen zoekt om milieuschade te voorkomen zonder als ministerie partij te worden in het conflict. De provincies Groningen en

Supermarkeiteigenaar Mulder van de Dagmarkt in Beilen zette vanmorgen een echte koe in om zijn klanten toch aan dagverse melk te helpen. Foto: Bert Wieringa

Friesland hebben vanmorgen aangekondigd dat boeren die melk lozen op de openbare weg of in open water kunnen rekenen op strafvervolgning.

De plattelandsvrouwen in Groningen en Drenthe roepen de bevolking op melk te halen bij de boer. Ze plaatsen hun oproep na ruggespraak met de boerenstandsorganisaties, aldus woordvoerder J. Snijder.

Intussen zijn Emmen, Meppel en Beilen uitgekozen als doelwit voor de eerste 'wilde' acties van boze boeren in het Noorden. Vanmorgen bleek dat veehouders het plan hadden opgevat de melk in giertanks te laden en hiermee naar deze drie plaatsen te rijden, om de melk vanmiddag rond twee uur te lozen op de openbare weg.

De Koninklijke Zuivelbond FNZ in Rijswijk in Rijswijk heeft vanmorgen alle boeren met een volle melktank in het gehele land gegarandeerd dat zij vanmiddag nog van hun melk worden verlost.

De situatie in Drenthe is nijpend. In Groningen zijn veel minder problemen omdat de melkfabrieken in **Bedum** en **Marum** gewoon doordraaien. Gisteren trokken boeren massaal naar de melkpoederfabriek in **Beilen**. Met moeite kon de zaak in goede banen worden geleid. Na afloop trokken ze in grote groepen het dorp in op jacht naar stakende werknemers van de FNV. Die waren inmiddels reeds gevlogen, waardoor een confrontatie uitbleef.

Vandaag liggen veertig bedrijven geheel of gedeeltelijk plat met ruim 2700 werknemers. Een tegenvaller incasseerde de Voedingsbond FNV gisteravond bij de grote fabriek (1300 werknemers) van CC Friesland (Frico Domo) in Leeuwarden.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-04-15-6

Grimmige sfeer bij boerenactie

Van onze verslaggever **Koos Bijlsma**

BEILEN/ASSEN — De boerendemonstratie gisteren bij de poedermelkfabriek van *Friesland Frico Domo* in **Beilen** was vooral bedoeld als uitlaatklep voor de noordelijke veehouders. Nu de melk de boeren bijna letterlijk tot de lippen is gestegen, zijn de gemoederen danig verhit. Veehouder J. Bouwknegt uit Havelte, die zich als lid van de zogenoemde regioraad van de zuivelcoöperatie opwierp als aanvoerder van deze boerendemonstratie, moest werkelijk alle zeilen bijzetten om de circa 500 opgetrommelde veehouders hun kalmte te laten bewaren.

Hij slaagde hierin slechts zeer gedeeltelijk. Want de boeren gaan liever nog vandaag dan morgen over tot harde actie om de FNV te dwingen haar stakingsactie te beëindigen, zo bleek. “De maat is vol. Wij sparen het milieu door allerlei kostbare maatregelen. Dit wordt nu door een handjevol actievoerders in één klap teniet gedaan,” hield Bouwknegt de demonstranten voor. Hij werd menigmaal op gejoel onthaald. Met uitroepen als “Bloed aan de paal!” en “Er moeten klappen vallen” werd zijn betoeg onderbroken.

De actieleider zei zich voor te kunnen stellen dat de demonstratieve samenkomst voor de boeren onbevredigend verliep. Bouwknegt hamerde er echter op dat boeren alleen een vuist kunnen maken als zij dat georganiseerd en dus met zijn allen doen. “Morgen bekijken we wat we doen.” Onder het motto “Nu we hier toch zijn” namen diverse demonstranten hier echter geen genoegen mee.

Drukmiddel

Luidkeels werd de oproep gedaan de melk massaal in de riolering te laten stromen als mogelijk drukmiddel om de werknemers in de zuivelfabrieken ertoe te bewegen de melk weer in ontvangst te nemen. “De mest mag niet over het land worden uitgereden. De melk zal en moet over het land worden uitgereden,” zo viel te beluisteren. Een ander uitte de suggestie, die veel bijval

kreeg, om het FNV-gebouw in Assen onder de melk te spuiten. Bouwknecht kon niet verhinderen dat een collega-veehouder na afloop van zijn toespraak de microfoon greep om de boeren op te roepen massaal af te reizen naar café Meinen in Beilen, dat door de Voedingsbond FNV als actiecentrum was ingericht. Hoewel dit door de organisatie ernstig werd ontraden - "Laat zien dat een boer ook nog heer kan zijn, doe geen dingen waar je morgen spijt van hebt" - werd hieraan door een aantal gehoor gegeven. Bij aankomst bleek dat de FNV-ers de uitspanning rond het middaguur - uit voorzorg? - reeds hadden verlaten. Omdat men vermoedde dat de stakers zich mogelijk elders hadden verschanst, werd een poging ondernomen om de nabijgelegen dancing Quick Quick Show open te breken. De eigenaar van het etablissement was echter tijdig ter plaatse om dat te verhinderen.

Later op de middag gingen groepen boeren vlak voor het fabrieksgebouw in discussie met een enkele FNV'er, die de kritiek vrij gelaten over zich heen liet gaan. "Ieder mag in dit land een mening hebben," klonk het zelfs begrijpend. Dat was voor sommige boeren toch wat onbevredigend.

Met een aantal personenauto's reisde men af richting Assen om functionarissen van het plaatselijke kantoor van de FNV, die de stakingsactie had uitgeroepen, eens flink de waarheid te zeggen. Zowel bij de vestigingen van de Hout- en Bouwbond als de Industriebond FNV in Assen werden de boeren echter niet gezien. Evenmin trouwens als bij de Voedingsbond van dezelfde vakorganisatie in Haren, het adres waar de boeren eigenlijk hadden moeten zijn. Slechts een enkele verdwaalde boer had hier eerder op de dag aangeklopt, meldde de telefoniste van het kantoor. "Hij vroeg om het privé-adres van onze districtsbestuurder Dick Heinen. Dat hebben we maar niet gegeven..."

Waar de boeren met name moeite mee hebben, is dat het Noorden en in het bijzonder de coöperatie *Friesland Frico Domo* in hun ogen onevenredig zwaar wordt getroffen door de actie. Van de in totaal 1900 stakende werknemers in de zuivelsector bevinden zich 900 in deze regio. Productie-directeur dr. ir. K. Roetman van de divisie, waaronder de vestiging in **Beilen** valt, beklagt zich over de 'militante opstelling' van de vakbonden. "Bij het minste en geringste grijpen ze naar het stakingsmiddel. En de zuivel is nu eenmaal een stakingsgevoelige sector doordat hier niet-houdbare producten worden verwerkt.

” De reorganisatieplannen die bij Frico Domo moeten worden doorgevoerd, zijn volgens Roetman aanleiding voor de vakbonden om dit concern regelmatig uit te kiezen als doelwit van de stakingsacties. Hij becijferde de schadepost van de onderneming als gevolg van de acties op een ruwe 600.000 gulden per dag.

Leeuwarder Courant 1992-04-16-1

Leeuwarden verbiedt melkdumpen

Van een onzer redacteuren

LEEWARDEN - Ongeveer veertig Friese veehouders hebben vanmorgen hun overtollige melk niet mogen dumpen op het Leeuwarder industrieterrein Hemrik. Een verbod van burgemeester John te Loo weerhield de boeren van het lozen van hun melk. De actie werd 24 uur opgeschort op verzoek van actieleider Willem Fopma uit Wytgaard en Frico-directeur Douwe Tamminga.

De werknemers van de vroegere *CCF* in **Leeuwarden** hebben aangekondigd de produktie alsnog stil te leggen zodra blijkt dat de boeren melk lozen. Ze zijn woedend omdat de veehouders beweren dat er onvoldoende opslagcapaciteit is. Die is er wel, zo bevestigt ook *Friesland Frico Domo*.

In **Warga** is het overleg over de verwerking van een grote hoeveelheid room opnieuw begonnen. De stakers hebben de directie een lijst met twaalf voorwaarden gestuurd. De consumenten zijn sinds gisteren massaal en soepel overgeschakeld op lang houdbare zuivelprodukten. De grote supermarktketens in het noorden zijn na drie stakingsdagen volledig door hun voorraden dagverse melk heen. Als de staking doorzet zit er voor de consumenten niets anders op dan de paasdagen zonder verse zuivel door te brengen. Mocht de staking afgeblazen worden, dan kunnen de supermarkten allemaal vlot bevoorrad worden. Tussen het moment waarop de fabriek weer begint te draaien en de melk aankomt in de schappen, verstrijkt ongeveer een dag, aldus *Friesland Frico Domo*.

De Bond van Zelfstandige Melkhandelaren, die in de knijp zat omdat hij volledig afhankelijk is van Nederlandse zuivel, heeft de hand kunnen leggen op een grote partij lang houdbare melk. Eabele de Boer, voorzitter van de Nederlandse Melkhandelaren Organisatie (NMO), kondigde gisteren aan eventueel een kort geding aan te zullen spannen tegen de Voedingsbond FNV. Of de NMO daadwerkelijk stappen onderneemt, hangt onder meer af van de Unie van Waterschappen. Die instantie heeft een ultimatum gesteld aan zowel de Voedingsbond FNV als de zuivelwerkgevers. Vóór vanmiddag twee uur had de unie een garantie willen hebben dat er niet geloosd wordt. Nu die garantie niet gegeven is, heeft het bestuur een advocaat aan het werk gezet.

NRC. 1992-04-16-2

Stemming zuivelacties grimmiger

Door onze correspondent

LEEWARDEN, 16 APRIL. De stemming tussen boeren en stakers in de zuivel wordt steeds grimmiger. Een woordvoerder van de Voedingsbond FNV zei vanochtend te vrezen dat de bond vandaag al politiebescherming voor de stakers zal moeten aanvragen. „Onze leden worden regelrecht geïntimideerd. De zaak dreigt volledig uit de hand te lopen.”

Stakende werknemers in **Beilen** zitten sinds gisteren in een geheim actiecentrum, omdat ze zich bedreigd voelen door boze veehouders. De FNV-bond heeft inmiddels aangekondigd de actie te zullen voortzetten. „We gaan niet door de knieën voor terreur.”

Ongeveer 65 boeren zijn vanmorgen met giertanks vol melk naar het industrieterrein Hemrik in Leeuwarden gereden. Ze protesteerden daarmee tegen de staking in de zuivel. De boeren weigeren melk te leveren aan fabrieken in **Dronrijp** en **Warga**, omdat de stakende werknemers deze niet willen verwerken. Vanochtend werd nog geen melk geloosd, zoals was aangekondigd. De boeren hebben bedreigd dat morgen wel te doen, als de stakers dan nog niet aan het werk zijn.

Het Openbaar Ministerie in Leeuwarden heeft gezegd te zullen optreden tegen het eventuele lozen van melk op bouwland. Volgens hoofdofficier van justitie mr. A.G. Bosch is er geen sprake van een noodsituatie, omdat er nog voldoende opslagmogelijkheden zijn voor melk. De zuivelfabriek *Coöperatieve Condensfabriek Friesland (CCF)* in Leeuwarden heeft nog voor 1500 ton opslagcapaciteit. In **Beilen**, **Meppel** en **Emmen** loosden honderden boeren gistermiddag hun melk in het riool. De politie deelde geen processen-verbaal uit. Wel registreerde ze de actie met videocamera's, om zonodig achteraf nog bekeuringen te kunnen geven. Volgens de Asser officier van justitie mr. J.E. Münzebrock is besloten niet tegen de lozende boeren op te treden om escalatie te voorkomen.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-04-16-3

Milieuramp voorlopig afgewend in Noorden

Beilen' verwerkt weer melk

Van een onzer verslaggevers

BEILEN/LEEUWARDEN — Ondanks de aanhoudende acties in de zuivelsector neemt de melkpoederfabriek *Friesland Frico Domo* in **Beilen** vanaf vandaag toch weer melk in ontvangst. Werkwilligen hebben de produktie in de afgelopen nacht gedeeltelijk opgestart. Volgens woordvoerder P. den Oudsten van het concern heeft het stakingscomité van de FNV ingestemd met dit compromis, dat is bedoeld om de dreigende milieucatastrofe af te wenden. Als nadrukkelijke voorwaarde is gesteld dat de boeren afzien van verdere publieksonvriendelijke acties.

De werkwilligen ongeorganiseerden, CNV'ers en niet-stakende FNV'ers- hebben de grootste poedertoren bij de vestiging in **Beilen** weer opgestart. Dat betekent dat de zuivelfabriek per etmaal 1 miljoen kilo melk kan verwerken. Hierdoor kunnen de boeren uit het Drentse werkgebied hun melk weer kwijt.

Ook in de provincie Groningen is de grootste druk van de ketel, nu de kaasfabriek in **Bedum** weer volop melk in ontvangst neemt. Dat geldt ook voor de *CCF* in **Leeuwarden**, waar een dreigende staking eergisteren werd afgewend. Mede door de 'doorbraak' in de fabriek in **Beilen** hebben de Drentse lid-veehouders van de zuivelcoöperatie gisteravond tijdens een vergadering in hotel Meursinge in Westerbork besloten de acties vandaag een publieksvriendelijk karakter te geven. Zo delen boerinnen vanaf vanmiddag twee uur in Emmen en Meppel en mogelijk ook in Beilen en andere plaatsen in Drenthe gratis melk uit.

Boerenleider L. Roseboom, veehouder uit Borger, is redelijk tevreden over de acties eerder die dag in Emmen, Beilen en Meppel, waarbij boze boeren met giertanks melk uitreden op de openbare weg. In Emmen kwamen 150 boeren met tractoren in actie, in Beilen 250 en in Meppel 50. Ondanks opstoppingen die ontstonden, verliepen de acties redelijk ordentelijk. De grimmige stemming onder de actievoerders met name in Beilen ten spijt, zijn escalaties uitgebleven. Vol-

gens de politie is de schade aan het milieu beperkt gebleven. Er zijn geen processen verbaal uitgereikt. Intussen heeft de Industrie- en Voedingsbond CNV, die niet meedoet aan de stakingen, de Voedingsbond FNV opgeroepen haar leden beter voor te lichten. Volgens het CNV geeft de collegavakbond een verkeerd beeld van het onderhandelingsresultaat.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-04-16-4

Luxe zuivel in veel regio's niet te koop Schappen blijven veelal leeg

GRONINGEN/ASSEN — Verse zuivelproducten blijven deze week in het noorden en zuiden van het land niet of mondjesmaat te koop. Het ontbreekt de winkels niet alleen aan dagverse melk. Gisteren bleven ook de schappen voor yoghurt, vla, sour cream, crème fraîche, bavarois en slagroom veelal leeg. Zeker tot het weekend zijn 'luxe' zuivelproducten in grote delen van het land niet voorradig.

De grote winkelketens doen er intussen alles aan om de gevolgen van de zuivelstaking zo klein mogelijk te houden. Zo wist Albert Heijn gisteren beslag te leggen op een voorraad dagverse melk uit Duitsland, die in Groningen en Friesland werd verkocht. “Een druppel op een gloeiende plaat,” volgens Albert Heijn. “Het vlóóg weg.”

Ook Vendex (Edah, Torro, Dagmarkt) doet verwoede pogingen om verse melk uit het buitenland te kopen.

Doordat het Brabantse zuivelbedrijf *Campina* bijna helemaal in staking is, gingen gistermorgen in Brabant en Limburg de laatste pakken melk van Nederlandse koeien over de toonbank. Vendex kocht verse melk uit België, zodat de schappen nog één dagje werden gevuld. Vanaf vandaag zal Zuid-Nederland massaal moeten overstappen op houdbare, gesteriliseerde melk. Vendex heeft grote voorraden plastic flessen melk uit - wederom - België laten komen “en daar kunnen we nog een aantal weken mee vooruit.” Volgens verkoopleider E. Efterink is het voor zijn klanten geen probleem: “Een zuiderling drinkt van oorsprong al veel gesteriliseerde melk.”

Het melktekort als gevolg van de zuivelstaking speelt niet in het hele land. In Amsterdam en in het Oosten is de situatie normaal. In Den Haag, Rotterdam en de vier noordelijke provincies ligt de complete melkproductie stil.

Voor de staking in Friesland heeft grote gevolgen voor boer en consument. Per dag produceren Nederlandse koeien 37 miljoen kilo melk, waarvan 10 miljoen kilo in Friesland. De staking bij *Mona* in **Woerden** heeft wel landelijke gevolgen. Na twee dagen van staking kwam de toetjesproductie bij *Mona* gisteren weer langzaam op gang. Het duurt ettelijke dagen, voordat de winkelvoorraden zijn aangevuld. Het is al zeker dat de vruchtenyoghurt (door de lange bereidingstijd ervan) deze week niet in de winkels ligt.

Mona draait op volle sterkte om de duizenden tonnetjes 'luxe zuivel' (bavarois, sour cream, slagroom, crème fraîche) nog voor de paasdagen te vullen. Een inhaalrace tegen de klok. De paasdagen zorgen altijd voor extra vraag, voornamelijk gevoed door een forse vraag naar slagroom. Die zal dan ook niet aan te slepen zijn.

De zuivelstaking heeft geen gevolgen voor de Nederlandse export. Melkprodukten die worden geëxporteerd, zijn nooit dagvers en de voorraden melkpoeder, kaas en boter zijn groot genoeg om de zuivelstaking nog enkele weken te overleven. Ruim zestig procent van de melk die in Nederland wordt geproduceerd, gaat naar het buitenland, in houdbare vorm.

Nieuwsblad vh Noorden 1992-04-16

Boze boeren laten spoor van melk achter

Van onze verslaggeefster Margriet Benak

BEILEN — De wilde actie van boze veehouders, die door de aanhoudende staking in de zuivel tot hun nek in de melk zitten, is evenals in Emmen en Meppel ook in Beilen redelijk rustig verlopen.

In Beilen trokken gistermiddag zo'n 200 boze boeren door het dorp om hun melk op de openbare weg te lozen. Grote problemen leverde de wilde actie niet op. Alleen het verkeer ondervond overlast van de kilometers lange rijdende file door het dorp. Rond vier uur trokken de boeren huiswaarts. Allemaal bereid, als er niet snel een einde komt aan de staking, de volgende dag weer met al het rijdend materieel naar Beilen op te stomen.

Vanaf de verzamelplaats in Beilen-zuid trok de lange stoet met trekkers en tankwagens door het dorp naar Beilen-noord. Wat het einddoel van de actie was, was de meeste boeren niet eens bekend. "We zien wel waar we uitkomen." Er gingen eerst geluiden op dat alle boeren de melk massaal zouden lozen in de Beilervaart. Later dreigden ze hun mesttanks met melk uit te rijden over een braakliggende akker. Maar de grond bleek door de zware regenval zo drassig, dat de akker onbegaanbaar was voor de zware landbouwvoertuigen. Sommigen hadden onderweg hun tanks al leeggspoten op de openbare weg, beetje bij beetje. Een spoor van melkplassen bleef achter. De meeste boeren volgden uiteindelijk dit voorbeeld en lieten al rijdend de melk uit de giertanks lopen. In de stoet ook een boer met een koe aan het touw. De tekst op het spandoek dat op de rug van de zwart-bonte was bevestigd sprak voor zich: 'Dit is vakbondsvandalisme'.

Via het Beiler centrum trokken de boeren weer naar de verzamelplaats, waar de stoet uiteindelijk werd ontbonden. Enkele boeren dreigden nog naar de Beiler DOMO-fabriek te gaan, maar volgens Leendert Rosenboom, woordvoerder van de drie Drentse regioraden van Friesland-Fricodom, kon dit 'gelukkig' worden voorkomen. Slechts drie boeren stopten bij de DOMO-vestiging, maar toen bleek dat de rest hen niet volgde hielden ze het al snel voor gezien. In totaal werd naar schatting zo'n 40.000 liter melk, deels met water en gier verdund, over de Beiler wegen gspoten. Een enkeling had zijn tank zelfs alleen met gier gevuld en had er duidelijk geen moeite mee de schuif open te trekken. Een fotograaf snapte de boer, maar deze kwam dreigend op hem af toen de man wilde afdrukken. "Alleen melk, alleen melk!" Ook zette een aantal boeren de giertank open op het grasveld bij het gemeentehuis.

Maar deze boeren, zo zegt groepscommandant K. Knevelbaard van de rijkspolitie Beilen, staan evenals alle anderen die melk hebben geloosd geregistreerd op de video. "We weten straks exact wie zich schuldig heeft gemaakt aan het lozen van melk," verklaart Knevelbaard. Ter plaatse proces verbaal opmaken, is volgens Knevelbaar bewust niet gedaan. "Dat zou alleen maar escalierend gewerkt hebben". Hij spreekt van 'een redelijk rustig verlopen actie', alhoewel de acht Beiler politiemannen er de handen meer dan vol aan hadden.

Leendert Roseboom, woordvoerder van de lid-veehouders van de zuivelcoöperatie *Friesland-Frico-Domo*, was zichtbaar opgelucht toen de wilde actie in Beilen het einde naderde. Hij vreesde even het ergste toen een paar boeren te kennen had gegeven ook naar de DOMO te willen trekken om de stakers eens flink de waarheid te zeggen. “Dan krijg je discussie aan de poort met alle gevolgen van dien. Want ook al is de actie nu vrij rustig verlopen, de sfeer was grimmig. De boeren hebben nu een duidelijk signaal afgegeven aan de stakers en ik hoop ze dat begrijpen. Als er geen oplossing komt gaan de boeren morgen weer de straat op. Maar dan gaat het er vast wat minder rustig aan toe.”

Leeuwarder Courant 1992-04-17

Einde staking 'geen FNV-nederlaag'

Van onze redacteuren

LEEWARDEN - De Voedingsbond FNV heeft vanmorgen de staking in de zuivelindustrie beëindigd. Volgens Wendy Young wilde de bond de leden niet langer „blootstellen aan druk en bedreigingen. Een nederlaag? Nee, dit is de enige manier om onze verantwoordelijkheid te nemen. Het is heel ernstig wat er gebeurt in cao-land”. De FNV vindt dat de staking is overschaduw door zaken die niets meer met de cao-onderhandelingen hadden te maken. „Boeren hebben stakers en hun huisgenoten bedreigd en op een voor ons ons ongunstige manier de publieke opinie beïnvloed”.

In de Friesland Frico Domo-fabriek van **Warga** is het werk vandaag nog niet hervat. De stakers zijn vanmiddag naar een noordelijke FNV-vergadering in Zuidlaren gegaan waar zij konden beslissen over het beëindigen van de staking.

In de fabriek van dezelfde coöperatie in **Dronrijp** werd gisteravond het werk al door enkele werkwilligen hervat. Van de 2200 ton melk die daar in voorraad lag was vanmorgen al 500 ton verwerkt. Directeur Sytze Folkerts verwacht dat de fabriek tijdens het paasweekeinde volop in bedrijf zal zijn. En: „Door de FNV zal geen punt, geen komma, geen letter worden gewonnen”.

„Djip gelokkich bin ik hjir mei”, zei actievoerende veehouder Willem Fopma uit Wytgaard vanmorgen. Gisteravond laat had zijn comité besloten zichzelf vanmiddag om twaalf uur op te heffen. Het comité vreesde dat een bij een vervolg van de actie de boeren niet meer in de hand te houden waren. Met veruit de meeste boeren was er geen probleem, maar er werd rekening gehouden met enkele dwarsliggers. „Ik wol it wol wêze: ik wie deabenaud dat der wat barre soe as wy wer de dyk op gean soenen. Ik leau net dat jo dan de lju yn 'e han holden hienen. Dan hie it raar gongen, aldus Fopma.

In de veertig giertanks, die gisteren in Leeuwarden stonden opgesteld, zit tussen de 150.000 en 200.000 liter melk. Die melk is waardeloos. De boeren is aangeraden de tanks in de gierkolk te lozen. Na verloop van tijd zal de met drijfmest vermengde melk over het land worden uitgereiden.

Leeuwarder Courant 1992-04-17-2

Commentaar LC.: Gebrek aan solidaire koeien

HET IS ONGELIJK verdeeld, ook in vakbondsland. Het NS-personeel legt drie dagen het treinverkeer stil, maar de honderdduizenden getroffen reizigers reageren gelaten. FNV-leden leggen enkele zuivelfabrieken plat en krijgen direct te maken met honderden woedende boeren. Staken mag, maar het is riskant. Wie er aan begint, moet een goed strijdplan hebben.

Aan dat van de Voedingsbond FNV ontbreekt kennelijk het een en ander, want deze radicale vakbond heeft zichzelf lelijk beschadigd. De acties in de suikerwerkindustrie waren al op een

klein debacle uitgelopen. De acties zijn na drie weken 'opgeschort'. Dat is vakbondsjargon om te verhullen dat er niets is bereikt.

Wat bezielde diezelfde bond om het toch nog in de zuivel te proberen? De FNV slaagde er niet in haar motieven voor deze staking helder over het voetlicht te krijgen. De actie richtte zich tegen verhoging van de vut-leeftijd, terwijl elders in de samenleving al lang is aanvaard dat de fraaie vutregelingen hun langste tijd hebben gehad.

Ja, maar het ging ons in feite om de werkgelegenheid, zeiden de stakingsleiders. Dat klinkt al beter, maar iedereen weet dat de zuivelindustrie nog heel wat te wachten staat. Schaalvergroting en beperkende Europese maatregelen zullen er diep inhakken. Wat er met de werkgelegenheid zal gebeuren, kan nog niemand precies uitrekenen.

Daarom doet het kortzichtig aan nu zoveel stampeij te maken over dat ene vut-jaar dat op termijn verdwijnt.

De grootste pech voor de Voedingsbond FNV was dat de koeien niet solidair waren met de stakers en gewoon melk bleven geven. De man in de fabriek mag het werk neerleggen, de boer in de stal moet doormelken en zit al snel met een volle tank. De melkplas was de zwakke stee in het strijdplan voor de zuivelstaking. Melk die over straat vloeit, in de gierkelder moet of in de sloot stroomt, dat wordt de mensen al gauw te veel. Dan gaat het immers over het milieu en daarmee kun je de gemoederen in beweging krijgen.

Het was goed bekeken van de boeren om deze troef meteen maar uit te spelen. Hoewel er nog wel opslagruimte was, begonnen ze hier en daar flink te morsen en het hielp direct. Iedereen ging zich er mee bemoeien. Provinciale bestuurders wilden dat de minister ingreep, milieugroepen deden 'dringende beroepen' op de strijdende partijen en de waterschappen wilden naar de rechter.

Als de vakbondsleiders hadden gehoopt dat de zorg over het milieu zich tegen de werkgevers zou richten, dan hebben ze verkeerd gegokt. Hun eigen plannen om de schade te beperken, presenteerden ze slecht. 'Wij bepalen welke melk waar tot welke produkten wordt verwerkt,' lichtte een vakbondsvrouw strijdbaar toe. De bedrijven hadden er terecht geen zin in. Het zou de ondernemers degraderen tot uitvoerders van de wil van één bond. Noodgedwongen stonden de actievoerders toe dat er toch meer melk werd verwerkt dan goed was voor hun doel. Het maakte het beeld van de staking niet florissanter.

De verwarring was groter dan het beoogde effect. De Voedingsbond heeft zijn leden voor de tweede keer in korte tijd met een verkeerd strijdplan de barricaden opgejaagd. De leiding heeft met het afblazen van de acties in de zuivel zwaar gezichtsverlies geleden. Zulke grote fouten mogen niet zonder gevolgen blijven.

M.

NRC 1992-04-17

'Nu de mensen weer zo snel mogelijk aan de slag krijgen'

Door onze redacteur YAËL VINCKX

BEILEN, 17 APRIL. De teleurstelling is groot, maar de stakende werknemers van de Frico Domo fabriek in het Drentse Beilen blijven nuchter. De staking in de zuivel wordt opgeschort. „De werkgevers houden de rug recht en het komt niet tot onderhandelen of een kort geding. Dan moet je als vakvereniging de balans opmaken”, zegt stakingsleider Jan Hooegeveen.

Het voorstel van de Voedingsbond FNV om pas dinsdag aan het werk te gaan, zaait twijfel in de gelederen van de stakers. Frico Domo is een vol-continu bedrijf, dat tijdens de Paasdagen door draait. Moeten de stakende werknemers nu nog tot dinsdag volharden in hun verzet?

Directeur K. Roetman komt in eigen persoon een kijkje nemen in het actiecentrum. De stakers tracteren hem op koffie en hij schuift aan. Roetman geeft toe dat hij hier is „om de mensen weer zo snel mogelijk aan het werk te krijgen”. Maar de stakers kijken de kat uit de boom. Eerst gaan ze vanmiddag met bussen naar Zuidlaren, waar de Voedingsbond FNV een grote bijeenkomst organiseert. Daar nemen de leden een besluit over hoe het nu verder moet.

Bij de diverse lokaties van *Friesland Frico Domo* is het werknemersfront verscheurd. Voor het eerst sinds vele stakingen zijn leden van de Voedingsbond CNV wel aan het werk gegaan, terwijl hun collega's van de Voedingsbond FNV staken. Het gevolg is dat bij Frico Domo van de 12 lokaties er zeven gedeeltelijk of geheel 'plat' lagen.

In **Beilen** bij voorbeeld, besloten de CNV'ers dinsdagavond een produktielijn voor het verwerken van melkpoeder in werking te zetten. De melk stond immers te verzuren in een van de grote opslagtanks. Van volle tanks is volgens Jan Hooegeveen geen moment sprake geweest. „Op dit moment zijn onze tanks maar voor de helft gevuld.”

De bevolking in Beilen keek woensdag dan ook verbijsterd toe hoe boze boeren liters melk over de straten van het dorpje lieten stromen. Althans, wat voor melk door moest gaan. Het was een beetje melk, aangelengd met mest en heel veel water, zeggen de mensen.

„Ik ben niet gek, ik weet hoe volle melk eruit ziet. Dat is dik, vet en daar drijft de boter nog bovenop. Dit was gewoon een miezerig straaltje wit water.” De barkeeper van hotel Prakken weet waarover hij praat. Hij refereert aan de acties van de boeren toen de melkquota werden ingevoerd. „Toen lieten ze voor het oog van de camera's witkalk met water in de putten lopen.”

Ook in het huidige conflict hebben de veehouders een zeer belangrijke rol gespeeld. Van veel zuivelcoöperaties zijn de boeren leden-eigenaar. Roetman: „Ze gaven ons geen millimeter ruimte. De boeren denken dat alles in de zuivelfabrieken toch al zo royaal geregeld is. Ze waren het zat dat de werkgevers in ieder conflict toegaven.”

En daar draait het conflict ook om, menen zowel directeur Roetman als stakingsleider Hooegeveen. „De macht van de FNV. Zitten ze op de stoel van de directie of krijgen we ze eindelijk in de rol van meepraten en meedenken”, zegt de directeur.

Bondsbestuurder T. van Koningsveld maakt zich boos over de opstelling van de werkgevers. „Ze hebben geprobeerd ons uit te roken. En als je dan op een gegeven moment inziet dat je het doel niet haalt, moet je als vakbond de consequenties trekken.”

De stakers in het restaurant Meinen zijn er stil van. Sommigen gaan naar huis om te vertellen dat ze vanmiddag met de bus naar Zuidlaren moeten. De rust is even teruggekeerd bij Frico Domo in Beilen. Voor hoe lang, dat is onzeker. Er staan al weer solidariteits stakingen op stapel voor het behoud van de kaasdivisies in **Tuk** en **Oosterzee**.

Limburgsch dagblad 17-04-1992

Boeren

Boze boeren kregen woensdagmiddag alle gelegenheid honderdduizenden liters melk op de openbare weg te lozen en zo schade toe te brengen aan het milieu. De **boeren** protesteerden daarmee tegen de acties in de zuivelverwerkende industrie, waar de werknemers staken voor een betere cao. De melk wordt niet bij de **boeren** opgehaald. Zij voelen zich het slachtoffer van de acties en verzetten zich daartegen.

Twee jaar geleden reden honderden **boeren** vanuit het hele land met tractoren naar Den Haag, omdat er bij de EG plannen waren de graanprijs te verlagen. De **boeren** kwamen op voor hun eigen inkomsten. Duizenden mensen ondervonden die dag hinder en schade van de acties. En wie kan zich niet al die andere acties van **boeren** herinneren, zoals onlangs het illegaal laten weglopen van mest. Ook toen was het milieu en daarmee de samenleving slachtoffer.

Een ander voorbeeld: vorige week werden duizenden mensen de dupe van de stakingen bij de Nederlandse Spoorwegen.

Als acties geen invloed hebben op het dagelijkse leven en dus vrijwel ongemerkt voorbij gaan, zijn ze zinloos. Trouwens, onze samenleving kent het wettelijke stakingsrecht. Nu de **boeren**, die zelf altijd snel klaar staan om actie te voeren, last ondervinden van anderen die opkomen voor hun belangen, vinden zij het nodig om die last door te schuiven naar de samenleving en het milieu. En dat mag kennelijk ongestraft. Maatregelen van justitie tegen de **boeren** bleven uit, uit angst voor escalatie.

Het zou goed zijn te proberen de **boeren** enig begrip bij te brengen dat er ook andere mensen zijn die voor hun eigen belangen opkomen en dat ook die daar het volste recht toe hebben.

B.H.

▲ Bijlage-2 fusiepoging FFD Coberco febr.- juni 1992

Bijlage-3-staking eind mrt / begin apr. 1992

Limburgsch Dagblad 1992-04-18

Landelijke zuivelstaking ten einde Werkgevers lijden 'vele miljoenen schade'

Van onze redactie economie

DEN HAAG - De zuivelstaking is afgelopen. De Voedingsbond FNV heeft gisterochtend zijn leden opgeroepen het werk dinsdag na Pasen weer te hervatten.

De Voedingsbond ziet, zo zei voorzitter Greetje Lubbi, 'geen enkel uitzicht op het heropenen van de onderhandelingen. Zij wijt dat aan de starre opstelling van de werkgevers. Dat bleek ook uit hun onwil om mee te werken aan een plan om de schade aan het milieu zoveel mogelijk te beperken. Niettemin noemde zij de staking een grandioos succes.

Daarnaast speelt een rol de intimidatie en zelfs bedreigingen van stakers en hun huisgenoten van de kant van boeren en werkgevers. Lubbi zei dat dat nog nooit eerder in die mate heeft plaatsgevonden en dat de Voedingsbond daarover voortdurend in contact heeft gestaan met de politie.

De werkgevers, verenigd in de *FNZ*, zijn 'erg verheugd' zo reageerde directeur E. Bolhuis gisterochtend. „Het is beter voor alle partijen.” Hij zegt bereid te zijn zo snel mogelijk met de Voedingsbond om de tafel te gaan zitten om het cao-overleg te hervatten. Volgens Bolhuis becijferen de werkgevers het verlies door de stakingen op 'vele miljoenen gulden. Dit verlies is te wijten aan de nadruk op de produktie van zuivelprodukten met lagere winstmarges.

De Industrie- en Voedingsbond CNV, die een cao-akkoord met de *FNZ* (waarin een aantasting van de vut) wel heeft geaccepteerd, liet weten opgelucht te zijn met het einde van de staking. „De bond heeft respect en waardering voor de eigen leden, die de afgelopen week onder zware druk en intimidatie de rug recht hielden.” De CNV gaat ervan uit dat volgende week de cao kan worden ondertekend en deze de komende twee jaar voor de zuivel geldt.

Gisterochtend vroeg werkten volgens de bond ongeveer 2819 stakers in veertig bedrijven niet, een aantal dat vanaf dinsdag vrijwel hetzelfde bleef.

Het geding dat de *Unie van Waterschappen* wilde aanspannen om een eind te maken aan de lozingen van melk in het milieu door boze veehouders is nu ook afgeblazen. De Unie had de Voedingsbond FNV en de Zuivelbond FNZ gesommeerd een oplossing te zoeken om milieuschade door de melklozingen te voorkomen.

De detailhandel had deze week de Voedingsbond FNV ook al dringend verzocht onmiddellijk een eind te maken aan de stakingen. De beroepsorganisatie van zelfstandige levensmiddelende-taillisten vindt dat de bond aansprakelijk is voor de schade die de detailhandel oploopt.

De consument zal vandaag waarschijnlijk weer in het hele land gewoon melk kunnen kopen. In het noorden van het land was dat een paar dagen moeilijk, alsmede in het zuidelijk deel van de Randstad. In de overige delen van het land bleef de aanvoer van verse melk onregelmatig, maar nog wel te koop.

Leeuwarder Courant 1992-04-18

Stakingsweek had ook voordelige kanten

KAF EN KOREN

DE STAKINGSWEEK heeft ook voordelige kanten gekend. Het was immers aandoendelijk te zien hoe boeren van *Friesland Frico Domo* zich achter hun coöperatie opstelden en vrijwel alle middelen in de strijd gooiden om de staking te breken. Hoe oostelijker je kwam, des te harder de methodes. Gematigd in de Greidhoeke, fel in de buurt van Leeuwarden, ronduit provocerend in Drenthe. Daar tussendoor vond nog een rustig gesprek plaats tussen de boeren van **Oosterzee**, die op uitnodiging van de eega's van de stakers naar het actiecentrum waren gekomen.

Drenten staan gauw klaar met trekkers en met actievormen waar anderen niet aan toe komen. Dat was zo ten tijde van de akkerbouwacties, bij het protest tegen de mestmaatregelen en nu bij de staking weer. Er is echter verschil: in de eerste beide gevallen werd er geprotesteerd tegen de overheid. Nu tegen de eigen werknemers. Het gevolg was dat de melkverwerking in **Beilen** werd hervat. De Friese Frico-boeren waren geneigd dat een succes te noemen, maar hielden zich net op tijd in om er al te uitbundig over te doen. Zij beseften dat ze na Pasen samen weer verder moeten.

De werknemers van **Beilen** zijn door de boeren letterlijk en figuurlijk in de hoek gedreven. Dat vergeten ze nooit weer. Het succes van intimidatie is altijd maar een kort leven beschoren en keert zich na verloop van tijd tegen de veroorzaker.

Wat dat betreft hebben de boeren rond **Dronrijp** en **Warga** er heel verstandig aan gedaan de felheid in de acties af te zwakken. Hun voormannen beseften donders goed dat de trekkers niet alleen werden gestart om de stakers op andere gedachten te brengen. De frustraties over de mestmaatregelen. GATT. MacSharry en een lage melkprijs vonden op deze manier eveneens een uitweg.

De stakers zijn de dupe geworden op plaatsen waar woorden in daden werden omgezet. In Friesland is dat op het nippertje voorkomen door de tomeloze inzet van enkele boeren die van de ene op de andere dag actievoerders waren. Zij hielden in dezelfde beweging de directie van *Friesland Frico Domo* uit de wind, althans voorlopig

De leiding van de *Voedingsbond FNV* valt te verwijten de cao-onderhandelingen te ver van de algemene agrarische problemen en van de effecten van de lage melkprijs van *Friesland Frico Domo* te hebben gehouden. De eigen leden zijn daardoor onnodig in de problemen gebracht.

de schietschijf voor de acties. De FNV heeft de boeren niet van het gewicht van dit geschilpunt kunnen overtuigen. Was daar nu een staking voor nodig? Nee, zeiden de CNV'ers en daarmee was de breuk in het actiefrent een feit. De werkgevers konden wachten op de dingen die zouden komen.

Aan de vut-regeling in de zuivel zit meer vast dan alleen een jaar eerder of later. De vut-leeftijd is nu 59 jaar. Bij de onderhandelingen over de oude cao is afgesproken dat die leeftijd op 1 september van dit jaar naar 60 jaar gaat. De bonden wilden van die afspraak af. Dat is het CNV en de Unie BLHP uiteindelijk gelukt.

De werkgevers hebben voorgesteld de leeftijd van 59 jaar te laten gelden tot 1 januari 1994. Dat lijkt een royaal gebaar, maar het is het uitspelen van een kaart met een praatje. Die datum geldt

alleen, wanneer er een cao van twee jaar komt en die eindigt op 31 maart 1994. Midden in de looptijd van de cao gaat dus de vut-leeftijd omhoog van 59 naar 60 jaar. Als er wordt onderhandeld over de nieuwe cao, staat die 60 jaar vast.

Het was te voorzien dat de Voedingsbond FNV daar de grootste problemen mee zou hebben. De werkgevers wisten dat best. Verlenging van de vut met drie maanden, waardoor de leeftijd weer punt van onderhandelingen over de volgende cao zou zijn, zou niet tot een buitengewone verhoging van de loonsom leiden.

De werkgevers hebben dat aanbod echter niet willen doen. Als ze dat wel hadden gedaan, had een concern als *Nestlé* het gesloten front verlaten. *Nestlé* heeft een paar jaar geleden f 60 miljoen uitgetrokken voor een drastische reorganisatie van haar Nederlandse zuivelpoot. De coöperaties hebben in verhouding minder gedaan. Ze zitten nog midden in de omwenteling.

Nestlé vindt nu dat zij niet hoeft de bloeden voor de problemen bij coöperaties als *Friesland Frico Domo*, *Coberco* en *Campina-Melkunie*. Enkele jaren geleden is het omgekeerde ook niet gebeurd. *Nestlé* heeft een goed argument: de lage melkprijs van deze fabriek heeft tot opstand onder de boeren geleid, een fenomeen waarmee de directie nog moet leren omgaan. Dat maakt de toegeeflijkheid niet groter.

Leeuwarder Courant 1992-04-21-1

Gegoochel met werkers Lijempf blijkt misverstand

LEEWARDEN - Directeur George van Eek van *Lijempf* in Leeuwarden (ijsmixen en kindervoeding) heeft vanochtend om half zeven vijf uitzendkrachten op straat gezet. Drie uur later, na overleg met de bedrijfsledengroep, nam hij ze evenwel weer in dienst. Tot ongenoegen van de directie deden de vijf vorige week mee aan de zuivelstaking.

De vijf schakelden onmiddellijk de Voedingsbond FNV en Dactylo Uitzendbureau in. Woordvoerder Wendy Young van de Voedingsbond noemde net aangezegde ontslag 'zeer ernstig'. De vijf werkten alle al verscheidene jaren bij *Lijempf*. Uitzendkrachten die vorige week niet stakten, maar wel vrij namen, konden vanochtend gewoon aan het werk.

Waarnemend produktiedirecteur van Wim van der Linde noemde het voorval 'een mistverstand'. „Het is een jammerlijk incident. Staken is een emotioneel gebeuren. Dan worden er wel eens beslissingen genomen die achteraf gezien met verstandig waren.”

Leeuwarder Courant 1992-04-21-1

Melkboeren willen f 200.000 van FNV

LEEWARDEN - De Nederlandse Melkhandelaren Organisatie wil f 200.000 hebben van de Voedingsbond FNV. Voorzitter Eabele de Boer zegt dat dat bedrag nog hoger kan zijn. In eerste

instantie is alleen de schade berekend die de zuivelstaking vorige week de melkboeren in de noordelijke provincies heeft berokkend.

„Wy komme net oan it rjocht om te staken en ek net oan de rjochten fan de direksjes. Wat se utfrette wolle, moatte se sels witte, mar se moatte dêr in oar de dupe net fan wurde litte en dat wie no al it gefal”, aldus De Boer.

De FNV zegt van de claim te hebben gehoord, maar zal zich er pas over beraden wanneer die werkelijk is ingediend. De Boer zegt juridisch advies te hebben ingewonnen. Zijn noordelijke leden zijn geheel afhankelijk van de melkvoorziening van Frico-Domo.

Leeuwarder Courant 1992-04-21-3

Poging staking in kaasfabrieken te beëindigen

LEEWARDEN - De directie van *Friesland Frico Domo* heeft vanmorgen pogingen in het werk gesteld de staking in de kaasfabrieken van **Oosterzee** en **Tuk** te beëindigen. Het afgelopen weekeinde is er druk overleg geweest tussen directie, vakbonden en stakingscomités. Dat heeft geresulteerd in een voorstel waarmee de comités en de vakbonden vandaag naar de stakers zijn gegaan.

De staking begon op 25 maart nadat de directie had aangekondigd de beide fabrieken te zullen sluiten. Op 9 april leek er een einde aan de acties in beide bedrijven te komen toen de vakbonden met een voorstel van de directie naar de stakers gingen. Dat voorstel werd evenwel afgewezen. worden getoetst aan een aantal criteria zoals de rendementsverbetering van de kaasdivisie. Bovendien zal de directie de sluiting van een nadere onderbouwing voorzien.

Gisteravond werd een nieuwe voorstel overeengekomen. Daaruit blijkt niet dat de sluiting van de baan is. Wel zal de sluiting kunnen De onderhandeling in Leeuwarden zijn gevoerd door de Industrieel Voedingsbond CNV. De Voedingsbond FNV heeft zich wat afzijdig gehouden. Er is telefonisch contact geweest tussen CNV en FNV.

Leeuwarder Courant 1992-04-22

Geding Frico tegen stakers kaasfabrieken

LEEWARDEN - De directie van de zuivelcoöperatie *Friesland Frico Domo* spant een kort geding aan tegen de stakers in de kaasfabrieken van **Oosterzee** en **Tuk**. De staking als protest tegen het sluiten van beide fabrieken duurt nog steeds voort. Gisteren leek daar verandering in te komen toen de stakers een nieuwe formulering werd voorgehouden. Daar stond echter voor hen nog steeds onomwonden in dat de fabrieken dichtgaan. Dus besloten zij hun actie voort te zetten. Voor de directie was dat het sein de rechter in te schakelen.

Henk Amperse (CNV) zei gisteravond dat er nog wel steeds pogingen worden ondernomen om het conflict eerder op te lossen. “Er is nu een patstelling. Onze jurist wil de strijd tegen de jurist van de directie wel aangaan. De mensen in beide fabrieken waren bereid weer aan de slag te gaan als er maar een afspraak zou komen waarin stond dat er nog naar de formuleringen zou worden gekeken.”

„De directie”, aldus Amperge, „had duidelijk kenbaar moeten maken dat er voor de verbetering van het rendement van de kaasdivisie niet alleen naar **Tuk** en **Oosterzee** wordt gekeken, maar dat er sprake zou zijn van een totaalvisie. Kennelijk wil de directie dat niet”. Het personeel van de beide fabrieken besloot daarop door te staken. Zij hebben een brief naar de directie gestuurd en nogmaals uitgelegd waarom het werk is neergelegd. „Wij wachten gewoon maar af”, aldus het actiecomité in Oosterzee.

“Wij hebben drie keer onderhandeld, er is drie keer een afsprakenlijstje gemaakt en drie keer is dat door de stakers afgewezen. Ik vind dat wij de maximale ruimte hebben gegeven om tot overeenstemming te komen”, aldus Peter den Oudsten van *Friesland Frico Domo*. Het is volgens hem nu tijd voor een juridische procedure, al wil de directie best een nieuw voorstel van het CNV afwachten. De FNV heeft volgens Den Oudsten de laatste beide keren niet aan de onderhandelingen deelgenomen.

Leeuwarder Courant 1992-04-22

Spookverhalen speelden zuivelstakers parten'

Door Irene Overduin

WERGEA - De bond heeft verloren en Haeije Andringa, chef van de garage bij de Frico-fabrieken in Warga, is weer aan het werk. Hij moet toegeven dat de boeren er bewonderenswaardig goed in zijn geslaagd het cao-conflict in de zuivel te versmallen tot een straal melk uit een giertank. Maar daar houdt zijn achting ook op. Erger, het opruiende gedrag van de boeren, de intimidaties, de treiterige nachtelijke telefoontjes en de valse voorlichting hebben hem diep gegriefd. „Sa geane jo net mei elkoar om, dat heart net. Der waard op 'e man spile, net op de saak.”

De Voedingsbond FNV zal binnenkort in conclaaf om de acties van de afgelopen week te analyseren. Wat ging er mis, waarom en hoe zulks in de toekomst te voorkomen? Andringa wil er niet op vooruitlopen, maar heeft wel zo zijn gedachten. Het was verdomd moeilijk opboksen tegen de publieke opinie, constateert hij. Als de meningen tot stand waren gekomen op basis van juiste informatie, okee, dan had hij er vrede mee kunnen hebben. Maar de boeren hebben de boel pertinent besodemierd, meent hij. „En it publyk is der finaal yntrape.” Er zou niet voldoende opslagcapaciteit zijn en in Warga zou 100 ton room liggen te verkommeren, heette het. De stakende

werknemers spraken de berichten tegen, maar slaagden er niet in de boeren en het publiek te overtuigen. Pas enkele dagen later, toen ook van directiezijde was toegegeven dat er genoeg ruimte was en er nog geen kilo room verloren was gegaan, werd de waarneming van de werknemers voor vol aan gezien. In de tussentijd evenwel hadden de boeren voldoende argumenten verzameld om te dreigen met lozen.

Manipulatie

„Se manipulearren de boel mei spookferhalen. En dan ek noch roppe dat it rinne litten fan molke sa slim is foar it miljeu. Mar as se krekt foar 1 april, oan item fan it superheffingsjier, oerstallige molke troch de jarre minge, hearst nimmen deroer. Dan roppe se de televyzie der ek net by.” Dat de boeren opkomen voor hun eigen fabrieken, is te billijken, vindt Andringa. „Sa maklik hawwe se it net.” Dat ze zich in zijn ogen voor het karretje van de directies hebben laten spannen, moeten ze zelf weten. Maar dat ze daarnaast hun woede koelen op de stakers, vindt hij meer dan onfatsoenlijk. Zelf is hij 's nachts ettelijke keren uit bed gebeld. „Nimst op, hearst neat. Mar wat my it measte spyt, is dat de ferhaldings yn san lyts doarp fersteurd reitsje. Boeren stekke de han net mear op. De frou wurdt yn 'e winkel mei de nekke oansjoen. Wurdst der mislik fan.”

Over de collega's van de voormalige CCF in Leeuwarden Kan hij kort zijn. Die lieten het, na op hun eigen vergadering te zijn toegesproken door een groep boeren, op een cruciaal moment afweten. „Dat hat in hoop ferbittering jün. De stimming wie hjir: as der yn 'e takomst wat mei de CCF bart, dan litte wy se ek fersüpe.”

De CNV'ers in de eigen fabriek kunnen op meer clementie rekenen. Die zijn beetgenomen door hun eigen bond, meent Andringa. „Doe 't wv fan 'e moarn wer begünen, wie it krekt at der noait wat bard wie. Gjinn CNV'er waard en wurdt der raar op oansjoen.”

Vrijdag nog was hij zwaar teleurgesteld over het advies van zijn bond om de staking af te blazen. Al was het alleen maar uit respect voor het verleden: de wortels van de huidige Voedingsbond FNV liggen in Warga, waar op 13 mei 1900 haar voorloper, de Zuivelbewerkerbond, werd opgericht.

Inmiddels meent hij dat de bond toch verstandig heeft gehandeld. „Ik hie tocht dat se ik Peaskeykein miskien wol ta in kompromis mei de wurkjouwers komme koenen. Neffens it bestjoer siel dal der net yn. Dat wie fansels wol slikken. Mar efteröf sjoen in goed besluit. De draachkrêft run efterút. In soad wienen echt bang. Wy hawwe ferlern, dat jou ik ta. Mar wy binne net ferslein.”

Nieuwsblad vh Noorden 1992-04-22

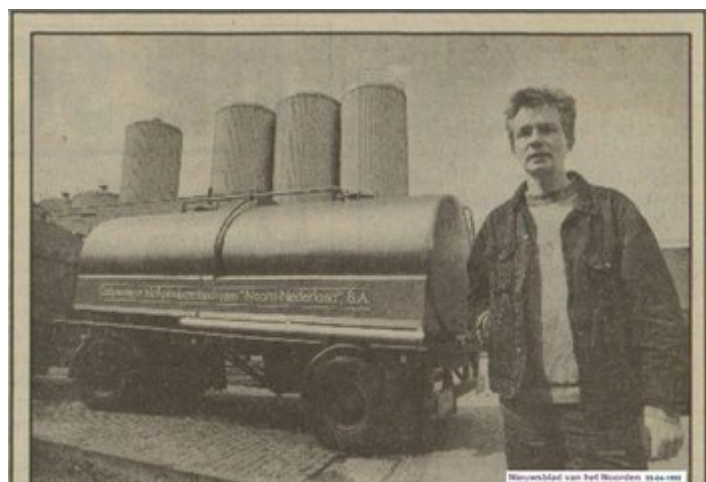
Dick Heinen (Voedingsbond FNV): Met CNV'ers hebben we geen conflict, wel met CNV- leiding

Van onze verslaggever

Henk Kuipers

HAREN - Dick Heinen (43), regiobestuurder van de Voedingsbond FNV en

▲ 'Heruitgaven' www-zuivelfabrieken.nl

■ FNV-bestuurder Dick Heinen kan in het persoonlijke vlak nog steeds goed overweg met collega's van het CNV.

vorige week de grote man van de FNV-stakingsacties in de noordelijke zuivelindustrie, is gisteren de hele dag opgetrokken met een collega van de Industrie- en Voedingsbond CNV. Dat gebeurde bij de zuivelbedrijven van *Friesland Frico Domo* in **Tuk** en **Oosterzee**, waar nu al drie weken wordt gestaakt om te verhinderen dat deze vestigingen te overhaast worden gesloten.

Tijdens de recente acties met als inzet o.a. de vut-leeftijd, is er tussen de Voedingsbond FNV en de Industrie- en Voedingsbond CNV een levensgroot conflict gegroeid. Een vakbondsoorlog, zou je kunnen zeggen. Maar in de persoonlijke sfeer, vindt Dick Heinen, kan men daar wel overheen stappen. “Met CNV-ers als zodanig hebben we geen conflict, maar wel met de leiding van het CNV.” “Natuurlijk hebben we zakelijk gezien grote verschillen van opvatting. Dat was vorige week zo, toen het CNV zo verschrikkelijk over de schreef ging door afspraken te schenden, waardoor er een brede en diepe kloof is ontstaan. En dat is in de kwestie **Tuk** en **Oosterzee** weer zo.

Een heel belangrijke oorzaak voor het ontstaan van die kloof is dat bij de Voedingsbond FNV de leden beslissen wat er gebeurt en dat bij de Industrie- en Voedingsbond CNV de hoge heren achter de schermen het voor het zeggen hebben. Daar beslissen de hotemetoten. Maar dat kunnen wij een individuele bestuurder of de CNV-leden in de bedrijven natuurlijk niet kwalijk nemen,” zegt Dick Heinen verzoenend.

Tijdens de bijeenkomst van stakers in Zuidlaren heeft de heer Heinen zijn mensen opgeroepen niets te doen dat de verhouding tussen FNV-ers en CNV-ers in de bedrijven verder op de spits drijft. “Zeker,” geeft hij toe, “zijn de verhoudingen op de werkvloer verstoord, vooral wat ons betreft. Want op een aantal plaatsen is besmet werk verricht. Daarmee wordt bedoeld dat CNV-ers en ongeorganiseerden werk hebben gedaan dat normaal door FNV-ers wordt gedaan. Ook is er 'bestaakte' melk verwerkt, met name bij de vroegere CCFriesland in Leeuwarden. Stakingsmelk toch verwerken beschouwen wij als het schenden van een erecode. Dat heeft bij ons ontzettend kwaad bloed gezet. Het zal wel enige tijd duren voordat het weer een beetje normaal is in dat bedrijf. Maar over de provincies Groningen en Drenthe moet ik zeggen dat de verhoudingen niet al te veel zijn verziekt. In Groningen is vrijwel een normale situatie en in Drenthe is alleen op de laatste stakingsdag besmet werk gedaan, maar dat was met onze instemming, zodat je in feite niet eens van besmet werk kunt spreken.”

De verhouding tussen de melkveehouders en de werknemers in de zuivelbedrijven heeft door de stakingsacties en de boze reacties van met name Drentse boeren wel een geduchte knauw gekregen. Volgens vakbondsman Heinen hebben de boeren zich laten ophitsen door de directie van *Friesland Frico Domo*. De bedankbrief die zij inmiddels van het bedrijf hebben ontvangen voor de getoonde inzet bewijst volgens de heer Heinen dat de boerenacties mede zijn georganiseerd of althans gestimuleerd of geregisseerd door *Friesland Frico Domo*. Toch zullen boeren en zuivelpersoneel elkaar wel weer vinden, verwacht Dick Heinen. “Daarvoor zijn er te veel gemeenschappelijke belangen.”

Leeuwarder Courant 1992-04-23

Kaasfabriek Tuk en Oosterzee draaien weer na 2½ week staken

OOSTERZEE/TUK - De stakingen in de kaasfabrieken van Friesland Frico Domo in Oosterzee en Tuk zijn voorbij. Vanochtend om half vijf is de produktie in Oosterzee hervat. De CNV'ers hebben ingestemd met het voorstel dat deze bond en de directie van *Friesland Frico Domo* al eerder overeen waren gekomen. Het voorgenomen besluit om beide fabrieken te sluiten is in dat voorstel niet van tafel genomen.

Wel heeft de directie beloofd samen met de bonden een totaalplan voor de kaasdivisie te bespreken. De Voedingsbond FNV heeft niet met het voorstel ingestemd. Deze bond heeft de directie laten weten de staking vooralsnog op te schorten. De argumenten zullen in een later stadium volgen.

Andries de Ruiter van de fabriek in Oosterzee vindt dat de stakers hiermee hun zaak voor de helft gewonnen hebben. „We wilden de sluiting van tafel hebben. Dat is niet gelukt. Maar we hebben ook altijd gepleit voor een totaalplan en dat komt er wel. Misschien blijkt uit dat totaalplan dat onze fabrieken wel bestaansrecht hebben. Dat plan geeft ons nog een tweede kans.”

De FNV'ers: “Als we wel doorgegaan waren, terwijl de CNV'ers weer aan het werk gingen, zou dat de sfeer binnen de fabrieken danig verpest hebben. Bovendien moet je een staking sowieso een keer beëindigen”, aldus De Ruiter. Volgens hem bleek uit de stemming gisteren dat de FNV'ers liever het kort geding af hadden willen wachten dat de directie voor morgen had aangekondigd.

Volgens Bart Bruggeman van het CNV is er overeengekomen dat in een studie naar verbetering van de winst van de kaasdivisie alle plannen worden meegenomen. „Wij mogen ook nog een externe adviseur aantrekken. Bovendien moet er de centrale ondernemingsraad om advies worden gevraagd. Als dat advies wordt afgewezen kun je altijd nog naar de Ondernemingskamer stappen. Ik wil hier maar mee zeggen: van een sluiting als voldongen feit is geen sprake. De tekst is veel beter dan veertien dagen geleden”.

Volgens Bruggeman is het maximale uit de onderhandelingen gehaald. „Voor ons is dat reden geweest om na twee en een halve week de staking op te heffen en hard met de studie te beginnen. Het ligt nu aan ons allen er wat van te maken”. Niet alle CNV'ers zijn het eens met de gang van zaken, maar e meerderheid wel.

De directie van Friesland Frico Domo zal bij de vakbonden een claim indienen voor de geleden schade. Hoe groot die claim is kon woordvoerder Peter den Oudsten vanmorgen niet zeggen. „Wij hebben van begin af aan de staking onrechtmatig gevonden en dat staat nog steeds over-eind”.